

Tan??m? haniqr? Y?lamden? v?h? Midraš al ?amiss? ??ms? T?r?.

<https://hdl.handle.net/1874/382703>

ברך זה נ' פעמים / אמר לו הקב"ה רשע אתה עיניך צרה לברכך
 אף אני איני בספיק על ידיך שתשלים ברכתך עם ישראל יבא
 משה שענינו יפות לברכן והוא יברך את ישראל ועליו אמ' שלמה
 טוב עין הוא יבורך אל תהי קורא יבורך אלא יברך זה משה
 רבינו שענינו יפות לברך את ישראל שברכך ד' ברכות הראשונות
 וירא משה את כל המלאכה ויברך אותם משה והשנייה ויבא
 משה ואהרן וגו' ויברכו את העם השלישית י' אלהי אבותיכם
 יוסף וגו' הרביעית הזאת הברכה / לכך נאמר רבות בנות עשו
 חיל וגו' הזאת הברכה למשה נאה לברך את ישראל שנתן נפשו
 עליהם בכל שעה ושעה / איש האלהים אר שמעון בן לקיש
 אילמלא קרא כתוב אי אפשר לאומרו כדרך שאדם גזר על
 אשתו ועושה כך הקב"ה גזר על משה ועשה לו / כהן את בני
 ישראל וכותן של ישראל נרמה לפני מותו וכי תעלה על דעתך
 שלאחר מותו ברך את ישראל ומהו לפני המלאך שבשעה שאמ'
 לו הקב"ה עלה ומות הירא מלאך המות סבור ברעתו ואומר
 כבר נתן לי הקב"ה רשות על נפשו של משה בא ועמד למעלה
 הימנו אל משרה כבר הכתיבתי הקב"ה שלא ימכרני בידך והירא
 מברך את ישראל לפני מלאך המות ולכך נאמר לפני מותו /
 ויאמר י' מוכני בא / מלמד שהחזיר הקב"ה את התורה על כל
 האומות ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וקבלוה שנאמר וזרח
 משעיר אלו בני עשו / והופיע מהר פארן אלו בני ישמעאל שב'
 וישב במדבר פארן / וכתוב עמד וימודד / כיון שראה שלא רצו
 לקבל התורה הקפיצן לניהנם כדא' לנתר בהם על הארץ וכתוב
 במקום אחר יתודך י' כל מלכי ארץ / ועדין אנו צריכין ללמד
 שמה ראוי לשמוע / בא מיכה המורשתי ופסק את הדבר שנאמר
 ועשיתי באף ובחמה נקם את הגוים וגו' / הא למדת שלא רצו
 לשמוע לקבל את התורה / בא דוד ונתן הודאה לפני הקב"ה על
 כך שנאמר אתה האל עושה פלא וגו' / אמ' דוד רבנו של עולם
 פלאים שעשית בעולמך שהודעת תורתך לאומות העולם ואין
 עוזק אלא תורה שנאמר י' עוז לעמו יתן וגו' / א' אבהו גלוי
 וירוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין אומות העולם מקבלין
 את התורה מפני מה יצא ידיהם אלא כך מדותיו של הקב"ה עד
 שיצא ידי בריותיו אחר כך שורדין מן העולם לפי שאין הקב"ה
 בא באשרוניה על בריותיו / מדרש שנייה מפני מה יצא ידיהם
 מפני פייס האבות / ואתא מרכבות קדש מלמד שהקב"ה גדול
 ומהולל שמו שאין מדותיו כמדת בשר ודם המלך שהוא יוציא
 בפמליא של הוה נאה יש בצבאותיו ואין ממנו הוה גבור
 בצבאותיו יש גבורים ממנו אבל הקב"ה אחד הוא בכל רבבותיו
 שנאמר מי כמוכה באלים י' וגו' / מימינו אש דת למו / מלמד
 שהתורה נתונה מימין אר' יוחנן כל מי שרועה לעסוק בתורה
 דואה עצמו כאלו באש עומד לכך נאמ' אש דת למו / אף חובב
 אמר משה לפני הקב"ה רבון כל העולם שני עולין אתה מטיל
 עול תורה ושעבוד מלכות אמר לו משה כל העוסק בתורה
 גיעל משעבוד מלכות וכל קדושו בידך / תני רב יוסף אלו
 תלמודי חכמים שמכתתין את רגליהם מעיר לעיר וממדינת
 למדינה ללמוד תורה ופורקין מעצמן עול מלכות דא' והם תכו
 דרגיך / אף על פי שהן לוקין ממשכנות אין זזין אלא ישא

מדברותיך / תורה צוה לנו וגו' / וכל העוסק בה לשמה זוכר
 לנחלת יעקב שב' אז תתענג על י' / ויאמר י' אל משה הן קרבו
 ימך / זשה הן צדיק בארץ ישולם וגו' / כנגד מי אמרו בקרא זו
 לא אמרו לא כנגד משה הצדיק שלא היה כמוהו בכל הנביאים
 ולא בכל החכמים שהרי הקב"ה העיד עליו לאחר מותו ולא קם
 נביא עוד / ואף על פי כך לא היתה ספיקה בידו להציל עצמו
 מן המיתה כל שכן שאר בני אדם וכן דוד אמר כי גרים אנו
 לפניך כי כל ימינו עלי ארץ ואין מקוה והלא כבר נאמר קוה
 אל י' וגו' / תל' אין מקוה אמר דוד לכל מדות אדם מקוה עני
 עד שיעשיר / חלש עד שיהיה גבור חולה עד שיתרפא / חבוש
 בבית האסורים עד שיתירוהו אבל יום המיתה אין לה תקוה
 שהרי הקב"ה דבר עם משה פנים בפנים ולא יכול להציל עצמו
 מן המיתה / וכן אמר שלמה הכל כאשר לכל וגו' אר' חנינא רוח
 פסקונית יש להרשות לפני הקב"ה כסנטר הזה שמדבר לפני
 המלך וכן אומר לפני רבון העולם הכל כשר למיתה /
 אברהם בדקו מיתה / נמרוד בדקו מיתה / יצחק בדקו מיתה /
 אבימלך בדקו מיתה / משה בדקו מיתה / פרעה בדקו מיתה /
 שכן אמר שלמה הכל הולך אל מקום אחד וגו' / ומעתה מרת
 הועיל צדיקים שעמלו בתורה ובמעשים טובים בעולם הזה /
 ומה הפסידו הרשעים שחטאו והחטיאו בעולם הזה שלם פרשה
 ומי יודע רוח בני האדם אלו נשמות הצדיקים ששם ננוות
 ובזכות תחת כסא הכבוד ורוח הבהמ' אלו נשמתן של רשעים
 שהן יורדות לניהנם וכן הוה אומר אך אל שאול הורד וגו' /
 ומנין שהצדיקים קרוין אדם שכן יונה אומר ואני לא אחוס
 על ניוה / משתים עשרה רבוא אדם וגו' / אלו הצדיקים ובהמות
 רבה / אלו הרשעים שמעשיהם כמעשה הבהמה / לכך נאמר הן
 צדיק בארץ ישולם / הן קרבו אמר משה לפני הקב"ה רבנו של
 עולם בדבר שקלסתיך שנא' הן ליי' בו קנסת עלי מיתה / אמר
 לו אני אעש קורת רוח / הנך שוכב עם וגו' / אר' אבהו אין לשון
 הנך אלא קורת רוח שם יבוחו יגיעי כח / הן קרבו ימך / אר'
 יהושע בן לוי נאברה קריבה באכות / נאמרה כמלכים שנאמר
 ויקרבו ימי דוד בנביאים הן קרבו / אר' שמואל בר נחמני וכי
 ימים הם מתים לא אלו הצדיקים אף על פי שרם מתים ימיהם
 בטלים מן העולם אבל הם עצמן קיימין שנאמר אשר בידו נפש
 כל חי / וכי נפש כל חי וכי נפשותיהם של חיים הן מסורין בידו
 והמתים אינן מסורין בידו לא אלו הצדיקים שאפילו במיתתן
 קרוין חיים שנאמר ובניהו בן יהודע בן איש הירב פעלים מן
 קבצאל וגו' / וכי כולי עלמא בני ביתי הוו כו' נבמ' דברכות /
 אבל הרשעים אפילו בחייהם קרוין מתים שנאמר ואתה הלל
 רשע וגו' / וכן הוא אומר על פושנים עדים וגו' / וכי יש מת שהוא
 חיב מיתה אחרת לא רשע בחייו חשוכ כמת מפני שראה חמה
 זורחת ואינו מברך יוצר אור / שוקעת ואינו מברך מעריב ערבים
 אוכל ושותה ואינו מברך עליה / אבל הצדיקים מברכין על כל
 דבר ודבר שאוכלין ושותין ושרואין ושומעין ולא בחייהם
 בלבד אלא אפילו במיתתן מברכין ומודין לפני הקב"ה שנאמר
 יעלו חסידים ככבוד יריגו על משככותם / רוממות
 אל בגרוכם חרב פיפות בידם /

חסלת ספר דברים בעזרת היוצר הרים

תם ושלם ספר תחומא על חמשה חומשי תורה בבית רמיאל בומ' רבי מונה ומסודר על ידי עניי
 המחוקקים קורניליו אריל קיכר במתחמת אלפיס מה לביירה בוניניאה רבתי

דברים עמי והמה מתנה גדולה היה עמו שב' עלית למרום וגו' /
 לכך אמר דוד טוב לי תורת פיך וגו' ואומר הנחמדים מזהב
 ומפזרב ואומר אמרות יי אמרות וגו' אמרו ישראל למשרה
 רבינו אשריך שלקחת מתנות אמר להם אילולי שאמרתי
 למלאכי השרת שהם שני דברים הייתי נשרף מאשם והתוררתי
 חזאת היא הצלתני מידם עליהם אמר יערף כמטר לקחי וגו' /
 ואין יערף אלא הריגה שב' וערפו שם את העגלה וכן ביהודר
 אומר ירך בעורף אויביך / ואין לקחי אלא תורה שנא' כי לקח
 טוב נתתי לכם וגו' לא יערף כמטר לקחי אמרו ישראל למשה
 רבנו לא כאת לדבר עם השמי' ועם הארץ לא עם המטר וחמל'
משל למה הדבר דומה לעשיר שהלך לכבד את המלך
 הלקח עמו שרים גדולים ואנשי מכוכדים לכנס
 עמם אצל המלך קבלם בסבר פנים יפות וכך אמר מוטב
 שאקרא את השמים ואת הארץ ואת המטר ויהיו עמי ואקרא
 להקבה ויענה אותי לפיכך אמר האיזינו השמים / יערף כמטר
 ואחר כך כי שם יי אקרא / העור תמים פעלו דרשו יי בהמצאו
 ודוד אמר דרשו יי ועוז / למה אמר בקשו פניו תמיד ללמוד
 שהקבה יתברך שמו פעמים נראה ופעמים אינו נראה פעמים
 שומע ופעמים אינו רוצה לשמוע / פעמים עונה ופעמים אינו
 עונה / פעמים נדרש ופעמים אינו נדרש / פעמים מצוי ופעמים
 אינו קרוב כאי זה צד נראה למשה שנאמר ודבר יי עם משרה
 חזר ובעלם ממנו כשאמר לו הראני נא את כבודך / וכן נראה
 לישראל בסיני שנאמר ויראו את אלהי ישראל / ומראה כבוד
 יי חזר ובעלם מהם שנאמר כי לא ראיתם כל תמונה ואומר קול
 דברים אתם שומעים וכשהיו במצרים בשעבוד פרך וישמע
 אלהים את נאקתם כיון שחטאו לא שמע יי בקולכם ולא האזין
 אליכם / ענה לשובאל במצפה שנאמר ויעקב שמואל אל יי
 ויענה יי / חזר ולא ענהו שב' ויאמר יי אל שמואל עד מתי אתה
 מתאבל על שאול ענה דוד ואמר דרשתי את יי וענני / חזר ולא
 ענהו שנאמר ויצם דוד צום ובא הלן ושכב ארצה ובזמן שישראל
 עושין תשובה מצוי להם שנאמר ובקשתם משם את יי אלהיך
 ואם לא עשו תשוב' כצאנכם ובקרתם ילכו לבקש את דבר יי וגו'
 פעמים קרוב שנאמר קרוב יי לכל קוראיו / פעמים אינו קרוב
 שנאמר והוק מרשעים ישועה / וכתוב ישא יי פניו אליך
 וכתוב אחר אשר לא ישא פנים עושה תשובה נושא לו פנים
 שנא' ככסי מרעה לךך ירושלם למען תושע / אם עשו תשובה
 ואם לאו כי אם תכסי בנתר לךך אם ישעיה דרשו יי בהמצאו
 קראוהו בהיותו קרוב /

דברים עמי והמה מתנה גדולה היה עמו שב' עלית למרום וגו' /
 לכך אמר דוד טוב לי תורת פיך וגו' ואומר הנחמדים מזהב
 ומפזרב ואומר אמרות יי אמרות וגו' אמרו ישראל למשרה
 רבינו אשריך שלקחת מתנות אמר להם אילולי שאמרתי
 למלאכי השרת שהם שני דברים הייתי נשרף מאשם והתוררתי
 חזאת היא הצלתני מידם עליהם אמר יערף כמטר לקחי וגו' /
 ואין יערף אלא הריגה שב' וערפו שם את העגלה וכן ביהודר
 אומר ירך בעורף אויביך / ואין לקחי אלא תורה שנא' כי לקח
 טוב נתתי לכם וגו' לא יערף כמטר לקחי אמרו ישראל למשה
 רבנו לא כאת לדבר עם השמי' ועם הארץ לא עם המטר וחמל'
משל למה הדבר דומה לעשיר שהלך לכבד את המלך
 הלקח עמו שרים גדולים ואנשי מכוכדים לכנס
 עמם אצל המלך קבלם בסבר פנים יפות וכך אמר מוטב
 שאקרא את השמים ואת הארץ ואת המטר ויהיו עמי ואקרא
 להקבה ויענה אותי לפיכך אמר האיזינו השמים / יערף כמטר
 ואחר כך כי שם יי אקרא / העור תמים פעלו דרשו יי בהמצאו
 ודוד אמר דרשו יי ועוז / למה אמר בקשו פניו תמיד ללמוד
 שהקבה יתברך שמו פעמים נראה ופעמים אינו נראה פעמים
 שומע ופעמים אינו רוצה לשמוע / פעמים עונה ופעמים אינו
 עונה / פעמים נדרש ופעמים אינו נדרש / פעמים מצוי ופעמים
 אינו קרוב כאי זה צד נראה למשה שנאמר ודבר יי עם משרה
 חזר ובעלם ממנו כשאמר לו הראני נא את כבודך / וכן נראה
 לישראל בסיני שנאמר ויראו את אלהי ישראל / ומראה כבוד
 יי חזר ובעלם מהם שנאמר כי לא ראיתם כל תמונה ואומר קול
 דברים אתם שומעים וכשהיו במצרים בשעבוד פרך וישמע
 אלהים את נאקתם כיון שחטאו לא שמע יי בקולכם ולא האזין
 אליכם / ענה לשובאל במצפה שנאמר ויעקב שמואל אל יי
 ויענה יי / חזר ולא ענהו שב' ויאמר יי אל שמואל עד מתי אתה
 מתאבל על שאול ענה דוד ואמר דרשתי את יי וענני / חזר ולא
 ענהו שנאמר ויצם דוד צום ובא הלן ושכב ארצה ובזמן שישראל
 עושין תשובה מצוי להם שנאמר ובקשתם משם את יי אלהיך
 ואם לא עשו תשוב' כצאנכם ובקרתם ילכו לבקש את דבר יי וגו'
 פעמים קרוב שנאמר קרוב יי לכל קוראיו / פעמים אינו קרוב
 שנאמר והוק מרשעים ישועה / וכתוב ישא יי פניו אליך
 וכתוב אחר אשר לא ישא פנים עושה תשובה נושא לו פנים
 שנא' ככסי מרעה לךך ירושלם למען תושע / אם עשו תשובה
 ואם לאו כי אם תכסי בנתר לךך אם ישעיה דרשו יי בהמצאו
 קראוהו בהיותו קרוב /

משל למה הדבר דומה למלך שאב' לעבדיו וצאו והכריזו
 בכל ממשלתי שאני יושב ודן דיני ממונות כל מי
 שיש לו עסק עם חברי יבא לפני ואני דן אותו לכף זכות עד
 שלא אשב לרון דיני נפשו וכך הקבה יתברך שמו אמר לישראל
 בני הוו יודעי שאני דן את העולם בארבעה פרקים האלו בפסח
 על התבואה בעצרת על פירות האילן כראש השנה כל באי
 עולם עוברין לפני ככני מרון בחג גדונין על המ' והללו שלשה
 פרקים יושב לרון דיני ממונות להעשיר או להעני להרבות או
 למעט אבל ראש השנה זמן דיני נפשות והוא אם למות אם
 לחיים כרא' בתקיעת ארבע ועל המדינות בו יאמר וגו' / ואם
 עשיתם תשובה לפני אקבל אתכם לכף זכות ששערי שמים
 פתוחין ואשמע תפלתכם שאני משגיח מן החלונות מצוץ מן
 הדזרזרים עד שלא אפתחם גזר דין ביום הכפורים לךך נאמר
 דרשו יי בהמצאו / אמר רבי יונתן /

משל למלך חזר דומה למלך שחיה דר במדינה והיו

פרשת ואת הברכה

זה

שאמר הכתוב רבות בנות עשו חיל וגו' / זו ברכתו
 של משרה שהרי דמות הראשונים ברכו כל אחד
 ואחד את דודו ולא היתה כברכתו של משה שהרי
 נח כרך את בניו היר' בה מחלוקת ברך אחד וקלל אחד יפת
 אלהים ויאמר ארור כנען / יצחק ברך את יעקב היה בה קטטה
 שנאמר ויתן לך את ברכת אברהם ובא לעשו במרבה / וכתוב
 וישטום עשו יעקב כרך את השבטי היתה בהם קטטה שהוכיח
 ראובן שנאמר פחו כמים וכך שמעון ולוי / וכיון לבדו האבות
 לברך על א' ואחד לדורו מן הכה שבשעה שברא אדם הראשון
 ברכו שנאמר וזכר ונקבה / וברך אותם / וזוה מתנהג בברכה
 עד שבא דוד המבול ונטלוה שב' ויאמר יי אמהה את זכר עמלק
 וגו' / כיון שיצא נח מן התיבה ראה הבה שביטלה מהם מדת
 ברכה חזר וברך את נח ואת בניו שנאמר וברך ארזים את נח
 וגו' והיה העולם מתנהג באותה ברכה עד שבא אברהם והוסיף
 ברכה שב' ואעשך לגוי גדול / כיון שבא אברהם אמר הבה אינו
 דרך כבוד שאהיה אני זקוק לברך את כריתתי אלא הריני מוסר
 את הברכות לאברהם ולזרעו וכל מי שקובעין בו ברכה אני
 חותם על ידיהם שנאמר והיה ברכה ואברהם מכריז וגו' ומהו
 ואברהם אמר הקבה הריני מוסר את הברכות לכל מי שאהיה
 מברך ואני חותם על ידיך וכי מאחר שנמסרו הברכות לאברהם
 למה לא ברך את יצחק לפי שראו לאברהם שעשו יצא ממנו
 אמר אם אני מברך את יצחק הרי עשו מתברך ונמצא יעקב
 חסר / משל לחד לבעל הבית שהיה לו כרם נתנו לארזים וחיות
 באותו הכרם אילן של חיים מודלה על גב אילן של סס המות
 ואינו יודע מה לעשו אם אם אעזר אותו כרם הרי אילן של סס
 המות מתגדל ואם איני עוזר כרם זה הרי אילן של חיי' מת לא
 אני ארזים אגלגל בכרם הזה עד שיבא בעל הכרם ויעש' בכרמו
 מה שירצה ואף כך אם אברהם אם אברך את יצחק נמצא עשו
 מתברך ויעקב מפיסד אלא הריני מניחו עד שיבא הבה ויעשה
 את שלו / בא יעקב וקבל ה' ברכות כ' מאביו וא' של אברהם וא'
 של מלאך וא' של הקבה / מאביו שנא' ויחדר יצחק לבה ויחדר
 אר' אלעזר בן פרת שראה גיהנםם פתוח לעשו בקש לומר ארור
 יהיה חזר והוסיף ברכה ואם גם ברוך יהיה / שנייה ויקרא יצחק
 אל יעקב ויברך אותו / ברכתו של הבה שב' וירא אלהים א יעקב
 וגו' / ברכת אברהם ויתן לך את ברכת אברהם / ושל מלאך
 ויברך אותו שם / בא יעקב לברך את השבטי ברכן חמש ברכות
 שהיו בידן והוסיף להם ברכה אחת שנאמר כל שבטי ישראל וגו'
 בא משה לברך את ישראל והוסיף ברכה שביעית / וזאת הברכה
 תוספת על הברכות שברך בלעם את ישראל שהיה ראוי לברכך
 ז' ברכות כנגד ז' מזבחות ולא ברכן אלא ג' שנאמר והנה ברכת
 ברך

ותראו את שקוציהם וגו' וזיתו של כסף וזהב מכניסה בחדרי חדרים ויהרר בה וישמרה שלא יגנבוה בני אדם שנ' כסף וזהב אשר עמה אר' אלעזר תבא מאירה על לכן שאמר ליעקב למת ננכת את אלהי לעצמה אינה יכולה להציל מן הגנבה לאהרי' היאך יכולה להציל אבל ישראל אינן כן שנאמר הוא תהלתך והוא אלהיך וגו' הוא משמר את ישראל כאב המשמר את הבן שנאמר הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל.

פרשת האזינו השמים

זה שאמר הכתוב נפש עמלה עמלה לו כי אכף עליו פיוו מה ראה משה לקרא לשמים ולארץ בשעת פטירתו לא ללמדך שקרא אותן לצוותן על עצמן אמר להן הרי נזר הקכה עלי שאמות תנו דעתכם היאך תהיו מקבלין אותי בכבוד שתהיו מסתכלין כי כאילו אני חי ומדבר את דברי תורה לעולם דא האזינו השמים שכבר אמרתי לכם העדותו בכם היום וגו' תנו דעתכם שלא תהיו מקטרגין על ישראל לאחר מותי אלא כך תהיו כאילו אני חי ומבקש רחמים עליכם אמר ישעיה שמעו שמים והאזינו ארץ מה ראה ישעיהו לומר שמעו שמים אלא ללמדך שכל דברי הנביאים שנים משה אמר האזינו השמים וישעיהו אמר שמעו שמים והאזינו ארץ אמר רבי עקיבא מלמד כיון שאמר משה את התורה בשמים היה נחזיר מדבר עם השמים כאדם שמדבר עם חברו שאמר האזינו השמים וראו את הארץ רחוקה ממנו ותשמע הארץ אבל ישעיה שהיה בארץ התחיל לומר שמעו שמים שהיו רחוקים ממנו ואחר כך האזינו ארץ שהיתה קרובה אליו בני דבר אמר לו ישעיה רבינו וכי דבר הקבר והלא רעשה הארץ והלא כבר נאמר ארץ רעשה גם שמים וגו' מפני יי זה סיני מפני יי והמים נודעו שנאמר מקולות מים רבים וגו' אימתי בזמן ודבר אלהים את כל הדברים האלה וגו' אלו דבר עמך היתה חז' משל לשלטון שנכנס למדינה בא אסרטיטין של אותה מדי' אצל רכיון שכא שלטון לדבר עמך ביטלה מהן דעתן לימים בא קרתני אחר אמר להן הורה הוא אוהבי ואני רגיל לדבר עמו אמרו לו אין אנו זכאין לדבר עמו אלא אם כן אוהבך דבר עמו בעדנו כך אמרו ישראל לישעיה אנו קראנו בניו דכתיב בני בכורי ישראל וכתיב העמוסים מני בטן וגו' כיון שדבר עמו כסיני נפשי יצאה בדברו שיבא אם ידבר עמנו נמות אלא אתה רבנו קרב אתה ושמע ועשר כמו שעשה משה רבנו ומנין שהיתה העטרה הזאת לישעיה שנאמ' ועתה כה אמר יי יוצרי מכתן לעבד לו לשוכב יעקב אליו לכה נאמר שמעו שמים וגו' האזינו השמים יערי כמטר לקחי אמר רבי יהושע בן לוי בשעה שעלה משה למרום עמדו המלאכים להרגו אל בשביל שני דברים שנתנו לי מבני אדם אתם מבקשים להרגני כיון ששמעו כן הניחוהו משל לסוחר גדול המהלך במקום סכנה תפשוהו לסטים ובקשו להרגו אמ' להם בשביל ה' מנה שיש עמי אתם הורגו אותי ולא היו יודעים שיש בידו אבני טובות ומרגליו אמרו זה לזה מה בצע בהרגתו אין עמו כלום הניחוהו כשנכנס למדינה התחיל למכור אבנים טובות שאין להם דמים אמרו לו אתמול תפשו אותך ואמרת לנו אין עמי אלא ה' מנה ועכשו אתה מוציא אבני טובות ומרגלות שאין להם דמים בעולם אמר להם אתמול כשאמרתי לכם כך בשעת סכנה היתי עומד אף כך משה רבינו אמר למלאכים כ

דברים

מעמידות אתכם וכן הוא אומר למען ענותך למען נסות וגו' כך אמר להם משה לישראל אעפ' שהסורין הללו באין עליכם יש לכם עמידה לכה נאמר אתם נצבים היום כולכם דבר אחד כפני מה עשאתם מצבה כפני שמשתמשין מדעת לדעת מדעת כושה לדעת יהושע ואף יהושע עשאתם מצבה שנ' ואסוף יהושע את כל זקני ישראל שכמה וגו' ואף שמואל שמשתמשין מדעתו לדעתו לדעת מלכים עשאתם מצבה שנ' ועתה התיצבו ואשפטה אתכם דא אתם נצבים היום כה היום מאיר פעמים ומאפיל פעמי אף אתם שאפלה לכם כך עתיד להאיר לכם אור עולם שנ' והיה לך יי לאור עולם אימתי בזמן שתהיו כלכם אגודת אחת שנא' היום כולכם ויום כ' בנוהג שבעולם אם נוטל אדם אגודה של קני שבא יכול לשכרם ככת אחת ואילו נוטלן אחת אחת אפי' תיבוק נוטל ושובן וכן את מוצא שאין ישראל נבאלין עד שהיו כולן אגודה אחת שנאמר בימים ההמה ובעת ההיא נאם יי יבואו בני ישראל המה ובני יהודה יהודיו וגו' כשהן אגודין מקבלין פני שכיב' ראשיכם שבטיכם אעפ' שמבית לכם ראשו ושכטים וזקנים ושוטרים כולכם שוין לפניו שנ' וכל איש ישראל דא כלכם ערכים זה כזה אפילו עדיק א' כל העולם כולו בזכותו עומד שנ' ועדיק יסוד עולם וכשאוחד הושא כל הרוד לוקה וכן אתה מוצא בעין הלא עכן בן זרח מעל כורם וגו' מדת פורענו' מועטת והרוד נתפש בה מדה טובה מרוב על אחת כמה וכמה לכה נאמר כל איש ישראל לפי שכבר וידם על הזכרים ועל הנקבות ועל הצדיקים ועל הרשעים בהטב עציך עד שואב מימך אר' יצחק בן שכלי מלמד שבאו הנבעוטים אצל יהושע בן גון וקבלן שנ' ויעשו גם המה כערמה וגו' כהו גם המה ללמדך שבאו אצל משה ולא קבלן לעכרך כברית יי אלהיך וגו' שלש בריות כרת הקכה כשיצאו ממצרים אחת כשעמדו לפני הר סיני ואחת בהורב' ואחת כאן והמה כרת הקכה עמהן כאן מפני שאותו שכרת עמהן בחורב בטלה ואמרו אלהיך אלהיך לפיכך חזר וכתר עמהן בחורב וקבע עליה קללה למי שחווה בדבריו ואין לשון לעכרך כאדם שאומר לחבירו העבר כך קלה אם אתה חווה בי בדבר הזה וכן אתה מוציא כשהכעיסו מה דניאל אומר וכל ישראל עכרו את תורתך ותתך עלינו הלא והשבעו ואין אלה אלא קלה שנאמר והיתה האשה לאלהיך ללמדך כשם שמשביעי את הסוטה כך ה' משביע את ישראל ושמה תאמרו כל הטורח הזה למ' מפני שאני עריך להם לא מה אעשה לכם כבר נשבעתי לאבותיכם שלא אשנה בכם וכניכם עד עולם לכה נאמר וכאשר נשבע לאבותיך ואומר מלך אסור ברחמים ואין אסור לא שבעוה שנאמר ואסרה איסר על נפשה לפיכך אינו יכול לעבוד על שכועתו וכן אתה מוצא שבבקשו לפרק עול בימי יחזקאל מה כתיב שם כאו אנשים מזקני ישראל לדרוש את יי אמרו לו כן אדם הקבור את העבר מה שיאכל בתרומה אמר להם אוכל אמרו לו אם חזר כהן ומכרו לישראל לא יצא מרשותו אלא הן אמרו לו אף אנו כבר יצאנו מרשותו נהיה כאומות העולם אמר להן לישראל העולה על רוחכם וגו' ואומר הו' אני נאם יי אלהיכם אם לא כיד הזקה וגו' אמר להם כל זמן שלא מכרו ברשותו הוא ואם לא נמכרתם בדמים שנאמ' כי כה אמר יי הננס נמכרתם וגו' שלא אהזור בדבר שנשבעתי לאבותיכם ולא אתכם לברכם אף הדורות העתידין לבא היו שם באותה שעה שנאמר כי את אשר ישנו פה אר' אכהו בשם ר' שמואל בר חמני למה כתיב כי את אשר ישנו פה לפי שהגשמות היו שם ועדיין גוף לא נברא לפיכך נאמר בהן עמידה שמא תאמ' ממי שיש בה עו' תל' כי אתם ידעתם את אשר ישנו וגו'

ד

אתה אלא טיפוש כל חיינו אינו אלא כמים ואתה אומר לנו עליו
 לי ליבשה ואף אנו כל חיינו אינו אלא בתורה דכתיב כי היא
 חייך ואורך ימיך ואתה אומר מסתכן בעצמך לימים מועטים
 כתפוח שניהם אמר לו מוטב אתה שנתפשתה על דברי תורה
 אוי לו לפפוס שנתפס על דברי בטלים וכשהוציאו את ר' עקיבא
 זמן קרית שמע היה נהיו מסרשין את בשרו והוא קורא קרית
 שמע עליהם אמר ר' יוד ממתים יוד יי' ממתים מחלד הלך וגו'
 אר' הניא בר פפא אל תהי קורא ממתים לא ממתים על תורה
 שנתנה על ידך ובני אדם שרואי אותך אמ' חולדה מלאין חטאין
 יש ביון לפיכך הן נהרגין וכך הם מתים מחלד והן אינן יודעין
 שהלקן בחיי עולם וכל טובה צפונה להם שנאמר וצפונך תמלא
 בטנם ולא עוד אלא שזכין לזרעם אחריהם ומתוך שישראל
 מוסרי' עצמן על דברי תורה ועל קדושת שמו לפיכך עשה להם
 הקב"ה ברכה בעולם שנאמר את יי' האמרת היום וגו' וכשם
 שישראל עושין חטיבה לפני הקדוש ברוך הוא הקדוש ברוך
 הוא עושה להם שנאמר ויי' האמירך היום אמר רבי יהושע בן
 לוי כשם שהעליה כובשת כך עתידין ישראל לכבוש ד' מלכויות
 תחת רגליהם שנאמר ולתתך עליין על כל הגוים אשר עשרה
 לתהלה ולשם ולתפארת

אתם נצבים היום

זה שאמר הכתוב הפוך רשעי' ואינם ובעד צדיקי' יפרחו
 וגו' כלשמן שהקב"ה מסתכל במעשיהם של דור
 המכול לא היתה להם תקומה מה כתיב בהן וימח
 את כל היקום הפך במעשיהם של אנשי כרום שלא היתה בהן
 תקומה שכ' והפך את הערים האל' הפך במעשיהם של מצרים
 ולא היתה בהן תקומה שנאמר ולא נשאר בהם עד אדום הפך
 במעשה של בבל ולא היתה לה תקומה שכ' והסירתי לבבל שם
 ושאר ונין ונכד ועל' כולם אמר דוד שם נפלד פועלי אוין וגו'
 אבל ישראל נופלין ועומדין וכן הוא אומר אל תשמחי אויבתי
 לי כי נפלת קמתי וגו' כי אני יי' לא שנית וגו' אר' וניא
 בר פפא אמר הקב"ה מעולם לא הכיתי אומה ושנית לה אבל
 אתם בני יעקב לא כלייתם שכ' חצי אכלה כס' חצי כליין והן אינן
 כליין וכך אמר' כנסת ישראל דרך קשתו ויציאנו וגו'

משל למה הדבר דומה לגבול שהעמיד את הקורה והיה
 זורקו בו את החצי חציו כליין והן במקומן עומדים
 לכך נאמ' הפוך רשעים ואינם אמר חזקיהו בנו של ר' חייא למה
 בסמכה פרשה זו לפרשת קללות לפי ששמעו ישראל קללות
 וקר אחת שתים שנאמרו כפרשה זו חרף ממ' ותשע שנאמרו
 בתורת כהנים מיד פסקו מיד חריקו פניה ואמרו מי יוכל לעמוד
 באלו מיד קרא אותן משה והיה מפייסן מה למעלה מן הענין
 ויקרא משה אל כל זקני ישראל וגו' המסות הגדולות ותבואו
 אל המקום הזה וגו' ואתם מפני מה לא כלייתם ולא שמעתם
 בקולי ואתם לפני דברי' שאתם חייבין עליהם כלייה ולא עשיתי
 אתכם כלייה שכ' אבותינו במצרי' לא הזכירו נפלאותי וגו' ולא
 עוד אלא אמרתם לעגל אלה אלהיך ישראל ואם תאמר מפני
 אומר העול' מחייבין כלייה ואנו עומדין וקיימין לפני שכאי' עליהן
 ייסורין מבעשים בהן ואינן מזכירין שמו של הקב"ה שנאמר שפוך
 חמתך על הגוי אשר לא ידעוך וגו' אבל יש' כשהייסורין באין
 עליהן הן נכנעין שכ' כוס ישועו אשא וגו' צרה ויגון אמצא וגו'
 לפיכך אמר להן הקב"ה אעפ' שקללות הללו באות עליכן הן הן
 מעמידות

בכל כריעך ומה תלמוד לומר נשתחוה ונכרעה נברכה אלא
 צפר משה ברוח הקדש וראיה שבת המקדש עתיד ליהרב
 הבכורים עתידין ליפסק עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין
 שלשה פעמים בכל יום לפי שחכיבה תפלה לפני הקב"ה ממאה
 מעשים טובים ומכל הקרבנות שכך כתיב תכון תפלתי קטרת
 לפניך משאת כפי מנחת ערב ומשרה רבינו אף על פי שהיה
 עושה כל מעשים טובים נגזר עליו שלא ליכנס לארץ נתפלל
 ואמ' אעברה נא ואראה וגו' ואמ' לו הנה אל תוסף דבר אלי עוד
 בדבר הזה / עליה ראש חפסנה לכך נאמר היום הזה יי' אלהיך
 מצוך לעשו' מה כתיב למעלה מן הענין השקיפה ממעון קדשך
 אר' אברהו בשם ר' יוסי בר' חנינה בוא וראה כמה מתחטאין ויש
 להן פתחון פרה לעושי מצות אדם יש לו עסק מלכות פעמים
 שהוא נותן כמה ממון עד שמגיעין אותו אצל המלך כסף עשה
 שאלתו וספק לא עשה / אבל הקב"ה אינו כן לא יורד אדם לתוך
 שדהו ראה אשכול שביכר תאמר שביכרה רמון שביכר מניחו
 בסל ובא ועמד באמצע העזרה ובקש רחמי' על עצמו ועל ישראל
 ועל ארץ ישראל שכ' השקיפה ממעון קדשך וגו' ולא עוד אלא
 שהיה אומר איני זו מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה שכתוב
 אחריו היום הזה יי' אלהיך מצוך לעשות / אר' שמעון בן לקיש
 יצתה בת קול ואמרה לו תזכה לשנה הבאה ותביא כהיום הזה
 כאדם שהוא נותן פרי חדש לחברו ואומר לו יהי רצון שתישנה
 ותתן לי לשנה אחרת אר' חייא בר אבא כמה מתחטאין עושי
 מצות לפני הקב"ה שהקב"ה גוזר גזירה וצדיקים מבטלין אותה
 שנאמר כאשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה שומר
 מצוה ממחה על ידו של הקב"ה וכן הוא אומר אמר אלהי ישראל
 לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים מהו
 היום הזה יי' אלהיך עד עכשו לא צוה הקב"ה את ישראל אלא
 אותה שנה שנת מ' היתה שנאמר ויהי בארבעים שנה בעשתי
 עשר חדש ומה תל' היום אלא כך אמר משה לישראל בכל חכיבה
 עליכם כאילו היום קבלתם אותה מהר סיני וכן הוא אר' במקום
 אחר והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני יי' את
 החקים אלו המדרשות ואת המשפטים אלו הדינין / דבר אחר
 החקים והמשפטים לרבות קלין חמורין וגזירות שוות ודקדוקי
 סופרים / ושמרת ועשית אותם / אר' יוחנן כל העושה תורה
 לאמתו מעלין עליו כאילו היא נתונה מהר סיני שנאמר ושמרת
 מה תל' ועשית אותם אלא כל המקיים את התורה ועשה אותה
 לאמתו כאילו הוא עשה את עצמו שכ' ואתי צוה יי' ביום ההוא
 ללמד וגו' לעשות אתכם לא נאמר אלא לעשותכם אותם /
 מכאן שמעלין עליו כאילו הוא כרא את עצמו / בכל לבב הרי
 הכתוב מזהיר את ישראל ואומר להם בשערה שאתם מתפללים
 לפני הקב"ה לא יהו לכם שתי לבבות אחד לפני הקב"ה ואחד
 לדבר אחר / וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמר
 הסכת ושמע / מהו הסכת ושמע אמר להן משה לישראל עשו
 כיתות והטו לבבכם לשמוע דברי תורה בכל לבבכם אר' אלעזר
 בן יעקב בא הכתוב להזכיר את הכהנים בשעה שעובדין עבודה
 שלא יהו לכם שתי לבבות אחד לפני הקב"ה ואחד לדבר אחר /
 בכל בפשך אפילו בוטל את בפשך

פעם אחר גזר השבד שלא יעסקו ישראל בתורה הרי רבי
 עקיבא ועסק בתורה בא ומצא פפוס בן יהודה אמר
 לו הרי אתה מסכן בעצמך שאתה עובר על גזירת המלך אל' ר'
 עקיבא אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל שהיה מהלך
 על גב הנהר ראה שם דגים אמר להם בואו לכם אצלי ואשמן
 אתכם בנקיקי הסלעים ואל תתיראו אל אתה פיקח שבחיו איך

אחר כל הנחשלים אחריך / רבי יהודה ורבי נחמיה ורבנן / רבי יהודה אומר אם רבין נעבדנו ואם לא נמרונו / ורבי נחמיה אומר אם מכפף לנו מזונותינו כמלך שתוא שריו במדינה ואין המדינה הסירה כלום נעבדנו ואם לאו נמרוד בו / ורבנן אמרי רבי ברכיה בשם רבי לוי אמרו בלבם היו בלבם מסוהין והקכה נתת להם שאלתם / מר טעם וינסו אל בלבכם לשאול אוכל לנפשם / ומר כתיב שם ויאכלו וישבעו מאד וגו' / ואתה עיף ויגע / עיף בצמא ויגע בדרך ולא ירא אלהים רבי פנחס בשם רבי שמואל בר נחמן אומר מסורת אגדה היא ביד כניח של רחל עשו גופל שנאמר אם לא יסתכסכו צעירי הצאן שהן קטניהם של שבטים זה כתו' בו נער וזה כתוב בו קטן זה כתוב בו נער שנאמר והוא נער את בני בלחה וזה שכתוב בו קטן שנאמר הנה קטון נתתיך בגוים / זה גדל בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם וזה גדל בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם וכתו' זה ויפול ביד זה זה כתיב בו את האלהים אני ירא וזה כתיב בו ולא ירא אלהים / והיה כהניח יי' אלהיך לך / רבי עזריה ורבי יהודה בר סימון בשם רבי יהודה בר אילעאי אומר על שלשה דברים נצטוו ישראל למנות עליהם מלך בכניסתן לארץ / ולבנות להם בית הבחירה / ולהכירית זרעו של עמלק / למנות עליהם מלך דכתיב שום תשים עליך מלך / לבנו' להם בית הבחירה דכתיב ועשו לי מקדש / להכירית זרע עמלק דכתיב והיה כהניח יי' אלהיך לך וגו' / תמחה את זכר עמלק / ר' יהושע בן לוי בשם רבי אלסכנרי אמר כתוב אחד אומר תמחה את זכר עמלק וכתו' אחד אומר כי מחה אמהה כאי זה צד יתקיימו שני כתובין אלו עד שלא פשטו ידו בכס תמחה כשפשט ידו בכס מחה אמהה אפשר כשר ודם יכול לפשוט ידו בכסא של הכהן אלא על ידי שהחריב ירושלים כתיב בו בעת ההיא יקראו לירושלים כסא יי' / כי מחה אמהה ויאמר כי יד על כס ידו מלחמה ליי' תני בשם ר' אליעזר שבועה נשבע הכהן ואמר ימיני ימיני כסאי כסאי אם יבאו גרים מכל אומי העולם אני מקבלן וזרעו של עמלק אני מקבלו לעולם / אף דוד עשה כן ויאמר דוד אל הנער המניד אי מזה אתה ויאמר בן איש גר עמלקי אנכי / אמר רבי יצחק בנו של דואג האדומי היה / ויאמר אליני הוד דמך על כי פיך וגו' / דמיך כתיב חרבה דמים שפכת הרגת גוב עיר הכהנים / מדוד דוד / אמר הקדוש ברוך הוא מדוד דוד אנא בתרירת לדדי דדין רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי יוסי רבי אליעזר אומר מדודו של משה עד דוד של שמואל / ורבי יהושע אומר מדודו של שמואל עד דודו של מרדכי ואכתר / ורבי יוסי אומר מדודו של מרדכי ואסתד עד מלך המשיח שהוא שלשת דורות / ומנין לדוד של משיח שהוא שלשה דורות שנאמר יראוך עם שמש ולפני ירח דוד דורים / רבי ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא אמר כל זמן שזרעו של עמלק קיים לא השם שלם ולא הכס שלם אבר זרעו של עמלק השם שלם מה טעם האויב תמו חרבות לצנח וגו' / מהכתיב אחריו ויי' לעולם ישב כונן למשפט כסאו / אמן וכן יהי רצון.

פרשת והיה כי תבוא

היום הזה יי' אלהיך מצוץ לעשות /

זה שאמר הכתוב בואו ונשתחוו ונכריעה נכריעה לפני יי' עושינו והלא כריעה בכלל השתחוויות בכל

כדי עורו יאכל כדיו בכור מות / בירר לו מיתה מרדה ורבנן אמרי העמיד ד' קנטסין ומתחו עליהן והוא אומר אכן סר מר המות כך ממיתין את השרים מיתות המורות / רבי שמואל בר אבדימי אמר כדיני אומות העולם דנו לא בעדים ולא בהתראה רבי יצחק אומר סירסו דכתיב ויאמר שמואל כאשר שכלה בשים חרבך כן תשכל מנשים אמך / אר לוי אף משה ומורה לישראל מן התורה שנא' כי יצאו אנשים יחדו איש ואחיו וקרה אשת האחד וגו' / וקצותה את כפה וגו' / מה כתיב אחריו זכור את אשר עשה לך עמלק אמרו ישראל לפני הקב"ה רכוננו של עולם אתה אומר לנו זכור אתה זכור שאנו שכחה מצויה בנו ואתה אין לפניך שכחה לכך לנו עשה ולך לא תעשה זכור יי' לבני אדם את יום ירושלים וגו' / רבי חמא בר כהנא אמר פגרו פגרו כמה דאת אמר חובות בבל הרחבה ערער תתערער / ר' לוי אומ' פנון פנון כמה דאת אמר ותמחר ותער כדה אל השוקת על דעתיה דמאן דאמר פגרו פגרו על יסודיה מכוון עד היסוד בה על דעתיה כמאן דאמר פנון יסודיה מהו עמלק עם לקעם שבה ללוק דם של ישראל ככלב ר' לוי בשם ר' שמעון בר הלפתא אמר משה למה היה עמלק דומה לזבוב שהיה לוחש אח' המכה כך היה לוחש עמלק אחר ישראל ככלב / תני בשם רבי נתן ארבע מאות פרסיה פסע עמלק וכתו' לעשות מלחמה עם ישראל ברפידים שנא' עמלק יושב בארץ הנגב החתי היבסי והאמורי יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל וגו' / והוא לפנים מכולם בדרך בצאתם ממצרים אר לוימן הדרך בא עליהם כליסיטי / **משל** למה הרבו דומה למלך שהיה לו כרם והקיפו גדר והושיב בו המלך כלב נשכח אמר המלך כל מי שיבא ויפרוץ את הגדר ישכנו הכלב לימים בא בנו של מלך פרץ את הגדר נשכו הכלב כל זמן שהיה המלך מבקש להזכיר חטא של בנו שפרץ הגדר אומר לו זכור אתה נשכך הכלב כל זמן שהבה מבקש להזכיר חטאן של ישראל מה שעשו ברפידים דיי' בקרבנו אמר להם זכור את אשר עשה לך עמלק אשר קרך וגו' / רבי יהודה ורבי נחמיה ורבנן רבי יהודה אומר קרך טמאך כו'א אשר לא יהיה טהור מקרה לילה / רבי נחמיה קראך במש מה עשה עמלק ירד לארכיון של מצרים ונטל טוכוסיהן של שבטים שהיה שבים חקוק עליהם כמתכונת הלבנים ועמם לו הוץ לענן והיה קורא להם שמעון ולוי וראובן פוקו דאנא אחיכון ובעינא למעבד עמכון פרקמטיא כיון שהיו יוצאין היו הורגין אותן ורבנן אמרי קרך היקרד לפני אחיהם / אר חונאי / **משל** למה הרבו דומה לאמבטי רותחת שלא היתה בריה יכולה לירד בתוכה / בא בן בליעל אחד ירד לתוכה אע"פ שנכוה הקידה לפני אחיהם אף כאן כיון שיצאו ישראל ממצרי' ונקרעו הים לפנייהם ונשתקעו המצרי' לתוכו נפל פחדן על כל האומות שנאמר אז נבהלו אלופי ארום וגו' / כיון שבא עמלק וגדודו להם אע"פ שנטל את שלן מתחת ידן הקירן לפני אומות העולם / ויזנב בך / הכה אותן מכת זנב ואתיא כי הו' דאמר רבי חונאי בר שיקלא מה חיו בית עמלק עושיין חתיכון מילותיהן של ישראל וזורקין כלפי מעלה ואומרים בזה בחרת הוי לך מה שבחרת לפי שלא היו יודעין מה טיבה של זמורת והנס שאלהים את הזמורה / אפס עד שבא עמלק ולמדה להם וממי למדור מעשו זקנו שנאמר ויאמר הכי קרא שמו יעקב היכך בגרוננו והוציא את הזמורה / כל הנחשלים אחריך רבי יהודה ורבי נחמיה ורבנן רבי יהודה אומר כל מי שהיה נכחה הוה ביטול ורבי נחמיה אומר כל מי שהענין פולטו היה נישולו ורבנן אמרי שכטו שפלטו הענין הו' כולן עובדי עבודת זכה / דבר

היום הזה

משל למה הדבר דומה למלך שהכניס פועלים לשרדו לנטוע וללא גילדה להם שכר נטעתן לערב מי שבטע אילן אחד נתן לו זקוב אחד התחילו הכל תמהין ומה זה שלא בטע אלא אילן אחד קל ופחות נתן לו זקוב אחד אבו שבטענו הרבה על אחת כמה וכמה ומה שכר שילוח הקן שכר מצות שיש בהן חסרון וטורח והחיות נפשות על אחת כמה וכמה לפיכך לא פירש הקדוש ברוך הוא שכר עושי מצות בתורה שיהיו ישראל עושיין אותן מעצמן להרבות שכר ייבוינו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הו' כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס לכך כתי' מכל משמר נצור לבך דבר אחר שלח תשלח אם שלחתך כעל גמולות כעל ישר' מה כתיב עשוקים בני יהודה ובני ישראל יודו כל שוביהם החזיקו בם מאנו שלחם גואלם חזק י' צבאות שמו ריב ריב את ריבם והיה כעוף נודד קן משולח תהי' בנות מואב מעברות לארנון זה שאמר הכתוב קורא דגר ולא ילך וגו' מה כתיב אחריו כסא כבוד מרדס מראשון מקום מקדשנו מה ענין זה לזה מי שהוא אומר קורא דגר אומר כסא כבוד ללמדך הקורא הזה מביא בעים משאר עופות ושכ עליהם עד שיוצאין מקליפיהן ונעשיין אפרוחין והן עולין אחריו ומורטין את כנפיו ואוכלין אותו כשהוא רוצה לפרוח אינו יכול שנמרטו כנפיו מצא אותו חיה או שרץ אוכלו מי גרם לו על שגדל בעים שאינן שלו כך יהו אומות העולם שפשטו ידיהם בכסא כבוד החריבו מקדשו שרפו חיכלו והגלו את ישראל ומואבים ועמונים הקדוש ברוך הוא יאכד את זכרם כענין שנאמר לכן חי אני נאם י' צבאות אלהי ישראל כי מואב כסדום תהיה וגו' זכור את אשר עשה לך עמלק זה שאמר הכתוב זכר עון אבותיו אל י' וחטאת אמו אל תמה זכי אבותיו של עשו רשעים היו והלא צדיקים היו אברהם וקנו יצחק אביו ואת אומר זכר עון אבותיו אל י' וגו' אלא חטא שחטא עשו על אבותיו את מוציא יצחק בא מכח אברהם וחיה מאה ושמונים שנה אברהם חיה מאה ושבעים שנה וזכי לוי אמר בתוך חמש שני' אלו שנמנעו מחיי אברהם עבר עשו שתי עברות קשות בא על נערה מאורשה והרג את הנפש היא הוא דכתיב ויבא עשו מן השדה והוא עיף אין שדה אלא נערה מאורשה שנאמר ואם כשדה ימצא האיש וגו' אין עיף אלא הורג נפש שנאמר אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים רבי זכאי רבה אמר אף נכח שנאמר אם נבכים באו לך וגו' אמר הקדוש ברוך הוא אני כבר הבשתי אברהם אחי ואמרתי לו ואתה תבוא אל אבותיך בשלום וגו' ועכשו רואה אני לו את בן בנו שהוא גזול וחומס ומגלה עריות ושופך דמי' וחדין הוא מיכו טבא טב לירא לצדיקיא דאיתכנס בשלם כי טוב חסדך מחיים ומת חטא חטא על אביו גרם לו שיכהו עיניו בחייו מכאן אמרו כל המעמיד בן דטע או תלמיד גורם לו שיכהו עיניו מראות תלמיד רשע מאחיד דכתיב ואחיד לא יוכל לראות כי כהו עיניו משיבו מפני מה מפני שהעמיד לירבעם הרשע ומת חטא חטא על אמו רבי יהודה ורבי נחמיה ורבנן רבי יהודה אומר כשיצא ממעי אמו התך מיתורן שלח שלא תלך היא הוא דכתיב על דרפו בחרב אחיו ושחת רחמי רחמו כתיב ורבי ברכיה אמר לא תאמר אחר שיעצא ממעי אמו אלא עם כשהוא יוצא ממעי אמו זיריתיה מתיחה לקבליה מה טעם זודו רשעים מרחם ורבי נחמיה אמר גרם לך שלא העמיד שנים עשר שבטים דאמר רב הונא ראויה היתה רבקה שתעמיד שנים עשר שבטים שנאמר ויאמר י' לך שני גיים בבטןך הא תרי ושני לאומים הא ארבעה ולאום בלאום יאמץ

הא שיתא ורב יעבוד צעיר הא תמניא וימלאו ימיה ללדת והנח תאמים בבטנה הא עשרה ויצא הראשון זה אחד עשר ואחרי כן יצא אחיו הרי תרי עשר ואית דמיתיה לה כהנא ותאמר אם כן למה זה אנכי זה בני מטריא הרי תרי עשר ורבנן אמרי גרם לה שלא תצא מטתה כרבים את מוצא כשמתה רבקה אמרין מאן יפוק קמיה אברהם מת יצחק יושב בכית עיניו כחות יעקב הלך לו לפרן אדם יפוק עשו רשיעא קמיה וימרוך בריאתא ליישין דרין כהא כד ינקן מה עשו הוציאו ממנה כלילה אמר רבי יוסי בר חנינא לפי שהוציאו מטתה כלילת לפיכך לא פירשו הכתובים מיתתה אלא מן הצד היא הוא דכתיב וירא אלהים את יעקב עוד בפדן אדם וברך אותו מה ברכה ברכו ברכת אבלים ברכו אמר הקדוש ברוך הוא אבותי שלים ליה ביש אימיה שלימה ליה ביש אחוהי שלים ביש סבירי שלים ליה ביש אתון שלימין ליה בישא ואנא אשלים ליה ביש תהיו אתם מזכירין שמו מלמטה ואני מוזק שמו מלמעלה שנאמר יהיו נגדי תמיד ויכרת מארץ זכרם זכור את אשר עשה לך עמלק רבי תנחומא בר חנינאי פתח זכרונכם משלי אפר לגבי המר נביכם אמר הקדוש ברוך הוא לישראל אותן שתי זכירות שכתבתי לכם בתורה הו' זהירין בהן תכחה את זכר עמלק משלי אפר משולי אפר אם זכיתם אתם בניו של אברהם שהמשיל עצמו באפר שנאמר ואנכי עפר ואפר ואם לאו לגבי חומר נביכם התקינו עצמכם לשעבודה של מצרים שנ' וימררו את חיהם בעבודה קשה וגו' רבי יודן בשם רבי איבו פתח אל תהיו כסוס כפרר אין הבין וגו' דברי נאמר בכוס אוכל הרבה ומוציא קימעה ואורב זנות ואוהב מלחמה ומוזאם שינה ורוחו גסא ויש אומרים מבקש להרוג בעליו במלחמה אל תהיו כסוס כפרר הסוס הודח ממתנו הוא כולם מכששו הוא מאכילו מאכילו שעור הוא כולם קריב לגביה הוא כולם אתם אל תהיו כן כמו אלה אלא הו' זהירין למינזיה לטבא שבתא ולמינזיה לבישא כישתיה זכור את אשר עשה לך עמלק כדרך בצאתכם ממצרים רבי בנאר פתח אם ראית דור שמדותיו שקר דע שהמלכות מתגדה באותו הדור מה טעם מאזני מרמה תועבת י' מה כתיב אחריו בא דודן ויבא קלון ואת צנועים חכמה רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא אמ' הא זכה במאזני רשע ובכיס אבני מרמה אמ' ר' לוי אף משה רמזה להם בתורה שנאמר לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן לא יהיה לך בכיתך מת טעם כי תועבת י' מה כתיב אחריו זכור את אשר עשה לך עמלק רבי לוי פתח גערת גוים אבדת רשע גערת גוים זה עמלק דכתיב ראשית גוים עמלק אבדת רשע זה עשו דכתיב וקראו להם גבול רשעה אם יאמר לך אדם יעקב הוא בכלל אמור לו אבדת רשעים אין כתיב כאן אלא רשע שםס מהיית לעולם ועד תמחה את זכר והשב לשכינינו שבעתים אל היקס וגו' אר יוחנן בר גדיא ור' יהושע בן לוי ורבנן ור' יודן בר גדיא אמ' זכר מה עשה לנו במילה שהיא בתובה בחיקו של אר ואתיא כי הא דאר חמא בר שקלא ור' יהוש' דסכנין ור' לוי בשם ר' יוחנן מה היו של בית עמלק עושיין היו מחתכין מילותיהן של ישראל וזורקין כלפי מעלה ואומר' בזה בהרת טול לך מה שבהרת ורבי יהושע בן לוי אמר יזכר להם מה שעשו בתורה דכתיב בה מוזקק שבעתים ורבנן אמרי יזכר להם מה שעשו בבית המקדש שהוא נתון בחיקו דכתיב ומחיק הארץ עד העזרת התחתונה שתיים אמות כא שמואל ופרעה להם וישקף שמואל את אגג מר עשרה לוי רבי אבא בר כהנא אמר היה מהתך מכשרו כזתים ומאכיל לנעמיות הוא הוא דכתיב יאכל

בא מיכה והעמידן על שלש שנאמר הניד לך אדם מה טוב
 ומה יי דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע
 לכת עם אלהיך בא עמוס והעמידן על שתים שנאמר כי כח
 אמר יי לבית ישראל דרשוני והיו בא הבקוק והעמידן על אחת
 שנאמר וצדיק באמונתו יחיה

כי תצא למלחמה

שנו

רבתי מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה
 וראית בשבירה וגומ' וגלחה את ראשה ועשתה
 כדי שלא תמצא חן בעיניך מה כתיב בתורה
 כי תחיין לאיש שתי נשים וגומ' שתיים בבית מריבה בבית ועוד
 אחת אהובה ואחת שנאה או שתיהן שנואות מה כתיב אחריו
 כי יחזיר לאיש בן סורר ומנורר כל מה דנסיב יפת תאר נפיק
 מיניהו בן סורר ומור שכן כת' ברוד על שחמד מעכה בת תלמי
 מלך גשור בצאתו למלחמה יצא ממנו אבשלום שבקש להרג
 ושכב עם עשר נשיו לעיני כל ישראל ולעיני השמש ועל ידו
 נהרגו מישראל כמה רבבות ועשרה מהלוקת בישראל ונהרג
 שמעי בן גרא ושבע בן בכרי ואחיתופל ולמפיכשת ולאיש בשת
 הרג והשליט ציבא על כל בית שאול ותניא רבי יוסי ובר זכי
 מפני שאכל בן סורר ומורה הצי לישראל בשר ושתה הצי לוג יי
 אמרה תורה יצא לבית דין וסקל ולא הגיעה תורה לסוף
 דעתו של בן סורר ומורה שסופו לגמר בכסי אביו עם הסריקין
 שאכל ושתה עמחן ומבקש לימודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת
 דרכים והורג ומלטיס את הכריות נאמרה תורה ימות זכאי
 ואל ימות חיוב שמיתתן של רשעים נאה להם ונארה לעולם
 בן סורר ומורה מה כתיב אחריו כי יזיה באיש חטא משפט
 מות והומת אם ניצל מזול לא ניצל מזו למדנו שעבירה גוררת
 עבירה ומצוה גוררת מצוה מנין הא כתיב כי יקרא קן צפור
 לפניך אם שלח תשלח ייטב לך ותאריך ימים אחריו מר
 כתיב תזכה לבנות בית חדש ולעשות מעקרי מה כתיב אחריו
 לא תזרע כרמך כלאים תזכר לחרם ולזרוע שדה מה כתיב
 אחריו לא תחרוש בשור ובחמור תזכה לשוורים וחמורים מה
 כתיב אחריו לא תלבש שעטני תזכה לבגדים נאים מן צמר
 ולבגדים מפשתים מה כתיב אחריו גידלים תעשר לך
 תזכר למצות ציית מה כתיב אחריו כי יקח איש אשה תזכר
 לאשה ולבנים הרי למדנו שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת
 עבירה לפיכך נסמכו פרשיות אלו ואלו כי יקרא קן צפור
 לפניך שלח תשלח את האם זה שאמר הכתוב מכל משמר
 נצור לך כי ממנו תוצאות חיים אמר רבי אדא רמח מצות
 עשה יש בתורה כמנין איבריך שבאדם שבכל יום ויום ציוויין
 על האדם עשה אותנו שתחיה בזכותנו ותאריך ימים ושלש
 מאות וששים וחמש מצות לא תעשה כמנין ימות החמה שבכל
 יום ויום שחמה זורחת עד שהיא שוקעת צווחת ואומרת
 לאדם גזורני עליך כמי שהניע ימין ליום הזה אל תעבור
 כי את העבירה הזאת ואל תכריע אותי ואת העולם כולו
 לכף חובה הרי שש מאות ושלש עשרה מצות וכל מצוה ומצוה
 בזכר מתן שכרה כגון כיבוד אב ואם ושילוח הקן אריכות ימים
 ויש מצות שמתן שכרה בגנים כמו שרה שאורחה את האורחים
 ושונמית על שקבלה את אלישע ויש עבירה טעונה סקילה
 שריפת הרג וחנק ואין לך קלה בכל המצות יותר משלוח הקן
 ומה שכרה למען ייטב לך והארכת ימים

משל

שבראת אותנו לא השגיחו עלינו אלא ישראל עמך בלבד
 דמתהללים כאלילים ראו למקרא לומר הכוונת מהו
 המתהללים שלא עבדו עבודה זרה עד שנהגו כבוד זה בזה
 אמר להם הקדוש ברוך הוא בכל יום אתם מתכיישין לפני
 יש בכס שהן עובדין ליונים הרבה נשחטין יש בכס שעובדין
 ללבינים הרבה לבנים נשברות בשוק יש בכס עובדין לדגים
 הרבה דגים נמכרין בשוק מיד מכישינן שנאמר יראו גוים
 ויבושו מכל גבורתם ושימו יד על פה ואזניהם תחרשנה אר
 חמא בר חגיגה מאי דכתיב כל הגוים נקצו יחזיו ויאספו
 לאומים מי בכס יגיד זאת וראשונות שמיטונו יתנו עיניהם
 וגומ' ולעתידי לבא מביא הקדוש ברוך הוא ספר תורה ומניחו
 בחיקו ואומר כל מי שעוסק בזה יבא ויטול שכרו מקצצין כל
 האומות ובאין בערבוביא שנאמר כל הגוים נקצו יחזו אמר
 להם הקדוש ברוך הוא אל תכנסו בערכוביא אלא כל אומה
 ואומה וסופריה שגא ויאספו לאומים נכנסה מלכות רומי אומ'
 במה עסקתם אמר לו הרבה שווקים תקננו הרבה מרחצאות
 עשינו כסף וזהב הריכנו והכל לא עשינו אלא כדי שיעסקו ישר
 בתורה אמר להם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם
 שווקים להושיב בהן וזנות מרחצאות לעדן בהן עצמכם כסף
 וזהב שלי הוא שנאמר לי הכסף ולי הזהב אמר יי צבאות נכנסה
 מלכות פרס ואמר להם במה עסקתם אומר לו הרבה כרכים
 כבשנו הרבה גשרים תקננו הרבה מלחמות עשינו אומר להם
 כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם כרכי לעשות אנגריא
 גשרים ליטול מכם מלחמות אני עשיתם שגא יי איש מלחמה
 יש בכס מניד כלום שנאמר מי בכס יגיד זאת ואין זאת אלא
 תורה שנאמר וזאת התורה אשר שם משה אומר לפניו נתת
 לנו ולא קבלנו עליהן הוא אומר ויאמר יי מסיני בא וזה
 משעיר לבו וגומ' מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל
 אומות העולם ואומ' לפניו רכוננו של עולם תננה לנו מדאש
 ובעשנה אומר להם מצוה קלה אני נתן לכם אם אתם משמרין
 אותה אתן לכם שכר כשרא אומר להם לכו עשו סוכה הולכינן
 דעושין סוכה כל אחד ואחד מהם והקדו ברוך הוא מוציא חמה
 מכרתקה וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שנאמר ננתקה
 את מוסרותימו והבנה יושב ומשחק עליהם שנאמר יושב בשמים
 ישחק וישתחו לו כל אלהים בשעה שידין את האומות דן
 לאלהיהן עמהם שגא כי באש יי נשפט כיון שאין יכולין לעמוד
 באש פורחין והבנה משלח עליהם מלאכי בקולרין וכשל שלאות
 ומשליכין לתוך האור שנאמר והש אותם היום הבא אמר יי
 צבאות אשר לא יעזוב להם שרש וענף דבר אחר וישתחו
 לו כל אלהים אומ' כל אומות העולם לאלהיהם בואו והשתחו
 לפני הבנה שאתם התעיתם אותנו מיד והאלילים כליל יהלוקו
 ואומות העולם מורדין לגיהנם לכך נאמ' יבשו כל עובדי פסל
 וזיהו כיום ההוא נאם יי פי שנים בה יכרתו יגיעו אלו האומות
 שתי רשויות בשמים והשלישית יותר בה אלו ישראל שהן
 משלישיתו של עולם בני אבות שלשה דבר אחר והשלישית
 יותר בה שאין מתישבין בארצם אלא בגאולה שלישית גאולה
 ראשונה זו גאולת מצרים גאולה שנייה זו גאולת עזרא
 השלישית אין לה הפסק אמר רבי שמלאי תלינ מצות נאמר
 למשה בסיני בא דוד והעמידן על אחת עשרה שנאמר יי מי
 יגיד באהליך וכל המזמור בא ישעיה והעמידן על שש הולך
 צדיקות ודובר משרי מואם כבצע מעשקות נוער כפיו מתמוך
 בשוהד אושם אזנו משמוע דמים וגומ' וכתוב בתורה הוא
 מרומים ישכון מצדות סלעים משגבן לחמו נתן מימיו נאמנו

סנהדרין על ישראל וכתוב ויבחר משה אנשי חיל וגו' ואף ירושלם לא נשתכחה אלא על ידי הדין שנאמר ויצא לך שם בגוים כיפיך וגו' ואי זה הדור זה הדין שנאמר ודל לא תהדר בריבו ולא חריבה ירושלם אלא על קלקול הדין שנאמר טמאת השם רבת המהומה שם שהיה לך על ידי הדין טמאת וכתוב בלאתי משפט צדק ילין בה ועתה וגו' וכך אמר להם ידמיהו לא האמינו מלכי ארץ וכל יושבי תבל וגומ' וכתוב מחטאת נביאי עונות כהניה וגו' באותה עעה נשבע הקב"ה שהיה נפרע לעצמו מן הדיינים שנאמר לכן נאם הארון יי צבאות אביר וגו' ואין לכן אלא לשון שבועה שנאמר לכן נשבעתי לבית עלי אין אביר אלא אב כד שנאמר אביר הרועים למדך שהב"ה נעשה אב כד להפרע מהן מנין שבדיינים הכתוב מדבר ראה מה כתי' אחריו ואשיבה שופטין כבראשונה ויעציק כבתהילת לפיכך אמר דוד מגיד דבריו ליעקב ששטים ושטרים ששטים אלו הדיינים שוטרים אלו הפרנסים שמנהיגין את העדה רבי אלעזר אומר אם אין שופט אין שופט כאי זה צד כיון שנתחייב אדם בכד לחברואם אין שופט שיוצא ממנו כיון שפודש אין ספיקה ביד הדיין לעשות לו כלום אלא אם כן מוסרו ביד השופט והשופט מוציא ממנו אמר רבי אלעזר בן פרת אילמלא פיטש של יואב לא היה דוד יכול לעשו את הדין וכן הוא אומר ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ויואב בן צרויה על הצבא וכי דוד ויואב שופטים כאחד אלא כל מי שאינו שומע לדין מוסרין אותו ביד יואב ומוציא ממנו בעל כרחו וכן איוב אומר אב אנכי לאביונים וריב לא ידעתי אהקרהו ואשכרה מתלעות וגו' תתן לך ולא לאומות העולם מלבד שנקראו הדיינים על שם משרה זה אחד משלשה דברים שמסר נפשו עליהן ונקראו על שמו נתן נפשי על התורה שנאמר ויהי שם עם יי ארבעים יום וארבעים לילה זמנין שנקראת על שמו שנאמר זכרו תורת משה עבדי נתן נפשו על ישראל שנאמר ועתה אם תשא חטאתם ומנין שנקראו על שמו שנאמר לך רד כי שחת עמך נתן נפשו על הדיינים שנאמר ויד את המצוי ויצא ביום השני וגו' ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט וגו' לפיכך נקראו על שמו שנאמר שופטים ושטרים תתן לך כפל שערך בכל עיר ועיר לשבטיך אפילו עיר שכולה משפחה אחת מכה לה דיינים ושפטות העם משפט צדק ללמדך שצדקה עושין עם שניהם עם הזכאי שנוטל את שלו ועם החייב שמוציאין גזל מתחת ידו דא משפט צדק בזמן שדנין צדק עושין צדקה עם הכריות שנאמר אמת מארץ תצמח וגו' בזמן שדין אמת מארץ תצמח הקב"ה עושה צדקה עם חבריה ומציל אותן מפרעניות ומייסורין וטובה באה לעולם לא תטה משפט ולא תכיר פנים אזהרה לנשיא שלא יושיב הראוי למעלה למטה ואת הראוי למטה למעלה דבר אחר שלא יהא עני עומד ועשיר יושב ולא לא תטה משפט אזהרה לחכם שלא יושיב אצל מי שאינו ראוי לדין ואם הושיב כאלו נטע אשרה דסמך ליד לא תטע לך אשרה לא תטה משפט יהיו הדיינים רואין כאלו שכינה בנייהם שנאמר בקרב אלהים ישפוט מוכאן לבעלי דינים שינהגו דינים לעצמן

מעשה

באחד שהיה לו דין עם מלך ממלכי בית השמונאי עמד לפני שמעון בן שטח אמר לו דין יש לי אצל המלך אמר שמעון בן שטח להם לאותן דיינים שדין עמו אם משנה אני בשביל המלך אתם מוכיחים אותו אמר להם הן שגר בשבילי בא ונתנו את כסאו וישב בצד שמעון אמר לו שמעון בן שטח תן את הדין אמר לו וכי דנין את המלך

פנה לימינו כבשו הדיינים פניהם בקרקע לשמאלו כבשו פניהם בקרקע בא המלך וחכשן בקרקע עד שיצאה נשמתו נדועות המלך מיד אמר לו שמעון בן שטח עמוד על רגליך ותן את הדין שלא לפני אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם שנאמר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפניי מיד עמד על רגליו ונתן את הדין שיהו בעלי דינים נוהגין אימה כעצמן והדיינים יחו נוהגין אימה כעצמן כביכול להקב"ה דנין שכך אמר יהושפט לדיינים כי לא לדם תשפטו כי אם ליי אמר רבי חמא בר חנינא בוא וראה אילמלא בקרא כתיב אי אפשר לאמרו בשך ודם דן לבורא אלא אמר הקב"ה לדיינים היו נוהגין אימה כעצמכם כאילו אותי אתם דנין באיזו צד אדם עושה מצוה לפני גזרתי עליו ליתן לו מאד שדות אם אתה מעביר עליו את הדין באחת ברה שגזרתי עליו אני לו משלי ומעלמי עליך כאילו ממני נטלת לא תקח שחד וגו' כיון שנותן הדין את לבו על השחר נעשה עור בדין ואינו יכול לדין אותו כאמת אמר רבי אלעזר הרי הוא אומר הנה נשיאי ישראל איש לירועו היו כך למען שפך דם שהיו פושטין זרועותיהן תחת כנפי בגדיהם ונוטלין השחר אמר רבי אבהו כל הנוטל שורת פרוטה מחברו נקרא רשע שנאמר שחד מחיק רשע יקח אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי בוא וראה כמה קשה השחר פעם אחת בא אדם אחד והכיא לי ראשית הנו והיה לו דין לפני הדין ואני הייתי עומד לצד אחד ואמרת לי אם ישעון עלי הדין כך וכך יזכה והייתי מצפה לזכותו אף על פי שלא נתן לי אלא משלי ולא שחד היה ונתקרב לבני עמו כל זמן שראיתיו ואף על פי שהלך לבית דין הייתי שואל עליו אם זכרה אם לא להודיעך כמה קשה השחר שמעור את העינים והרי דבר קו ומר אס אני שהכזב לי משלי ולא נטלתי שחד ממנו הייתי מצפה לזכותו הנוטל שחד על אמת ככה וכמה היה רבן יוחנן בן זכאי דורש וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממחר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעושקי שכר שכיר וגו' אי לנו מיום הדין או לנו מיום התוכחה הקיש מטי גר לעבדל המורות לפיכך הזהיר וזכה לא תטה משפט אמר רבי חמא בר אשעיא אדם חושש בעיניו נותן ממון הרכה לרופא ספק מתרפא וספק אין מתרפא ונוטל השחר מעור עיניו ומקלקל את הדין וגורם שיגלו ישראל מארצם ומכאן רעב לעולם שנאמר צדק צדק תרדוף שתי פעמים מכאן שיהא אדם רודף אחר בית דין היפה דא צדק צדק צדק תרדוף שני פעמים אזהרה לדיינים הדנין דיני נפשו שלא יהו חותכין את הדין בימות אלא יהו מלינין את הדין שדרך שמלינין בירושלם שנאמר מלאכי משפט צדק ילין כרז למען תזיה כל הדין דין אמת לאמתו וזכה לחיי העולם הבא שנאמר כה אמר יי שמרו משפט ועשו צדקה וגו' והיה ככל הארץ נאם יי פי שנים בה יכרתו יגועו והשלישית יותר כרז זו היא שנאמר ברוח הקדש על ידי דוד יבוש כל עובדי פסל המתהללים באלילים וגו' כנגד מי אמרו לא אמרו אלא כנגד הקב"ה אמר רבי חנינא עתיד הקדוש ברוך הוא להראית כבודו לכל באי עולם ולהודיע כסאו באמצע הרקיע והודו ומניחו במקום שחמה זורחת בתקופת תמוז אמר לו רבי חנינא הזקן אפשר להראות כבודו מי שכתוב בו כי לא יראני האדם וחי ואת אומר מראה לכל באי עולם אמר לו הרי כתיב כי שמש ומנין יי אלהים הן זכבוד יתן לא ימנע טוב להולכים בתמים מה המגן מנין על בעליו בשעת מלחמה יביא אומות העולם לדין הן ואלהיהן מעמיד להם פרמושין ומביא שתי הלוחות ועשרת הדברות ואומר להם כלום השניחו עליכם אומך מיום שבראת

וחיים יפה לזרעה חטים שודרן שהיא מעלת באשים יפה
 לזרעה שעורים מאי דכתיב תחת חטה יצא חוח וגו' עד עכשו
 חוזר איוב ומתנבא כמה בנאות ואת אומר תמו דברי איוב
 אלא אמר איוב אם עשיתי כן תמות דברי ואל יהי לי פתחון
 פדן לומר לפניך בערתי הקדש מן הבית לפיכך אמר משה
 לישראל עשר תעשר / לך יי הצדקה ולנו בושת הפנים לאיש
 יהודה וגו' אמר רבי בר אלעזר עבודה זרה עברה עם ישראל
 בים שנאמר ועבר בים צרה והכר בים גלים ואין צרה אלא
 עבודה זרה שנאמר כי קצר המצע מהשתרע וגו' והים נקרע
 לפניכם הוי לך יי הצדקה / אמר רבי יודן כתיב ויעלו בית יוסף
 גם הם בית אל וי' עמם הולכים לעבוד עז ואת אמר וי' עמם יש
 צדקה גדולה מזו הוי לך יי הצדקה / רבי יהודה בר סימון אמר
 יש צדקה גדולה מזו הרי הוא אומר המד לקחו את אשר עשה
 מיכה עלמניא ואת הכהן אשר היה לו כומרא ויבאו עד ליש
 פמיאם אל עם שוקט ובוטח עובדין עבודה זרה והיא מצלהא
 בידיהון ואת אמר אל עם שוקט ובוטח וכי יש צדקה גדולה מזו
 הוי לך יי הצדקה / אמר רבי שמואל בר נחמני ביום שירד המן
 לישראל בן ביום עברו עבודה זרה ולא עוד אלא שנטלו ממנו
 והקריבו לעבודה זרה שנאמר והלמי אשר נתתי לך סלת ושמן
 ודבש והאכלתיך וגו' לריח כיחיה ויהי באם יי אלהים / אר יודן
 כמה דאת אמר יהי למחר ואף על פי כן ומכך לא מנעת בפיהם
 הוי לך יי הצדקה / אמר רבי אלעזר כשעלו חנניה מישאל
 ועזריה מן הכבשן נתכנסו כל מלכי האומות עליהם חזא הוי
 דכתיב ומתכנסי אשדורפניא סנניא ופחותא והדברי מלכא
 וחזו כל המלכים האלו מרגנין בפניהן ואומרי להם הייתם
 יודעים שאלהיהם כזה ואתם משתחו' לצלם וגרמתם להחריב
 את ביתו ולשרוף את היכלו והגלות אתכם עד עכשו עד
 שעשו אותן גוש של רוק חזיו חנניה מישאל ועזריה מגביהון
 פניהם כלפי מעלה ואומרי לך יי הצדקה ולנו כשת הפנים
 צדוק הדין הויא שאנו כמעסיך לפניך ואתה סובלנו / תני
 בשם רבי חנניה בנוהן שבטולם אדם יש לו שדרה אחת והויא
 רוצה בנותנה למחצה לשליש ולרביע אבל הקדוש ברוך הויא
 אינו כן משיב רוחות ומעלה עננים ומוריד גשמים ומפריח
 טללים ומגדל צמחים ומדשן פירות ולא אמר להפריש לפניו
 אלא אחד מעשרה לפיכך משה מוזהר לישראל עשר תעשר /
 מר כתיב למעלהמן הענין לא תאכלו כל נבלת לגר אשר
 בשעריך / רבי עזריה ורבי יונתן בר חגי ורבי יצחק ברבי מרין
 בשם רבי יוסי בר חנניה אומר האוכל פירותיו טבלים כאוכל
 נבלות ושרפות מה טעם לא תאכלו כל נבלת ורבי אבא ורב
 הונא בשם רב האוכל פירותיו טבלים ומעשר עני חייב מיתר
 אמר רבי יצחק בשלשה מקומות כתיב לא תכשל גרי בחלב
 אמו אחד לעיניו ואחד לענין מעשרו מהו אומר ראשית בכורי
 אדמתך מה כתיב ונה אנכי שולחמלאך לפניך לענין תורה
 ראשית בכורי אדמתך תביא בית יי אלהיך מה כתיב אחרי
 ויאמר יי אל משה כתב לך את חייבים האלה לענין מעשר
 מה כתיב למעלה לא תאכלו כל נבלת וגו' וכתיב בתריה עשר
 תעשר / אמר הקדוש ברוך הויא אל תגרמולי לבשל גדיים
 בחלב אימותיהן עד שהן כמעט אימותיהן אתם מוציאין מעשר
 כראוי רוח אחת של קדים אני מוציא ומשדפתן כמה דאת אמר
 ושדפה לפני קמה / עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר / עשר
 שלא תתחסר רבו למפרשי ימים להוציא אחד מן עשרת
 לעמילי תורה / תבואת זרעך אם זכיתם סוף שהם יוציאין
 לזרוע שדה ואם לאו סוף שהוציא מתגרה בהן זה עשו דכתיב

ויבא עשו מן השדה / דבר אחר תבואת זרעך זכיתם סוף
 נפוק להקלך וחמי על מה צורך צריך משדי והתפלל ובענרת
 ואם לאו סוף ששונאי ישראל יוציאין לקבור בניהן בשדה / שנח
 שנה אין מעשרין משנה להכרתה / דברי רבי עקיבא ואכלת
 לפני יי אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך
 אסתעשר דגנך / ואם לאו דגני שנאמר לכן אשוב והקחתי
 דגני בעתו / זכיתם תירושך ואם לאו תורישך / אמר ר' שמעון
 בן לקיש אמר הקב"ה אני אמרתי לך שתהא מוציא מעשרותיך
 מן המוכחר הא כיצד בא כן לוי אצלך אם נתת לו מן המוכחר
 אני נתת לך מן המוכחר שנאמר יפתח יי לך את אוצרו הטוב
 אם נתת לו מן החזריות ומן הקטניות יש לי ליתן לך כמותו
 שנאמר יתן יי את מטר ארצך אבק ועפר / וכן הוה כי אין לך
 חלק ונחלה עמך וגו' רבי יהודה בר סימון אמר הקדוש ברוך
 הויא את יש לך ארבעה בני בתים שלך ושמת בחניך אתה
 ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה שלי
 וכלן כפסוק אחד אם אתה משבח את שלי ואת שלך בבית
 בימים טובים שנתתי לך אף אני משבח את שלי ואת שלך
 בבית הבחירה שנאמר והביאותים אל הר קרשי ושבתים
 בבית תפלותי / אמן וכן יהי רצון

שופטים ושופטים

זה שאמר הכתוב בניו דבריו ליעקב הקיו ומשפטיו
 לישראל דבריו אלו דברי תורה הקיו אלו מדרשות
 ומשפטיו אלו הדיינים לא נתן הקב"ה את התורה
 ואת המשפטים אלא לישראל בלבד ומנן אתה למד שישראל
 וגו' שיש להם עסק זה עם זה שאסור לישראל לומר לגוי לך
 עמי לערכאות שלכם שהויא עוכר בלאו שנאמר לא עשרה כן
 לכל גוי ומשפטים כל ידעום והלא אומות העולם נצטוו על
 הדיינים שהיא אחת משבע מצות שנצטוו בני נח / ומשפטים כל
 ידעום אלו דקדוקי הדין שכך שנינו מעשרה ודק בן זכאי
 בעוקצני תאנים ובני נח הורגים בער אחד ובריון אחד ושלא
 בהתראה מה שאין כן בישראל לפי שדיני ממונות בשלשה ודיני
 נפשות בעשרים ושלושה וכתיב לא יקום עד חכם באיש וגו'
 וצריכין דרישה וחקירה באי זה צד בודקין את העדים בכניסין
 אותן ומאיימין עליהם ועוד היו בודקין בשבע הקיות באי זה
 שנוע באי זה חדש בכמה באי זה שעה באי זה מקום
 מכירין אותן התריתם בו כדאמרינן כמסכת סנהדרין / וכן את
 מוצא בפרנסי ישראל שלא נשתכחו אלא על ידי הדין כשמואל
 בתיב והלך מדי שנה בשנה וסכב בית אל וגו' ואף דוד לא
 נשתכח אלא עי הדין כדרא כתיב והי דוד עשה משפט וצדקה
 לכל עמו / ואף יהושפט כיון שנתחזק במלכות לא נתעסק
 בעסקי מלכות ולא בדבר אלא בדין שנאמר ויתחזק על ישראל
 מהו ויתחזק שנתחזק ומינרה את הדיינים ואומר ויגבר לבו
 בדרכי יי ועוד הסיר את הבמות זאת האשרים מיהודת
 גמות רוח היתר בו שהויא אומר ויגבר לבו אלא שמינרה
 דיינין עליהן הודיעין ללכת בדרכי יי שנאמר ושמו דרך
 יי לעשות צדקה ומשפט / ואומר לדיינין דאו כי המשפט
 לאלהים הויא / ומה משה אומר שלח נצטוו על הדיינים
 אלא כמה שאמר לו יתור שנאמר ואתה תחזיר מכל העם
 אנשי חיל וגו' / חושיב סנהדרין / אנו שנצטוינו תורה
 שופטים ושופטים על אחת כמה וכמה ומגין שהושים משפ
 סנהדרין

פתי קרא כזה שאינו מוציא מעשרותיו כראוי דאמר רבי לוי
מעשה באחד שהיה מוציא מעשרותיו והיתרה לו שדרת
 אחת והיתרה עושרה אלף מדות והיה מוציא
 מעשרותיו ממנה מאה מדות מעשר ומן המותר היה מתפרנס
 הוא ובני ביתו כל ימיו בשעת מיתתו קרא לבנו אמר תן דעתך
 על שדה כך וכך מדות היא עושה וכן אבי מוציא ממנה מעשר
 וממנה הייתי מתפרנס כל ימי שנה ראשונה זרעה אותו עשתה
 אלף מדות הוציא ממנה מאה מדות מעשר שנייה נכנס בו עין
 רעה ופחתה היא עשרה פחתה היא מאה / שבה שלישיית פחת
 הוא עשרה פחתה היא מאה / וכן רביעית וחמישית עד שעבדה
 על מעשרותיה כשראו קרוביו כן עמדו לבשו בגדים ונתעשפו
 לבנים נכנסו אצלו אמר להם למה באתם לשמוע על אותו
 האיש שנידוהו אמר לו חס ושלום לא באנו אלא לשמוע עמך
 לשעבר היית בעל הבית / אמר רבי לוי מי פחת שנה מן שנה
 עלי עידנא לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר / כתיב
 בטח בה ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה / רבי הגי בשם רבי
 יצחק הוה מסרס קרא עשה טוב ביי

משל לבעל הטוב שיעא לשער את המדות ראה אותו אחד
 התחיל מטמין מלפניו אמר לו מה לך מטמין שער
 מדותיך ואל תתירא הדין הוא דכתיב עשה טוב ובטח ביי שכן
 ארץ ורעה אמונה היה שכונה של ארץ היו זרעו הונוטע דעה
 אמונה רעה אמונתן של אבות דכתיב עיני בנאמני ארץ לשבת
 עמדי / ל' יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר בזכות שבת ובזכות
 מעשרותיו בזכות שבת דכתיב אם תשיב משבת רגלך מה כתיב
 בתריה אז תתענג על יי בזכות מעשרות ושמחת בכל הטוב
 אשר נתן לך יי אלהיך ואין טוב לא תורה שנאמר כי לקח טוב
 נתתי לכם וגו' / לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר
 דכתיב כבוד את יי מהונך שאם היית נאה אל תהי פרוץ בעריות
 שלא יהו הכריות אומרין איש פלוני נאה ואינו גדור מן הערוה
 על שם כבוד את יי מהונך / דבר אחר עביד מהונך עד ולא
 תעביד בלא הונך / דבר אחר אם היה קולך ערב הוי פורס על
 שמע ועובר לפני התיבה על שם כבוד את יי מהונך במה
 שהינך / שנאמר כבוד את יי מהונך

מעשה באחד שהיה כונס יי ושמן ולא היה מוציא
 מעשרותיו כראוי ומה עשה לו הקב"ה הכניס
 בו רוח תזיות ונטל המקל ופצעו על ראשו אמר לו הרוח בסייע
 יתי את אבא גער כך אמר לו תן לי את המקל ואני מתכר אף
 אני נתן לו את המקל הזה מתכר הא תרתי מי גרם לו על יי
 שלא הוציא מעשרותיו כראוי

מעשה באדם אחד שהיו מוציא מעשרותיו כראוי והיה
 לו שדה אחת ונתן הקב"ה בלבו ועשה חציה זרע
 וחציה בית מקוה מים ובאת שנת בצורת והוה בזוכן טאה חשין
 כסלע וסאת מים כתלת מעין והוא מכריז אתון נבזין סאה
 דמיא דהיא תלת סאין דחשין מי גרם לו על ידי שהוציא
 מעשרותיו כראוי לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר /
 לא תירא לביתור משלג כל ביתה לבוש שנים / חוקיה אמר
 משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדשים ששה חדשים בחמה
 וששה חדשים בצנה בתחלה חבה מכניס בחמה / והן אומרין זו
 היא גיהנם של הקב"ה ואחר כך מוציאן לשלג והן אומרין זו
 היא צנתן בתחלה אומר הוה ולכסוף הן אומר ווי הוה שרוד
 אזוב ויעלגי מבזר שאון מטיט הוון ממקום שאומרי הו ווי והיכן
 הן משלימין עצמן יהוה כרבי תימר בשלג הדין הוא דכתיב
 בפרש שרי מלכים בה תשלג בעלמון השלג הוא צלמות שלחן

יכול אף ישראל תלמוד לומר כי כל ביתה לבוש שנים מילר
 פריעה ציצית תפילין הענק תעניק נתן תתן / פתוח פתח /
 עשר תעשר לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר /
 והארץ חנפה תחת יושביה כי עברו תורות הלפו חוק וגו' אמר
 רבי יצחק את כבר מחנף לה הויה מהנפה לך מראה לך קמרה
 ואינה מראה גדיש גדיש ואינה מראה לך עדימה למה כי עברו
 תורות שעברו על שתי תורות תורה שכתב ותורה שבעל
 פה / הלפו חוק מעשרות / הפרו ברית עולם / ברית אבות
 לפיכך משה מזהיר עשר תעשר / נצור בני תורת אביך וגו' /
 אמר רבי הונא אבות הראשונים הפרשו תרומה ומעשרת
 אברהם הפריש תרומה גדולה שנאמר הדימותי ידי אל יי ואין
 הרמיה אלא תרומה כמרה דאת אמר והרבות במנו תרומת
 יי / יצחק הפריש מעשר שנאמר וזרע יצחק וגו' / אמר רבי
 איבא בר כהנא וחלא אין הברכה מצויה לא על המדור ולא על
 השקול ולא על המנוי למה מוודין כשביל לעשוק הדין הוא
 דכתיב ויברכהו יי / יעקב הפריש קעשר דאשון שנאמר וכל
 אשר נתן לי וגו' / כותי אחד בא ושאל את רבי כואר אמר ליה
 אתון אמרין לי דהרין יעקב אבוכון קשזש אמר ליה אין דכתיב
 תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אמר ליה הפריש שבטו של
 לוי אחד מעשרה שבטים לא היה להפריש לו עוד שנים אמר
 ליה את אמרת דאינון תרי עשר זאנא אמר דאינון ארבע עשרה
 דכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון אמר ליה והא לי מסייע
 הוספת קמח הוסיף מים אמר ליה אין את מודה לי שחן ארבע
 אמהות שאין הכור מתעשר למרה שווא קדש ואין קדש
 מוציא קדש / אמר ליה טובי אומתך מה אתפקדה ואל תטוש
 תורת אביך אומתך / הוה סדור ואמר לעשות רצונך אלהי
 חפצתי וגו' / אמר אחא בר עולא וכי יש תורה בתוך מעים לא
 כך כתיב ועל לכם אכתבה אלא אמר דוד יבא עלי אם יוד
 דבר לתוך מעי אלא כשהוא מעושר הדין הוא דכתיב ועל
 אוצרות בית המלך עומות בן עזיאל / ועל האוצרות בשרד
 בערים וככפרים וכמגדלים ונתן בן עזיאל לפיכך משה
 מזהיר את ישראל עשר תעשר / אם עלי אדמתי תזעק יחד
 תלמידי יבכיון / אמר הקדוש ברוך הוא לאיוב כלום יש לך
 עליה אלא ארבע אמות בשעת מיתתך ואת אמר אם עלי
 אדמתי תזעק והא עבידא דידך רבי חיאי רבה בר שמעון בר
 הלפתא רבי חיאי רבה אמר /

משל לאחד המוכר טלית באטלים עבר אחד דארך אותו
 אמר לו שלי הוה אמר לו התעשף בה אם מחוקת
 היא לך הרי היא שלך ואם לאו אינה שלך כך אמר הקדוש
 ברוך הוא לאיוב הלא את השמים ואת הארץ אני בלא ואת
 אומר אם עלי אדמתי תזעק הדין הוא עבידא דידך / ורבי
 שמעון בר הלפתא אמר /

משל לאחד שהיה מוכר שפחה באטלים עבר אחד ראה
 אותו אמר לו שלי הוה אמר ליה נזוף בה אם
 נשמעת היא לך הרי היא שלך ואם לאו אינה שלך כך אמר
 הקדוש ברוך הוא לא שכתוב המביש לארץ ותערד וגו' ואת
 אמרת אם עלי אדמתי תזעק הא עבידא דידך באותה שעה
 אמר איוב רבון העולמים לא כך אמרתי לפניך אלא אמרתי
 אם לא הוצאתי מעשרותיה כראוי יחד תלמידי יבכיון / ואם
 זדעתי אותה כלאים אם כחה אכלתי בלי כסף זר מעשר שני
 שנאמר ונתת ככסף וצרת הכסף בידך ונפש בעליה הפחתי זה
 מעשר עני אם לא עשית כן תחת חטה יצא חוחותיה שעורדי
 באשרת וגו' / תני הושעיה למכתך דרך ארץ שדה שהיא מעלה
 חוחים

טוב וכשזוכין מוסיפין תור / וכן את מוצא כשעשו אותו מעשה
 מנעו כל אותה טובה שנאמר ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא
 את העגל וגו' / וכשבקש משה רחמים עליהם אמר לו הקב"ה
 משה לא בראתי את העולם אלא בשביל תורה שנאמר ואשים
 דברי בפיך וכצל ידי כסיתיך וגו' / והם המירו כבודי בתכנית
 שור ואתה שברת את הלוחות והיך העולם עומד בלא תורה
 אמר לו ומה אעשה אל פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים
 לךך נאמר איש חכם ישכיל פיהו לפיכך כשעמד אסף הזכיר
 למעלה נחית כצאן עמך וגו' / מה כתיב אחריו משכיל לאסף /

כי יכרת "אלהיך את הגוים וגו' /

משל

למה הדבר דומה למלך שנטע כרם כתוך שדהו
 והיו בתוכו ארזים גדולים וקוצי הלך המלך וקצץ
 את הארזים והניח את הקוצים אמרו לו עבדיו וכי ביתו ארונו
 המלך הקוצים שיהיו אוחזים בכדונו וקורעין אותו הנחת
 וקצצת את הארזים אמר להם אלו קצצתי את הקוצים והנחתי
 את הארזים כמה הייתי גודר את כרמי אלא יפה עשיתי ועמד
 הכרם על עמדו ואני מצית בהן את האור וכך ישראל כרמו של
 הקב"ה שנא' כי כרם יצא את ישראל והכניס ישראל לארץ
 וקצץ את הארזים שבה שב' ואנכי השמרתי את הארזי מפניכם
 אשר נבחרו ארזים נבחרו וגו' / והניח את בנייהם ואת בני בנייהם
 שם כדי שישמרו ישראל את התורה שנאמר ואלה הגוים אשר
 הניח י' לנסות בס את ישראל השומרים הם / וכשעמד הכרם
 על עמדו במשמרת התורה והיו עמים משרפות סיד קוצים
 כסוחים באש יצתו וכתוב כל הגו' כאין נגדו וגו' / וכן את מוצא
 כשיצאו ישראל מצרים ראה מה עשה פרעה וקח שש מאות
 דרכי בחור וגו' / שלשים יצאו על כל אחד ואחד מישראל ראת
 כמה אוכלוסי' יצאו עם פרעה כשראו ישראל כך נבחרו מפניהם
 מה כתיב ויסע מלאך האלהים וגו' / יש אומרים כי יוכל לעמוד
 כנגד אלו אמר להם הקב"ה חייכם כל אלו חשובים לפני כאיש
 אחד וכרכב אחד שנאמר כי בא סוס פרעה וגו' / וכולן מתו
 בנשימת אחת שנאמר בשפת ברוחך כסמו ים וכן עתידין גוג
 ומוגוג לבא על ישראל וגם הם ישרפו כלם כשריפה אחת שנא'
 ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף וגו' / באותה שעה
 והתגדלתי והתקדשתי וגו' / לעיני גוים רבים וגו' / עשר תעשר
 את כל תבואת זרעך וגו' / זה שאמר הכתוב נבחר להן איש רע
 עין רבי ונינא פתח בעפרון ר' חנינא אמר כל שקלים שכתורה
 סלעים ושכנביאי קנטרין ושבתוכין קנטרין בר משקלי עפרון
 ראנן קנטרין הדא הוא דכתיב בכסף מלא יתננה לי בתוככם
 לאחות קבר / ועל ידי שהכניס עין צרה בממונו של אברהם
 חסרו הכתוב הדא הוא דכתיב ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני
 ובינך מה היא אמ' מה הוא ליה איבעית למיתן לי ארבע מאות
 קנטרין דכסף מן סחורר דביתך את זכיל יהיב לי ועל ידי
 שהכניס עין צרה בממונו חסרו הכתוב הדא הוא דכתיב וישמע
 אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון תנינא חסר ר' אמר
 פתח קרא בשואל פרה והיה עינו צרה לשכור שתי פרות והוא
 שואל אחת ושוכר אחת ולא ידע כי חסר יכואנו דכתיב בעלי
 אין עמו שלם ושלם / רבי יצחק פתח קרא בזה שהוא מלוד
 ישראל ברבית והיתה עינו צרה להלותו שלא ברבית ולא ידע
 כי חסר יכואנו דכתיב מרבה הונו בנשך ובתרבית לחונן דלים
 יקבצנו ואי זה חונן דלים זה עשו הרשע חונן דלים והלא עושק
 דלים הוא כגון אפטרופא דנפקין לקריתא וכוזין לארסייא
 ועל לן למדינתא ואמרין כנשין מסכיניא דבעינא למיעבד
 עמון מצוה ומתפילן אמר בחזרון ומפלגיה בחולין / רבי לר
 תנחומא יב ה iz iiiii פתר

המעט בזכות שאתם ממעטין את עצמכם לפני לפיכך אני
 אוהב אתכם וכן הוא אומר אהבתי אתכם אמר י' וגו' ואת עשו
 שנאתי וגו' / ארפא משובתם אוהבם נדבה וגו' / נדברה נפשי
 לאהבתך אף על פי שאינן הגונים / וכן הוא אומר כי מאהבת י'
 אתכם ומשמרו את השבועה וכתוב והיה באחרית הימים נכון
 יהיה הר בית י' בראש ההרים ונשא מגבעות וגו' / זטה והיה
 ראשיתך מצער וגו' / ללמודך שכל המצטער בתחלתו נוח לו
 בסופו ואין לך שמצטער מתחלתו יותר מאכרתם שחושלך
 לבבשן ונלה מכית אביו ורדפו אחריו ששה עשר מלכי ונתנסה
 כעשר נסיונות וקבר את שרה ולסוף נחה שב' ואכרתם זקן כא
 בימים י' ברך וגו' / יצחק נצטער בנערותו וקבאו בו פלשתים
 שנאמר ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו וגו' / ולכסף בקש
 ממנו שנאמר ויאמר אליהם מרוע באתם אלי וגו' / ויאמר וראה
 ראינו וגו' / ויעקב כמה נצטער שנא' דבת צרדוני מנעורי יאמר
 נא ישראל עד שהיה במעי אמו בקש עשו להרגו שנאמר ויתרצצו
 חבנים / ויאמר עשו בלבו יקרבימי אבל אבי ברח ללכן להרץ
 ונצטער בכנותו ואחר כך בקש להרגו שב' ארמי אוכד אבי יצא
 מאצלו ופגע בעשו שנאמר וישא יעקב את עינו וירא והנה
 עשו בא וגו' / באה עליו צרת דינה וצרת רחל וצרת יוסף ולסוף
 נחה שנאמר ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו הו' והיה ראשיתך
 מצער / ודבר אחר נכון יהיה הר בית י' בראש ההרים / והר תכור
 יהיה גבורה מאד /

משל

למה הדבר דומה לבני פלטרין של מלך ירדו מן
 העיר והרגו אריות ודובים ונמרים ביער והביאו
 לעירות ותלו אותן כנגד שער העיר ופל' בני העיר היו תמיזין
 מאותן אריות והכה כן עשה בא סיסרא על ישר' בהר תכור מן
 השמי' בלחמו הכוכבי' ממסלותם התחילו הכל תמהו שמעולם
 לא היה המעשה הזה שירדו כוכבים מן השמים לעשות מלחמה
 עם כשר ודם אמר רב' בעולם הזה כוכבים נלחמו בשבילכם
 אבל לעתיד לבא ויצא י' ונלחם כגוים וגו' / ועמדו רגלי ביום
 ההוא וגו' / וכל אותו ענין ויהיו הכל רואין ומראין אותו באצבע
 שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אל הינו זה וגו' /

פרשת ראה אנכי

זה

שאמר הכתוב ולעם הזה תאמ' כה אמר י' הנני נותן
 לפניכם את דרך החיים / ואת דרך המות / וכתוב
 משכיל לאסף האזינה עמי תורתו הטו אזניכם
 לאמרי פי / וכתו' רק השמר לך ושומר וגו' / וכתוב יום אשר
 עמרת וגו' / ללמודך שכל מי שמתכשל מן התורה כאלו כופר
 בהכ'ה שלא נתן תורה לישראל אלא שיעסקו בה יומם ולילה
 שנאמר והגית בו יומם ולילה וגו' / וכתוב כי אם בתורת י' הפעו
 וגו' / וכל העוסק בתורה ומקיימה כאלו קבלה מהר סיני לפיכך
 כתי' והודעתם לביך ולבגי בניך / יום אשר עמרת כשבא אסף
 התחיל לומר האזינה עמי תורתו / וכן שלמה אמר כי לקח טוב
 נתתי וגו' / ואמר ישראל לאסף וכי יש תורה אחרת שאתה אוכר
 האזינה עמי תורתו כבר קבלנו מהר סיני אמר להם פושעי
 ישראל אומרי' שהנביאים והכתובי' אינן תורה ואין אנו מאמינין
 בהם שב' ולא שמעו בקול י' אלהינו ללכת בתורותינו אשר נתן
 לפנינו ביד עבדיו הנביאים / ור' שהנביאים וכתובים תורה הם
 לךך נאמ' האזינה עמי תורתו / ר' האזינה עמי תורתו זטה איש
 חכם ישכיל פיהו ועל שפתו וגו' / כשישראל חוטאין נמנעין מכל

וישלים עצמו למית והלכו ישראל אצל משה לפתחו ללמוד תורה
 ושאלו ואמרו משה רבינו היכן הוא אמרו להם השכים לפתחו
 של יהושע הלכו ומצאוהו בפתחו של יהושע והיה יהושע יושב
 ומשה עומד אמרו לו ליהושע מה עלתה על לבך שמשו רבינו
 עומד ואתה יושב כיון שתלה עיניו וראהו מיד קרע בגדיו וצעק
 ובכה ואמר רבי רבי אביאבי ואדני אמרו ישראל למשה משה
 רבינו למדנו תורה אמר להם אין לי רשות אמרו לו אין אני
 מניחין אותך יצתה בת קול ואמרה להם למדו מיהושע וקבלו
 עליכם לישב וללמד מיהושע ישב יהושע כראש ומשה בימינו
 וכני אהרן משמאלו והירר יושב ודורש בפני משה אמר רבי
 שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן בשעה שאמר יהושע ברוך
 אשר בחר בעדיקים נטלו מסורות חכמה ממשו ונתנו ליהושע
 ולא היה יודע משה מה דורש אחר שעמדו ישראל מישיבת
 אמרו למשה סתם לנו את התורה אמר להם איני יודע מה אשיב
 לכם והיה משה רבינו נכשל ונפול באותה שעה אמר משה
 רבון העולמים עד עכשו בקשתי חיים ועכשו הרי נפשי נתונה
 לך כיון שהשלים נפשו למית פתח הקדוש ברוך הוא ואמר
 מי יקום לי עם מרעים מי יעמד לישראל בשעת כעסי ומי יעמד
 במלחמתן של בני מי יבקש רחמים עליהם בשעה שחוטאים
 לפני באותה שעה כא מטטרון ונפל על פניו ואמר רבונו
 של עולם משה כתיב שלך הוא וכמותו שלך הוא אמר הקדוש
 ברוך הוא אמשול לך

זה

הוציא שלשים ושלשה למפרע הרי בשבעה באור נולד משה
 דכתיב ויאמר אליהם כן באר ועשרים שנה אנכי היום מח
 תלמוד לומר היום ללמוד שהקב"ה ממלא ימות של צדיקים
 מיום ליום ומחדש לחדש שנאמר את כספרימך אמלא

פרשת והיה עקב

שאמר הכתוב למה אירא בימי רע עין עקבי
 יסוכני יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא
 שנתן תורה לישראל שבה שש מאות ושלש
 עשרה מצות קלות ורמורות ואין בני אדם משגיחין בהן אלא
 משליכין אותן תחת עקביהן כלומר שהן קלות לפיכך היה דוד
 מתירא מיום הדין ואומ' איני מתירא מן מצות החמורות שכתורת
 שהן חמורות ממה אני מתירא מן המצות הקלות שמא עברתי
 על אחת מהן אם עשיתי אם לא מפני שהיתה קלה ואתה אמרת
 הוי זהיר במצוה קלה כמצוה חמורה לכך אמר למה אירא בימי
 רע וגו' והיה עקב תשמעון זה שאמר הנחמדים מזהב ומפזר
 וגו' וכתיב גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב בוא וראו
 היאך דוד משבח את דברי התורה שאמר הנחמדים מזהב ומפז
 רב ולא עוד אלא שאין בכל מיני תבואה חביבה מכלת נקיה
 שהיא צפה כפה ודברי תורה חביבין ממנה שנאמר ומתוקים
 מדבש ונפת צופים אמר ר' חנינא אם תאמר שאין בכל המשקין
 מתוקין מן הדבש דברי תורה מתוקים מכולם שכתוב בהן
 ומתוקים מדבש ונפת צופים אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא
 רבון העולמים אם תאמר מפני שהן מתוקין כפרתי בהן הם
 ושלום אלא גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב מצות קלות
 לפיכך כתיב מה רב טובך אשר צפנת וגו' זו שכן של מצות
 קלות והיה עקב תשמעון זה שאמר הכתוב ארה הייספן תפלים
 נעו מעגלותיה לא תדע אמר רבי אבא בר כהנא לא היה משח
 שוקל מצותיה של תורה ורואה אי זו מצוה מרובה ועשה אותה
 למה נעו מעגלותיה לא תדע בטולטלין הן שכלי התורה
 תני רבי חייא

משל

למה הדבר דומה למלך שהיה לו בן ובכל יום
 ויום כועס עליו ומבקש להרגו שלא היה מתנהג
 בכבוד אביו והיה אמו מצילתו מידו לימים מתה אמו והיה
 המלך כוכר אמרו לו עבדיו אדוננו המלך מפני מה אתה
 בוכה אמר להם לא על אשתי בלבד אני בוכה אלא עליה ועל
 בני שהרי כמה פעמים כעסתי עליו ובקשתי להורגו וחצילתו
 מידי אף כך הקדו ברוך הוא אמר למטטרון לא אני מתאונן על
 משה בלבד אלא עליו ועל ישראל שהרבתי פעמים הכעים בני
 וכעסתי עליהם ועמד בפרץ לפני להשיב חמתי מהשחיתם באו
 ואמרו למשה הגיעה שעה שאתה נפטר מן העולם אמר להם
 המתני לי עד שאברך את ישראל שלא מצאו ממני קורת רוח
 בעולם מפני אזהרות ותוכחות שהייתי מוכיחן התחיל לברך כל
 שבט ושכט בפני עצמו כיון שראה שנתקצרה השעה כללן כלן
 בכרכר אחת באו ואמרו לו הגיעה השעה שאתה נפטר מן
 העולם אמר להם לישראל הרבתי צערתי אתכם על התורה
 ועל המצות ועכשו מחלו לי אמ' לו רבינו אדוננו מחול הוא לך
 אף ישראל עמדו עליו ואמרו לו משה רבינו הרבה הכעסנוך
 והרבינו עליך תורה מחול לנו אמר להם מחול לכם באו ואמרו
 לו הגיע רגע שאתה נפטר מן העולם אומר ברוך שמו חי וקיים
 לעולם ועד אמר לישראל בבקשה מכם כשתכנסו לארץ זכרו
 אותי ואת עצמותי ואומ' אי לכן עמרם שרץ לפנינו כסוס ונפלו
 עצמותיו כמדבר באו ואמרו לו תגיע חצי רגע נטל שתי ידיו
 והניחן על לבו ואמר לישראל ראו אחריתו של בשר ודם ידים
 שקבלו את התורה מפי הגבורה יפלו בקבר באותו רגע יצאת
 בשמתו בנשיקת שנאמר וימת שם משה וגו' ולא נתעסקו
 בקבורתו לא ישראל ולא המלאכים אלא הקדוש ברוך הוא שכ
 ויקבור אותו בניא וגו' ומפני מה נקבר בחוצה לארץ כדי
 שיהיו מתים שבחוצה לארץ חייך בזכותו שנאמר וירא ראשית
 לו וגו' ואימתו מת משה רבינו בשבעה באור דכתיב וימת
 שם משה וכתיב ויכנו בני ישראל את משה וגו' וכתיב והי
 אחרי מות משה וגו' והעם עליו מן הירדן בעשור לחדש הראשון

משל

למה הדבר דומה למלך שהיה לו פרס והכניס בו
 פועלים ולא גלה להם המלך שכר נטיעה שאלו גלח
 להם שכר נטיעה הן רואין איזו נטיעה שכרה הרבה ונטועים
 אותה נמצאת מלאכת הפרס מקצתה בטלה ומקצתה קיימת
 כך לא גלה הקדוש ברוך הוא שכר כל מצוה ומצוה שאלו
 גלה נמצאו המצות מקצתן קיימות ומקצתן בטלות ורבי אחא
 בשם רבי אבא בר כהנא אמר שילטל הקדוש ברוך הוא שכר
 עושרה מצות בעולם הזה שיהיו ישראל עושים משלם תני רבי
 שמעון בן יוחאי שתי מצות גלה הקדוש ברוך הוא מתן שכרן
 אלו הן קלה שבקלות וחמורה שבחמורות ואלו הן שלה תשלח
 את האם ואת הבנים תקח לך והארכת ימים וחמורות
 שבחמורות כבוד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימך הרי
 הן שוין במתן שכרן בעולם הזה אך אבא בר כהנא ומה אם דבר
 שהוא פריעת חוב כתוב בו אריכות ימים דבר שהוא הפסד
 ממון וחסרון נפשות על אחת כמה וכמה והיה עקב תשמעון
 מהכתיב למעלה מן הענין לאמר ובכם מכל העמים השק
 יי בכם וגו' הלא מכה שאתם עושים מצות שלא נעשו יותר
 מכם והם מגדילים שמי יתר מכם שנאמר כי ממזרח שמש
 ועד מכווא גדול שמי בניים וגו' וכתיב ואתם מהללים אותו
 באמרכם שלחן יי מגואל הוא וגיבו נבוז אכלו כי אתם
 המעט

איני מבקש / למות והגישו אדוני / ועכבו לעולם ולא קיימת עמי / ועכשו בבקשרי מבך שמעה אלהים רנתי ואל תתעלם מתחנתי / אל הכה אפשר רב לך כעל דין שלך כבר הוציא עליך גזירה שתמות והבריות כמוך / אדם הראשון שאכל מן האילן גזר מיתה לכל / ויאמר יי' אל'י רב לך אל תוסף / כעל דין שלך כבר הקדימך שכך אמר איובמי יתן לי שומע לי / הן תוי שדי יענני וספר כתב איש ריבי / ואי זה ספר זה ספר תולדות אדם מה אמר איוב קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדוני זה שאמר איוב אם יעלה לשמים שיאו וגו' / כגללו לנצה יאבד וגו' כנגד מי אמר איוב מקרא זה לא אמרו אלא כנגד יום המיתה שאפילו אם יעלה לשמי שיאו ויעשה כנפים כיון שיגיע קצו למות נשתכרו כנפיו ונפול לפני מלאך המות ככהמה לפני השבח / וכן דוד אומר תצא רוחי ישוב לאדמתו / עבד חפשי מאדוני שאפילו לקחו רבו בארץ אלפי דינרי זהב כיון שיגיע קצו אינו יכול לומר עבדי אתי אלי בעשה חפשי מאדוני / אם יעלה לשמים שיאו זה משה שעלה לרקיע ודשו רגליו ערפל והירה כמלאכי השרת ודבר עמו פנים בפנים וקבל תורה מידו כיון שהגיע קצו אמר לו הן קרבו ימין למות אמר לפניו רבון העולם לשוא דשו רגלי ערפל ולשוא רצתי לפני בניך כסוס שהיה סופר לתולעה אמר רבי אבהו /

משל למה הדבר דומה לאהרן מגדולי מלכות שמצא חרב הנדוי שאין כמותה בעולם ואמר אין זה ראוי אלא למלך מה עשה הכיאה דרוק למלך אמר המלך חתכו בה ראשו אף כך משה לפני הקדוש ברוח רבנו של עולם בדבר שקלסתיך נאמרתו הן לי' אהיך השמי' וגו' כן בלשו' זה אתה גוזר עלי' מיתה ואמר הן קרבו ימין למות אמר משה ככר קנסתי מיתה על אדם הראשון אמר לפניו אדוני אדם הראשון היה ראוי למות שמצוה קלה שצוית אותו ועבד עליה ואני לא אמות / אמר לו הרי אברהם קדש את שמי בעולמי אמר לפניו רבון העולמים אברהם יצא ממנו ישמעאל שנזעו מכעיסין לפניך שנאמר ישליו אהלים לשרדים וגו' אמר לו הרי יצחק שפשט צוארו על המזבח אמר לפניו יצא ממנו עשו שהחריב את בית המקדש ושרף את היכלי' / אמרו הרי יעקב שיצאו ממנו יב' שכשים שאין בו דופי אמר לפניו יעקב לא עלה לרקיע ולא דשו רגליו ערפל ולא היה כמלאכי השרת ולא דברת עמו פנים בפנים ולא קבל את התורה מידך אמר לו הכה אל תוסף אמר לפניו רבון העולמים שמה יאמרו הדורות אילמלא לא מצא כמשה דברים רעים לא היה מסלקן מן העולם אמר לו כבר כתבתי בתורתך ולא קם נביא וגו' אמר לפניו שמה יאמרו הדורות בקטנות עשיתי רצונך ובזקנות לא עשיתי רצונך אמר לו כבר כתבתי בתורתך על אשר מעלתם בי אמר לפניו אם רצונך אכנס לארץ ואהיה שם שנים ושלש שנים ואח' אמות אל' ושמה לא תכא אמר לפניו אם לא אכנס בהי' אכנס לאחר מותי אמר לו לא כהי'ך ולא לאחר מותך / אמר לפניו כל הכעס הזה עלי' למה / אל' על אשר לא קדשתם אותי / אמר לפניו עם כל הבריות אתה מתנהג כמדת רחמים שני' ושלשה פעמים שנאמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר / ואני עון אחד אין אתה מוחל לי / אמר לו הקב"ה משה חרי אתה עשיתי ו עונות ולא גליתי לך אח' מהם כתלה אברת שלח נא ביד תשלח / והצל לא הצלת / לא יי' שלחני / שמעו נא המורים / תרבות אנשי' חטאים / וכי אברהם יצחק ויעקב חטאים היו שאמרת לבניה' כך אמר לפניו רבון העולמים ממך למדתי שאמרת ואת מחתות החטאים האלה אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי כנפשותם ולא באבותם אמר לפניו אני יחיד וישר' /

ששים רבוא הרכה פעמים חטאו לפניך ובקשתי עליהם רחמים ומחלת להם על ששים רבוא השגתו ועלי אין אתה משגיח אמר לו משה אין דומה גזרת צבור לגזרת יחיד ועוד עד עכשו היתה שעה מסודרת בידך ועכשו אין שעה מסורה בידך / אמר לפניו רבון העולם עמוד מכסא דין ושכ בכסא רחמים עלי' ולא אמות ועונות יהיו מחולות בייסוריך שתיבא בגופי ואל תתנני בחבלו של מלאך המות אם אתה עושה בידך אני שחך לכל באי עולם כשם שאמר דוד לא אמות כי אחיה וגו' אמר לו זה השער לי' צדיקים יבואו בו / מוכן הוא לצדיקים ולכל הבריות מות מתוקן מימות עולם כיון שראוי משה שאין משגיח בו הלך אצל שמים וארץ בקשו עלי' רחמים אמרו לו עדי שנבקש רחמים עליך נבקש על עצמנו שכתוב כי השמים כעשן נמלחו והארץ כנגד תכלה / הלך אצל כוכבים ומזלות אמר להם בקשו עלי' רחמים אמר לו עדי שנבקש רחמים נבקש על עצמנו שנא' ונבקו כל צבא השמים וגו' / הלך אצל הרים ונבעות אמר להם בקשו עלי' רחמים אמרו לו נבקש על עצמנו שנא' כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה / הלך אצל הים הגדול אמר לו בקש עלי' רחמים אמר לו בן עמרם מה היום מימים הלא אתה בן עמרם שבת עלי' במשך והכיתני והלקתני לשני עשר שבילים ולא יכולתי לעמוד לפניך מפני שכינה שמהלכת לפניך לימינך שנאמר מוליך לימין משה וזוע תפארתו / בן עמרם לפנייהם לעשות לך שם עולם מה עלתה לך / כיון שהזכיר לו הים מה שעשר בנערותו צעק וכבר ואמר מי יתנני כירחי קדם כימי אלור' ישמרני / בשערה שעברתי עליך הייתי מלך עולם ועכשו אני משתטח ואין משגיח בי / מיד הלך לו אצל שר הפנים אמר לו בקש עלי' רחמים שלא אמות אמר לו משה רבי טורח זה למדתך שמעתי מאחר הפרגוד שאין תפלתך נשמעת בדבר הזה / הניח משה ידיו על ראשו והיה צועק וזוכה ואומר אצל מי אלך לבקש עלי' רחמים / אמר רבי שמלאי באותה שעה נתמלא הקדוש ברוך הוא בעברתו עליו שנאמר ויתעבר יי' בי למענכם וגו' עד שפתח משה בקרא זה ויעבר יי' על פניו וקרא באותה שעה נתקדדר רוח הקדש ואמר לו הקדוש ברוך הוא למשה שתי שבועות נשבעתי אחת שתמות ואחר שלא לאבד את ישראל לבטל את שתיהן אי אפשר אם תרצה אתה לחיות ויאבדו ישראל מוטב אמר לפניו רבוני בעלילה אתה בא עלי' אתה תופש את החבל בשני ראשי' יאבד משה וארץ כמוהו ואל יאבד אחד מישראל / אמר לפניו רבון העולמים רגלים שעלו לרקיע ופנים שקבלו פני שכינה וידיים שקבלו תורה מידך ילהכו עפר ווי יאמרו כל הבריות ומה משה שעלה למרום והיה כמלאכי השרת ודבר עמו פנים בפנים וקבל תורה מידו לא היתה לו תשובה להשיב לפני הקדוש ברוך הוא בשר ודם על אחת כמה וכמה שילך בלא תורה וכלא מצות אמ' לו הקדוש ברוך הוא כל זה שאתה מצטער למד אמר רבון העולם מתירא אני מהלך של מלאך המות אמר איני מוכרך ביוזאמר לפניו רבון העולמי' יוכבד אמי שהוקחו שיניה בחייה בשני בניו יקחו עור שיניה במיתתו אמ' לו כך עלתה במחשבה וכן מנהגו של עולם דור ודור ודורשיו דור ודור ופרנסיו דור ודור ומגזניו עד עכשו היה חלקך לשרת לפני ועכשו אבד חלקך והגיע שעה של יהושע תלמידך לשרת אמר לפניו רבוני אם מפני יהושע אני מת אלך ואהיה לתלמיד אמ' לו אם אתה רוצה לעשו' כך לך עשה עמד משה והשכים לפתחו של יהושע והיה יהושע יושב ודורש ועמד משה וכפף קומתו והניח ידו על פיו ונתעלמו עיניו של יהושע ולא ראה אותו כדי שיצטער תנחומא יב ד i 2 iii וישלים

זאת שלא ימרו על המלכות אמר להם הקב"ה אם אתם מקיימין את השבועות מושב ואם לאו אני מתיר בשרכם כצבאו וכאילות שאין להם דורש ומבקש כך לא אדרוש את דמכם ויאמר יי' אלי ראה החילותי תת לפניך את סיוחן וכתוב ונאני השמדתי את האמורי מפניכם בזכו מה בזכו התורה שהחכמים מודין ברי' אמרו רבותינו קשה היה עוג כמגדל וחומה הירד גבהו והיה קשה מכל הכריו וארוך מכל מגדל שבעולם ורגליו מגיעות לארץ ואין כריה בעולם יכולה לעמוד בפניו כמו שהוא אומר ואשמיד פרוי ממעל ושרשיו מתחת אמר קשין היו סיוחן ועוג יותר מפרעה וחילותיו וכשם שאמרו שירד על מבלתו וחילו כך היו ראויין לומר שירד על סיוחן ועוג לא שבא דוד ואמ' עליהם שירד למכה מלכים גדולים כי לעולם הסדו' ויהרוג מלכים אדירים וגו' לסיוחן מלך האמורי כי לעולם הסדו'

פרשת ואתחנן אל יי'

זה שאמר הכתוב אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה אמר משה רבון העולמים אחת היא הכל שוין לפניך גזירה אחת לצדיקים ולרשעים וכן שלמה אומר הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק ולרשע וגו' לצדיק זה נח' ר' פנחס בשם ר' יוחנן בשם רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומ' נח כשהוא יצא מן התבה הכישו חארי ושברו ולא היה כשר להקריב והקריב שם בנו תתני' ולרשע זה פרעה נכה בשעה שבקש לישב על כסא שלמה לא היה יודע בהגנון שלו הכישו חארי שבכסא ושברו זה מת צולע וזרז מת צולע לטוב זה משה שנ' ותרא אותו כי טוב הוא לטהור זרז אהרן שמשחר עונותיהם של ישראל לטמא אלו מרגלים אלו אמרו טבח של ארץ ישראל ואלו אמרו ננותה של ארץ ישראל אלו לא נכנסו לארץ ואלו לא נכנסו לזובח זה יאשיהו שנאמר וירם יאשיהו לבני העם צאן כבשים ובני עזים הכל לפסחים לאשר איננו זובח זה אחאב שכשל קרבנות מעל המזבח וזרז כתי' וזובח לו אחאב צאן ובקר לא לזבח ולא לקרבנו זבח זה מת בחצים דכתיב ויורו המורים למלך וזה מת בחצים שנאמ' ואיש משך בקשת לתומו ויכר את מלך ישראל וגו' כטוב זה דוד שנאמר וישלח ויביאוהו והוא ארמוני עם יפח עינים וטוב רואי' כחוטא זה נבוכד נצר שכתוב בו וחטאך בצדקה פרוק זה בנה בית המקדש ומלך ארבעים שנה וזרז ההריבו ומלך ארבעים שנה חשבשע זה צדקיה דכתי' ביה וגם במלך נבוכד נצר מרד אשר השביעו באלהים מאי מרידתיה אשכחיה צדקיה דקא אכיל ארנבת היה אמר ליה נבוכד נצר לצדקיה אשתבע ליה דלא מגלית אשתבע ליה לסוף הורג מצטער צדקיה בגופיה אתשיל לשבועתיה טמעו מלכי אחריני והוון קא מבזוליה זהו אמרין ליה זהו מושל ארץ שאוכל ארנבת היה שמע נבוכד נצר טלה לאיתותי סנהדרין וצדקיהו אמר להו הזיתון מה עבד בי צדקיהו לא אשתבעת אמר ליה אתשילית אשבעתי אמר להו לסנהדרין מי מתשלין אשבעת אמרו ליה מתשלין לסכנת כפשות אמר להו אימת אמרו לו וכו' ביום אמר להו בפניו או שלא בפניו אמר לו בפניו אמר להו ומאי טעמא לא אמריתון לצדקיהו מיד ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון אמר רבי יצחק שמשו כרים וכסתו מתחתיהן כאשר שבועה ירא זה שמשון שאמר להם השבעו לי פן תפגעו בי אתם זה מת בניקור עינים שנאמר ואת עיני צדקיהו עורי וזה אחד משבעה שנרמז לאדם

הראשון בעינו צדקיהו נעצו בעיניו לזכירתו של כרזל ולא נתעוררו עיניו עד שחט את בניו לעיניו ואחר כך נתעוררו עיניו שכ' וישחט את בני צדקיהו ברכלה לעיניו ואת עיני צדקי' עוד ושמשון מת בניקור עינים שנא' ויאחזוהו פלשתים וניקרו את עיניו דבר אחד הכל כאשר לכל אמר משה לפני הקב"ה רבון העולם הכל שוין לפניך תם ורשע אתה מכלה מרגלים הכעיסו לפניך ברכת הארץ ואני שמשתי את בניך במדבר ארבעים שנה מקרה אחד ליה ליה'

משל למה הדבר דומה למלך שבקש לישא אשה שלח שלוחיו לראות אם נאה אם לאו הליכו וראו אותה ואמרו לו אין כעורה ועזובה הימנ' שמע שושבינו ואמ' לו לא כן מרי אין נאה ממנה בעולם בא לישא אותה אמר אבי הנערדר לשלוחי המלך נשבע אני שאין א' מכם נכנס שכזבתם אותה לפני המלך בא השושבין ליכנס אמר לו אף אתה לא תכנס אל השושבין אני לא ראיתיה ואמרת' למלך אין נאה הימנ' בעולם ואתן אמרו אין כעורה הימנ' ועכשו אראת אם כדברי אם כדבריהם כך אמ' משה לפני הקב"ה רבני המרגלים אמרו לטון הרע על הארץ שנ' ארץ אוכלת יושביה אבל אני לא ראיתי אות' ושכחתיה לפני בניך ואמרת' כי יי' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ועכשו אראה אותה אם כדברי אם כדבריהם שנאמ' אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן וגו' אל כי לא תעבר אל משה אם כן הכל שוין לפניך תם ורשע הוא מכלה דא ואתחנן אל יי' זה שאמר הכתוב ושמעתי אל תפלת עבדך ואל תחננוני הרי הרבה שמות נקראת התפלה אלו הן תפלת תחנה צעקה זעקה שועה רננה פגיעה נפילה וולמה לא תפלה משה באחת מהן אלא כלשון תחנונים שנאמר ואתחנן אלך בשעה שעמד משה ואמר לפני הקב"ה הריני נא את כבודך אמ' משה לפני רבנו של עולם הודיעני נא באי זו מדרה נוהג עולמך הודיעני נא את דרכיך אל הן אני מראה לך אני אעביד כל טובי על פניך וקראתי וגו' אמר לו איני חייב לכל כריה כלום אלא חנם אני נותן להם שנאמר וחתמתי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם אמר לו משה אם כן עשה עמי כמצות ותן לי חנם לפיכך ואתחנן דא ואתחנן אל יי' זה שאמר הכתי' כי עם בציון ישב וכירושלם בכה לא תבכה הנון יחנך וגו' מה כתיב למעלה מן הענין ועריו נתתי לראובן לימד משה את באי עולם שלא יאמר אדם הואיל וחולה שלי מסוכן ועשה דייטקי וחלק כל שלו לא יאמר הואיל שעשה דייטקי לא יתפלל עות אלא שיתפלל שאין הכה פוסל תפלת כריה שהרי משה עשר דייטקי שנא' ועריו נתתי לראובני ולגדי ויאיר בן מנשה לקח ולמכיר נתתי את הגלעד ואצוהו אתכם כעת ההיא לאמר יי' אלהיכם נתן לכם את הארץ הזאת לרשתה ואת ירושע צייתי בעת ההיא לאמר הרי דייטקי שמא תאמר עמד לו ולא התפלל תלמוד לומר ואתחנן אל יי' למה כזי שיכנס לארץ זה שאמר הכתוב שמעה ארום רנתי ואל תתעלם מתחנתי אל מה אתה מבקש אל מקצה הארץ אליך אקרא בעשוף לבי אל הקב"ה רב לך אל תוסף אל משה רבון העולמים אתה קראתני משר עבדי אני עבד ולויתן עבד ואני מתחנן לפניך והוא מתחנן לפניך שנאמר הירבה אליך תחנונים אם ידבר אליך רכות תחנת לויתן שמעת וכתר עמוברית וקימתו שנאמר היכרות ברית עמך תקחנו לעבד עולם ואני עבדך ואמרת ליה הנה אנכי כורת ברית וגו' ולא קיימת אלא אמרת ומות בהר אשר אתה ולא עוד כתבת בתורתך ואם אמר יאמר העבד אהבתי וגו' אני אהבתי אותך ותורתך ובניך לא אצא חפשי איני

הדברים

יתברך שמו של מלך המלכים הבה

יתברך ויתעל' זכרו שכל הנסי' שעש'

לישראל במדבר כך עתיד לעשו' להם

בציון / במדבר אלה הדברים / ובציון אשים מחשך לפניהם

לאור ומעקשים למשור' אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם /

במדבר וכל העם רואים את הקולות / ובציון קול ששון קול

שמחה במדבר ארץ רעשה גם שמי' נצטו' / ובציון הנני מרעיש

את השמים / במדבר וי' הולך לפניהם יומם / ובציון כי הולך

לפניהם י' ומאסיפכם וגו' / במדבר כי ישוב י' לשוב עליך /

ובציון וגלתי בירושלם ושטתי בעמי' / ישושים מדבר מה ראה

ישעיה לומר כך אלא לפי שכשעברו ישראל את התורה עמד

הושע ואמר ושמתיה במדבר ושתי' בארץ ציה לפיכך אמר

ישעיה ישושים מדבר וכל נחמות שאמר ישעיה ישושים מדבר

וגו' כפלי' לפי שלקחה מיד י' כפלים בכל חטאתיה לפי נחומיה

כפלים / נחמו נחמו עמי אנכי אנכי הוא מנחמכם עורי עורי /

התעוררי התעוררי / שוש אטיש' פרוח תפרח ותגל' / ישושים

מדבר וציה / מפני מה כתיב כך ללמדך שבשעה שהקב"ה בגלה

שכינתו על ישראל אינו בגלה עליהם כאחת מפני שאין יכולין

לעמוד באותה טובה בפעם אחת שאם יגלה להם הטוב כאחת

ימותו כלם ראה מה כתיב ומעול' לא שמעו ולא האזינו עין לא

ראתה אלהים וולתך יעשה למחכה לו צא ולמד מיוסף בשעה

שנתודע לאחר כמה שנים אמ' להם אני יוסף אחיכם בתו כולם

ולא יכלו אחיו לענות אותו וגו' הקב"ה על אחת כמה וכמה / לא

מה הבה עושה מתגלה להם קמעה בתהלה משיש את המדבר

שנ' ישושים מדבר וציה / ואחר כך תגל' ערבה ותפרח כחבצלת /

ואחר כך פרוח תפרח / ואחר כך המה יראו כבוד י' הדור אלהינו

לפיכך אמר דוד כי בנה י' ציון וראה בכבודו ואומר כי עין בעין

יראו בשוכ' י' ציון / ואמר ביום ההוא הבה אלהינו זה קוינו לו

וישענו וגו' / ויאמר י' אל משה רב לכם סב את ההר הזה ואת

העם צו לאמר אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו זה שאמר

הכתו למנצח על שושן עד' מכתם לדוד ללמד איבתי בהצותו

את ארם נהרים ואת ארם צובה וישב יואב ויך את ארם בני

מלח שנים עשר אלף והרי כבר נאמר כי ששה הדשים ישב שם

מצדיקי מי יריב אתי נעמדה יחד מי בעל משפטי יגש אלי / נתן

הקבה את התורה לישראל כדי שיזכו לכל האומות / את מוצא

שיואב היה ראש סנהדרין שנאמר ואלה שמות הנבירים אשר

לדוד יושב בשבת תחמוגי זה יואב ודוד חכם מן הכל שנאמר

ואדני חכם כחכמת מלאך אלהים ולא היו עושין דבר אלא על

פי סנהדרין שנ' סוגה בשושנים עדות על שם התורה שנקראת

עדות / מכתם זה דוד שנעשה כך ותם וקורא עצמו עני ותם

שהלך בתמימות עם קונו אימתי בהצותו את ארם נהרים מהו

כשהלך יואב להלחם עם ארם נהרי' יצאו לקראתו אמרו לו את

מכני בניו של יעקב ואנו מכני בניו של לבן והרי תנאי שלהם

דכתיב עדי הגל הזה וגו' / כששמע יואב כך חזר אצל דוד אל מה

אתה אומר הרי תנאי שבועת יעקב מיד הושיב סנהדרין שושן

עדות ללמד למדוהו ואמרו לו כאמת כך היה התנאי אלא

שהצ' עברו תהלה כלעם הרשע לא אמר מן ארם ינחני בלך

מלך וגו' / וכושן רשעתיס לא שעבר בני ישראל שנאמ' ויעברו

בני ישראל את כושן רשעתיס וגו' / הם הרשיעו עלינו שתי

רעות / כיון שהורו להם סנהדרין כך חזר עליהם והרגם שנאמ'

בהצותו את ארם נהרי' ואת ארם צובה וישב יואב ויך את אדום

בני מלח וחלא עם ארם עשה מלחמה מהו ויך את אדום הירא

צריך לומר ויך את ארם ולא אדום אלא כשכא / ויאב להלחם

עם אדם עמדו עליו בני אדום ואמרו לו לא כך אמר הקדוש

ברוך הוא אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך

כף רגל השיבים יואב לא כך אמ' לנו אתם עוברי' בגבול אחיכם

בני עשו הניחו אותנו לעבור ולא רצו אמ' יואב אם נחריב ארז'

אין אנו מוצאים בחזרתנו לא אכילה ולא שתיה לא נביח אותם

עד שנכה את ארם ונחזיר עליהן לכך נאמר וישב יואב ויך את

אדום בני מלח אמר הקב"ה מה אתה מועילין שתכו את אדום

קמעה קמעה אבישי בן צרויה הרג שמונה עשר אלף ויהי כל

אדום לדוד לעבדים נושאי מנחה כשיגיע זמן אני אכלרן

ואחריכנה שכ' וירשו הנגב את הר עשו והשפלה את הפלשתים

וגו' וגלות ההל' הזה לבני ישראל וגו' ועלו מושיעים בהר ציון

לשפוט את הר עשו וגו' / רב לכם סב את ההר הזה / זש"ה

השבעתי אתכם בנות ירושלם כצבאות או באילות השדה וגו' /

שלוש שבועות שהשביע הקב"ה בשיר השירי' למה אחת שהשביע

הב"ה את ישראל שלא יגלו את הקץ ואת שלא ירחקו את הקץ /

תנחומא יב ג ii iz ואחת

לוי באותה שעה ושוב יי' מחרון אפו ועליו נאמר חמת מלך
 מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה זה יהושע שהשיב חרון אף
 מישראל וידבר יי' צו אל בני ישראל כי אתם באים אל ארץ כנען
ולמדנו רבינו עד שלא נכנסו ישראל לארץ היו מכרכין
 ברכה אחת הן את הכל משכנסו לארץ היו
 מכרכין על הארץ ועל חמו משהרבה ירושלים ומשנקברו חרוני
 בטר הוסיפו הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו
 לקבורה ואל לך הביב מכולן יותר מברכת על הארץ ועל המזון
 מי שלא הזכיר ארץ המדה כרית ותורה חיים ומזון לא יצא ידי
 חובתו אמר הקבה חביבה עלי ארץ יותר מן הכל למד שאני
 הוא שהתרתיו אותה וכן הוא אומר ביום ההוא בשאתי ידילחם
 וגומ' את מוציא שהרג יהושע המלכים אר יבאי הכהן ששים
 ושנים מלאכים היו שלשים ואחד בירוחו ושלישים ואחד בימי
 סיסרא כשהלך להלחם בישראל נהרגו אף הם למד שהיו
 מתאמים לשתות מים מארץ ישראל ובקשו בסיכרא ואמרו לו
 בבקשה ממך נבוא עמך במלחמה וכל מלך שהיה מבקש לילך
 למלחמה היה משלח ושוכר מלכים אחרים בכסף שיעזרו אותו
 אמר לסיסרא אין אנו מבקשים ממך כלום אלא נבוא עמך
 בתגם שאנו מתאמים למלאת כריסנו מן מים של אותן המים
 שנאמר באו מלכים נלחמו שאין חביב כארץ ישראל אמר לו
 הקבה למשרה הארץ הזאת חביבה עלי שנאמר ארץ אשר יי'
 אלהיך דורש אותה וישראל חביבה עלי שנאמר כי מאהבת יי'
 אתכם וגו' אמר הקבה אני אכנס בני שהם חביבין עלי לארץ
 שהיא חביבה עלי מנין מומר שקראו בענין כי אתם באים אל
 ארץ כנען צו את בני ישראל זה שאמר הכתוב לא איש אל ויכזב
 לפי שצדקה בלעם הרשע שעתיד אדם אחד לעמוד להטעות
 לומר שאני אלוהו התחיל צוה ואומר לא איש נעשה אלוהו אם
 אמר שאני מכזב עתיד להתנחם ואומר דבר ואינו יכול עשותו
 שנאמר ההוא אמר ולא יעשה ואינו יכול לקיים את דבריו שהוא
 בן אדם ועתיד למחות לכך נאמר לא איש א ויכזב ו' לא איש
 עושה לאל שיכזב ו' ולא בן אדם עמכם עושה אותו להתנחם
 שהוא אומר הרף ממני עמד בן אדם ועושה אותו להתנחם ש' **ויגהם**
 על הרעה אשר דבר לעשות לעמו ד' לא איש א' ויכזב
 וכשהוא אומר להביא טובה אעפ' שהדור חייב אינו הורג
 בו לא איש א' ויכזב וכשהוא אומר להביא רעה חוזר והוא אמר
 ולא יעשה תדע לך שאמר לאברהם הכטנא השמימרה וספור
 הכוכבים עשה כן שנאמר יי' אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום
 וגומ' אמר לו ידועתדע כי גר יהיה זרעך וגו' ולא עוננו אלא
 מאתים ועשר שנים הוי לא איש א' ויכזב בטובה אבל ברעה
 והוא אמר ולא יעשה אמר לישראל כי אתם לא עמי והור
 נאמר ואמרת ללא עמי עמי אתה הוי והוא אמר ולא יעשה
 אמר לאברהם כי לך ולזרעך אתן ולא חזר כי אתם באים
 אל הארץ כנען והכניסם לארץ כי אתם באים אל הארץ מר
 כתיב למעלה מן הענין וחורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם
 זה שאמר הכתוב מלפינו מכהמות ארץ ומעוף השמים יחכמונו
 מלפנו מכהמות ארץ אמר להם הקבה לישראל למדו מפרו של
 אליהו שבשערין שאמר להם אליהו לעובדי הבעל בחרו לכם
 הפר האהר ועשו ראשונה וגומ' באותה שעה נתקבצו ארבע
 מאות וחמשים נביאי הבעל וארבע מאות וחמשי נביאי האשרה
 ולא יכלו לזוז את רגל מן הארץ ראה מה כתיב שם ויתנו לנו
 שנים פרים וגומ' מר עשה אליהו אמר להם בחרו לכם הפר
 האחד ועשו ראשונה והביאו שנים פרים תאומים מאס אחת
 הגדילי על אבוס א' מיד נמשך אחריו והלך ואותו הפר שעלה

לשם הבעל נתקבצו אותם נביאי הבעל ונביאי האשרה לזוז
 עמו ולא יכלו עד שפתח אליהו ואמר לו לך עמהם השיב הפר
 ואמר לא אליהו אני וחברי יעאנו מרום אח וגרלנו כמדועה אחד
 על אבוס אחד והוא עלה לשם המקום ושמו של הבה מתקדש
 עליו ואני עליתי בהלק הבעל להקעים את בוראי אמ' לו אליהו
 לך עמהם ו' ימצאו לי עליה שכסם ששמו של הבה מתקדש
 על זה שעמי כך מתקדש עליך אמר לו וכך אתה יועצני שבע
 שאני זמכאן עד שתמסרני אתה ביום שנאמר ויקחו את הפר
 אשר נתן להם ומי נתן להם אליהו ואתה למד שאלהו אמר
 להם ויתנו / ועוד אמ' להם בחרו לכם הפר האהר וה'סוף ויקחו
 את הפר אשר נתן להם לכך נאמר מלפנו מכהמות ארץ
 וגו' אמר הקבה למדו מן העורבים שהיו מכלכלין את אליהו
 שב' העורבים מביאים לו להם ובשר בבקר ומוחין היו מביאין
 משולחניו של יהושפט ולפי שלא היו רוצין אותם העורבים
 ליכנס לביתו של אחאב להוציא משולחניו כלום לאותו צדיק
 מפני שהיה ביתו של אחאב מלא מעז היו מעוף השמי יחכמונו
 אמר להם הקבה לישראל למדו מן הפר ומן העורבים ואל
 תפנו אל האלילים להסתכל בס מנין מומר שקראו בענין
 וחורשתם את כל יושבי הארץ כי אתם באים אל הארץ זשת
 הדור אתם ראו דבר יי' המדבר הייתי לישראל וגו' א' תהי קורא
 מדבר לא מדבר דבר ולא עוש הארץ שהתנית ליתכל להם שמו
 אמרתי להם שהיא נאה והטעתי אתכם אם ארץ מאפליה כמו
 מאפל יה שמו אמרתי לכם להכניס אתכם לארץ והלקשתי
 אתכם שאין מאפל יה לא לשון הלקש' כענין ש' וזהו והכוסמת
 לא נכו כי אפילות הנה חרי אתם נכנסין לתוכה כי אתם באים
 אל הארץ כנען ארץ של פרקמטיא ארץ שבה סחורה כמח
 דאת אמר אשר סחוריה שרים כנעניה נכבדי ארץ זאת הארץ
 אשר תפול לכם מהו לכם לכם היא ראויה אשר תפול לכם
משל למלך שהיו לו עבדים ושפחו וזה משיא לעבדיו
 שפחות מן אוסיא אחרת ולשפחותיו עבדים מן
 אוסיא אחרת עמד המלך וחיטב כדעתו אמר העבדים שלי
 והשפחות שלי מוטב שאשיא עבדי לשפחותי שלי לשלי
 ככיוול הקבה אמר הארץ שלי היא וישראל שלי הן שנאמר כי לי
 בני ישראל עבדים מוטב שאנחיל ארצי לבני שלי לשלי לכך
 נאמר זאת הארץ אשר תפל לכם ד' זאת הארץ זה שאמר
 הכתוב כח מעשיו הגיד לעמו אמר להם הקבה לישראל יכול
 הייתי לבראות לכם ארץ המודה אחרת אלא בשביל להראות
 לכם כחי אני אגדש את שונאיכם מפניכם ונתתן לכם את ארצם
 לקיים מה שב' כח מעשיו וידבר יי' דבר אל בני ישראל כי אתם
 עובדים את הירדן ארצה כנען והקיריתם לכם ערים זשה טוב
 וישר יי' על כן יורה הטאים כדרך זכור רחביד יי' וחכדיך כי
 מעולם המה אמר דוד רבנו של עולם אילו הי רחביד שקדמו
 לאדם הראשון לא היה לו עמידה שאמ' לו כי ביום אכלך ממנו
 מות תמות ולא עשית לו כן אלא הוצאת אותו מגן ערן שנאמר
 ויגרש את האדם ושכן חזיה תשע מאו ושלישים שנה ואחר כך
 מת ומה עשית לו גרשת אותו מגן ערן ולמ' נתגרש על שהביא
 מיתר על הדורות והיר צדיק למות מיד אלא שרחמת עליו
 גרשתו כדרך הרצח בשגנה וגולה ממקומו וישוב בערי מקלט
 לכך נאמר זכור רחביד יי' וחכדיך וגו' כיון שעמד משה אמר
 לו הבה והקיריתם לכם ערים אב' משה רבנו של עולם כשהורג
 גפש בשגנה בדרום או בצפון מנין היה יודע היכן ערי מקלט
 שיהא בודה לשם אמר לו תכין לך הדרך תכין להם את הדרך
 שלא יהו טועים וימצא אותו הגואל ויהרגו ו' אין משפט
 תתקומא יב ב 12 ii מות

אחד ממאתים וארבעים ולמונדי איכרים רוחה את השבת כל
 גופו של אדם על אדמת כבוד וכמה אמר להם הנה לישראל
 בני הזהרו במצותי ושמרו את התורה וראו כמה נסים ונפלאות
 עשיתי לכם משערי שיצאתם ממצרים והפלתי פחד ורעידה
 באיביכם שנ אז נבחרתי אופי אדום וגו' והשמדתי את האמורי
 סיוח ועוג וכל ארבעים שנה שעשיתם כמדבר לא הנחתי אות
 להזיק אתכם לפיכך אמר לו הקב"ה למשה כתוב את המסעות
 שנסעו ישראל כמדבר כדי שידעו כמה נסים עשיתי עמהם בכל
 מסע ומסע ומניח ממה שקראו בענין אלה מסעי בני ישראל /
 וכתב משה את מוצאיהם היו אלה מסעי בני ישראל / זה שאמר
 דכתיב כחית כצאן עבך ביד משה ואהרן מה נחית לשון נזיריקון
 ר' אליעזר אומר נסים עשיתי להם / חיים נתת להם / ים קרעת
 להם / תורה נתת להם ביד משה ואהרן / ר' עקיבא אומר נוראות
 עשית בשונאיהם ורוח אף שלחת בהם ונלחמת בהם / תהומות
 כסית עליהם ביד משה ואהרן / ר' אומר המשה נבואים העמדת
 להם / תמימים העמדת מהם ביד משה ואהרן / כצאן מהו מרה
 צאן אין כנסין לעל הקורר אף ישראל כל צמן שהיו במדבר
 לא נכנסו לעל הקורה ארבעים שנה מה הצאן אין כנסין להם
 אצרות אלה כנעה במדבר כך ישראל ארבעים שנה במדבר
 נאנו בלא אצרות / מרה הצאן שהרעה מנהיגה הוי"א נמשכת
 אצרוי כך ישראל כל מקום שהיו משדה ואהרן מסייען אותם
 כנסיען אצריהם שנאמר אלה מסעי בני ישראל /

משל

למה הדבר דומה למדך שהיה בנו הולה הולכו
 למקום הרפאותו כיון שהיו תהדין התהיל אביו
 מונה כל המסעות ואומר כאן ישכנו כאן הוקדנו / כאן הששת
 את ראשך כך אמר הקב"ה למשה מנה להם כל המקומות היכן
 הכעיסו כי כך נאמר אלה מסעי בני ישראל / דבר אחר למרה
 זכר ליכתב בתורה כל המסעות האלו על שקבלו ישראל את
 התורה עתיד הקב"ה ליתן שכרם שנאמר ישושם מדבר וצויה
 וגו' וכתוב פרח תפרח ותגל ערבה וגו' / זמרה מדבר כך על
 שקבל את ישראל המקבל תלמידי הכמים לתוך ביתו על אחת
 כמה וכמה / את מוצא שעתידי המדבר להיות ישוב והיישוב
 להיות מדבר ומנן שהיישוב עתיד להיות מדבר שנאמר ואת
 עשו שנאתי וגו' את מוצא עכשיו אין אילנות כמדבר ועתידי
 להיות שם אילנות שנאמר אתן כמדבר ארץ ששן וגו' ועכשו
 אין שם דרך שכולו חול והשירה אינה מהלכת אלא כלילת
 לאור המול ועתידי להיות שם דרך שנאמר אשים כמדבר דרך
 וגו' וכתוב והיה שם מסלול ודרך ודרך הקרש וגו' / וידבר יי'
 צו את בני ישראל כי אתם באים מלמד שהראו הקב"ה כל מרה
 שהידי ושעתידי להיות הראו לו שמשון עומד מרן וברק בן
 אבינועם מן גתלי / זמן כל דור ודור וצדיקיו ושפטיו דור ודור
 וצדיקיו ושפטיו דור ודור ומנהיגיו דור ודור ורשעיו דור ודור
 וצדיקיו שנאמר זאת הארץ אשר נשבעתי לאבותם וגו' מלמד
 שהראו נהינם אמר משה רבנו מי כדונן בה אמר לו הרשעים
 והפושעים כי שנאמר ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו' / התהיל
 משה מת ירמא מן נהינם אמר לו הקב"ה הראיתך בעיניך ושמה
 לא תקבר ומה הוא זאת הארץ אשר נשבעתי לאמר לך אמר
 להם לאברהם ליעקב וליעקב שבועה שנשבעתי לכם קימתיה
 ולבניכם לכן נאמר לאמר / זאת הארץ אשר תפל לכם לנחלה
 וכי הארץ נופלת והלא כתוב והארץ לעולם עומדת לא משבא
 המרגל והוציא דבה על הארץ ואמר דשם דאינו את הנפילים
 ואמר כי חזק הוא ממנו כעם עליהם משה / אמרו לו כל ישראל
 משו רבינו אילו היו דמרגלים שנים שלשה כדן הוא שנאמן

שנאמר על פי שנים עדים והיו חן עשרה אנה אנחנו עוליס ככ
 יכול אין בעל הבית יכול להוציא כליו משם מה עשה הקב"ה
 נטל שרה הארץ וכפתו והפילו לפניהם שנא' ראה נתן יי' אלהיך
 לפניך וגו' וכי לפניהם היתה לא שהפיל טרה ואמר להם עלת
 רש וגו' אל תירא ואל תחת לא מן הנפילים ולא מן עם גדולי
 ממנו כתיב וכהפילכם את הארץ / זה שאמר הכתוב חבלים
 נפלו לי כנעמי אף נחלה שפרה עלי / אלו שנים עשר שבטים
 לפי שנהלקה הארץ לשנים עשר שבטים שנאמר כה אמר יי' זה
 נבול אשר תתנהלו את הארץ לשתיים עשרה שבטים בזכות
 תורה שנאמר כי נעים כי תשמרם כבטנך וגו' / יש אדם שהוא
 נאה ולכרשו כעור הוא כעור ולכושונה וישראל אינם כן אלא
 הם נאים לארץ וארץ ישראל נאה להם לכן נאמר אף נחלה
 שפרה עלי / וכן הוא אומר צדק לבשתי וילבשני כתיב ויאמר
 יהושע אל עכן בני שים נא כבוד אמר לו עכן כשביל דבר זה
 שאתה אומר כיון שראה עכן אמ' בלבו עכשיו אני אכפור בנחלה
 זאמי מאמין בו ומתחשב כזבן לפני יהושע / באותה
 שעה אמר עכן ליהושע למה תפול גורלות ביני ובין בני ביתי
 אני אפיל הגורל בינך ובין פנחס אם יעלה הגורל על שניכם
 אף אני מאמין באותה שעה אמ' יהושע לעכן בני שים נא כבוד
 ליי אף אתה הגד נא לי מה עשית מיד נפל מהלוקת בישראל
 ועמדו טכט יהודרה במריבה והרגו מישראל כמות כיון
 שראה עכן כך אמר בלבו כל המקיים נפש אבות ישראל כאילו
 קיים עולם מלא ואני על ידי נהרגו כמה אנשים מישראל אני
 הווא החושא ומחטיא מוטב אודרה עלי פשעי לפני יי' ולפני
 יהושע / מה עשה עכן עמד והשמיע קולו לכל העדה והסכו כל
 העדה לפניו ואמר ליהושע אמנם אנכי חטאתי ליי אלהי ישראל
 וכואת וכואת עשיתי ואל זאת בלבד עשיתי אלא כבר מעלת
 באחרת / אמר ליהושע ואני כך ידע שהדבר תלוי כך אלא
 הגד נא לי מה עשית אל תכהר ממני / אל אורא בשלל אמר
 הכתכלתי מה שכתוב בתורה ואלת את שלל אמיניך ואחמדם
 ואקחם ואל האמר שאני הווא צדיק שאן בשבט יהודה עשיר
 ממני / מיד וישלה יהושע מלאכים וירצו וראוהו / מפני מה
 שלח יהושע כדי שלא יגבדו אותם טכט יהודה ואל יוסיפו
 במחלוקת לפיכך שלח יהושע מדרה וביאם אל יהודרה ואל
 בני ישראל ויעיקום לפניו / מהו ויעיקום אמר יהושע לפני הבה
 רבנו של עולם על אלו אתה כעבת על בניך הרי נתתי לפניך
 מיד ויקח יהושע את עכן בן זרח ואת הכסף ואת האדרת ואת
 לשון הזהב ואת בניו ואת כנותיו כדי להיותם את שוור ואת
 חמורו ואת אהלו ושריפיה וכל ישראל עמו לראות כויפני כרפ
 שלא יהו רגילין לעשות כן ויעלו אתם עמק עכור / ויאמר
 יהושע מה עכרתני / יעכרך יי' ביום הזה תהיה עכור ויש לך חלק
 לעולם הבא / וירגמו אותו כל ישראל אבן הווא לבדו ושרפו
 אותם כאש כממונם הכתוב מדבר שכן נאמ' פני הנכורה והיה
 הנלכד וגו' / אם כן מה תלמוד לומר אותו ואת כל אשר לו
 ללמדך שהודה עכן כי כשבת נבכו הוציא מריחו והשמין בתוך
 אהלו ונסקל על הלול שבת ונשרף על שמעל כחרם ומנין אתה
 מוצא שכן הקב"ה אומר ליהושע ראה נתתי בידך את יריחו וגו' /
 וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים ללמדך שבשבת
 נכבש חומת יריחו ודבר זה עשה יהושע מדעתו והסכים הקב"ה
 על ידו אמר יהושע חשבת קדש שנאמר ושמרתם השבת כי
 קדש הוא לכם וכל מה שכבשו בה יוא קדש / שנאמר וכל
 כסף הזה וכלי נחשת וברזל קדש הוא ליי ארצה יי' בא / ומנין
 שהסכימו על ידו שנאמר והיתה העיר חרם היא וכל אשר ביה

משה יחושע לא עשה כן כשבא להלחם עם שלטים ואחר
מלכים אמר אם אני הורגם מיד אני מת כשם שאירע למשרת
רכינו מה עשרה התחיל באחר ומעכב במלחמתן שנאמר ימים
רבים עשה יחושע את המלכים האלה מלחמה אמר לו הקב"ה
וכך עשית אני מקצר שנותיך י' שנים אמר דוד רבות מחשבות
בלב איש וגו' ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד

ולמדנו רכינו כמה מתנות נכראו בעולם כך שנו רבו'
ג' מתנות נכראו בעולם חכמה וגבורה ועושר

זכה אדם לא מהם נוטל המדת כל העולם זכה בחכמה זכה
בכל זכר ונבורה זכה בכל זכר בעושר זכה בכל אימתי
כשחן מתנות שמים ובאות בכח הגבורה של הכה אבל גבורתו
ועשרו של אדם אינה כלום שכן אמ' שלמה שבתי וראיתי תחת
השמש וגו' וכן ירמיה אמר כה אמר ה' אל ותהלל חכם וגו'
ומתנו אלו בשע שאינן באין מן הבוקר ליפסק ממנו יב' עשירי
עמדו בעולם אחר מישראל ואחד מאומות העולם קרה והמן
ושניהם אברו מן העולם למה שלם היתה מתנתן מן הקב"ה
אלא זהו חוטפים אותה בהן וכן את מוצא בכני גד וכני ראובן
שהיו עשירים הרבה והיה להם מקנה גדול וחכמו את ממונם
ישבו להם ה' שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל קנינם ממה
שקראו בענין ומקנה רב היה לבני ראובן לפיכך גלו תחלה
מכל השבטים שנאמר ויגלם לראובני ולגדי וגו' ומקנה רב
זשה כי לא ממוצא וממערב וגו' מהו כי לא ממוצא וממערב
לא ממה שאדם עמל בסחורה והולך ממוצא למערב וחזר על
המדינות ועל ההרים אינו נעטר עשיר ומקנה רב זשה
לברכס לימינו וגו' אלו בני ראובן ובני גד שעשו את העיקר
טפילה ואת הטפילה עיקר למדע שהבנו את נכסיהם יותר מן
הנפשות שהם אומ' למשה גדרות צאן נבנה למקנינו פהוערים
לטיפינו אמר להם משה לא כך עשו את העיקר טפלה בנו לכם
עדים לטפכם וגדרות לצאנכם היו לב חכם לימינו אמר להם
הקב"ה אתם הבתם ממונכם יותר מן הנפשות חייכם אין בו
ברכה שנאמר נהלה מכהלת כדאשונה ואהריתיה לא תבורך
אל תיגע להעשיר מבינתך חדל ויאז זה הוא עשיר השבח
בחלקו שנאמר יגיע כפך כי תאכל אשריך וטוב לך

פרשת אלה מסעי

ולמדנו רכינו מי שהוצא נדרף מן הגנים ומן
הלכטין מהו שיהלל את השבת כך

שנו רבותינו הנדרף מן הגנים ומן
הלכטין מחלל את השבת ומצול את נפשו שכן אנו מוציאין
בדוד כשבקש שאול להרגו ברח ממנו ונמלט אברו רבותינו

מעשה שבאו כתיבים רעים מן המלכות לגדולי צפוני
בשבת באו ושאלו את רבי אלעזר בן פרטור

אמרו לו כתבים באו אלינו מן המלכות מה אתה אומר נכרח
והיה מתידיא לומר להם בשבת ברחו אמר להם ברבו ולי אתם
שואלים לכו שאלו את יעקב ואת משה ואת דוד ביעקב כתיב
ויברח יעקב שדה ארם כמשה כתיב ויברח משה מפני פרעה
כדוד כתיב ודוד נס וימלט וכן הוא אומר לך עמי בא בחורבן
וסגר דלתך בעודך וגו' ומנין שפיקוח נפש דוחה את השבת
דכתיב ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם
הארם חיי בהם ולא שימות בהם כתיב במלח ובכיום השמיני
ימול וגו' ואפילו בשבת והלא דברים קל וחומר מה מילה שהיא
תנאומא יב א i 12 אחר

ויזכר יי' נקם נקמת בני ישראל

ולמדנו רכינו כמה תקיעות תוקעין בערב שבת כדי
להכטל מן מלאכה כן שנו רבותינו שלשה

תקיעות תוקעין בערב שבת כאי זה צד הוין הכנסת נוטל את
החצוצרות ועולה לגג נבוה של עיר ותוקע כל מי שהיה רחוק
מן העיר נפטר ממלאכתו וחזר וביא ותוקע שנייה הקרובין
נכנסין לעיר שלישית תוקע והיו מטמינין את החמין ומדליקין
את הנר גמר מלתקוע היתה קדירה על גבי כירה מניחין אותה
בארץ ואם היד הנר כיד האשור מנחת אותה בארץ בשבת
בחצוצרות מתקדשת וכן ראשי חדשים והמועדות שכן הוא
אומ' וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו' וכשהיו נוסעי בחצוצרות
שנאמר וכהקהיל את הקהל לתקעו ולא תיעו וכשהצר מיצר
בחצוצרות תוקעין שני וכי תבואו מלחמה וכשהלכו למלחמה
למדוין לעשות נקמה בהם בחצוצרות שני וכלי הקדש וחצוצרות
התרועה ביום נקם נקמת רבי יהודה אומר אילו רצה משרה
לעמוד כמה שנים היד חי שאמר לו הקב"ה נקם נקמת אחר
תאסף תלה מיתתו הכתוב בנקמת מדין אלף להודיעך שבחו
של משרה אמר בשביל שאחירה אעכב נקמת בני ישראל מן
המדינים מיד ויזכר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם
אנשים למצא והיו על מדין אנשים צדיקים ולהלן בחר לבני
אנשים נמי צדיקים וכן בגפול תרדמת על אנשים לתת
נקמת יי' במדין הקב"ה אמר נקמת בני ישראל ומשרה נקמת יי'
שכל המודוין כנגדם כאלו מודוין כנגד הקב"ה דבר אחר אמר
משה רבון העולם אם היינו ערלים או עובדי עבודה זרה או
כופרים במצות לא היו שונאים אותנו ולא רודפין אחרינו אלא
בשביל תורה שנתת לנו חילך הנקמה שלך לכך נאמר לתת
נקמת יי' אלף למטה יש אומרים אלפים מכל שכט ושכט יש
אומרי שלשת אלפים מכל שכט ושנים עשר אלף חרצו צבא
ויב אלף לתפלה ומנין שכך כתיב אלף למטה אלף למטה הרי
שני אלפים וימסרו מאלפי ישראל מהו וימסרו שהם נמסרין
זונות זה לזה דבר אחר וימסרו בעל כרחן לפי שתלה הכתוב
מיתת משה בנקמת מדין אמר נלך למדין וימת משרה נמנעו
מלילך אמר לו הקב"ה למשרה הטיל גורלות על השבטים והם
נמסרין מאליהם וישלח אותם משה אלף למטה דקב"ה אמר
לו למשרה נקם נקמת בני ישראל אתה בעצמך והוא משלח
אחרים על שנתגדל במדין אמר אינו דין שאני מוצר מי שעשו
בי טובה המשל אומר באר ששנותי ממנו מים אל תזרוקו בני אבן
ויש אומרים שאינה זו אותה מדין שנתגדל בה משה שזו בצד
מואב והיא הריכה עד עכשו ולמדע שלח פנהם מי שהתחיל
במצוה נומרה הוא השיב את חמתו והכה המדינית יגמ' מצותו
וכלי הקדש זה הארון שנאמר כי עבודת הקדש עליהם בכתף
ישאור יוחנן אומר אלו בגדי כהונה שבהם אורים ותומים טפ'
ובגדי הקדש אשר לאהרן ויצבאו על מדין ואת מלכי מדין
ואת כלעם בן בעור ומה בקש שם לא ליטול שכרו הלא שנפלו
מישראל ארבעה ועשרים אלף בשבילנו ואמר כוררה שותת כרר
יפול אמר להם משרה לישראל אם תראו אותו רשע שעושר
לכם כשפים הראו לו את הציץ שכתוב בו קדש הוא לי והוא
גופל חרגו אותו ואת מלכי מדין חרגו על חלליהם אמרה
רבתינו כתיב יהושע כאשר הייתי עם משרה אחיה עמד והיה
ציץ יהושע לחיות קב שבת כמשה רכינו ולמה נתקצרו עשר
שנים לא כשעה שאמר לו הקב"ה למשה נקם נקמת בני ישראל
וגו' אף על פי כן שנתכשר בשורת מות לא אמר מחר אני מת
משאנקם במדין אלא נדרר כל אותו ענין שנאמר וישלח אתם

משל למלך שעשר סעודה שבעת הימים וזמן כל בני המדינה בשבעת ימי המשתה כיון שעברו שבעת ימי המשתה אמר לאהובו כבר יצאנו ידינו מכל בני המדינה כגלגל אני ואתה כמה שתמצא בלישראל של בשר או לישראל של דג או ירק כך הנה אמר לישראל כל קרבנות שהקרבתם בשבעת ימי החג על אומות העולם הייתם מקריבי אכל כיו השמיני עצרת תהיה לכם גלגלו כמה שאתם מוציאים בפר אחד ואל אחד ביום השמיני עצרת תהיה לכם מה ראה להיות פוחת בכל יום אלא למדתך תורה דרך ארץ מן הקרבנות שאם ילך אדם לאכסניא וקבלו יום ראשון מקבלו יפה ומאכילו עופות בשני מאכילו דגים בנ מאכילו ירק כך פוחת והולך עד שמאכילו קטניות ביום השמיני עצרת תהיה לכם מהו לכם אמר להם הנה לישראל השמחה נאה לכם המועדים נאים לכם יט נאה לכם לכך נאמר עצרת תהיה לכם

מעשה בגוי אח ששאל את ד' עקיבא ואמר לו למה אתם עושין מועדי לא כך אמר לכם חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשו וגו' אמר לו ר' עקיבא אילו אמר חדשי ומועדי הייתי אומר כך אלא אמר חדשיכם ומועדיכם אלא בשביל אותם מועדות שעשה ירבעם שנ' ועש ירבעם חג כחדש השמיני וגו' וכתוב ויעל על המזבח אשר עשה בבית אל ועש חג לבני ישראל אבל המועדים הואלה אינן בטלים לעולם ולא החדשים למדת שהם להקדוש ברוך הוא שנאמר אלה מועדי יי' וכתוב וידבר משה את מועדי יי' ולכך אינם בטלין לעולם ועליהם נאמר סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר

פרשת ראשי המטות

לוי כו ידור כר לוי

ולמדנו רבינו באי זה עז קונמות ונדרי' כך שנורכו קונם שאיני יושן קונם שאיני מדבר קונם שאיני מהלך האומר לאשתו קונם שאיני במשקך הרי הוא בלא יחל דברו / שבועה שאיני יושן קונם שאיני עושה סוכה קונם שאיני עושה להלך קונם שאיני עושה תפלין לך איני נוטל בנדרי' אסור לעשותן אעפ' שהם מצוה וזשכונעו מות שאין נשבעין על המצו' לעבור אמ' להם הנה לישראל הו' חזקין בנדרי' ואל תפרצו בהן שכל הפרוץ בנדרי' סופו למעול בשבועה והמעול בשבועה כפר פו ואין לו מחילה בעולם שנאמר כי לא יבקח יי' וגו' וכתוב אחר ונשבעת חי יי' אמ' להם הקב"ה לישראל לא תהיו סבורין שהתורה להשבע בשמי באמ' אין אתם רשאי' להשבע בשמי אלא אם יש בו כל המדות האלו שנ' את יי' אלהיך תיר' ואתו תעבוד וכו' תדבק הוא שתהא כאותן שנקראו יראי אלהי' וגו' הן אברהם איוב ויוסף אברה' דכ' כי עתה ידעתי כי יראונו' אין דכ' איש תם וגו' יוסף דכ' את הגאים אני ירא' הו' את יי' אלהיך תיר' אם אתה מפנה את עצמך לתור ולמצו' ואין לך עבוד אחר לך נא ואתו תעבוד וכו' תדבק וכו' יכול אדם לדבוק בשכינה והלא כבר נאמ' כי יי' אלהיך אש אוכלת וגו' לא לומר לך כל המשיא את בתו לתלך שקראת ושונה העושה לו פרקבטא ומנהגו מנכסו זה הוא שנא' עליך וכו' תדבק אם יש בך כל המדות האלו אתה רשאי' להשבע ואם לאו אין אתה רשאי' להשבע / מעשה בהר זמלך שהיו לו שני אלפי עיירות / וכולם נחרבו על שבועת אמת / כיעד אדם אומ' לחברו בשבועת שאני הולך ואוכל במקום פלוני ואשתה כן וכך במקום פלוני וחולכים וזקמים שבועתן ונחרבו וזמ' והשבע באמת כך על שקר על אדת כמה וכמה

וידבר

ואומר כי על כל כבוד חופר עשן וחופה למר שכל מי שנותן עינו עשונות וצרות בתלמידים בעולם הזה מתמלא חופתו עשן לעולם הנאש וחופה למה מלמד שכל צדיק וצדיק מתכונן מחופתו של חברו מעולת ממנו נוהג שהיום מבהיק מסוף העולם ועד סופו לכך כתיב הן אל ישגיב בכחו כשיבקש מהם לא יבקש אלא לפי כחם שנאמר ואתה תצוה את בני ישראל וגו' וכשהאיר להם לפי כחו שנא' וי' הולך לפנים יוםם לעתיד לבא קומי אורי וגו' וכתוב והיה אור הלכנה כאור החמה הו' הן אל ישגיב בכחו כשיבקש מהם לא יבקש אלא כפי כחן שנא' ראשית בכורי אדמתך וכשנותן להם לפי כחו שנאמר ועל הנהר יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל להדשיו יבכר שכל אילן ואילן מחדש בכורים אחרים כל חדש וחדש לא כביכורי חדש זה חדש אחר / כשיבקש לא יבקש אלא כפי כחם שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' וכשהוא נותן לפי כוחו שנאמר אתן במדבר ארז שטה וכתוב תחת הנעצוץ יעלה ברוש / ביום השמיני עצרת /

ולמדנו רבינו מהו לאכל בהן חוץ לסוכה כך שנו רבותינו רבי אליעזר אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת כיום ואחת בלילה וחכמים אומרים אין לדבר קצרה חוץ מלילי יום טוב האחרון בלבד והלמה התירו חכמים להפטר מן הסוכה כיום טוב האחרון של חג לא כל שבעת הימים של חג מתפללין לשללים ויום טוב האחרון היו מתפללין לגשמים ולכך נפטרין מן הסוכה / כדי שיתפללו על הגשמים כלב שלם אף על פי כן יום טוב האחרון עולה לימות החג לומר שכך כתיב עצרת תהיה לכם והיתה ראויה להיות אחר החג המשימם יום כשם שעצרת אחר הפסח חמשים יום לא אמר הנה חורף הוא ואינן יכולין להניח בתיהם לכאן אלא עד שהם אצלי יעשו עצרת מבין מרר שקראו בענין ביום השמיני עצרת זה שאמר הכתוב יספת לגוי יי' יספת לגוי נכבדת אמרה כנסת ישראל לפני הנה רבון העולם הוספת שלוח לדור המבול שמא הקריבו לפניך פר אחד לא דיים שלא הקריבו אלא אמרו לאל סור ממנו והוספת שלוח לדור הפלגה ככרך אחר מהם לא דיים שלא ככרך לא אמרו הבה נבנה לנו עיר וכו' לסודומי' וכן לפרעה וכן לסנהריב וכן לנכוד נצר שמא הקריב אחד מהם איל אחד אורף אחד לא דיים שלא הקריבו לפניך ולמי נאה להוסיף שלוח וכבוד לישראל שנ' יספת לגוי יי' יספת לגוי ואין ביה אלהי ישראל של' וכו' עקבך נשאלו גו' אחד / אמרת כנסת ישראל לפני הנה רבונך של עולם עליך ליתן לנו מועדי' ועלינו להיות מקריבין לפניך קרבנות כראוי נכבדת / נתת לנו ראשי הימים ואנו מקריבי לפניך שנ' ובראשי חדשיכם הפסח הקרבנו לך / עצרת הקרבנו לך / יום הכפורים / ראש השנה הקרבנו / וכן כהג' אפילו מועד אחד לא בטלנו מן הקרבנות אמרה כנסת ישראל לפני הקדו' כה עליך להוסיף לנו מועדות ועלינו להקריב לפניך קרבנות ומכבדים אותם יספת לגוי יי' נכבדת אמר להם הקב"ה לישראל חייכם איני מחסיר אתכם ימים טובים אלא מוסיף מועדות שתשמחו בהם שנאמר ביום השמיני עצרת יטה תחת אהבתי וישטכני ואני תפלה את מונח בהג' ישראל מקריבים ע' פרים על אומות העולם לפי' היו עריבין להיות אהבין אותנו ולא דיים שאין אהבין אותנו שנא' תחת אהבתי וישטכני לפי' אומ' להם הנה כל שבעת ימי החג שהייתם מקריבים לפני קרבנות על אומות העולם הייתם מקריבים ע' פרים אבל עכשו הקריבו על עצמכם ביום השמיני עצרת והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לוי' פר אחד איל אחד

כתורה יהושע שימשך כרי הוא שימש את ישראל שאינו מאבד את שכרו קח'ך את יהושע בן נון למה נמשלה תורה לתאנה שרוב האילנות הזית והגפן והתמרה נלקטין כאחד והתאנה נלקטת מעט מעט וכך התורה הזית לומד מעט ולמחר הרבת לפי שאינה מתלמדת לא כשנר ולא בשמים איש אשר רוח בול לפי שאמרת אלהי הרוחות לכל בשר שאתה מכיר לכל אחד ואחד יתמנה שיוודע להלוק עם כל אחד ואחד מהם לפי דעתו וסמכת את ירך עליו כמדליק נר מנר ונתת מהורך כמערה מבלי אל כלי מה שאמרתו לך ולא תסוכ נחלה ממטר למטרה אחר הכבוד אינו זו מבית אביך שאף יהושע שיעמוד תחתיו לפני אלעזר הכהן יעמוד

וידבר יי' צו את בני ישראל את קרבני לחמי לאשי

ולמרנו

רבינו המבנות שהיו נקרות על המזבח באו זה צד נקרות כך שנו רבותינו כל המבנות באות מצה חוץ מהמץ שבתורה ושתי הלחם שהם באות חמץ רבי מאיר אומר השאור בודה לו מתוכו ומחמצר רבי יהודה אומר אף היא אינה מן המוכחר אלא מביא את השאור ונותן לתוך המים וממלא את המדה אמר לו אף היא היתה הסירת או יתירה כל המבנות בלושות כפושין ומשמרין שלא יחמיצו ואם החמיצו שיריה עובר בלא תעשה שנאמר כל המנחה אשר תקריבו ממנחה ליי' וגו' וחיב על לישתה ועל עריכתה ועל אפיייתה ואין לך חביב מן הקרבנות אמר לו הקב"ה למשה אמור להם לישראל לא שאני צריך לכם אמרתי לכם להקריב קרבנות כל העולם כולו שלי הוא והבהמה שאתם מקריבין ממנה לפני אני בראתי אותה וכן הוא ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה כל מה שצויתי לכם להקריב קרבני לחמי לא שאני צריך שאין לפני לא אכילה ולא שתיה אר סימון שלש עשרה מדות רחמים כתיב כהכה שני ויעבר יי' על פניו וגו' יש דחמן מוסר מוזנותיו לאכזרי הוי אם ארעב לא אומר לך אר יהודה בר סימון אמר הקדוש ב"ה עשר כהמות מסרתי לך שלש ברשותך ו שאין כרשותך איל וצכי וחמור ואקו וגו' שלש הטרחתו עליך שתהא מחזיר בהרים ובנבעות שתביא לפני קרבן מאלו שאינן ברשותך לא אמרתי לך אלא ממה שיש ברשותך מן הגדלים על אכוסיד הוי אם ארעב לא אומר לך אמר רבי יצחק כתיב את קרבני לחמי לאשי וכי יש לפני אכילה ושתיה אי אתה אומר שיש לפני אכילה ושתיה למד ממלאכי השרת למד ממשרתיו אשר לוחט מהיכן נזנבין רבי יודן בשם ר' יצחק אומר מוזי שכינה נזנבין שכ' באור פני מלך חיים אמר ר' שמעון בן לקיש כתיב עולת המיד העשויה בהר סיני וכי בהר סיני עשו עולה אויש לפני אכילה ושתיה אלא ממשה ראה מה כתיב בו ויהי שם עם יי' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי אילו היה לפני אכילה ושתיה הית אוכל ושותה ממדת שאני אוכל ושותה ומדת משרה שתלך בשליחותי מ' יום ומ' לילה לחם לא אכל ומים לא שתה הוי אם ארעב לא אומר לך וגו' אר חייא כראבא בריותי אינן צריכין ליבריותי מימך שמעת שאמר השקו את הגפן הזה ויין שהוא עושה ויין הרברת השקו את הזית הזה שמן שהוא עושה שמן הדבה בריותי אינן צריכין ליבריותי ואני צריך ליבריותי אר ינאני בניהג שבעולם זה שעובר על גב הנהר אי אפשר שלא ישתה שנים ושלשה לוגין מים ואני כל הומי וכל הלילות מלא שעלי שג' מי מדר בשעלו מים ואני על לונך כתבתי בקדש הסך נסך שכר ליי' לשון שתיה לשון שבועה לשון שכרות בהמרת אותה בראתי בעלמי ואין אתה יכול לעמוד במזנותי ואי זו זו

כהמות בהררי אלף רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי ורבנן אמרי בהמה אחת היא רבוצה על אלף הרים ואלף הרים היא רוער בכל יום שנאמר כי בול הרים ישאלו רבי יהושע בן לוי אומר בהמרה רבוצה על אלף הרים ואלף הרים מגדילין להכל מיני מאכל לאכילתן של צדיקים לעתיד לבא ורבנן אמרי היא רבוצה על אלף הרים ואלף הרים מגדלים לה כהמות ככל יום והיא אוכלת מה טעם דכתיב וכל חית השדה ישחקו עם דאית בעיר אכיל בעיר אמר ר' תנחומא גדולים מעשה אלהינו ומח מתוקני מעשיו ומחוכן הוא שותה רבי יהושע בן לוי אומר כל מה שבידרן מכניס לו חדשים הוא עושה אותן גמיעה אחת שב' הן יעשק בהר ולא יחפזו וגו' ויש לה בהן לכלוך מה ומחוכן הוא שותה תני רשב"ג ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ושמו יוכל שנאמר ועל יוכל ישלח שרשיו וממנו שותה תני בשם ר' מאיר ואולם שאל נא כהמות ותורך ועוף השמים ויגד לך זו הבהמה ועוף השמי' זו זוז שדי' או שיה לארץ ותורך וספרו לך דגי הים שיה לארץ זו נן עדן דגי הים זה ליתן מי לא ידע ככל אלה כי יד יי' עשתה זאת מלך אחד היה לך ושמו שלמה שב' ויהי להם שלמה ליום אחד שלשים כור סלת וששים כור קמח עשרה בקרונ' אר יהודה בר זבידה אלף נשים היו לשלמה וכל אחת ואחת עושה לו ככל יום כזה זו סבורה שאצלה סועד נחמיה הפחה לא היתה יכולת בו ואשר נעשה ליום אחד שור אחד וגו' אמר הקדו ב"ה בני לאו ממה שיש לפני אכילה ושתיה אמרתי לכם לא בשביל הריח שתהיו עריכין ונותנין לפני לריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו ושה צדיק אוכל לשוכע נפשו זה אלעזר שאמר לרבקה הגמלאיני נא מעט מים כדי גמלאר וכטן רשעים תחסר זה עשו שאמר ליעקב הלעיסני נא אמ' רבי יצח' בר זעירא פער פיו כגמל ואמ' אפתח פי ואתה מכניס התם תנינן אין אוכסין את הנמל ואין דורסין אבל מלעישין לא צדיק אוכל לשוכע נפשו זו רות המואביה שכתוב בה ותאכל ותשבע ותותר שהכרכה שרתה בפיה של אותה צדקת וכטן רשעים תחסר אלו אומות העולם

מעשה

בגו אח' שעשה סעודה לכל בני עירו דוסתאי אותי זימן לאותה סעודה עם כל בני עירו ולא היה שלחנו חסר מכל מטעמים שכעולם אלא אגוזי פרך בלבד מה עשה נטל את הטבלה מלפנינו שהיתה יפה יותר משטר ככרי כסף ושברה אמרתי לו מפני מה עשית כך אמר לי אתם אוברים שהעולם הזה שלנו והעולם הזה שלכם אם אין אגוז אוכלי עכשו אימתי אנו אוכלין קראתי עליו וכטן רשע' תחסר ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליי' ככשים בני שנה שנים לא שניהם כבת אחת אלא את הככש אחד תעשר בבער ואת הככש השני תעשר בין הערבים אמר רבי יהודה בר סימון מעולם לא לן אדם בירושלם וכידו עון כאי זה צד המיד של שחר מכפר על העונות שנעשו ביום ותמיד של בין הערבים מכפר על עונתו שנעשו כל ימיה ככל מקום לא לן אדם בירושלם וכידו עון שנאמר צדק ילין כה אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בעולם הזה אתם מקריבים לפני לחם הפנים לעולם הכא אני אערוך לכם שולחן גדול יהו אומות העולם רואין וכושין שב' תערוך לפני שולחן נגד צורתי וגו' וכן הוא אומר הנד עבדי יאכלו וגו' צו את בני ישראל זה שאמר הכתוב שדי לא מצאנוהו שגיא כה ונובר וכתיב אהרין אל ישגיב בכרוכא זה צד יתקיימו שני כתובים אלו אלא כשהוא נותן לישראל נותן להם לפי כוחן עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לכל צדיק וצדיק חופה מענני כבוד שנאמר וכרא יי' על כל מלון הר ציון וגו' ואומר

מה לי ולך לך אל נביאי אביך ואל נביאי אמך התחיל מתחנן
 לפניו ויאמר מלך ישראל וגו' שלא שאל בו מימיו ויאמר אלשע
 חי וגו' ועתה קח לי מנגן וכל אותה חפרשה ועוד אמר להם
 המואבים נופלים בידכם והכיתם כל עיר מבצר וגו' אמרו להכה
 הא אמרה תורה לא תשחית את עצה ואתר אומר כל עץ טוב
 תפילו אמר להם על כל האומות צוה וזו קלה וכזויה היא שנא'
 ונקל זאת בעיני יי ונתן מואב בידכם שאמ' לא תדרוש שלומם
 ושבתם אלו אילנות טובות לכך נאמר צרור את המדינים והי
 אחרי המנפה ויברך יי אל משה ואל אלעזר שאו את ראש כל
 מקל שנפל הווקו למנין משל למה הדבר דומה לזאב שנפל
 על הצאן הוצרך בעל הצאן למנותם לידע כמה חסרו ויברך אחד
 למה מנה אותם כאן

משל למה הדבר דומה לרוער שמסר לו בעל חבית צאנו
 במנין השלים שמירתו כשמחזירן צריך למנותן כך
 כשיצאו ישראל ממצרים מסין הקדוש ברוך הוא למשה במנין
 שנאמר וידבר יי אל משה במדבר סיני וגומ' שאו את ראש וגומ'
 ואף כשיצאו כתיב ויסעו בני ישראל הרי קבלם במנין בא להפטר
 בערכות מואב והחזירם במנין שנאמר לאלה תחלק הארץ ומו
 נתן לעומדים בערכות מואב והלא ליוצאי מצרים נתחלקה
 הארץ וכתוב ונתתי אותה לכם מורשה ומפני מה לא חלקה
 להם לפי שצפוי לפני הקדוש ברוך הוא שסוף משפחת עתידות
 לאלוהים ומהם ומהם אלו שכתובים למעלה ובני שמעון ימואל
 וימין ואהר ויכין וצור ושאוול בן הכנענית הרי ששה כשאתה
 קורא לבמואל משפחת הנמואל אין שם לא אהר ולא צהר שם
 חסרו וכן בכנימן בלע ובכר הרי עשרה וכשאתה בא למנותן
 לבלע משפחת הבלעי אינן אלא שבעה הרי חסרו וכן בכני גר
 צפין וחני טובי ואצבן וכשאתה מונה לצפון משפחת הצפוני
 אין שם אצבון הרי ששה משפחת נחסרו על הזנות בעצת בלעם
 ואין זנות אלא שאינה עושה את שלה לפיכך אמר לו הקדוש
 ברוך הוא אני מחלק את הארץ לבני אדם העתידים לכלות חלק
 אותה למי שעומדין על כורים אמר לו הקדוש ברוך הוא לאלה
 תחלק הארץ אך בגורל וגומ' זה שאמר הכתוב מדינים ישבות
 הגורל לפי שכתב סימן כל שבט ושבת מיעק' וזולן לחוף ימים
 ישכון וישכר חמור גרם וגו' מאשר שמנה לחמו אין לך רשות
 לחלק אלא על פי הגורל ומעשה היה בגורל אלעזר הכהן לוכש
 אורים ותומים וקילם הגורלות לפני יהושע שנאמר ויריתי להם
 גורל פה לפני יי אלהינו ועוד עד שלא יעלה הגורל אלעזר
 אומר ברוך הקדוש גורל שבט פלוני עלה שיטול במקום פלוני
 ויהושע פושט ידו ועולה שנאמר אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר
 הכהן ויהושע בן נון זה היתה יתירה שהיה צווח בשעת עלייתו
 אני גורל פלוני השבט עליתי לו במקום פלוני ומנין שהגורל
 מרבר שנאמר על פי הגורל ותקרבנה בנות צלפחד אותו הדוד
 הנשים היו גודרות מה שהאנשים פורצין שכן את מוצא שאמר
 להם אהרן פרקו נזמי חזוב ולא רצו הנשים ומיחו בכעליהן שב
 ויתפרקו כל העם והנשים כמעשה העגל לא היו וכן במרגלים
 שהוציאו דבה ושוכחו וילוונו עליו ועליהם נגזרה גזרה שאמר
 לא נוכל לעלות אל העם אכל הנשים לא היו כעצת שכתוב
 למעלה מן הענין כי אמר יי להם מות ימותו במדבר ולא נותר
 מהם איש ולא אשה על מה שלא רצו להכנס לארץ אבל הנשי'
 בקשו גדלה לכך נכתבה פרשה זו סמוך למיתת מרי שמשם
 פוצו האנשים ונגזרו הנשים ובר אחר ותקרבנה בנות צלפחד
 וגו' גדולה להם וגדולה לאביהם גדולה למכיר וגדולה ליוסף
 שכן יצאו ממנו נשים וזכות כמה חכמתן על פי השעור דברו

שהיה משה עוסק בפרשת נחלות שנאמר לאלה תחלק הארץ
 אמרו לו אם ככן אנו נירש ככן ואם לאו תתיבם אמנו מיד
 ויקרב משה צדקניות היו שלא נשארו אלא כהונן להם ולמר
 זמנו למשה באחרונה שלא יראה משה עצמו שפירש מן האשה
 מ' שנה הודיעו הקדוש ברוך הוא כאילו לומר הרי הנשים שלא
 נצטוו ישבו מ' שנה עד שנשארו כהונן וכתוב ויקרב משה את
 משפטן יי אומרים שהפליא ממנו שיש צדיקים שנתנאו
 בדברים של מצוה והתיישב להם כחן את מוצא שאמ' דוד זמירות
 היו לי חקיך - קלות ורגילות עלי כזמירות אמר לו הבה חייך
 שסופך לשעות כדבר שהתנוקות קורין בשעה שהעלה הארון
 טעה וכתבו על העגלה שב' ויביאו את ארון יי ויתנו אותה עגלה
 חדשה תלה הארון בארון נשכטו הפרות מתחתיו קרב עוזה
 לסמכו ויכהו שם האלהים על השל מפני ששיגת התלמוד
 עולה זדון ויחד לדוד על אשר פרוץ יי פרוץ בעוזה אמר לו הבה
 לא אמרת זמירות היו לי חקיך לא למדת ולכני קהת לא נתן
 כי עבדת הקדש עליהם ככתף ישאו התחיל תוהו פרוץ יי
 אלהינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט וכן מפני שאמר משה

והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתיו התיש כהו'
משל לשולחני שאמר לתלמידיו אם יבאו סלעים לפרוש
 פרוש אם תכא מרגלי הכיאה לי באת אצל חוליא
 אות של תיגוקת חוליא אצל רבו לראותה לאחך אמר משה
 הדבר אשר יקשה מכם באו בנות צלפחד והפליא ממנו שנאמר
 ויקרב משה את משפטן לפני יי כן בנות צלפחד דוברות כך
 הוא הדין אמר לו הקדוש ברוך הוא ולא אמרת הדבר אשר
 יקשה מכם הדין שאין אתה יודע הרי הנשים יודעות אותה ובר
 אחר ויקרב משה יודע היה משה רבינו את הדין הזה אלא באו
 לפני שרי עשרות תהלה אמר להן דין של תהלה הוא ואין זה
 שלנו אלא של גדולים ממנו כאו אצל שרי חמשים ראו שכבוד
 אותם שרי עשרות אמרו שרי חמשים אף אנו יש שם גדולים
 ממנו וכן לשרי אלפים וכן לנשיאים השיבו כולן בענין הזה
 שלא רצו לפתוח פה לפני מי שגדול מהם הלכו לפני אלעזר
 אמר להם הרי משה רבינו אמרו לו באו אלנו ואלו לפני משה
 ראה משה שכל אחד ואחד כבר את מי שגדול ממנו אמר משה
 אומר להם את הדין ואטול את גדולתם אמר להם אף אני יש
 גדול ממני לפיכך ויקרב משה השיבו כן בנות צלפחד דברות
 שחודה הבה וברוך נתן תתן משלטין ובכורת אביהם כנכסי
 חפר ושיהא חכוד נוטל מי שנים דבר אחד נתן תתן להם
 שנשלו בעבר הירדן וקרכו לפני יהושע בארץ כנען שנאמר
 ותקרבנה לפני אלעזר הכהן ולפני יהושע בן נון ואף יעקב
 אבינו ראה שנוטלות מכאן ומכאן שנאמר בנות צלפחד עלי שור
 זה יוסף שנעשרה כחומה שלא יכנס לארץ ואמר לו בנותיך
 נוטלות כאן וכאן והעברת את נחלת אביהם להם ואומ' בירושה
 ונתתם ובבת והעברתם שמערת נחלה משבט לשבט והיתה
 לבני ישראל לחקת משפט מלמד שהנחלות יוצאין בדינים
 וידבר יי אל משה עלה אל הר העברים הזה מה ראה ליכתב זה
 אחר פרשת נחלות אלא ששמע משה נתן תתן להם סבור
 שנתרצה לו הקדוש ברוך הוא אמר הריני כננס את ישראל אמר לו
 הבה נזירתי במקומה עומדת עלה אל הר העברים הזה וראית
 אותה וכאספת אל עמך וגו' אין אתה יפה מאחך בידוע יפקד
 יי מה ראית לבקש הצורך הזה אחר סדר הנחלות כיון שיש
 בנות צלפחד את אביהם אמר משה הרי השעור שאתבע צרכי
 אם הבנות יורשות בדין הוצא שירשו בני את כבודי אמר לו
 הקדוש ברוך נוצר תאנה יאכל פריה בניך ישבו להם ולא עסקו
 בתורה

לפגוע בו יד המלאך וגנף אות' לפניו כשראו פנחס שמבקש לכלותם הבטן בקרקע ועמד והתפלל וסילקו דכתיב ועמד פנחס ויפלל וגומ' שהוא עושה את הדין אין ויפלל אלא דין שב' ונתן בפלילים וכת' ויהיו המת' במגפה ואחר כך שאו את ראש להודיעך בכל זמן שנופלין נמנין

משל לזאב שנפל על הצאן אמר בעל הצאן לרועה חשוב כמה חסרו להודיעך כמה הזנות מרוחקת שזה יחידי היה ועל ידו נפלו כד אלף אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה עליי סורחן הייתם נמנין אבל לעתיד לבא והיה מספר בני ישראל כחול חים אשר לא ימד ולא יספר במהרה בימינו אמן כן יהי רצון

פרשת פנחס

ילמדנו

רבינו הרואה בני אדם משונין באי זה צד מברך / כך שנו רבותינו הרואה את הכושי ואת הלוקין ואת הקיפח ואת הכקנין ואת דרינקוס אומר ברוך משנה הברית והרואה את הקיטע ואת הסומא ואת מוכי שוין אומר ברוך דין האמת אימתי בשעוה שהיו שלימי' ונשתנו אבל אם היו כן ממעי אמן אומ' ברוך משנה בריתיו והרואה בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו אבל אם ראה אכלוסין הרבה של בני אדם אומר ברוך חכם הרזין כשם שאין פרצופותיהם שוין זה לזה כך אין דעתם שוין זה לזה / אבל כל אחד ואחד יש לו דעת בפני עצמו וכן אומר לעשות לרוח משקל ומים חכין כמדה כל ברירה וברירה יש לו דעה בפני עצמו תדע לך שהוא כן / משה מבקש מן הקב"ה בשעת מיתתו אמ' לפניו רבוננו של עולם גלוי וידוע לפניך דעתם של כל אחד ואחד ואין בשל בניך דומה זה לזה כשאני מסתלק מהן בבקשה ממך אם בקשת למנות עליה מנהיג מנה עליהם שיהא סובל לכל / אחד ואחד לפי דעתו מנין ממה שקראו בענין שנאמ' יפקד יי' אלהי הרזוחות לכל בשר וגו' זה שאמ' הכתוב האותיות שאלוני על בני ועל פעל ידי תצונו / **משל** למה הרבר דומה למלך שנשא אשה כל זמן שהמלך כועס על אשתו הושוכין למות התחיל מבקש מן המלך אמר לו לאשתו בא הושוכין למות התחיל מבקש מן המלך אמר לו בבקשה ממך תן דעתך על אשתך אמר לו המלך מה אתה מצויני על אשתי זוה את אשתי עלי שתהא וזירה בכבודי כב יכול אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה עד שאתה מצוה עליהם ואת אומר יפקד וגומ' / צוה אותן שיהו וזירין בכבודי מה כתיב למטה / וידבר צו את בני ישראל את קרבני לחמי כך ענין תחלת הסדר מה ראה הקדוש ברוך הוא ליחס פנחס אחר מעשרה זה שבשעה שנוקד זמרי בן סלוא / ושאל בן הכנענית ושלומיאל בן צורי שדי / בקרא זמרי שנעשר על אותה המדינית ככיצר מוורת / בן סלוא / שחסליא עון משפחתו / שאול על שהשאל עצמו לעבירה / בן הכנענית שעשר מעשרה כנען ומה שמו שלומיאל בן צורי שדי / את מוצא בשעה שנוקד זמרי עם כזבי עמדו השבטים עליו ואמרו ראתם בן פוטי זה שפטם אביו עגלים לעבודתה וזרה הרג נשיא שבט ישראל / לפיכך בא הכתוב ליחסו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן / לכן אמרו הנבי גותן לו שעדיין הוא קיים וכן הוא אומ' בריתי היתה אתו החיים והשלום / והיתה לו ולרעו אחיו ברית כהונת עולם וגו' וכפר על בני ישראל / וכי קרבן הקריב שנאמר בו כפרה אלא ללמדך

שכל השופך דמן של רשעים כאילו הקריב קרבן / ושם איש ישף המכה וגו' כשם שהקדו ברוך הוא מתעסק בשכונ של צדיקים לפרסמן בעולם / מפרסם הרשעים פרסם פנחס לשבח / זמרי לנגאי עליהם נאמר זכר צדיק לברכה שם רשעים ירקב / זמרי בן סלוא נשיא בית אבי / שכל הפוגם את עצמו פוג את משפחתו עמו / זמרי בן סלוא נשיא בית אבי / הכתוב מתמיה עליו פורץ גדר ישכנו נחש / אביו קנא על הזנות תהלה שנאמר ויקחו שני בני יעקב וגומ' / וזה פורץ גדר שגדר אביו / ושם האשה המוכח וגו' / להודיעך עד היכן נתנו המדינים עצמן שבת מלך היתה שכ' ואת מלכי מדין הרגו וגומ' ואת צור צור שבכולם מלך הוא הפקיר בתרמי לא היה מפקיר לפני שבזה והפקיר בתו בקרון גרעו הכתוב וכתבו שלישי / אבל הוא מלך שבכולן שנאמ' ראש אומות בית וגו' / וידבר יי' צרור את המדינים וגו' / כי צוררים הם לכם / מכאן אמרו חכמים אם בא להרגך השכם להרגו / רבי שמעון אומר מנין שכל המחטיא את חבריו יותר מן ההורגו הורגו בעולם הזה ויש לו חלק לעולם הבא / והמחטיא הורגו בעולם הזה ולעולם הבא / שתי אומות קדמו את ישראל בחרב ושתיים בעבירה המצריים קדמו בחרב שנאמר אמ' אויב ארדוף אשיג וגומ' / ואדם שנאמר ויאמר אליו אדם לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך / ושתיים בעבירה מואבים ועמונים / על אלו שקדמו בחרב נאמ' לא תתעב אדומי וגו' ולא תתעב מצרי אבל אלו שקדמו בעבירה להחטיא את ישראל נאמ' לא יבא עמוני ומואבי בקהל יי' גם דוד עשירי וגו' ובעולם הזה לא יצאו ידיהם שנאמר צרור את המדינים / צרור את המדינים מהו אף על פי שכתבתי כי תקרב אל עיר וקראת אליה לשלום לאלו לא תעשו כן / לא תדרוש שלום וטובתם כל ימין לעולם / את מוציא כמי שבא עמהם במדת רחמים לסוף בא לידי בזיון ומלחמות וצרות / ואי זה זה דוד שנאמר ויאמר דוד אעשרה חסד עם חנון בן נחש אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה תעבור על דברי שאני כתבתי לא תדרוש שלום וטובתם ואתה תעש' עמם גמילות חסדי' אל תהי צדיק הרבה שלא יהא אדם מוותר על התורה וזה שולח לנחם בני עמון ולעשות עמו חסד וטובה סוף בא לידי בזיון ויקח חנון את עכדי דוד ויגלה את הצי זקנם וגו' ובא לידי בזיון ואחר כך לידי מלחמה עם ארם נהרים ועם מלכי צובה ועם מעכה ועם בני עמון ארבע אומות וכתוב וידא יואב כי היתה אליו פני המלחמה מפני' ומאחור מי גרם שבקש לעשות טובה עם מי שאמר לו הקדוש ברוך הוא לא תדרוש שלום וטובתם לכך כתיב צרור את המדינים / דבר אחד צרור את המדינים אף על פי שכתבתי בתורת כי תקרב אל עיר להלחם עליה לתופשה לא תשחית וגו' / לאלו לא תעשו כן אלא הכלו אילנותיהם וכן את מוצא בשעה שהלך יורם מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה ומלך אדום להלחם במואב / וסבו דרך שבעת ימים ולא היה מים למחנה ולבחרה אשר כרגליהם התחילו בוכים ויאמר מלך ישראל אהרן כי קרא יי' לשלשת המלכים האלה לתת אות' ביד מואב / השיבו יהושפט האין פה נביא ליי' ונדרשה מאתו / להודיע דשעו של יהודים כשלא היה מורה ולא הודר בו אלא יהושפט שנאמר ויאמר יהושפט יש אתו דבר יי' וירד אליו יהושפט ומלך ישראל / למה לא נאמר כאן ביהושפט מלך להודיעך ענותנותו של אותו צדיק שלא רצה לירד לפני הנביא בבגדי מלכות אלא כחבר הדין ויש אומרים מפני שנגזרה עליו גזירה שיהרג עם אחאב והיה הכתוב מונה לבנו מן אותה שעה לפיכך לא נכתב מלך ובשכר שירדו לפני הנביא וכו' לראות כל הנסים כשראה אותם אלישע אמר לכולך ישראל

חזר אכל תלא כרך בא לעשו חשכון על הפת ועל הכשר וכשו
 חזיר נמכר ביוקר אמר לו יש לי עליך כך וכך מן בשר שאכלת
 שהתכה נמכר עשרה מנה אמר לו את מול אכלתי אותה בשמנה
 היום אתה רוצה ממני עשרה אמר לו זו שאכלת היום של חזיר
 היא כיון שאמר לו כך עמרו שערתיו נכהל ונרפו אמר לו בענינה
 יהודי אני ונתת לי בשר חזיר אמר לו תיפח רוחך שאכלת בלא
 נטילת ידו ובלא ברכה הייתי סבור שאתה גוי מכאן שנו דכמי
 מים ראשונים האכילו בשר חזיר מים אחרונים הרגו את הנפש
מעשה באדם אחד שאכל קטנית ולא נטל ידיו ירד
 לשוק וירדו משונפות מן הקטנית ראה אותו
 חברו הלך ואמר לאשתו בעליך סימן שאכל עכשו קטנית שגרו
 לו אותה טבעת נתנה לו אחר שעה בא בעלרה אמר לה היכן
 הטבעת אמר לי בא פלוגי בסימנין שלך ונתתיה לו נתמלא
 חמה עליה והרגה לפיכך אמרו רבותינו כל מי שאינו נוטל ידיו
 אחר המזון כאילו הורג נפש לכך הזהיר הקדו ברוך הוא שלא
 לפשוט אפילו במצות קלות שנאמר כי לא דבר רק הוא מכס
 אפילו דבר מצורח שאתה רואה אותה ריקה וקלרה בה חיים
 ואריכות ימים דכתיב וכדבר הזה תאריכו ימים על האדמה
 וישא משלו זה שאמר הכתוב מברך רעהו בקול גדול בברך
 השכם קלרה תחשב לו כשכא בלעם לקלל את ישראל עיקס
 הקדוש ברוך הוא את לשונו והתחיל לברך שנאמר ולא אכה
 יי אלהיך לשמוע אל בלעם ויחפון יי אלהיך לך את הקללה
 לברכה נתן הקדוש ברוך הוא כח בקולו וקולו הולך בסוף
 העולם ועד סופו כדי שישמעו האומות שהוא מברכן ועל בלעם
 נאמר מברך רעהו בקול גדול וגו' שאמר לך איעצך והרג
 עשרים וארבעה אלף איז קללה כזו ויטכ ישראל בשמים
ולמדנו רכיבו בזכות כמה דברי ננאלו ישראל במצרים
 כך שנו רבותינו בזכות ארבעה דברים שלא שינו
 את שמותם ולא שינו את לשונם ולא גלו מסתרים שלהם
 ולא נפרצו בעריות לא שינו שמותן ראובן ושמעון ירדו ראובן
 ושמעון עליו לא שינו את לשונם שנ' כי פי המדבר איכס שהיו
 מספרין בלשון הקדש לא גלו מסתרין שלהן שנאמר ושאלה
 אשה משכנתה והיה הדבר מופקד אצלם שנים עשר חדש ולא
 גלה אחד מהן למצרים ולא פרוצו בעריות שכך כתיב גל בעול
 אחרתי כלרה אלו הזכרים גן נעול מעין ותום אלו הבתולות
 תרע לך שהרי אותה היתה ומפרסמה הכתוב שנאמר ויצא בן
 אשה ישראלית וכל אותם ארבעים שנה שהיו כמדבר לא טרחו
 בעניניה עד שבאו לשטים לפיכך כתיב וישב ישראל בשטים
 ששים שעשו שטות שנאמר נואף אשר חסר לב ויחל העם
 לזנות יש מעיינות שמגדלין גבורים ויש שמגדלין חלשין ויש
 מגדלים נאים ויש מכווערי ויש צנועין ויש שטופין בזמה ומעין
 שטים של זנות היה והוא היה משקה כדיום את מוצא שאמרו
 איה האנשים הצעיאם וגו' ולפי שנתקלה אותה מעין עתיד הבה
 לברך שנאמר ומעין מבית יי יצא והשקה את נחל השטים וכן
 את מוצא מיבות אברהם לא נפרץ אחד מהם בזנות כיון שבאו
 לשטי ושתו מימיו נפרצו בזנות ותקראנה לעם לזכה להיהם
 שהלכו בעצת בלעם שנ' הן הנרה היו לבני ישראל בדרך בלעם
 וגו' עשו קלעים והושיבו בהן זונות ובידיהם כל כלי חמור
 והיתה זקנה מסרסת לילדה שהיתה בפנים בשעה שישראל
 עוברי לשטיל בשוק זקנה אומרת לו אי אתה מבקש כלי פשתן
 שכאו מבית שאן והיה מראה לו זקנה אומרת לו ביותר וילדה
 בפחות מכאן ואילך אומרת לו ילדה אתה ככן בית שם ברור
 לעצמך וצאצור יין עמוני מונח אצלה ועדיין לא נאסר יין של

גוים חלדה יוצאת בקושטת ומכוסמת ומפתה אותו ואומרת לו
 למר אנו אהבין אתכם ואתם שונאים אותנו טול לך כלי זה
 חנם הלא כלנו בני אדם בני תרת אבי אברהם אין אתם
 רוצי לאכול מזבחותינו ומבשולנו הרי עגלי ותרנגולים שהטו
 כמצותכם משקחו יין ובוער בנו השטן והיה משטטה אהריה ויש
 אומרי בלעם צוה אותן שלא להשקותם יין שלא לדינו דשתמי
 יין אלף כמוזדין כיון שהיה תובעה אומר שחוט את התרנגול
 הזה ובכשל ובאכל עמך וברשותך אני כשכא לשהוט אומרת
 לו אני טובעת עד שתשחטנו לפעור והוא נשטה אהרית
 ושחטנו לפעור ואוכל עמה ונצמר זו לזו לכך כת ותקראן לעם
 ויצמד ישראל לבעל פעור כצמידים האלו רבי לוי אומר זו
 היתה קשה משל עגל דאלו בעגל כתי ויתפרקו כל העם וכאן
 ויצמד ישראל כצמידו בעגל כפלו כשלת אלפי וכאן עשרים
 וארבעה אלף ויאמר יי אל משה קח את כל ראשי העם וגו'
 ר' יודן אמר ראשי העם תלה על שלא מיתו בבני אדם המסוימין
 כשמש רבי נחמיה אומר לא תלה אלא אבר לו הקדוש ברוך
 הוא למשרה הושיב להם ראשי הסנהדרנות ויהו דנין כל מי
 שהלך לפעור אמר לו ומי מודיעו אמר הקדוש ברוך הוא אני
 מפרסמו כל מי שטעה והענין נקפל מעליו והשמש זורחה עליו
 בתוך הקהל ויהיו הכל יודעים מי שטעה ויתלו אותו תרע לך
 שהוא כן שנא ויאמר משה אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו
 וגו' והנה איש מבני ישראל בא מה דאה לעשות כך ללמדך
 שלא חלק כבוד לשמים ולא לבריות ועליו נאמר זי יחיד לך
 שבו אמרה לו אני נשמעת אלף למשרה ולא לעזר שאני בת
 מלך אמר לה אף אני גדול כמותן לעיניהם אני מביאך תפשה
 בכלוריתיה הביאה אצל משה אמר לו בן עמרם זו מותרת או
 אסורה ואם תאמר שהיא אסורה זו מדיניות ואותה שתחתך
 מדיניות מי התירה לך נתעלמה ממנו הלכה נעו כלם בככיר
 והיינו דכתי והמה בזכים פתח אהל מועד ולהמה בזכים שנתרפו
 יייהם באותה שעה

משל

למר חזר דומה לבת מלך שנתקשטה ליכנס
 לחופה לישב באפריון נמצאת מקלקלת עם אחד
 נתרפו ידי אביה וקדוברה וכך ישראל בסוף ארבעים שנה חנו
 על הירדן לעבור לארץ ישראל שכאמר ויחננו על הירדן מבית
 הישיבות עד אבל השטים ושם נפרצו בזנות ורפו ידי משרה
 וידי צדיקים שעמו והמרב בזכים ורפו ידם והוא כנגד רבוא
 ויקח את העגל אשר עשו אלא בשביל פנחס כדי שיכבד ויטול
 את הראוי לו ולפי שבעצל לא ידע איש את קבורתו ללמדך
 שצדיק אדם להיות עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי
 לעשות רצון קונו ומכאן את למד שמוקדק הקדוש ברוך הוא
 עם הצדיקים עד כחוט השערה וירא פנחס בן אלעזר וכלן
 לא ראו והלא לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל היה אלא
 ראה מעשרה וזכר הלכה שהבועל ארמית קנאק פוגמין בו
 ויקם מתוך העדה בהיכן עמד לא שהיו נושאין ונותנין בדבר
 אם הוא הייב מיתרה או לאו עמד בתוך הקהל ונתנדב ויקח
 רומח בידו נטל שינו של ברזל והניחו כתיקו והתחיל כסתכך
 על העץ שנתירא מפני שבטו שרקו איתו כיון שהגיע
 אצלם אמר לו למה כאתה אמר להם אף אני באתי לעשות צרכי
 הניהוהו ונכנס שאילמלא זו לא הניהוהו ויבא אחד איש ישראל
 אל הקנה דקר את שניהם זה על גב זה לתוך טומאת שניהם
 שלא יהיו ישראל אומרי לא היתה שם טומאה וראה כמה נסים
 נעשו שם נתן כח כורועו לסכלן וכח במקל לעמוד בהן ונתלה
 הפתח שיצאו שניה תלויין לעיניו וכל כשיצאו עמדו בני שבט
 לפגוע

מה אני מקלל כל שכט ושכט הרניני הולך לשרשיהם בא ליגע
 מצאן קשים לכך אמר כי מראש צורים אראנו דבר אחר כי
 מראש צורים אלו האבות ומנבעות אשורכו אלו האמהות
 הן עם לבדד ישכון כשהוא משבחן אין אומה שמחה עמהם לא
 הכל לוקין שנאמר י' בדר יבחנו אין עמו אל נכר וכשהאומות
 שמחין בעולם הזה הן אוכלין עם כל מלכות ומלכו ואין עולה
 להם מן החשבון שנאמר ובגוים לא יחשב מי מנה עפר יעקב
 מי ויכל למנות מצות שהם עושים בעפר לא תחדש בשור
 ובחמור לא תזרע כרמך כלאים ואסף איש שהוראת אפר
 הפרה ומן העפר אשר יהיה בקרקע המטכן שלש שנים יהיה
 לכם ערלים וגו' וכן כולם ומספר את דובע ישראל הרביעית
 שלהם מי ויכל למנות אוכלוסין שיצאו מאותם שהם חושפות
 ומחככות את המצות ותאמר לה המעט קחתך את אישי הנה
 אמתי בלהו בא אליה ותרא לאה כי עמדה מלדת וגו' ותקח שרי
 אשת אכרס את הנר המצוי שפחתה וגו' תמו בפשימות ישרי
משל למה הדבר דומה לטבח שבא לטחוש פרתו של
 מלך התחיל צופר המלך כיון שהרגיש המלך
 רואה התחיל משליך את הסכין ומשפשף בה למלא את האבוס
 לפניה התחיל לומר תצא נפשי שכאתי לטחוש והריני זנחתיה
 כך בלעם אמר תצא נפשי שכאתי לקלל ואני מברך תמות
 נפשי מות ישרים ויאמר בלק אל בלעם מה עשית לי לקוב וגו'
 ויען בלעם ויאמר הלא את אשר ישים אלהים בפי וגו' ויאמר
 בלק אל בלעם לכה נא אקחך וגו' ויקחהו שדה צופים וגו'
 ראה שישראל נפרצים שם ששם מת משה שנאמר על הראש
 הפסנה וגו' פסגה גדולה ראתי בנחשים והירד סבוה שנינו
 גופלין שם ויבן טבעה מזבחות ויאמר אל בלק התיצב כה
 ויקר אלהים אל בלעם וישם דבר בפי כהן כהן כלהם
 בפי בהמה ופוקסה לחיכן שירצה כך הקדוש ברוך הוא פוקס
 לעצמו ולא רצה לילך בתן בו הקדו ברוך הוא כלכום שוב אל
 בלק וכר תדבר וישב אליו והנה נצב על עולתו ושרי מואב
 בראשונה כתיב הוא וכל שרי מואב כשראו שלא הזעילו כלום
 הניחוהו ונשתתו עמו מקצרו שרי מואב ויאמר לו בלק מה
 דבר י' שראו שאיבו ברשותו לומר מה שהוא רוצה ושכ לו
 והיה משחק כיון שהירד משחק אמר לו בלעם עמוד משם ואין
 אתה רשאי לישב ודברי המקו נאמרין קום בלק ושמע האזינה
 עדי בנו צפור שניחם היו מנה בן פרס שהיו עושין עצמן גדולי
 מאבותיהם נאם בלעם בנו בעור האזינה עדי בנו צפור לא
 איש לא יזכר אינו כבשר ודם שבשר ודם קונה אוהבי מצא יפים
 כפר בראשונים הוא אינו כן אי אפשר לזכר בשכועת אבות
 וראשונים והוא אמר ולא יעשה כשהוא אומר להביא עליהם
 רעות שאם עושין תשוכרו מכסף את מוצא שכתוב בתורה
 זוכה לאלהים יחרם וגו' ועשו את העגל והיו ראויין לכליית
 והייתי סבור לקללם ולהכחידם ומיד עשו תשובה וביטל שב
 וינחם י' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו וכן במקומו הרבה
 שאמר על יכניה כי לא יצלה מזרעו וגו' ואמ לבן בנו והפליתי
 כסא ממלכו והשמדתי חזק ממלכו הגו' שב כיום הוא אקחך
 זרובבל בן שאלתיאל עבדי נאם י' ושמתוך כחותם וכטל מה
 שאמר לאביו חי אני נאם י' כי אם יהיה יכניהו בן יהויקי מלך
 יהודה חותם על יד ימיני כי משם אתקנך וכן באנשי ענתות
 ושארית לא יהיה להם כי אביא רעה אל אנשי ענתות כיון
 שעשו תשובה חזי מה דכתיב אנשי ענתות מאה ועשרי ושלשה
 לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל כישראל אמר בלעם אינו
 בסתכל בעבירות שבידם ואינו בסתכל אלא בזכות שלהם

י' אלחיו עמו אמר לו לכה נא ארה לי יעקב פרדס שאינו שמור
 הגבב יכול להזיקו ואם ישן השומר נכנס הגבב ואלו הגבב לא
 ינום ולא ישן שומר ישראל והיאך אני יכול להזיקן י' אלהי
 עמו אמר לו בלק ואיני יכול ליגע בהם מפני משה משמרן ראה
 זה שעומד אחריו אמר לו אף הוא קשר כמותו י' אלהי עמו
 ותרועת מלך בו תוקע ומרע ומפיל חומה לא מוציא ממצרים
 אמר לי עם יצא ממצרים מעצמן ואינו כן אלא הוא הוציאם
 כתועפות ראם לו כך היא מרתו השאו קמעא הורידם כעוף שב
 אפרים כעוף יתעופף כבודם זכו מעלן ומרוממן שנא מי אלה
 כעב תעופינה כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל הריאת
 מחזיר מנחש ומקסם באי זה מקים יכשלו בהם והם אינן כן
 כשהם צריכין להלחם כשוגב עומד כוון גדול ולבש אורים
 ותומים ונשאלים בהקדוש ברוך הוא דכתיב מפר אותות ברים
 וקוסמים יהולל' כעת יאמ' ליעקב ולישראל ראתה עיניו שישראל
 יושבין לפני הקדוש ברוך הוא כתלמידי לפני רבו לעתיד לבא
 שואלין ממנו כל פרשה ופרשה למה נכתבה וכן הוא אומר כי
 ליושבי לפני י' יהיה סהרה לאכל לשבעה ולמכסה עתיק ואומ'
 ולא יכנף עוד מודיך ומלאכי השרת שואלים אותם מה הורה
 לכם הקדוש ברוך הוא שאינן יכולין ליכנס לבחיצתן שנאמר
 כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אלהי הן עם כלביא יקום
 וכאדי יתנשא אין אומה בעולם כיוצא בהן הרי הן שינים מן
 התורה ומן המצות עמדו משנתן עומדי' כאריות חוטפים קרית
 שמע וממליכים להקדוש ברוך הוא ונעשין אריות מפליגין
 לדרך ארץ למשא ומתן אם נתקל אחד בכלום או אם מחבלין
 באו ליגע באחד מהם ממליך להקדוש ברוך הוא לא ישכב עד
 יאכל טרף כשהוא אומ' י' אח' נאכלין המחבלין מפניו ומלחשין
 אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וכו' וכו' והוא נמסר
 בזכות קרית שמע משומרי היום לשומרי הלילה וכשבא לישן
 מפקיד רוחו ביד הקדוש ברוך הוא ואומר ביד אפקיד רוחי
 וכשנוער ממליך הקדוש ברוך הוא השומרים מוסרים אותו
 לשומרי היום שנאמר נפשי ליי משומרים לבקר שומרים לבקר
 לכן בלעם אומר אי זו אומה כזו ודם חללים ישתר' נתנבא
 שאין מת עד שיתן נקמה בו וכחמשת מלכי מדין שנאמר
 לא ישכב עד יאכל טרף זה בלעם ודם חללים אלו מלכי מדין
 שנאמר ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם וכלי הקדש זה הציץ
 שכתוב בו קדש ליי' והצוצרות התרועה בידו אמר להם משרת
 לישראל בלעם הרשע עושה לכם כשפי ופורה ומפריה לחמשת
 המלכים הראה לו את הציץ ששמו של הקדוש ברוך הוא גלוף
 עליו והן גופלין לפניו תדע שכן כתיב ואת מלכי מדין הרגו
 על חלליהם ואת בלעם בן בעור מה בקש אותו רשע עם מלכי
 מדין לא כך כתיב ויקס בלעם וילך וישכ למקומו אלא כיון
 ששמע שנפלו בעצתו ארבעה ועשרים אלף חזר ליטול שכרו
 לכך כתיב ואת בלעם בן בעור עם חמשת מלכי מדין וישא

משלו ויאמר

ולמרנו

רבינו מי שאכל ולא נטל ידיו מה יהא חייב
 כך שנו רבותינו בשלל ידים לפני המזון רשות
 לאחר המזון חובה

מעשה

בשעת השמד בחנוני מישראל שהיה מבטל בשר
 שהור ובשר חזיר ומוכר שלל ירגישו בו שהוא
 יהודי וכך היה מנהגו כל מי שנכנס לחנותו ולא נטל ידיו יודע
 היה שהוא גוי וכותן לפניו בשר חזיר וכל מי שנטל ידיו ומברך
 יודע שהוא יהודי ומאכילו בשר שהור פעם אחת נכנס יהודי
 לאכל שם ולא נטל ידיו היה סבור בו שהוא גוי נתן לפניו בשר

חזיר

ליגענו כי לא ידעתי אף על פי שמשכתח אותו רשע ואומר
 יודע דעת עליון פיו העיר בו ואמר לא ידעתי ועתה אם רע
 בעיניך אשובר לי אמר לו אני לא הלכתי עד שאמר הקדוש
 ברוך הוא קום לך אתם ואת אומר שתחזור כך אומנותו לא כך
 אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם להקריב את בנו ואחר כך יקרא
 מלאך יי ואמר אל תשלח ידך למוד הוגא לומר דבר למלאך
 מחזירו ועכשו אם רע בעיניך אשובה לי אם לו אני לא הלכתי
 ויאמר מלאך יי אל בלעם לך עם האנשי שחלקך עמהם וסופך
 לאבד עמהם וילך בלעם עם שרי בלק מלמד כשם שהם
 שמים לקלל את ישראל כך הוגא שמח וישמע בלק כי בא
 בלעם מלמד ששלח שלוחין לבשרו ויצא לקראתו אל עיר
 מואב למטרפולים שלהם מה ראו לקדמו לגבולין אמר לו
 דוגבולין הללו שנקבעו מימי נח שלא תכנס אומרו בגבול
 חברתה הללו כאין לעקור אותם אם לו בא לקללן והיה מראה
 היאך פרשו ועברו גבול סיחון ועוגו כאילו קובל עליהם ויאמר
 בלק אל בלעם הלא שלח שליחתי אליך לקרוא לך נתנבא
 שסופו לצאת ממנו בקלון ובעניניו השיבו בלעם ויאמר בלעם
 אל בלק הנה באתי אליך וגומ' שאין בידי רשות לומר מה שאני
 רוצה ויקח בלק את בלעם ויבאו קרית הצות שעשה שוקי של
 מקח וממכר ועשה לו אטלים להראות לו אכלוסיו לומר ראה
 מה אלו באין להרוג בני אדם ותינוקות שלא חטאו להם ויזבח
 בלק כקר וצאן הצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה אברהם
 שנאמר ואקחה פת להם וסעדו לבכם ואחר כך מהרי של שמים
 ואל הבקר רץ אברהם והרשעים אומרים הרבה ואפילו מעט
 אינם עושים בלק אמר כי כבר אכבדך מאד כשכא לא שלח
 לא בקר וצאן אחר התחיל בלעם דהוק שניו עליו שהיתה נפשו
 רחבה אמר כך שלח זה מחר אני משלח מארה בנכסיו שנאמר
 ויאמר בלעם אל בלק כבה לי בזה וגומ' והיה בבקר ויקח
 בלק את בלעם ויעלהו כמות בעל בלק היה בעל קסמי ונחשי
 יותר מבלעם שהיה בלעם במשך אחריו כסומא

משל

למה היו שניהם רומין לאח שהיה בידו סכין ואינו
 מכיר את הפרקים וחברו מכיר את הפרקים ואין
 בידו סכין כל כך רואה בלק את המקומות שישראל נופלים
 בהם ויעלהו כמות בעל כשרארה שישראל נופלים בו ויאמר
 בלעם אל בלק כנה לי בזה ז מזבחות כנגד ז מזבחות שבנו ז
 צדיקים מאדם ועד משרו ונתקבלו אדם והכל ונח אברהם
 יצחק ויעקב ומשה שהיה אומר למה קבלת את אלו לא בשביל
 עבודה שעבדו לפי קבלתם ולא נאה לך שתהא נעבד משבעי
 אומות ולא מן אומה אחת כניכול רוח הקדש אומ טוב פת
 חרבה ושלוח בה מנחה בלולה בשמן וחרבה מכית מלא זבחי
 ריב שאתה רוצה להכניס מריבה ביני וביני ישראל ויעש בלק
 כאשר אמר בלעם ויאמר אל בלק התיצב כה על עולתיך וגו'
 וילך שפי לקלל שעד אותה שעה היה שפח ומן אותה
 שעה היה נטרד ויקר אלהים את בלעם אמר לו רשע מה אתה
 עושה אמר את שבעת המזבחות ערכתי

משל

לשולחני שהיה משקר במשקלות בא בעל השוק
 הרגיש בו אמר לו מה אתה עושה מעול ומשקר
 במשקל אמר לו כבר שלחתי ודרון לביתך אף כך בלעם רוח
 הקדש אומרת לו מה אתה עושה רשע אל את שבעת המזבחות
 ערכתי אמר לו טוב ארודת ירק טובה סעודה שאפו במצרים
 על מצות ומחורים משוורים או מפרים שאתה מקריב על ידך
 וחס יי דבר בפי בלעם שעקם את פיו ופקסו ר' אליעזר אומר
 מלאך היה מדבר רבי יהושע אומר הקדוש ברוך הוא שנאמר

שוב אל בלק וכה תדבר וישב אליו ותנה נצב על עולתו הוגא
 וכל שרי מואב שהיו עומדים ומדברים מתי יבא ויאמר וישב
 משלו ויאמר מן ארם יבואי בלק מלך מואב פתח ואמר מן
 הרמי הייתי ממחיצת האבות וזבחי והורידני בלק לבאר שחת
 יבואי יבואי כמה דאת אבד נחה על המון מצרים דבר אחר מן
 ארם עם רם של מעלן הייתי והורידני בלק מן כבודי

משל

למה הזכר דומה למי שמהלך עם המלך ראת
 ליסטים הניח את המלך וטייל עם הלסטים
 כשחזר אצל המלך אמר לו לך עם אותו שטיילת עמו שאי
 איפשר שתלך עמי כך נזקק לרוח הקדש בלעם כשנדודוג
 לבלק נסתלקה הימנו רוח הקדש וחזר להיות קוסם בבתלרת
 כדכתיב ואת בלעם הקוסם וגומ' לכך אמר רם הייתי והורידני
 בלק דבר אחר מן ארם יבואי מחזירי קדם השומנו שנינו להיות
 רפויים אילולי אברהם אביהם לא היה בלק שנאמר והיה בשחת
 אלהים את ערי הכנען ואלוילי אברהם לא פלט יעקב אביהם
 לא עמדתי אני בעולם שלא זכה לכן לבנים אלא בזכות יעקב
 שכתחלה באה רחל עם הצאן אילו היו לו כנים היאך בתו רועת
 ומשהלך יעקב לשם נתנו לו כנים שנאמר וישמע את דברי בני
 לכן וכן הוא אומר נחשתי ויכרעני יי בגללך אילולי אברהם
 ויעקב אני ואתה לא עמדנו בעולם לכרה ארה לי יעקב מי
 שהוא מארר לבניו של יעקב לעצמו הוא מארר שכך כתיב
 ומקללך אאור ואום אוררך ארור ומכריכך ברוך לכה אררת
 לי יעקב ולכה זועמה ישראל אילו לאומה אחרת ביקש שאקלל
 כגון בני אברהם מהפלגשים הייתי יכול אלא יעקב יש מלך
 שכבוד לעצמו מנה ועמך אחד ואם ננאי עליה כלום יש לו היים
 ואילו נחלתו וחכלו וסגולתו שנאמר כי חלק יי עמו וגומ' וכתיב
 והייתם לי סגולה ולכה זועמה ישראל מלך שנטל עטרה ונתנה
 בראשו ואמר אדם עליה שאינר כלום יש לו היים ואלו כתיב
 בהם ישראל אשר כך אתפאר מה אקוב לא קבה אל בשערת
 שהיו ראוין לקלל לא נתקלל שכשנכנס ליטול את הברכות
 נכנס במרמה ודכתיב ואת עורות גדיי העזים אמר לו אביו
 מי אתה אל עשו בכורך המוציא שקר מפיו אינר ראי להתקלל
 ולא עוד אלא נתברך שנאמר גם ברוך יהיה והיאך אני מקללן
 לא קבה אל דבר אחר מה אקוב לא קבה אל בנהוג שבעולם
 לגינן שמורד במלך חייב מיתת ואלו כפדו בו ומרדו בו ואמר
 אלה אלהיך ישראל לא היה צריך לכלותם באותה שעה לא זו
 מחיבתן לא לרוח עליה ענני כבוד ולא פסקו מהם המן והבאר
 וכן הוא אומר אף כי עשו להם עגל ומסכה ויאמרו אלה אלהיך
 זעשו באצות גדולות ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם במדבר
 את עמוד הענן לא סר מעליהם יומם ומנך לא מנעת מפיהם
 זמים מסלע הוצאת להם היאך אוכל אני לקללם מה אקוב
 לא קבה אל בשעה שהיה מצוה אותם על הקללות ועל הכרעו
 בברכות היה מוכיחן שנ' אלה יעמדו לברך את העם ובקללות
 לא הירד מוכרים שכן הוגא אומר ואלה יעמדו על הקללות
 ועוד כשהם חוטאין ואומר להביא עליהם קללה אינו כתי שהוא
 מכיאה אבל בברכות הוא בעצמו מוכרן כי כן הוא אומר והיה
 אם שמוע תשמעו ונתנדך יי עליון יצו יי אתך את הברכה
 ובקללות כתיב ואם לא תשמעו לי ובאו עליך מעצמן הוי מה
 אקוב לא קבה וכתבי כי מראש צורים אראנו להודיעך שנאתך
 של אותורשע שמהוך ברכתו אתה יודע מחשבתך

משל

למה הזכר דומה לאדם שבא לקין את האילן
 מי שאינו בקי קוצץ את הענפים כל ענף וענף
 סתניע והפקח מגלה את השרשים וקוצץ כך אמר אותו רשע

מלא ביתו כסף וזהב וגו' מכאן אתה למד שהיה כושל בדברי אלו עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה אם יתן לבלק אלו הירד מכשף לטכור חיילות להלחם כנגדן ספק נוצחין ספק נולדין לא דיו שיתן כך ונוצח הא למדת שכן בקש לא אוכל לעבור מתנבא שאינו יכול לבטל ברכו שנתברכו מפי השכינה ועתה שכונא כזה גם אתם הלילה מהו גם אתם שכופם לילך בפחי גפש כראשונים ואדעה מה יוסף יי דבר עמי שהירד מתנבא שעתיד להוסף לחם ברכות על ידו ויבא אלהים אל בלעם זה שאמר הכתוב בחלום הזיון לילה כנפול תודמה על אנשים אז יגלה אוזן אנשים וכמסורס יותנם להסיר אדם מעשה וגוה מגבר יכסה מהו מגבר יכסה העלים הכה שהליכה מאברתו מן העולם ומוליכתו לכאר שחת יחשוך נפשו מני שחת לאור באור החיים שיאבד נפשו מני חושך לאור באור החיים שיאבד נפשו בהליכתו שבשעה שהולך אדם לחטוא השטן מרקד לפניו עד שהוא עומד לגבור את העבירות כיון שאכדו הוור ומודיעו וכן הוא אומ' הולך אחריה פתאום כצאן אל טבח יבא עד יפלו חץ כבדו וגו' כך העלים הקברת מכלעם עד שהולך ואבד את נפשו משיצא מכבודו והולך ואבד וידע כמה שהוא בו התחיל לבקש על נפשו לו תמות נפשי מות ישרים ויבא אלהים אל בלעם לילה וכו' זה שאמר הכתוב ליל שמורים ליי וכל הנסים שנעשו לישראל נפרע להם מן הרשעים כלילת ויבא אלהים אל לכן הארמי בחלום הלילה וכתוב ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה וכת' ויחלק עליהם לילה וכן כלם דא למה נגלה על בלעם לילה לא היה ראוי לרוח הקדש לפי שכל נביאי הגוים כלילת הוא מדבר עם שנוצר ככעופים מחזיונו לילה וכן אליהוא אומר על זה שדבר עמו לילה אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם מכאן אתה למד שכדרך שאדם רוצה לילך בת מוליכין אותו שמתחלה נאמ' לו לא תלך עמה כיון שהעיו פניו להלך עמהם הלך שכן כתוב בו ויהר אף אהי כי הולך הוא אמר לו הכה אינו הפץ באיבודן של רשעי הואיל ואת רוצה ליאבד מן העולם קום לך אתם וכת' ואך את הדבר ללמדך שבהתראה הולך ביד השכים בכקר ויקם בלעם בכקר ויחכשו את אתונו וכי לא היה לו עבד ולא שפחה אליה מרב שנאה ששנא את ישראל קרמתו ועמד בזריזות הוא כעצמו אמ' לו הקדו ברוך הוא רשע ככר קרמך אברהם אביה לעקידת יצחק בנו שנ' וישכם אברהם בכקר ויחכש את חבורו וילך עם שרי מואב ללמדך שהיה שמוח בפורענות ישראל כמותם ויחר אף אלהים כי הולך הוא ויתעב מלאך יי בדרך לשטן לו מלאך של רחמים היה ונעשה לו שטן ושני נעריו עמו זה דרך ארץ אר חשוב חיצא לדרך צריך שנים לשמשו וחוזרין ומשמשין זה לזה ותרא האתון את מלאך יי בעב בדרך וחרבו שלופה בידו וכי לא היה לו המלאך לבשוף בו ויציא רוחו אלא אם כן שרף חרבי ויהי כתיב בסגחריב ויצא מלאך יי ויך במחנה אשור וגם נשף בהם ויבשו אלא כך אמר לו הפה ניתן ליעקב שנאמ' הקול קול יעקב וגו' וכתוב ועל חרבך תחיה והאומות כולן כחרב חיים ואתה תחליף אומנותך ותבא עליהם בשלהם אף אני אכוא עליך בשלך לכך כתיב וחרבו שלופת בידו ותש האתון בשדה הרשע הזה הולך לקלל אומה שלימ' שלא חטאה לו ומכה אתונו שלא תלך בשד וכת' ויעמד מלאך יי במשעול הכרמים וכי לא היה יכול לילך אחריו לשה אלא כך מרתו של הקב"ה מלך בשד ודם משלח ספקלטור להרוג את האדם ומהלך אחריו ימים הרבה זה שנתחייב מיתה אוכל ושותרת וספקלטור מטרף אחריו ממקום למקום ולפני הקב"ה אינו כן

הספקלטור עומד במקומו ומי שנתחייב מית' בא אצלו כרגלי כך שלא יהא מלאך מצטער לילך אחר בלעם לא קדמו לדרך שכן כתיב ויעמוד מלאך יי במשעול הכרמים אמר לו הכרמ' בפסדים כשועלים גדר מזה וגדר מזה אין אתה יכול לשלוט בהם שבזיהם לוחות כתובים בשני עבריהם ותרא האתון את מלאך יי ותלהץ אל הקיר ויחכף מלאך יי עכור מהראר להקדימו שלשה פעמים עד שלא נראה לו סימנים של אבות חראה לו עמד לו בראשונה והיה ריוח מכאן ומכאן שנא ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה לא יכלה לזה אלא לצד אחד בשלישית אין דרך לנמות ימין ושמאל ומהו היו הסימנים הלן אלו בקש לקלל בניו של אברהם היה מוצא מכאן ומכאן בני ישמעאל ובני קטורה ואם בקש לקלל בני יצחק היה מוציא צד א' לקלל עשו ותלהץ אל הקיר לו על בני ישראל יעקב לא יצא פסולת ליגע בס' לכך כתיב בשלישית במקום צר זה יעקב שנאמר ויירא ועקב מאד ויצר לו ותרא האתון את מלאך יי ותרבץ תחת בלעם על בזיון שביות אותו ויפתח יי את פי האתון להודיעו שהפה וחלשין ברשותו שאם בקש לקלל פיו ברשותו ותאמר לבלעם כזה עשיתו לך כי היתני זרה שלש רגלים רמזה לו אתה מבקש לעקור אומה החונגת שלש רגלי בשנח ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי אף על פי שמדבר בלשון הקדש גדי לשונו סרנח לו יש חרב בידו כי עתה הרגתיך

משל

למה הדבר דומה לרופא שכא לרפאות כלטונו נשוק נחש בדל ראה אנקה אחת התחיל מבקש להורגה אמרו לו לזו אין אתה יכול ליטול היאך אתר יכול לרפאו נשוק נחש כך אמר האתון לבלעם אני אין אתה יכול להרגני אלא אם כן וירב בידך וזיאיך אתה רוצ' לעקור אומת שלימה שתק ולא מצא תשוב' התחילו תמהין שרי מואב שראו כס שלא היה כמותו בעולם ולא אמר להם אינה שלי השיבתו הלא אנכי אתך אשר רכבת עלי וגו' הא למדת שלא היה זקן שהאתון גדולה ממנו והחסך רסכנתי לעשות לך כיון שדברה מתה שלא יהו הכריות אומרי זו האתון שדברה ועושי אותה ידאה דבר אחר והוסך הסכנתי חס הקב"ה על כבוד של אותו רשע שלא יאמרו זו שסילקה את בלעם ואם כן חס הקדו ברוך הוא על כבודן של רשעים אין צריך לומר על כבוד הצדיקים וכן הוא אומר ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבע' וגו' אם אשה חטאה בהמה כה חטאה אלא לפי שכאה לאשר תקלה על ידיה לפיכך אמר הכתוב תהרג דבר אחר שלא תהא הבהמה עוכרת בשוק ויאמרו זו הבהמה שנהרגה אשת פלוני על ידו להודיע היאך חס הקב"ה על כבודן של בריות וידע צרכם וכתם פי הבהמה שאילו היתה מדברת לא יכולין לשעבר ולעמוד בה שזו הטיפשית שכבהמו וזה חכם שבחכמי כיון שדברה לא יכול לעמוד בה ויגל יי את עיני בלעם וידא וכי סומא היה אלא להודיעו שאף העין ברשותו וקד ושתחו לאפיו שדבר עמו ויאמר אליו מלאך יי על מה הביית את אתונך זה דינה של אתון בא המלאך לבקש מיזו ואמר לו ומה האתון שאין לה זכות ולא ברית אבות נצטויתי לתבוע עלבונה מידך אומה שלימה שאתה מבקש לעקרה על אחת כמה וכמ' הנה אנכי יצאתי לשטן וגו' ותרא האתון ותט לפני זה שלש רגלים אולי נטתה מפניו וגו' ואתה החייתי מכאן את למד שהרג את האתון ויאמר בלעם א מלאך יי חטאתי כי לא ידעתי להודיע שהיה רשע גמור ויע שאין עומד על הפורענות אלא תשובה שכל מי שחטא ואומר חטאתי אין רשות למלאך ליגע

לעמוד בהן זה באדם שהוא מוציא דבר מפיו ועוקר אומרו שלימה וירא בלק נוח לרשעים שיהו סומין שעוניהם מביאין מאירה לעולם כדור המבול כתיב ויראו בני האלהים וכת' וירא חם אבי נכנע וכת' ויראו אותה שרי פרעה וכת' וירא אותם שכם בן חמור וכן כלם כאן וירא בלק

משל

למה הדבר דומה לבלק שהשיב שומרים לשמרו מן הגינים והוא בטוח עליהם שהיו גבורים עכר הגינים והרגם והיה מרתת על עצמו ואף כאן בלק ראה מה נעש' בסיוחן ועבוק שהיה מעלה להם שכר לשמרו ונתירא מעצמו ועוד שראה נסים נחלי ארנון דכתיב ויגר מואב/מהו ויגר ישראל נראין לעמונים נראים עטופים לשלום ולמואבים נרא' מוזיני' למלחמה שכך כתיב וקרכת מול בני עמון אל תצורם כתיב כל מין צרה אל תצר להם ואל תתגר כם כל מין גירי ולמואב אמ' אל תצר את מואב ואל תתגר כם מלחמה מלחמה אין אתר עושה ומה שאתה יכול לחטוף מן החוץ חטוף לפיכך נראים מוזינים והם נאגרין לעריהם שאין ויגר לא לשון אסיפה אגור בקיץ בן משכיל דבר אחר ויגר לשון גר שהיו רואין לעצמן גרים בעולם אמרו יורו למצרים גרים והיו משכירין להם בתים שב' ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה דבר אחר ויגר לשון יראה שחיו מתייראין שראו כל הארץ ביד ישראל שבא סיוחן ונטל ארץ מואב שנאמר והוא נלהם במלך מואב הראשון וגו' ועוג נטל ארץ בני עמון שנא' כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים וגו' באוישר נטלוה מפניהם גזל שאין בו עולה והיו אלו רואים את ארצם ביד ישראל והיו אומרים לא אמר הכה כי לא אתן לך מארצו ירושה והרי ארצנו לפניה לך היו מתייראין ויקץ מואב שהיו מתייראין שהיו רואין את עצמן כקוף לפניהם ויאמר מואב לא זקני מדין מה טיבם של זקני מדין כאן שהיו רואים את ישראל נוצחין שלא כדרך הארץ אמרו מנהיג שלהם כמדין נתגדל נדע מהן מה מרתו אמרו לו זקני מדין אין כחו אלא בפיו אמרו להם אף אנו נבוא כנגדן באדם שכתו בפיו ויאמר מואב לא זקני מדין והלא את מוצא שמדינין נלחמין עם המואבים שנאמר המכה את מדין בשדה מואב והשנארי בניניהם מעולם

משל

למה הדבר דומה לשני כבשים שהיו צהובין זה את זה כא זאב על אחד מהם אמר אם איני עוזרו היום הורג את זה ולמחר יבא עלי ולפיכך נתחברו מואב עם מדין עתה ילחכו הקהל כלחוד השור מה שור כחו בפיו אף אלו כחן בפיהם מה שור כל מה שמלחך אין בו סימן ברכה אף אלו כל אומה שנוגעין אין בה סימן ברכה מה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחים כתפלתם שנאמר וקרני ראם קרניו בלק בן צפור מלך וגו' מתחלה נסיד היה שנאמר את אוי ואת רקס ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת נסיכי סיוחן אלא משנהרג סיוחן המליכו אותו תחתיו בעת הה' שגרמה לו שעה ושלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה פתורה עירו ויש אומרים כשלהני היה שהיו מלכי אומות העולם נמלכים בו כשולחני שהכל מריעין לו ויש אומרים בתחלה פותר הלומות היה חזר להיות קוסם וחזר לרוח הקדש ארץ בני עמו שבטם היה בלק והוא אומר שסופך למלוך לקרוא לו שכתב לי שלא תהא סבור של עצמי אתה עושה ואני לבדי מכבדך אם תעקרו מכל האומות אתה מתכבד וכנעני ומצרים משתחוו לך הנה כה יצא ממצרים אמר ואם תאמר מה איכפת לך אם לו הנדו פעם את עין הארץ שתי עינים שהארץ תלוי בהם סיוחן ועוג החרימום וכסו עיניהם אני מה אעשה והוא יושב ממולי ממלי כתיב במלים אותי כמו בשם יי כי אמילם ועתה לכה נא ארה

לי מהו ארה אמר אולי יכול אני לשלוט בהם קמעא קמעא כאדם שהוא אורד את התאנה כי עצום הוא לא שהם גבורים ממני וחילותיהם מרובי משלי אלא שנוצחין בפיהם בזה שאיני יכול לעשות אולי אוכל נכה בו מה ראה זה להתגדלות לא כך אמר להם הקדוש ברוך הוא שאין נוטלין מארצם אלא שהיה בעל קסמים ונחשים יותר מבלעם שכך כתיב וירא בלק אלא שלא היה מכון הדברים לאמיתן וכן הוא אומר בלאית ברוב עצתך יעמדו נא וישועוך הוכרי שמים החודים בכוכבים מודיעים לחדשים מאשר יבאו עליך הנה היו בקש אש שרפתם לא יצילו את נפשם מיד להכה והיה רואה בדרים שישראל נופלין בידו לפיכך הפקיד את בתו ונפלו בה ארבעה ועשרים אלף לך נתגרה בהם ולא היה יודע היאך אולי אוכל נכה בו כמי שמנכה אחד מארבעה ועשרים לטאה וכך נפלו ארבעה ועשרים אלף מישראל מן ארבעה ועשרים אלף חסר אחד ואגרסנו מן הארץ שלא היה מבקש לגרשם אלא שלא יכנס לארץ כי ידעתי את אשר תכרך מבורך מכין היה יודע שבשע' שבקס סיוחן להלהם כנזאב היה מתירא שהיו גבורים שכר את בלעם ואת אביו לקלל את מואב שכן הוא אומר על כן יאמרו המושלים באו חשבון תכנה ותכונן עיר סיוחן וכת' כי אש יצאה מחשבון וכת' אוי לך מואב לך אומ' כי ידעתי את אשר תכרך מבורך ואשר תאור יואר וילכו זקני מואב וקני מדין וקסמים כידם שהולכו ביום כל מיני קסמי שהם קוסמין בהם שלא ליתן לו עלילה לומר אין כלי תשמישי עמי דבר אחר ביד זקני מדין היו הקסמים שאמרו אם יבא עמנו יצליח ואם יעכב שעה אחת אין ברתוקלת כיון שאמר להם לינופה הלילה הלכו להם זקני מדין שידעו בקסמים שלהם שאין בו הנאה וישבו שרי מואב עם בלעם ויבא אלהים אל בלעם ויאמר מי האנשים וגו' זה שאמר הכתוב משנה ישירים בדרך רע בשחיתו הוא יפול זה בלעם שכתחלה הכריות נוהגות בכשרות וכדבריו אלו נהגו בפריצות שכראשונה נאמר ורחל באה עם הצאן ולכהן מדין שבע בנות עמד בלעם והטעה את הכריות וכמו שהטעה הוטע בעצה שנתן בה נפל היינו דכתיב בשחיתו יפול והטעהו הקב"ה שכך כתיב משנא לגוים ויאכרם שוטף לגוים וינהם כיון שאמ' לו מי האנשים הלא אמר הרשע אינו יודע בהם יש עתים שאינו יודע ואף אני אעשה בכניו כל מה שאני רוצה לעשות לך אמ' לו מי האנשים האלה עמו להטעותו ויאמר בלעם אל האלהים בלק בן צפור וגו' התחיל מתגאה ואומר אף על פי שאין אתר מכבדי ואין אתה מוציא לי שם טוב בעולם המלכים מכבדין אותי הנה העם היוצא ממצרים ויכס את עין הארץ עתה לכה קבה לי להודיע שהיה שונא יותר מבלק שבלק לא אמר קבה אלא ארה לי וזה קבה בפירוש שנוקב השם ומפרש בלק אמר ואגרסנו מן הארץ והוא אומר וגרשתיו מן העולם הודו ומן העולם הבא ויאמר אלהים אל בלעם לא תלך עמהם אמר לו אקללם במקומי אמר לו לא תאור את העם אמר אם כן אכרסם אמר לו אין צריכין לברכתך כי ברוך הוא אמרו לה לצרעה לא מדבשך ולא מעוקצך ויקס בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק לכו לארצכם לא אמר להם לא נתן לי הבקום רשות לילך ולא לקלל אלא מאן י' לתתי להלך עמכם אמר לי אין כבודך לילך עם אלו אלא עם גדולים מהם שהוא הפך בכבודי וקומו שרי מואב וגומר לפיכך ויוסף עוד בלק שלוח וגומר ויבאו אל בלעם ויאמרו כה אמר בלק וגו' כי כדו אכבדך מאד וגו' ויותר ממה שהיית נוטל לשעבר אני נותן וכל שאתה חפץ ומה שאתה גוזר אעשה ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק

כי תפגע שור אויבך / כי תראה / כי תחכוש / כי תבצור / כי תבא
 בכרם רעך / אם באו לירך אתה מצווח עליה ולא לרדף אחריה
 והשלום בקש שלום ממקומך ורדפהו במקום אחר / וכן עשו
 ישראל אף על פי שאמר להם הקבה החל רש והתגר בו מלחמה
 רדפו את השלום וישלח ישראל מלאכי וגו' וישלח ישראל מלאכי /
 כל דברי התורה צריכין זה לזה זה נועל זה פותח כאן וישלח
 ישראל מלאכים / ובמקום אחר תלה שליחות במשד / ואשלח
 מלאכים ממדבר קדמות / ובמקום אחר וישלח משה מלאכים
 בקרש אל מלך אדום הכתובין אלו צריכין זה לזה שמשא הוא
 ישראל וישראל הוא משתל למדך שראש הדור הוא כל הדור /
 נעברה נא בארעך / כמו ששלח אל מלך אדום שלא להזיקו כך
 שלח לזה / אכל בכסף תשבינו ואכלתי ומים בכסף / דרכן של
 מים ליתנם חנם אנו נתן דמיו / דרך המלך נלך ובמקום אחר
 כתיב עד אשר אעבור את הירדן /

משל

למרה הרבר דומרה לשומר שנטל שכרו לשמור
 גפן את תאנה בא אחר אמר לו עבור מכאן שאני
 כוצר את הכרם איני יושב לשומר אלא בשבילך ואתה באתה
 לכוצרה כך הירד נוטל סיחון שכר מכל מלכי כנען ומעלין לו
 מסים שהוא היה ממליך אותם ושקל כנגד כולן הוא ועוג שנא
 לסיחון מלך האמורי / ולעוג מלך הכנען וכל ממלכות כנען /
 אמרו ישראל נעברה נא בארעך לכבוש את המלכים אמר להן
 איני יושב לא לשמרן מפניכם ולא נתן סיחון את ישראל עבור
 כנכלו ויאסף סיחון את כל עמו ויצא לקראת ישראל לא עשה
 הקדוש ב"ה כן אלא למסרו בידן שלא כצעד דכתיב סיחון מלך
 האמורי אשר יושב בחשבון אילו היתה חשבון מלאדי יהושין
 אין כל בריה יכולה לכבשה ואילו היה סיחון בכקעה אין בריה
 יכולה לשלוט בו ואין צריך לומר שהיה גבור ושרוי בעיד מצד
 סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון אילו ישב לו בעירות
 שלו הוא ואוכלוסיו לא היו ישראל מתיגעין לשלוט בו ולכבוש
 את כל עיר ועיר אלא כונסן הקדוש ברוך הוא לפניהם למסרן
 בידן בלא צער וכן הוא אומר רארי החילותי תת לפניך את
 סיחון / הרגו אותו ואת כל גבוריו שיצאו לקראתם וחזרו על
 הנשים ועל הטף שלא ביגיעה לכך כתיב ויאסף סיחון את כל
 עמו / ויחש ישראל את הערים האלה וישב ישראל / זה שאמר
 הכתוב כי יי אוחב משפט שונא גזל בעולה / אמר לו הקדוש ב"ה
 למשת אל תצר את מואב וחשבון של מואב היא שנא כי חשבון
 עיר סיחון מלך האמורי היא וגו' באו ישראל נטלו חשבון
 שהיתה של סיחון וכל מה שנטל ממואב שאילו נטלו ממנו
 היה בידן גזל של עול' לא נטל סיחון ממואב ונטלו ישראל מסיחון
 שהיו פטורין מן הגזל לכך כתיב כי חשבון עיר סיחון וגו' / על
 כן יאמרו חמושלים זה בלעם ואינו ששכרן סיחון לקלל את
 מואב והם אמרו תכנה ותכונן עיר סיחון / כי אש יצאה מחשבון
 אכלה ער מואב שקללו את מואב שימסרו בידו / או לך מואב /
 ונירם אבך חשבון / וישב ישראל בכל ערי האמורי נשתיירת
 יעזר / וישלח משה לרגל את יעזר אותן מרגלי זריזין היו אמרו
 בשחין / אנו בתפלתו של משה וכבר שלח מלאכים מרגלים
 לשעבר וחיבאו תקלה אנו לא נעשה כן אלא נאמנים בהקדוש
 ברוך הוא ונעשה מלחמה עשו כך והרגו את האמורי אשר בה
 ויפנו ויעלו דרך הכשן מהו ויפנו ויעלו רבי יוחנן אומ' מלחמת
 סיחון עשו באלול ועשו את הרגל כתשרי ואחר הרגל מלחמת
 עוג כדכתיב ופנית בכקר והלכת לאהליך ויצא עוג מלך הכשן
 לקראתם הוא וכל עמו שכינסן הקדוש ברוך הוא למסרן לפניה
 ויאמר יי אל משה אל תירא אותו / זה שאמר הכתוב אשרי אדם

מפחד תמיד ומקשה לכו יפול ברעך / כך היא מדת חסידים
 אף על פי שהקדוש ברוך הוא מכטיחן אינן פורקין יראה / וכן
 בעקב כתי' וירא יעקב מאד למה נתיירא שמא אם נתקלקלתי
 אצל לכן ככלום וכתיב ולא יראה כך ערות דבר ושכ מאחרך
 וחניהני הקבה ואף משה תפש את הירארה בדרך אביו ולמרה
 נתיירא אמר שמא מעלו ישראל במלחמת סיחון / או נתקלקלג
 בעבירה אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תירא כולן השלימו בצדק
 אל תירא אותו שלא עמד בעולם קשה הימנו שנאמ' כי רק עוג
 מלך הכשן נשאר מיתר הרפאים שורגו אותם אמרפ' וחבריו
 שנאמר ויכו את רפאים בעשתרות קרנים / וזה פסולת שלהם
 כפרעי' זתים הפלישים מתוך הגפת שנאמר ויבא הפליטי ויגר
 לאברם וגו' / זה עוג וכן עשה אותו שיריים נשאר מיתר הרפאי'
 וכונתו היתה שיצא אברהם ויהרג נתן לו הקדוש ברוך הוא שכר
 רגלו וזיה כל אותן שנים ונבה ממנו עד שנפל ביד בניו כשנא
 משה לעשות מלחמה עמו נתיירא ממנו אמ' אני בן מאה ועשרי'
 שנה וזה מיתר המש מאות אלולי' שהיה לו זכות לא היה כל
 השנים האלו אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אל תירא אותו
 כי בדרך נתתי אותו אחר בידך הרגהו ועשית לו כאשר עשית
 לסיחון ונחרם אותו כאשר עשינו לסיחון וגו' / והלא כתיב וכל
 הבהמה ושלל הערים בזונו לנו אלא גוף החרימו שלא להשות
 מזן חסד אפילו כלום ויכו אותו ואת בניו בניו כתיב שהיה לו
 בן קשה ממנו אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בעולם הזה אתם
 מכלין את האומות קימעה קימעה / ולעתידי לבא אני מבערן
 מן העולם כבת אחת שנאמר והיו עמים משרפות סיד /
 אמן וכן יהי רצון מלפני אל הינו שבשמים וגו' /

פרשת וירא בלק

זה

שאמר הכת' הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט
 כי לא הניח הבה לאומות העולם פתחון פה לעתיד
 לבא לומר כשאתה רחקתנו ולא נתת לנו כמו שנתת
 לישראל בעולם / מה עשה הקבה כשם שהעמיד מלכים וחכמים
 ונביאים לישראל כך העמיד לאומות העולם ונדבקו מלכיהם
 ונביאייהם וחכמיהם של ישראל עם מלכיהם ונביאייהם וחכמיהם
 של אומ' העולם / העמיד שלמה מלך על כל הארץ וכן נעשה
 לנבוכד נצר שג' וגם את חית השדה נתתי לו לעבדו / זה בנה
 בית המקדש אמר כמה רבנות ותחנוני' זה מחזירי וחירף וגרף
 ואמר אעלה על כמותי עב אדמה לעלין / נתן לדוד עושר לקח
 הבית לשמו / נתן להמן עושר לקח אומה שלימה לטובתה כל
 גדולה שנטלו ישראל את מוצא שנטלו האומות כיוצא בה העמיד
 משה ליש שתיח מדבר עמו כל זמן שירעה העמיד להם בלעם
 מדבר עמו כל זמן שירעה / דאה מה בין נביאי ישראל לנביאי
 האומ' נביאי ישראל מזהירין את האומ' על העבירות וכן הוא אומ'
 צופה לגוי נתתין / ונביאי' שהעמיד מן הגוי' כותבי פרעה לאבד
 את הכריות מן העולם הבא ולא עוד לא כל הנביאי' היו במדת
 רחמים על ישראל ועל אומות העולם שכן ישעיה אומר על כן לבי
 למואב ככבוד יהמה וגו' / וכן יחזקאל אומר בן אדם שא קינה
 על צור / וזה עמד לעקור אומ' שלימה הנם על לא דבר לכך
 נכתבה פרשת בלעם להודיע למה סילק הקדוש ברוך הוא רוח
 הקדש מאומות העולם שזה עמד וראה מה עשד / וירא בלק
 בן צפור מהו וירא ראה כפורענות העתידה לבא על ישראל ויתר
 בכל שונאים שכולם היו כאין כמלחמות וכשעבוד שהן יכולי'
 תחומא יא ד ii iii לעמוד

ארץ ישראל לארץ מואב שנ' כי ארנן נבול מואב בין מואב ובין האמורי / הר שבארץ מואב נודעו עבו הכלעים כמין שדים ונסמך להר שכנגדו ומפני מה נודעו מפני שהיא מארץ ישראל /

משל למה הדבר דומה לטפחה שראתה בן ארניה בא אצל הר קפצור וקדמרה אותו וקבלתו כך נכנסו הסלעים לתוך המערות ורצצו כל אותן גבורים וחכאר יודר לתוך הנחל ונתגברו שם ואברה כל האוכלוסין כשם שאיבר אותם הים לכך הקיש את והכוספה לנחלי ארנן ועברו ישראל על אותן ההרים ולא ידעו כל הנסים האלו / אמר הקב"ה הריני מודיע לבני כמה אוכלוסין אכרתי מפניהם יודעה חכאר לאותן המערות והוציאתי נולגליות וזרועות ודגלים שאין להם חקר וישראל חזרו לבקש את חכאר וראו אותה מביאה כל זה שהיה מתוך הנחל שהיא מוציאה איברי איברי ומנין שהכאר הודיעה בהן שנ' ואשר הנחלים וגו' ומשם בארה וכי משם היתה ולא מתהלת מ' שנה היתה לא שירדה לפרסם את הניסים והיו ישראל עומדים על הנחלים ואומ' לה עלי באר ענו לה / אז ישיר ישראל מפני מה לא נזכר משה שם מפני שנענש על המים ואין אדם מקלם לספק לשור שלו ולמה שמו של הקב"ה לא נזכר בה /

משל למה הדבר דומה לטלשון שעשה סעודה למלך אמר המלך אחוי יש שם אמר לו לאו אמ' המלך אף אני איני חולך לשם אף כאן אמר הקב"ה הואיל ומשה אינו נזכר אף אני אינו נזכר שם באר הפרוה שרים וכי הפרוה היתה אלא שנתכר בזכות אבות שנקראו שרים שנאמר פתח צור ויזכרו מים הלכו בציות נהר / כי זכר את דבר קדשו את אברהם עבדו / כרוה נדיבי העם במחוקק במשענותם שהיו הנשיאים עומדין על גבה ומושכים במטותיהם כל אחד ואחד לשבטו ולמשפחתו וריוח הירה בין הדגלים מלא מים מעבורין אשרה שהיתה צריכה לילך אצל חברתה מדגל לדגל היתה הולכת בספינה שנ' הלכו בציות נהר ואין ציות אלא ספינות שנאמ' וצי אדיר לא יעברנו והמים היו יוצאין חוץ למתנה ומקפין פיסא גדולה שנ' ינחני במעגלי צדק למען שמו / ומגדלין מינידשאל ואילנו שאין כוף להן שנ' כנאות דשא וגו' / כל אותם ימי שהיו במדבר כך היו משמשין בה לכך קלמו עליה באר הפרוה שרי' / ומדבר מתנה שנתנה להם מתנה במדבר לשמשן / דבר אחר למה נתנה במדבר שאילו נתנה להם בארץ היה שבטו שנתנה בתחומו מדין ואומ' אני קודם בה לכך נתנה במדבר שיהו הכל שוין בה / ועוד למה נתנה במדבר כשם שמדבר לא נודע ולא נעבר כך המקבל דברי תורה פורקין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ כשם שמדבר אין מעלה ארנן כך בני תורה בני חורין בעולם הזה / דבר אחר במדבר מי מקי' את התורה מי שמשים עצמו כמדבר מפנה עצמו מן הכל / וממתנה נחליאל ומנהליאל במות / ג' מקומות כנגד ג' בתי דינין שבירושלם שהיו מפרשין תורה לכל ישראל / ממתנה נחליאל אלן סנהדרין שבהר הבית / ומנהליאל במות / אלן סנהדרין שבעזרה בצד המזבח / ומכמות הגיא אשר בשדה מואב / אלן סנהדרין שכלשכת הגזית בתחום אותה שבאתה משדר מואב שנ' נערה מואביה היא השכה עם נעמי משדר מואב / ונשקפה על פני הישימון וזו לענין באר שכאת עז שננזרה לתוך ימיה של טבריא והעומד על פני הישימון רואה בתוך הים כמלא תנור והוא הכאר הנשקף על פני הישימון / ושלח ישראל מלאכים אל סוחן מלך האמורי / זה שאמר הכתוב סור מרע ועשה טוב וגו' / ולא פקדה התורה לדרוף אחר המצות לא כי יקרא קן צפור לפניך /

ובניהם יחיו רעים כמדבר וגו' זה הוא עם שקצרו נפשם כדרך / וידבר העם באלהים וכמשרה השו עכד לקונו / נפשנו קצרו בלחם הקלוקל / שלא יהיה יכול אותו הדור לטעום מן פירות הארץ כלום אר עקיבא כשהיו מגלין להם הגרין הסל מפירות הארץ היו מתים שנ' אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה כל טוב הבא מחמת הארץ לכך נתקצר נפש העם בדרך הוא שריבנו ונפשנו קצרו / וישלחי' בעם את הנחשים השרפים / מה ראה ליפרע מן נחשים לא נחש הוא פותח בלשון הרע ונתקלקלו ולא למדו ממנו וידברו לישון הרע על הנה יבא נחש מי שהתחיל בלשו הרע ויפרע ממספרי לשון הרע שנ' ופודין גדר ישכנו נחש / לא למה נפרע בנחשי הנחש אפי' אוכל כל מערנים שבועלם נהפכין בפיו לעפר וכתו' ונחש עפר לחמו ולא אוכלין את המן שנהפך למטעמים הרבה שנ' זה ארבעי שנה י' לאיך עמך לא הסרת דבר / יבא נחש שאוכל מינין הרבה וכפיו טעם אחד ויפרע מאוכלי מין אחד ושעמים זרבה / את הנחשים השרפים ששורפין את הנחש ל' יודן אמר הנחשים שהיה הענין שורף ועושה אותן למחנה להודיעם נסים שעשה להם המקו' אותן גירה בהן / ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי ידברנו בוי' וכך שדברנו במשה ונשתטחו לפניו ואמרנו התפלל אלי' וי' ויסר מעלינו את הנחש ר' / אמר נחש יחידי היה להודיע ענותנותו של משה שלא נשתהא לבקש עליה רחמי' ולהודיעך כח תשובה / כיון שאמרו חטאנו מיד נתערה להם שאין המחל נעשה אכזרי וכן הוא אומר ויתפלל אברהם אל האלהי' וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו וכן הוא אומר וי' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו / ומנין שאם סרה אדם לחבירו ואומר לו חטאתי אם אינו מוחל לו נקרא חוטא שנ' גם אנכי חלילת לי מחטוא לוי' מחרול להתפלל אימתי כשבאו לו ואמרו חטאנו ויאמר העם אל שמואל חטאנו כי עברנו וכו' / דושיב חלילת לי מחטוא ויאמר י' אל משה עשה לך שרף / והיה כל הנשון לא נשון נחש בלבד אלא כל הנשון אפילו נשון פתן ועקרב וזיה רעהו וכלב / ויעש משה נחש נחשת וישימהו על הנס זרקו לאור ועמד ויסעו בני ישראל באובות שנעשו אויבים למקום / ויחנו בעי העברים שהיו מלאים עבירה / ויחנו בנחל זרד / שלא היה הנחל לא מלא זרד לעברו ושלשי' ושמונה שנה נשתהו לעברו שנאמר עתה קומו ועברו לכם לא נחל זרד / והמים אשר הלכנו מקדש ברנע וגו' משם נסעו ויחנו בעבר ארנן שנתרצה להם הקב"ה אז ישיר ישראל את השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעי' שנה והכאר נתנה להם מתחלת ארבעים שנה מה ראה לכתוב כאן הענין הזה כבר נדרש למעלה הימנו על כן יאמ' בספר מלחמות י' את ורב בסופה מהו שעשה להם הקב"ה אותה ונסים בנחלי ארנן בנסים שעשה להם בים סוף וזמרה הם נסים נחלי ארנן אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חברו בהר הזה והוא רחוק ממנו שבעה מילין והדרך יודר לתוך הנחל ועולה לדרך של ישראל לעבור בתוך הנחלים נתכנסו כל האומות לשם אוכלוסין שאין להם סוף ישבו בקצתן בתוך הנחל והנחל מלמעלן עשוי מערות וכנגד המערות הר שכנגדו עשוי סלעים סלעים כמין שדים שנאמר ואשר הנחלים נכנסו האוכלוסין לתוך המערות ואמרו כשירדו ישראל לתוך הנחל לא עומדין הם בתוך הנחל ואנו למעלה מן המערות ונהרגו את כהן כיון שהגיעו ישראל לאותו מקו' לא הצריכן הנה לירד למען לנחל אלא רמו להרים ונכנסו שדים של הר לתוך המערות זמרתו כולן וחקיפו ההרים ראשיהם זה לזה ונעשו דרך כבושה ולא נודעו א' זה נסמך לחבירו ואותו נחל מפסיק בין תחומי

זשה וחרפרו לא נשא על קרבו בנוהג שבועולם אדם עוסק
 כפרקמיא עם הבידור והפסיד פורש ממנו ואינו רוצה לראותו
 ומשה אעפ שנקטע על ידי ישראל שב וקעצפו על מי מריכה וירע
 למשה בעבורם לא פרק משה משואן מעליו אלא וישלח משה
 מלאכים אתה וידעת את כל התלואה אשר מצאתנו אמרו לו
 אתה ידעת כשאמר הקבה לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך
 אנו נשתעבדנו ואתה בר חורין וירדו אבותינו וכל אותו הענין
משל למה הרבר דומה לשני אחים שיצא שטר הרב על
 זקניהם פרע אותו אחד מהם לימים התחיל לשאול
 חפץ מאוזו אמר לו אתה ידע שאותו חוב על שנינו היה ואני
 הוא שפרעתיו אל תחזירני מן חפצי שאני שואל וירדו אבותינו
 מצרימה מה שיקן של אבות כאן שב וירעו לנו מצרי ולאבותינו
 ללמדך שכל זמן שישאל בצרה אף הם בעברת נא כארצך
 מי באר מי בורות חיר צריך לומר למדתיך תורתך דרך ארץ
 שהחולך לארץ שאינו שלו ויש בידו צרכיו לא יאכל ממה שיש
 בידו לא שלו הוא מוכח ויהנה מן החכמה בסביל להחנותו וכך
 אל משה הבאר עמנו ומן אנו אוכלין לא תאמר שאנו מטריחין
 עליך שכר אתה עושה לעצמך וכך אמר לו הקבה למשה אכל
 תשכרו מאתם בכסף ואכלתם ומשה אמר להם לישראל תמירו
 להם כספים שלא יאמרו עבדים היו ועניי הראו להם עשרכם
 ידעו שלא הפסדתם בשיעבוד ואחרי כן יצאו ברכוש גדול
 וידעו שאין אתם חסרים כלום ולא משלכם אתם נותנין שנה
 כי יי אלהיך ברכך בכל מעשה ידיך וגו' ודרך המלך נלך שאנו
 חוסמין את החמתנו לא נטהימין ושמה זה קשה מכלם שאמרו
 בכל סביבותינו יש לבו רשות לבנו ולהרוג ובגבולך לא נטור
 ימין ושמה יואמ' אליו אדום לא תעבור ב' זשה אני שלום וכי
 אדבר המה למלחמה ומכין שכן אמר להם הכה שאין מניחין
 אותן לעבור ולא הכל מהן שאני הוא רוצה שכ אל תתגורכם כי
 לא אתן לכם וגו' וכתוב וימאן אדום נתון את ישראל עבד ואחר
 כך שלחו אל מלך מואב ולא אבה אף על פי שאינו מפורש כאן
 הרי פירש בשופטים מלמד שהכל כרוח הקדש שלא היה ככולן
 קל מן יתח והוא פירש שב וישלח ישראל מלאכים אל מלך
 אדום לאמר נעברה נא בארצך ואף משה רמז שב כאשר עשו
 לי בני עשו היושבים בשעיר וגו' ויסעו מקדש ויבאו כל העדה
 וגו' זשה בהתחברך לרשע פרץ יי את מעשיך על שנתחברו
 לרשע הזה לרשע לעבור בארצו חסרו לאותו צדי לכך נסמכה
 אסיפת אהרן אחר פרשת מלך אדום ויש ישראל מעליו ויסעו
 מקדש מהו כל העדר עדה שלימה עדה הנכנסת לארץ לפי
 שמתו יוצאי מצרים ואלו מן אותן שכתוב בהן חיים שב ואתם
 חרבקים ביי וגו' מהו הר ההר הר על גבי הר כתפוח קטן על גבי
 תפוח גדול ואף על פי שהענין מהלך לפניו משפיל את הגבוה
 ומנכיח את השפל הניח הקדוש ברוך הוא את ההר הזור שהיו
 בנסי שעשה להם הקדו ברוך הוא שלא הניח הר במרכב שלא
 יהו מתיגעין עולין ויורדין ועוד אף על פי שהוה עושה הענין
 כל המדבר מישור והיה מניח מקום למשכן שיהא חונת שם
 וחניח שלשה הרים הר סיני לשכינה והר נבו לקבורת משה והר
 הזור לקבורת אהרן ויאמר יי אל משה ואל אהרן בהר ההר
 יאסף אהרן אל עמיו מלמד שמודיעין לצדיקים יום מיתתן כדי
 שיורישו כתרן לבניהם ומפני מה לא מת אהרן כמו שמתה
 מרים ולא נתעסק בו בריה אלא נאמר למשה יאסף אהרן
משל למר הרבר דומה למלך שהיו לו קתליקין ולא היו
 עושין דבר בלא דעת המלך היה לאח מהן חלוק אצל
 המלך והיה המלך צריך לו אמ' המלך אף על פי שהוא ברשותו

אינו לובש חלוק עדי שאני מודיעו אף כאן אמר הקדוש ב'ח
 הדלו שני צדיקים לא עשו דבר חוץ מדעתי ועכשו מסלק לא
 אודיעם לכך נאמר יאסף אהרן אמר משה לו רכוני הניח אותו
 אצל בני ראובן ובני גד אל אשר נתתי לבני ישראל מיתתו מעכבת
 מתנת הארץ רצונך שלא ימות לא יכנסו ישראל לארץ לכך נאמ'
 אשר נתתי לבני ישראל על אשר מעלתם כי כמריבת וגו' זשה לא
 ירעוב יי נפש צדיק זה אדם הראשון שכל הצדיקים שעמדו
 ממנו ונגזרה מיתה עליהם אינן נפטרין עד שרואין פני שכינה
 ומוכיחין לאדם הראשון ואומרין לו אתה גרמת לנו מיתה והוא
 משיכן אני בידי חטא אחד ואתם אין לכם כל אחד ואחד מכם
 שאין לו יותר מארבע עונות ומכין שרואין פני שכינה ומוכיחין
 אדם הראשון שנאמר אמרת לי ארארתי כאוץ החיים ולא
 אביט אדם עוד עם יושבי הליד והצדיקים ענשין מיתתו על
 עבדות קלות שלא יחא אדם הראשון נתפש על ידיהם שנאמ'
 לא ירעוב יי נפש צדיק לכך כתיב על אשר מרייתם וידבר יי
 קח את אהרן נתפשט את אהרן אמר לו הקדוש ברוך הוא הרי
 אתה מנחמו שהוה מוריש כתרנו לבניו מה שאין אתה מוריש
 לבניך ויפשט משה את אהרן את בגדיו ולבש אותם והלא אם
 יצא כהן גדול כבגדי כהונה הקדשים חוץ מהר הבית סופג את
 הארבעים שהיו עמר ופשתים אלא להודיעך שכלשון שקרבו
 לכהונה נאמ' לו קח את בלשון זה אבד לו להעלותו להר ויעש
 משרה כאשר צוה יי וגו' ללמדך שאף על פי שאמר נזיר
 זו על אהרן אחיו לא עכב ויראו כל העדה כי גוע אהרן כיון
 שירדו משרה ואלעזר בן הזר נתקבעו כל הקהל עליהם אמרו
 להם היכן אהרן אמרו להם מת אבדו היאך מלאך המות יכול
 לפגוע בו אדם שעמד כמלאך המות ועצרו דכתיב ויעמד בין
 המתים ובין החיים ותעצר המגפר/ אם אתם מביאין אותו
 מושב ואם לאו נסקל אתכם ביאותה שעה עמד משה בתפלה
 ואמר רכנו של עולם הוציאני מן החשד מיד פתח הקדוש
 ברוך הוא את הנקרה והראהו להם שנאמר ויראו כל העדה
 כי גוע אהרן מה כתי אהריו ושמע הכנעני מלך ערד את מוצא
 שכיון שמת אהרן נסתלקו ענני כבוד ונראו כאשה פרועה
 היה מלך ערד זה עמלק שנאמר עמלק יושב בארץ הנגב והיה
 יושב על הפרצן כיון ששמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד
 מייד נתגרה דרך האתרים התייר הגדול שתר להם את הדרך
 שנאמר וארון ברית יי נוסע לפניו דרך שלשת ימים וגו'
 זילחם בישראל עמלק היה למה קראו כנעני לפי שנאסרו
 ישראל להלחם בבני עשו שנאמר אל תתגורכם כי לא אתן
 לכם וגו' כשנא עמלק נתגרה בהם פעם אחרת אמר להם
 הקדוש ברוך הוא אין זה אסור עליכם ככני עשו אלא הרי הוה
 לכם ככנעניים מעולם רצועת מרדות היתה עמלק לישראל
 את מוצא כיון שאמרו חיש יי בקרבנו אם אין מיד ויכא עמלק
 וכאן ויראו כל העדה כי גוע אהרן ושמע הכנעני מלך ערד
 יושב הנגב כי בא ישראל ויילחם בישראל וגו' רשב ממנו שבי
 ויאמרו איש לא אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה וירד העמלקי
 והכנעני את מוצא כשמת אהרן יצא עליהם עמלק וחזרו
 לאחוריהן שבע מסעות שנאמר וכני ישראל נסעו מבארות בני
 יעקב מוסרה שם מת אהרן וכי שם מת אהרן והלא כהר ההר
 מת דכתיב וימת אהרן שם כהר ההר וירד משה וגו' והפסוקים
 מוכיחין שהוה שבע מסעות ללמדך שחזרו לאחוריהן ויסעו
 מקדש ותקצר העם בדרך והלא כתיב רוחך הטובה נתת
 להשכילם אלא אותו שיריים שיצאו ממצרים שנגזרה עליהם
 מיתה לא היו במדבר נחת רוחך ולא רוח טובה וכן הוא אומר
 תנחומא יא ג ii iii ובניהם

אחת התחיל הסלע נטף מים מועטין שנאמר הן הכה צור ויזכו מים כזב שהוא טיף אמרלו בן עמרם הללו המ' ליונקי שדים או לבמולי חלב מיד הקפיד כנגדן והכהו פעמים שנאמר ויך את הסלע במטרו פעמים ויצאו מים רבים ושטפו כל מח שהיה נתון כנגדן שנאמר ונחל' ישתפר ואף על פי כן לא עשה משה אלא מן הסלע שאמר הכה ומנין שאין אותו סלע שאמרו ישראל עליו וכל סלע וצורו שהיה באותו מקום היו מוציאין מים שנאמר יבקע צורים במדבר משה כבר היה בידו את שלג ששתקו ולא אמרו שירד לכן נתפשו ואמרו יי אל משרה ואל אהרן יען לא האמנתם כי

משל למה הדבר דומה לבעל חוב שבא לישול גרנו של לורה נטל שלו ושל שכנו אמר לו הלורה אם אני חייב שכני עני מה חטא חטא אף כך אמר משה רבנו של עולם אני הקפדתי אהרן מה חטא לפיכך הכתוב מקלסו שנאמר וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידך יען לא האמנתם כי וכי לא אמר משה דבר קשה מזה שאמ' הצאן ובקר ישחט לחם אף שם אינה אמנה והיא גדולה מזה מפני מה לא גזר עליו שם מיתה **משל** למה הדבר דומה למלך שהיה לו אוהב והיה מגיב בינו לבין המלך לימי עמד והגיס במעמד לגיונות גזר עליו מיתה אף כן אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה הראשון שעשית ביני לבינך עכשו כנגד הרבים אי אפשר שנא' להקדישני לעיני בני ישראל זה שאמר הכתוב יש הכל אשר בעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים את מוצא כשקלל את הנחש ואמ' לו אדור אתה ולא הניחו לטעון כלום שהיה לו לחש לומר לפני הקד' ברוך הוא אתה אמרת לאדם לנא תאכל ואני אמרתי לו אכול דברי הרב דברי התלמיד וגו' למה אתה מקללני ולא הניחו לטעון כלום ומשה היה לו לומר לא עברתי על דבריך למה אני מת יען לא האמנתם כי לכן לא תביאו את הקהל

משל למה הדבר דומה לשתי נשים שלוקות בבית דין אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית אמרה להם אותה שאכלה פגי שביעית בבקשה מכס הודיעו חבריות על מה אני לוקה שלא יאמרו אף אני קלקלתי הביאו פגי שביעית ותלו עליה והכריזו ואמרו זו קלקלה ולקתה וזו אכלה פגי שביעית ולקתה אף כך אמ' משה רבון כל העול' הרי גזרת עלי מות במדב' עם הדור הרע הזה שהעניכוד שכ כמה ימרוהו כמדב' יעצבוהו בישיבונו עכשו יאמרו הדור' אף אני שוח להם יכתב עלי על מה נעשית לפי כת' יען לא האמנתם כי להקדישני לכן לא תביאו אמי הכה למשה באי זה פני' אתה מבקש לבא לארץ **משל** למה הדבר דומה לרועה אחד שיצא לרעות צאנו של מלך ונשכית הצאן בקש הרועה ליכנס לפלטרין של מלך אמר לו המלך יאמרו שאתה השכית הצאן אף כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה שבחך הוא שהוצאת ששים רבוא וקברתם במדבר ואת מכניס דור אחר עכשו יאמרו אין למתי המדבר חלק לעולם הבא אלא תהיה בעצן ותבא עמהם שנאמר ויתא ראשי עם וגו' לכן נאמר לא תביאו את רקהל הוח שיצא עמך וכה מי מריבה מכאן את למד שמקום היה מתוקן שיענש משה על המ' דאח מה כתוב וישובו ויבאו א עין משפט ויהי קדש היא עין משפטו של משה הוא קדש' המה מי מריבה **משל** למה הדבר דומה לבן מלך שנטל אבן וסימא את עינו והיה אביו אומר על כל אבן ואבן זה הוא שסימא עינו של בני לכך נאמר המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל וגומ' וישלח משרה בלאכים כה אמר אחיק ישראל

זשה

וקפאון דברי המכוסים מכס בעולם הזה עתידין להיות צפויים לכם לעולם הבא כהדין סביא דעפו דכתיב והולכתי עורים כדרך לא ידעו בנתיבות לא ידעו וכתיב ואלה הדברים אעשה אין כתיב אלא עשיתים שכבר עשיתם לה עקיבא וחבריו' לא דברים שלא נגלו למשרה נגלו לרבי עקיבא וחבריו' וכל יקר דאתה עינו זה רבי עקיבא אמר רבי יוסי בר חנינא רמזו שכל הפרות בטלות ושלך קיימין רבי אחא בשם רבי יוסי בר חנינא אמר בשעה שעלה משרה למרום שמע קולו של הקדוש ברוך הוא וישב ועוסק בפרשת פרה אדומה הלכה בשם אומר רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים אמר משה לפני רבנו של עולם העליונים והתחתונים שלך הן ואתה אומר הלכה משמו של בשר ודם אמר לו צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפרשת פרה אדומה תהלה רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים אמר לפני רבון העולם יהי רצון שיהא מחלצי אמר לו הייך שהוא מחלציך ההוד ושם האחד אליעזר ושם אותו המיוחד אלי עזר

מעשה כגר אחד ששל את רבן יוחנן בן זכאי אילין יומיא מילייה דאתון עבדין נראין כמין כשפים אתם מביאין פרה ושורפין אותה וכותשין אותה ונוטלין את אפרה ואחד מכס מטמא מתבוזין עליו שני ושלש טיפין ואתם אומרים לו שהרת אמר נכנסה בך רוח תזוית מימיך אמר לו לאו שמא ראית אדם שנכנסה בו רוח תזוית אמ' לו הן אמר לו ומה אתם עושין לו אמר לו מביאין עיקרין מעשנין תחתיו ומרביעין עליה ביום והיא בורחת אמר לו ושמעו אזניך מה שאתה מוצא מפיד כך הרוח הזו רוח טומאה דכתיב וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ מוין עליו מי נדה והוא בורח לאחד שיצא אמרו לו תלמידיו רבינו לזה דחיתו בקנה לנו מה אתה אומר אמר להן חייכם לא המת מטמא ולא פרה משהרה ולא החיים משרדין אלא אמר הקב"ה חקה חקתי גזרתי גזרתי אין אתה רשאי לעבור על גזרתי דכתי' זאת חקת התורה ומפני מה הקרבנות זכרים ונקבות וזו נקבה אמר רבי איבי

משל למה הדבר דומה לבן שפחד שטינף פלטרין של מלך אמר המלך תבוא אמו ותקנח את הצואה כך אמר הקדוש ברוך הוא תבא פרה ותכפר על מעשה העגל כמלס פרסת פרה אדומה

ידבר יי אל משה קח את המטה וגומ' והשקית את העדה ואת בעירם מכאן שהבה חס על ממונם של ישראל ויקחלו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע למד שכל אחד ואחד דואר עצמו עומד על פני הסלע וכן הוא אומר ואת כל העדה הקהל את פתח אהל מועד וכן כשעברו את הירדן נכנסו כל ישראל בין שני בני הארון שנאמר ויאמר יהושע אל בני ישראל גשו הנה ושמעו את דברי יי אלהיכם וכאן כל ישראל עומדין ורואין נסין שבסלע התחילו לומר יודע משה חוק הסלע הזה אם הוא מבקש יוציא לנו מים מזה נמצא עומד בספק אם שומע להם נמצא מבטל דברי המקום והקדוש ב'ה לוכד חכמים בערומם לפי שהיה משה משמר עצמו כל אותן ארבעים שנה שלא להקפיד כנגדם שהיה מתירא מן השבועה שנשבע הקב"ה אם ידאר איש באנשים האלה הדור הרע הזה אמרו לו והרי סלע כשם שאתה רוצה להוציא מסלע אחר תוציא מזה צוח עליהם שמעו נא המורים המן הסלע מה הוא המורים שיטין הרבה ישבו המורים סרבנים שוטיין שכן בכרכי הים קורין ל'טופים מורים המורים מלמדים את מלמדיהן המורים חצים ומצאחו אנשים בקשת וירם משה את ידו ויך והכה פעם

בסכין ולא ביד וכשנוטלין עצה אין נוטלין אלא בשדה שנאמר
 וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו מכל חכמת
 מצרים מה היתה חכמתם של מצרים את מוצא כשבקש שלמה
 לבנות בית המקדש שלח אצל פרעה בכר אמר לו שלח לי
 אומנין בשכרן שאני מבקש לבנות בית המקדש מה עשה כינס
 אצלו כל אצטרולגין שלו צפו וראו בני אדם שעתידין למות
 באותה שנה ושלחן לו כשכאו אצל שלמה צפה ברוח הקדש
 שהם מתים באותה שנה נתן להם תכריכין ושלחן אצלו שלח
 לו לא היה לך תכריכין לקבור כהן את מתין הרי הם ותכריכהן
 ויחכם מכל האד מאיתן האזרחי הימן וכלכל ודרדע בני מחול
 מאדם הראשון ומה היתה חכמתו את מוצא שבשעה שאמ' הבה
 לבראות את האדם נמלך במלאכי השרת אמ' להם נעשה אדם
 בצלמנו אמר לפניו מה אנוש כי תזכרנו אמ' להם שאני רוצה
 לבראות אדם שתהא חכמתו מרוכה משלכם מה עשה כינס כל
 בהמה חיה ועוף והעבירן לפניו אמר להם מה שמותם של
 אלו לא ידעו כיון שברא אדם העבירן לפניו אמר לו מה שמותן
 של אלו אמר לזה נאה לקרותו שור ולזה ארי ולזה סוס ולזה
 חמור ולזה נמל ולזה נשר שנאמר ויקרא האדם שמות לכל
 הבהמה ונ' אמ' לו ואתה מה שמך אמ' לו אדם ולמה שנבראתי
 מן האדמ' אמר לו הקדוש ברוך הוא אני מה שמי אמר לו יי
 למה שאתה הוא ארון לכל הבריות היינו דכתיב אני יי הוא
 שמי שקרא לי אדם הראשון הוא שמי שהתנתי ביני ובין
 בריותי ואיתן האזרחי זה אברהם שנ' משכיל לאיתן האזרחי
 הימן זה משה שנאמר בכל ביתי נאמן הוא וכלכל זה יוסף
 שנאמר ויכלכל יוסף אמרו המצרים כלום מלך עלינו עבד זה
 אלא בחכמתו מח עשו לו הביאו ע' פתקין כתבו עליהם עלשון
 והיו משליכין לפניו וקרא כל אחד ואחד בלשונו ולא עוד אלא
 שהיה מודבר כלשון הקדש שלא היה כהן כח לשמוע שנ' עדות
 ביוסף שמו בעאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע
 דידע זה דוד המוכר שהיה כהן דעה בני מחול בנים שמחלה
 להם השכינה במעשה העגל וידבר שלשת אלפים משל אמר
 דב שמואל בר נחמן חזרנו על כל המקראו ולא מצאנו שנתנא
 שלמה אלא קרוב לשבע מאות פסוקין אלא מהו מלמד שכל
 פסוק ופסוק יש בו צנ' טעמים כמר דאת אמר נזם זהב כאף
 חזיר נזם זהב וחלי כתם ורבנן אמרינ' אלפים משל על כל
 פסוק ופסוק וה טעמים על כל משל ומשל ויהי שירה אין כתיב
 כאן אלא שירי שירי של משל וידבר על העצים וכי אפשר
 אדם לדבר על העצים אלא אמר שלמה מפני מה מצורע נטהר
 בגבורה שבגבוהים ובנמוך שבנמוכים בעץ ארז ואזוב על ידי
 שהגביר עצמו כארז לקר' בצרעת כיון שהשפיל עצמו כאזוב
 נתרפא על ידי אזוב וידבר על הכהמ' ועל העוף וכי אפשר
 לדבר על הכהמ' ועל העוף אמר מפני מה כהמ' נתר' בשני
 סימנין והעוף בסימן אחד על שהכהמ' נבראת מן היבשה
 נתר' בשני סימנין עוף שנברא מן הרקק נתר' בסימן א' כתו'
 אחד אומ' מן היבשה וייצר יי אל'הים מן האדמ' כל חית השדה
 ואת כל עוף השמים וכתוב אחד אומר ישרו המים שרץ נפש
 חיה ועוף יעופף על הארץ בר קפרא אמר מרקק שבים ורבי
 אבון כשם רבי שמואל אומר אעפ' כן רגלוהי דתרנגולא דמיין
 לפרצופיה דנונא ועל הרמש וכי אפשר לדבר על הרמש אלא
 אמר שלמה מפני מה ה' שרצים שכתורה הצדן והחובל בהן
 חייב ושאר שרצים פטור מפני שיש להם עורות ועל הדגים
 וכי אפשר לומר כן אלא מפני מה כהמ' חיה ועוף טעונים
 שחיטה ודגים אינן טעונים שחיטה

הורה יעקב איש כפר נבוריא כצור על הדג' שטעונים
 שחיטה ושמעו רבי חני שלח איתתיה אמר ליה
 מנן הוריתיה אמר לו מן הכנא ויאמר אל'הים ישרעו המים
 ונ' מה עוף טעון שחיטה ואף הדגים טעונים שחיטה אמר להן
 ארבעתיה דלקי אמר בר איג' דאמר מילא דאוריתא לקי אל'
 לא הורית טב אמר לו מנין אל' מהכנא הצאן ובקר ישחט להם
 ומצא להם אם את כל דג' הים יאסף להם ומצא להם לו טעונ'
 שחיטה ולא אסיפ' אמר לו חבוט חבוט דהיא טבא בקילטא
הורה יעקב איש כפר נבוריא כצור על בר ישראל הבא על
 הנכרית והולידה לו בן שנמול בשבת שמע רבי חני
 שלח תיתיה אמר ליה מנא לן הא אמר ליה דכתיב ויתלדו על
 משפחות לבית אבותם ארבעונתי דילקי אל' בר אנש מעממיא
 דאתא לגביך ואמר דבעינא מתעבד יהודאי על מנת למיגזר
 דינחי ביומא דשבתא מחללין עליו את חשבת אולאו אל' אין
 מחללין עליו את השבת לא על כנה של בת ישל' בלבד אמ' ליה
 מנא לך הא אמר ליה דכתיב ונכרתה ברית לאלהינו להוציא כל
 בשים והגולד מהן כעצת יי והחרדים במצות אלהינו וכתורה
 יעשה אמר ליה מן קבלה אמר לו כתיב כתורה יעשה אמר מאי
 זה תורה אמר לו אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי
 כתיב לא תתתן כס בתך לא תתן לבנו למה כי יסר את בנך
 מאחרי בנך הבא מישראל קרוי בנך ואין בנך הבא מן הנכרית
 קרוי בנך אלא כנה אמר לו חבוט חבוט דהא טבא בקילטא
 אמ' שלמה על כל אלה עברתי ופרשה של פרה חקרת ושאלתי
 ופשפשתי אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני מי כחכם ומי
 יודע פשר דבר זה הקדוש ברוך הוא שכתוב יי בהכמה יסר ארץ
 ומי יודע פשר דבר זה הקדוש ברוך הוא שפירש את התורה
 למשה שנאמר חכמת אדם תאיר לפניו אמר רבי יודן גדול' כהן
 של נביאים שמדמי' דמות נבורה של מעלה לצורת אדם שנאמ'
 ואשמע קול וגומ' ורבי יהודה בר סימון אמר מהכא ועל דמות
 הכסא כמראה אדם ועו' פניו ישונה שהיא משתנה ממדת
 הדין למדת רחמים על ישראל אמר רבי ירושע דסכנין בשם
 רבי לוי על כל דבר ודבר שהקדוש ברוך הוא אומר למשה היה
 אומר לו שנבאמתו וטהרתו כיון שהגיע לפרשת אמור לא הכהנים
 וגומ' אמר לפניו רבונו של עולם אם נטמא כמה תהא טהרתו
 לא השיבו באותה שעה נתכרמו פניו של משה כיון שהגיע
 לפרשת פרה אדומה אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אותה
 ברה שאמרתי לך אמור אל הכהנים ואמרת לי אם נטמא כמה
 תהא כפרתו ולא השיבותיך זו היא כפרתו ולקחו לטמא מעפר
 שריפת החטאת וגומ' רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר
 ארבעה דברים יצר הרע משיב עליהם וכתב בהן חוקר'
 אשת אח וכלאים ושעיר המשתלח ופרה אדומה אשת אח
 דכתיב ערות אשת אחיך ונ' אמת כל בנים שנאמר יבכר' יבא
 עליה וכתוב בה בערות אשת אחיך ושמתם את כל חוקותי
 ואת כל משפטי וכלאים לא תלבש שעטני סדין בציצית
 מותר וכתוב בה חוקר' את חקותי תשמורו בהמתך לא תרביע
 כלאים ונ' שעיר המשתלח דכתיב והמשלח את רשעיר
 לעזאזל יכבס בגדיו והוא עצמו מכפר על אהדים וכתוב בה
 חוקר' זאת לכם להקת עולם פרה מנין דנתן כל העובדין
 בפרה מתחלה ועד סוף בטמאין בנזים וכתוב בה חקה זאת
 חקת התורה ויקחו אליך רבי יוסי בר חנינא אמר אמר לן
 הקדוש ברוך הוא למשה אני מגלה לך טעם פרה אכל לאחרים
 חקרה דאמר רב הונא כתיב כי יאקח מועד אני משרים
 אשפות וכתוב ויחיד ביום ההוא לא יחיד אור יקרות
 תנחומא יא כ ii ii קפאון

הדרו וזו לעולם אתה יי' תשמרם נטר אוריתוון כלבחוון תנצרונו
 מן דרא דהוא חייב כליה ואחר כל השבח הזה יוצאין למלחמה
 ונפלין על ידי שהיה כהן דלטורין הוא שרוד אומר נפשי בתוך
 לכאים אשכבה לוהטים בני אדם שניהם הנית וחצים ולשונם
 חרב הדרה נפשי בתוך לכאים זה אבנר ועמשה שהיו לכאים
 בתורה אשכבה לוהטים זה דואג ואחיתופל שהיו לוהטים אחר
 לשון הרע בני אדם הנית וחצים אלו אנשי קעילה שנאמר
 היסגירוני בעלי קעילה בידו ולשונם חרב חדה אלו הזיפים שב
 בבא הזיפים ויאמר לו שאול הלא דוד ממתת עמנו באותה
 שעה אמר דוד רומה על שמים אלהים סלק שכנתך מביניהם
 אבל דודו של אחאב כולן עובדי עבודה זרה היו ועל ידי שלא
 היה כהן דלטורין יוצאין למלחמה ונצחין הוא שאמר עובדיהו
 לאליהו הלא הוגד לאדני את אשר עשיתי בהדג איזכר את
 נביאי יי' ואחכיא כנביאי יי' באר איש המשים המשים איש
 במערה והוא כלם לחם ומים אם לחם למה מים לא שהיה מים
 קשרה להכיא יותר מן הלהם ואליהו מכריז בהר הכרמל אני
 בותרתי נביא ליי' לכדי וכל עמא ידעין ולא מפרסמין למלכא
 אמר רבי שמואל בר נחמן אמר לו לבחש מפני מה אתר מצוי
 בין הגדרות אמר להם אני פרצתי גדרו של עולם ומפני מה
 אתה הולך ולשוך שותת אמר להם היא גרמרה ליי' ומפני מה
 כל חיה נושכת ואינר ממיתה ואת נושך וממית שנאמר אם
 ישך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון איפשר דאנא
 עביד כלום דלא מתאמר ליי' מן עליותא ומפני מה את נושך
 באבר אחד וכל איברים מרגישין אמר להם ולי אתם אומרים
 אמרו לבעל הלשון שהוא כאן והורג כרומי ולמה נקרא שמו
 שלישי שהוא הורג שלשה האוברו והמקבלו והנאמ' עליו ובימי
 שאול בהרג דואג שאמר שאל שקלו ואחיתפל שנאמר עליו
 ואבנר בן נר למח נהרג רבי יהושע בן לוי אומר על ידי שהקדים
 שמו לשמו של דוד הוא דכתיב וישלח אבנר בלכאים אל
 דוד תחתיו לאמר למי ארץ כתב מן אבנר לדוד ורבי שמעון
 בן לקיש אמר על ידי שעשרו דמן של נערים הפקר שנ' ויאמר
 אבנר אל יואב יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו ורבנן אמרי
 על ידי שהמתין לשאול להתפייס מן דוד שנאמר ואבי ראה גם
 ראית את כנף מעילך בידי כי בכרתי את כנף מעילך ולי
 הרגתיך אמר ליה באבנר מה את בעי מן גלימא אמרת בסירה
 הודעת כיון דאתי לגבי מעגל אמר ליה הלא תענה אבנר
 בכנף אמרת בסירה הודעת הנית ועפחת בסירה והעדי ולי על
 שהיתה בידו ספק למחות כנוב עיר הכהנים וליא מיחה רבי
 הגין בן פזי פתח קרא בפרשת פרה שיש בה משכעה שבעת
 שבע פרות שבעה שריפות זו הזאות זו כבושין זו טמאין זו טהורין
 שבעה כהנים אם יאמר לך אדם חסדים הן אמור לו משה
 ואהרן בכלל היו שנאמר וידבר יי' אל משה ואל אהרן זאת דקת
 התורה רבי יצחק פתח כל זאת נסיתי בהכמה אמרתי
 אחכמה וחיא דהוקר ממני אמרתי אחכמה כתיב כאן ויתן
 אלהים חכמה לשלמה ותבונת הרבה מאוד ורוב לב וגומ'
 ורבנן אמרי נתן לו חכמה כנגד כל ישראל אבר רבי לוי מה
 חול גדר לים כך היתה חכמה גדרה לשלמה בתלמי אמרי
 דעה חסרת מה קניתי דעה קניתי מה דסרת עיר פרועה
 באין חומה כעיר פרועה באין חומה כך איש אשר אין מעצור
 לרוחו ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם וכו' ויהיה
 חכמתן של בני קדם היו יודעים במחלות וערומים בנימי
 אמר ר' שמעון בן גמליאל בג' דברים אני אוהב את בני דבורה
 שאין נושקין כפה אלא ביד כשהותכין בשר אין חותכין אלא

בסכין

טהורה אחרת ותני בר קפרא ממשמע שנאמר אך בני נדרת
 יתהא שומע אני שצריך הזאת שלישי ורביעי תל וטהר אם כן
 מה תל מי נדה מים שנדה טובלת בהן וכמה שיעורה מ' סאה
 אמר רב נחמן אמר רב בר אבון אפילו הלוקח כלים חדשים
 מן הגר צריכין טבילה כלים ישני מלכנן באור והווי להו כחדשי
 ואפילו הכי צריכין טבילה מתקיף לה רב ששת אם כן אפילו
 סתמא נמי אמר ליה רבא כלי סעודה אמורין בפרשה דכתיב כל
 דבר אשר יבא באש רב יצחק בר אבין הווי ליה ההוא מאנא
 דפרזא חדתא סבר לאטבולה אמר ליה ההוא מדרבנן ור' יעקב
 שמיא הכי אמר רבי יוחנן כל מתכות אמורין בפרשה שנאמר
 אך את הזהב ואת הכסף אכל הני מאני דפזא נינהו אין
 צריכין הכי קערו דקוביא דאשתמשו בהון חמרא כרותחין מי
 אית פליטה להו כלי חרס נינהו ושעינהו בקוביא מי מגין ההוא
 שעייא דקוביא עליהן ולא בלע חרס משום דקוביא קעין מתכת
 היא וסגי ליה בפליטה או דילמא לא מגין ובלע חרס לית ליה
 תקנתא תש דבעו מיניה ממרימר לענין חמין בפסח הני מאני
 דקוביא מי אית להו פליטה ושרי לאישתמושי בהון בפסחא או
 לא דאית בהו קרטופני לא קמיבעיא לן דהא בלע מקו קרטופני
 ירוקא לא קא מיבעיא לן דמעריף צריפן חיור אויוכם מאי אמר
 ליה חזינא להו דכי רמו בהו חמימי מדייתי גביהו שמע מינה
 בלען הילכך ככלי חרס דמיין והני מילי לענין חמין בפסח
 ולענין בשולין גוים דתשמישיהו בצונן ירוקא אסיר משום
 דמעריף אוכמא ודאי אי אית בהו קרטופני אסור לית בהו
 קרטופני בשכשוך בעלמא סגי ליה ככלי מתכות דמו דקוביא
 לן הילכתא כוותיה דרב זבדי דאמר רב זכיד הני מאני דקוביא
 חיורא ואוכמי שרו ירוקי אסיר ואי אית בהו קרטופני אסיר
 כוליהו וכן הלכתא זאת דקת התורה זה שאמר הכתוב מי יתן
 שחור משמא לא אחד כגון אברהם מתרח הזקיה מאחז יאשיה
 מאמון מרדכי משמע ישראל מאומות העולם העולם הזה
 מן העולם הבא מי עשה כן מי גזר כן מי צוה כן לא אחר ולא
 שמים לא יחידו של עולם

חמן

תנינן בהרת כגרים טמא מאי כגרים כחצי פול באר
 טמא פרוה בכורו טהור מי עשרה כן מי גזר כן מי
 צוה כן לא אחד לא יחידו של עולם חמן תנינן האשה שמתה
 ולדה בתוך מעיה והושיטה החיה את ידה ונגערה כה החיה
 טמאה טומאת ז והאשה טהורה ער שיצא הולד המת בבית
 הבית טהור יצא מתוכה הרי הוא טמא מי עשה כן מי צוה כן מי
 גזר כן לא אחד ולא יחידו של עולם חמן תנינן כל העוסקין
 בפרה מתהדר ועד סוף מטמאין כגדים היא גופה מטוהרת
 בגדים אלא אמר הקדוש ברוך הוא חק דקקתי גרה גזרתי ואין
 אתה רשאי לעבור על גזרתי זאת דקת התורה זה שאמר הכתו'
 אמרות אמרות יי' טהורות ר' יהושע בן לוי אומר מצינו שעיקס
 הכתוב שנים ושלוש תיבות בתורה שלא להוציא דבר טומאה
 מפיו שנא' מן הכרמה הטהורה ומן הכתמה אשר איננה טהורה
 ולא כתיב מן הכמה הטמאה אמר רבי יודן כשבא לפתוח
 בסימני בהמה טמאה לא פתח אלא בסימני טהורה שנאמר את
 הגמל כי לא מפרים פרסה הוא אין כתיב אלא כי מעלה גרה
 הוא את הארנבת כי לא מפרסת פרסה אין כתיב כאן אלא כי
 מעלה גרה את החזיר כי לא מעלה גרה הוא אין כתיב כאן אלא
 כי מפרים פרסה רבי יהושע דסכנין בשם ר' לוי אומר תיבנות
 שהיו בימי דוד עד שלא טעמו טעם היו יודעין לדרוש את
 התורה בארבעים ותשע פנים טמא ובארבעי ותשע פנים טהור
 והיה דוד מתפלל עליהם ואומר אתה יי' תשמרם תנצרונו מן

פרשת זאת חקת התורה

יתבדך

שמו של מלך מלכי המלכי הקב"ה שברא את עולמו בחכמה ובתבונה ולגדולתו אין חקר ונפלאותיו אין מספר דכתיב כונם כנד מי הים וגו' ומה כונם כנד מי הים בשעה שברא הקב"ה את העולם אל' לנאד של ים פתח פיך וכלע כל מימי בראשית אמר לפניו רבנו ש"ע די שאעמוד בתוך שלי והתחיל לככות בעט בו והרגו שב' נכחו רגע הים ובתכונתו מחץ רהב את מוצא ששר של ים רהב שמו' מה עשה הקב"ה כשנ' ודרכן וכך קבלן הים שגא ודורך על במותי ארץ יי' צבאות שמו ושם לים חול בריח ודלתים שב' ויסך בדלתים ים ושם בריח ודלת' וכתיב האותי לא תיראו נאם יי' אם מפני לא תחילו אשר שמת' חול גבול לים' ואומר עד פה תכא וליא תוסף ופה ישית כנאון גליך אמר לו הים רבוננו של עולם אם כן יתערבו מימי המתוקי כמלוחים אל' לאו כל אחד ואחד יהא לו אוצר כפני עצמו שב' נותן באוצרות תחומות ואם תאמ' שזה תמה גדול שאין מתערבין כל מימי הים הרי פרוצף שברא ה"ה בכני אדם מלא הסיט יש בו כמה מעינ' ואיכן מתערבין זה בזה מי עינים מלוחים שכזמן שאדם בוכר על המת בכל שעה מיר מסתמא אל' על שחן מלוחים פוסק דאינו בוכה מפני מה מי אזנים שמנים שבשעה שאדם שומע באזניו שמוערה קשה אל' מלא תופשה באזניו ומתקשרת בלבו ומת' ומתוך שחן שמנים מכנים בזה ומוציא בזה מפני מה מי החוטם סרוחין שכזמן שאדם מריח ריח רע איל' מלא מי החוטם סרוחין שמעמידן אותו מיד מת' ומפני מה מי הפה מתוקין פעמים שאדם אוכל אכיל' ואינה מתקבלת בלבו ומקיארה אם אין מי הפה מתוקין אין נפשו חוזרת ועוד לפי שקורא בתורה וכתיב בה ומתוקים מדבש ונפת צופים לפיכך מי הפה מתוקים והרי דברים קל וחומר ומה מלא הסיט יש בו כמה מעינות הים הגדול על אחת כמה וכמה שנאמ' בו זה הים גדול ורחב ידיים שם רמש ואין מספר' מהו ללמדך שבכל דבר רב' עושה שליחותו ולא ברא דבר אחד לכטלה ופעמי' שהוא עושה שליחותו על ידי צפרדע. ופעמים על ידי יתוש ופעמים על ידי צרעה ופעמים על ידי עקרב' אמ' רבי חנן דצפורי

מעשה

בעקב אחד שהלך לעשות שליחותו של ה"ה בעבר הירדן וזימן לו הקב"ה שם צפרדע אחת ועבר עליה והלך אותו עקרב ועקץ את האדם ומת' ומעשה בקוצר אף שהיה מעמר וקוצר בבקעת בית טופח כיון שבא השרב נטל עשב וקשרו כראשו אתא עליה חד חיויא גיבר קסוק שליח עבר עליה חד חבר המא חיויא קטיל אמר ליה מאן קטיל הדין חיויא אמר ליה אנא אסתכל בעשבא דברישירא אמר ליה מרים את עשבא דברישך ואת משכיח עבד הכי קרב לגביה ולא הפסיק ליגע בו עד שנשר איברים רבי ינאי היה יושב ופושט בפתח עירו וראה נחש מרתיע ובא לעיר מן דמוקמין ליה מן הכא אזיל להכא אמר כמדומת אני שזה הולך לעשות שליחותו כיון שנכנס לעיר נפל הכרת בעיר פלוני בן פלוני נשכו נחש ומת' רבי יצחק בן אלעזר הוה גמטייל בשונותא דימא דקיסרי מצא קולית אחת מושלכת בדרך הוה מצנע לה מן הכא הדר משכח לה מן הכא מן דימצנע מן הכא הדר משכח לה מן הכא אמר כמדומה אני שזו מתוקנת לעשו שליחותה בתר יומין עבר בלודים מן מלכותא גבשל בה נפל ומת בדקו אחריו מצאו בידו כתבין בישין על

יחודאין מעשה בשני בני אדם שהיו מהלכין בדרך אחד פקח ואדור סומא ישבו לאכל פשטו ידיהם לעשב השדרה ואכלו זה שהיה פקח נסתמא וזה שהיה סומא נתפקח לא זזו משם עד שזה נסמך על זה שהיה סומא

מעשה

כאחד שהיה הולך מארץ ישראל לכלל כשהיה אוכל לחם ראה שני צפרים כתנצים זה עם זה הרג אחד מהן את חברו הלך והביא עשב והניחו על פיו והחיהו הלך אותו האיש נטל אותו עשב שנפל מן הצפור הלך להחיות בו את הזביתים כשהגיע לסולמרה של צור מצא ארי מת מושלך הניח העשב על פיו והחיהו עמד הארי ואכל' בתל' אמר בן סירא טב לביש לא תעביד ובישא לא משי לך

מעשה

בשיחין אחד סומא שירד במים לטבול במערה נזדמנה לו בארה של מרים וטבל ונתרפא

שיטות

הרשע נכנס בבית קרטי הקדשים כשהוא מחרף ומגדף עמד וגדר את הפרוכת ונטל ס' תורה והציעה והביא שתי זכות ועבר עליהן שלף את הרבו וקצץ את הספר ונעשרה גם והתחיל הדם מכצבן מננו התחיל לומר שעצמו הרג התחיל מתגבר והולך כיון שהגיע לים הירד הים הולך וסוער אמר אליהם של אלו אין גבורתו אלא בים עמד פרעה בים וכן לסוסא עכשו אם הוא רוצה הרי היבשה ביני לבינו ונראה מי נוצח אל' ה"ה רשע בן רשע כריח פחותה וקלה שבכריותי אני משלח כך לבערך מן העול' נכנס יתוש בחוטמו ומת כמיתר' משונה ולמה נקרא בריח שפלה שמכנים ואינו מוציא ופעמים על ידי צרעה דכתיב ושלוחתי את הצרעה' אר' כששלח ה"ה את הצרעה לפני ישראל להרג את האמורים ראה מה כתיב בהם ואנכי השמרתי את וגו' היתה הצרעה נכנסת לתוך עיניו של ימין ושופכת אידסה והיה מתבקע ונופל ומת שכן דרכו של ה"ה לעשות שליחותו על ידי דברים קלים לכל המתנאים עליו שלח להם בריח קלר' להפרע מהן להודיעם שאין גבורתם ממש לעתיד לכא עתיד ה"ה להפרע מן אומות העולם על ידי דברים קלים שב' היה ביום ההוא ישוק יי' לזכוב וגו' וכתיב ובאו ונחו כלם כנהלי הכתות וגו'

שאלתא

דמחייבין בית ישראל לאפרושי מן מרעס מסאבא שב' והכדלתם בין הבהמה הטחורה לטמאה וגו' ולא מיכיעא מן מרעס מסאבא אסיר לישראל לבשולי בהון עד דמיפלט להו כל חד וחד שנאמר כל דבר אשר יבא כאש וגומ' והספורין והאסכלאות דאשתמשו בהון גוים לא משתרין עד דעילין כנורא כרתנן השפור והאסכלא מלבנן עד כמה מלבנן עד דתסיר קליפתן הוירות והקונקומסין ומחמי חמין דשמישו על ידי ריתוח צריך לפלוטינהו ברותחין ואעג דקומקא לאו דירכיה לבשולי בית זימנין דלא משכח מאנא ומקרי ומכשל ביה ויורה דאין ראש צפור דרור יכול ליכנס לתוכה לא צריך לפלוטיה דתנא כוספן של גוים שהוחמו חמין שבזרה גדולה אסור ביורה קטנה מותר' ואי זו היא יורה קטנה כל שאין ראש צפור דרור יכול ליכנס לתוכה וזיכי מיפליגו להו ברותחין מניח יורה קטנה לתוך יורה גדולה ויורה גדולה מאי כי ההיא דורא דהוה ליה לרב עוקבא עכר לה גנדנא דלישא ומליא מא' וארתהא וכפא צריך למשריא בגוה דדורא ופלוטיא קערות תשמישן בכלי שנזר' כי נטל מא' מדורא ושדי עלוהי שפיר דאמי ואף על גב דמפלט להו צריך לאטכלנהו כמא דתניא וכולן צריכין טבילה במקוה של ארבעים סאה והדר משתמש בהו ישראל מנא הני מילי אמ' רבא דאמר קרא כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש ושחר אך במי גדה יתחטא וגו' הוסף הכתו תנחומא i ii א' יא טווח

אחד ואחד קנא לאשתו מן משרה ויקם משה וילך אל דתן
 ואבירים / אר שמעון בן לויש מכאן שאין מחזיקין במהלוקת
 אמר רב כל המחזיק במהלוקת עובר בלאו הוא שאומר ולא
 יהיה כקרח וכעדרו / רבי אסי אומר ראוי הוא להצטרע ככתוב
 באשר דבר יי ביד משה לו וכתוב התם ויאמר יי לו הבא נא ידך
 וגו' אמר רב חסדא כל החולק על רבו כאילו חולק על השכינה
 שנאמר בהצותם על יי / אמר רב חמא בר חנינא כל העושה
 מריבה עם רבו כאילו עושה מריבה עם השכינה שנאמר המה
 מי מריבך אשר רבו בני ישראל את יי / אר חנינא בר פפא כל
 המתרעם על רבו כאילו מתרעם על השכינה שנאמר לא עלינו
 תלונותיכם כי על יי / אר אבהו כל המהרהר אחרי רבו כאילו
 מהרהר אחורי השכינה שנאמר וידבר העם באלהים ובמשרה /
 דרש רבא מאי דכתי' שמש ירח עמד וזולה מלמד שעלו שמש
 וירח לזכול ואמרו לפנינו רבוננו של עולם אם אתה עושה
 דין לכן עמרם נצא ואם לאו לא נצא עד שזרק בהן הציו אמר
 להם לכבודי לא מחיתם לכבוד בשר ודם מחיתם והאידינא עד
 דמחו להו לא נפקי דרש רבא מאי דכתיב אם כריאה יברא יי
 אמר משה לפני הקב"ה רבוננו של עולם אם נברא נהינן מוטב
 ואם לאו יברא למאי אילימא למהדר למכרייה ממש ה"ל כתיב
 אין כל חדש תחת השמש אלא לאקרובי פתחא / ובני קרח לא
 מתו / הא משום רבינו מקום נתכצר בגיהנם וישבו עליו / אמר
 רבה בר בר חנה זימנא חדא אזילנא באורחא ואמר לי הווא
 טייעא תא אהוי לך בלועי דקרח אזלו הזאי בועא דקא נפק
 קיטרא מיניה הא שקלי נבבא דעמרא ואמשייה במימא ואותכיה
 כריש רומא עילוייה ואיחרוך ונפל ואמר ליה אכתי מאי שמעת
 שמעי דהווקאמרי משה אמת ותורתו אמת והן כדאין אמר לי
 כל תלתין יומין מהדרא להו נהינן ככשר בתוך קלחת ואמרי
 הכי משרה אמת ותורתו אמת והן כדאין ולעתיד לבא הקב"ה
 עתיד להוציאן ועליהן אמרה חנה יי ממית ומחיה מוריד שאול
 דיעל מנצפך האותיות כפולות צופים אמרום לך לך רבו נרבו
 לאברהם למאה שנה ויליד ליצחק / כי עצמת ממנו מאד רבו
 נרמו שהווא ורועו עצומים בשני עולמות / נן ליעקב הצילני
 נא נוצל בשני עולמים / פף ליוסף פקד פקדתי פקד בעולם
 הזה פקדתי לעולם הבא עץ הגה איש צמח שמו ומתהניו יצמח
 זה משיח וכן הוא אומ' והקיימותי לרודי צמח ששים המה מלכות
 כד ספרים הוסיף עליהם יא מן תרי עשר חוץ מן יונה שהווא
 בפני עצמו / וששה סדרים ותשעה פרקים דתורת כהנים היו
 ששים המה מלכו ושמונים פילגשו ששים מסכתות פ' פלגשים
 פ' כתי מדרשות שהיה בירושלם כנגד פתחיה ועלמו אין כוספר
 משנה והויצונגה / חנה מטתו של שלמה ששים גבורים כנגד
 אותיות של יברכך יי ושמך שמו עשר ושלוש מאות בנימטרא
 אליעזר / עקב בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו / השטן
 בנימטרא כמנין ימות השנה שככל שנה הווא שלישי לחלשין
 חוץ מן יום הכפורים / השטן מנין ימות החמה חוץ מן יום
 הכפורים / אמר רב אמי בר אבא אברהם עד שלא נימול הווא
 הוליד הווא חסר ה' איברים נתוסף ה' וכעשה שלם והוליד
 ונקרא אברהם מנין אותיותיו / אשת חיל עשרת בעלה זו שרה
 שרי פליגי בה רב תרי אמוראי חד אמר נחלק הווא לשנים ה'
 לאברהם וה' לשרה וחד אמר יוד שנטל משרה קרא תגר עד
 שבא יהושע והוסיף לו יוד שכ' ויקרא משה להושע וגו' והושע
 מעצת מרגלים יצחק יוד כנגד יכנינות צ' תשעים שנה לשרה
 נולד / ח' לשמחה ימים נמול ק' שני חיי אברהם כשנולד יעקב
 על שמו נקרא יוד מולדתו העשירי למפרע לו עשירי חשוב

מכנימין עד לוי וזו לו עשר בני לוי היה העשירי ונתנו מעשר
 למקום לקיי כל אשר נתן לוי עשר אעשרנו לך / ע' כשבעי נפש
 ק' כנגד אותו הכרכל ויתן לך הוצא משם השם בשתיירו מאה ב'
 כנגד שני מלכים עולי יהודה על שמו נקרא ל' כנגד ל' מעל'
 של מלכו הלוחו היו כהן ששמו ושלוש עשרה אותו מן אנכי
 עד אשר לרעך לא פחות ולא יותר כנגד תריג מצו' וכולן נתנו
 למשה בסיני שבהן חקים ומשפטי תורה ומשנה תלמוד והגדה
 יראת יי היא אצרו / אין בכל המדות גדול מן היראה וענוה שב'
 ועתה ישראל מה יי אלהיך שואל מעמך / יראת בנימטריא
 תרילא ותור' ומלה עמה הרי תריג ציצית תר' חוטי' וז' קשרים
 הרי תריג / ימי אברהם קעה שנים / שני יצחק קפ שנים / וכן
 יעקב קמו כשאתה כהל' נמצאו חמש מאות שנה ושתי שנים
 זכן מהלך שמים לארץ כימי השמים על הארץ / הוקס על
 בנימטריא מאה כנגד מאה ברכות שככל יום היו מתים מישראל
 מאה אנשים בא דוד ותקנן למאה ברכות / ועתה ישראל מרת
 יי אלהיך קריביה מאה אלו מאה ברכות כיון שתקנים נעצרה
 המגפה / זאת תורת העולה היא העולה של תורה ועולה
 של תשובה שני בני היצור אלו דוד ואהרן שנמשחו בשמן
 המשיחה שמשחתן לדודו באהרן כתיב והיתה לו ולזרעו אחריני
 ברית כהונת עולם כדוד כתיב ודוד עבדי נשיא להם לעולם /
 כל תשא עון וקח טוב אמר ישראל רבוננו של עולם בזמן שבית
 הבקדש קיים היינו מקריבין קרבן ומתכפר ועכשיו אין בידינו
 אלא תפלה / טוב בנימטריא שכעה עשר תפלה שמונה עשר
 הוצא מהן ברכת המינין שתיקנו ביבנה ואת צמח דוד שתיקנו
 על שום כחנני יי ונסני / רבי סימון אומר כל תשא עון זקח
 טוב / טוב בנימטריא בא' בש ג' ש' אמרו ישראל הרי חלבנו
 ממנו כמפשותינו / יהי רצון מלפניך שתהא כפדרה עלינו
 ונשלם פרים שפתינו / ויתן יי לה הריון בנימטריא ימי תשעה
 חדשים של לידה וחמלאך המבונה על ההריון לילה שמו שב'
 והלילה אמר הורה גבר / שיעור מי מקור ארבעים סאה כנגד
 מי באר שכתוב בתורה / וכמה בעים בשיעור המקוה ארבעה
 אלפים ושבע מאות וששים והסאה קמד' בעים מן בעים וחומש
 כיצה שיעור החלה ומנין למקוה שצריך ארבעים סאה דכתיב
 יען כי מאס העם הודת את מי השילוח ההולכים לאש לאט
 בנימטריא ארבעים הרי שיעור סאה טפח על טפח ברום טפח /
 ומפריש שיעור הלה צריך להפריש ל' לוגי ואחד וחומש בעת /
 מלקות ארבעים מן התורה וכתוב אלה הדברים אשר צוה
 יי אלה לו / דברים ב' הובר' ג' הרי ארבעי חסר אחת ארבעים
 יכנ' לא יוסיף כנגד ארבעים קללות שנתקלו נחשו והוה ואדם
 ואדמה ופחתו חכמים א' משום לא יוסיף / סנהדר' עשרי' ושלוש
 כ' שירבו מליצי זכויות אחד ירבו מלביי חובות שנים מוטב
 שיבאו שנים וידחו אחד / חרס בנימטריא מאתים וארבעים
 ושמונה ואמ' שמואל כשהיא נכנסת נכנסת במאתים וארבעים
 ושמונה איברים / וכשהיא יוצאה יוצאה מן רמח בדכתיב
 ברוגי דהם תזכור / תירש כתיב וקריבין תירוש זכר בעשרה
 ראש לא זכה נעשה רש' שבעה דברים בגולם שבעה חכמים יין
 בנימטריא שבעים סוד שבעים נכנס יין יצא סוד כיון ששותה
 יין נזכר אם הווא חכם או טיפש שכך אמרו חכמים כשלשה
 דברים אדם ניכר בימיו ובכסו ובכערו שבאל רמל' / ששך
 בנימטריא ככל' בא' בש' / גוג ומגוג בנימטריא שבעים
 / שהם שבעים אומות / בא' יבא אהרן בזאת רמו
 למקדש ראשון שיעמד ארבע מאות ועשרה / פרשת

אל העדה לאמ' סורו נא מעל וגו' שנו דכותינו ארבעה נקראו
 רשעים הפושט ידו לחבירו להכותו אעפ' שלא הכהו נקרא
 רשע שנאמר ויאמר לרשע למה תכה רעך הכית לא נאמר אלא
 תכה והלוח ואינו משלם שנאמר לזה רשע הוא ישרם ומי
 שיש בו עזות פנים ואינו מתבייש לפני מי שגדול ממנו שנאמ'
 העז איש רשע בפניו ומי שהוא בעל מחלוקת שנאמר סורו נא
 מעל אהלי האנשים הרשעים ושניהם היו בדתן ואבירים עזות
 פנים ומחלוקת מחלוקת כתב מם מרה חית חרוץ למד לוקין
 קוף קללה תינו תועבה ויש אומרי תכלית כלייה מכיא לעולם
 ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירים כיון שראו כך שנסתלקו
 מסכיכותיהם יצאו מחרפין ומגדפין שנאמר יצאו נצבים פתח
 משה ואמר כדכתי' יאמר משה בזאת תדעון כי י' שלחני וגומ'
 אם כמות כל האדם ימותון אלה

משל

למה הוטרב דומה לטושבין בתו של מלך שהיו
 עודתיה בידו עמד אחיז מן המסובין וקלל את
 השושבין ואמ' לו לא היו בתולים לבתו של מלך עמד השושבין
 כנגד המלך ואמר לו אם אין אתה מוציא את זה להרגו בפני
 הכל הריני אומר בודאי שלא נמצאו בתולים לבתו של מלך
 מיד אמר המלך מוטב לי להרוג את זה ולא יוציא השושבין שם
 רע על בתי וכך קרח נחלק על משה ואמר מלכו ומעצמו אמר
 משה את כל הדברים האלה פתח משה ואמר בזאת תדעון כי
 י' שלחני אם כמות כל האדם ימותון אלה אף אני אומר לא
 י' שלחני ומלבי אמרתי והיה ככלותו לדבר את כל הדברים
 ללמדך שמכל מקום שהוא רצה מצמיח את הפורענות ויורו
 הם וכל אשר להם חיים שאולר' יא חיים נרובין עד עכשו
 ותכס עליהם הם אכדו ולא סדרותן אלא נעשו תו תיהם שרי
 אלפים שרי מאות וכל ישראל אשר סיביותיהם נסולקולם
 שהיו צוחין משה רבינו הצילנו ואש יצאה מאת י' וגו' אלו היו
 נבלעים ואלו היו נשרפין וקרח עומד בין השרופים שאמר לי
 ואתה ואהרן איש מחתתו וקרח לקה יותר מכלם שנשרף ונבלע
 ולא נעשה בו שני דינין שאילו נשרף ולא נבלע הרי הכלועים
 מתרעמין ואומרי שלא הביא עלינו את כל הפורענות הוא אלא
 קרח והרי הן נבלעין וקרח ניצל ואילו נבלע ולא נשרף היו
 השרופים מתרעמין ואומרין שלא הביא עלינו את הפורענות
 הזה אלא קרח והרי הן נשרפין והוא ניצל לפיכך נדון בשני
 מיתות להט האש תחלה לעינו כל השרופי בידו היתה המחמת
 והקשרת ברו וקיפלתו האש כדוד והאש מגלגלת בו עץ
 שהביאתו לפי הארץ לבין הבלועים שנ' ותפתח הארץ את פיה
 וגו' ואון בן פלת למה נקרא שמו און שכל ימיו באנינות היתה
 בן פלת שנעשו לו פלאות אמר רב און בן פלת אשתו הצילתו
 אמרה לה מה לך בהרין פלוגה אן אהרן כהנא רבא את
 תלמודא אי קרח יהי כהנא רבה את תלמודא אמרה ליה
 ודענא דכוליה כנישתא קדושה דכתיב כי כל העדה כלם
 קדושים מה עבדת אשקיתיה חמרא ואריותיה ואגניתיה
 בערסיתיה והוה יתבא אכנא דביתא וסתרתי למזייה כל מאן
 דאתא כשביל און בעלה חזיה והדרא אדרכי והכי אי בלעיהו
 היינו דכתיב חכמות נשים בנתה ביתה זו אשתו של און ואולת
 ביזיה תהרסנה זו אשתו של קרח דביר אחר יקובו לפני משוח
 נשיאי עדה מיוחדין שבערתי קריאי מועד שיודעין לעבה את
 השנים ולקבוע את החדשים והתקופות אנשי שם שהיה להם
 שם בכל וישמע משה ויפל על פניו מה שמע אר שמואל בר
 נחמני אר יונתן מלמד שחשדוהו באשת איש שנאמר ויקנא
 למשה בכחנה אר שמואל בר רב יצחק אמר רב מלמד שכל
 אור

מתו המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להביאנו וגו'
 על מה אתה מתרברב עלינו מה טובה עשית לנו הוצאתנו
 מארץ מצרים שהיא כנן י' ולא רץ כנען לא הכנסתנו אלא הרי
 אנו מתים במדבר והגוף משתלח בנו ככל יום העיני האנשים
 דהם וגו' ויחר למשה מאד בצטער לאחת למד שארם הדן
 עם חבירו ומתוכח עמו ומושיכו יש שם נחת רוח ואם אינו
 משיבו הרי הוא צער גדול ויאמר אלי' אל תפן אל מנחתם
 אל תקבלם בתשובה היד צריך לבקרא לומר אל תפן אל
 עבדותם ומהו אל מנחתם כך אמר משה לפני הקבר רכונו
 של עולם יודע אני שיש לאלה חלק באותה מנחה שהקריב
 מלבד קולת התמיד ומנחתה ונסכה והיתה של כל ישראל
 קריבה הואיל ופירשו אלו מכניך אל תסתכל בחלק תניחנו
 האש לא תאכלו לא חמור אחד מהם נשאתי מה שהיה דרכי
 לא נשאתי מהם בנהג שבועלם אדם שהיה בהקדש נוטל
 שכרו מן ההקדש בשעה שהייתי יורד ממדין למצרים היה דרכי
 ליטול מהן חמור שבשכיל צרכיהם ירדתי ולא נשאתי וכן
 שמואל הצדיק אומ' הכני ענו כי נגר י' ונגד משיחו את שור מי
 לקחתי שור שהייתי מקריב עליהם קרבנותי ומבקש רחמים
 עליהם וכן למשוח עליהם מלך משלי היה שנאמר עגלת בקר
 תקח בידך ואמרת ליבוה לי באתי וכן הוא כי זכה גדול לעם
 בבב' ולא נשאתי משלהם ובשעה שהייתי חוזר ועושה דיניהם
 וצרכיהם והולך וסובב על עיירות שנאמר והלך מדי שבה בשנה
 וסבב בית א והולך והמצפ' ושפט את ישראל דרך העולם בעלי
 דינין הולכין אצל הדיין ואני הולך וסובב מעיר לעיר וממקום
 למקום וכן משה אומר להם לישראל כי יהיה להם דבר נא
 אלי וגו' ואני לא עשיתי כן אלא אני מטריף והולך אצלם ולא
 הרעותי את אחד מהם שלא הייתי את הזכאי ולא זכיתי את
 החייב כשראה משה שעמדו בנאותם וכמדריהם ויאמר משה
 אל קרח אתה וכל עדתך היו לפני י' וקחו איש מדתו וקחו
 איש מחתתו הלך קרח כל אותו הלילה והיה מטעה את ישראל
 ואומר להם ומה אתם סבורים שאני עוסק ליטול את הגדולה
 לעצמי אני מבקש שתחא חוזרת על כולנו שמש נטל מלכות
 לעצמו ואת הכהונה הגדולה נתנה לאהרן אחי לחק עולם
 והיה הולך ומפתה כל שבט ושבט כראוי לו עד שנשתתפו
 בידו מבין אתה יודע שבשעה שנתכנסו וחקריבו כולם מדיכרים
 היו שנאמר ויקהל עליהם קרח את כל העדה כיון שנתכנסו
 ובאו עמו מיד וידבר י' אל משה ואל אהרן לאמר הכדלו בתוך
 העדה הזאת וגו' ויפל על פניהם ויאמרו אל אלהי הרחות
 וגומ' אמר לפניו רכונו של עולם מלך בשר ודם שמרדו עליו
 בני המדי' ועמדו וקללו את המלך או את שלוחיו עשרה מהם
 או עשרי מהם משלח לשם לגינותיו ועושו בהן אנדרה לומסיא
 ומסיף הטובים עם הרעים לפי שאינו מכיר בהם מי מרד
 ומי לא מרד מי כבד את המלך ומי קללו אבל אתה יודע
 מחשבותיו של אדם ומה שכלבנו והכללי יועצו ויצרי ברויותך
 אתה מכין ואתה יודע מי חטא ומי לא חטא מי מרד ומי לא
 מרד אתה יודע רוח של כל אחד ואחד מהם לכך נאמר אלהי
 הרחות לכל בשר וגו' אמר להם הקבה יפה אמרתם אני מודיע
 את הדבר מי חטא ומי לא חטא וידבר י' אל משה לאמר דבר
 אל העדה לאמר העלו מסכיבא אעפ' ששמע משה מפי הגבורה
 לא אמר להם עד שהלך והתרה בהן שנאמר וקם משה וילך
 אל דתן ואבירים הודיע רשותן שאעפ' שהלך משה ברגליו
 אצלם הרשעים קשים לרעות מה עשו לא רצו לצאת מאהליהם
 כנגדו כשראה משה כך אמר עד כאן היה עלי לעשות וידבר

שכל העוור במחלוקת חקכה מאכר את זכרו ואש יצאה מאת
 יי ותאכל את החמשים ומאתים איש / אמר רבי ברכיה במד
 קשר המחלוקת קונסין שכר של מעלן אין קונסין אלא מבין
 עשרים שנה ומעלה וכד של משה מבין שלש עשרה ובמחלוקתו
 של קרח תינוקות בן יומן נשפרו ונבלעו בשאול תחתית דכתי'
 ונשיהם ובניהם ושפט / וי דוהם וכל אשר להם / לפיכך כתיב
 וקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ולמכה לא מתיב בן יעקב בן
 ישראל / וזה בסודם אל תכא נפשי וגו' / בסודם אל תכא נפשי
 אלו המרגלים וכקחלם אל תחד כבודי וזה קרח / אמר יעקב
 לפני הקב"ה רבונו של עולם לא במרגלים ולא במחלוקתו של
 קרח לא יזכר שמי על אותן רשעים שעתידיים להכעיס ואימתי
 יכתב שמי כשהם מתיחסין ועומדין על הדוכן שנאמר בן תחת
 בן אסור בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן לוי בן ישראל / ודתן
 ואבירם מכאן אמרו חכמים אוי לרשע ואוי לשכנו / טוב לצדיק
 וטוב לשכניו דתן ואבירם לפי שהיו שכנים לקרח שהיה כדורם
 דכתי' משפחות בני קהת יחנו על ירך המשכן תימנה גדלו של
 ראובן סמוך להם שנאמר דגל מחנה ראובן תימנה נשתתפו
 עמהם / אבל דגלו של יהודה היה במזרח ויששכר הכולן עמו
 שנ' והחונים קרמו מזרחה דגל מחנה יהודה וסמוכי להם משה
 ואהרן ובניו דכתיב והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל
 מועד מזרחה משה ואהרן ובניו לפי שהיו סמוכין לתורה לפיכ'
 זכו להיות בני תורה דכתיב יהודה מהוקקי וכת' ומכני יששכר
 יודעי בינה לעתים וכתוב ומזכרון מושיבים כשבט ספר / ודתן
 ואבירם שהיו שכנים לקרח בעל המחלוקת לקו עמו ואכדו מן
 העולם / וקחל עליוהם קרח אמר להם רב לכם כי כל העדה
 כלם קדושי וכלם שמעו כסיני אביי' אלהיך / ומדוע תתנשא
 אילמלא אתם שמעתם לכרסם והם לא שמעו הייתם אומרי'
 עכשו כלם קדושים מדוע תתנשא מיד נודעו משה מפני
 המחלוקת מפני שכבר היה בידן סדרה רביעי'

משל

למה הרבה דומה לבן מולך שסרח על אביו
 ופיים עליו אהבו פעם אחת ושתים ושלש /
 כסרח פעם רביעית נתרשלו ידי אהבו של מלך אמר במד
 פעמים אני מטריח את המלך אף כאן חטאו בעגל / ויחל משה
 במתאוננים ויתפללו משה במרגלים ויאמר משה אל יי ושמעו
 מצרים / במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו אמר במד / אוכל
 להטריח את המקום לפיכך ישמע משה ויפול על פניו / וידבר
 אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר ויודע יי מה ראה לומר ויודע
 אמר משה שמא מתוך מאכל ומשתה אמרו דבר להם אין לי
 רשע ליכנס עכשו אע" ש אין לפניו אכילה ושתיה לא בשבילנו
 שאכלנו ושתינו / דבר אחר בקר אמר משה גבולות חלק הקב"ה
 בעולמו יכולין אתם לערב יום בלילה והוא שאם הכתו במחלה
 והיו ערב והיו בקר ויבדל אלהים בין האור ובין החשך בשביל
 תשמישו של עולם כך הבדיל את ישראל מן האומות שנאמר
 ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי / וכך הבדיל אהרן להקדישו
 בקרש הקדשים אם יכולין אתם לעכב אותה הברלה שהבדיל
 בין היום ובין הלילה אתם יכולין לבטל את זו לכך אמר בקר
 ויודע יי וגו' כבר הוא מתוקן ואת אשר יבחר בו יקריב אליו /
 זאת עשו קחו לכם מחתות וגו' מה דארה לומר להם כך אמר
 להם ברכי הגוים שמעו הרבה ונימוסין הרבה וכומדין הרבה
 ואין כולם מתקצצין בכית אחד ואנו אין לנו אלא יי אחד ותורה
 אחת ומשפט אחד / ומזבח אחד וכהן אחד ובית המקדש אחד
 ואתם מאתים וחמשים איש מכקשים כהונה גדולה אף
 אני רצצה בכך / לכן אתה וכל עדתך הני לפני יי / זאת עשו

עשו

קחו לכם מחתות ותנו כהן אש הרי לכם תשמיש החיב מן
 הכל היא הקשרת חכיכה מכל קרבנות וסכ המות נתן להם
 בתוכו שבו נשפרו נדב ואביהוא / לפיכך התרה בהם /
 והיה האיש אשר יבחר יי הוא הקדוש וכי אין יודעין שמי
 שיבחר יי הוא הקדוש אלא אמר להם משה הרי אני אומר
 לכם שלא תתחייבו כנפשותיכם שאתם חמשים ומאתים
 מקריבים מי שיבחר מכם יצא חי ופולס אובדים / רב לכם בני
 לוי הרי אמרתי לכם דבר גדול לא טפשים היו שכך התרה בהן
 וקבלו עליהן לקרב הם חטאו על כפשותם שנאמר את מחתות
 החטאים האלה כנפשותם ועשו אותם וגו' / וקרח שפיקח היה
 מה ראה לטעות הו' אלא עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה
 עומדת הימנו שמוא ששקול כנגד משה ואהרן שנ' משה ואהרן
 בכחניו ושמואל בקוראי שמו / ועשרים משכרות עומדות מבני
 בניו שכולן מתבכאין כרות הקדש כל אלה בנים להימן היו
 חוזה המלך בדברי האלהים להרים קרן / אמר אפשר הגדולה
 הזו עתידה לעמוד ממני ואני אובד אותה ולא ראה יפה
 לפי שכניו היו עושיין תשובה ועומדין משה היה רואה לכך
 נשתתף לבא לאותה חזקה ששמע שכולן אובדין ואחר פלט
 שנאמר וזה האיש אשר יבחר יי הוא הקדוש רב לכם בני לוי /
 ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי / יש לך אדם שמדבר
 עם יוסף ואומר לשמעון שמעו יש אומרים שהיה מבקש ממנו
 שיחזור בו ויאמר לפניו דברים רעים כיון שראה שלא שמע לו
 אמר עד שלא ישתתפו אחרים עמו התחיל כזוד כהן שמעו
 נא בני לוי הקשון הוא הכבוד שבידכם שנאמר המעש כהן הכדיל
 אלו ישראל אתכם מעדת ישראל חזר על קרח / ויקרב אותך ואת
 כל אחיך בני לוי שהיה גדול שבשבט שנקטו אחיו טפלה לוי /
 לכן אתה וכל עדתך הנועדים על יי המחלוקת הזו שאתם

משל

עושיין אינכם כנגדו אלא כנגד הקדוש כבוד הוא
 למלך שהיו לו עבדים הרבה רצו לעשות אהרן
 מהן בר חורין ליתן לו / שדררה חזר עשר אותם
 טנקלישקוס עמדו חכרו כנגדו אלו הוא עשה עצמו כר חורין
 ונטל לעצמו אותה גדולה יפה עשו שעמדו כנגדו עכשו שדכו
 מסר לו מל מי שעמד כנגדו לא כנגד רבו עמד / אף כך
 משה אמר להם אילו אהרן אחי כשל לעצמו את הכהונה יפדה
 עשיתם שנתרעמתם עליו הקב"ה נתן לו שהמלכות והגדולה
 והגבורה שלו כל מי שעמד על אהרן אחי לא על הקב"ה הוא
 עומד לפיכך כתיב ואהרן מר הוא כיתלנו עליי בא וראתה
 חסידותו של אהרן הצדיק כשעה שחצינו משה את אהרן ומשחו
 בשמן המשחה / וצק על ראשו נודעו אהרן ונבעת אמר לוי
 מש' אחי שמה לא הייתי ראוי לתבוסה בשמן הקדש ומעלתי בו
 ונתתייבתי כרת / שאמר הקב"ה על בשר אדם לא יכד לפיכך
 העיד עליי הכתוב הנדב מה טוב ומה נעים שכת אחים גם יחד
 כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן וזקן אהרן שיוור על פני
 מדותיו / הקיש שמן המשחה לטל הרמון מה טל הרמון אין בן
 מעילה כך השמן היוור על אהרן אין בו מעילה / לפיכך כתיב
 הנועדים על יי / כל הדברים האלה פיים משה לקרח ואין אתה
 מוצא שהשיבו דבר לפי שהיה פיקח ברשעתו אמר אם אני
 משיבו יודע אני בו שהוא חכם גדול עכשו יפיתני בדבריו
 ובמקלני ואני מתרצ לו בעל כרחי מושב שלא אצק כשראה
 שאי בו תועלת פירש הימנו / ישלח מש' לקרא לדתן ולאבירם
 אף הם עמדו ברשען ולא נדקקו להשיבו / ויאמר לא בעלה
 הכסילים פיהם לרשעים ובית כרותה לרשעים שמתו וירדו
 לשאול שנאמר וירדו הם וכל אשר להם וגו' / לאחד שירדו חיים

מתו

חמשים ומאתים איש ראשי סנהדראות שקמו על משרה כענין שנאמר ויקומו לפני משרה ואנשים חמשים ומאתים ובי הם נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם עמד קרח ועשה להם משתה ונתעטפו כולן בטליתו תכלת באו בני אהרן ליטול מתנותיהן חזה ושוק הימין עמדו כנגדן ואמרו להם מי צוה אתכם ליטול כך לא משה לא נתן לכם כלום שלא דבר עמו המקום באו והודיעו למשרה הלך משרה לפייסן מיד עמדו כנגדו שנאמר ויקומו לפני משרה ואנשים מכני ישראל חמשים ומאתים ומיהם אליצור בן שדיאור וחביריו אשר נקבו בשמות אעפ"י שלא פירסמן הכתוב נתן סימניהם ומתוך המקראות אתר מכיר אותם

משל למה הדבר דומה לכן טובים שהיה נוגב כלים בבית המרחץ ולא היה בעל הגנבה מפרסמו והתחיל נותן סימניו אמר לו מי נגב כליך אמר להם אותו בן טובים בעל קומה הוא עיניו באות שערו שחור חוטמו נאה משנתן סימניו ידעו מי הוא ואף כאן אף על פי שסתמן הכתוב ולא פירש את שמותם ונא ונתן את סימניהם אתר יודע מי הם ואמר להרן אלה קרואי העדה נשיאי בטות אבותם ראשי אלפי ישראל הם ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות ונאמר כאן נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם ויקהלו על משה ועל אהרן ויקח קרח לקח טליתו והלך ליטול עצו מאשתו בשעה שאמר לו הקכה למשרה קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אותם וכה תעש' לטהרם וכו' עשה כן לקרח והתחיל לחזור על כל ישראל לא היו מכירין אותו אמרו לו מי עשה כך כך אמר להם משה עשה כי ולא עוד אלא נטל וני בידי ורגלי והיו מניפין אותו ואומר לי הרי אתר שחור והביא את אהרן אחיו וקשטו ככלה והושיבו באהל כוועד מיד התחילו שובאי משרה להתנרות בו את ישראל ואמר משה כלך ואהרן אחיו כהן גדול ובני אהרן סגני כהונתו תרומה לכהן מעשר ראשון למשה כד מתנות לכהן מיד ויקהלו על משה ועל אהרן וגו' באותה שעה כינס את עדתו ואמר להם הרביתם עלינו משאוי יתר מטעבוד מצר' טוב לנו חת יד מצרים יותר מתחת ידיכם שבכל שנה ושנה מת ממנו חמש עשר וארבעים ורמש ובקשו לסקלן לפיכך וישמע משה ויפל על פניו אמ' לא מלוכח אני מבקש ולא אהרן כהונה גדולה שנאמ' ואהרן מהו כי תלינו עליו אמר משה רבוננו של עולם לא כך צויתני שנאמר ואתח הקרב אליך את אהרן וגו' עמדו כנגדנו להרגנו אמר לה בקר ויודע"י את אשר לו מהו בקר אמר רבי נתן אמר הקכה אם יתקצו כל חרטומי מצר' ובקשו להפוך את הבקר לערב וערב לבקר לא יוכלו וכשם שהבדלתי בין אור לחשך כך הבדלתי אהרן להקדישו בקדש הקדשים מיד וישלח משה לקרוא וגו' לא בלך לא נבא אין כתיב כאן אלא לא נעלה שנאמר פי כסיל מחתה לו פתחו פיהם לפרוענות לומר שהם בתים כירידה ולא בעליה כשם שאמר כך מתו וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה הואיל ולא רצו לבא אני אך אעלם אולי יתכנישו וחרו בהם שג' ויקם משה וילך ל דתן ואבירם כשראו אותו התחילו לחרף ולגדף שנ' ודתן ואבירם יצאו נצבים וכי יושבין אכורעין או נופלין וצאיין בני אדם לא כשיצאו כשהן מחרפין ומגדפין שאמר כאן יציאה והצעה ובאמר בגלית הפלשתי יציאה והצעה דכתיב ויצא איש הבינים ויגש דפלשתי השכם והערכ ויתיצב מה יציאה והצעה התם בחירופין ובגידופין אף כאן בחירופין ובגידופין לכך פתח משה ואמר אם כמות כל האדם ימותו אלה ותפתח הארץ את פיה בא וראה כמה קשה המחלוקת שכל

משל לאחד שהיה מושלך לתוך המים הושיט הקרבניו את החבל אמר לו תפוש החבל הזר בידך ואל תניחוהו שאם תניחוהו אין לך חיים אף כאן אמר להם הקכה לישראל כל זמן שאתם מדובקין במצות נאמר עליכם ואתם הדבקים ביי' אלהיכם חיים כלכם היום וכן הוא אומר החוק במוסר א' תרף נצרה כי היא חייך והייתם קדושים בזמן שאתם עושי' את המצו' אתם מקודשי' ואימתכם על האומות פירשתם מן המצות ועשיתם העבדות מחול לין אתם אמר להם הקכה לישראל בעולם הזה על ידי צר הרע אתם פורשים מן המצות לעתיד לבא אני עוקרו מכס שנאמר והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב כשר ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ואת משפטי תשמרו וגו'

פרשת ויקח קרח

זה שאמר הכתו' אח נפשע מקרית עוז ומדינים ככריח ארמון אח נפשע מקרית עוז וזר קרח שהלך כנגד משרה ומרד וירד מן כבוד שהיה בידו ואין נפשע אלא מרידה כדא' מלך מואב פשע בו וכן הוא אומר אז תפשע לבנה כעת ההיא ומדינים ככריח ארמון שעשה כנגדו פלטים ככריח ארמון שהלך על משרה ועל אהרן ויקח אין ויקח אלא משיכת דברים רכים שמשך כל גדולי ישראל והם הדראות אחריו במשח' הוא אומר ויקח משה ואהרן את האנשים האלה וכן הוא אומר קח את אהרן ואת בניו אתו וכן הוא אומר קחו עמכם דברים ושובו וכן הוא אומר ותוקח האשה בית פרערי' והי ויקח קרח שכדברים רכים משך לבם ויקח קרח על ידי מה בחלק על ידי אליצפן בן אחי אביו שנעשה נשיא על משפחתו שנאמר ונשיא בית אב למשפחות הקהתי אליצפן בן עזיאל אמר קרח ארבעה אחים היו אחי אבא וכני קחת עמרם ויצהר וחברון ועזיאל עמרם הכבוד זכה אהרן ובניו לכבודו ומשה אדונו למלכות מי ראי ליטול את השבייה לא השבי ובני קחת עמרם ויצהר אני בנו של יצהר הייתי ראוי להיות על משפחתי נשיא והוא עשה בנו של עזיאל קטן של אחי אבא יהא גדול חרונ' חולק ומכטל מר' שנעשה על ידו לפיכך היתה מחלקתו ויקח קרח מר' כתיב למעלה מן הענין דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית קפץ קרח ואמר למשה אתר' אומר ונתנו על ציצית וגו' טלית שכולה תכלת מה היא שתהא פטורה מן הציצית אמר לו משה חייבת בציצית אמר לו קרח הטלית שכולה תכלת אינר' פטורה וחוט אחת פושר אותה בית מלא ספרים מהו שתהא פטורה בן המזוזה אמר לו חייב במזוזה אמר לו כל התורה כולה מאתיך ושבעים וחמש פרשיות יש בה כולן אין פושרות את הכית ושתו פרשיות שבמזוזה פושרת את הבית אמר לו דברים אלו לא נעשויות עליהם ומלבד אתה בנדאם ההר ויקח קרח ויקח קרח ואין ויקח אלא לשון פליגה שלכו לקחו כענין שנאמ' יקח בלבך ומה רמזון ענין ח'א שמשה אומ' להם המעט מכס ביי' תבחר אלהי ישראל אתכם מערת ישראל כל אותו הענין עד אם כמות כל האדם ימותו אלה אמרו הכמים גדול היו קרח ומשוענין הארון היה שנאמר גל בני קחת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו וקח קרח בן יצהר בן קחת כשאמר משה ונתנו על ציצית חכף פתול תכלת מה עשה מיד צדק ונעשה באמתים וחמשים טליתות תכלת ונתעטפו בהן אותו

בדבריהם וואולם וזו אני אם יראו האנשים העולים ממצרים
 מכן כ' שנה ומעלה כן כ' שנה שהיה עמהם בעצה בין שלח
 היה עמהם בעצה לא נכנס פחות מכן כ' שנה ולא הביא שתי
 שערות בין שהיה עמהם בעצה בין לא היה עמהם בעצה נכנס
 ואם הביא שתי שערות והוא פחות מעשרי שנה אם היה עמהם
 בעצה לא היה נכנס ואעפ"ל לא מת אחד מהם פחות מן שנה בא
 וראה מה בין העדיקים לרשעים בענין שנאמר ושבתם וראיתם
 בין וגו' משל להר למטרוניתא שהיה לה שפחה והלך בעל-הר
 למדינת הים כל הלילה היתה אומרת שפחתה לאותה מטרונא
 אני נאה ממך והמלך אוהב אותי יתר ממך אל אות' מטרוניתא
 יבא הבקר ותדע מי נאה או מי שאוהב המלך אף כך אומות
 העולם אומרים לישראל אנחנו מעשינו יפין וכלנו חפץ הקב"ה
 הרי מה שכתוב אמר שומר אתא בקר וגם לילה יבא העולם
 הבא שנקרא בקר ואנו ידעו ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע
 כתי' אך הכל בני אדם כזכ בני איש אמר רבי חייא בשם רבי לוי
 כל חבליים שישראל עושין כל ימות השנה במאזלי לעלות הכ"ה
 מחול להם כמזל מאזנים בחדש תשרי שנאמר כי ביום הזה
 זכר עליכם וידבר יי אל משה דבר אל בני ישראל וגו'
ולמדנו רבינו כמדת דברים האב הייב לעשות לכן כך
 שנו רבותינו חמשת דברים האב הייב לעשות
 לכן למול אותו וללמדו תורה ולפרותו וללמדו אומנו ולחשיאו
 אשה וזו הקב"ה והבן אליו ישראל כמו שהאב הייב למול את
 בנו כך הקב"ה מל את ישראל על ידי הושע שנאמר ויעשו לו וגו'
 מה האב הייב לפרות את בנו אף הקב"ה פרה את ישראל שנאמר
 זמי קעמך כישורא גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים לפרות לו
 לעם וללמדו תורה אף הקב"ה לימד תורה לישראל שנ' ולמדתם
 אתם את בניכם לדבר בס' וכתו' אני יי אלהיך מלמדך להועיל
 מדריכך ללמדו מצות אף הכה לימד את המצות לישראל שנא'
 אלה המצות אשר צוה יי לחשיאו אשה אף הכה אמר לישראל אל
 פרו ורבו ומרד האב זקוק לבנו להאכילו ולהשקותו להחצו
 ולסוכו ולהלבישו כך עשה הכה לישראל שנאמר וארחצך במים
 ואשטוף דמך ואלבישך רקמה ואנעלך תחש' להאכילו שנאמר
 ורחמי אשר נתתי לך וגו' להשקותו שנאמר עלי באר ענו לה
 מה האב נתן לבנו נכסיו אף הכה עשה כך שנאמר ואתן לך
 ארץ חמד נחלת צבי צבאו גוים וכשם שהאב כותב נכסיו לבנו
 ואף בנו חייב להעלות לו דורון וכך הקב"ה אומר לישראל כי תבאו
 א ארץ מושבותיכם אשר אני נתן לכם ועשיתם עולה ליי' כך
 פתח בו רבי תנחום בר אבא בשם רבי חנינא אביו של רבי אחא
 הפרשה הזו של נסכים היא שנאמר או לאיל תעשה מנחה סלת
 ויין לגסך חצי ההין הרי הוא של נסכים ומכאן ואילך החלל
 שנאמר והיה באכלכם מלחם הארץ ראשית עריסותיכם חלה
 תריבו תרומה הרי חלה למשה ונסכים למעלה לפיכך פתח רבי
 חנינא לך אכול בשמחה לחמך היום כיצד הפסוק מדבר כנגד
 אברהם בשעה שאמר לו הקב"ה לאברהם קח נבא את בניך את
 יחידך השכים אברהם נטלו בזריזות והוליכו להר המוריה אם
 לו הקב"ה אל תשלח ידך לא הנער אם אברהם לפני הכה רכוננו
 של עולם לחנם אמרת ליקח נא את בניך אמר לו לאו אלא
 להודיעך בעולם שנא' כי ידעתיו למען וגו' אך שמעון בן יוחי
 חייך שאני מעלה עליך שאם אמרתי לך שתשחוט את נפשך
 לפני שלא היית מעכב על שמי מנין אר' שמעון בן יוחאי שכך
 בתי ולא השכת את בניך הרי כבר פרש יצחק מאי יחידך לא
 זו נפשו של אברהם שהגשמה קרויה יחידה שנא' הצילה מחרב
 גפשי וגו' אמר אברהם לפני הקב"ה רכוננו של עולם איפשר

לי לירד מכאן בלא קרבן אל הקב"ה הרי קרבנך מתוקן מששת
 ימי בראשית מיד וישא אברהם את עיניו וירא ונחמה איל' שכך
 שנו רבותינו אילו של אברהם נברא בין השמשות באותה שעה
 נטלו אברהם ויעלהו לעולת תחת בנו כיון שאמר ויקח את
 האיל ויעלהו לעולה חסר המקרא כלום מהותחת בנו אמר
 אברהם רכוננו של עולם הריני שוחט את האיל כך תהא וראה
 כאילו דם יצחק זרוק לפניך נטל את האיל והפשיטו אל כך
 תהא וראה כאילו יצחק מכתפג לפניך על גבי המזבח שרפג
 אל כך תהא וראה כאילו אפרו צבור על גבי המזבח ויעלהו
 לעולה תחת בנו וחסר המקרא כלום מהותחת בנו אל הקב"ה
 חייך בנך הוא שנתקרב ראשון אלא האיל תחתיו באותה שעה
 אמ' אברהם לפני הכה רכוננו של עול' אינו זומקאן עד שתשבע
 לוי שאי' אתה מנסה אותי עוד לעולם שאם חס ושלום לא הייתי
 שומע לך איבדתי את כל מה שיגעתי מימי אר' חנין אל הכה
 חייך כך הוה שאילו לא שמעת לי לא היה כידך כלום באות
 שעה נשבע לו הכה שלא ינסה עוד לעולם שנאמר ויאמר כי
 נשבעתי נאם יי אל הכה חייך יסורין קטין ונסיוני אחרים היו
 ראוי לכתב עליך ועכשו אינן באין ואלו הן היסורים אותן שכח
 על צעב היו ראוי' לכתב עליך ועכשו אינן באין שכן הוא נסמך
 לפרשה והיו אחרי הדברים האלה ונגד לאברהם וגו' את עוק
 בכורו והוא איוב שכ' איש היה בארץ עוק באותה שעה אל הכה
 לאברהם לך אכול בשמחה לחמך ויאמר יי אל משרד דבר אל
 בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם
 זשה אור וזרוע לצדיק ולישרי לב שמחה יי חפץ למען צדקו
 זרע הכה את התורה ואת המצות לישראל להנחילם חיי העולם
 הבא ולא הנחיו דבר פעולם שלא נתן בו מצוה ליש' יצא לחרוש
 שנא לא תחרוש כשור וכחמור ולזרוע לא זרוע כרמך כלאים
 לקצור כי תקצור קצירך בשדך חלה ראשית עריסותיכם טהט
 ונתן לכהן הודונו והלחי והקובה קן צפור שלח תשלח' היה
 עוף ושפך את דמו וכסרו כעפר נטע וערלתו ערלתו קצר
 מת לא תתגודרו מנלח שער ראש לא תקיפו פאת ראשכם בב'
 בית ועשית מעקה וכתבתם על מזוזות ביתך ובשערך נתכסת
 בטלית' ועשו להם ציצית תעש' ולא מן העשוי שלא יציא נימין
 מן הטלית ועש' מהן ציצית לא מצוה להביא לכן ותכלת ויעש'
 אימתי כשיהיה תכלת ועכשו אין לבו אלא לכן שהתכלת בגנו
 מצוה בלכן על הכנף ולא באמצע אלא על הכנף פתיל שהוא
 צריך לפתלן אר' מאיר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין
 שהתכלת דומ' לרקיע והרקיע דומה לכסא הכבוד שנ' ויראו את
 אלהי ישראל ויהי להם לציצית שתהא נראית וכמו שיעור' בש' אומ'
 ארבע אצבעות ובה אר' שלש וכמה הן חוטין כש' אומ' ד' ובה אר'
 ג' וראיתם אותו פרט לכסות לילדו אתה אומר פרט לכסות
 לילה או אינו פרט לכסות הרי הוה ואומ' למען תזכרו הרי נתן
 ראיה ונתן זכירה זכירה למי שאינו רואה וראיה למי שהוה
 רואה וראיתם אותו אותו ולא אתה שאם עשית כן כאילו כסא
 הכבוד אתה רואה שהוא דוב לתכלת וראיתם וזכרתם המראה
 מכאן לירי זכרון וזכרון מכאן לירי מעשה שנאמר למען תזכרו
 ועשיתם את כל מצותי למה כיל' דבר רק הוא מכס'
משל למה הדבר דומה לבעל הכית שהוא מלא ארנוניות
 וכותב אנפריות אמ' לו אביו בני הוי זהיר באנפריו'
 שהיך נתון בהם כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל כי
 לא דבר רק הוא מכס כי הוא הייב' ולא תתורו אחרי לבבכם
 הלב והעינים הן סרסודין לגוף שהן מזניס את הגוף לכך נאמר
 למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי

משל

צרה גדולה שאלו לא שמעו למרגלים לא היו לוקין עמהם לא שהשלימו אחריהן שנאמר ותרגנו תרתם גנות ארץ ישראל שקראה הקדוש ברוך הוא ארץ טובה

משל אם יהיה אוהב למלך ובורר מנה יפה לתת לו ועמד אחר ואמר לאוהבו שהיא רעה אינו אומר לא כבוד לאוהבך יפה ותשא כל העדה זה שאמר הכתוב נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה אותו קול שבכיתם גרם לכם ללקות שונאי של אותו הדור אמר ישעיה ביום נטעך תשגשגי ובבקר זרעך תפריחי ביום שאמר ליטע אתכם בארץ עשיתם סינים ובבקר זרעך תפריחי עד שלא בא השרב פרות נד קציר ביום נחלה ביום שעברתי ליתן לכם נחלת אבותיכם עשיתם קלות בעולם וכאב אגוש זו הפורענות שנשלטם ירושה לדורות שככו העדה ליל תשעה באב ואמר להם הקבה אתם בכיתם בכיה של חנם לפני אני אקבע לכם לילה זו בכיה להורות ומן אותה שעה נגזרה על בית המקדש שתהרב וכדי שיגלו ישראל לאומות העולם שכן הוא אומר וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות נשיאו יד כנגד נשיאות קול וילגו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אליהם כל העדרה אלו סנהדראות לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה

משל למלך שעלה אדם אחד לכימה שלו לדין הוציא דבר מפיו במה שהיית את עצמו הניח המלך את האלונים שלו וחייבו מפיו ואמר לו בדין שהוצאת מפיו כו אני דניך הוא לך כמו שאמרת אף כך אמר להם הקדוש במדבר הוזה יפלו פגריכם וגומ' חי אני נאם יי אם לא כאשר דברתם באזני התחילו לומר ולמה יי מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בהרב וגו' ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה ויפל משה ואהרן על פניהם והושע בן נון וכלב בן יפנה וגו' ויאמרו אל כל עדת בני ישראל וגו' אם חפץ בנו יי וגו' אך כה וגו' אמרו להם אין אתם נאמנים עלינו אחינו הושטין בנו יותר מכם שנאמ' אנה אנחנו עלי אחינו המסו וגו' ויאמרו כל העדה לרגום וגו' ומהם משה ואהרן וכבוד יי נראה מלמד שהיו זורקין אבנים והענן מקבל ויאמר יי אל משה עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי אמר הקבה שתי צווחות צווחתי מפניכם עתיד דודל צווחך בשעבוד מלכות ער אנה תשכחני צווח את תסתיר את פניך ממני עד אנה אשית עצות כנפשי וגומ' צווחתי עד מתי לעדה הרעה הזאת סופכם לצווח ונפשי נבהלה מאד וגו' אכנו כדכר ואורישוב אמר משה רבנו של עולם הכט לברית אבותם שנשבעת להם שתעמיד מהם מלכים נביאים וכהנים אמר לו הקבה ואין אתה מבניהם אעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו כיון שראה משה כך עמד וכו' במדה אחרת ויאמר משה אל יי ושמעו מצרים וגו' ואמרו ליטע הארץ והיא יאמרו לא היה בו כח להזין אותם אל והלא ראו נסים ונבזרות שעשיתי להם במצרים ועל הים והיאך יאמרו מבלתי יכולת יי להביא את העם הזה אום בפרע היה יכול לעמוד בשלשי ואחד מלכי לא היה יכול לעמוד רבות העולמים עשרו כשבילך ועתה יגדל נא כח יי הנצח מדת רחמים למדת הדין כאשר דברת לאמר אני אמרתי לפניך באי זו מדה אתה דן את עולמך שנאמר הוויעני נא את דהכיך ומדת הדין העבירה ממני שנאמר ועבר יי על פניו ויקרא אותה המדה שאמרת לי קיים יגדל נא כח יי וגו' יי אל רחום וחנון שלח נא לעון העם הזה קבל הקבה את דברי והודה לו שנאמר ויאמר יי סלחתי כדברך שכן עתידין במצרים לומר כדברך

ותלמי שהיו נבזרים עד מאד שנאמר אשר אתה ידעת ואתה שמעת וגומ' וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים להודיעך שכחה של ארץ מהפסולת שלה משוכח הרבה יותר בארץ מצרים שבשערה נחלו בני נח את העולם אחר דוד המכול לא בנו עירות תחלה במקום השבח לא כהרו הפסולת וחברון פסולת של ארץ ישראל וצען מצרים היא טובה ושכארץ מצרים וזו קדמה לזה שבע שנים ואם תאמר כל מי שבנה זולא הוא בנה זולתו וחרון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים אדם אחד כנאן ומפסולת של ראשון בנה השני ויבאו עד נחל אשכול לא רצו ליטול פירות ארץ ישראל אלוהי כלב ששלף את זרבו וירד לפניהם ואמר להם אם אין אנו צוטליק או אתם הורגי אותי או אני הורג אתכם לא היו נוטלין לפיכך נאמר אם לא הארץ אשר דרכה רגלך בה לך תחיה לנחלתך וישאווה במוט בשנים אין פחות משני מוטות לפי שאינו אומר במוטי שנים אלא בשנים וישאווה ב' כמוט אחד בשנים הרי שלשה וכמה היה מוטי כיד כל אחד ואחד צא ולמד מאבנים שנשלו מן הירדן שנאמר ואת שתיים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל כמה שיעורה של כל אחד ואחד משאו ארבעים סאה מכאן את למד לאותו אשכול אדם הנושא משאו לעצמו ומגביה סאה מגביר עליו חבירו נושא סאתים נושא עם חברו נושא שלש הרי כאן הוי מחשב וישבו בתוך הארץ מקץ ארבעים יום והלא את בוצא שהלכך דרך מ' יום מן הדרום לצפון ולארבעי יום היו מהלכין את כולה אלא שגלו הירד לפני הקדוש ברוך הוא שהן באין וזאמרין לשון הרע ונגזר על אותו הדור שנים של צרה יום לשנה יום לשנה תשא את עינותיכם ארבעים שנה וקפץ הקדוש ברוך הוא לפניהם את הירדן לבקום ההוא קרא נחל אשכול זה שאמר הכתוב מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשו שוכל היה צפוי לפני הבה אשכול אוהבו של אברהם היה ונקרא אשכול על אודות האשכול שעתידיים ישראל לזרות ממקומו וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן וגומ' ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחננו וגומ' אפס כי עז העם בך דרכם של מספרי לשון הרע פותחין בטובה ומשלימין ברעה עמלק יושב בארץ מה ראו לפתוח בעמלק

משל למה הדבר דומה לתינוק שסרח ולקח ברצועה כשמנסטין להפחידו מזכירין לו הרצועה שלקה בה כך היה עמלק רצועה לישראל ומה ראה לישב לו על הכפר על דרך כניסתן של ישראל לארץ כך צוהו עשו וקנו לקרמן לדרך ועקר ממקומו וישב לו בדרך שנאמר וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא והכנעני יושב על הים אלו הגבורים וישבין על הירדן ועל יד הירדן לפיכך נתכוננו המרגלים לשבור לבן של ישראל שנאמר ויביאו את לב בני ישראל ויהם כלב את העם שבתחלה אמר להם אני עמכם כעצה וכלבו היה לומר אמת שנאמר ואשיב אותו דבר כאשר הירד עם לכבי ואחי אשר עליו עמי המסו וכן הקברה מעיד עליו ועכדי כלב עקב היתה רוח אחרת וגו' כשבאו המרגלים אמרו נאמן עלינו כלב מיד עמד על הספסל ושיתק את כל ישראל שהיה מסיח על משה ויהם כלב את העם אל משה והן היו סבורין שהיה אומר לשון הרע לפיכך שתקו פתח ואמ' עלה בעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל מיד חלקו כנגדו ואמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אותה ותשא כל העדרה ויתנו את קולם זה שאמר הכתוב דברי נגזן כמתלהמים והם ידו חדיבטן דברים שרגנו המרגלים אחר הקבה גרמו להם

שלה לך

ובפני משה ואף משה לא רצה לשלחם מדעת עצמו שנמלך
 בהקדוש ברוך הוא על כל אהרן ואהרן פלוני משבש פלוני ואמ
 לו ראויים הם מנין שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה ראויים
 שנאמר וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי יי' ואחר כך
 לסוף ארבעים יום נהפכו ועשו כל אותה צרה וזן גרמו לאותו
 הדור שילקה אותה המכה שנאמר כי דור תהפכות המרה
 שנבררו צדיקים לכך נאמר שלח לך אנשים / דבר אחר שלח
 לך אנשים מרה כתיב למעלה מן הענין ותדבר מרים ואהרן
 במשה ואהרן כן שלח לך אנשים / זה שאמר הכתוב לא ידעו
 ולא יבינו כי טעם מראות עיניהם מהשכיל לבותם / מה ראה
 לומר אחר מעשה מרים שלח לך אנשים אלא שהיה צפוי לפני
 הקדוש ברוך הוא שהיו באין ואומרים לשון הרע על הארץ /
 אמר הקדוש ברוך הוא עד שלא יינו אומרים לא היינו יודעים
 עונש של לשון הרע מה הוא לפיכך סמך הקדוש ברוך הוא
 הענין הזה לזה ולפיכך שדברה מרים באהירה נלקה בצרעת
 כרו שידעו הכל עונשו של לשון הרע שאם בקשו לומר לשון
 הרע יהיו מסתכלין מה נעשה במרים אעפ"כ לא ידעו ללמד לכך
 נאמר לא ידעו ולא יבינו לכך כתב הקדוש ברוך הוא שילוח
 המרגלים אחר מעשה מרים שנאמר שלח לך אנשים / דבר אחר
 שלח לך אנשים אעפ"כ שאמר הקדוש ברוך הוא למשה שלח
 לך אנשים לא היתה מן הקב"ה שילכו למה שכבר אמר להם
 הקדוש ברוך הוא שבהה של ארץ ישראל שנאמר כיוי אלהיך
 מביאך לא ארץ טוב / וכן הוא אומ' כי הארץ אשר אתה בא שמה
 לרשתה / ועד שהן במצרי' אמר להם וארד להציל' מיד מצרים
 וגו' והכתוב אומר ויי' הולך לפניהם יום ומה הוא אומר שלח
 לך אנשים אלא ישראל הן בקשו דברים הללו שבשעה שהגיעו
 את התחומים אמר להם הקדוש ברוך הוא ראה נתן לי אלהיך
 לפניך את הארץ עליה רש וגו' באותה שעה נתקדו כל ישראל
 לפני משה שנאמר ותקדונו אלי כלכם זה שאמר עזרא וליא
 שמעו אל מצותי ויבאנו לשמוע ולא זכרו נפלאותיך וכן הוא
 אומר וארץ ברית יי' נוסע לפניוהם דרך שלשת ימים אלא אמרו
 בשלחה אנשים לפנינו ויפרו לנו את הארץ ויבאנו וכן
 רוד אומר לא שמרו ברית אלהים ובתורתנו מאנו ללכת / רבי
 יהושע אומר משל למרה היו ישראל רומין למלך שזמן לבנו
 אשה נאה בת טובים ועשירה אמר לו המלך זמנתי לך אשה
 נאה בת טובים ועשירה שאין כמותה בעולם אמר לו הבן אלך
 ארצה אותה שלא הירד מאמין באביו מיד הוקש הדבר והרע
 לאביו אמר אביו מה אעשה אם אומר לו איני מראה אותה לך
 עכשו הוא אומר כעורה היתה לפיכך לא רצה להראותה לסוף
 אמר לו ראה אותה ותדע שלא כזבתי לך ובטביל שלא האמנת
 בי קונם שאין אתה רואה אותה ככיתך אלא לבניך אני נותנה
 וכך הקדוש ברוך הוא אמר לישראל טובה הארץ ולא האמינו
 אלא אמרו בשלחה אנשים לפנינו אמר הקדוש ברוך הוא אם
 מעכב אני עליהם הם אומרי לא מסכה לא הראה אותה לנו
 אלא יראו אותה ושבועה שאין אחד מהם נכנס לתוכה שנאמר
 אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם אלא לבניהם אני
 נותנה כיון שאמרו למשה בשלחה אנשים לפנינו התחיל משה
 עומד ותוהא אמר אפשר לעשות דבר עד שאמלך בהקדוש
 ברוך הוא הלך משה ונמלך ואמר לו כך וכך בניך מבקשים
 אמר לו הקדוש ברוך הוא משה אין זו תחלה להם עד שהן
 במצרים הליעגו לי שנאמר זו לעגם בארץ מצרים למיודים הם
 בכך / אמר לו הקב"ה יודע אני מה אתם עתידין לומר אלא אם
 בקשת שלח לך אנשים לעצמך מנין שכן כתיב אלה שמות
 ותלמי

האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וקרא משה להושע
 בן נון יהושע מה ראה משה להוסיף על שמו שר יהושע ויד לא
 כלב נשל שכוון הארץ שנאמר וזו אתן הארץ אשר דרך בה /
 ויהושע נשל שכוון עשרת השבטים שיוסיף על שמו לוד עשר
 שנאמר וקרא משה להושע בן נון יהושע / דבר אחר כיון שראה
 אותם שהיו רשעים אמר לו יהושע יה ישיעך מן הדור הרע
 הזה / אלה שמות האנשים ומה היו שמותם / סתור בן מיכאל
 נחבי בן זפטי גאואל בן בכי / ישכנו אדם ששמותיהם נאים
 ומעשיהם כעורים ויש בני אדם ששמותיהם כעורים ומעשיהם
 נאים / שמותיהם כעורים ומעשיהם כעורים / שמותיהם נאים
 ומעשיהם כעורים זה ישמעאל ועשו / ישמעאל שומע אל /
 עשו עושה רצון עושו / שמותיהם כעורים ומעשיהם נאים
 אלו עולי גולה בני ברקום בני סיכרא בני תמא / שמותיהם
 כעורים ומעשיהם כעורים אלו המרגלים מה כתיב בהם סתור
 שכתרו בן העולם / נחבי שהחביא את דבריו ויאמר אליהם
 עלו זה בנגב עלו שהם עולים / אמר רבי ברכיה הכהן ברבי
 מצאו שלשה בני ענקים שנאמר ושם אחימן ששי ותלמי לומר
 נקרא אחימן שהיה אומר את מאין יבא עלי טום אדם ששי
 שהיה בליא כשיש תלמי שהיה חזק ועושה תלמים בארץ ילידי
 הענק שהיה עונק את התורה כשראו אותם מרגלים נתיראו
 מיד הלכו ואמרו כי חזק הוא ממנו / אמר רבי שמעון בן לקיש
 הקשו כלפי מעלן ובאותו הענין נגזר עליהם גזירות קשות מה
 הקדוש ברוך הוא אומר לירמיהו לך ואמרו להם אין אתם יודעים
 מה הוצאתם מפיוכם לקול המולה גדולה הוצית אש עליה ורעו
 דליותי לקול המולה גדולה / שאמרתם מה גרמתם לעצמכם
 הוצית אש עליה / יום לפנה יום לשנה תשא את עונותיכם /
 אמר רבוי בעינינו כהגבים אמר הקדוש ברוך הוא ויתרתי
 עליהם לא וכן היינו בעיניהם מקפיד אני וכי יודעים הייתם מה
 עשיתי אתכם בעיניהם מי יאמר שלא הייתם בעיניהם כמלאכי
 מה גרמו לעצמן בסכפר הימל אשר תרתם את הארץ ארבעים
 שנה לא דיים כך אלא שלא נכנסו לארץ / אמר להם הקדוש
 ברוך הוא לישראל בעולם הזה על ידי שהיו שלוחי בשר ודם
 נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ אבל לעולם הבא אני משלח
 לכם מלאכי פתאום ופנה דרך לפני ופתאום יבא א הכולד וגו'
 וישלח אותם משה לתור את ארץ כנען ויאמר אליהם עלו זה
 בנגב ועליהם את ההר למה בנגב שכן התגדים עושין מראין
 את הפסולת תחלה ואחר כך מראין את השבח / וראיתם את
 הארץ מה היא ג פעמים אמר להם ומה הארץ השמנה היא אם
 רזה למרה בראשון אמר להם וראיתם אמר להם הו מסתכלין
 בארץ יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת הלשים ויש
 ארץ מגדלת אכלוסין ויש ארץ במעטת אוכלוסיה / זאת העם
 הושב עליה החזק הוא הרפה / ומה הארץ אשר הוא יושב בה
 השוכה היא אם רעה וגו' מנין אתם יודעין כהם אם כמהנים
 הם שרויים הם גבורים ובושהים על כהם אם כמכזרים הלשים
 הם ובלבם רך / ומה הארץ השמנה היא אם פירותיה קלים אם
 שמינים אמר להם הסתכלו באבנים ובצורות שלה אם עונבא
 הם הם שמינים אושל חרסית הן הם רזים / וזמינים ימי בכורי
 ענבים / מכאן אמרו אין תקופת תמוז בלא תאנים וענבים /
 ויעלו ויתורו את הארץ כיצד היו נכנסין לעיר והדבר נגזר את
 הגדולים ומתעסקין בני העיר כקבורתן והיו נכנסין ובדיה לא
 היתה רואה אותן לכך אמרו הארץ אשר עברנו בה לתור אותה
 ארץ אוכלת יושביה היא בנסים שהיה עושה להם הקב"ה כי
 הוציאנו דבה / ויעלו בנגב / ויבא עד חברון ושם אחימן ששי
 ותלמי

משל

למה הדיבר דומה למלך שהיה לו פרדס ושכר לתוכו ושומר נתן לו שכר שמירה ששמר את הפרדס אחר זמן אמר לו השומר איני יכול לשמרו כולו לבדו אלא הבא לי עוד אחרים שישמרו עמי אמר לו המלך נתתי לך את הפרדס כולו לשמרו וכל שכירות שמירתו לך נתתי ועכשיו אתה אומר הבא לי אחרים שישמרו עמי הרי אני מביא אחרים שישמרו עמך והוי יודע שאין אני נתן להם שכר משלי שכר שמיר לא מתוך שכר שנתתי לך משם הם נושלין שכירותך כך אמר לו הקב"ה למשה בשעה שאמר לו לא אוכל אני לכדי לשאת אמר לו הקב"ה אני נתתי לך דעת וכה לפרנס את בני ישראל הייתי מבקש אחרים לא כדי שיהא בך כח ודעת ונתתיך אתה באותה גדולה ועכשיו אתה מבקש אחרים הוי יודע שמשלי אינן נושלין כלום אלא וואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם וגשאו אתך וגו' ואעפ"כ משה לא חסר כלום תדע שלאחר ארבעי שנה אמר לו הקב"ה למשה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח אלהים בו ונתת מהוודך עליו מה כתיב ביהושע ויהושע בן נון מלא רוח חכמה למה כי סמך משה את ידיו עליו אמר הקב"ה בעולם הזה יחידים נתבבאו אבל לעולם הבא כל ישראל נעשין נביאים שנא' והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם וגו' כך דרש רבי תנחומא בר אבא

וגו' והלא פנחס היה אלא מכאן שנקראו הנביאים מלאכים וכן את מוצא באשתור של מנוח שאמרה איש האלהים בא אלי ובראהו כמראה מלאך האלהים נורא ויאמר חגי מלאך יי' במלאכות יי' לעם לאמר הוא למדת שנקראו הנביאים מלאכים וכן הוא אומר ויחיו מלעייבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו לפיכך אמר לה פנחס אני כהן שאני רוצה נראה וכשאני רוצה איני נראה ומניין שלא השמינה אלא לכלב שנאמר ותצפנם אינו כן אלא ותצפנו ללמדך כמה נתנו עצמן שני צדיקי' לו לעשו' שליחותן אבל שלוחין ששלח משה היו רשעים מנין ממה שקראו בענין שלח לך אנשי שלח לך אנשי זה שאמר הכתו' אשתוללו אבידי לב כמו שנת' ולא מצאו כל אנשי היל' ידיו' אשתוללו אבידי לב לא משה ואהרן ששלחו המרגלים וכאן אמרו לשון הרע על האר' ולא היו יודעין מה לעשו' לא אף משה ואהרן נתרשלו ידם מיד עמד כלב ושיתק כל אותן האוכלוסין שנאמ' ויחס כלב את העם אל משה עמד לו על הספסל והיה משתקן ואומ' הסו הכו והם שותקין לשמוע ממנו אמר להן טובה הארץ מאד מאד אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה טובה גדולה אני מחזיק לכלב שני זולתי כלב בן יפונה' כהו זולתי זה לוח אתי יתר מיתר מששים מכס אתם לא מצאתם ידיוכם לא נשלייתם לכך נאמ' אשתוללו אבידי לב כל כך למה טחוו שלוחים שפשו' אמר שלמה מקצה דגלים חמס שותה שולח דברים ביד כסיל' שלח לך אנשים ר' אחא הגדול פתח יבש חציר נכל עיץ ודבר להיבני יקום לעולם

משל

למה הדיבר דומה למלך שהיה לו אוהב והתנח עמו ואומר לו בא לך עמי ואני נתן לך מתנה הלך עמו ומה אמר המלך לבנו של אוהבו אף על פי שמת אביך איני חוזר בי במתנה שאמרת לי ליתן לו כוא וטול אותה המלך זה מלך מלכי המלכים הקב"ה אוהב זה אברהם שנ' זרע אברהם אוהבי אמר לו הקב"ה בוא לך עמי שנאמר לך לך מארצך וגו' התנה עמו שהוא נתן לו במתנה את ארץ כנען שנאמר קום התהלך בארץ וגו' וכן הוא אומ' כי את כל הארץ אמר לו הקב"ה למשה אעפ' שהתכתיב עם האבול ליתן להם את הארץ איני חוזר בי לא ודבר להיבני יקום לעולם שלח לך אנשי זה שאמ' הכתו' כחומץ לשינים וכעשן לעינים כן העציל לשולחיו נכרים היו המרגלים שהיו מוציאים לשון הרע על הארץ שנאמר וידרכו את לשונם קשתם שקר ולא וגו'

משל

למה הדיבר דומה לעשיר שהיה לו כרם כשהיה רואה שהיו יפה הוא היה אומר הכניסו את היין בביתו וכשהיה רואה שהיו נערה חומץ היה אומר הכניסו את היין בכתיכם אף כך הקב"ה כשראה הזקנים מעשיה' כשרו' קרא אותם לשמו שנאמר אספה לי שכנים איש וכשראה את המרגלים שהן עתידים להטוא ולהוציא לשון הרע על הארץ קרא אותם לשמו של משה שנאמר שלח לך אנשים זה שאמ' הכתוב מקצה דגלים חמס שותה ושולח דברים ביד כסיל וכי כסילים היו המרגלים והלא כבר נאמר שלח לך אנשים וכל מקום שנא' בו אנשים בני אדם צדיקים הן מנין שכן הוא אומר ויאמר משה אל יהושע בורר לבו אנשים וכן הוא אומר והאיש בימי שאול זקן בא באנשים וכן הוא אומר ונתת לאמתך זרע אנשים והאלו את קורא כסילים אלא על שהוציאו דבת הארץ שנאמר ומוציא דבה הוא כסיל' אעפ' בני אדם גדולים היו ועשו עצמן כסילים עליהם משה אומ' כי דור תרפוכות הומו בני לא אמוק בם ואלו נבחרו מכל ישראל על פי וקב"ה ועל פי משה שכן הוא אומר ויטב בעיני הדיבר ואקח מכם שנים עשר אנשי איש אחד לשבט ומנין אתה אומר שהיו צדיקים בפני ישראל וכפני

פרשת שלח לך

וידיבר יי' אל משה שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען וגו'

ילמדנו

ובינו מהו לפרוש לים הגדול קודם לשבת נ' ימים כך שנו רבותינו אין מפליגין את הספינה לים הגדול ג' ימים קודם לשבת בזמן שהוא הולך למקום רחוק אבל אם מבקש לפרוש כמו מצור לצידון מותר לו לפרוש אפילו בערב שבת מפני שהדיבר ידוע שה' יכול לילך מבעוד יום כמה דברי' אמורים בשלוחי הרשות ואם היה שליח מצוה מותר לו לפרוש כל אי זה יום שירצה למה מפני שהוא שליח מצוה ושליח מצוה ידחה את השבת וכן את מוצא בסוכה ששנינו שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה שאין לך חייב לפני הקדוש ברוך הוא כשליח שהוא משתלח לעשו' מצוה ונתן נפשו כדי שיצליחו בשליחותו ואין לך אדם שנסתלחו לעשות מצוה ונתנין נפשם להצליח בשליחותן כמותן שני שלוחים ששלח יהושע בן נון שנאמר וישלח יהושע בן נון וגו' ומי היו שבו רבותינו אלו פנחס וכלב ונתנו נפשם והצליחו בשליחותם מהו הרש לאמ' מלמד שעשה עצמן קדרנין והיו צוחין הרי קדרות מי שרוצה יבא ויקב"ה כל כך למה שלא ירגיש בהן אדם קדרי הרס כדי שלא יאמרו בני אדם מרגלים וילכו בית אשה זונה ושמה רחב וישכבו שמה עמדה וקבלה אותן הרגיש בהן מלך יריחו ושמע שבאו להפוד את כל הארץ שנאמר ויאמר למלך יריחו לאמר הנרה אנשים וגו' כיון שהלכו לבקשם מה עשתה רחב נטלה אותם להטמינם אמר לה פנחס אני כהן והכהנים נמשלו למלאכים שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך יי' צבאות הוא והמלאך מבקש נראה מבוקש אינו נראה ומנין שנמשלו הנביאים למלאכים שכן הוא אומ' במשה וישלח מלאך ויוציאו והלא משה הוציאו לא מכאן שנמשלו למלאכים וכן הוא אומ' ועל מלאך יי' מן הגלגל להכוכים ויאמר אעלה אתכם ממצרי'

בהעלותך

אזתך / דבר אחר וכמסמרות נטועים מכאן אמרו חכמים אסור לקרות בספרים החיצונים שכתב נטועים מה משמרות הכהני עשרים וארבעה / ואף שת כד נטועים אלו סנהדרין ואם תאמר הרי זה מתיר והוא אסור / זה פוסל זה מכשיר / זה מטמא וזה מטהר / רבי אלעזר פוסר בית שמאי מחייבין ובית הלל פוטרין למי אשמע אמר הקדוש ברוך הוא אף על פי כן כלם נתנו מרעה אחד / אספה לי שבועים איש מוקני ישראל זה שאמ' הכתל אוהב טהור לבוחן שפתיו רעהו מלך / למה לא אמר אספרי שבועים איש לא לאו שבועים מוזהרים אותם שהיו דומין לי ולך יי איש מלחמה / וכמשה כתיב והאיש משה ענו מאד / אספה לי וכי לא היו זקנים קודם לכן והרי כהר כינוי ועל משה ואהרן ושבעים מוקני ישראל והפרשה הזו אודר / כך היתה והיכן היו הזקנים אלא בשעה שכאו ישראל לאותן הדברים והיו העם כמתאוננים ותבעד במ אש יי / נשרפו כולם באותה שעה אלא שהיתה שריפתן כשריפת נדב ואביהוא שאף הם הקלו בעלותם להר סיני כשראו את השכינה שנאמר ויחזו את ר'איהם ויאכלו וישתו / וכי אכילה ושתיה היה שם /

משל

למה הדבר דומה לעבד שהיה משמש את רבו ומפרנסהו בידו והוא נושך ממנה כך הקלו את ראשם כאוכלים ושותים והיו ראויין לישרף באותה שעה הזקני ונדב ואביהוא ומפני שהיה מתן תורה חביב לפני הקבה לפיכך לא רצה הקבה לפגוע בהם בו כיום לעשו פריעה בהם הדא הוא דכתיב ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו בכלל שהיו ראויים להשתלח ידו אבל לאהר זמן באו מהן נדב ואביהוא אף הם נשרפו שנתאוו אותה התאוה שנאמר והאכספוף אשר בקרבן התאוה תאוה מהו והאכספוף ר' שמעון בר אבא ורבי שמעון בן מנסיא אחד מהן אומר לא והגרים שעלו עמכם ואחד אומר אין אכספוף אלא סנהדרין שנאמר אכספרי לי שבועים איש מה כתיב שם באותה שעה ותבעד במ אש יי ותאכל בקצה המהרה במקצת שבמחנה ומניין שאותם זקנים שעלו להר סיני נשרפו שנאמר ותבעד במ אש בעדתם ואין עדה אלא סנהדרין שנאמר והיה אם מעיני העדה וכתו' ואם כל עדת ישראל ישגו וכאן הוא אומר ואף אלהים עלה בהם ויהרג במשמניהם וכחורי ישראל הכריע אותן הבחורים שהיו קרויים זקנים שכת' עוד בהם ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל וכשהזרו וככו ובקשו בשר ואם יאמר בשר היה מה שבקשו והלא כל שהיו רוצים היוין בעשה לתוך פיהם שנאמר ויתן יי להם שאלתם ותאותם יביא להם ואם נאמר שלא היה להם שור ובהמה והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלת אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד ואם נאמר אכלום במדבר בכניסתן לארץ והלא כתיב ומקבר רב היה לפני ראוובן ולבני נד עצום מאד מכאן אמ' רבי שמעון לא כשר היה שנתאוו שכן הוא אומר וימטר עליהן מן כעפר שאר ואין שאר לא עריות שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו היו שכן בקשו להתיר להם את כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערובה להתיר להם את העריות וכן הוא אומר וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו וכשבקשו כן לפיכך ויחר אף יי מאד ובעיני משה רע באותה שעה אמר משה לפני הקבה למה הרעותה לעבדך ולמה לא מצאתי חן בעיניך לשעבר היה עמי מי ישא במשואן של ישראל ועכשיו אני לבדי שנ' לשאת את העם הזה / אם ככה את עושה לי הרגני נא הרגו באותה שעה אמ' לו הקבה מנה אחרים תחתיהן שנא' אספרי לי שבועים איש מוזהרים אותם שהיו דומין לי ולך כי מיניו הזקנים היה חביב לפני הקבה כיום מתן תורה שכתוב כי ביום השלישי ירדו' ואף במיניו הזקנים כתיב בני ירידה /

משל

עמדו ומנו אותם ואמר להם כזה אתם מעמידים לי כל יום ויום מינה את הנוגשים של מצרי' על השוטרים של ישראל והשוטרים נתמנו על יתר העם וכשאמר להם לא תוסיפון לתת תכן לעם היו באין הנוגשין ומזנין את הלבנים וכמצאו חסירות היו מכין הנוגשים את השוטרים שנאמר ויכו שוטרי בני ישראל אשר שמו עליהן וגו' והיו השוטרים מוכין על העם ולא היו מוסרין אותן ביד הנוגשים והיו אומרין מוטב לנו ללקות ולא יכשלו יותר העם לפי כשאמר הקבה למשה אספה לי שבועים איש אמר משה לפני הקבה רבני איני יודע מי ראוי ומי אינוראוי אמר לו אשר ידעת כיהם זקני העם ושוטריהן אותן הזקנים והשוטרים שמסרו לעצמן ללקות עליהם במצרים במתכונת הלבנים הם יבאו וישלו בגדולה הזו לפיכך אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריהן ולפי שמסרו עצמן ללקות על הצבו לפיכך ונשאו אתך במשא העם ללמדך שהשוון הקבה למשה מכאן את למד שכל מי שמוסר עצמו על ישראל וזכה לכבוד ולגדולה ולרוח הקדוש כתיב אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריהן מן אותם שכתב בהן ויכו שטרי בני ישראל / אספה לי שבועים איש מוקני ישראל והיכן היו אותן הראשונים זה שאמר הכתוב ירוע כבירים לא חקר ועמד אחרים תחתם עד שהיו במצרים היה להם שבועים זקנים שנאמר לך ואספת את זקני ישראל ועמהם יצאו ממצרי' וכשעלה משה לקבל את התור' עליו עמו שנ' ועל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבועים מוקני ישראל / ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה ער אשר נשוב אליכם כיון שעלה משה התננה על ישראל שירד בסוף ארבעים יום כיון ששהה לירד כמו שנאמר וירא העם כי בושש משה ואין בושש אלא לשון שהייה שנאמר מרוע בושש רכבו לבוא מרוע אחרו פעמי מרכבותיו נתכנסו כל ישראל אצל הזקנים אמרו להם משה התנה עמנו שירד לארבעים יום והרי ארבעים יום ולא ירד ושש שעות יותר ואין אנו יודעין מה היה לו אלא קום עשה לנו אלהים כיון ששמעו כך אמרו להם מרה אתם מכעיסין למי שעשה לכם כל אותן קשים עמדו עליו והרגוהו נתכנסו כל ישראל על אהרן בטקסים גדולה שנאמר ויקהל העם על אהרן וגו' / מה אתה יושב / אמר רבי יצחק רוח הקדש צווחת שנאתי קהל מרעים ועם רשעים לא אשב / קום עשה לנו אלהים ואם לא כי זה כזה אנו עושין לך כשם שעמדנו על חור והרגנוהו כך אנו עושין לך כיון שראה אהרן מה עשו לזקנים ולחור בתירא הרבה שנאמר וירא אהרן ויבן מזבוח לפניו ומניין שהרגו לזקנים שכן ידמיהו מוכיח את ישראל שנאמר גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים לא במחתרת מצאתים כי על כל אלה בשביל אלה אהיך ישראל מה פרע מהם ויגף יי את העם וגו' אחר זמן כשסלח להם הב' אמר למשה אספה לי שבועים איש / וזה שאמר הכתוב דברי חכמי כדרבנות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרוע אחד / כדרבנות כדור של בנות מה הכדור של בנות מזרקין לו לכאן ולכאן כך היו הדברות מזרקין בסיני דבר אחר כדרבנות מה הדרבן הזה מכוון את הפרה לחרוש לשנות את התלמי אף דברי חכמים מכוונן את לומדיהם לומר על דבר האיסור אסור ועל המותר מותר ומראין פנים והוראות מן התורה / דברי חכמים כ' רבנות נ' שמות נקראו לו דרבן מלמד מרדע למה נקרא שמי מלמד שהוא מלמד את הפרה לחרוש לכך נאמר דברי חכמים כדרבנות ואם תאמר כשם שהדרבן משלטל כך דברי תורה משלטלין תל' כמסמרות נטועים בעלי אסופות כמסמרות כתיב אם קבעת אותם כמסמר בלכך הם משמרין

בהמן הירד יצרכא ואומר לו אילו נפלת אתה בידו לא הירד
 ברהם עליך והיה הורגך ומן התורה מותר להורגו שהרי הורף
 הוא לפיכך קפץ ונשבע שתי פעמים חי' שאינו הורגו אמרו
 ישראל לפני הקדוש ברוך הוא אתה יודע כחו של יצר הרע
 שהוא קשה אמר להם הקב"ה סלקו אותו קימעה קימעה
 בעולם הזה ואני מעביריכם מן המדבר סורו סורו הביטלה סקלו
 מאבן וכן הוא אומר סורו סורו לפני דרך הרימו נס על העמים
 ולעולם הבא אני עוקרו מכס שנאמר והסירותי את לב האבן
 מבשרכם ונתתי לכם לב בשר כך דרש רבי תנחומא בר אבא
 ואמר י' אל משה אספרה לוי

ולמדנו

רבינו כמה אבות הייב אדם לעמוד מפני הזקן
 כשהוא רואה אותו עובר כך שנו רבותינו בתוך
 ארבע אמות הייב אדם לעמוד מפני הזקן שנאמר בפני שיבה
 תקום והדרת פני זקן וכדורע לפניו ושואל בשלמו בתוך ארבע
 אמות ואי זה הוא ההידור שאמר ר' תורה והדרת פני זקן שלא
 יעמוד במקומו ולא יאסתר את דבריו וכשהוא שואל הלכה
 טול ביראה ולא יקפץ להשיב ולא יאסתר את דבריו ודבריו טול
 מי שאינו נוהג בדרכי כבוד האלו נקרא רשע לפני המקום
 ותלמודו נשכה ושנתיו מתקצרות ולסוף הוא נא לידי עניות
 שנאמר וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים צעל אשר איבנו
 ירא מלפני האלהים מורא זו אינו יודע מה היא כשהוא אומר
 מפני שיבה תקום ויראת מאלהיך הוי אומ' זו מוראת הרב נאם
 כן נאמר מוראת רבית ומוראת משקלות אלא רבי אלעזר
 נאמר כאן פני זקן ויראת נאמר להלן איבנו ירא מלפני האלהים
 וחיוב להקדים לכל אדם ככניסיה וביציאה ולנהוג בו כבוד
 וכבוד שנאמר את י' אלהיך ותניא את לרבות את בעלי תורה
 שאין לך מדרה אחרת כיצא בה וכן הוא אומר ואתן אותם
 ראשים על העם מכאן את לבר שתנהוג בו מנהג נשיאות
 לעמוד מפניו ולהקדימו לכל דבר של גדולה אמר רבי אבא
 הכהן בר פפא כשהייתי רואה סיעה של בני אדם הייתי הולך
 בדרך אהרת שלא להטריח עליהם שלא יהו רואין אותי ועומדין
 מלפני וכשאמרתי אילו הדברים לפני רבי יוסף בר זבירא אמר
 צריך אתה לעבור לפניו והיו רואין אותך ועומדין מלפניך
 ואת מביאין לידי יראת שמים שנאמר בפני שיבה תקום והדרת
 פני זקן שמעלתן של צדיקים מעלה שאין לר' ירמיה אבל
 מעלתו של עשו מעלה שכולה ירמיה הוא היום אפרסוס למחר
 פנ' למחר קימוס למחר סרדינוס וכן גידוליהם וכן הנביא אומר
 אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים אבל מעלתו של יעקב מעלה
 שאין לה ירמיה ואין קדושתם מתהללת לעולם וכן את מוצא
 שהזקנים אחד מ'ג דברים שהן כתובים לשמו של הקדוש
 ברוך הוא אלו הן הכסף והזהב והכתנים והלויים וישראל
 והכבוד והמזבח והתרומות ושמן המשחה ואהל מועד
 ומלכות בית דוד והקרבתות וארץ ישראל והזקנים והכסף והזהב
 שנאמר לי הכסף ולי הזהב הכתנים מנין דכתוב וזה הדבר
 אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי לקח הלויים מנין
 שנאמר והיו לי הלויים ישראל מנין כי לי ישראל הכבודות
 מנין שנאמר כי לי כל בכור המזבח מנין מזבח אדמה תעשה
 לי התרומה מנין שנאמר ויקחו לי תרומה שמן המשחה
 מנין שנאמר שמן משחת קדש יהיה זה לי אהל מועד מנין
 שנאמר ועשו לי מקדש הקרבנות מנין שנאמר את קרבני
 לחמי לאשי מלכות בית דוד מנין שנאמר כי ראיתי בכבו לי
 מלך ארץ ישראל מנין כי לי הארץ הזקנים מנין אספרה
 לי שבעים איש דבר אחר אספה לי שבעים איש זה שאמר

והכתוב הכונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסודו
משל למה הדבר דומה לפלטרין שהיתה בנייה על

גבי הספינה כל זמן שהספינות מהוברות
 פלטרין שעל גביהן עוברת כך הכונה בשמים מעלותיו אימתי
 ככיכול כסאו מבוסס למעלה בזמן שישראל עשויין אגודה אחת
 לכך נאמר הכונה בשמים מעלותיו אימתי בזמן שאגודתו על
 ארץ יסודה וכן הוא אומר והיה כישורון מלך לכך אמ' לו הקדוש
 ברוך הוא למשרה אספה לי שבעים איש למה שיכנסו של
 צדיקים הנייה להם הנייה לעולם אבל כינסו של רשעים
 תקלה להם תקלה לעולם אספה לי שבעים איש בשעה
 שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אספה לי שבעים איש אמר
 משה היאך אני עושה להביא אותן מכל השכטים אם נביא
 חמשה מכל שבט ושכט אין עולין למנין עממא ששים ואם
 נביא ששה מכל שבט זה וחמשה משבט אחר הריני מטיל קנאה
 בין שמונה שבטים מה עשה נטל שבעים פתקין וכתב בהן זקן
 ונטל שבעים פתקין חלקין וטרפן ונתנן בקלפי ואמר להם
 בואו וטולו פתקיכם כל מי שהיה עולה בידו כתוב בו זקן היה
 יודע שנתמנה זקן אמר לו רבי נחמיה עדין הוא מהלוקת
 בדבר שיכול לומר לו אי כן פתק אחד כתוב בו זקן אלו הירד
 שם מיד היה עולה בידו והיאך עשה אמר רבי נחמיה כך עשה
 משה נטל שבעים ושנים פתקין שנים חלקים וטרפן ונתנן
 בקלפי ואמר להם בואו וטולו פתקיכם אם עלה בידו פתק
 כתוב בו זקן הירד יודע שנתמנה זקן ואם עלה בידו פתק חלק
 היה יודע שלא נתמנה והממונה אמר לו הרי שם פתק אחד
 כתוב בו זקן אלו היית ראוי להתמנות הירד עולה בידך כיון
 שעשרה להם כך נתמנו הזקנים אלרד ומיד היו שם ומיעטו
 את עצמם אמ' אין אנו כדאי להיות במינוי הזקני ועל שמיעטו
 את עצמם נמצאו יתרון על הזקנים כחמשה דברים הזקנים לא
 נתנבאו אלא למהר שנאמר ואל העם תאמר התקדשו למור
 אבל אלו נתמנו ונתנבאו מה שעתידי להיות בסוף ארבעי שנה
 שנאמר וישארו שני אנשים וגו' ומה היו מתנבאין יש אומרים
 על מפתו של גוגיש אומרים היו מתנבאין ואומרים משרה
 ימו יהושע מכנים את ישראל לארץ תדע לך שכך היו מתנבאין
 שכך יהושע אמר למשה ויען יהושע בן נון משרת משה וירץ
 הנער ויגד למשה מי היה זה גרשם בן משה הזקני לא נכנסו
 לארץ אבל אלרד הוא אליד' בן כסלון ומיד זה קמואל בן
 שפטן הזקנים לא נתפרשו שמותם והזקנים נפקדו נבואתם
 שהיתה משל משה שכן הקדוש ברוך הוא אומ' למשה ואצילתי
 מן הרה אשר עליך ושבת עליהם אבל אלו היתה נבואתם
 משל משה שמה חיסר מנבואתו כלום

משל

לגר שהיה דלוק והדליקו כמה נרות ואור דליקתו
 לא חסר אף כאן משה אלעף שהיתה נבואת שבעים
 זקנים לשעבר והלא כבר נאמר במצרים לך ואספת את זקני
 ישראל אלא מפני שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אספה
 לי שבעים איש ללמדך שבשעה שאמר פרעה הנה נתחכמה
 לו ושימו עליו שרי מסים ויבן ערי מסכנות קבץ את כל
 ישראל ואמר להם בבקשה מכס עשו עמי היום טובה היינו
 דכתוב ועבדו מצרים את בני ישראל כפרך בפרך פרעה
 נטל סל ומגרפה מי היה רואה את פרעה נטל סל ומגרפה
 ועושה בלבנים ולא הירד עושה מיד הלכו כל ישראל בזריות
 ועשה עמו אותו היום ככל כחן לפי שהיו בעלי כח ונבוא' כיון
 שחשיב העמיד עליהם נגושים אמ' להם חשכו את הלכני מיד

בשתתפו שם שכמו של לוי שנאמר ויעמד משה בשער המחנה ונו' ויאספו אליו כל בני לוי כיון שאמר להם משה שימו איש הרבו על ירכו וגומ' מיד עשו כן ולא נשאו פנים וכן משה מכרכר האומר לאביו ולאמון לא דאיתו ואת אחיו וגומ' וכיון שראה הקבה שהיו כולם צדיקים ונסת אותם לעמודו בנסיונם שנאמר אשר נסיתו במסה מיד אמר הקדוש ברוך הוא והיו לי הלויים לקיים מה שנאמר י' צדיק יבחן / אבל הרשעים כתיב בהם ורשע ואהב חמס שנאה נפשו / אמר דוד אשרי כל ירא י' החולץ בדרכיו / וידבר י' עשה לך שתי חצוצרות כסף / וזה שאמ' הכתוב שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם בשעה שהכניס שלמה את הארון לבית המקדש התחיל שלמה אומר שאו שערים ראשיכם וגו' שהיו הפתחים שפלים ואמר והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד אמרו לו השערים מי הוא זה מלך הכבוד בקשו השערים לירד עליו ולרוץ את ראשו אלהי טאמר י' עבאות הוא מלך הכבוד סלה / חזר ואמר י' עוזו וגבורו וגומ' / שאו שערים ראשיכם אמר להם התגדלו שמלך הכבוד עליכם מיד הלכו לו כבוד ונשאו עצמן ונכנס הארון אמר להם הקדוש ברוך הוא אתם חלקתם לי כבוד הייכם כשאחריב את ביתי אין אדם שולט בכם תדע שכל כלי בית המקדש גלו לבבל שנאמר ויתן י' בידו את יהויכין מלך יהודה ומקצת כלי בית האלהים ויביאם ארץ שנער / אבל שערי בית המקדש במקומן נגזו שנאמר טבעו בארץ שעריה / מהו י' עבאות הוא מלך הכבוד סלה / שהוא חולק מכבודו ליריאו כיצד הוא נקרא אלהים קרא למשה אלהים שנאמר ראה נתתיך אלהים לפרעה / הוא מחיה מתים וחולק מכבודו לאלוהו והחיה את המתים שכן אומר ויאמר אליהו ראי הי בכך / והמלך המשיח מלביש לבושו שנאמר הוד והדר תשוה עליו מדי הקדוש ברוך הוא כתוב בו עלה אלהים בתרועה י' בקול שופר ואב' לו הקבה למשה מלך עשיתך שנאמר ויהי בישרון מלך כשהוא יוצא תוקעין לפניו אף אתה עשה לך שתי חצוצרות כסף שבשעה שתהא מוכנים את ישראל יהיו תוקעין בהם והם מתכנסין שנאמר ותקעו בהן זבוערו אליך לפיכך עשה לך שתי חצוצרות כסף / זה שאמר הכתוב ירא את י' בני ומלך ועם שונים אל תתערב / ומהו מלך המליכהו עליך / דבר אחר ומלך המלך יצר טוב ער' יצר רע שנקרא מלך שנאמר ויבא אליה מלך גדול וכבד אותה דבר אחר ומלך בן המלך יכול אם יאמר לך המלך עבוד ע' תשמע לו יתל ירא את י' בני ומלך כך נבוכד נצר שאמר לחנניה מישאל ועזריה לעבוד ע' ולא שמעו לא אמרו לו לאלהך לא איתנא פלחין ולעלם דבא די הקמת לא נסגוד / אמ' להם נבוכד נצר חצדא שדרך מישך ועבד נגו לא כן אמר להם הקבה שתהיו שומעין למלכו כל מה שהוא אומ' להם שנ' אני פי מלך שמור / אמר לו אתה מלך למסים ולא רנוניות אבל לעבוד ע' נבוכד נצר וכלב שוה שדרך מישך ועבד נגו ואמרין למלכא נבוכד נצר לא חשתיך אנהבא על דנא פתגם להתכותך / והן איתי אלהבא די אנהבא פלחין יכול לשיבותג' מן אתון נורא יקודתא זמן ירך מלכא ישזיב / והן לא וגו' אמרו לו בין מציל ובין אינו מציל ידע לרוא לך מלכא די לאלהך לא איתנא פלחין ולעלם דהבא די הקמת לא נסגוד הוי אומר ירא את י' בני ומלך ועם שונים אל תתערב עם אותן שאומרין שני אלוהות בעולם אל תתערב להם ססופן לאבד מן העולם והיה בכל הארץ פי שנים בה יכרתו ינועו והשלישית יותר בה ואין השלישית אלא ישראל שנאמר ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה הוי אומר ירא את י' בני ומלך כל מי שהוא ירא מן הקדוש ברוך הוא נעשרתו מלך

ממי את למד מאברהם על ידי שנתירא מן הקדוש ברוך הוא נעשה מלך מנין שנתירא דכתיב כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ומנין שנעשה מלך שנא' אל עמק שוה הוא עמק המלך שהשוו הכל ונשלד עצה שם וקצצו ארזים ועשו כסא והושיבו אותו עליוהם מלך ולא תאמר אברהם כלבד אלא אפילו משרה שנתירא מן הקדוש ברוך הוא שנאמר ויסתר משה פניו כי ירא מהכיש אל האלהים ומנין שנעשרה מלך דכתיב ויהי בישרון מלך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה מלך עשיתך מדי מלך יוצא למלחמה תוקעין לפניו אף אתה כשאתה יוצא למלחמה יהיו תוקעין לפניך ממה שקראו בענין עשה לך שתי חצוצרות כסף / עשה לך משלך / עשה לך / לך אתה עושה ואין אתה עושה לאחר אתה משתמש בהן ואין אחר משתמש בהן תדע לך שהרי יהושע תלמידו של משה לא נשתמש בהן אלא בשופרות כשבא להלחם ביריחו נתכנסו ליריחו שבע אומות שנאמר ותעברו את הירדן ותבא אל יריחו וילחמו בעלי יריחו האמורי והפריזי והכנעני והחתי והגרגישי והחוי והיבוסים ואתן אותם בירכם וכי שבע אומות היו בעלי יריחו שהכתוב אומר בעלי יריחו האמורי וגו' / אמר רבי שמואל בר נחמן יריחו היתה סוגרית של ארץ ישראל אמרו אם נכבשת יריחו מודי כל הארץ נכבשת לפיכך נתכנסו לתוכה שבע אומות ומה כתיב שם וירע העם ויתקעו בשופרות מלמד שאפילו יהושע תלמידו לא נשתמש בהן ולא תאמר יהושע אלא משה רבינו עצמו עד שהוא כחיים נגזו אמר רבי יצחק הרי שבשטר אומר כשהוא בא להפטר מן העולם אמר הקהילא אלי את כל ראשי שבטיכם והיכן החצוצרות שלא היה אומ' להם תקעו בהן אלא שער הוא בחייו נגזו / אמר רבי הושע דסכנין בשם רבי לוי לקיים מדי שנאמר אין שלמון ביום המות / הוי עשה לך שתי חצוצרות לך אתה עושה ואין אחר משתמש בהן אלא דוד המלך שנאמר ויעמדו הלויים על עמדם והשיר משורר והחצוצרות מהצעדים אמרו דכותינו אף החצוצרות שהיו במקדש נגזו אבל דוד המלך היה משתמש בכבוד שנאמר עורה ככודי עוררה הנבל וכבוד / אמר רבי פנחס הכהן בר חמא כבוד היה תלוי למעלה מן מטתו של דוד כיון שהגיע הצות לילה רוח צפנית מנשבת בו ומנגן מאיליו מיד היה עומד דוד וכל התלמידים שהיו עוסקין בתורה והיו יגיעים ומגדדין שינה מעיניהם והגנים כתוררת עד עמוד השחר לפיכך היה אומר דוד עורה ככודי עוררה הנבל זכנור אעיררה שחר / דרך השחר להיות מעורר בני אדם אבל אני מעורר את השחר / דבר אחר עוררה ככודי מפני כבוד יוצרו שהוא יצרו אומר לו דוד הלא אתה מלך / דרך המלכים להיות ישנים עד שלש שעות ולמה אתה עומד חצות לילה והיה אומר לו עורה ככודי אין כבודך לפני כבוד יוצרך כלום לכך נאמר עוררה ככודי וגומ' / חצות לילה אקים להודות לך / אמ' דוד חייב אני לעמוד בחצות הלילה ולקלסך על כל שעשית עם זקנתי כחצי הלילה דכתיב ויהי כחצי הלילה ויחרד האיש חלפת ויאמר מי את ותאמר אנכי רות אמתך / אמר לה ליני הלילה והיה בבקר אם ינאלך טוב ינאל / אמר רבי יהודה הלוי בר שלום אמררה לובדברים אתה מוציאני אמר לה חי י' איני מוציאך בדברים / חי י' שהשביעי ליצרו שהיה מקטרנו ואומר את פניו והיא פניויה הרי השעה שתזקק לה מיד נשבע אותו הצדיק חי י' איני נוע בהכזו הלילה ולא בועז לבדו אלא כל הצדיקים משיבועין ליצין שכן את מוצא בדרך כשנפל שאול בידו מה כתיב אמר דוד חי י' כי אם י' נפנו או י' ומויבא לך או במלחמה למה נשבע שתי פעמים אמר רבי שמואל בר נחמן

נחמן

אורן ואמרת אליו בהעלותך הקרבנות כל זמן שביית המקדש קיים הם נוהגין אכל הנרות לעולם אל מול פני המנורה וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן כטילין לעולם אל מול פני המנורה שלא תהיו מבזין על המנורה הוי שנאמר כי מי בו ליום קטנות ושמחו וראו את האבן הכדיל ביד זרובבל שבעה אלה עיני יי' המה משוטטות בכל הארץ זו המנורה ומהו שבעה אלה שבעת הברות כנגד שבעה כוכבים שמשוטטי בכל הארץ כך הביבין הם לפני שלא תהיו מבזין לך כאמר אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות שמה ישעה אותך יצרך לומר שהנא צריך אורה ראיה מה בחלונות בית המקדש וחלונות אטובות אל התא יסוף אלי המה לפני מה לשער וגו' בחלונות אין כתיב לא בחלונות שהיו רחבות מבחוץ וצרות מבפנים כדי שיהו מוציאים אורה לחוץ אמר רבי כרכיה הכהן הברק הורה תולדות האש של מעלה הוא והוא יוצא ומבהיק את כל העולם כולו שנאמר ודמות החיות מראהו כנהלי אש כוערות כמראה חלפידים וגו' ומבהיק את כל העולם כולו ואינו צריך לאור שלכם ולמה אמרתי לכם אלא כדי להעלותך אמר רבי חנינה אמר הקבה העינים שיש בך יש בתוכם לבן ושחור ואין אתה רואה מתוך הלבן אלא מתוך השחור הקבה שכולו אורה והוא צריך לאור שלכם לא אל מול פני המנורה בשר ודם כדליק נר מנר דלוק שמה יכול להדליק נר מתוך חשך אבל הכהן הדליק אור מתוך חשך שנאמר והשך על פני תהום מה כתיב אחריו ויאמר אלהים יהי אור ומתוך החשך הוצאתי אורה ואינו צריך לגרו שלכם ולפי אמרתי לך בשביל להעלותך להעלות נר תמיד דבר אחר בהעלותך זה שאמר הכתוב גם חשך לא יחשיך כמד ולילה כע' יאיר בהשיכה כאור ולנו אופ' בהעלותך את הנרות

משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו אוהב אמר לו המלך תדע שאצלך אני סועד לך התקן לי הלך אוהבו והתקין מטה של הדיש כיון שבא המלך באו עמו שמשין סובקין מכאן ומכאן מנורו של זהב לפניו מכאן ומכאן כיון שראה אוהבו את כל הכבוד נתכייש והטמין את כל כבודו שהתקין לו שהיה לו מן הדישויות אמר לו המלך מהו לא אמרתי לך שאצלך אני סועד למה לא התקנת לי כלום אמ' לו אוהבו ואני המלך ראיתי את כל הכבוד הזה נתכיישתי והטמנתי כל מה שהתקנתי לך שהיו כלי הדישו' אמ' לו המלך חייך שאני פוסל את כל כלי שהכאתי עמי וכשביל אהבתך איני משתמש אלא בשלך וכך הקבה כולו אורה שנאמר ונהו עימיה שרי והוא אומר לישראל התקינו מנורה ונרות מה כתיב שם ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ועשית מנורת זהב טהור כיון שעשו באה השכינה מה כתיב שם ולא יכול משה לבא אל אהל מועד מיד קרא למשה אל משה ובכא משה אל אהל מועד לרבר אתו ומה דבר אליו בהעלותך את הנר אמר ישראל שלח אורך ואמתך המה ינחוני גדול אורו של הקב"ה החמה והלבנה מאירין העולם ומחייכן הן מאירין מן זקוקי אור של מעלן הן חוטפין שב לאור חציץ יהלכו לנגוה ברק חניתך גדול הוא האור של מעלן שלא נתן ממנו לכל הבריות אחד ממאה שנאמר מה כחשוכה ונהוהא לפיכך עשיתי חמה ולבנה שיאירו לפניך שנאמר ותן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ אל מול פני המנורה יאירו אמר דוד באור פני מלך חיים אמר רבי יעקב בר יוסי במנעה השמחה מן הרשעים ונתנה לצדיקים לישראל שהוצרך הקדוש ברוך הוא ליטב עם בשך ודם כנר שאמר להם אל מול פני המנורה רבי לוי ברבי אמר מנורה טהורה יורה מן השמים שאמר לו הקדוש ברוך

ויהוה תגל ערכה ותפרח כחצלת פרוח תפרח ותגל וידבר יי' קח את הלויים וילמדנו רבינו כמה נימין היו באות ככנור שנאמר שובע שמחות את פניך נעימות בימיך נצח אל תהי קורא אלא שבע שמחות וכן דוד אומר שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך ולימות המשיח נעשרה שמחה שכן דוד אומר בנינו למנצח בנינות על השמינית לעתיד נעש' עשר שנאמר אלהים שיר חדש אשירה לך בנבל עשור אומרה לך ומי התקין להם שמואל דודו שנאמר יסוד דוד ושמואל הרואה באבונתם והם העמידו הלויק השיר ויהיו הלוי עומדין על הדוכן ומזמרים לפני מי שאמר והיה העולם ראה היכה שחיבב הקדוש ברוך הוא את הלויים כך אמ' הקדוש ברוך הוא למשה הרבה הלויים הביבין לפני קח אותם לשמי לשררה מנין מכה שקראו בענין קח את הלויים זה שאמר הכתוב יהוה צדיק יבחן וגו' אין הקדוש ברוך הוא מעלה את האדם לשררה עד שבוהן ובודק אותו תהלה וכיון שהיה עומד בנסיונו הוא מעלה אותו לשררה וכן את מוצא באברהם אבינו נסחו הקדוש ברוך הוא עשר נסיונות ועמד בהן ואחר כך ברכו שנאמר ויי' ברך את אברהם בכל וכן יצחק נסחו בימי אבימלך ועמד בנסיונו ואחר כך ברכו שנאמר וזרע יצחק בארץ הזאת ומצא בשב' ההוא מאה שערים ויברכה לו וכן יעקב אבינו נסחו בכל אותן הצרות בעשו ברהל בדינה ביוסף וזיאת יצא מכית אביו שנאמר כי במקלי עברתי וגו' וברכנו וירא אלהים את יעקב עוד בכואו מפני אדם ויברך אותו וכן יוסף נסחו בכל אותן הצרות באשת פוטיפר והיה חבוש שתי עשרה שנה ואחר כך יצא ונעשה מלך על שעמד בנסיונו הוי יי' צדיק יבחן ואף שבטו של לוי נתנו נפשם על קידוש שמו של הקב"ה שלא תבטל התורה שבשעה שהיו ישראל במצרים מאסו בתורה ובמילה והיו כלם עובדי עבודה זרה שכן יחזקאל מוכיח שנאמר ואמרת אליהם כרה אמר יי' אלהים ביום בהרי כישראל ואשא ידי לזרע יעקב מה כתיב בסוף הענין ומרו כי בית ישראל ולא אבו לשמוע אלי איש את שקוצי עיניהם לא השליכו וגו' מה עשה הקב"ה הכיא השך על המצרים שלטת ימים והרג בהם כל רשעי ישראל שכן הוא אומר וברותי מכס המורדים והפושעים ביי וכן הוא אומר התאנה הכטה פגיה אלן הרשעים שבישראל והנפנים סבור נתנו ריח אלן הנשארים שעשו תשובה ונתקבלו קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך שהי הגיע הקץ מן הגאולה אבל שבטו של לוי כולם צדיקים היו והיו עושיין את התורה שנאמר כי שמרו אמרתך ובריתך יצורו וזו המילה ולא עוד אלא כשעשו ישראל את הענל לא תנחומא י ג iii IO נשתתפו

גאולת עולמים בזכות יעקב ובזכותך הם נגאלין שנאמר גאולת
בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה

פרשת בהעלותך

ויברך יי' דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות

ילמדנו רבינו מהו להדליק בשמן שריף בשבת כך שנו
 רבותינו אין מדליקין בשמן שריף ביום טוב
 מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן
 שומשמן בשמן אגוזין בשמן צנונו בשמן דגים בשמן פקועות
 בעטרן ובנפטל טרפון אומ' אין מדליקין לא בשמן זית בלבד
 עמר רבי יהודה על רגליו ואמר לו רבי טרפון מה יעשו אנשי
 מדי שאין להם אלא שמן צנונות ומה יעשו אנשי קפושקיא
 שאין להם לא זה ולא זה אמר לו רבי טרפון הרי מצינו שהוכב
 הקדוש ברוך הוא שמן זית יותר מכל השמנים כבר ובהדליק
 שהרי שנה פרשת הדלקת הנר ושליש בכמה מקומות ומרוב
 חיבתו בחר שמן זית זך כתית למאור למאור ולא למנחות
 זמותר מן הזית הראשון והיה למנחות הנקרות תדע שהרי כל
 המנחות לא נאמר בהן אלא ונתת עליה שמן וכבר הדלקת
 כתיב שמן זית ולא שאר שמנים זך כתית למאור ואנו מוציאין
 בהרבה מקומות עוה הקדוש ברוך הוא על הנרות להדליקן
 מן שמן זית זך שנאמר ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך
 שמן זית זך כתית צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך
 כתית למאור על המנורה הטהורה ואף כאן בהעלותך את
 הנרות בהעלותך את הנרות זה שאמר הכתוב יי' הפץ למען
 צדקו יגדיל תורה ויאדיר אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לא
 בשביל שאני צריך לנרות של בשר ודם הזהרתיך על הנרות
 אלא לזכותם וכן הוא אומ' ונהורא עמיה שרא וכתוב גם השך
 לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כהושכ' כאורה ללמדך שאינו
 צריך לנרות של בשר ודם תדע לך כשארם בונה בית עושה לו
 חלונ' ומבקש שיהא האור נכנס מכהון ומאיר מבפנים ושלמה
 בנה בית המקדש לא עשה כן לא עשה חלונות צרות מבפנים
 רחבות מכהון כדי שיהא האור יוצא מבפנים מבית המקדש
 ומאיר לחוץ שכן הוא אומר ויעש לבית הלוי שקופים אטומים
 להודיעך שכלו אור ואינו צריך לאורם ולמה עוה אתכם כדי
 לזכו אתכם לכך נאמר בהעלותך את הנרות היי' הפץ למען
 צדקו יגדיל תורה ויאדיר אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל
 הווי זהירין להדליק את הנרות לשמי ואני מאיר לכם אורה
 גדולה לעתיד לבוא לכך נאמר קומי אורי כי בא אורך וגומ'
 בהעלותך את הנרות את מוצא שנים עשר שבטים שהקריבו
 קרבנות לחנוכת המזבח לא הקריב שבט לוי וחיו מצירים למה
 רחקנו מהקרבה לחנכת המזבח

משל

למה הדבר דומה למלך שעשה סעודה והיה קורא
 בכל יום אומניות היה לו אוהב אחד שהיה אוהב
 יותר מדאי לא קרא אותו עמהם והיה מיצר לומר שמה יש
 בלבו של המלך עלי כלום לפיכך לא זימנני בכל הסעודות
 האלו כיון שעברו כל ימי הסעודה קרא לאותו אוהב ואמר לכל
 בני המדינה עשיתי סעודה והלך לעצמך אני עושה סעודה אחת
 בלבד ויהיה למר שאוהבי אתה כך המלך זה מלך מלמי
 המלכים הקד' ברוך הוא את מוצא שנים עשר שבטים הקריבו
 לחנוכת המזבח וקבלן הקדוש ברוך הוא שנאמר קח מאתם
 ושבטו של לוי לא הקריבו כיון שעברה חנכת המזבח אמר לו

הקדוש ברוך הוא לאהרן ולבניו כל השבטים עשר חנוכה ואתם
 לעצמכם עשו חנכה לכך נאמר דבר לאהרן ואל בניו בהעלותך
 ואחר כך קח את הלויים בהעלותך את הנרות את מוצא
 שנתקשה משה במעשרה המגורה יותר מכל כלי המשכן עד
 שהראה לו הקדוש ברוך הוא באצבע בפרסות כהמה טהורה
 ובפרסות כהמה שמאה שנאמר זאת הויה אשר תאכלו מכל
 הכהמה כל מפרסת פרסה אך את זה לא תאכלו כיון
 אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה החדש הזה לכם ראש חדש
 וכן במעשה המגורה שנאמר וזה מעשה המגורה מקשר זהב
 מהו מקשה כלומר מה קשה היא לעשות שהרבה יגע משה עד
 שלא עשה המגורה שכן הוא אומר מקשה תעשה המגורה כיון
 שנתקשה אמר הקדוש ברוך הוא למשה טול זהב והשליכהו
 לאש והוציאהו והיה נעשית מעצמה וכפותריה ופרחיה
 גביעיה וקניה ממנה אתה היה מכה בפטיש ומעצמ' נעשית לכך
 הוא אומר מקשה תעשה המגורה יוד מלא ולא כתיב תקשר
 כלומר מעצמה תעשה מה עשה משה נטל את הככר והשליכו
 לאור ואמר משר רבונו של עולם הרי הככר בתוך האש כשם
 שאתה רוצה תעשה לפניך מיד יצאת המגורה עשויה כתיקונה
 לכך כתיב למראה אשר הראה יי' וגו' אין אוהב כאן אלא כן
 סתם מי עשה הקבה לפיכך אמר לו הקדוש ברוך הוא להזהיר
 את אהרן להדליק בהעלותך את הנרות אמר הקדוש ברוך
 הוא לישראל אם הזהרתם להיות מדליקין לפני אני משמר
 נפשותיכם מכל דבר רע שנמשלו נפשותיכם כבר שנאמר נר
 אלהים נשמת אדם בהעלותך את הנרות זה שאמר הכתוב
 כי אתה תאיר נרי אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו
 של עולם אתה אומר שנאיר לפניך אתה הוא נרו של עולם
 והאורה דרה אצלך כתיב והוא גלי עמיקתא ומסתרתי ידע
 מה כחשוכא ונהורא עימיה שרא ואתה אומר אל מול פני
 המגורה יאירו שבעת הנרות כי אתה תאיר נרי אמר להם
 הקדוש ברוך הוא לא שאני צריך לכם אלא שתאירו לי כשם
 שהארתי לכם למה לעלות אתכם בפני כל האומות שיהו אומ'
 היאך ישראל מאירין לבי שהוא מאיר לכל משל למרד' לפקח
 וסומא שהיו מהלכים בדרך אל הפקח לסומא כשנכנסו לבית
 צא והדליק לי את הנר הזה והאיר לי אמר לו הכומא בטובתך
 כשהיית בדרך אתה היית מסמכני עד שנכנסנו לבית ואתה
 היית מלוח אותי ועכשו אתה אוהב לי צא והדלק הנר אמר לו
 בשביל הטובה שהייתי מלך בדרך לפיכך אברתי לך האר
 לוי הפיקח זה הקדוש ברוך הוא שנאמר עיני יי' המהמשוטטות
 בכל הארץ והסומא אלו ישראל שנאמר נגששה כעורים קיר
 וכאן עינים נגששה כשלנו בצערים וגו' והיה הקבה מנהיגם
 ומאיר להם שנאמר ויי' הולך לפנים יומם כיון שעמד המשכן
 קרא הקדוש ברוך הוא למשה ואמר לו שתאירו לי שנאמר
 בהעלותך אל הקדוש ברוך הוא לישראל בשביל לעלות אתכם
 אמרתי לכם שתאירו לי כשם שהארתי לכם בדרך לכך נאמר
 בהעלותך מה כתיב למעלה כן ענין ויהי ביום כלות משרה
 ויקריבו הנשיא' ואחכ דבר לאהרן בהעלותך זה שאמר הכתוב
 יראו את יי' קדושו כי אין מחסור ליראיו את מוצא למעלה
 ל' שבטים הקריבו ושכט לוי ל' הקריב ושכט אפרים וכל
 הנשיאים הקריבו חוץ מנשיאו של לוי וימי היה אהרן שנאמר
 ואת שם אהרן תכתב על מטת לוי ואתה ל' הקריב עם
 הנשיאים והוא אומר אי לי שכט בשבילי אינו מקובל שבט
 לוי אמר לו הקדוש ברוך הוא למשרה לך אמר לאהרן
 אל תתירא לגדולה אתה בתוקן לך מאמר דבר אל

הקדוש ברוך הוא מציל מן האש אמור לחם הרי חנניה מישאל
ועזריה בעיריך שחצלוני אותן מן הכבשן שנאמר ויהי כהם
מכני יהודה דביאל חנניה מישאל ועזריה הוי יהודה בחוקקי
דבר אחד אם יאמר לך אדם למה כברה אליהו מזבח ככרמל
והקריב עלי קרבן וכית המקדש קיים באותה שעה ואמר משה
איש איש מבית ישראל אשר ישחט ולא פתח אהל מועד וגו' אמר
לו כל מה שעשה אליהו לשמו של הקדוש ברוך הוא עשה ועל
פי הגבורה שנאמר ויהי בעלות המכרה וגו' אליהו הנביא
ואמר הוי לי גלעד אם יאמר לך אדם הוי גזעון הקריב
בכמה והרי אסור שהיה שילה קיימת היתה אמר רבי אבא בר
כהנא שבעה דברים עשת גזעון הקריב פר הנעבד ופר המוקצת
ובנה מזבח וברת עצים מן האשחה והקריב כלילה קרבן על ידו
בלא כהן והיה מן הכומרים וכל מה שעשה על פי הגבורה עשה
שנאמר ויהי כלילה ההוא ויאמר לו לקח את פר השור אשר
לאביך והעלית עולה בעצי האשרה אשר תכרות ובנית מזבח
לוי אלהיך על ראש המעון הווי במערכה הוי אומר לי
מבשרה ואם יאמר לך אדם הוי דוד עבר על לא תעשרה
אמר הקדוש ברוך הוא לימר את השב כסופר המלמד תינוקות
שנאמר אלמדה פושעים ורכיך וחטאים אליך ישוכו הוי יהודה
בחוקקי ואם יאמר לך אדם למה חלל יהושע את השבת ביריחו
אמר לו על פי הגבורה שנאמר ויאמר י אל יהושע הוי נתתי
בירך את יריחו ואת מלכה גבורי החיל וסכותם את העיר כל
אנשי המלחמה הקוף את העיר פעם אחת כהתעשה ששת ימים
ושבעה כהמים ישאו שבעה שופרות היובלים לפני הארון ביום
השביעי הסבו את העיר שבע פעמים ובגזן שהיתה שבת שאין
שבעת ימים בלא שבת הוי אפרים נצחו ראשי ועוד דברי
אחר עשה יהושע מדעתו מה שלא נאמר לו כיון שבכשה ירוחו
שבת היה אמר יהושע השבת כלה קדש וכל מה שכבשו בשבת
הוא קדש לוי כל כסף זהב וכלי נחשת וברזל קדש הוא לוי
אמר י הוי יבא אמר רבי ברכיה הכהן כרבי קעיר הנדחת
עשאה דעיר הנדחת אסורה בהנאה שנאמר וטרפת באש את
העיר ואת כל שילה כליל לוי אלהיך אמר רבי יהודה בר
שלום לישאל מה שאמר הקדוש ברוך הוא ראשית עריסותיכם
הלה תרימו תרומה אמר יהושע וכבשנו אותה תהלה נקדש
את כל שילה לנכוה אמר הקדוש ברוך הוא וכך עשית הרף
קרבנך מסייע את שבטך וזוהר את השבת ביום השביעי
בשיא לבני אפרים זה שאמר הכתוב כאשר דבר מלך שלמן
ומי יאמר לו מה תעשה שומר מצוה לא ידע דבר רע וכן הוא
אומר אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל

משל

באדם אחד צדיק מושל ביראת אלהים מי הוא
שמושל ביצרו מי שעושה רצונו של מקום ומי
הוא זה זה יוסף אבי מבשרה אבי אביו של יהושע בן נון מר
כתיב בו ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את
ענייה אל יוסף ומאן ולא שמע אליה אמר לו הקדוש ברוך
הוא אתה לא שמעת לרף חייך אני ממליכך על מצרים ויהיו
כלם שומעין לדרכיך שנאמר ויאמר פרעה לכל מצרים לכו
אל יוסף וכן הוא אומר אתה תהיה על ביתי וגו' ואין עושין בני
פלוסין שלי דבר חוץ מדעתך וכן הוא אומר ויוסף הוא השליש
על הארץ והוא המשביד על שטלט ביצרו נעשה שליט בארץ
ויהי איש מצליח לא היה צדיק לומר אלא צדיק למה כתיב איש
מצליח אמר לו הקדוש ברוך הוא שיתמה שלא שונה אדם
הראשון ואין מצליח אלא לשון שורה שנאמר וצלחו הירדן
לפני המלך אמר לו הקדוש ברוך הוא אין קרבן וזה דוחר

את השבת חייך קרבן בנך וזוהר את השבת כשכל מצוה
שעשית הוי אוכר כיום השלישי נשיא לבני אפרים אלישמע בן
עמיהוד אכר רבי עזריה אמר הקדוש ברוך הוא ליוסף אתה
שמרת מצוה לא תנאף וקיימת את התורה קודם שנתתה חייך
אין שבת מפסיק בין שני בניך בקריב אלא אפרים כיום השביעי
ומבשרה ביום השמיני רבי מאיר ורבי יהושע בן קהרר הוי
דורשין את השמות אלישמע אלי שמע ולא דוננו לא שמע
עמיהוד עמי היה הוודו ולא עם הרשעה וכן גמליאל בן פדה
צור אמר יוסף גמליאל עשרה עמי גמולים בן פדה צור
פדה אותו הקדוש ברוך הוא מצרתו מכית הסהר וכן כתיב
יגמלני כצדקי כבוד ידי וגו' אך שמואל בר אמי מהו כבוד ידי
ככוריות ידי שהייתי כמצות יגמלני כל אדם שהוא עני ירא
מן הקדוש ברוך הוא וכשהוא עשוי כגסח בעשרו ואין עליו
יראה אבל יוסף כשהיה עבד ירא את כשהיתה ארונתו
משדלתו והוא אומר לה ואיך אעשה הרעה הגדולה וחטאתי
לאלהים וכשנעשה מלך הוסיף יראה שנאמר ויאמר אליהם
יוסף כיום השלישי זאת עשו וחיו את האלהי אני ירא וכשירדו
אותה שעה שנייה וירא יוסף אתם את בנימן והרי אין דרך
המלכים להכין מיום לחבירו אמר רבי יהונן שבת היתה ואיך
הוכן אלא שבת שנאמר ויהי כיום הששי והכינו אמר לו הקדוש
ברוך הוא אתה שמרת את השבת עד שלא נתת חייך שאני
עושה לכן בניך בקריב כשבת ביום השביעי נשיא לבני אפרים
אמר רבי אבין הלוי ברבי הירי יוסף מכרך ואדוננו רואה אותך
מלחש בפיו והוא אומר לו מה אתה אומר הוא אומר אני מברך
לך הקדוש ברוך הוא אמר לו אבי מבקש לראותו אמר לו יוסף הרי
חמה מכמה שמשין שלו אין אתה יכול להביט כבודו על אחת
כמה וכמה אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך נבשילך אני נגלה
עליו וירא אדניו כי י אתו אמר רבי אבין הלוי כרבי מהו
שכתב מי הוא זה מלך הכבוד שהוא חולק כבוד ליריאו מלך
בשר ודם אין משתמשין בשרביטו ומשה נטל שרביטו שנאמר
ויקח משה את מטה האלהים בידו מלך בשר ודם אין יושבין
על כסאו ושלמה כתיב בו וישב שלמה על כסא מלך
בשר ודם אין רוכבין על סוסו ואי זה סוסו של הקדוש ברוך הוא
סופה וסופה שנאמר בסופה ובסופה דרכו ונתנו לאלהיו של
איעל אליהו בסערה השמים מלך בשר ודם אין לובשין לבושו
דמהו לבושו של הקדוש ברוך הוא הוד והדר שנאמר הוד והדר
לבשת והלבישו למלך המשיח שנאמר הוד והדר תשורה
עליו מה כתיב בחקדוש ברוך הוא כעל גבורות כעל ישלם
משלם לטובים כטובים ורעים כרעים מר כתיב ביוסף בן
פורת יוסף אמר לו הקב"ה יוסף יהי שלום על העין שעצמת
ולא תביטה באחת המצרות שנאמר בנות צעדה עלי שור אב
דאובן מהו עלי שור אמר הקב"ה עלי שלם שכר אותה העין
שנו רבותינו שהיו אוכלין במקדש לפניו מן הקלעים אבל
בשילה מה עשה יוסף פרע לו הקב"ה מה כתיב שם ויעזב בגזו
אצלה אמר לו הקב"ה כשיצאו בניך ממצרים עתיד הים לראות
ארונך ולברוח שנאמר הים ראה וינס הירדן יוסב לאהוד ומר
ראה ששמר יוסף כל עשרת הדברות שמעון איש קשרון אן
עצמותיו של יוסף ראה ולא עוד אלא שהיתה ארונו מהלכת
לפני הארון ואומות העולם רואין אותה ואומרי מה סיבך של
ארון זה שהיא הולכת עם ארון של תורה ויש אומרים זה ארון
המת שהוא עם ארון התורה קיים כל מה שכתו בזה ולפיכך
זכה לילך עמו אמר לו הקב"ה ליוסף יוסף אעפ שפרעתי לך
בקצת שכר הקרן קיימת לך לעולם הבא בני שינאלו ישראל
תגזומא 3 10 11 גאלת

אנו מכבדין אותך / כך כשהוקם המשכן הקדונו לך הנשואים
 דורון כף אחת / פר אחד איל אחד כבש אחד בן שנתו שעיר
 עזים אחד / אמר להם הקדוש ב"ה כך הוא כבודי אמרו לו רבון
 העולמים במדבר אנו נותנין ולפי המדבר הקרבנו לפניך אלא
 כשתכנס לפלשתין שלך אתה רואה כמה קרבנות וכמה פרים
 בקריב לפניך שנאמר הטיבה כרעונך את ציון תבנה הומות
 ירושלים / אז תחפוץ זכתי צדק עולה וכליל וגו' ולא פר אחד
 וכן את מוצא כשכב שלמה בית המקדש ובקש להקריב לחנכת
 הבית ראה מה כתיב שם ויזכה את זכח השלמים וגומ' /
 וכן בימי עזרא מה כת' שם והקריבו לחנכת המזבח בית אלהא
 דנא תורין מאה דכרין מאתן אמרין ארבע מאה וצפירי עזים
 לחטאת על כל ישראל תרין עשר הרי הטיבה כרעונך את ציון
 וגו' ויהי ביום כלות משה רב אומר כל מקום שהוא אומר ויהי
 דבר חדש הוא ורבי שמעון אומר כל מקום שהוא אומר ויהי
 דבר שהיה נפסק להרכבה ימים וחזר לכמות שהיה / זה שאמר
 וכתוב באתי לגני אחותי כלר' / אמר רבי שמואל בר נחמן
 בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם נתאזה שיהא לו
 דירה בתחת נים כמו שיש בעליונים ברא את האדם וצוה אותו
 ואמר לו מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא
 תאכל ממנו ועבר על צויו אמר לו הקדוש ברוך הוא כך הייתי
 מתאזה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים ודבר
 אחד צויתי אותך ולא שמרת אותו מיד סילק הקדוש ברוך הוא
 שכינתו לרקיע הראשון מנין דכתיב ושמעו את קול יי אלהים
 מתהלך בגן כיון שעברו על הצווי סילק שכינתו לרקיע
 הראשון / עמד קין והרג להכל מיד סילק שכינתו לרקיע
 השני / עמד דורו של אנוש והיו עובדי עבודה זרה שנאמר אז
 הוהל לקרוא בשם יי וסילק שכינתו לשלישי / עמד דור המבול
 והכעיס שנאמר ויאמרו לאל סור ממנו וגומ' / סילק שכינתו
 לרביעי / עמד דור הפלגה ואמרו לא הימנו לבור לו בעליונים
 ויתן לנו את התחתונים הבה נבנה לנו עיר ומגדל מה עשרה
 להם ויפץ יי אותם וגומ' / סילק שכינתו לרקיע המישי / עמדו
 הסדומים והכעיסו שנאמר ואנשי סדום רעים וחטאים רעים זה
 לזה וחוטאין להקדוש ברוך הוא ויש אומרים מאד דם שפכות
 דמים / סילק שכינתו לרקיע הששי / עמד אמרפל וחבדיו
 והכעיסו סילק שכינתו לרקיע השביעי / אמר הקדוש ברוך הוא
 שבער רקיעים כראתי ועד עכשיו יש רשעים לעמוד בה מרה
 עשה קיפל את כל הדור הראשוני הרשעים והעמיד לאברהם
 ביון שהעמיד אברהם סיגל מעשים טובים ירד הקדוש ברוך
 הוא מן רקיע שביעי לששי / עמד יצחק ופשוט צוארו על גבי
 המזבח ירד מן ששי לחמישי / עמד יעקב וירד מן חמישי
 לרביעי עמד שבט לוי ירד מן רביעי לשלישי / עמד קחת וירד
 מן שלישי לשני עמד עמרם וירד לרקיע הראשון / עמד משה
 והורידה לארץ שנאמר וירד יי על הר סיני וכתוב באתי לגני
 אחותי כלה אימתי כשהוקם המשכן / ויהי ביום כלות משה /
 אמר רבי יוחנן מהו ביום כלות לשון כלוא עד שלא הוקם היו
 המזיקין מעוין כן עולם בשוהיה משה עולה בהר הירד אומר
 המזמור הזה יושב בסתר עליון שיושב בסתרו של עולם / בעל
 שדי יתלונן שלן שם מאה ועשרים יום / אומ' ליי מחסי ומצודתי
 שחרא מחסי ונעשה לוי כחומה / אלהי אבטחו בו / אמ' לו הקדוש
 ברוך הוא כי בטחת אני עומד לך / כי הוא יצילך מפח יקוש /
 במצודתו של דוד שנתפש ליהרג שנאמר ושאו' ואנשיו עושרים
 אל דוד ואל אנשיו לתפשים / ותחת כנפיו תחסרו צנה וסוחרה
 אמתו / אמר רבי שמעון בן לקיש צנה אני נעשה לו / ולכל מי

שחוסה בתורה / לא תירא מפחד לילך מכאן שהיו מתיראין
 מהיץ יעוף יומם / אמר רבי ברכיה הכהן ברבי יש מייק שהוא
 פורת כעוף וקושש כהץ / מודבר באופל יהלך ובקטב ישוד
 צהרים / זרה קטב מרירי שכל מי שדואר אותו אין לו חיים
 בעולם בין אדם בין היה באי זה צד עשוי ראשו דומה לעגל וקרן
 אחת יוצאה בתוך מצחו והוא עשוי אפסיין ומרירי שולט משכע
 עשר בתמוז עד תשעה באב לפיכך מקטב ישוד צהרים / לא
 תאנה אליך דעה ונגע לא יקרב באהליך עד אהל מועד עד יום
 שהוקם המשכן היו עד שהוקם המשכן היו בה מזיקין מצויים
 וביום שהוקם המשכן נתכלו אמר רבי שמעון בן לקיש מה לי
 ללמד מספר תלים ולמד בקומו יברכך יי וישמרך מכל דבר
 רע / אימתי ביום שהוקם המשכן / ויהי ביום כלות משה אמר
 רבי יהודה בר סימון יום שהוקם המשכן נכנס משה והיה שומע
 קול הדר קול נאה קול משוכח אמר משה אשמעה מרה ידבר
 האל יי כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו ואל ישובו לכסלה /
 אך קרוב ליריאיו ישעו וגומ' אימתי ביום שהוקם המשכן שעד
 שלא הוקם המשכן הירד התאחדות בין הקדוש ברוך הוא
 לישראל וביום שהוקם המשכן נעשרה שלום שנאמר כי ידבר
 שלום אל עמו ואל חסידיו ואל ישובו לכסלה / אמר רבי שמעון
 בן לקיש מה לי ללמד מספר תלים אפילו במקומה אינה חסרה
 כלום מה כתיב למעלה מן הענין ישא יי פניו אליך אימתי
 ביום שהוקם המשכן / ויהי ביום כלות משה / אמר רבי ברכיה
 הכהן ברבי עד שישארל בסיני רמז הקדוש ברוך הוא אבר להן
 הקדוש ברוך הוא כשאבוא אליהם אני טעון ברכות אמר רבי
 ברכיה בר האנוש מאלוה יצדק אם מעושהו ישר נבר יעקב
 כשהלך אצל פרעה לא יצא מאצלו עד שכרכו ומה ברכה כרכו
 יעלה גילום ברגלו מנין שנאמר ויברך יעקב את פרעה ואני
 כשאבוא אליכם אבוא טעון ברכות והיך רמזה להם כסיני שנא'
 מזבח אדמה תעשה לי בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא
 אליך וברכתך וכשכא עליהן ברכן שנאמ' יברכך יי וישמרך /
 ויהי ביום כלות משה ביום שני שנכנסה כלה לחופה / ויקריבו
 נשיאיו ישראל את מוצא בשעה שהכריזו משה ואמר קחו מאתכם
 תרומה מה עשו הנשיאים אמרו לא היה משה יודע לומר לנו
 אלא שנעשרה את המשכן מה עשו לא נתנו נדבה אמרו אליו
 עושין את המשכן ולנו הוא אומ' שנתן נדבה אמר להם הקדוש
 ברוך הוא הייכם שיש לכם שאיני צריך לכם מה כתיב שם והם
 הביאו אליו עוד נדבה בכקר בכקר / אמר רבי יוחנן לשני בכרי'
 הביאו כל נדבת המשכן והותירו מנין שכן כתיב והמלאכה
 היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר / וירא משה את
 כל המלאכה והנה עשו אותה ויברך אותם משה ומת ברכן אמר
 להם תשרה שכינה כמעשה ידכם בעולם הזה ברכן משה אבל
 לעולם הכא הקדוש ברוך הוא מברך אותם שנאמר יברכך יי
 וישמרך / וראה בשוב ירושלים ביום השביעי נשיא לכני אפרים
 אלישמע בן עמיחור זה שאמ' הכתוב לי גלעד ולי כנש' ואפר'
 מעוז ראשי יהודה מחוקקי / אמ' רבי שמעון בן לקיש אם יאמרו
 לך המינין שאין הקדוש ברוך הוא מחיה מתים אמור להם הרי
 אליהו מעיד שהחיית המת הרי אמר לי גלעד אם יאמרו לך
 המינין שאין הקדוש ברוך הוא מקבל שכים אמור להם הרי
 משה מעיד שקבלתי אותו בתשובה שנ' ויתפלל אליו ויעתר לך
 ושמע תפלתו וישיבהו ירושלים למלכותו וידע מגשה כי יי הוא
 האלהים הרי לי מגשה / ואם יאמרו לך המינין שאין הקדוש
 פוקד עקרות הרי לקנה מחר אפרים מעיד שפקדתי חנה אשת
 שנאמר כי פקד יי את חנה ותהר / ואם יאמרו לך המינים שאין

ילמדנו

ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן / רבינו כמה דברים קרימו למעשה / בראשית / כך שנו רבותינו בעשרה / דברי נבראו עד שלא נברא העולם / אלו הן כסא הכבוד / והתורה / ובית המקדש / ואבות העולם / וישראל / ושמו של משיח / והתשובה / ויש אומרים גן עדן / וניהגס כסא הכבוד מנין שנאמר / נכון כסאך מאז מעולם אתה / עד שלא נברא העולם התורה מנין שנאמר / קנני ראשית / דרכו קדם מפעליו מאז / בית המקדש מנין שנאמר / כסא כבוד / מרום מראשון מקום מקדשנו / האבות מנין שנאמר / כענבים / במדבר מצאתי ישראל ככבודך בתאנה בראשיתך ראיתי / אבותיכם המרד באו בעל פעור וינזרו לבושת ויהיו שקוצים / כאהבם / ישראל מנין שנאמר / זכור עדתך קדם גאלת / שבט נחלתך הר ציון זה שכנתו / שמו של משיח מנין שנא' / יהי שמו לעולם לפני שמש וינון שמו / והתשובה מנין שנאמר / בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותכל ומעולם ועד עולם / אתה א' תשב אנוש עד רכא ותאמר טובו בני אדם / ויש אומרים / אף גן עדן מנין שנאמר / וישע יי' אלהים גן בעדן מקדם וישם / שם את האדם אשר יצר / גיהנם מנין שנאמר כי עורך מאתמל / תפתרו / כוא וראו בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשרה / שיאמר לישראל שיעשו לו משכן אמר הקדוש ברוך הוא למשה / משרה הרי מקדשי בני למעלה שנאמר / וי' בהיכל קדשו הם / מפניו כל הארץ / ו' בשמים הכין כסאו / וכן ישעיה אומר / יושב / על כסא רם ונשא וטוליו מלאים את ההיכל / ובשביל חיבתכם / אני מניח בית המקדש העליון שהוא מתוקן עד שלא נברא / העולם וארד ואשכון בתוכם שנאמר / ושכנתי בתוכם / אמר / רבי יהודה בר סימון בשם רבי יוחנן זה אחד משלשה דברים / ששמע משה מפי הנבוכה והרתיע / לאחוריו בשעה שאמר לו / ונתנו איש כופר / אמר משה מי ויכל ליתן כפר נפשו עור בעד / עור וכל אשר לאיש וגו' / ועדיין אינו מגיע שנאמר / אח לא פרה / יפרה איש לא יתן / לאהים כפרו וכתוב / ויקר פדיון נפשם וחל / לעולם אמר לו הקב"ה איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן / שנאמר זה יתנו / אמר רבי מאיר בטל הקדוש ברוך הוא כמין / מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראה לו למשרה / ואמר לו / כזה יתנו / ובשעה שאמר לו את קרבני לחמי אמ' משה מי ויכל / להספיק לו קרבנות אם מקריבים כל חיתו יער ועורכי כל עצי / לבנון אינו כדי שנאמר / ולבנון אין די בער וחיתו אין די עולה / אמר לו איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן ואמרת להם זה / האשה ולא שניהם כבת אחת לא את הככש אחד תעשה בכקר / ואת הככש השני תעשה בין הערבים ובשעה שאמר לו ועשו / לי מקדש אמר משה הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך / אף כי הבית הורה אשר בניתי / ואומר הלא את השמים ואת / הארץ אני מלא נאום יי' / השמים כסאי והארץ הדום רגלי / ואנו יכולין לעשות לו מקדש אמר לו הקדוש ברוך הוא / איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן / ואת המשכן תעשה עשר / ידיעות כיון ששמעו כך נתנדבו ברצון ועשו את המשכן כיון / שעשו את המשכן מיד נתמלא המשכן מכבודו שנאמר / ואל / כול משה לבא אל אהל מועד וגו' / אמרו הנשיאים הרי השעה / שנקריב קרבנות בשמחה ששרת שכינה בינותינו מנין ממר / שקראו בענין ויהי ביום כלות משה זה שאמר הכתו' / נוצר תאנה / יאכל פריה ושומר אדונו יכובד / אין הקדוש ברוך הוא מקפח / שכל כל בריה אלא בכל מה שאדם יגיע ונותן נפשו על הדבר / אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכלו לכך נאמר / נוצר תאנה

יאכל פריה / רצונך לידע / שלמד בנה בית המקדש שנאמר / זכור יי' לדוד את כל ענותו אשר נשבע ליי' וגו' / אם אבא באהל / ביתי עד אמצא מקום וגו' / לא קיפח הקדוש ברוך הוא את / שכרו אלא הכתיבו על שמו שנאמר / מזמור שיר חנוכה הבית / לדוד / לשלמה אין כתיב אלא חנכת הבית לדוד הוי יפה אמר / שלמו' / נוצר תאנה יאכל פריה ושומר אדונו יכובד / וכן את מוצא / במשכן שהכל נתנו נפשם ועשו את המשכן כל ישראל בנתדבו / כל הנשי' טו את העזי' וכן ועשו כל הכס לב בעושי המלאכה / וכן ועשרה בצלאל ואהליאב ובשביל שנתן משרה נפשו עליו / שיעשרה לשם כשם שהראו אותו הקדוש ברוך הוא למשרה / בהר שנאמר וראו ועשרה כתבניתם / והלך משרה ונתן נפשו / שלא ישעו בו לכך כתיב על כל דבר ודבר כאשר צוה יי' את / משה / וכן הוא אומר וירא משה את כל המלאכה והנה עשו / אותה וגו' / ומר ברכה ברכן אמר להן תשרה השכינה / במעשה ידיכם / אמר הקדוש ברוך הוא הואיל ומשה נתן נפשו / על המשכן איני כותבו אלא על שמו / ויהי ביום כלות משה / זה / שאמר הכתוב מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל / אם / אהליך למה משכנותיך ואם משכנותיך למה אהליך / אלא מה / טובו אהליך אלו אהלי' ומשכנותיך לא תהא קורא משכנותיך / אלא משכנותיך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אמור להם / לישראל שיעשו משכן שאם חטאו יהא מתמשכן על ידיהם / תדע לך שהוא כן שכיון שחטאו מה כתיב שם לכן שמע יי' / ויתעבר וימאס מאד בישראל ויש משכן שילה אהל שכן בארם / זה משכן שלא נעשה לא שאם חטאו יהא מתמשכן על ידיהם / ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימטח בשמחו חזר / ומטח כל כלי וכלי / ויקריבו נשיאי ישראל אמר הרי השעה / שנקריב קרבנות בשמחה ששרת שכינה בינותינו כיון שראו / שנעשה המשכן ולא היה בו כלום אמרו מה יש לנו להביא / הלכנו והביאו עגלו' שיהו נרשין עליהן את המשכן ומי נתן את / העצרה הזו שבשו של יששכר שהיו חכמים וגבורים בתורה / שנאמר / ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לפיכך / וכו' להקריב / ביום השני שנאמר / ביום השני הקריב נתנאל בן / עזר נשיא / יששכר לכה נאמר בכל הנשיאים קרבנו קערת כסף אחת / וכאן נאמר תקריב את קרבנו שעל פי הדבר הקריב שבקשו / שאר השבטים שיהו גדולים ממנו להקריב והכריעו אותן מן / השמים ונצטוו שבט יששכר להקריב קרבן המזבח ולהקריב / קרבנו תדע לך שכתוב הקרב חסר שהיה רחוק ונתקרב לבא / כל כך למה על שהיו יודעים בתורה לכך כתיב / ומבני יששכר / יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים / זבל אחיהם על פיהם ללמדך שכולן מסכימי' הלכ' על פיהם / ויהי ביום כלות משה / זה שאמר הכתוב / ושיב ברצונך את / ציון תכנה הומות ירושלם אז תחפוץ ובהי' צדק עולרה וכליל / אז יעלו על מזבחך פרים / לפיכך שבעולם הורה הקריבו / קימעה / ויהי המקריב ביום הראשון מה הקריב קרבנו קערת / כסף אחת כף אחת פר אחד / שיעיר עזים אחד ולזבח השלמים / בקר שנים אלים חמשה עתודים וגו' /

משל

למה הדבר דומה הקרבן שהקריבו הנשיאים / למלך שיצא לדרך והיו במיאין לפניו סעודה / לפי הדרך ולפי הפונדק אמ' להם המלך כך / אתם מכבדי אותי וכך אתם נהוגי לי אני מלך ואני שולט בעול' / אמרו אדננו המלך בדרך אנו נתנו לך הפונדק הכנסנו לך / אלא נכנס למדינה וכשנכנס לפלטרין שלך אתה רואה אין / תנומא i 10 א

עקיבא הוי כל אשר שמתיהודת עם בעלה בקדושה הקרה מעמיד ממנה בנים צדיקים שכן מצונו בחנה שנתיהודה עם בעלה בקדושה ולא קיפח הקדוש ברוך הוא מתן שכרה ונתן לה בן צדיק כמשרה שנאמר אם יעמד משה ושמואל וכן הוא אומר משרה ואחרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו וכן חנה אומרת לא הנער הזה התפללתי למה שנודע בקדושה אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה תעבתי כל האומות על שהם מזרע טומאת וכתרתי בכס שאתם זרע אמת שנאמר ואנכי בטעתיד שורק כולו זרע אמת וכתו וכך כבר י' להיות לו לעם סגולה ואף לעתיד לבא איני כוהר לא בכס שאתם זרע קדושה ברוכי י' שנאמר לא יגעו לריק ולא ילדו לבהלה כי המה ברוכי י' וידבר י' אל משרה לאמר דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל

ולמדנו

רבינו כהן בעל כוס מהו שישא את כפיו רבי יהודה אומר אף מי שהיו ידיו צבועו אפטים או קוצה או פואה לא ישא את כפיו למה לפי שדרך בני אדם שבסתכלו בו רבי הושעיא הגדול שינה אם רוכ אנשי העיר מלאכתו ככך כשם שיש בדרום עורות צבועות ארגמן ובבין ידיו צבועות אמר הקדוש ברוך הוא מתחלה אני הייתי מברך בריותי מכאן ואילך הרי הכרכות מסורות לכם והיו מברכין את בני ישראל לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא למשה שיזויר לאהרן ולבניו שיזויר מברכין את ישראל מנין ממה שקראו דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כרה תברכו זשה השקיפה ממעון קדשך ועתה הואיל וברך את עמך אמררר כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם לכהנים אתה אומר שיברכו אותנו אין אנו צריכין אלך לברכתך ולהיותנו מתברכין מפיק שנאמר השקיפה ממעון קדשך אמר להם וקדוש ברוך הוא אעפ שאמרת לכהנים שיהו מברכי אתכם אני עומד עמכם ומברך אתכם לפיכך הכהנים פורשין את כפיהם לומר שהקדוש ברוך הוא עומד אחרינו וכן הוא אומר הגדול זה עומד אחר כותלינו משניח מן החלונות מצוין מן החרכים מרובין אצבעות של כהנים מצוין מן החרכים בשערה שפושטין כפיהם לכך נאמר כה תברכו את בני ישראל כה תברכו את בני ישראל זשה הנח מטתו של שלמה ששים גבורים סביב ליה כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו מה דארש שלמה לעסוק במשרה שהוא אומר הנה מטתו של שלמה אלא אינו עוסק אלא במלך שהשלום שלו הנה מטתו זה בית המקדש ולמה נמשלה בית המקדש למטה מה המטה אינה אלא פריה ורביה כך בית המקדש כל מה שהיה בתוכו היו פרוין ורביין שנאמר ויאריוכו חבדים וכן הוא אומר והזבח זהב פרוים שהוא עושרה פירות וכן הוא אומר ויכן את יער הלבנון למה נמשלה ליער לומר לך מה יער פרה ורבה כך בית המקדש כל מה שהיה בו פרה ורבה לכך נאמר הגדול מטתו של שלמה ששים גבורים מהו ששים אלו ששים אותיות שבכרכת כהנים כלם אחוזי חרב שכל אחד ואחד שמו של הקדוש ברוך הוא נזכר בו וברכך י' יארי י' ישא י' איש חרבו על ידינו מה זאת ירך בזכרת כאן אלא אפי' רואה אדם בחלמו החרב שלופרת ונתונה בצוארו וקוטע את ידינו משכי וחולך לבית הכנסת מפהר שראה בלילות בחלמו ויראה הכהנים נושאין את כפיהם החלום רע מתכשל ממנו לכך נאמר מפהר בלילות לכך אמר הקדוש ברוך הוא למשה הזויר לאהרן ולבניו שיהו מברכין את בני ישראל כרה תברכו אמר הקדוש ברוך הוא לשעבר הייתי זקוק לברך את בריותי

ברכתי לאדם הראשון ולאשתו שנאמר ויברך אותם אלהים ברכתי לנח ולבניו שנאמר ויברך אלהים את נח ואת בניו ברכתי לאברהם וכתוב וי' ברך את אברהם בכל אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם מכאן ואילך הרי הברכות מסורות לך שנאמר והיה ברכה מה עשת אברהם הוליד שנים ישמעאל ויצחק ולא ברכן משל לכה הדבר דומ' למלך שהיה לו פרנס ונתנו לארס והירד בתוך אותו פרנס אילן אחד של כס חיים ואילן אחד של כס המות היה מורכב על גביו אמר הארס אם משקה אני אילן של כס חיים ואילן אחד של כס המות היה שותה אמר הארס אני אעבור ואשלים זמני ומה שהמלך רוצה לעשות עושה בפרנס המלך זה הקדוש ברוך הוא והפרנס זה העולם מסרו הקדוש ברוך הוא לאברהם מכאן ואילך אמר לו את היה ברכה מה עשת אברהם היו לו שני בנים אחד רשע ואחד צדיק ישמעאל ויצחק אמ' אברהם אם אני מברך את יצחק ישמעאל מבקש להתברך והוא רשע אלא אני בשר ודם משאפטמן העולם יעשה הקב"ה מה שירצה לכך אחר שבת אברהם נגלה הקדוש ברוך הוא על יצחק וברכו שנאמר והיה אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו ויצחק ברך את יעקב ויעקב ברך לשנים עשר שבטים שנאמר כל ארץ שבטי ישראל שנים עשר והאת אשר דבר להם וגומ' מכאן ואילך אמ' הקב"ה הרי הברכות מסורות לכם הכהני יהו מברכין את ישראל דא כרה תברכו וברכך י' וישמך עם הברכה שניית' וברכך בעשר' וישמך שתהא עושה מצות יאר י' פניו יעמיד מבין כהנים שמאירין את המזבח שנאמר ולא תאירו מזבחי חנם וכתוב והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ויחנך שכרה רבי חייא הגדול יחנה ילאצלך דבר אחר ויחנך יעמיד מבין כהנים שנ' ושפכתי על בית דוד ועל יושבי ירושלם רוח חן ותהבונים ויחנך יתן חנו עליך בכל מקום שאתה הולך כמו שכתוב ותשא חן וחסד י' ישא י' פניו אליך וכתוב אחר אשר לא ישא פנים הא כיצד עשה תשובה עד שלא נתחתם גזר דין י' ישא י' פניו כיון שנתחתם גזר ד' אשר לא ישא פנים דא יברכך י' וישמך עם הברכה שמורה מלך בשר ודם יש לו אוהב בסוריא והוא יושב ברומי שלח המלך אחריו עלה ונבא אצלו נתן לו מארה לישרין של זהב טענו יצא לדרך נפליו עליו לסטין ונטלו כל מה שנתן לו המלך וכל מה שראה אצלו שמה יוכל לשמרו מן הלסטין לפיכך כתיב וברכך י' וישמך דבר אחר וברכך י' וישמך יברכך בממון שלא תהא עשוי במדינה פמיאם ושללא תהא זמיא למדינה ויאמר לך תן זהב אלא וברכך י' וישמך יברכך בבנים וישמך בכנות שהנקבות צריכות שמירה וכן הוא אומר י' שומך י' אלך י' פניו אליך יאר לך מאור פניו ואין יאר אלא מאור פניו ואין יאר לא היים שנאמר באור פני מלך חיים וכן הוא אום אל י' יאר לנו וכן הוא אומר אלהים יחננו ויברכנו ישא י' פניו וכי הקדוש ברוך הוא נושא פנים והלא כבר נאמר אשר לא ישא פנים אמר הקדוש ברוך הוא כשם שהם נושאין לי פנים אף אני נושא להם פנים כיצד כתבתי בתורתו ואלת ושבעת וברכת ואדם יושב הוא ובניו ובני ביתו ואין לפניהם כדי שבעת והן נושאין לי פנים ומברכין וקדוקו על עצמן שיברכו על כזית ועל כביצה לפיכך ישא י' פניו אליך ויש לך שלום כרה תברכו את בני ישראל אמור להם מלא כתיב אמר להם הקדוש ברוך הוא לכהנים לא מפני שאמרתם לכם שתהיו מברכין את ישראל ותהיו מברכין באגריא וכהלות אלא תהיו מברכין בכונת הלב שתשלים הכרכה בהם לכך נאמר אמור להם

עין אומר אין בריה יודע כי הקדוש ברוך הוא עיניו משוטטות
 בכל העולם או אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראהו כאם
 י' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם י' כך דרך של
 עוברי עבירות משמרים שעות אפלה שעות נשף שלא יראה
 אותן כריו וכך נאמר ועין נואף שמרה נשף / גנבים משמרים
 שעות החשך שנאמר חתר בחשך בתינו וכן הוא אומר הוי
 המעמיקים מוי לסתור עצרה והיה במחשך מעשיהם / קשרה
 הנואף והגבב שמכלקין כביכול שהקדוש ברוך הוא מלא את
 העליונים ואת התחתונים שנאמר הלא את השמים ואת הארץ
 אני מלא ובאיוה מקום בא הנואף לנאוף הלא הקדוש ברוך
 הוא בכבודו שם שנאמר מלא כל הארץ כבודי והנואף אומר
 סלק את עצמך ותן לי מקום כי הוא ידע מתי שוא וירא און
 ואומר וכתר פנים ישים הוי ועין נואף שמרה נשף לאמר לא
 תשורני עין ומה הקדוש ברוך הוא עושה וסתר פנים ישים הוי
 ועין נואף שמרה נשף לאמר / ושם סתר פנים של נואף באותו
 העובר שהנואף והנואפת מבקשין שלא תתעבר אלא שיעשו
 תאותן בלבד הקדוש ברוך הוא מפרסמו בעולם / הוי וסתר
 פנים ישים כדי שידעו הכריות ויאמרו כודאי שפנים של זה הן
 הן פני הנואף שער צורת העובר כדמו הנואף הוי וסתר פנים
 ישים לפיכך נקרא אמה שהן כופרין שניהם ואומרים אין אנו
 יודעים והכריות אומרים אם כן מה היא / אמר רבי יצחק גדול
 כה הנואף שהוא מכסיל כה השכינה באי זה צד העובר שהוא
 מתעבר מן האיש ער צורתו לארבעים יום שכן שנו רבותינו
 לארבעים יום צורת העובר ניכר לאחר ארבעים יום הנואף בא
 עליה והקדוש ברוך הוא עומד ותורה ואומר של מי אצד של
 צורת האיש או של צורת הנואף כביכול צד ילדך תשי / אמר
 רבי יעירא תשי ידי הצייר / אמר רבי אבהו משל למר הדבר
 דומה לצייר שהוא ער איקונין של מלך בא לגמור הפרצוף אם
 לומר המלך ועמד מלך אחר כיון ששמע הצייר בתרשלו ידיו
 התחיל אומר מה אעשה באלו הסמנין אם אצור אותן בצורת
 המלך הראשון או בצורת השני התחיל תמה כך האיש משתמש
 עם אשתו הקדוש ברוך הוא ער צורת העובר בדמות אביו חזר
 הנואף ובא עליה הוי נתערכו הסימנין אלה וכחש רצוח וגנוב
 ונאוף פרצו ודמים בדמים נגעו / מרה עשה הקדוש ברוך הוא
 כביכול חזר והפך הצורה שער בתחלה בדמות האיש לדמות
 הנואף הוי וסתר פנים ישים / איש איש כי תשטה אשתו / שנו
 רבותינו אין מאפי' נואפי' עד שתכנס בהם רוח שטור שכן כתו'
 כי תשטה אשתו הרי למדנו / דא איש איש כי תשטור אשתו /
 זשה אם יסתר איש במסתרים הרי בכל מקום עיניו משוטטות
 בכל הארץ צופות רעים וטובים וכן עיניו הברד משוטטות /
 ומה הוא אומר ואני לא אראנו ואפרסם העליונים והתחתונים
 שנאמר השמים כסאי והארץ הדום רגלי / דא אם יסתר איש
 במסתרים / משל לארפיטקטון קאטריקוס שכנה אותה מדינה
 התחילו בני המדינה מטמינין כספם והבם לתוך אותם
 המטמונים אמר להם הארפיטקטון אני בניתי המדינה ואני
 עשיתי את המטמונים ממני אתם מטמינים כך אמר הקדוש
 ברוך הוא למנאפים ממני אתם מסתירי' עצמכם אם יסתר איש
 במסתרים אני בראתי אתכם ועשיתי אתכם מחילים מחילים
 ותשכח א מחוללין מהו אל מחוללך לאל שיעשה אותך מחילים
 מחילים אין אתם מועילים כלום מטמינים עצמכם למרה אני
 י' חוקר לב ובוהן כליות לתת לאיש כדרכו וכפרי מעל ליו ואני
 הוא שמקריב אותם שנאמר וקרבתו אליכם למשפט והייתי עד
 ממור במכשפים ובמנאפים ובנשבעים בשמי לשקר ובעשקי

מעשה

בשתי אחיות שהיו דומות זו לזו והיתה נשואה
 בעיר אחרת בקש בעלה של אחת מהן לקבאות
 לה ולהשקותה מים המרי' בירושלם הלכו לאות העיר שהיתה
 אחותה נשואה שם אמרה לה אחותה מה ראיתן לבא לכאן
 אמרה לה בעלי שבקש להשקות אותי מים המרים אמרה לה
 אחותה אני הולכת תחתיך ושותה אמרה לה לכי לבטרה כנדי
 אחותה והלכה תחתיה ושתה מי המרי' ובמצאת שהורה וחזרה
 לבית אחותה יצאה שמחה לקראתה חבקה אותה ונשקו זו לזו
 כיון שנשקו זו לזו הריחה במים המרים ומיד מתה לקיים מרה
 שנאמר אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח ואין שלטון ביום
 חמות ואין משלחת במלחמה ולא ימלט רשע את בעליו /
 ונעלם מעיני אישה פרט לסובא דבר אחר ונעלם מעיני
 אישה שלא יחא בעלתה רואה ומעמם / ונסתרה עדין לא
 שמענו שיעור לסתירה רבי אליעזר אומר כדי חזירת הדקל
 רבי יהושע אומר כדי מדינת הכוס / כן עזאי אומר כדי לשתותו
 רבי יעקבא אומ' כדי לצלות ביצה רבי יהודה אומ' כדי לאכל ג'
 ביצים זו אחר זו הנין אומר כדי שתתן אצבעה לתוך פיה / פלימו
 אומר כדי לפשוט ידו על הסל לישול ככר ואעפ שאין ראיה
 לדבר זכר לדבר שנ' כי בעד אשה זונה עד ככר לחם / ועוד אין
 בה אעפ שאין לה עכשויו יש לה לאחר זמן כיוצא בדבר אתה
 אומר ותהי שרי עקרה אין לה וולד אעפ שאין לה עכשויו
 לה לאחר זמן כיוצא בו שנאמר וי' פקד את שרה ותהר ותלד
 כיוצא בדבר אתה אומר לא הגידה אסתר את עמה אעפ שלא
 הגידה עכשו הגידה לאחר זמן שנאמר ומרדכי בא לפני המלך
 כי הגידה אסתר מהו לה ואף כאן עד אין בה אעפ שאין לה
 עכשויו לה לאחר זמן שנאמר וקרבתו אליכם למשפט והייתי
 עד ממור במכשפים ובמנאפים / אמרו רבותינו בזמן שהאשה
 מתהדה עם בעלה והוא משמש עמה ולכה לאיש אחר שראתה
 בדרך אין לך ניאוף גדול מזה שנאמר האשדו המנאפת תחת
 אישה תקח את זרים וכי יש אשה מנאפת תחת אישה משמש
 עמה בעלה ונתנת עיניה באיש אחר לא זו היא שפנעה באיש
 אחר ונתנה עיניה בו והיא משמשת עם בעלה ולבה עליו /

מעשה

כמלך הערביים ששאל את רבי עקיבא
 אני כושי ואשתי כושית וילדה לי בן לבן
 הורגה אני שזנתה תחתי אמר לו צורות ביתך שחודות או
 לבנות אמר לו לבנות אמר לו כשהיית עוסק עמור עיניך
 בתנה בצורות לבנות וילדה כיוצא בהם ואם תמה אתה בדבר
 למד מן צאנו של יעקב שמן המקלות היו מתיחמות שנאמר
 ויחמן הצאן אל המקלות ותמור מלך הערביים ושבה לרבי

עקיבא

שכר שכיר אלמנה ויתום ונטי גר ולא יראוני אמר י' עבאות /
 אל תהיו שועים אחר יצר הרע / ושלל תשטה אשתו של אחר
 בככם במרה שכתוב בענין איש איש כי תשטה אשתו / איש איש
 ללמדך שמועלת וכופרת באיש מלחמ' של מעלן ובאישה של
 מטן אמר לה הקדוש ברוך הוא באישך את משקרת שמה בי /
משל למה הדבר דומה למי שהוא בתוך שני בתים זה
 לפניו מזה והיו שם שני שומרים אחד בפנים ואחד
 בחוץ פתח את הפנימי ויצא ולא הרגיש בו השומר בא לצאת
 מן החוץ הרגיש בו השומ' שבחוץ תפשו ואם לו באותו שכפנים
 שחקת אבל כי אין אתה יכול לשחוק וכך הקדוש ברוך הוא
 אומ' לאשה מנאפת באישך את משחקת אבל אני יושב ומשחק
 על כריותי שנאמר יושב בשמים ישחק י' ולענ לבו / ושכב איש
 אותה שכבת זרע פרט לקטן ולמי שאינו איש שכבת זרע
 ששכיבתה פוסלת ואין שכיבה אחרת פוסלת /

עקיבא

פרשת נשא

וידבר

” אל משה לאמר / דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש כי תשטר אשתו /

ילמדנו

רבינו מי שמקנא אשתו היה מוליכה לבד הגדול שבירושלם ומאימין עליה כדרך שמאימין על עידי נפשו ואחר כך מעלין אותה לשער המזרחי שער ניקבור ששם משהרין את היולד ואת המצורעין ומשקין את השוטות כהן היה ממלא פיאלי של חרש ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הכיור נכנס להיכל ופנה לימינו מקום הירח שם אמה על אמה והטבלה של שיש ושכעת קבועה בה ומגביהה ונוטה עפר מתחתיה ונותן על המים שנאמר ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן והירח כותב אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממי המרים המאררי האלה מכאן שנו רבותינו שפותחין כדני נפשות תחלה לזכות ושוכ כותב ואת כי שטית תחת אישך וכי בטמאת וגו' יתן יי' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת יי' את ירוכך בנפלת ואת בטגך צבה וכן שלמה אומ' את אשר יחטא איש לרעהו ונשא בו אלה ובא אף לפני מזבחך בבית הזה / ואתה תשמע השמים ממכון שבתך ועשית ושפטת את עבדיך להרשיע רשע לתת דרכו בראשו ולהצדיק צדיק לתת לו כצדקו ואם לא נטמאה האשה וגו' / ואם היתה טמאה לא היתה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלא גידים והכהן אומר הוציאה הוציאה שלא תטמא את העזרה וכשם שהבי בודקין את האשה כך בודקין את האיש שב' ובאו המים וכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעול שנא ונטמאה אבל אם שטת ונמצאת טהורה אם היתה עקרה נפקדת ואם היתה למודה יולדת כעודים יולדת פים קצרים יולדת ארוכים נקכות יולדת זכרים שנאמר ואם לא נטמאה האשה וגו' אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה כתוב פרשת שוטה כדי שתהא יודעת אי זה שם הזהך מוחזק בשבילה והיאך היא מתפרסמת בנין ממה שקראו בענין איש איש כי תשטה אשתו אם יש לה זכות תולין לה / יש זכות תולה שנה תולה שתיים תולה שלש שנים ורבי שמעון אומר אין זכות תולה מים במים המרים שאם אתה אומר כן נמצאת מודה את כל הנשים השותו ומציא לעז על הטוהרות ששתו לומר טמאות היו אלה שהזכות תולה להן רבי מאיר אומר לעולם אין הזכות תולה במים המאררים אבל אם היתה טמאה שוכ איכ' יולדת ואיכ' משכחת ומתנוונה והולכת ולסוף מתח באותה מיתה שנאמר שש הנדה שנאיי' ושבע תועבת נפשו / רבי יוסי הגלילי אומר ד' דברים בטוהרה הן אמורות / עינים רמות שהאשה השוטה תולה עיניה לאיש אחר וכן הוא אומר יען כי נבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים לשון שקר שהיא מנאפת עם איש אחר ומתעברת מיד ממנו ומשקרת לבעלה ואומרת מבין אני מעוברת / וידים שופכות דם נקי שהנאף נכנס על מנת שאם יתפש יהרג או יהרג לב חורש מחשבו און שהנאף והנאפת אין מחשבותיהם בכל שעה אלא און אימתי הם חושאין ואומר זה לזה באי זמנים באי זמ' שעה רגלים ממהרות לרות לרעה בודאי שממהרין לעשות את החטא / פיה כזבים עד שקר שאם יתפשו הם הם מכזבי ומשקרין ונשבעין ואומרי' משיחין היינו זה עם זה דברים אחרים / ומשלח כוונים בין אחים שכל ישראל אחים.

הם שנאמ' למען אחי ורעי / והנאף אשת הכרוהכועל שומע ושונאו ואף הנאף משלה מדנים בין אחים הרי שכעה דברים קשל' שהשוטה עושה / אמרו רבותינו בשם רבי הונא אביו של רבי אחא הנאף והנאפת עוברים על עשרת דברות אמרו על תשערה אנו מודים אלא על השבת באי זה צד על אנכי שכל הנאף אשת חברו כופר בהקדוש ברוך הוא שנאמר כחשו בני ויאמרו לא הוא לא יהיה שכתוב בו כי אנכי יי' אלהיך אל קנא ושתי פעמים אמור בטוהרה ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו לומר שני פעמים שהיא מקנא להקדוש ברוך הוא ולבעלה וכן הוא אומר כי מנחת קנאות היא שהן שתי קנאות לא תשא את שם יי' אלהיך לשוא שהוא נאף ונשבע על שוא שלא עשה ככד את אביך שהנאף עם השוטה מתעברת ממנו ואומרת לבעלה ממך אני מעוברת והעובר גדל ועומד ומכבד לפני בעלה סבור שהוא אביו ואינו אביו ועובר ומכה את הנאף שנתעבר ממנו סבור שאינו אביו / לא תרצו שהנאף נכנס על מנת שאם יתפש יהרג או יהרג / לא תנאף נדאי שהוא נאף / לא תגנוב שהוא גונב מקור חכירו וכן הוא אומר מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם / לא תענה ברעך שמעיד עדות שקר ואומרת שממך אני מעוברת / לא תחמוד בית רעך לא תחמוד אשת רעך שדוה עכור והפסוק כולו שחנאף חומר אשת חכירו חומר כל אשר לו כיצד כשבעלה נפטר מן העולם סבור שאותו הבן שלו עומד ובעל וכותב לו מכל נכסיו ומורישו כל מה שיש לו ואינו יודע שאינו בנו נמצא הנאף חומר על מר' שיש לחבירו / אמרו ר'בי חנינא הרי אמרו תשערה / זכור את יום השבת כיצד עובר עליו אמר לחם אני אומר לחם פעמים כהן יש לו אשה כהנה וישראל נאף בא עליה והיא יולדת ממנו סבורים בו שהוא בן כהן ועומד התינוק ומשמש בבית המקדש ועורך עצים ומעלה עולות כשבת ונמצא מחל' את השבת הרי עשרת דברות שהשוטה עוברת עם הנאף ועליה אמר שלכח וברצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצויה וחרמיס מהו מצויה וחרמיס צדח כעו' הזה וצדה לעולם הבא / החרם הזה צד בבל' ואינו צד ביבשה אבל האשה צדה במים וצדה ביבשה ומוצא הוא מר ממות / דרך בנות ישראל לא קולנית ולא רגל רעה ולא פרוצה כשחוק ואם היתה פרוצה באהת מהן מתרה בה על פי שנים עדים מר' לך לשהוק עם פלוני מר' לך לרבר עמו אם דברה עד עכשיו מותרת לביתה ואוכלת בתרומה נכנסת עמו בסתר ושהתה כדאי טמאה אסורה לביתה ולאכול בתרומה / יביא את קרבנה עליו עשירית האפר קמח שעורים לומר מביאה קמח שעורים לפי שנהנה עמו מנהג בהמה לפיכך הביא קרבנה מאכל בהמה למה לא יצק עליה שמן שהשמן אור וקרוי יצהר וזו אהבה את האפלה לפיכך לא תהא אור במנחתה לומר לא יתן עליה לבונה שהלבונה זכר לאבהות / הוא אומר אלך לי אל הר המור אל גבעת הלבונה / הו' פירשה מדרכיהן לפיכך תהא מנחתה מזכרת עין הלא מזכרת זכות / ולקח הכהן מים קדושים ככלי חדש למר' לוקח מים ועפר ובודקת מפני שתהלתה מן המים ומן העפר נברא אדם מן העפר והיא מן המים לפיכך נבדקת במים וכעפר אם טהורה היא כביתיה אם לא לומר נבדק במים וכעפר לפי שהן עדות / שנאמר העידותי ככם היום את השמים ואת הארץ / דבר אחר למר' נבדקת במים וכעפר לפי שאדם זורע כמר' זרעים כעפר ואינו יודע מר' הם עד שהמים יורדים עליהם ומוריעים אם הם של בעל חשודה או מה שזרעו אחרים / ועין נאף שמרה בשף לאמר לא תשורני

ותתחייב מיתרה ולקה העולם בארבעים עונשים עשר לאדם
ועשר לחורו ועשר לבחש ועשר לאדמרה ולפיכך כיון שעכר
אדם על אחת מן העבדות לוקה ארבעים וכן את מוצא על כל
דבר ודבר שצורה הקדוש ברוך הוא למשרה אזהרות ועונשין
כתיב זכור את יום השבת אזהרה ועונשה מהלילה מות יומת
כאן למדבר ומצאו בקושש ולא היה יודע משה באי זה מיתרה
הוא נהרג אלא ויניחהו במשמר אמר הקבה מות יומת האיש
רגום אותו באבנים מיד עמד משרה בתפלה ואמר רבונו של
עולם אם ישא אדם כך הוא נסקל הרי הן מתכלין עשה להם
תקנה אמר הקדוש ברוך הוא ילקו ארבעים ויצאו ידי כריתן
כך שמתו בני אהרן ראו אותם שכטו של קהת התחילו צוחקין
על משה לומר כך אנו מתים אמר לו הקדוש ברוך הוא כשם
שעשיתי תקנה לאהרן שנאמר בזאת יבא אהרן וגו' אף
למשפחת הקהתי כך אני עושה שלא ימות שנאמר זאת עשו
להם וחיו ולא ימותו מנין בענין אל תכריתו דבר אחר אל
תכריתו זר שאמר הכתוב הנה עין יי אל יראיו וגו' מדבר
הכתוב בשישין הרבה אלא למה שאנו צריכין מדבר שבטו של
לוי ומנין שנקרא שבטו של לוי יראי יי שנאמר ואתם לו מורא
וייראני למיחלי לחסרו שנתן מוחלים להקדוש ברוך הוא בכל
עת להציל ממות נפשם ולהיותם ברעב / בעשרים וארבעה
מתנו שנתן להם אלו הן עשר במקדש ועשר בנבולין וארבעה
בירושלם / עשר במקדש חטאת ואשם זכאי שלמים וחבי
צבור חטאת העוף ואשם תלוי לוג שמן של מצורע שתי הלחם
זלחם הפנים ומותר העומר ושידי מתנות / עשר בנבולין תרומ
ותרומות מעשר וחלה וראשית הגז והזרוע והלחיים והקיבה
זפרין חכן ופטר חמור וגזל הגר ושרה אחוזה וארבע בירושלם
הבכורות והככור וחרימים מאיל תודה ומאיל נזיר וחזה השלמי
זשוק ועורות קרשים הרי אלו ארבעה ועשרים מתנות הוי
ולחיותם ברעב / אל תכריתו את שבט וגו' צפה הקדוש ברוך
הוא שקרה עתיד לעמוד ולחלוק על הכהונה אמר הקדוש
ברוך הוא לא כשביל קהת אכרית את הלויים / אל תכריתו זר
שאם הכתוב למען שמי אהרן אפי ותהלתי אהתם לך לבלתי
הכריתך / למת הויבר דומה למלך שהיה לו בן ונדבק עם
הלסטים ונתפסו נתפס בנו עמהם אמר המלך מה אעשה
אחרונ את הלסטים אפשר הרי בני עמהם כשביל בני הרי אני
מכפר אותם עכשיו כך היו הלויים נושאין כמשכן שנאמר
ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש / והיה הקדוש ברוך הוא
מכיש בקרה ובעדתו שעתידין לחלוק על משרה ואהרן אמר
הקדוש ברוך הוא מה אעשה לאלו להרג אותם כמדבר אפשר
למה שנטל הקדוש ברוך הוא חצי שמו ונתן עליו יד שנתן
הקדוש ברוך הוא על קהת הקהתי לפיכך הוא אומר למען
שמי אהרן אפי וגו' / אל תכריתו הרי יפה אמר הכתוב ולא
דבר יי למחות את שם ישראל מתחת השמים אין הקברה
מבקש שימות אהרן מישראל ראה מה כתיב ואל אמר בן הנכר
חנלוה אל יי לשרתו הכדל יבדילני יי ומה על בן נכר אמרתי
שלא לפסלו על אחת כמה וכמה בני הוי לא דבר יי למחות את
שם ישראל / הנבעוני שהיו גרים ארזים ולא היו גרי אמת לא
מן הירא נתגיירו וקבלתי אותם ועל שבקש שאול להזקק להם
והרג מהם הרגתי אותו ולא עוד אלא שהכאתי שלש שנים רעב
בשבילם שנאמ ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחרי שנה
ומה אם לנבעונים שבאו אצלכם לא פסלתי לבני אני פוסל הוי
אומר לא דבר יי למחו על אחת כמה וכמה ללוי שהן משרתים
לפני הוי אל תכריתו / אל תכריתו זר שאמר הכתוב טוב וי

למען ביום צרה ויודע חוסי בו / אין מדתו של הקדוש ברוך
הוא כמדת כשר ודם מלך כשר ודם שמדדה עליו מדינה הוא
עושר בה אנדרומוסיא וחורג הטובים עם הרעים והקדוש
ברוך הוא אינו כן אלא בשעה שחזור מרעים לפניו הוא ממלא
לצדיקים ומאבד לרשעים הטאו דור אנוש אבד אותן והציל
לחונק ויתהלך חנוך את האלהים לברא ביום צרה ויודע חוסי
בו / דוד המכול הכעיסוהו ואבדן שנאמר ויבא את כל היקום
והציל לנח ולבניו שנאמר ונח מצא חן בעיני יי / מן הסדומים
הכעיסוהו ואיבדן / הוי המטיר על סדום ועל עמור והציל ללוש
ויהי בשחת אלהים את ערי הכנר / וכן המצרים הביא חטך
עליהם לא ראו איש את אחיו ולכל בני ישראל היה אור
במושבותם / ולמה ביום צרה יודע חוסי בני יצאו ישראל
ממצרים כאן למדבר עשו אותם מעשה חוץ משבטו של לוי שנא
מי לוי אלי ויאספו אליו כל בני לוי / מי טלא נתנו כזם לעז
אמר הקדוש ברוך הוא ביום צרה יודע חוסי בו מיד עמד משרה
והרג לחטאים שנאמר ויעשו בני לוי כדבר משה וגו' ושכטו של
לוי שנתנו נפשם על קידוש השם ואמר למשרה ולאהרן אל
תכריתו וכן הוא אומר פקוד את בני לוי וחזר ואמר אך את
משה לוי לא תפקוד וגו' אמר למה אמר לוי לחוציאם מן הגזרה
שצפה הקדוש ברוך הוא שעתידין ישראל להכעיס והוא אומר
להם כמדבר הזה יפלו פגריכם לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא
על בני לוי ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל למה שהן
שלי והיו לי הלויים שכל מי שמקריב עצמו מעט מקריבין
אותו הרכה והן קרבו עצמן כשאמר משה מי לוי אלי ולא עוד
אלא הפקד את הלויים על משכן העדות שכל מי שנבדק בדבר
ונמצא נאמן להקדוש ברוך הוא מאמינו לעולם שכן את מוצא
ביושע וברק בעמלק ועשה בו כתורה וכמצוה שנאמר מני
אפרים שרשם בעמלק מהו מני אפרים מנר אפרים כלבו
לשרש בורארה של עמלק אמר לו הקדוש ברוך הוא אהרן
בנימין הניח לשאל בן קיש שהוא בן ימינה הוא משרשו / דבר
אחר מני אפרים נבדק שאול ולא נמצא נאמן בפקודו אלא
יחמול שאול והעם על אגג החזירו לאחרי ונטלה המלכות
במנו שנאמר אהרן בנימן בעממך ואך השכט חזר ברקתי
אותו ונמצאו שומרים בכבודו ונתנו נפשם על קדושת שמי
שנאמר איש חרבו על ידיו וגו' / ויעשו בני לוי כדבר משה
ולא בשאו פנים לפיכך משה מכרכן / האומר לאביו ולאמו לא
ראיתו ואף אני מקרבו ועושר אותו פלמנטרין שלי ואיני
מאמין ביתי וקדושת יי לא להם שנאמר ואתה הפקד את הלויים
על משכן העדות ומה שאמרתי לך אך את קטה לוי לא תפקד
לחוציאם מן הגזרה שאני עתיד לגזור על ישראל אלא להם
אני חולק כבוד גדול שאת מונה אותן לעצמן בדבור פקד את
בני לוי ומה אם ללויים שנושאים את המשכן כבדתי אותן על
אחת כמה וכמה בני קהת הנושאין את הארון שב ומשמרתם
הארון והמנורה והמזבחות לכך אמר להם אל תכריתו / אמר
הקדוש ברוך הוא ומה אם בני קהת כשביל שיהו יראין אותי
וכך כבדתי וחלקתי להם כבוד ולבניהם מי שהוא מתירא ממני
אני מכבדו ואיני מכרית את שמו מן העולם ממי את למד מכני
יונדב על ידי שעשור צוני מה כתיב בהן לא זכרת איש ליונדב
בן רכב עומר לפני כל הימים / ומרה אם אותם שהיו גרים על
ידי שעשו רצוני כך עשיתי להם ישראל כשעושין רצוני על
אחת כמה וכמה ולא ישמד שם מלפני אלא חיים הם
וקיימין לעולם שנאמר ואתם הדיקים ביי הלוויים חיים כלכם
היום / חסלת פרשת במדבר סיני /

אני לא עשיתי כן אלא פדיתי שר כבוד המצרים נמשל
 לחמור שנאמר אשר בשר חמורים כשרם ישראל בקראו שה
 שנאמר שר פזורה ישראל והרגתי בכוריהם של מצרים
 והקדשתי בכוריהם של ישראל שנאמר כי לי כל בכור ביום
 חכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל
 מאדם עד בהמה לי והיו אני / אמר לו פקוד כל בכור זכר
 בבני ישראל / דבר אחר פקוד כל בכור זכר והרי אנו מוצאים
 מאתים ושבעים ושלשה בכורות שנמצאו עורפים על הלחם
 בשעה שמנח אתם משה רבי יהודה ורבי נחמיה רבי יהודה
 אומר כך עשה נטל מאתים ושבעים ושלשה פתקין וכתב בהן
 לוי ועוד נטל מאתים ושבעים ושלשה פתקין וכתב בהן חמש
 סלעים טרפן ונתן בקלפיו והיה אביו של בכור מושטי ידו
 בקלפיו אם עלה בידו פתק כתוב בו לוי הרי יודע שפדו לוי
 והיה פטור מחמש סלעים ואם עלה בידו פתק כתיב בו חמש
 סלעים היה נותן חמש סלעים אל דברי רבי יהודה רבי נחמיה
 אומר עדין היא מחלוקת בדבר שהיה יכול לומר אין באן פתק
 כתוב לוי לפיכך לא עלה בידו אלא כך עשה משה נטל פתקין
 במנין כל הבכורות וכתו בהן לוי ועוד פתקין אחרים במנינם
 וכתב בהן חמש סלעים טרפן ונתן בקלפיו והיה אביו של בכור
 פושטי ידו בקלפיו אם עלה בידו מחמשה סלעים נותן חמש
 סלעים והממונה אומר הרי שם פתק כתיב בו לוי ולא היית
 ראוי לפדות מן לוי / פקוד כל בכור זכר יש פקודה לבכורות
 שנאמר פקוד כל בכור זכר ושפקודה לשמירת הבנים שנאמר
 כי פקד את חנה ותהר ותלד שלשה בנים יש פקודה לשלום
 שנאמר ושמתו פקודתך שלום / וידבר יי אל תכריתו את
 שבט / זה שאמר וכתוב אל תגזול דל כי דל הוא זאל תדכא
 עני בשער / אמר רבי תנחומא בר אבא אבר רבי לוי אל תגזול
 דל כי דל הוא זה התורמוס שנכנס עם הפרפרת לא יאמר אדם
 יש לפני אגוזים ותמרים עליהם אני אוכר ברכה תחלה ותניח
 את התורמוס / אמר הקדוש ברוך הוא אל תגזול דל כי דל הוא
 וצריך אדם כשהוא שומע דבר לומר אותו משם ואמר אפילו
 בשלשה ששנו דבותינו אמר רבי תנחום הלכר מקובל אני
 מר מיאשא שקבל מן הזקנים הלכה למשה מסיני כל מי שאינו
 אומר דבר משל תורה בשם אומר שעיניו הכתוב אומר אל
 תגזול דל כי דל הוא וכל האומר דבר בשם אומר זוכה שיגאלו
 ישראל על ידו ממי את למד מאסתר ששמעה הדבר ממרדכי על
 ידי כן זכה שנגאלו ישראל על ידיה הוי אס שמעת דבר הוי אומר
 בשם אומר / דבר אחר אל תגזול דל כי דל הוא מדבר בשבט
 של לוי וכי דלים היו רבי יהודה בר סימון ורבותינו אחד מהם
 אומר למה נקראו דלים שהיו דלים מנחלה שנאמר ושלשט
 הלוי לא נתן משה נחלה אשיו / הוא נחלתו אל תגזלוהו מן
 המתנות שאמרת לך והאחר אומר שהיו דלים מן המנין למה
 שהיה הארון מכלח אותן לפיכך הקדוש ברוך הוא מצוה את
 משה ואמר אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי אל תכריתו
דלמדנו רבינו העובר על כריתות שבתורה כבוד
 הן מתרפאין ויוצאין ידי כרותן / כך שנו
 רבותינו כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתן שנאמר
 והפילו השופט והכחו לפניו וגו' / ארבעים יכנו לא יוסף וגו' /
 ונקלה אחיד לעיניך כיון שלקח חסה התורה עליו ואמרה
 ונקלה אחיד לעיניך הרי הוא אחיד ולמה ארבעים אלא האדם
 הזה נוצר לארבעים יום / ועבר על התורה שנתנה למשה
 לארבעים יום ילקח ארבעים ויצא ידי עונשו וכן את מוצא באדם
 הראשון כשנצטווה ואם לו ומען הדעת טוב ורע לא תאכל וגו' /

ותתהייב

שעשו ישראל את העגל מר כתיב שם ויעמד משה בשער
 המחנה ויאב מי לוי אלי ויאספו אליו כל בני לוי אמר לו הקדוש
 ברוך הוא למשה פקד את בני לוי רבי יהודה בר שלום אמר
 למוד הוא השבט הזה להיות להקברה מוכה הוא בכל מקום
 עושה קטנים מנין שכשערה שאמר לו הקכה ליעקב שירד
 למצרים אותו שעה ספר יעקב ובניו נמצאו כלם ששים
 וששה נפש כל הנפש לבית יעקב הכאה מצרימה ששים ושש
 ושני בניו של יוסף שבעים חסר אחד והוא אומר כל הנפש
 לבית יעקב הכאה מצרימה שבעים אמר רבי לוי אמר רבי שמואל
 בר נחמן למוד השבט הזה להיות הקדוש ברוך הוא מוכה אותו
 עד שהן קטנים אמן אם ברכיה הכהן השבט אינו מספיק לצאת
 עד שמספיקים אותו כך יוכחד היתה אמה מעובר ממל כאותה
 שעה והיתה במעי אמרה ומנה עליה אמר רבי שמעון בן לקיש
 עם שאמה נכנסת לפתח מצרים ילדה אותה לכך נאמר עליה
 בשבעים נפש ואף בני בניו אמר הקדוש ברוך הוא למשה כל
 זכר מכן חדש ומעלה תפקדם אמר לומשה רבנוי כן כמה שנים
 אני מוכה אותם / אמר לו מכן חדש ומעלה אמר לו יוכל אני
 ומסביב בחצרותיהם ובתוך בתיהם ולספור כל אחד שאת אומ
 לי כל זכר מכן חדש ומעלה תפקדם אמר לו הקדוש ברוך הוא
 למשה אתה עושה את שלך ואני עושה את שלי / אמר רבי
 יהודה הלוי בר שלום היה משה הולך ועומד על פתח אהליהם
 והשכינה מקרמת ואומרת לו הרי תינוקות יש באהל הזה מנין
 שכך כתיב ויפקד אתם משה עלפי יי כשם שהשכינה אומרת
 לו / פקד את בני לוי השבט הזה חביב לפני הקדוש ברוך הוא /
 יותר מכל השבטים ולמה מכל השבטים לא נבחר אלא השבט
 הזה שנאמר וזכור אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן לעלות על
 מזבחי להקטיר קטורת לשאת אפוד לפני ואתננה לבית אביך
 את כל אשוי בני ישראל / כיצד ברא הקדוש ברוך הוא ימים וכרך
 לו אחד בהם שנאמר ימים יוצרו ולא אחד בהם איזה הוא יום
 שבת ברא שנים ולא אחד בהם שנאמר ושבתה הארץ שבת
 לוי ברא שבעי אומר וישראל כרוכים הם שנו ועמד כלם צדיקים
 לעולם ירשו ארץ וכן הוא אומר כולך יפה רעיתי ומוס אין כך
 לפיכך אני מורקק במנינם של ישראל וכן עשה משה מנה
 אותם כמה כרוין שנאמר שאו את ראש כל עדת בני ישראל
 למשפחותם לבית אבותם במספר שמות כל זכר לגלגלותם /
 כמה שקיים וצבאו ופקדיו כמה מוריאות פקד כל בכור זכר /
 דבר אחר פקוד כל בכור זכר זה שאמר הכתוב ששים המה
 מלכות ושמינים פילגשים ועלמות אין מספר /

אחת היא יונתי תמתי

משל

לאדם פרקמטוטי שהיה לו אדנים של זכוכית והיה
 מוציאן לשיק ולא היה מבחינם במנינם שלא
 מציאם במנין ונכנס להניחן ולא היה מניחן במנין שלא היה
 משגיח עליהם היו של זכוכית והיה לו לוח אחת של מרגליות
 באות והיה נוטלת ומוציאה במנין ומניחה במנין כך כביכול
 אמר הקדוש ברוך הוא לאומות העולם לא נתתי להם מנין
 לפי שאינו חשוכין לפני לכלום שנאמר כל הגוים כאין נגדו
 מאפס ותוהו בחשבו לו / אבל אתם בני אדם העמוסים מני בטן
 הנשואין מני רחם לכן אני מונה אתכם בכל שעה לכן נאמר
 פקוד כל בכור זכר לבני ישראל מכן חדש ומעלה ושאל את
 מספר שמותם / אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בשביל
 חבתכם שימיתי מדתה של עולם באי זה עז כתבתי בתורת
 שיהא חמור נפדה בשה שנאמר ופטר חמור תפדה בשרו ואם
 לא תפדה ועיפתו כל בכור בניך תפדה ולא ירא פני ריקם /

וגו' והענין מסתלק היוכלן מתקעין ליסע ומישכין את כליהם
מי שהיה לו בחמה נושא עליה ואם לא היה לו הענין נושא את
השאר כיון שנתישבו תקעו כחצוצרות וכסע יהודרה ודגל
תחלה נשיאו ושכמו אחריו וסימנות על כל נשיא ונשיא מפרה
וצבע ומוחם למדה המלכות להיות עושין להן מפה וצבע על כל
מפה ומפרה צבע של אבנים טובות שהן על לבו של אהרן
וזכר שבת ושבת היתה צבע מפה שלו צבע של אבני העגנים
היו על גביהם עד שהיו מתישבין תקעו חצוצרות הלכו וכך
היו מהלכין על גביהם וכמו קומת יוצאת מתוך הענין שהיו
יודעין לאי זה רוח הם יוצאין כך היה מסע כל דגל ודגל וגמרו
להלך עד היכן שהיה חונה שיחנו אותו הענין שהיה נראה כמין
קורה היתה כנסע עצמו והם יודעין שבאותו מקום הם חונים
עמדו להם ענבי כבוד התחילו מתישבין באהליהם היכן ישבו
וענין השכינה שהיה על גבי המשכן היה מהלך על גבי מחנה
הלויים כאמצע המחנות הוא היה עומד לו והיו בני קהת ובני לוי
מעמידין את המשכן קודם לכל המחנות עד שלא היו באין שם
הקימו את המשכן עד באם כיון שהיו מעמידין את המשכן היו
מעמידין וחונים כל אחד ואחד במקומו וענבי כבוד עומדין על
גביהם זו היתה גדולה ביד משה שלא היה ענין השכינה יורד
למשכן עד שהיה משרה אומר טובה י' רבנות אלפי ישראל
וענבי כבוד היו מקיפין אותו ורוח הקדש אומרת על ידי שלמה
יפה את רעיתי כתרצה מהו כתרצה שאני מתרצה לכם ר' אומר
כתרצה שאתם מתרצין לי בקרבנות שנאמר ותרצה לו ולכפר
עליו נאורה כירושלם כאותן מלאכי השרת שהן יראין
ומושלמין איומה כנגדלות כדגלים שנתתי להן ודוד רואה
ואומר לא עשרה כן לכל גוי אלא לעצמו איש על דגלו זה
שאמר הכתוב ימצאו כארץ מדבר מציאה גדולה מצא הקדוש
ברוך הוא את ישראל כאדם שהוא מהלך במדבר והוא מוציא
שם ענבים כך מוצא הקדוש ברוך הוא את ישראל כענבים
במדבר מוצא ישראל לכך נאמר ימצאו כארץ מדבר וכתוהו
ליל ישימון תהו היה העולם עד שלא קבלו את התורה וכיון
ליל ישימון לילה היה העולם עד שלא קבלו את התורה וכיון
שבאו להר סיני וקבלו את התורה האיר העולם שנאמר כי נר
מצוה ותורה אור מהו יסוכנהו שהקיפן ענבי כבוד יבוננהו
שהבינם כדברי תורה יצרהו אשריהם האונים ששמעו עד
היכן חיבבן עד היכן שמרן עד היכן נצרן שאמר הקדוש ברוך
הוא למשה אומר להם שיעשו לי משכן ואשרה שכינת כינייהם
ככיכול אני מניח את העליונים ויורד ושוכן כיניהם ולא עוד
אלא שעשת אותם דגלים לשמי אמר לו הקדוש ברוך הוא
למשה עשת אותם דגלים לשמי לכוהן שהן בני שנאמר בגים
אתם לוי אלהיכם והם צבאותי שנאמר והוצאתי את צבאותי
את עמי בני ישראל לפיכך עשה דגלים לשמי שנאמר איש על
דגלו דבר אחר איש על דגלו באותות זה שאמר הכתוב
הביאני אל בית היין מהו הביאני אל בית היין כיון שבגלה
הקדוש ברוך הוא על הר סיני ירדו עמו עשרים ושנים אלפים
מרכות שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שניאן והיו עשוין
דגלים דגלים התחילו מתאווים לדגלים אמרו אנו נעשין דגלים
כמותן לכך נאמר הביאני אל בית היין זה הר סיני ודגלו עלי
אתכה אמרו הלאי הוא מגדיל עלי אתכה וכן הוא אומר נרננה
בישועתך ובשם אלהינו נדגול ימלא י' כל משאלותיך אמר להם
הקדוש ברוך הוא התאווים כדגלים חייכם היני עושה
משאלותיכם ימלא י' כל משאלותיך מיד הקדוש ברוך הוא וראה
אהבתו לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלי כמו שנתאו

איש על דגלו מנגד מהו מנגד מרחוק מיל' אמר הקדוש ברוך
הוא יהו ישראל רחוקין מן הארץ אלפים אמה שנאמר אך
רחוק יהיה כיניכם וכיניו כאלפים אמה במדה ומשרה ואהרן
סמוכים לו שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל
מועד מזרחת משה ואהרן וכניו אמר הקדוש ברוך הוא שאם
כעסתי על בני יהו עושין פשרה כיני לבין בני לכך היו סמוכים
לנאל השבטים מנגד סביב לאהל מועד דבר אחר איש על
דגלו באותות והחונים קדמה מזרחה את מוצא בכל מקום
יהודה תחלה לדגלים שנאמר והחונים קדמה מזרחה דגל מחנה
יהודה לקרבנות מנין דכתיב יהו המקריב ביום הראשון
בחשון בן עמינדב למטה יהודה למלחמה מנין דכתיב מי עלה
לכר' הכנעני בתחלה למלחמה עם בני בנימין ואמר י' יהודה
יעלה ואף כשיבא המבשר יהודה מתבשר תחלה שנאמר כי
הנר על החרים דגלי מבשר משמע שלום חגי יהודה חגיך
שלמי בדרין אמר להם הקדוש ברוך הוא בעולם הזה נתאמתם
לדגלים ומלאתי משאלותיכם ולעיתיד לבא בזכות הדגלים אני
גואל אתכם ומדלג על הקץ בזכות אבות שנקראו הרים שנאמר
קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות
ודבר י' אל משה במדבר סיני פקד את בני לוי זה שאמר
הכתוב צדיק כתמר יפרח מה התמרה הוא צדיק רחוק כך מתן
שכרן של צדיקים רחוק מר' התמרה הוא עושה תמרים והן
נכנסין לאוצר כך ישראל כשהן במדבר מהן נכנסו לארץ ישראל
ומהן לא נכנסו לארץ ישראל צדיק כתמר יפרח מה התמרה
הוא נאם נקצצה או נעקרה אין עולה תחתיה אחרת וכך הארץ
כשהוא נקצץ או נעקר אינו בחליף לפיכך במשלים הצדיקים
לתמרה ולארץ צדיק כתמר יפרח מה התמרה הוא עושה תמרים
ועושה קוצים וכל מי שמבקש לגנוב תמרים הקוצים שבר
שולטים בו כך הצדיקים והחכמים בני תורה וכל מי שאינו
משמר עצמו נופל בגיהנם ולוקח בעולם הזה למה שנישאתן
בשיכת שרף ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת נחש ואף
כל דבריהם כנחלי אש צדיק כתמר יפרח מדבר בשכחו של לוי
שהפרישו הקדוש ברוך הוא במעשהו הטוב מה כתיב אחריו
שתולים בבית י' בחצרות אלהינו יפריחו ללמדך שלא היו היו
בבית המקדש שנאמר עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי הולך
בדרך תמים הוא ישרתני לכך נאמר שתולים בבית י' שלא
היתה עזרה חסרה מהם שנאמר בחצרות אלהינו יפריחו מהו
בחצרות אלהינו זה שאמר הכתוב אשרי תבחר ותקרב לשכון
הצריך נשבעה בטוב ביתך קדוש היכליך אמר לו הקדוש ברוך
הוא הואיל והן לגיונותיך וספור אותם לכך נאמר פקד את
בני לוי זה שאמר הכתוב אלהים מושיב יחידים ביתה וגו'

מעשה

בכמה ימים כרא הקדוש ברוך הוא את השמים
ואת הארץ אמר לה בשעה אמר לו ומאותה שעה שנברא עד
עכשו מהו עושה אמר לה יושב ומדודג זיווגן גוהר גזרות
ואמר פלוני ישא פלונית שנאמר אלהים מושיב יחידים ביתה
מוציא וגו' מן היה זה עמרים ויוכבד אשתו בזכות הוציא
הקדוש ברוך הוא את האסורים ממערים שהיו בשועבדי בטיט
וזכרבים מה עשה הקדוש ברוך הוא זיווג יוכבד לעמרים כד
שיעמידו מכיניהם גואל לישראל ומעמיה כהנים גדולים
ויעמידו יגאלו את ישראל לכך נאמר אלהים מושיב יחידים
ביתה אמר הקדוש ברוך הוא הואיל והשבט הזה למוד הוא
להיות מעמיד גואלים לכך ספור אותם לכך נאמר פקד את
בני לוי וכמוקם אחר כתיב אך את משה לוי לא תפקד בשעה
שעשו

יחידים

חפץ ממדגלותיו ויתנה בראשותיו והשוכת כמדוינה אפילו
 היא כאנטוכיא שהיא מדינה גדולה מהלך את כולה ועבורה
 חוץ מעבורה אלפים אמר ומהו עבודה חשיות וסנדקאיות
 שהן חוץ למדינה על הדרך והשוכת כמערה אפילו היא גדולה
 כמערה שכרה בה צדקיה מלך יהודה שהיה בה שנים עשר מיל
 מהלך את כולה וחוץ ממנה אלפים אמה לכל רוח שירצה ומנין
 סמכו חכמים מדברי תורה שנאמ' ומדותם מחוץ לעיר את פאת
 קדמה אלפים אמה וגו' וכן את מוצא ביהושע כשהלך להחריב
 את יריחו אמר לישראל עתידין אתם לעמוד שם ולעשות את
 השכת שם לא אם תרחיקו מן הארץ לא תרחיקו יתר מאלפים
 אמה לכל רוח למדת שתהיו רשאים לבא להתפלל לפני הארון
 בשכת וכן הוא אומר אך רחוק יהידי ביניכם וביניו כאלפים
 אמה במדה אל תקרבו אליו למען אשר תדעו את הדרך אשר
 תלכו בה כי לא עברתם בדרך מתמול שלשום וכן את מוצא
 כשאמר הקדוש ברוך הוא למשה שיעשה לו דגלים אמר לו
 השוה אותם לדגליהם לכל רוח מנין ממה שקראו בענין שנאמ'
 איש על דגלו זה שאמר הכתוב נרננה בישועתך ובשם
 אלהינו נדגל נרננה בישועתך שנאמ' וישוע יי' ובשם אלהינו
 נדגול שהקדוש ברוך הוא שמו כשמותינו וישוע עמנו דגלים
 שנאמר איש על דגלו באותות וסימנים גדולה היבב הקדוש
 ברוך הוא את ישראל שעשאן דגלים כמלאכי השרת כדי שיהיו
 נכרין בני דאוכן לעצמן ובני שמעון לעצמן ומנין שהיא אהבה
 שכן הוא אומר הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה
משל למה הדבר דומה לעשיר שהיה לו אוצר מלא יין
 נכנס לברקו ומצאו כלו חומץ כה לצאת לו
 מתוך האוצר מצא שם חבית אחת יין טוב אמר חבית זו חביבה
 עלי מכל האוצר כך ברא הקדוש ברוך הוא את שבעים אומות
 ומכולם לא מצא הנאה אלא מישראל שנאמר הביאני אל בית
 היין שני יודין עשרי' בן חמשים הרי שבעים אלו שבעים אומות
 ומכולם לא אהב לא לישראל שנאמר ודגלו עלי אהבה ואומר
 ששים חמרי מלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר
 אחת היא יונתי ומתתי רבי יהודה אומר הביאני אל בית היין
 למרתף גדול של יין זר סיני ולמדנו משם תורה שנורשת
 בארבעים ותשע פנים טהור בארבעים ותשע טמא הביאני אל
 בית היין אמ' רבי חנניה בראשונה כל מי שהיה מראה איקונין
 של מלך באצבע מיד נהרג והתינוקות החליקין לבית הספר
 ומראין את ההזכרה באצבעותיהן אמר הקדוש ברוך הוא ודגלו
 עלי אהבה אפילו אדם יושב ועוסק מתורה לתורה ומהלכה
 להלכה ומפסק לפסק אמר הקדוש ברוך הוא עלי הוא אהבה
 חביב הוא עלי ודגלו עלי אהבה דבר אחר ודגלו עלי אהבה
 אמר הקדוש ברוך הוא יש לאומות העולם דגלים ודגלים ואין
 חביב עלי אלא דגלו של יעקב שנאמר איש על דגלו איש על
 דגלו באותות זה שאמ' הכתוב מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה
 כלבנה קדושי' וגדולים היו ישראל בדגליהם וכל האומות היו
 מסתכלין בהן ותמהין ואומ' מי זאת הנשקפה כמו שחר אמרו
 להן האומות טובי טובי השולמית מהו טובי טובי השולמית
 הדבקי לנו ובאי' לך אצלנו ואנר עושין אתכם שלטונים ודוכסין
 והגמונין טובי טובי השולמית טובי טובי ונחזה בך אין ונחזה
 אלא שררה שכן יתרו אמר למשה ואתה תחזה מכל העם וישראל
 אומרים להם מה תחזו בשולמית ומה גדולה אתם נותנין לנו
 שמה כמחולת המחנים שמה אתם יכולין לוחן לנו כגדולה
 שנתן לנו אלהינו במדבר בדגל מחנה יהודה הגל מחנה
 דאוכן דגל מחנה אפרים דגל מחנה דן וכולים אתם לעשות

כך לנו מרי תחזו בשולמית שמה כמחולת המחנים שאנו
 חושאים והוא כוחל לנו והיה מחניך קדוש כך אף בלעם הכיש
 כהם ויצאה עינו כנגדם שלא יכול ליגע בהם שנאמר וישא
 בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי עליו
 רוח אלהים אלו הדגלים התחיל לומר מי וכול ליגע כאלו בני
 אדם שהן בכורים לאבותיהם ולמשפחותיהם שנאמר שוכן
 לשבטיו מכאן למדנו שהיו הדגלים גדולה וכבוד איש על דגלו
 באותות איש / אשא דעו למרחוק ולפועלי אתן צדק לא היו
 צריך לומר אלף איש על דגלו חנו בני ישראל ומה תלמד
 לומר באותות אלא כשעה שנפטר יעקב אבינו מן העולם אמר
 לבנו ושכתי עם אבותי חזר על כל בניו וברכן ופיקדן אמר
 להן כשתטלו אותי ביראה ובכבוד טלו אותי ולא יגע אדם אחר
 במטתי ולא אחד מן המצרים ולא אחד מבניכם מפני שיש בכם
 שנשא מבנות כנען וכן הוא אומר ויעשו בניו לו כן כאשר צום
 ישאו אותו בני ארצו כנען ולא בני בניו והוא צום אמר
 להם יהודר ויששכר והכולן יטענו מטתי מן המזרח ראובן
 ושמעון וגו' יטענו מן המערב דן ואש' ונפתלי יטענו מן הצפון
 יוסף אל יטעון למת שהוא מלך ואתם צריכין לחלוץ לו כבוד
 לוי אל יטעון למת שהוא טוען את הארון ומו שטוען את
 ארונו של חי העולמים אינו טוען ארונו של מת אשר אפרים
 ומנשה יטענו מן הדרום אפרים ומנשה במקום לוי ויוסף ואם
 עשיתם אתם כן וטענתם את מטתי כשם שצאתי הקבה עתיד
 להשרל אתכם דגלים דגלי' כיון שנפטר טענו אותו כשם שצוה
 שיעטנו אותו מנין שכן כתיב ויעשו בניו לו כן כאשר צום
 כתיב אחריו וישאו אותו בניו ארצו כנען כיון שיצאו ישראל
 ממצרים אמר הקדוש ברוך הוא הרי השערה שיעשו דגלים
 כשם שבשרן אביהן שהן עתידין לעשות דגלים דגלים מיד
 אמר הקדוש ברוך הוא למשה משרד עשה אותם דגלים לשמי
 מיד עמד מש' והתחיל מיצר אם עכשיו עתידה מחלוקת להנתן
 בין השבטים אם אומר לשבט יהודה משרת כבודו הוא אומר
 לי אי אפשר לי לא כדרום וכן אחרים כיצא כן שבט ושכט אם
 לו הקדוש ברוך הוא למשה משה אי אכפת לך הם אינם צריכין
 לך בדבר הזה שמעצמן הם מכריזן דירתן למה שצוואר כידם
 היאך לשרת בדגלים אינו מחדש עליהם דבר שדבר יש להם
 טכסין מן יעקב אביהן כשם שהקיפו את מטתו כך יקיפו את
 חמשכן מנין שכן כתיב איש על דגלו כיצד הם שרונים הלויים
 יחנו סביב למשכן העדות משרד ואהרן ובניו שומרים משמרת
 המקדש וסמוכים להם יהודה ויששכר וזבולן מכאן אמרו אשרי
 הצדיק ואשרי שכניו אל שלשת השבטים שהיו סמוכין למשה
 ואהרן נעשו גדולים בתורה שנאמר לא יסור שבט מיהודה
 ומחוקק מבין דגליו עד כי יבוא שילולו וקחת עמים ביששכר
 כתיב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל
 ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם והיו מסמיכין חלכה על
 פיהם ומזכולן מושכים בשבט סופר סופר על שהיו שכיניו
 כלם בני תורה ומן הדרום בני קהת וסמוכין להם ראובן
 ושמעון וגו' מכאן אמרו או לרשע ואוי לשכנו אלו שלשת
 השבטי שהיו שכיני לקרח ועדתו בדרום אכדו עמו במחלוקתו
 שנאמר ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת כתייהם ואת
 כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש ומן המערב בני גרשום
 וסמוכין להם אפר' ומנש' ובנימין ומן הצפון בני מררי וסמוכים
 להם דן ונפתלי ואשר והיו שבעה ענבי כבוד מקיפין וכך היו
 בסיעתן סימן היה למשרת בענין אימתי היה מסתלק כיון שהיו
 רואה אותו מסתלק היה אומר קומה יי' ופוצו ארביך ויגומו

שנאמר וידבר יי אל משרת בהר סיני / כיון שעמד אהל מועד
אמר יפה הצניעות שנאמר והצנע לכת עם אלהיך / התחיל
מדבר עמו באהל מועד / וכן ויד אמר כל כבודו בת מלך
פנימיה ממשכנות זהב לבושה / בת מלך זה משרה שנאמר
זסכרתי את מצרים ביד אדנים קשים אלו המכות שבאו על
המצרים / ומלך עז ימשל בם זה משה שהיה מלכה של תורה
שנקראת עז / שנאמר יי עזו לעמו יתן / לפיכך כל כבודו בת
מלך פנימיה ממשכנות זהב לבושה זה אהרן שנאמר ועשית
משבצות זהב / מכאן אמרו חכמים כל אשה שהיא מצנעת
עצמה אפילו בת ישראל ראויה שתקטף לכהן גדול ותעמיד
כהנים גדולים שנאמר כל כבודו בת מלך פנימיה ממשכנות
זהב לבושה / אמר הקדוש ברוך הוא כך הוא כבודי שהוא מדבר
בכפנים שנאמר ובכא משרה אל אהל מועד ושמע את הקול
מדבר אליו / אמר רבי יהושע בן לוי אפילו לא היו יודעין אומות
העולם מה בית המקדש היה יפה להם יותר ממה שהיה יפה
לישראל שכך שלמה סודר בתפלתו וגם אל הנכרי אשר לא
מעמד ישראל הוא ואתה תשמע השמים ועשית ככל אשר יקרא
אליך הנכרי אבל כשהוא בא אצל ישראל מה כתיב ונתת לאיש
ככל דרכיו אשר תדע את לבבו / אמר שלמה רבון העולמים
אם הוא ראוי תן לו ואם אינו ראוי אל תתן לו / ולא תאמר
בית המקדש בלבד שאלוהי ישראל לא היה מטר יורד לעולם /
ולא השמש זורחת / שכוחות הקדוש ברוך הוא מזריח בעולם
הזה ולעתיד אומות העולם רואין הקדוש ברוך הוא מדבק עם
ישראל והם באים להדבק בהם שנאמר בלכה עמכם כי שמענו
אלהים עמכם / וידבר יי אל משרה במדבר סיני / וזה שאמר
הכתוב שדרך אגן הסהר אל יחסר המזג בטנך ערמת חטים
סוטה בשושנים מדבר בסנהדרין של ישראל שהיתה נתונה
בלשכת הגזית וחיא משולה כשרר הזה ולכר נמשלה בשרר
מדין השרר הזה נתון באמצע הגוף כך הסנהדרין יושבין
באמצעות של בית המקדש אל יחסר המזג שלא יהו חסרין
אחד משלישתן / אל יחסר המזג מי שהוא מזוג כראוי מזהג
שלישי של כוס יין ושני חלקים מים / כך היתה סנהדרין ושבת
כתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים ולא היה אחד מהן
בפניה לצרכו ומה היו עושין כשתורה אחד מהן מכקש לצאת
היה סופר אם היה שם כהן גדול יוצא ואם לאו אינו יוצא למה
שכך כתוב אל יחסר המזג / בטנך ערמת חטים זה
סכנסת לאוצו במנין ויוצא במנין אף כאן אמר הקדוש ברוך
הוא שיהו נמנין בכל שעה לכך נאמר בטנך ערמת חטים /
אבל התבן והקש אינן נמנין ולא נמדדן כך אומות העולם
במשלין בתבן ובקש שנאמר יהיו כתבן לפני רוח וכן בית עשו
לקש למה שאין להקדוש ברוך הוא מהן הנאה שנאמר כל
הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו אבל ישראל להקדוש
ברוך הוא הנאה לו בהן קודין קרית שמע ומתפללין ומברכין
שמו בכל יום ובכל שעה על כל דבר ודבר לפיכך הן נמנין בכל
שעה ולכך נמשלו בחטין בטנך ערמת חטים / וידבר יי אל
משה במדבר סיני / זה שאמר הכתוב לא עשה כן לכל גוי
ומשפטים כל ידעום הללויה /

משל

למלך שנשאל אשה ראשונה לא כתב לה
כתובה גרשה לא כתב לה גט וכן לשנייה
וכן לשלישית לזמן ראה ענייה אחת יתום
בת אבות בקש לישא אותה אמר לו שושבינו זו אני רוצה לישא
ואני נהג בה כראשונות זו בת אבות צנועה במעשיה וכשרה
אכתוב לה כתובה באי זו שבוע באי זו שבוע באי זו חדש בכמה

לחדש באי זו אפטיא כשם שכתוב באסתר ותלקח אסתר אל
המלך אחשוורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש
טבת בשנת שבע למלכותו ככיוול ברא הקבר לדוד
המכול לדוד הפלגה ולסודומיים ולמצרים ולא כתב אימתי
בראם ואימתי העבירם אלא ביום הזה נבקעו כל מעיינות
תהום רבה וארבו השמים נפתחו / וכן לדוד הפלגה ולסודומיים
ולמצרים כיון שעמדו ישראל אמר להם הבה למשה איני נהג בהם
כראשונים שאלו בני אברהם יצחק ויעקב / לכך כתיב באי
זה חדש בכמה לחדש באי זה יום באי זה שבוע באי זו אפטיא
באי זו מדינ רוממתי קרנם וכתבתי להם תלמי ראש לכך נאמר
וידבר יי אל משה במדבר סיני הרי הפרכיא באהל מועד הרי
מדינה באחד לחדש הרי יום בשנה השנית הרי שנה באי זה
חדש לחדש השני הרי נכתבה איפטיא שלהן למה שאו את
ראש לקיים מה שנאמר לא עשה כן לכל גוי ומה עשרה הרים
ראשם שנאמר וירם קרן לעמו ותלה לכל הסידויו לכני ישראל
עם קרובו הללויה / וידבר יי אל משה אשרך משה ששים רבוא
עומדין והכהנים והלויים והזקנים והכל עומדין ומכלן לא דבר
אלא עם משה שנאמר וידבר יי אל משה במדבר סיני / ולמה
במדבר סיני מכאן שנו רבותינו בשלשה דברים נתנה התורה
באש וכמים ובמדבר / באש שנאמר והר סיני עשן כולו מפני
אשר ירד עליו יי באש וועל עשנו כעשן הכשן ויחד כל
ההר מאוד כמים שנאמר יי בצאתך משעיר בצעדך וגו' במדבר
שן במדבר סיני לאמר / ולמה נתנה בג' דברים הללו לומר לך
מה דברים הללו חנם לכל באי עולם אף התורה חנם לכל באי
עולם שנאמר הוי כל צמא לכו למים ואשך אין לו כסף לכו
שבדו ואכולו ולכו שבדו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב /
במדבר סיני / למה במדבר סיני אלא כל מי שאינו עושה הפקר
אינו יכול לקנות את התורה לכך נאמר במדבר סיני / וידבר
יי אל משה במדבר סיני / ששה דברים נקראו לו הר אלהים /
הר בשן / הר גבנונים / הר חמד / הר חורב / הר סיני / הר אלהים
הר שישב בו אלהים ברין שנאמר ואלה המשפטים / הר בשן /
הר בא שם / הר גבנונים הר שפסל את כל ההרים כמה דאת
אמר אנ גבן / אנדק / ההר חמד / הר שחמד לישב בו שנאמר
ההר חמד אלהים לשבתו / הר חורב שבו נמשכה חרב מות
יומת הנואף והנואפת / מות יומת הרוצח / הר סיני שבו
נתשנאו אומות העולם להקדוש ברוך הוא ונתן להם אפופסין
שנאמר והגוים חרוב יחרבו שנטלו שם אפופסין / וידבר יי
אל משרה במדבר סיני מה אמר לו שאו את ראש כל עדת בני
ישראל אמר הקדוש ברוך הוא לישראל לא חבבתי אומות ותר
מכם לכך נתתי לכם תלמי ראש כשם שאני תלמי ראש לכל
באי עולם שנאמר לך יי הגדולה והגבורה והתפארת והנצח
זהוהו כי כל בשמים ובראין לך יי הממלכה והמלכות שאל לכל
לראש / לפיכך נתתי לכם תלמי ראש שנאמר שאו את ראש
לקיים מה שנאמר וירם קרן לעמו תהלת לכל חסידיו לכני
ישראל עם קרובו הללויה וכן הוא אומר ונתנך יי אלהיך
עליון על כל גוי הארץ / וידבר יי אל משה ואל אהרן לאמר /

ילמדנו

איש קל גדלו באותות ומוצאות
רבינו בתוך כמדת אמות אדם וכול
להלך בשבת / כך שנו רבותינו
השובת בדרך עושה לו עגולות עד
ארבע אמות דברי ר' חנניה בן אנטיגוס ומשלת לתוך ארבע
אמור בשבת ואומר שביתתי במקומו וזכתי לו במקומו אלפן אמה
לכל רוח ורוח / ומהו ארבע אמות ר' יהודה אומר כרי שישול

במדבר

וידבר

יהוה אל משה במדבר סיני / זה שאמר
 הכתוב צדקתך כהררי אל ומשפטך
 תהום וגו' צדקתך כהררי אל זה צדקה
 שאתה מביא לעולם מפורסמת על ההרים הללו / משפטך
 תהום רבה משפט שאתה עושה בעולם כתהום רבה מה תהום
 רבה בסתר אף משפטך בסתר כיצד כיון שחרבתי ירושלים
 בתשעה באב חרבה וכשהראו לוי ליחזקאל מראה לו בעשרים
 לחדש למה שלא לפרסם באי זה חודש חרבה / אבל כשהוא בא
 לגדל את ישראל הוא מפרסם באיזה יום באי זה מקום באי זה חודש
 באיזו שנה באי זו אפרכיא / באי זה יום באחד לחודש / באי זה
 מקום במדבר סיני / באי זה חודש לחודש השני / באי זה שנה
 בשנה השנית / באיזו אפרכיא במדבר סיני / מה אמר להם שאו
 את ראש כל עדת בני ישראל / וידבר יי אל משה במדבר סיני /
 זה שאמר הכתוב הדור אתם ראו דבר יי המדבר הייתי לישראל
 אם ארץ / אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל על שאמרתם
 למשרה למה העליתנו ממצרים למות במדבר / המדבר הייתי
 לישראל / כמדבר עשיתי לכם או כמדבר נהגתי אתכם בנהוג
 שבעולם מלך כשר ודם שיוצא למדבר שמה מוצא שם שלחה
 כשם שהיה בבלטרין שלו אכילה ושתייה ואתם הייתם עבדים
 למצרים והוצאתי אתכם משם והרבצתי אתכם בסכסטין שנא
 ויסב אלהים את העם דרך המדבר מאי ויסב מלמד שהרביצם
 כדרך שהמלכי מסוכין רביצין על משותיהן ולא העמדתי לכם
 שלטח פרעושין אפילו לצער אתכם ואף העמדתי לכם גואלין
 משמשין אתכם שנאמר ואשלח לפניך את משרה אהרן ומרים
 בזכו משה אכלתם את המן שנאמר ויענך וירעיבך וגו' ובזכות
 אהרן הקפתי אתכם ענני כבוד שנאמר ויי הולך לפניו יומם /
 וכתיב פרש ענן למסך וכתיב ואולך אתכם ארבעים שנה
 במדבר לא כלו שלמותיכם והתינוק הזה כל זמן שהיה גורל
 לבושו ושמתו גדלין עמו / הבאר בזכות מרים שאמרה שירה
 על הים / אמר רבי ברכיה הכהן בשם רבי לוי מלך כשר ודם
 שיש לו מדינה והוא משלח לתוכה בני אדם גדולים שיהיו
 נושאי משאם ועושין משפטם מי צריך להיות זקוק במזונותיהם
 לא בני המדינה והקדוש ברוך הוא לא עשה כן אלא שלח
 למשרה ואהרן ומרים שכזכותן ישראל מתנהגין / המן בזכות
 משה תדע לך כיון שנשלח משרה מה כתיב שם וישבת המן

ממחרת / הענן בזכות אהרן כשנסתלק אהרן מר כתיב שם
 ותקצר נפש העם בדרך שהיתה השמש זורחת עליהם / והבאר
 בזכות מרים שנאכל ותמת שם מרים ותקבר שם / ולא היה מים
 לעדה / והיאך חיתה הבאר עשויה כמין סלע כמין שורה והיתה
 מתגלגלת ובאר עמון במסעות כיון שהיו הדגלים הניק
 והמשכן עומד היה אותו הסלע בא ויושב לו כהצד אהל מועד /
 והנשיאים באין ועומקין על גבה ואומרי עלי באר ענו לה והיית
 עולר / ואחר כך הכאתי להם שלום / המדבר הייתי לישראל /
 שמה כמדבר נהגתי אתכם / אם ארץ מאפליה שמה אמרתי
 שאני מביא להם טובה והלקשתי אותה ואין מאפליה אלא
 הלקשה שנאמר והחטה והכוסמת לא נכו כי אפילות הנה אמר
 רבי יהושע לא נפל דבר אחד מכל הדבר אשר דבר יי אל בית
 ישראל הכל בא / מדוע אמרו עמי רדנו מהו רדנו לשון משנה
 הרודה פת חמרה אמרו ישראל כשם שהפת נכשלת בתנור
 ונשלת ממנו יכולה היא לקבוע בתנור עוד ואנו היינו בירושלם
 ככתנור שנאמר נאם יי אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלם
 והגליתנו לבבל מה את מבקש ממנו עוד לא עוד אליך / דבר
 אחר מהו רדנו כענין שנאמר כי הוא יודעה ככל עבר הנהר
 אמרו לו נתת לו את בית המקדש וסלקת שכינתך ממנו מר
 את מבקש עוד לא עוד איך אמר להן ומי יתן לי והייתי במדבר
 עכשיו כשעשיתי לכם אותן הנס וכן הוא אומ' מי יתני במדבר
 מלון אורחים / היכן שהייתי מסתלק שני יסאו מדבר וערו /
משל לנשיא שנכנס למדינה וראו בני המדינה וברחו נכנס
 לשנייה ברחו נכנס לעיר אחרת חרבה ראו אותו
 התחילו מקלסין אותו אב' הנשיא זו העיר טובה מכל המדינות
 כאן אני בונה לי אכסניא וכאן אני דר / כך כשבא הקבה לים
 ברח לפניו שנאמר הים ראהו ינים / נגלה על הר סיני / החריס
 רקדו כאלים / בא למדבר קבלה אותו וקילס אותו שנאמר
 ישאו מדבר וערו / אמר הקדוש ברוך הוא זה המדבר טובה
 מכל המדינות כאן אני בונה לי אכסניא ירד לתוכה התחילו
 הכל שמחים שהקדוש ברוך הוא ירד לתוכו שנאמר ישושם
 מדבר וציה תגל ערכה ותפרח כהר צלתי / וידבר יי אל משה
 במדבר סיני / עד שלא עמד אהל מועד דבר עמו בסנה שנאמר
 ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה / אחר כך דבר עמו כמדויק
 שנאמר ויאמר יי אל משה כמדויק / ואחר כך דבר עמו בסני
 שנאמר

אבר את בנו שכמו בתור איש כי יפליא נדר וזוהי ערכך הזכר
 ואם נקבר היא הוי ולקח נפשות הכס דבר אחר איש כי
 יפליא נדר האומות ואמרות כמה אקדם יי אכף לאלהי מרום
 הירעה יי באלפי אלים ברכבות נהלי שמן האתן בכזו פשעי
 פרי בטני השאת נפשי אמר להם הקדוש ברוך הוא בניכם
 אתם מבקשין להקריב לפני איני מבקש לא בניכם ולא
 קרבנותיכם אלא לבני נתתי פרשת קרבנות ופרשת ערכים
 שקרבנותיהם הכיביל לפני וכן הוא אומר טוב מעט לצדיק וגו'
 תדע לך תחלתו של ספר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם
 אדם כי יקריב מכם קרבן ליי מכם ולא האומות וסופו של
 ספר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפליא וכן הוא
 אומר מגיד דבריו ליעקב וגו' אמר להן הקדוש ברוך הוא
 לישראל אם אתם מביאין לפני ערכים שלכם מעלה אני עליכם
 כאלו נפשותיכם הקרבנות לפני לכך נאמר איש כי יפליא נדר
 אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בזכות הערכים אני מציל
 אתכם מניהגם אמר הקדוש ברוך הוא הן מעריכיני לי נפשותיהם
 אני מציל אותם מעריכת גוהינם שנאמר כי ערוך מאתמול
 תפתח ואערוך לפניכם שלחן הוא שאמר דוד תערוך
 לפני שולחן נדד צוררי דשנת בשמן ראשיכום רוחי
 אמן וכן יזי רצון ונאמר אמן

וגו' אמר רבי לוי בר זבדא וכי יש אדם יורד על החרים והלא
 בני אדם עולי להרים מהו וירדתי על ההרים אלו סנהדרין כמה
 שנאמר שמעו הרי את ריב יי הלכה ולא מצאה פתח להתיר לו
 ועליו הוא אומר גבר רש ועושק דלים מטר סוהף ואין לחם
 גבר רש ועושק דלים זה יפתח שהיררש בתורר כגורפו של
 שקמה שהיה עושק את הדלים ויאמר לו אמר נא שכלת ויאמר
 שכלת לפיכך מטר סוהף ואין לחם שהיה לו מי שיתיר את נדרו
 אלא ואין לחם שהעלים הקדוש ברוך הוא מהם את ההלכה
 שלא ימצאו פתח להתיר לו את נדרו עלה ושחטה ורוח הקדוש
 צוחת נפשות הייתי רוצה שתקריב לפני אשר לא צויתי ולא
 דברתי ולא עלתה על לבי אשר לא צויתי לאכרהם שישחוט
 את בנו אלא אמרתי לו אל תשלח ירך להודיע לכל האומות
 חיבתו של אברהם שלא השך את יחידו ממני לעשות רצון
 בוראו ולא דברתי לפתח להקריב את בתו רבי יוחנן ורבי
 שמעון בן לקיש ר' יוחנן אמר דמים הירר חייב כענין שנאמר
 בערכין ורבי שמעון בן לקיש אמר ולא כלום שהתננה על דבר
 שאי אפשר להקריב ולא היה עליו כלום ולא עלתה על לבי זה
 מיטע מלך מואב בשעה שנטל ביד מלך ישראל ויקח את בנו
 הככור אשר ימלך תחתיו ויעלהו עולתו מי גרם למיטע
 שיקריב את בנו על שלא היה בן תורה שאלו קרא בתורה לא

נשלם ספר ויקרא בעזרת מי שאמר והיה

העולם יתברך שמו וזכרו לעד

ולעולמי עולמים

[Faint background text, likely bleed-through from the reverse side of the page, is visible throughout the page.]

חמלך והוא לא עשה כן אלא כיון שחשט סילק שכינתו ממנו
 כיון שעמדו ישראל אמר להם הקדוש ברוך הוא לא יצאתם
 ממצרים לא על מנת שתעשו לי משכן ואשרה שכינתי ביניכם
 שב ועשו לי משכן וכך אמר שלמה הבית הזה אשר אתה בונה
 וגו' ושכנתי בתוך בני ישראל וגו' ואם טוב תשובו אתם ובניכם
 מאחרי והכרתו את ישראל מעל פני האדמה למה שהן תנאיין
 ביני לביניכם שנאמר אם בהקתי תלכו ואם לא תשמעו לי מה
 כתיב שם חשימותי את מקדשיכם מה עשה שלמה הרבה לו
 נשים וסוסים וכתים ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו
 אמר הקב"ה אני נתתי לך את התורה לעשות את מצותיה ודאית
 תנאי שהתנתי בה יען אשר היתה זאת עמך ולא שמרת בריתי
 וחקתי ומה אני עושה כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי
 דיקם עמך מנשה ועש את הצלם והכניסו לבית קדש הקדשי
 שנאמר וישם את פסל הסמל אשר עשה בבית והקב"ה קרא
 אל ירמיהו ואמר לו גם תנין חלצו שד הניקו גוריהם התנין
 הזה כשהוא בא לניק את אמו היא רואה אותו מרחוק וחולצת
 בשביל שיבק ולא יראה שדיה נכוסין שלא יבק ובני לא עשו כן
 אלא כשראו אותי נכנס לבית בא מנשה והכניס שם את הצלם
 כדי להוציאני משם בתחלה עשה לו פרצוף אחד כפיכול הורה
 השכינה הולכת לזוית אחרת מקום שלא נראה הפסל כשראה
 מנשה כך עשה לו ארבעה פרצופין שיראה השכינה ויסתלק
 שנאמר כי קצר המצע מהשתרע והמסכה צרה כחותכנס הוי
 אומר אפילו לתנים חלצו שד אמר הקב"ה מה אני עושה כאן
 אלכה ואשובה אל מקומי אלך אשובה אין כתיב אלא אלכה
 ואשובה לא היתה תקוה אלא אמר הקב"ה אף על פי שאני הולך
 יעשו תשובה ואני חוזר לכך כתיב אלך ואשובה אל מקומי עד
 אשר יאשמו ובקשו פני עד בצר להם ישחרונני ומתוך צרה
 חבאה עליהם יעשו תשובה ואני חוזר ויבקשו פני שנאמר בצר
 לך ומצאוך כל הרברים האלה ואני מחזיר להם שכינתי ה'
 אלעזר אומר אם אין ישראל עושים תשובה אין נגאלין שנאמר
 בשוכה ונחת תושעון רבי יהושע אומר בין עושים תשובה
 ובין אינן עושים תשובה כיון שהגיע הקץ מיד נגאלין שנאמר
 אני ב' בעתה אחישנך רבי אלעזר אומר הקדוש ברוך הוא
 מעמיד עליהם מלך רע שגזרותיו קשות כהמן ומשתעבד בהן
 ומתוך כך עושים תשובה שנאמר כי יבא כנהר צד ודוח י' נוססה
 בו באותה שעה ובה לציון גואל וידבר י' דבר אל בני ישראל
 איש כי יפליא נדר זה שאמר הכתוב כי מי בשחק יערך לוי אמ'
 הקדוש ברוך הוא מי שהוא עושה כמעשי יהא דומה לי'
משל למלך שבנה מדינה והדליק בה שני פנסין והיו
 כל אלו אכלוסין קוראין לו אנוסטא אמר המלך
 כל מי שבנה מדינה כזאת והדליק בה שני פנסין כש שהדלקתי
 אני קראו לו אנושטא ואני מקנא בו כך הקדוש ברוך הוא בנה
 את השמים ונתן שם שני פנסין שיהיו מאירין את העולם הבה
 ולבנה שנאמר ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על
 הארץ אמר הקדוש ברוך הוא מי שיכול לעשות כשני מאורות
 הללו שיהיו מאירין לעולם יהא שורה לי שנאמר כי מי בשחק
 יערך לוי אם ערך שני פנסין אלו ידמה לוי ואין יערך לא אורה
 שנאמר על המנוח השחורה יערך הוי כי מי בשחק יערך לוי הוא
 שאמר הכתוב שאנו מרום עיניכם וראו מי ברא אלהי ואל מי
 תדמוני ואשוה יאמר קדוש אל תהי קורא יאמר אלא יאמר
 קדוש כי מי בשחק יערך לוי אמר רבי אבהו הלוי מי כמות
 מאיר עיני חשוכים כעבין שנאמר על המנוחה השחורה יערך
 דבר אחר כי מי בשחק יערך לוי אמר רבי אבון הלוי מי כמות

מלכיש ערומים כבר נכתב בסדר אמור אל הכתובים דבר אחר
 מי כמות זן את הרעבים ואין יערך אלא מוזן שנאמר ביום
 השבת וגו' וכתוב והיה לאהרן ולבניו ואכלוהו דבר אחר כי
 מי בשחק יערך לוי בשעה שבקש הקדוש ברוך הוא לבראות
 את העולם היו מלאכי השרת אומרי מה אנוש כי תזכרנו מה
 אתה מבקש מן האדם הזר אמר להם הקדוש ברוך הוא ומי
 מקיים מצותי וחקותי ותורהתי אמרו לו אנו בקיימין תורתך
 אמר להם כתיב בה זאת התורה אדם כי ימות באהל ואתם אין
 ביניכם מתים כתיב בה אשה כי תזרע וילדה זכר ואתם אין
 בכם ילדות כתיב בה את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו ואתם
 אין ביניכם אכילה הוי אין התורה יוצאה אצלכם שנאמר לא
 תמצא בארץ החיים כיון שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל
 שיעשו לו משכן ומזבח העולה התחילו בקריבין בתוכו התחילו
 הקדוש ברוך הוא מצוה כמה מצות על כל דבר ודבר והן עושים
 התחיל הקדוש ברוך הוא אמר למלאכי השרת כי מי בשחק
 יערך לוי כשם שישראל עורכין לי שהייתם אומרי לי מה אנוש
 כי תזכרנו עורכים לי קרבנות כמה שנאמר וערך הכהן אותם
 על מזבח העולה עורכים לי שולחנות כמה שנאמר ביום
 השבת ביום השבת יערכו לפניי או יש ביניכם עורך נפשות
 כמה שנאמר איש כי יפליא נדר בערךך נפשות לוי הוי כי מי
 בשחק דבר אחר איש כי יפליא נדר בערךך נפשות זה שאמר
 הכתוב פרי צדיק עץ חיים ולקח נפשות חכם אם יהיה אדם
 צדיק עוסק בתורה ואלץ שהוא צדיק ואינו עוסק בתורה אין
 בידו כלום אלא פרי צדיק עץ חיים זו תורה שמתוך שהוא בן
 תורה הוא למד היאך ולקח נפשות שנאמר ולקח נפשו חכם
 שאם ידור לערוך נפשות הוא למד מן התורה היאך עושה ואם
 אין בידו תורה אין בידו כלום כן את מוצא ביפתח הגלעדי
 מפני שלא היה בן תורה אבד את בתו אימתי בשערי שנהלים
 עם בני עמון ונדר באותה שעה שנאמר וידר יפתח נדר והיה
 היוצא וגו' והיה לוי והעליתיהו עולה באותה שעה היר עליו
 כעס מן הקדוש ברוך הוא אמר אלו יצא מביתו כלב או חזיר
 או גמל היה מקריב אותו לפני לך זימן לו בתו כל כך לבה
 כדי שילמדו כל הנודדים הרבות נדרים וקונמות שלא לכהוג
 טעות בנדרים והנה בתו יוצאת לקראתו והי כראותו אותה
 זיקר את כגדיו ויאמר אהה בתי וגו' ואנכי פציתי פרה אל י'
 לא אוכל לשוב והלא פנחס היה שם והוא אומר לא אוכל
 לשוב אלא פנחס אמר אני כהן גדול בן כהן גדול אלך אצל
 עם הארץ יפתח אמר אני ראש שופטי ישראל ראש הקצינים
 אשפיל עצמי ואלך אצל חרש מבין תרוהין אבדת ההי'
 עלבא מן עלמא ושניהם נתחייבו כדמיה פנחס נסתלקת
 ממנו רוח הקדש יפתח נתפזרו עצמותיו שכן כתיב וקבר בערי
 גלעד אמרה לו בתו אבי שמא כתב הקדוש ברוך הוא בתורה
 שיהו ישראל מקריבין לפני הקב"ה נפשות אדם אל אין כתוב
 בתורה אדם כי יקריב מכס קרבן לוי מן הבהמה שמא מן בני
 אדם אמר ליה בתי נדרתי שנאמר והיר היוצא אשר יצא
 והעליתיהו עולה שמא כל הנודד יכול שלא לשלם את נדרו
 אל יעקב אבינו שנדר ואמ' כל אשר תתן לי עשר וגו' ונתן לו
 הקדוש ברוך הוא שנים עשר בנים שמא הקריב אחד מהם ולא
 עזב אלא חנה שאמרה ותדר נדר ותאמר י' צבאות אם ראית
 תראה וגו' שמא הקריבה את בנה לפני הקדוש ברוך הוא כל
 הירבדים האלה אמרה לו ולא שמע כיון שראתה שלא שמע
 לה אמרה לו הנחני וארד אצל רבי שמא אמצא פתח לדבריך
 שנאמר הרפה ממני שנים חרשים ואלכה וידרתי על ההרים

שנאמר כי לקח טוב וגו' וכתוב לכו לחמו בלחמי וגו' ויצא
 לשכב בקצה הערמה ותכא בלש מהו בלש כמה דאת אמר הנה
 היא לשה בשמלה והגל מרגלותיו ותשכב ויהי בחצי הלילה
 ויחרד האיש וילפת מהו וילפת כמה דאת אמר וילפת מששון
 את שני עמודי כא אותו עדיק לצעוק לפתו אמר לה מי את
 ותאמר אנכי רות אמתך אמר לה ומה באת לעשות כאן אמרה
 לר לקיים את התורה שנאמר וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו לא
 עמוד וקיים את התורה אמר לה הואיל וכאת לקיים את התורה
 ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל שהיה לו אח גדול
 ממנו ושמו טוב ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי הי' י'
 שכני עד בקר אמרה לו בדברים אתה מוציא אמר לה הי' י'
 איני מוציאך בדברים וכוועז עלה השער וישב שם והנה הגואל
 עובר איש דבר כועז אמר לו ונכיש בתורה מה כתיב שם לא
 כך כתיב וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו אמ' כועז לטוב חלקת
 השדה אשר לאחינו לאלימלך ואני אמרתי אגלה אונך לאמר
 קנה שאתה גדול ממני לגאלה אם תגאל גאל ויאמר הגואל
 לבועז קנה לך באתה שעה גאל מה שמכרה בעמי ומהיך למד
 כועז הפרשה הזאת וכי ימוך אחיך ומכר וגו' ועוד מי היה זה זה
 ירמיה בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא הנה חנמאל בן שלום
 דודך בא אליך וגו' ויבא אלי חנמאל בן דודי בדבר יי' אל הצד
 המטרה מיד קיים ירמיה את הפרשה הזאת וכי ימוך אחיך ומכר
 מאחוזתו וכי ימוך אחיך אלו ישראל שנאמר וימכו בעונם
 ומכר מאחוזתו שנמכרו כמדוי בימי המן שלקחן אותו רשע
 מאחשודוש ובא גואלו זה מו דני וגאל את ממכר אחיו שכסה
 את עונותיהם שכולן היו ראויים להריגה שאכלו מתבשילי
 הגנים מניין שכך כתיב ובמלאת הימים האלה וגו' ונתגרה בהן
 המן שנאמר הפיל פור הוא הגורל וכוונת מרדכי נצלו ונרפוך
 הוא אשר ישלטו היהודים המה בשנאייהם היו וגאל את ממכר
 אחיו דבר אחר ובה גאלו זה הקדוש ברוך הוא שכתב בו מרים
 קרן לעמו תהלה לכל הסידי' .

פרשת אם בחקתי

זה שאמר הכתוב אם הרוצים ימיו מספר חדשי אתך
 חקיו עשית ולא יעבור בשעה שהקדוש ברוך
 הוא ברא עולמו הרץ ימיו של כל אחד ואחד שנא'
 והיו לאותות ולמועדי ולמים ושנים ולמי נתנה לישראל שנא'
 בניד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל מספר חדשי אתך
 חקיו עשית ולא יעבור אמר הקדו ברוך הוא לישראל אם עשית
 חקיו אין השטן נוגע בכם שנאמר ולא יעבר אכל אם אינכם
 עושים חקי הרי השטן נוגע בכם שנאמר מדי עברו יקח אתכם
 וגו' חקיו עשית ולא יעבור כך אמרתי לשלמה בשעה ששאל
 את החכמה מה אמרתי לו וגם אשר לא שאלת נתתי לך גם
 עושר גם כבוד אם תקים את התורה ואת החקים אין מלאך
 המות נוגע בך שנא' אם תלך בדרכי לשמור חקי ומצותי כאשר
 הליך דוד אביך וגו' הוי חקיו עשית ולא יעבר אדם הראשון
 אלו שמר את התורה ואת המצות שנתתי לא היה מת לפיכך
 אם בחקתי תלכו זה שאמר הכתוב ימאסם אלהי כי לא שמעו
 לו וגו' אמר הקדו ברוך הוא אני אמרתי שתהיו כשועים בשלח
 שנ' ונשעתי על אדמת וגו' אימתי אם בחקתי תלכו אם בחקתי
 תלכו ואכלתם לחמכם לשובע לא עשיתם כן אלא ויחפאו בני
 ישראל דברי אשר לא כן על יי' אתם נתתם עלי אשר לא כן ואף

ימיו של אברהם מאה ושבעים וחמשה צא מהם שלש שנים שהיה קטן היו בן שלש שנים הכיר אברהם להקדוש ברוך הוא כיון שראה הקדו ברוך הוא שחיבב אברהם את המצות התחיל מקנא אותו בעליונים ובתחתונים שנאמר ברוך אברהם לא עליון קינה שמים וארץ וכן הוא אומר כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננתאמר הקדוש ברוך הוא כל העולם כולו שלי הוא ומכרתי אותו לאברהם על ששמר מצותי ואתם בעונותיכם גרמתם לי להיות דומה לתושב ששכר בית מבעליו שכך ירמיה אמר למה תהיה כגר בארץ וכאורח נטה ללון וכשחטאתם לפני מכרתי אתכם שנאמר תמכור עמך בלא הון ולא רבית במחיריהם לפיכך אם צריך אדם ליקח בית או שדה או חפץ לא תהיו מוכין אלו את אלו לכך כתיב אל תוכו איש את אחיו במספר שנים אחר היובל לפי רוב השנים תרכה לא תוכו איש את עמיתו ועשיתם משפטי אמו הקדוש ברוך הוא כשם שמכרתי את עמי כך קרכתם שנאמר שובו בנים שובכים נאם כי אנכי בעלתי בכם וכן הוא אומר כי כרה אמר יי חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו כך אתם לא תמכרו את הארץ לחלושין שנאמר והארץ לא תמכר לצמיות חביבה עלי ארץ ישראל שקדשתי אותה מכל הארצות שבעולם תרע לך כשהיתה ארץ מתחלקת לשבטים לא היתה נחלה עוברת משבט לשבט אבל נחלה כל שבט ושבט בפני עצמו תרע לך וראו כמה דינין דנו בנות צלפחד שלא תתעבר נחלתן משבט לשבט אחר והודה הקדוש ברוך הוא לדיבריהן שנאמר כן בנות צלפחד שלא תסוכ נחלה ממשח למטה אחר לפיכך אם נמצא לו גואל יפה גאולה הואם לאו עושה לפניו היובל ויוציאה שנאמר ויצא מעמך הוא ובניו עמו ושב אל משפחתו אם הקכה לישראל כשתקרב הגאולה אני גואל אתכם שנא כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו וכי ימוך אחיך ומטה ידו וזה אל תגזול דל כי דל הוא כי יריב ריבם אמר הקדוש ברוך הוא אל תגזול דל כי דל הוא שאני עשיתי אותו דל מי שהוא גזול אותו או מלעיג עליו הרף עושהו כאלו עלי הוא מלעיג שנאמר לו עג לרש הרף עושהו ומכרו חונן אביו מהו אל תגזול דל וכי יש אדם גזול דלים ומהו גזול ממנו והוא דל אלא אם למוד להיות מפרנסו וחזרת בך ואמרת עוד מספיק זה והוא מונע שלא ליתן לו אם עשית כך דע שאתה גזול והוא אל תגזול דל כי דל הוא אלא הוי מפרנסו שאין לו מקום אחר ואל תרכא עני בשער שלא בשבילך אעצור את השמים שאף השמים יש להם שער שנאמר זה שער השמים כי יריב ריבם רב אני ממך שאני עשיתי עני ולך עשיר אם הופך אני מנגיף שלו ואעשה אותו עשיר ולך עני שנאמר עשיר ורש נפגשו עושה כלם יי למה כי יי יריב ריבם כל כך שנפגשו אתה מחכר וואם אין אתה מפרנסו לפיכך וקבע את קובעיהם בפש וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו וכא גואל ימי הוא גואלו אני הוא גואלו שנאמר עשוקים בני יהודה ובני ישראל יחרו גאלם חזק יי עבאות שמו ריב יריב את ריבם שבער שמות בקראו לעני ואלו הן עני רש תכנים מסכן מך אביו דך וכי ימוך אחיך וזה פעמים רבות יצילם והמה ימוכו בעצת ימוכו בעונם את מוצא כימי שפט השפטים שחיו ישראל עובדי עבוד זה והיו משועבדין ביד האומות שנאמר ויעשו בני ישראל הרע בעיני יי וחר אף יי בישראל ומכרם ביד כושן ומה עשו ויצעקו בני ישראל אל יי ויקם יי להם מושיע את עתניאל בן קנו מיד עשות תשובה ונגאלו כך פעם אחרת שנאמר ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני יי וגו' מיד עשו תשובה והעמיד

להם גואל את אחוז בן נרא בן זימיני ונגאלו על ידו ועוד עבדו עבודה זרה ונמכרו לסיסרא שנאמר והוא לחץ את בני ישראל שבעים שנה מהו בחזקה בחירופין ובנידופין כמה דאת אמר חזקו עלי דבריכם אמר יי כיון שעשו ישראל תשובה העמיד להם גואלים דכורה וברק ונגאלו על ידיהם הוי פעמים רבות יצילם וימכו בעונם מהו וימכו בעונם שנעשו דלים בתוך אמו העולם שנאמר וידל ישראל עד מאד מפני מדין מהו וידל ישראל רבי יצחק ורבי לוי הדי אמר שהיו דלים ממעשים טובים וחר אמר שלא היה להם אפילו מנחה להביא קרבן כמה דאת אמר ואם דל הוא ואין ידו הוי ימכו בעונם שנעשו דלים פעמים רבות יצילם מדבר בכני כיון שמגיע לו צרה ועושה תשובה הקדוש ברוך הוא מצילו כך פעם ראשונה חזר בו יפה ואם לאו הקדוש ברוך הוא מביא עליו צרה למה שהקדו ברוך הוא קשה לפניו לפשוט ידיו באדם הזורז ומהו עושה לו כיון שהוא חוטא ליתחלה פשוט ידיו בכנסו ממי את למד מנעמי ובניה ואלימלך בעלה שהיה ראש הדור באותה שעה כיון שבא הרעב מה עשה הנחיל לארץ ישראל והלך לו לארץ מצאב והיה הקדוש ברוך הוא קוצץ עליו שהיה נשיאו של דוד אמר הקדוש ברוך הוא אלו עזבו בני והגיחו את הארץ שממה מרה כתיב שם זימת אלימלך איש בעמי ולא חזר לכניו וללמוד מאביהם לחזור לארץ ישראל ומה עשו אף הם נשאלו להם נשי מואביות שם האחת ערפה שהפכה עורף לחמותה ושם השנית חיות שראתה דברי חמותה וישבו שם כעשר שנים כל הללן עשר שנים היה הקדוש ברוך הוא מתרה בהם שמא יחזרו בתשובה וישבו לארץ ישראל כיון שלא עשו תשובה התחיל לפשוט ידיו במקניהם ובגמליהם כיון שלא הרגישו לעשות תשובה מיד וימותו גם שניהם מחלן וכליון הוי קשה לפני הקדו ברוך הוא לפשוט ידו באדם הזה ומה הוא עושה לו מתחיל מנכסיו מדלדלו והוא מוכר נכסיו אדם שהוא חוטא מה הקדוש ברוך הוא עושה תחלה מביא עליו עניות ומוכר שדהו חזר בו יפה ואם לאו חזר ומוכר את ביתו חזר בו יפה ואם לאו מכר את עצמו לעבד שכך כתב וכי ימוך אחיך חזר בו יפה ואם לאו מה כתב בפרשה שבייה ואיש כי ימכור בית מושב חזר בו יפה ואם לאו וכי ימוך אחיך ונמכר לך כל כך למה על שמך בעניות יבא גואלו אר שמעון גאלימלך ושלמון ופלוני אלמוני ואבי בעמי כולן בני נחשון בן עמינדב וגאלימלך ומחלון וכליון פרנסי הדור היו ומפני מה נענשו מפני שיצאו מארץ ישראל לחוצה לארץ שנאמר ותהום כל העיר עליהם וגו' חזיתם נעמי שיצאה מארץ ישראל לחוצה לארץ מה עלתה לה וכא גאלו הקרוב זה בועז אימתי בשעה שמכרה נעמי השדה שנאמר חלקת השדה אשר לאחינו וגו' וכא גאלו הקרוב אליו זה בועז שכך נעמי אומ' לבלתה קרוב לנו באותה שעה הלכה לה רות אצל בועז אפרת לה חמותה הנה הוא זורה את גורן השעורים הלילה והוא היה נשיא והיה זורה בגורן אלא שהיה דורו פרוץ בגול והיה יוצא לשם לשמו גרנו אמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך ואחר כך וירדת הגורן מהו וירדת הגורן שאמר לה זכותי תרד לכך כתיב וירדת הגורן והיא לא עשתה כן כמו שאמרה לך חמותה היא אמר לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך ואחר כך וירדת הגורן ומה עשתה רות לאחר שירדה לגורן עשתה שב ותרד הגורן ותעש ככל אשר צותה חמותה למהלך עשתה אמרה הדור פרוץ כעריות שמא יראו אותי מקושטת ויאמרו שמא זונה היא לפי ותרד הגורן ותעש ככל אשר צותה חמותה ויאכל בועז וישת וישב לבן מהו וישב לבן שעסק בדברי תורה

בני המדינה ארץ ישראל שהם מסגלין עונות כל ימות השנה מה
הקב"ה עושה ואומר להם עשו תשובה בראש השנה והם
נכנסין ובאין יום הכפורים ומתענים בו ועושין תשובה והקדוש
ברוך הוא מוחל להם ומרה הם עושין ראש השנה גדולי הדור
מתענין והקדוש ברוך הוא מוותר להם שלישי מעונותיהם
וביום הכפורים כל ישראל מתענין ומבקשין רחמים אנשים ונשים
ושף והקדוש ברוך הוא מוותר להם את הכל דכתיב כי ביום
הזה יכפר עליכם וגו' מה ישראל עושין נוטלין לולביון ביום
טוב ראשון ומחללים לפני הקב"ה והקדוש ברוך הוא מתרצה
להם ומוחל ואומר להם הרי ותרתי לכם את כל עונותיכם
הראשונות אבל מעכשו הוא ראש השבון לכך כתיב ולקחתם
לכם ביום הראשון ראשון לחשבון עונות אמר להם הקב"ה
בעולם הזה אמרתי לכם שתעשו סוכה לשלם לי את גמולי
שגמלתי עמכם שנאמר בסוכות תשבו שבעת ימים למען
ייעזו דורותיכם כי בסוכות הושבתי ואני מעלה עליכם כאלו
אתם גומלים לפני אבל לעתיד אני אופיע במלכותי ואני מגן
עליכם בסוכה שנאמר וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ויצא בן
אשה ישראלית מתיכן יצא רבי לוי אמר מעלהו יצא כמר
דאת אמר ויצא איש הכינים רבי ברכיה אמר מתיכן יצא
מפרשה ראשונה שנאמר ולקחת סולת ואפית אותה שתיים
עשרה אמר דרך המלך לאכל פת חמרה שמה צנינה תמן
תנינן להם הפנים כיצד נאכל אין פחות מט' ולא יותר מ'א'
באי זרע נאפה מערב שבת ונאכל לשבת לט' ימים חל יום
טוב להיות ערב שבת נאכל לעשרה שני ימים טובים של ראש
השנה נאכל לאחר עשר שאינו דוחה לא את שבת ולא את יום
טוב רש"ב אמר משום רבי שמעון בן הסגן דוחה את יום
טוב ואינו דוחה את יום צום שתי הלחם נאכלות אין פחות
משנים ולא יתר על שלשה כיצד נאפו מערב יום טוב ונאכלות
ליום טוב לשני חל יום טוב להיו אחר השבת נאכלו לשלשה
ויצא בן אשה ישראלית רבי חמא בר אבא אמר מפרשת יוסף
יצא שכשבא ליטע אהלו כמחנה דן החוה אמרו לו בן מצרי
אתר וכתיב איש על דגלו באותות לבית אבותיו ולא לבית
אמונת מיד התחיל לנקוב את השם ולקללו רבי לוי אמר
ממזר בדרור היה כיצד נוגשים היו משל מצרים והשטרים משל
ישראל הנוגש היה ממונה על י' שטרים והשטור היה ממונ' על
י' ישראל נמצא הנוגש ממונה על ק' ועשרה מישראל על ארץ
חד זמן קדמו נוגש לטוטר אמר לו זיל כנוש עשריותך כמו
שהלך השוטר לדרכו נכנס הנוגש לביתו של שוטר וקלקל עם
שלוזמת אשתו של שוטר חזר בעלרה מצאו יצא מביתו כיון
שחרגש בו חוה מחי ליה כל יומא ואמר ליה ליענות טבאות
ליענות טבאות נצנצה רוח הקדש במשה תלך עיניו למרום
אמר לא די לרשע זה שענה את אשתו אלא חוזר ומכה בעלרה
מיד ויד את המצרי ויטמנהו בחול אמר הקדוש ברוך הוא
בעולם הזה בעונו אתם נמסרין בידי אומר העולם אבל לעתיד
לבא והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך אפים ארץ
ישתחוללך ועפר רגליך ילחנו וידעת כי אני י' אשר לא יבושו
קויו חסלת פרשת אמר אל הכהנים

פרשת בהר סיני

וכי תמכרו ממכר לעמיתך זה שאמר הכתוב נכהל להון
איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו זה המלצה

מעותיו ברבית שהוא מתבדל להעשיר ולא ידע כי חסר יבואנו
כיון שלא שמר השמטה התחילה הארצה נכנסה בממונו
הוא מוכר מה כתו למעלה מן הענין ושבתה הארץ שבת לוי
ואחר כך וכי תמכרו ממכר אר אלעזר הקפר כתיב שוקיו
עמודי ששמויסיים העמוד הזה יש לו כותרת מלמעלה ובסיים
מלמטן אמר רבי שמואל בר גוריא אין לך פרשה בתורה שאין
לה כותרת מלמעלה ובסיים מלמטן מה כתיב למעלה וידבר י'
אל משה בהר סיני לאמר דבר אל בני ישראל כי תכאו אל
ארץ כנען ושבתה הארץ ואחר כך פרשת ויכל' וספרת לך
שבעים לא שמר שמיטות ויכלות או אם לא שמר אחת מהם
סוף שאני עוש' אותו שימכור ארצו וכי תמכרו ממכר לעמיתך
חזר בו יפה ואם לא יחזר בו סוף שהוא מוכר את שדוה שנאמר
ו' יימוך אחיך ומכר מאחוזתו חזר בו יפה ואם לאו סופו למכור
את ביתו שנאמר ואיש כי ימכור בית מושב עיר חובה חזר בו
יפה ואם לאו סופו שהוא מחזר ומסכב על הפתחים שנאמר וכי
ימוך אחיך ומטה ידו עמך חזר בו יפה ואם לאו סופו שהוא
נמכר לך שנאמר וכי תשיג יד גר ותושב עמך ולא הוא לבדו
אלא הוא וכל ישראל שכן את מוצא בימי ירמיהו בשביל שתללו
את השביעית נמכרו לגוים שנאמר ועל עליהם את מלך
כשדים ויהרגו כחוריהם כחרב בבית מקדשם הרי ענין ישראל
אמר הקדוש ברוך הוא למשה ראה ויאך נמכרין לגוים בשביל
שתללו את השביעית אמר לפניו רבונו של עולם לא כך אמרת
וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך קיים מה שאמרת להם וקראת
אותם אחי ורעו שנאמר למען אחי ורעי וכי ימוך אחיך וגלוה
ידו עמך כשתמוש ידם לפני נבוכד נצר ככיכול שכינה עמוס
שנאמר למענכם שלחתי בכלר' והחזקת בו תפוש עמהן
ברין שלא יאכדו לא גר ותושב וחי עמך אעפ' שהן בעשין גרים
ותושבים בכבל אם לא תחנם הרי הן אבדין וחי עמך אמר לו
הקדוש ברוך הוא בעונותיהם אני מוכר את ביתי לכשדים שנא'
ואיש כי ימכור בית מושב זה ביתו של הקדוש ברוך הוא שנא'
כי בהר י' בציון אורה למושב לו ומרה הירד לו וישרף את
בית י' ואת בית המלך עיר חומה זרה עירו של הקדוש
ברוך הוא שנאמר ונתשו את חומת ירושלם כביב ויגל את
השארית ויהיו לו ולבניו לעבדים הוא שהקדוש ברוך הוא אומ'
וכי תשיג יד גר ותושב יד גר זה נבוכד נצר ותושב זו מלכות
ברוי ונמכר לגר תושב זו מלכות יון או לעקר משפחה גר זו
מלכו רביעית אמ' משה רבונו של עולם למ' מסרין דמלכות
הללו אמר לו מפני שהן מחללין את השביעית שנאמר אז
תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמרה שבתו עד מלאות
שבעים שנה לפיכך הקדוש ברוך הוא אומר למשה בסוף כל
הפרשיות הללו רצינך שלא יגלו הזחירים על השמיטים ועל
היובלות הוא שאמר בסוף הפרשיות את שבתותי תשמורו
ומקדשי תיראו אני י' אני הוא שעתיך ליפרע מהם על
ידי המלכות לפיכך הוי אומר להן שיזהרו על השביעית שנא'
ושבתה הארץ שבת לוי שלא יגיען אותן הפרשיות והתוכות
אחריהן וכי תמכרו ממכר לעמיתך אל תונו שלא תהומונים
זה את זה אמר הקדוש ברוך הוא שאף אני מכרתם העולם כלו
לאכרהם ולא הונתי אותו חזר והקנה אותו לי שנאמר קונתי
שמים וארץ אימתי בשעת ששמר אכרהם מצותיו של הקדוש
ברוך הוא שער שלא נתנה התורה לישראל שבורה אברהם
שנאמר עקב אשר שמע אברהם וגו' מהו עקב אמר רבי שמעון
בן לקיש בן שלש שנים הזכיר אברהם והקדוש ברוך הוא מנין
עקב ע' שבעים ק' מאה ב' שנים הרי מאה ושבעים ושנים וכל

ועוה וקשב י' וישמע אמר הקדוש ברוך הוא בזכות התורה
 שאתם עוסקין בה הייתי מקטיב ושומע תפלותיכם אבל
 לעתיד עוד שלא תקראו לפני אני עונה אתכם שנאמר והיה
 טרם יקראו ואני אענה ולקחתם לכם ביום הראשון זשה
 שמע בני וקח אמרי ומצותי תצפון אתך שמע בני וקח הרכה
 לקיחות צויתי לכם בשביל לזכות אתכם אמרתי לכם וקחו
 אליך פרה אדומה שמא בשבילי לא בשבילי שהרתכם לא כך
 כתיב והזהר על הטמא אמר לכם וקחו לי תרומה לא
 בשביל שאדור ביניכם דכתי' ועשו לי מקדש דכר קשה כניחול
 אמר להם קחו אותי שאדור וקחו תרומה אין כתי' לא וקחו לי
 אותי אתם לוקחים אמרתי לכם וקחו אליך שמן זית וך למה
 להעלות נר תמיד וכי אור בשלכם אני צריך אלא בשביל
 לשמור את נפשותיכם שנמשלה הנפש כנר שנאמר נר אלהים
 נשמת אדם ועכשו שאמרתי לכם ולקחתם לכם ביו הראשון
 לא בשביל שאני צריך אלא בשביל לזכות אתכם פרי עץ הדר
 כפות תמרים וענף עץ עבות וערכי בהל מה טיבן של ארבעת
 המינין הללו מהן שעושין פירות ומהן שאינן עושין פירות
 פרי עץ הדר כפות תמרים אלו צדיקי שיש להם מעשי טובים
 וענף עץ עבות וערכי בהל אלו בינוניים שיש בישראל אמר
 הקדוש ברוך הוא כולן כאחת יעשו אגודה אחת כדי שלא יהיה
 בכני פסולת אם עשיתם כן אני מתעלה עליכם וכן הנביא
 אומר הכונה בשמים מעלתיו ואגודתו על ארץ יסדה ואיכותי
 הוא מתעלה כשהן עושין אגוד אחת שנאמר ואגודתו על ארץ
 יסדה ולקחתם לכם בלקיחה תמה שלא תהא גזול ועומד בו
 ובמצא סניגורו קטיגורו ולקחתם תני ר' חייא במקח ולא בגזל
 במקח ולא כחנם להוציא את השאול ולהוציא את הגזל

משל למה הדבר דומה לשליח של מלך שהלך לגבות
 בעיר משגברא אותה מצאו עירוני אחו בדרך
 ליסטים קיפחו ונטל את כליו ואת המונכה שהיתה בידו לאחר
 ימים הירג אותו עירוני דין אצל השלטון בא לשכור לו אדם
 שילמד עליו זכות אמר לו אותו הנכאי מה אתה עושה כאן אב
 לו יש לי דין אצל השלטון ואני מבקש אדם שילמד עלי זכות
 אמר לו אותו הנכאי תן לי אותו זהב ואותן העכושות שגמלת
 ממני ואני מלמד עליך זכות ולאחר כשאתה עומד בדין לפני
 השלטון ואמר לך יש לך מי שילמד עליך זכות תאמר איש
 פלוני ואני הולך ומלמד עליך זכות נטל ממנו אותו זהב
 ועכושות מקצת והלך לו למחר כשהוא עומד לפני השלטון
 אמר לו יש לך מי שילמד עליך זכות השיב ואמר לו איש פלוני
 אמר לו השלטון מה זכות אתה מלמד על זה אמר לו מארי אני
 אומר לך דברים שעשה לי חברי זה כשהלכתי בדרך לגבות
 בעיר פלוני עמד עלי בדרך וקפחני ונטל כל מה שהיה בידי
 והכלי האלו שאתם רואים בידי הם מקצת כלי שהחזיר לי כדי
 שאלמד עלי זכות עכשו היו הכל אומרים אוי לו לזה שעשה
 סניגורו קטיגורו כך אין אדם מישראל צריך להלל בהלכה
 גזול אלא אם כן לוקח אותו ברבים שנאמר ולקחתם לכם
 ולקחתם לכם זשה או ירננו עצי היער כמי הכתוב מדבר
 בישראל ובאומות העולם שהקדוש ברוך הוא דן אותם ביום
 הכפורים אלו ואלו נכנסין לפני המלך לדין ואין אנו יודעין
 מי היה נוצח

משל למה הדבר דומה לשני בני אדם שנכנסו לדין לפני
 המלך ולא היה יודע אדם מה ביניהם אלא המלך
 בלבד דן המלך אותן ולא היה יודע מי נוצח לחברו אמר המלך
 כל מי שהוציא יוצא וכידו אנן היו יודעין שהוא נצח כך ישראל

ואומות העולם נכנסין לדין ביום הכפורים ואין הבריות יודעין
 מי נצח אמר הקדוש ברוך הוא שלוליהיכם בידכם שידעו
 הכל שאתם זכיתם בדין לפיכך אמר דוד אז ירננו עצי היער
 אימתי לפני י' כי בא לטפוש ביום הכפורים מה ישראל עושין
 ממתניגין עוד חמשה ימים כדי שידעו הכל שישראל זכו לפיכך
 ולקחתם לכם ביום הראשון ולקחתם לכם זשה כל עצמותי
 תאמרנה י' מי כמוך יפה אמר דוד שאמר הפסוק הזה תדע לך
 שהלולב הזה דומה לשדרה של אדם וההדר הזה דומה לעיני
 ההערבה דומה לשפתים והאתרוג דומה ללב אמר דוד אין
 לך אבר א גדול מאלו שקולין הן כנגד הנוף היו כל עצמותי
 ולקחתם לכם ביום הראשון אחר כל ההכנה שכתוב בשלמה
 ויחכם מכל האדם הניח כל הדברים ושב לו תבדח על ארבע
 מינין הללו זשה שלשה המ נפלאו ממני וארבע לא ידעתים
 אלו ארבע מינין שכלולב שבקט לעמוד עליהם ואם תאמר
 פרי עץ הדר שהוא אתרוג כל האילנות עושין פירות כפות
 תמרים צריך אדם ליטול שתי כפות ולולביהם ואינו נוטל לא
 לבת של תמרה זה הלולב וענף עץ עבות מי אבר לך שהוא
 הדם שכת' כמקום אחר צאו הדר והכיואו עלי זית ועלי עץ שמן
 ועלי הדם ועלי תמרים ועלי עץ עבות וכמקום אחר אומר
 שלשה המה מטיבי צער וארבעה מטיבי לבת אלו ארבע מינים
 שכלולב שכל אחד ואחד מישראל הולך ורץ ליקח לו מהם
 להלך לפני הקדוש ברוך הוא שיתרצו לו ויכפר על כל עונותיו
 מטיבי לבת מי שרואה את ארבע מינים הללו הוא בותר עליהן
 והוא גדולות לפני הקדוש ברוך הוא ארבעה הן קטני ארץ אלו
 ארבע מינים הללו והמרה חכמים מחוכמים שהן מתחכמים
 ומלמדים זכות וחוכמה לפני מי שאמר והיה העולם דבר אחר
 המרה חכמים מחוכמים מי פירש לנו שארבע מינין אלו שהן
 אתרוג לולב הדם וערבה חכמים והמרה חכמים מחוכמים
 ולקחתם לכם ביום הראשון ואפילו בשבת אלא בזמן שכית
 המקדש קיים היו נוטלי ועכשו גזרו עליהם חכמים האחרונים
 שלא ליטול בשבת שמא ילך אצל בקי ללמוד ועיבדנו ארבע
 אמות כרשו הרבים וכן לענין שזפר וכן לענין מגלה ולקחתם
 לכם ביום הראשון וכי ראשון הוא והלא טריוס הוא ואתה
 אמרת ביום הראשון אלא ראשון הוא לחשבון עונות דבי

כהנא ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי
משל למה הדבר דומה למדינה שהיתה חייבת ליפס
 למלך והיה המלך משלח לגבות ולא היו נותנין
 אב לבנו גדול כך פעם הראשו ופעם השני היה משלח לגבות
 ולא היו נותנין מה עשה המלך אמר לבני פלטרין שלו עמדו
 ונלך עליהם עד שהן הולכין כמו עשרה מילין שמעו בני
 המדינה התחילו גדולי המדינה יוצאין לאפנטי של מלך אמר
 להם מי אתם אמרו לו בני מדינת פלונית אנו ששלחת לגבותינו
 אמר להם ומה אתם מבקשין אמרו לו בבקשה ממך עשה עמנו
 חסד שאין לנו מרה נתן אמר להם בשבילכם אני מניח לכם
 מחצה עד שהוא בא יצאו בני המדינה אף הן קיבמו אותו כבו ה
 מילין אבל להם ובי אתם אמרו לו בני המדינה פלונית ששלחת
 לגבותה ואין לנו כח לעמוד אלא בבקשה ממך תתרום עלינו
 אמר להם כבר הנחתי מחצה ובשבילכם אני מניח מחצה על
 מחצה עד שהוא מהלך יצאו כל בני המדינה גדולים וקטנים
 אמר להם מה אתם מבקשים אמרו לו אדננו המלך אנו חייבין
 לך אמר להם כבר הנחתי מחצה ומחצה על מחצה ובשבילכם
 אני מניח הכל אלא מכאן ואילך ראש חשבון הוא המלך וזה
 מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא יתברך ויתעלה שמו

מי היה נוצח
משל למה הדבר דומה לשני בני אדם שנכנסו לדין לפני
 המלך ולא היה יודע אדם מה ביניהם אלא המלך
 בלבד דן המלך אותן ולא היה יודע מי נוצח לחברו אמר המלך
 כל מי שהוציא יוצא וכידו אנן היו יודעין שהוא נצח כך ישראל

שוכים לכבוד ויהי שבעת ימים תחת אמוי רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אומר משל למלך שהיה נכנס למדינה והוציא כרוז ואמר כל אכסנין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני משרונה תחלה כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני לא תביאו לפני קרבן עד שתעבור עליו השבת שאין שבעה בלא שבת ואין מילה בלא שבת אמר רבי יצחק משפט אדם וכיום השמיני ימול ומשפט בהמרה ומיום השמיני והלאה ידעך ושור או שה אותו ואת בנו רבי ברכיה בשם רבי לוי אמר יודע צדיק נפש בהמתו ורחמי רשעים אכזרי יודע צדיק זה הקדוש ברוך הוא שכתוב בתורה ושור או שה אותו ואת בנו וגו' ורחמי רשעים זר המן שכתוב בו להשמיד להרוג ולאבד אמר רבי לוי אוי להם לרשעים שהם מתעסקין בעצות רעות על ישראל כל אחד ואחד אומ' עצתי יפה מעצתך עשו אמ' שוטה הירד קין שהרג את הבל אחיו בחיי אביו לא הירד יודע שאכיו יפרה וירבה אני איני עושה כן אלא יקרבו ימי אבל אני ואחרגרה את יעקב אחי פרעה אמר שוטה הירד עשו שאמר יקרבו ימי אבל אני לא היה יודע שאחיו פרה וירבה בחיי אביו אני איני עושה כן אלא עד דאינון דקיין תחת כרסי אמתהון אני מחניק להון החר כל הכן הילוד היאורתי תשליכוהו המן אמר שוטה היה פרעה שאמ' כל הכן הילוד לא היה יודע שבנות בשואות לאנשים ופרות ורכות מוזן אני איני עושה כן אלא להשמיד להרוג וגו' אמר רבי לוי אף גוג לעתיד לבא אומר כן שוטים היו הראשונים שהיו מתעסקים בעצות על ישראל לא היו יודעין שהירד להם פטרון בשמים אמ' אני ערשה כן אלא בתהלה אני מתודע לפטרונם ואחר כך אני מוזדוג לזו הירד הוא דכתיב יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסרו יחד על י' ואחר כך על משיחו אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע לי אתה רוצה להזדוג חייך שאני עושה עמך מלחמה הירד הוא דכתיב י' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה וכתוב ויצא י' ונלחם בגוים ההם וכי תזכור זבח תודת ר' פנחס ורבי לוי ורבי יוחנן בשם רבי מנחם דגליל לעתיד לבא כל הקרבנות כולן בטלין וקרבת תודת אינו בטל לעולם כל תהודיות בטלין ותודיות תודה אינה בטלה לעולם הירד הוא דכתיב קול ששון קול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומר הודו את י' צבאות כי טוב כי לעולם חסדו מביאים תודה בית י' זה קרבן וכן דוד אמר עלי אלהים נרדף אשלים תודות לך תודה אין כתיב לא תודות ההודיות וקרבת תודה ומיום השמיני והלאה שלא יטעך יצרך שיש לפניו אכילה ושתייה מי הירד מקריב לו קרבנות עד שלא היו ישראל אמר דוד כי מי בשחק יערך ליי מי הירד מקריב לו קרבנות אמר רבי אבין הלוי מי חקדוש ברוך הוא שהוצא מפרנס יתומים ומאכל רעבים ואין הלשון הזה יערך אלא אורח שנאמר על המנוחה השנונה יערך דבר אחר כי מי בשחק יערך ליי אין הלשון הזה אלא לשון מלחמה שנאמר וערכו מלחמה שהוא ערשה מלחמתו של ישראל כי מי בשחק יערך לוי אמר הקדוש ברוך הוא אם יטעך יצרך לומר לך מי היה מקריב להקדוש ברוך הוא עד שלא נברא העולם אמור לו והרי משה עלה לרקיע ועשה שם מאה ועשרים יום יאמר לך אם היו מקריבין לפניו ולא עוד אלא שהוא למוד לאכול ומשעלה אעלי ראה שאין לפניו אכילה ואף הוא לא אכל שנאמר והיו שם עם י' וגו' אמר רבי שמעון כן לקיש אם בא יצרך לומר לך אלה

שיש לפניו אכילה ושתייה לא היה אומר שאקריב ואנסך לו מח כתיב עולת תמיד העשויה בחר סיני הקריבו קרבן אלא הרי משה שעלה להר סיני יאמר לך אם יש לפני אכילה ושתייה ולמדה הטרחתי עליך אמרתי לך עולת תמיד שתוצא מקריב אלא בשביל לזכותך אמר רבי חייה בר אבא גבור שהוא כהן במדבר והיה צמא והלך לשתות מים כמה ישתה בכפיו כמה ישתה עשרה כפים שש כפים ארבע כפים פחות משתים אינו שותה וכל הגמים שכעולם מלא שעלו של הקדוש ברוך הוא שנאמר מי מדר בשעלו כמים להוידעך שאין לפניו אכילה ולא שתייה למה אמר שתקריב קרבן אלא לזכותך הוי שור או כשב ארעז ומיום השמיני והלאה זשה כי מקררה בני אדם ומקרה הבהמה בא וראה כתיב באדם לא תלכש שעשנו וכת' בבחמה לא תחרוש בשור ובחמור יחדו מקרה אחד לכל מרה אדם מקבל טומאה אף בהמה מקבלת טומאה באדם כתיב הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא וככהמה והנוגע כנבלתה וטמא עד הערב כמות זה כן מות זה באדם כתיב והרגת את האשה ובכהמה כתיב ואת הבהמ' תהרוג ורוח אחד לכל ומי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה רוח הבהמה לפי שנתנה מלמטה לפיכך כתיב בה ידירה ומותר האדם מן הבהמה אין מהו אין שהוא מדבר והיא אינה מדברת ועוד יש באדם דעה ובכהמה אין בה דעת והאדם יודע בין טוב לרע ועוד האדם נוטל שכר על מעשיו ותבהמה אינה נוטלת שכר על מעשיו האדם מת מטפלין בונקבר והבהמה אינה נקברת ומותר האדם מן הבהמה אין מה כתיב באדם אשה כי תזרע וילדה וגו' וכיום השמיני ימול ובבהמה שור או כשב ארעז ומיום השמיני והלאה ידעך שור או כשב או עד זשה ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי אזכחה באהל זכחי תרוע כיון שעשו ישראל אותו מעשה היו אומות העולם אומרים אין להם תקומה ואינו חוזר עליהם לעולם כיון ששמעו ישראל שיקריבו שור רמז ראשם שנאמר ועתה ירום ראשי והיו מהלכין בהרמת ראש עכשו אנו יודעים שנתדערה לו הקדוש ברוך הוא אזכחה באהל זכחי תרוע אשירה ואזמרה ליי שור או כשב או עד יש שור גולד עגל אינו גולד שיהא שור שנאמר להקריב שור ולמדה אמר שיקריבו שור לכפר על תבנית שור שנאמר הסולח לכל עוונכי הרופא לכל תהלואיכי תודע לך וראה מה כתיב וארבעה פנים לאחד וארבע כנפים לאחד מהן מה כתיב שם ורגליהם רגל ישראל ורגליהם ככף רגל עגל ובשביל כפרתן של ישראל הוסיף להם שתי כנפים שנאמר שש כנפים שש כנפים לאחד למה אמר הקדוש ברוך הוא שיכסו רגליהם שהן דומות כעגל שלא יראה אותן ויזכור מעשה העגל בשתים יכסרו רגליהם וכל כך למה לכפר על ישראל שכעשה פנים להירד שנאמר פני אריה השור גדול שבבהמות ובעשרה פנים לחיה שנאמר ופני שור מהשמאל בני אדם בשביל ישראל מהו הקדוש ברוך הוא את השור ונתן כרוב תחתיו שכן את מוצא שאין מזכיר שם אלא כרוב שב' פני האחד פני הכרוב כל כך למדה כדי לכפר על ישראל הוי הסולח לכל עוונכי ולמה הסיר הקדוש ברוך הוא את העגל שהיו ישראל זכאין לפניו ולא עוד אלא כשיהיה אחד מישראל מהרהר בלבנו עבירה או דבר רע אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה שכן דוד אימר און אם ראיתי בלבי לא ישמע י' ומה הקדוש ברוך הוא שומע שאדם מהרהר בתפלה שנאמר אכן שמעת קול תחנוני ולא עוד אלא שני בני אדם יושבין ועוסקין בתורה הקדוש ברוך הוא מקשיב שנאמר או גברו יראי איש אל

הקדוש ברוך הוא לעשות את הים יבשה אמור לו לא כבר עשה
 כן בימי משה שנאמר ובני ישראל הלכו כיבשה בתוך הים והמים
 להם חומה מימינם ומשמאלם / ורבי אחא בשם רבי שמואל בר
 נחמן אמר כל שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לעתיד לבא
 כבר הקדים ועשה מקצה על ידיהם של צדיקים בעולם הזה
 אמר הקדוש ברוך הוא שאני עתיד להחיות את המתים והלא
 כבר עשה כן על ידי אליהו ועל ידי אישע ועל ידי משה שנאמר
 ובני ישראל הלכו כיבשה אמר הקדוש ברוך הוא שאני עתיד
 לפקוד עקרות לא כבר עשה כן שנאמר ויפקד את שרה כאשר
 אמר ויעש יי לשרה כאשר דבר / אמר הקדוש ברוך הוא והיו
 מלכים אומניך לא כבר עשה כן נבוכד נצר הרשע לא מלך
 חיה לא כבר השתחוה לדמאל שנאמר בארץ מלכא נבוכד נצר
 נפל על אנפוזי / והאלהים יבקש את נרדף רבי הונא בשם רבי
 יוסף אמר עתיד הקדוש ברוך הוא לתבוע דמן של נרדפין מיד
 רודפיהן / צדיק נרדף צדיק והאלהים יבקש את נרדף / רשע
 נרדף רשע / ורשע נרדף צדיק והאלהים יבקש את נרדף נמצאת
 אומר שאפילו צדיק נרדף רשע מכל מקום והאלהים יבקש את
 נרדף / תרע לך שהוא כן שהרי הכל היה נרדף מפני קין ולכן
 ישע יי אל הכל / ואל מנחתו / ואל קין ואל מנחתו לא שעדי /
 נח נרדף מפני דורו שנאמר ונח מצא חן בעיני יי / ודורו שנאמר
 וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה עד
 רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ וישאר אך נח ואשר אתו
 בתיבה / אברהם נרדף מפני נמרוד שנאמר אתה הוא יי האלהים
 אשר בחרת באברהם ונמצאתו מאור כשרים / יצחק נרדף מפני
 פלשתים שנאמר ויאמר ראה ראינו כי היה יי עמך ונאמר תהי
 נא אלה בינותינו כיננו וביניך ונכרתה ברית עמך יעקב נרדף
 מפני עשו שנאמר כי יעקב בחר לו יי ישראל לסגולתו / יוסף
 נרדף מפני אחיו שנאמר ויהי יי את יוסף והיה איש מצליח ויהי
 בכית אדוניו המצרי / משה נרדף מפני פרעה שנאמר לולי משה
 בחירי עמד בפרץ לפני חמתו מהשחית / ישראל נרדפים מפני
 אומות העולם שנאמר והאלהים יבקש את נרדף / בן בחר יי
 אלהיך להיות לו לעם סגולה / רבי יאודה בר סימון בשם רבי
 נהוראי אף כאן שור נרדף מפני ארי / כש מפני זב / עז מפני
 חנמר / אמר הקדוש ברוך הוא לא תביאו לפני קרבן אלא מן
 הנרדפין / שור או כשב או עז / ומיום השמיני והלאה יצרה /
 פתיב עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בני / אמר ר' שמואל
 בר נחמן בשלשה מקומות בא הקדוש ברוך הוא להתוכח עם
 ישראל והיו אומות העולם שמחין באותה שעה שאמר לכו נא
 ונזכחה שמחו ואמרו עכשו הוא מכלה אותן כיון שראה הקדוש
 ברוך הוא שהיו שמחין הפכה להם לבוטב / אמר להן אם יהיו
 וטאיכם כשנים כשלג ילבינו ואם יאדמו כתולע כעמר יהיו /
 כששמעו אומות העולם כך תמחו ואמרו זו היא תוכחה זו היא
 תשוכה לא אתא אלא למתפונגה עם כנוהי / בשנייה כשאמר
 להם כי ריב ליי עם עמו ועם ישראל יתוכח שמחו אומות העולם
 ואמרו עכשו הוא מכלה אותן כיון שראה הקדוש ברוך הוא כן
 הפכן להם לבוטב ואמר עמי זכור נא מה יעץ כלק מלך מואב
 וזר ענה אותו בלעם וגומ' כששמעו אומות העולם כן תמחו
 ואמרו זו תשוכה זו תוכחה לא אתא אלא למתפונגה עם
 כנוהי / והשלישי כשאמר וריב ליי עם יהודה / שמחו האומות
 ואמרו עכשו הוא מכלה אותן כיון שראה הקדוש ברוך הוא הפכה
 להם לבוטב / אמ' ככטן עקב את אחיו ובאנו שרה את אלהים /
משל / לאשה שהיתרה קובלת על כנה כיון דחזת דייניא
 דתה קא דאין והורא אמר למקטל בריתא אמרת

אם מהדוענא לסורחניה דכרי אמר למקטלניה עבדת ארבת
 עד דחסל מדיניה אמר לה מה סורחניה דברייך אמר ליה כמע
 כד הוה כמע כעט בני אמר ליה וכדן עבד לך כלום אמרה ליה
 לאו אמר לה זיל לית דין סורחן כלום כך תמחו אומות העולם
 ואמרו זו תשוכה זו תוכחה לא אתא אלא למתפונגה עם כנוהי /
 ומה הלאיתך אמר רבי ברכיה

משל

למלך שלח פרוזונגא שלו למדינה מה קשו בני
 המדינה נטלו אותה ופרעו את ראשיהם וקראו
 אותה בירארא באימרא ברית בזע כך אמר להם הקדוש ברוך
 הוא לישראל בני הדא קרית שמע היא פרוזונגא שלי לא
 הסדחתי עליכם ולא אמרתי לכם שתהיו קדואין אותה לא
 עומדין על דגליכם ולא פודיעין את ראשיכם אלא בשבתך
 בכיתך ובלכתך בדרך ובשכך ובקומך / דבר אה ומה הלאיתך
 אמר רבי יודנה בר סימון אמר הקדוש ברוך הוא עשר כמות
 מסרתי לך שלא ברשותך ושבע ברשותך אלו הן שכרשותך
 שור טה כשבים ושר עזים / ואלו שאינן כרשותך אילו יצבי
 ויחמד ואקו ודישון ותאו וזמרי לא הסדחתי אתכם ולא אמרתי
 לכם לעלות בהרים ולהתיגע בשדות ולהביא קרבן מאלו שלא
 ברשותך אלא מאלו שהן ברשותך הגדלות על אבוסד שנאם
 שור או כשב או עז / שור או כשב או עז / זה שאמר הכתוב הן
 אתם מאין ופעלכם מאפע תועברו יבחר בכם / הן אתם מאין
 מלא כלום מן לחה סרוחה / מאפע מאד פעויות שהאשר
 פועה בשעת לידתה בשעה שהיא יושבת על המשכר תשעים
 ותשעה למיתה ואחת לחיים / תועבה יבחר בכם / מהו תועבת
 יבחר בכם / מדבר בתינוק הזה יוצא ממעי אמו מלולך משונף
 מלא ריזין הכלל מנקוקין אותו והכל מחבבין אותו וביותר
 כשהוא זכר / דבר אחר הן אתם מאין לטון יוני הוא הן חר /
 חר אתם לי מאומות העולם הקדואין אין שנאמר כל רגזים
 כאין נגדו / ופעלכם מאפע כל פעולות טובות ונעימות
 ונחמדות שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות עם ישראל אינן
 אלא בשכר פעייה אחת שפעו ישראל בסיני ואמרו כל אשר
 דבר יי נעשה ונשמע / תועבה יבחר בכם אותה תועבה שעשיתם
 עגל מסכת מאותה תועבה הכיאו לפני קרבן ואני אבחר בכם /
 ומהו שור או כשב או עז / ברעתם יטמחו מלך ובכחשירם שרים /
 וכי מה ראה בשור שעשאו ראש לקרבנות /

אמר

רבי משל למטרונת שיצא עליה שם רע עם אחו
 כנגדולי מלכות בך המלך כדברים לא הורח בהם
 ממש מה עשה המלך עשה סעודה והושיבו בראש להודיע לכל
 שבדך המלך בדכרים ולא מצא בהן ממש ולפי שהיו אומות
 העולם אומרים לישראל אתם עשיתם את העגל וכדן הקדוש
 ברוך הוא ולא מצא בדכרים ממש לפיכך נעשר ראש לכל
 הקרבנו מנין ממה שקראו בענין שור או כשב או עז רבי הונא
 ורבי אידי בשם רבי שמואל בר נחמן אמר מצילים היו ישראל
 מאותו המעשר שאלו עשיתם את העגל היה להם לומר אלה
 אלהינו ישראל אלה הגרים שעלו עם ישראל הם עשאוהו
 והיו מונין לישראל אלה אלהיך ישראל / אמר רבי יהודה בר
 סימון פתח ידע שור קונוה וחמור וגומ' / לא היו יודיעין אלא
 שדרה בעקב שור זה אברהם שנאמר ואל הבקר דין אברהם
 ויקח בן בקר רך וטוב ותן אל הנער וימחר לעשות אותו / כש
 בזכות יצחק שנאמר וישא אברהם את יציקו וידא והגרת איל
 אחד נאחו כסכך בקרניו מלך אברהם ויקח את האיל וגומ' /
 עז בזכות יעקב שנאמר לך נא אל הצאן וקח לי שני גדיי עזים
 טובים מהו טובים רבי ברכיה בשם רבי חלבו אמר טובים לך
 טובים

את התורה שנתנה בהררי אל הקדוש ברוך הוא עושה עמון
 צדקה כהררי אל והרשעים שאין עושין את התורה שנתנה
 מהררי אל הקדוש ברוך הוא מדקדק עמהם עד תהום רבה רבי
 עקיבא אומר אחד אל ואחד אלו הקדוש ברוך הוא מדקדק
 עמון וגובר מן הצדיקים מיעוט מעשים רעים שעשו בעולם
 הזה כדי לשלם להם שכר מושלם לעולם הבא ומשפיע שלום
 לרשעים ומשלם להם מיעוט מעשים טובים שעשו בעולם הזה
 לפרוע להם לעולם הבא רבי מאיר אומר משל את הצדיקים
 בדירתן ומשל את הרשעים בדירתן משל את הצדיקי בדירתן
 כמו שנאמר במדבר פ"ב ארעה אותם ובהר מרום ישראל יהיה
 נוחם ומשל את הרשעים בדירתן שנאמר כה אמר יי אלהים
 ביום רדתו שאולה האכלתי כסתי עליו את תהום הובלתי כתי
 אמר רבי יהודה בר אמי אין עושין כסוי לגינת לא של כסף
 ולא של זהב ולא של נחשת ולא של כרזל אלא של חרש מפני
 שהוא מין במינו כך אמר הקדוש ברוך הוא גהנם השך שנאמר
 יהי דרכם חשך והלקלקות ומלאך יי רודפם והתהום השך שנ
 וחשך על פני תהום ורשעים חשך שנאמר והיה בחשך
 מעשיהם ויאמרו מי רואינו ומי יודעניו יבא חשך ויכסה חשך
 כמה דאת אמר כיהכל בא ובחשך ילך ובחשך שמו יכוסה
 שיטין הרבה יש למקרא הזה לא שלא להטריח צדקתך כהררי
 אל אמר רבי יהודה בר סימון צדקה שעשית עם נח כתיבה
 כהררי אל שנאמר ותנח התיבה חדרש השביעי על הרי אררט
 ומשפטים שעשית עם דורו שדקדקת עמהם עד תהום רבה
 שנאמר ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה וכשהוכרתו
 לא זכרתו לבדו אלא ויזכור אלהים את נח ואת כל החיה ואת
 כל הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אהיק רוח על הארץ וישוכו
 המים רבי יהושע בן לוי סליק לרובי ראה שם עמודים של שיש
 מכורכי בקנאותי כשרב שלא יפקעו ובצנה שלא יקרשו וראה
 שם עני אחד מחצלת קנים מתחתיו מחצלת קנים על גביו על
 העמודים צדקתך כהררי אל הן דאת יהיב את משפע ועולה
 העני קרא ומשפטך תהום רבה הן דאת מחי את מדקדק מהו
 אדם ובהמה תושע יי אלסכנדרוס מלך מקרון אזל מלכא
 קציא לאחורוי הרי חשך אזל למדינת חרא דשמה קרטיגרא
 דהות כולה דנשים נפקו לקדמותיה אמרו ליה אי את עבדת
 עמן קרב ונצחת שמך נפיק בעלמא דמחוזא דנשיא אחריבת
 ואי אנן עבדן עמן קרב ונצחן תולית את קאים קדם מלכו די
 נפק כתב על תרע פילי אנא אלסכנדרוס מקרון במלך שטי
 הוינא עד דאתינא לקרטיגרא מדינתא וילפית עצה מן נשיא
 אזל למדינתא אחרי דשמה אפריקי נפקו לקדמותיה בחזורין
 דרהב ורמונין דרהב ולחמא דרהב אמר להון דהבא מתאכיל
 בארעכון אמר ליה ולא הוה לך כרין בארעך דאתית לגבן אמ
 להו לאו עתריכון אתית למחמי אלא דיציבין אתית למחמי עד
 אינן יתבין אתו תרי גברי לדינא קדם מלכא חד אמר מארי
 מלכא אנא חורבנה זכנית מוחאי גברא ונרפתיה ואשכחית בית
 סימא ואמית ליה סיב סימתך דחורבתא זכנית וסימתא לא
 זכנית ואחרינא אמ' כמה דאת מסתפי מעונש גזל כך מסתפי
 אנא כד זכנת לך חורבנא וכל דאית בה זכנית לך קרא מלכא
 לחד מנהון אמ' ליה אית לך בר דכר אמ' ליה הן קרא לאחרינא
 אמר ליה אי לך כרת נוקבה אמ' ליה הן אמר להון יולק וננסבן
 דין לדין ויכלון סימא תרווון ושרי אלסכנדרוס מקרון שרי
 תמה אמר ליה מלכא מאיתמהית לא דאנית טבות אמר ליה
 הן אמר ליה אלו הית הדין דינא בארעכון מה היתון עבדן
 בה אמ' ליה מרים רישיה ודין ורישיה ודין וסימתא סלקא לבי

מלכא אמר ליה ושמשא דינא עליכון אמר ליה הן אמר ליה
 ומטרא נחית עליכון אמ' ליה דילמא אית בארעכון בעיר דקיק
 אמר ליה הן אמר ליה זיל תפח רוחיה דהווא גברא בזנות
 בעירא דקיק אי שמשא דנחא עליכון ומטרא נחית עליכון
 ובזכות בעירא דקיקא אתון משתזבין הי אדם ובהמה תושע
 יי אמרו ישראל רבונשל עולם כאדם אנהנו כבהמה תושענו
 לפי שאנחנו נמשכין אחרך כבהמה שנאמר משכני אחרך
 נרוצה הביאני המלך הדרינו נגילה ונשמחה כך נזכירה דודך
 מיין מישרים אהבך להיכן אנו נמשכין אחרך לכן עזן הדי
 הויא דכתיב ירמיון מדשן כתיך ונחל עדינך תשקם אמר רבי
 אלעזר בר מנחם עדיך אין כתיב אלא עדינך מלמד שכל
 צדיקיש לו עדין בפני עצמו אדם ובהמה תושע יי אמר רבי
 יצחק משפט בהמה אחד משפט אדם וכיום השמיני ימול
 ומשפט בהמה ומיום השמיני וחלואה ירעה רבי תנחומא פתח
 מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים ליי הויא זה רווק הרר
 במדינה ונותן שכר סופרים ומשנים אמר הקדוש ברוך הויא
 עליו לשלם לו שכר עמלו בן זכר אמר רבי ירמיה בן אלעזר
 עתידה בת קול להיות מפוצצת בראשי ואומרת כל מי שפעל
 עם לא יבוא ויטול שכרו ורוח הקדש אומרת מי הקדימני ואשלם
 מי קלם לפניך עד שלא נתתי בו נשמה מי מל לפניך עד שלא
 נתתי לו בן זכר מי עשה לפני ציצית עד שלא נתתי לו טלית
 מי עשה מעקה עד שלא נתתי לו גג מי עשה טובה עד שלא
 נתתי לו מקום מי הפריש לי פאה עד שלא לו שדה מי הפריש
 תרומה ומעשר עד שלא נתתי לו גרן מי הפריש לפני קרבן עד
 שלא נתתי לו בהמה שור או כשב או עז

שור

או כשב או עז רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו
 פתח ולא יהיה עוד לבית ישראל למכשח מזכיר עון
 בפנותם אחריהם וידעו כי אני אדוני אלהים וכתיב שרפים
 עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד בשתים יכסה
 פניו שלא יראו פני שכינה דכתיב וכף רגליהם ככף רגל עגל
 על שם לא יהיה עוד לבית ישראל למכשח מזכיר עון ובשתים
 יעופף לקילום ותנינן תמן כל השופרות כשרות חוץ משל
 פרה שהוא של עגל על שם לא יהיה עוד לבית ישראל למכשח
 מזכיר עון ותנינן תמן והרגת את האשה ואת הבהמה תחורגו
 אם האשה חטאת בהמה מה חטאת אלא מפני שאתה לאשת
 תקלה על ידה אמר הכתוב תהרג דבר אחר שלא תהא בהמת
 עוברת בשוק ויאמרו זו הויא בהמה שנהרגה אשה פלונית על
 ידיה על שם הלא יהיה עוד ותנן מפני מה אמרו אין השוטה
 שותה ככוס של חברתה שלא יהו חבריות אומרים בכוס זה
 שתית אשה פלונית ומתה על שם לא יהיה עוד אף כאן שור
 או כשב או עז כי יולד שור נולד וילא עגל נולד אלא משום
 דכתב ויעשו להם עגל מסכה לפיכך קראו הכתוב שור וילא
 עגל שור או כשב או עז כי יולד שור נולד ולא עגל נולד לא
 משום דכתב ויעשו להם עגל מסכה לפי קראו הכתוב שור ולא
 עגל שור או כשב או עז זה שאמר הכתוב מה שהיה כבר הוא
 ואשר להיות כבר היה רבי יהודה ורבי נחמיה רבי יהודה אומר
 אם יאמר לך אדם שמא לא חטא אדם הראשון היה היוקיים
 עד עכשיו אמור לו אתה כבר אליהו זכרון לברכה שלא חטא
 אינו קיים עד עכשו ואשר להיות כבר היה אם יאמר לך אדם
 שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים אמור לו לא כבר עשה כן על
 ידי אליהו ועל ידי אלישע ועל ידי יחזקאל ורבי נחמיה אומר
 אם יאמר לך שהיה העולם כולו מים במים אמור לו הרי כולו
 מים במים ואשר להיות כבר היה אם יאמר לך אדם שעתידי

הקדוש

שמואל רבן של כל הנביאים היה מתורגמ מיום הדין שאר
 בני אדם על אחת כמה וכמה רבי כי הוה מאמי להאי קרא
 הוה בכי שנאו רע ואהבו טוב והצינו בשער משפט אולי יחנן יי
 צבאות שאריות יוסף אמר כולי האי ואולי בקשו את יי כל
 עניו הארץ אשר משפטו פעלו בקשו צדק בקשו ענוה אולי
 תסתרו כי הנה יוצר הרים ובורג רוח ומגיד לאדם מה שיהו
 רבי חגי ואמר יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה כי את כל מעשה
 האלהים יביא במשפט על כל בעלים ויאמר שאול צר לי מאד
 ופלטתים נלחמים בי ואלהים סר מעלי ולא עבני עוד גם
 בנביאים ולמה לא אמר לו באורים ותומים אמר רבי יצחק לב
 יודע מרת נפשו ויעש יי לך כאשר דבר בידי ויקרע יי את
 הממלכה מידך ויתנה לרעך לדוד אמר לו כד הוית גבן אמרת
 לי ויתנה לרעך הטוב ממך וכדו אמרת לרעך לדוד אמר לו
 בד הויגא גבך הויגא בעלמא דשקר והויגא אמרי לך מילין
 דשקר מזחיל מינדך כל תקטלינגי אנא כען בעלמא דקשוט לא
 תשמע מיני אלא מילין דקשוט לא על הנם עשרה לך הקדוש
 ברוך הוא הרבר הוה אלא כאשר לא שמעת בקול יי ויתן יי
 גם את ישראל עמך ביד פלשתים ומחר אתה ובניך עמי עמי
 במחיצתי כיון ששמעך כך וימהר שאול ויפול קומתו ארצה ויירא
 מאד מדברי שמואל אמרו לו אבנך ועמשה מה אמר לך אמר
 להם אמר לי את נחת לקרבה ומעלה ובניך מתמנים רכרבים
 אמר רבי שמעון בן לקיש באותה שעה קרא הקדוש ברוך הוא
 למלאכי השרת ואמר להם באו וראו ברירה שבראתי בעולמי
 בנחוג שבעולם אדם שהוא הולך לבית המשתה אינו מולך
 בניו עמו מפני מראית העין וזה יורד למלחמה ויודע שהוה
 גהרג ובוטל בניו עמו ושמו על מות הדין שפונעת בו אמר
 רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי מלמד שהראה לו הקדוש ברוך
 הוא למשרה דוד דור ושופטי דוד דור ושטריו דוד דור ומלכו
 וזראוהו את שאול ובניו נופלים בחרב אמר לפניו רבנו של
 עולם מלך ראשון שיעמד על בניך ודקר בחרב אמר לו הקדוש
 ברוך הוא ולי אומר אמור אל הכהנים שהן מקשרין על שאול
 על שהרג נב עיר הכהנים שבאמר ויאמר יי אל משה אמור אל
 הכהנים תר על חמש חטאות נהרג אותו צדיק במעלו אשר
 מעל ביי על שהרג נב עיר הכהני ועל שהמל על אנג ועל אשר
 לא שמע לשמואל שאמר לו שבעת ימים תחזיל עד בואי אליך
 והוא לא עשה כן אלא ואתאפק ואעלה העולה וגם לשאול
 באוב לדרוש ולא את יי וימותתו ויאמר יי אל משה אמור אל
 הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם אמר רבי יוחנן כל מקום שב
 אמור ואמרת צדי לדרוש ויאם המלך אחשוורוש ויאמר לאסתר
 המלכה ויאמר ויאמר למה לי אמר לה אם הוא זה מוטב ואם
 לאו אמרי שהוא הוא דבר אחר עז שלא הכיר בה שהיא יהודית
 היה משיח עמרו עיי תורגמן משהכיר בה התחיל לספר עמרי
 ביוצא בו ויאמר לאסתר מלך ישראל ויאמר כה אמר יי ויאמר
 ויאמר למה לי אלא אמר לו כשיפול בן הדוד בידך לא תחמול
 עליו אמירת שנייה אמר לו הוי יודע כמה מצרות וחרמים
 פירשתי לו עד שבא לידך ועכשו אם תפקד יפקד והיתה נפשך
 תחת נפשו ועמך תחת עמו כיוצא בו ויאמר אל האיש לבוש
 הכדים ויאמ' בא אל כינות הנלגל הקדו ברוך הוא אמר למלאך
 והמלאך לכו רוב אמר לו גור עלי הקדוש ברוך הוא ואני אין לי
 רשות להכנס בתוך מחיצתה אלא עשה עמי צדקה ותן לי שני
 גחלים מיד וישא ותן אל חפני לבוש הכדים רבי פנחס אמר
 הפשירן ונתתן לו רבי שמעון דסכנין בשם רבי לוי אמר שני
 גחלים עמוסות מיד גבריאל סבור שישראל יעשו תשובה כיון

שלא עשו בקש לזרוק ולקעקע ביעתן אמר לו הקדו ברוך הוא
 גבריאל גבריאל להונך יש בהן בני אדם שעושין צדקה אלו עם
 אלו שנאמר וירא לכוזבים תכנית יד אדם תחת כנפיהם ואף
 כאן אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אמירה ראשונה למת
 מצוה ישמא והשנייה לאחריים לא ישמא לפיכך אמור ואמרת
 מה כתוב אחר הענין הזה והכוון הגדול מאחיו ולמה נקרא
 שמו כהן גדול שהוא גדול בחמשה דברים בני ככה בעושר
 ובחכמה ובשנים בניו שיהא נאה מאחיו ככה שיהא נכוד בכחי
 בוא וראו כשהניף אהרן את הלויים לכ אלף כיון כיצד היה
 מניף אותם מולך ומביא מעלה ומוריד הוי שחיה גדול בכחי
 בעושר מנין שאם לא היה עשיר אחיו הכהנים מעשין אותו
מעשה בפנחס הסתת שמנו אותו כהן גדול ויצאו אחיו
 הכהני וראו אותו הוצב אבני וכלאו את המהצב
 לפניו דברי זכ שם אין לו מגדלין אותו שנאמר והכהן הגדול
 מאחיו ולא כהן גדול כלכר לא המלך כיוצא בו וכן אתה מוצא
 המלך רוד כיון שהלך להלחם בגלית הפלשתי אמר לו לא
 תוכל להלחם ללכת אל הפלשתי הוה להלחם עמו כי נער אתה
 והוא איש מלחמה מנעוריו אמר לו דוד רועה היה עבדך לאביו
 בצאן זכא הארי וגם היונו ונשא שח בזה ערדי וצאתי אחריו
 וחקיתיו והעלתי מפיו ויקם עלי גם את הארי ואת הדוב הכרי
 עבדך והיה הפלשתי הערל הוה כאחד מהם אמר לו שאול ומי
 אמר לך שאם אתה יכול להרוג חמשים ממנו מיד השיבו דוד
 יי אשר הצילני מיד הארי ומיד הדוב הוא יצילני מיד הפלשתי
 הוה מיד וילבש שאול את דוד מדיוכת בשאול משכמו ומעלה
 גבוה מכל העם כיון שהלכישו בגדיו וראו שעשוין לו מיד
 יתכנס בו עין צרה כקיראה דוד כן שהלכין פני שאול אמר לו לא
 אוכל ללכת באלה כי לא נסיתי ויכירם ודמקליו חא למדת
 שאפילו היא קצור וחוא מתמנה מלך נעשה ארוך כל כך למה
 ישבשעה שהיה נמשח בשמן המשרה שנמשחת בו אני שמח
 שכן הוא אומ' לכן שמח לפני וגל כבודי אף כשרי ישכון לבשתי
 וידבר יי אל משה שור או כשב או עז כי יולד זה שאמר הכתו'
 צדקתך כהררי אל ומשפטך תהום רבה וגומ' צדקתך כהררי
 אל אלו הצדיקים שנמשלו להרים שנאמר שמעו הרים את רב
 יי ומשפטך תהום רבה אלו הרשעים שנ' תהומות יכסומו
 צדקתך כהררי אל אלו הצדיקים מה הרים הללו מעלים עשבים
 אף הצדיקים יש להם מעשים טובים ומשפטך תהום רבה
 אלו הרשעים מה התהום אינו מעלה עשבים אף הרשעים אין
 דאווין להזריע ועושין פירות כי הצדיקים עושין פירות ומטיבין
 לעצמן ומטיבין לאחרים למה הרבר דומת לפעמן של זהב
 והגול שלו של מרגלית כך הם הצדיקים מטיבין לעצמן ומטיבין
 לאחרים שנאמר אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו
 ומשפטך תהום רבה מה התהום חורג אינו יכול להזרע ואינו
 עושה פירות כך הרשעים אין להם מעשים טובים ואינן עושין
 פירות אלא מצירין לעצמן ולאחרים שנאמר איו לרשע רע כי
 גמול ידיו יעשה לו רע לעצמו ורע לאחרים צדקתך כהררי אל
 סרס המקרא ודרשוהו צדקתך על משפטך כהררי אל תהום
 רבה מה ההרים הללו כובשין את התהום שלא יעלה ויעף
 את העולם כך מעשיהם של צדיקים כובשין את הפורענות
 שלא תבא לעולם צדקתך כהררי אל מה ההרים הללו אין
 להם סוף כך אין סוף למתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא
 ומשפטך תהום רבה מה התהום אין לו חקר כך אין הקר
 לפורענותן של רשעים לעתיד לבא צדקתך כהררי אל רבי
 ישמעאל ורבי עקיבא רבי ישמעאל אומר הצדיקים שהן עושין

האובות והידעוני על עצמן אינן מעלין את השחר שהן בתונו
 באופל וכל שכן על אהרים ואם תאמרו ממי נדרוש הוי הוי
 אומר וכאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה כימים
 ההם על פי התורה אשר יורוך וגו' ואיש או אשה כי יהיה
 בהם או באו ידעוני מות יומתו באבן ירגמו אותם דמיהם כס
 מה כתיב אחריו אמור אל הכהנים בני אהרן מה ענין זה אצל
 זה אלף שצפרו הקדוש ברוך הוא שעתיד שאול למוך על
 ישראל ולהרוג את הכהנים ולדרוש באוב וידעוני שנאמ' ויאמר
 שאול אל עבדיו בקשו לי אשת בעלת אוב ואלכה אליה ואדרשה
 בה אמר רבי שמעון בן לקיש

משל למה שאול דומה למלך שנכנס למדינה אמר
 המלך כל תרנגולין שיש במקו' הזה ישחטו הלילה
 בקס לציאת לדרכו בבקר אמר אין כאן תרנגול שיקרא אמרו
 לו לא אתה הוא שצוית לשחטן אף כך שאול הסיר את האובות
 ואת הידעונים והוי' הוור ואומר בקשו לי אשת בעלת אוב
 ויתחפש שאול בהו ויתחפש שבעשה חפשי מן המלכות וילך
 הוא ושני אנשים עמו ויבאו אל האשרה לילה ויאמר קוסמי נא
 לי באוב והעלי לי את אשר אומר אליך ומי היו אבנר ועמשא
 למדה תורה דרך ארץ שלא יצא אדם לדרך לבדו שכל הויצא
 לבדו לדרך נעשה עבד לעבדים אמר רבי אבו שני בני אדם
 נהגו דרך ארץ אברהם ושאול אברהם כתיב בו ויקח את שני
 בעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עולה ויקם וילך אל המקום
 אשר אמר לו האלהים וכאן וילך הוא ושני אנשים עמו ויבאו
 אל האשרה לילה וכי לילה היה האלא אותה שעה היה להם אפלה
 כלילה ויאמר קסמינא לי באוב והעלי לי את אשר אומ' אליך
 אמרה האשה אתה ידעת את אשר עשה שאול אשר הכרית את
 האבות ואת הידעונים מן הארץ ולמה אתה מתקש כנפשי
 להמתני אמר לה חי' אם יקרך עון בדבר הזה אמר רבי
 שמעון בן לקיש

משל למה שאול דומה לאשה שהיא נתונה אצל אהובה
 והיא נשבעת כחיי בעלה ותאמר האשרה את מי
 אעלה לך מאומי מי' או מאומי מי כמוכה כאלים י' מי אמר
 לה שמואל העלי רבן של הנביאי עשתה מה שעשתה והעלתו
 ותרא האשה את שמואל ותזעק בקול גדול ותאמר האשה למח
 דמייתי ואתה שאול מחיזן ידעה אמרו רבותי לא כשם שעולה
 למלך כך הוא עולה להדיוט אלא למלך פניו למעלה ורגליו
 למטה כדרך העולם ולהדיוט פניו למטה ורגליו למעלה
 ויאמר לה המלך אל תיראי כי מה ראית ותאמר האשה אלהים
 דאיתי עולים מן הארץ אלהים תרי ומי היו שמואל ומשר
 כששמע שאול כך נתיירא שקרא לאחד ועלו שנים שנ' אלהים
 דאיתי עולים מן הארץ ויאמר לה המלך מה תארו של אחד
 ותאמר איש זקן עולה והוא עושה מעיל שלשה דברים אמרו
 במעלה המת בזכורו המעלה אותו ורואהו ואינו שומע את קולו
 והשואלו שומע את קולו ואינו רואהו והעומד שם לא שומעין
 ולא רואין איש זקן עולה והוי' עושה מעיל הוי' המעיל בו
 גדל בו נקבר בו עלה תנא כשם רבי נתן כסות שיוודת עם
 אדם לקבורה בו עתיד לעלות בתחיית המתים שנ' תהפך
 כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש וידע שאול כי שמואל הוי'
 ויפול אפים ארצה ויאמ' שמואל אל שאול למה הרגותני להעלות
 אותי אמר לו לא היה לך להרגיז לכראך אלף שעשית אותי
 עבודה זרה לאכן שנינו כשם שנפרעים מן העובד כך נפרעין
 מן העובד ויש אומרים למר' הרגותני שאמר לו הייתי מרגיז
 שבא יום הדין הוא והייתי מתירא והלא דברים קל וחומר ומה
 שמואל

שלא היו שלש שלימות ומה אם זה רשע על שכבר את אביומה
 פרע לו הקדוש ברוך הוא המכבד את אבותיו על אחת כמדר
 וכמה אמר הקדוש ברוך הוא מי הקדימני ואשלם תחת כל
 השמים לי הוא מי הוא זה שהקדים כבוד לאבותיו ולא נתתי
 לו כנים וכן באיוב אומר ואולם מי יתן אלוה דבר ויפתח שפתיו
 עמך וכתיב ויגד לך תעלומות חכמתו וגו' וכתיב החקר
 אלוה תמצא

משל למה איוב דומה למי שנתען בקולר ואומ' אני יודע
 מה יש בתוך פלטר' של מלך אמרו לו הוור יודע מה שבתוך
 מן הקולר וכדע שאמת אתה אומר שאתה יודע מה שבתוך
 פלטרין של מלך אף כך איוב היה לבוש שבעה מיני שחין והיה
 צריך לצדקה שכן הוא אומר חנוני חנוני אתם רעי כי יד אלוה
 בנעוה בי והוא אומר הגעתי לסוף מעשיו של הקד' ברוך הוא
 שנאמר אדעה מלים וענני ואכינה מה יאמ' לי אמרו לו חכריו
 והחקר לוה תמצא' הן יהרום ולא יכנה יסגור על איש ולא יפתח
 משהפך את סדום והרסה מי בנאה מי שסגר בפני קרח ועדתו
 מי פתח אין ברירה יכולה לעמוד על מעשיו שנאמר דארר את
 מעשה האלהים כי מי יוכל לתקן את אשר עותו אמר הקדוש
 ברוך הוא בעולם הזה על יצר הרע בני אדם לוקין אכל לעתיד
 אני עוקרו מכס שנאמר ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את
 אשר בחוקי תלכו ואת משפטי תשמרו ועשו אותם

פרשת אמר אל הכהנים

זה שאמר הכתוב אמרות י' אמרות טהורות וגו'
 כל מה שהקדוש ברוך הוא מזהיר את ישראל
 בסביל קדושתן וטהרתן הוי אמרות י' אמרות
 טהורות דבר אחר ויאמר י' אל משה אבור אל הכהנים ואמרת
 אליהם הרי שני פעמים

משל למה הוכר דומה לטבח שהיה בכנס ויוצא לפני
 חמלך אמר המלך גזור אני עליך שלא תדארה
 את המת כל ימך מפני שאתה נכנס ויוצא ורואה פני שלא
 תטמא את פלטרין שלי כך גזר הקדוש ברוך הוא על הכהנים
 הנכנסים לבית המקדש שלא ישמאו למת לפיכך הוא אומר
 לנפש לא ישמא בעמיו דבר אחר אמור אל הכהנים מה כתיב
 למעלה מן הענין ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני
 מות יומתו באבן ירגמו אותם דמיהם כס ואחר כך אמור אל
 הכהנים זה שאמר הכתוב וכי יאמרו אליכם דרשגאל האובות
 ואל הידעונים המצפצים והמהנים הלא עם אל אלהיו ידרוש
 בעד החיים אל המתים אמר הקדוש ברוך הוא אם יאמרו לכם
 אומות העולם הניחו אל האלהים שבשמים ודרשו אל האובות
 אמרו להם הלא עם אל אלהיו ידרוש כמו שאמ' אליהו לאחזיהו
 המבלי אין אלהים לישראל הלכת לדרוש כבעל זבוב אלהי
 עקרון למה להניח חי העולמים וי' אלהים אמת הוא אלהים
 חיים ונדרוש אל המתים פה להם ולא ידברו עינים להם ולא
 יראו ואלו כתיב בנו ואתם הרבקים ביי אלהיכם חיים כולכם
 היום לפיכך נדרוש באלהים חיים אבל אלוהות של אומות
 העולם מתים כמוהם יהיו עושיהם מה כתיב אחריו לתורה
 ולתעודה אם לא יאמרו כדבר הזה אשר אין לו שחר רבי יוחנן
 ורבי שמעון בן לקיש רבי יוחנן אמר אמר הקדוש ברוך הוא אם
 לא יאמרו כדבר הזה לאומות העולם אין להם שחר אינו מזריח
 להם את השחר רבי שמעון בן לקיש אומר אשר אין לו שחר

להוציאני ממנו ולישב הוא לחזיק את הכרית אמר לו ומה
בעשה אמר לו שלח מקליכם ומגליכם וצאו עליו בשעת הצהרים
ואמרו שלנו נוצח שלנו נוצח והוא בורח עשו כך והכריחוהו
משם שאמרו לו זוזמשם עד שראו כחרדת דם צף על המעין
כששמעו חכמים בדבר אמרו ומה דבר שלא נכרא לשום סיוע
צריך סיוע בני אדם על אחת כמה וכמה לפיכך אמר דוד ישרח
עורך מקדש ומציון יסעדך כי תכוואו אל הארץ זה שאב הכתוב
עשיתי לי גנות ופרדסי ונטעתי בהן עץ כל פרי וכי בני אדם
היכן נוטעין כל מה שמבקשין כל מה שיטע בארץ הוא נוטע
בין פלפלין בין כל דבר אם יטע אדם הן עושיין שאין אדם יודע
מקום כל נטיעה ונטיעה היכן הוא נוטע אבל שלמה שהיה
חכם נטע בה כל מיני אילנות שנאמר עשיתי לי גנות ופרדסים
ונטעתי בהם עץ כל פרי מהו עץ כל פרי אוכל אמר רבי ינאי
אפילו פלפלין נטע שלמה בארץ וכאי זה צד היה נוטען אלא
שלמה חכם היה והיה יודע עיקר משתיתו של עולם למה מציון
מכלל יופי אלהים חופיע מציון נשתכלל כל העולם כולי
כדתנינן למה נקראת שמה אכן שתיה שבמנה הושתת העולם
והיה שלמה יודע אי זה הוא הגיד שהו לרוש ונטע עליו פלפלין
ומיד היו עושיין פירות שכן הוא אמר נטעתי בהן עץ כל פרי
דבר אחר נטעתי בהן עץ כל פרי כשם שהטבור הזה נתון באמצע
האיש כך ארץ ישראל נתונה באמצע העולם שנאמר על טבור
הארץ וממנה משתיתו של עולם יוצא שנאמר מזמור לאסף
אלהים דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש ועד מבוא מנין מציון
מכלל יופי אלהים חופיע ארץ ישראל יושבת באמצעיותו של
עולם וירושלם באמצע כית המקדש של ארץ ישראל וכית המקדש באמצע
ירושלם והוא חבל באמצע כית המקדש והארון באמצע החיכל
ואכן שתיה לפני הארון שבמנה נשתת העולם ושלמה שהיה
חכם עמד על השרשין היוצאין ממנה כשתת לכל העולם ונטע
בהן כל מיני אילנות לפיכך הוא אומ' עשיתי לי גנות ופרדסי
דבר אחר כי תבאו אל הארץ זה שאמר הכתו' ויתן להם ארצות
גוים ועמל לאומים יורשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו יצארו
הללויה ויתן להם ארצות גוים כל מה שנטל הקדוש ברוך הוא
מאומות העולם נתן לישראל ארצות כסף וזהב שדות וכרמים
וערים ולא נתן להם כל אלו אלא כדי שיתעסקו בתורה שנאמר
בעבור ישמרו חקיו ותורותיו יצארו הללויה והם לא עשו כן
אלא ושמאו אותם בדרכם ובעלילותם שמאו אותה בהרמו של
עץ שכן כתיב ותכוואו ותטמאו את ארצי בהרם עץ ונהלתי
שמתם לתועבה כצלם מיכה ומה עשה להם הקדוש ברוך הוא
הגלה אותן מתוכה שנאמר ויתשם יי בעל אדמתם מהו ויתשם
יי תש חילם היו זרעין ויגעין ואומות העולם באין ונוטלין שם
והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ויחנו ושהיתו וכשיעשו
תשובה לא יבנו ואחר ישב לא יטעו ואחר יאכל למד שהן
נוטעין ואינן כותשים שנאמר לא ינתשו עוד מעל אדמתם כי
תבאו אל הארץ זה שאב הכתוב ואני אמרתי איך אשיתך בכנים
ואתן לך ארץ חמדה

המה מלכות ושמיים פילגשי ועלמות אין מספר אלו האומות
אחת היא יונתי תמתי זו כנסת ישראל וחילק הקדוש ברוך הוא
לאומות העולם שדות וכרמים שנאמ' בהנחל עליון גוים ונתן
להם לישראל ארץ ישראל קלארין של הקדוש ברוך הוא קרבנות
ממנה לחם הפנים ממנה הכיכודי ממנה כל הטובות שבעולם
ממנה כל כך למה שהפריש בין בנה של מטרונ' מבני הפלגשי
שנאמר ואני אמרתי לך איך אשיתך בכנים ואין הלשון הזה
אלא לשון שנהא שנאמר ואיבה אשית' דבר אחר איך אשיתך
אמר לחם הקדוש ברוך הוא לישראל אני הייתי בלמד עליכם
סניגוריא והיאת עשיתם אותי לקטרג עליכם ואין הלשון הזה
אלא לשון קטיגור שנאמר ואם כפר יושת עליו וכי תבאו אל
הארץ שלמה אמר זממה שדה ותקחנה וגו' בוא וראה כל מה
שהרהר אברהם אבינו בלבו נתן לו הקדוש ברוך הוא הרהר
על ארץ ישראל נתן לו שב' אבי' אשר הוצאתיך מאור כשדים
וגו' אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא רכננו של עולם אתה
נתת לי רשות לומר לפניך שנאמר ויאמר יי אלהים במד' ארע
כי אירשנה אמר לו ידוע תדע' או לאדם שמוצא דבר מתוך
פיו ואינו יודע היך מוצאו שאברהם על שאב' כמה ארע השיבו
ידוע תדע' ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה מי שמדבר
בפני כל אדם על אחת כמה וכמ' שמתווייב כנפשו וכבניו ובכני
בניו עד סוף כל הדורות אלו לא דיין אלא בשעה שנפש של
אדם נשמטת ממנו ושלמה צווח כל עמל האדם לפיהו כל
מצות וצדק שאדם עושה דיו לשעה שנפשו יצאה הימנו לכך
כתיב כל עמל האדם לפיהו כיון ששמע אברהם מן הקדוש
ברוך הוא ידוע תדע' הרהר בלבו אמר אפשר כל אומה
שמשתעבדת בכני שהיא יוצאת בשלום ואינה מתחייבת אמר
לו הקדוש ברוך הוא וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי וגו'
לכך נאמ' זממה שדה ותקחנה ונטעתי וערלתם מדבר בתינוק
שלוש שני' והיה לכם ערלים שאינו יוכל לא להשיח ולא לדבר
וכשנה הרביעית יהיה כל פרוי קדש שאינו מקדישו לתורה
הלולים ליי מהו הלולים מהלל להקדוש ברוך הוא ובשנה
החמישית תאכלו את פרוי' משערה שהוא מתחיל לקרות
בתורה מכאן ואילך להוסיף לכם תבואתו' מכאן שנו דבותינו
בן חמש שנים למקרא בן עשר למשנה לפי שבעולם הזה אדם
מישראל מוליד בן מוליכו לבית הסופר יגע עמו ומלמדו תורה
גרמו עונות הוא מת ואינו שמח ממנו אמר להן הקדוש ברוך
הוא בעולם הזה על ידי שיצר הרע מצוי בכם אתם חוטאים
ובניכם בתי' אבל לעתי לבא אני מסיר יצר הרע מכם ומכניכם
ואתם מולידים ושמיים שאל' לא יגעו לדיק ולא ילדו לכהלה
כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת וכן הוא
אומר ומקלל אביו ואמו מות יומת וכן אמר שלמה מקלל אביו
ואמו ידעך נרו וגו' רבותינו אמרו על שראה ערות אביו
קללו ונתרחק הוא ותולדותיו עד סוף כל הדורות המקלל את
אביו על אחת כמה וכמה והכתוב אומר כי לא תהיה אחרית
לרע נר רשעים ידעך בוא וראה מצות כיבוד אב ואם הכיבוד
לפני הקדוש ברוך הוא שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכרו בן
צדיק בין רשע מנלן מעשו דרשע על שכר אביו נתן לו
הקדוש ברוך הוא את כל הכבוד הזה רבי אלעזר אומר שלש
דמעות הזיל עשו הרשע אחד מעינו של ימין ואחד מעינו של
שמאל והשלישית נקשרה בעינו היא ירדה אימתי בשערה
שבידך יצחק את יעקב שנאמר וישא עשו קולו ויבך בוא וראה
כמה שלוח' נתן לו הקדוש ברוך הוא שנאמר האכלתם לחם
דמעתי ותשקמו ברמעות שליש' שלוש אין כתיב אלא שליש
שלא

אתם היו נוטעים לבניכם שלא יאמר אדם אני זקן כמה שנים אני חיי / מה אני עומד מתיגע לאחרים למחר אני בת / אמר של מרה את הכל עשרה יפרה כעתו גם את העולם נתן בלבם העלם כתיב חסר ואו מהו כן אלולי שהקדוש ברוך הוא העלים מלבו של אדם את המיתה לא היה אדם בונה ולא נוטע שהיה אומר למחר הוא מת עומד ומתיגע לאחרים לפיכך העלים הקדוש ברוך הוא מלבו של בני אדם את יום המיתה יהא אדם בונה ונוטע זכה לאחרים

מעשה

באדריגוס המלך שהיה עובד למלחמה והולך עם הגניבות שלו להלחם עם מוצרז אחת שמרדה עליו מצא זקן אחד בדרך שהוא נוטע נטיעות תאנים אמר לו אדריגוס אתה עומד ושורח מתיגע לאחרים אמר לו אדני המלך הריני נוטע זוכה אוכל מפירות נטיעותי ואם לאו יאכלו בני / עשה שלש שנים במלחמה וחזר לאחרי שלש שנים מצא לאותו זקן באותו מקום כח עשה אותו זקן נטל סלסלה ומלא אותה בכורי תאנים יפות וקירב לפני אדריגוס אמר לפניו אדני המלך קבל מן עבדך אני הוא אותו הזקן שמצאת אותי בהליכתך ואמרת לי אתה זקן מה אתה מצטער עומד ומתיגע לאחרים הרי כבר זיכני המקום לאכול מפירות נטיעותי ואלה שבתוך הסלסלה מהן מנתך / אמר אדריגוס לעבדיו טלו אותה ממנו ומלאו אותה זחוכים עשו כך נטל הזקן הכלכלה מלאה זחוכים והתחיל הולך ומשתבח בכיבתו לאשתו ולבניו שחלהם את המעשרה היתה שכנתו עומדת שם שמערה מה אמר הזקן אמרה לבעלה כל בני אדם הולכין וזכה נתן להם ומומן להם טובה ואתה יושב בבית חשוך באופל הרי שכן שלבו כבר את המלך בסלסלה של תאנים ומלא אותה לו זחוכים ואתה עומד וטול סל גדול ומלא אותו כל מיני מגדים מן תפוחים ותאנים ושאר פירות יפי שהוא אוהב אותן הרבה ולך וכברו בהן שמא ימלא לך זחוכים כמו שעשה לשכנתו הזקן הלך ושמע לאשתו ונטל סל גדול ומלא אותה כל מיני מגדים ותפוחים וטען על כתפו וקרב לפני המלך בקופנדרי ועמד ואמר אדוני המלך שמעתי שאתה אוהב את הפרות וכאתי לכבדך בתאנים ותפוחים אמר המלך לסדריוטין טלו אתה אותם כמגדה וטפחו אותן על פניו עבדו וחפשיטוהו ערום והתחילו טפחין אותן על פניו עד שנפחו פניו ושברו את עיניו ועשאוהו דוגמא והלך לביתו כשהוא עשוי דוגמא והיא סבורה שהוא בא בסל מלא זחוכים והיא רואה אותו עשוי דוגמא ועיניו נפוחות ונפוח משוכר ומוכה אמרה לו מה לך אמר לה ששמעתי לך והלכתי לכבד את המלך באותו הסל וטפחו אותי על פני אלולי שמעתי לך והפולתי אותו הסל אתרוגין כבר היו מרגמיין אותי ואת כל גופי בהן כל כך למרה ללמדך שהנשים הרעות מפילות את בעליהן ברעה לפיכך לא יבטל אדם מן הנטיעות אלא כשם שמצא עוד יוסיף וישע אפילו יהיה הקץ אמר הקדוש ברוך הוא לישראל למונ ממיני בניכול אני צריך שנאמר וישע יי אלהים נן בערן מקדם / קדושים תהיו זה שאמר הכתוב ישלח עורך מקדש ומציון יסעוד / ישלח עורך מקדש מקדוש מעשים שבך ומציון יסעודך / מציון מעשים שבך אמר רבי בכירה בר

מעשה

היה בקרית גברות אחד שזוה שריו על המעין בא רוח אחד להודונו לו ובקש להוציא משם רוח שם חסיד אחד ושמו יוסי איש צייתור בגלגל לראותו הרוח אמר לו רבי הרי כמה שנים שאני כאן וכצהריום וכלילת וביום לא הזקתי ברגל וזרוח הוה בא עלי עכשיו ממקו אחר ומבקש להוציאני

והנותר בירושלם קדוש יאמר לו / אמר רבי פנחס הכהן בר חמא אמר רבי ראובן מאי דכתיב ואשמע אחרי קול רעש גדול / מהו אחרי אמר יזוקל משקלסתי אני וחברתי שמעתי שמלאכי השרת מקלסין אותו אחרי ואוב ברוך כבוד יי ממקומו / תרע לך בשעה שעלה משה למרום שמע קול מלאכי השרת מקלסין כן ירד ולימד את ישראל שיהו אומרים כן בלחישת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד / אמר רבי שמואל בר רבי נחמני ראה מה כתיב שם בעמדם תרפנה כנפיהם מי ששומע בעמדם סבור שיש לו ישיבה למעלה אלא הכל בעמידה שנא שרפים עומדים ממעל לו וכן הוא אומר קרבת על חד מן קמיא וכן ראיתי את יי יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים עליו / ומהו בעמדם תרפנה כנפיהם משיטרא מקלסין מלאכי השרת מרפיין כנפיה וכן הוא אומר ברוך יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים אמר רבי מני לא תהא קרית שמע קלה בעיניך מפני שיש בה רכוח תיבות למנין איברים שבאדם ומהן ברוך שם אמר הקדוש ברוך הוא אם שמרת את שלי לקרותה כתקנה אני אשמור את שלך לךך דוד מקלם שמרני כאישון בת עין אמר לו הקדוש ברוך הוא שמור שמור מצותי וחי / אמר רבי שמעון בר הלפתא

משל

למה הדבר דומה לאדם שהיה בגלגל יש לו כרם ביהודה / ואחר ביהודה ויש לו כרם בגלגל אותו טבגליל הולך ליהודה לעדר את כרמו וזה שיהודי הולך לגלגל לעדר את כרמו עמרו זה עם זה אמר זה לזה עד שאתה בא למקומי שמור את שלי בתחומך ואני אשמור את שלך בתחומי כך אמר דוד שמרני כאישון בת עין אמר לו הקדוש ברוך הוא שמור מצותי וחי / וכך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל שמור מצות קרית שמע ערבית ושחרית ואני משמר אתכם שנאמר יי ישמרך מכל רע ישמור את נפשך כי תבא לא הארץ ונטעתם כל עץ מאכל / זה שאמר הכתוב ועתה לא כימים הראשונים אני כי זרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן יכולה והשמים יתנו פלם מהו ועתה לא כימים הראשונים אני / כיון שישראל יצאו ממצרים והיו מהלכין במדבר הוריד להם הקדוש ברוך הוא המן וחגיו להם את השלום והעלה להם את הכאר והיה כל שבט ושבט עושה לו אמת המים ובכנים אצלו והיה נוטע כר תאנים ורמונים ועושי בן יומן כשם שהיה מתחלת כרייתו של עולם עץ פרי למינו / חסא אדם זורעין חטים וצומח קרן ודרדר משנסתלק הכאר מה כתיב שם לא מקום זרע ותאגרה ונפן רמון ומים אין לטותות אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אמר להם לישראל כשתכנסו לארץ אני מחזיר לכם את כל הטובה שנאמר כי יי אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים ארץ חטרה ושעוררה ונפן ותאגרה ורמון / ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם / כיון שבאו לארץ התחילו חוטאין שן ותבואו ותטמאו את ארצי ולא היתה עושה פירות כראוי היו זורעין הרבה ומביאין מעט לפי שבטלו הככורים / אכול ואין לשבעות מי שבטל לחם הפנים / שתו ואין לשכרה / משבטל נסוך היין / לבוש ואין לחום לו משבטלו בגדי כהונה / והמשתכר משתכר אל צרור נקוב משבטלו פוסקי צדקה ברכים ואין נותנים שכר לא נהיה משבטלו עולוי דגלים / ושכר בהקמה איננה / משבטלו הקרבנות / אכל לעתיד אין הקדוש ברוך הוא עושה כן שנאמר ועתה לא כימים הראשונים אני / כי זרע השלום הגפן יתן פריה כי תבא אל הארץ ונטעתם אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל אף על פי שתמצאו אותה מלאה כל טוב לא תאמרו ושבעתם ולא ניטע אלא הוה זורעין נטיעות שנאמר ונטעתם כל עץ מאכל / כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שנטעו אחרים אף

שישראל נגאלין כאילו הוא נגאל / אמר רבי אמי משה מקלם
לכנסת ישראל שנאמר אשריך ישראל מי כמוך עם הושיע
בני אין כתיב אלא נושע בני /

משל

לאדם שהיה לו סאה של חטין של מעשר שני מהו
עושה מהו נותן מעות ופודרה אותן / כך ישראל
כמה הן נפדין כביכול בהקדוש ברוך הוא שנאמר עם נושע
בני אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה היתם נושעים על ידי
בני אדם כמצרים על ידי משה ואהרן בימי סיסרא על ידי ברוך
ודבורה במדינים על ידי שמגר בן ענת שנאמר ויושע גם הוא
את ישראל וכן על ידי שופטים ועל ידי שהיו בשר ודם היתם
חוזרין ומשתעבדין אבל לעתיד לבא אני בעצמי גואל אתכם
ושוב אין אתם משתעבדין שנאמר ישראל נושע בני /

פרשת קדושים תהיו

דבר

אל בני ישראל קדושים תהיו / זה שאמר
הכתוב ויגבה יי עבאות במשפט וגו' אימתי
בעשרה הקדוש ברוך הוא גבורה בעולמו
כשיעשה משפט באומות שנאמר נצב לריב יי ועומד לדין עמים
דכן הוא אומר חזרת הוית עד די כרסון רמיו / רבי יוסי הגלילי
אומר אוכלוסיות של אומות העולם שעתיד להפכן שנ והפכתי
כסא ממלכות / תדע שכן הוא אומר כרסון רמיו / שכן הוא
אומר סוס ורכבו רמה בים ורכבן אמרי מהו כרסון לעתיד לבא
הקדוש ברוך הוא יושב והמלאכים גותנין כסאות לגדולי ישראל
והן יושבין והקדוש ברוך הוא יושב כאב ורין לאומות העולם שב
יי במשפט יבא עם זקני עמו אינו לא עם זקני עמו ושריו מלמד
שהקדוש ביה יושב עם הזקנים ושרי ישראל ורין לאומות העולם
ומן הן אלו כסאות בית דוד והקני ישראל כי שמה ישבו כסאות
למשפט כסאות לבית דוד אר פנהם בשם רבי חלקיה הדרומא
בשם רבי מאיר אם אתר אומר כי שמה ישבו כסאות למשפט
מהו ועתיק יומין יתיב לא שהוא יושב ביניהם כאב בית דין ורין
עמהם את האומות לכך כתב עד די כרסון רמיו / ושער רשיה
כעמר נקי שהקדוש ברוך הוא מנקה את עצמו מאומות העולם
ופורע להם שכר מעות קלות שעשו בעולם כדי לרין אותן
ולחייבם לעולם הבא כדי שלא יהא פתחון פה ולא ימצא להן
זכות שנאמר ומה יענה מלאכי גוי ומיד עושר בהן את הדין
באותה שעה הקדוש ברוך הוא נעשה נבזה בעולמו שנא ויגבה
יי עבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה / שהוא מתקדש
בעולמו בצדקה שהוא מלמד על ישראל סביגוריא שנא מדבר
בצדקה רב להושיע / אמר הקדוש ברוך הוא לישראל לעתיד
אני מתקדש בכם שנאמר בראותו ילדיו מעשרה ידיו בקרבן
יקדישו שמי וכן הוא אומר ישראל אשר כך אתפאר ואתם
מתקדשים כי ואני מתקדש בכם שנאמר והתקדשתם והייתם
קדושים / קדושים תהיו כי קדוש אני אמר להם הקדוש ברוך
הוא לישראל עד שלא בראתי עולמי היו מלאכי השרת מקלסין
אותי בכם ומקדשין את שמי בכם והיו אומרים ברוך יי אלהי
ישראל מן העולם ועד העולם / כיון שנברא אדם הראשון אמרו
המלאכים רבונו של עולם זהו שאנו מקלסים אותך בשמו אמר
להם זה נגב הוא שנאמר ותאכל מן העץ / בא נח אמרו רבונו
של עולם זה הוא אמרו זה שכור הוא שנאמר וישת מן היין וגו' /
עמד אברהם אמרו לפניו זה הוא אמר להן זה גר הוא / עמד
יצחק אמרו לפניו זה הוא אמר להן אהבה הוא לשונאי שנאמר

ויאהב יצחק את עשו / כיון שבא יעקב אמרו לפניו זה הוא אמר
להן הן וכן הוא אומר ולא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל
יהיה שמך ונקראו כל ישראל על שמו באותה שעה קדש הקדו
ברוך הוא את ישראל לשמו שנאמר ישראל אשר כך אתפאר /
אמר הקדוש ברוך הוא לישראל הואיל ונקדשתם לשמי עד שלא
בראתי העולם היו קדושי כשם שאני קדוש שב קדושים תהיו /
משל למר הרבר דומה למלך שקדש אשר אמר לה
הואיל ונתקדשת לשמי אני בלך ואת מלכה כשם
שהוא כבודי כך הוא כבודך למה שאת אשתי / כך אמר הקדוש
ברוך הוא למשה לך קדש את העם שנאמר וקדשתם והיו וזמר
קדשם הקדוש ברוך הוא ואמר להם לישראל ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים וגו' קדוש למה כי קדוש אני יי / אף אתם תהיו
קדושים כשם שקדשתי אתכם לשמי שנאמר דבר אל כל עדת
בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו / אמר להם הקדוש
ברוך הוא זכיתם אתם נקראים עדת קדושים לא זכיתם אתם
נקראים עדה רעה שנאמר עד מתיל לעדה הרעה / דבר אל
כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים מה ראיה לומר
הפרשה הזאת ככינוס למה לא אמר דבר אל בני ישראל כשאר
הפרשות אלא כל עדת בני ישראל לפי שכל הדברות כלולים
בה כיצד אנכי יי אלהיך וכאן כתיב אני יי אלהיכם / בדברות
כתיב לא יהיה לך וכאן אל תפנו אל האלילים בדברות כתיב
שמור את יום השבת / וכאן את שבתותי תשמורו / בדברות
כתיב כבד את אביך ואת אמך / וכאן איש אמו ואביו תיראו /
בדברות כתיב לא תרצה / וכאן לא תעבוד על דם רעך / בדברות
כתיב לא תנאף / וכאן מות יובת הנואף והנואפת / בדברות
כתיב לא תגנוב / וכאן לא תגנובו / בדברות כתיב לא תרמוז /
וכאן לא תעשוק את רעך ולא תגזול / הרי כל הדברות כלולים
בתורה לכך כתב כל עדת / קדושים תהיו ראיה מה כתיב כי
אלהים קדושים הוא מהו כאן הפסוק הזה פתח למינים הוא
שנראה להם כשני רשויות / שאלו המינים את רבי שמלאי מהו
כי אלהים קדושים אין אתם אומרים רשות אחד הרי שתי
רשויות הן מן הפסוק הזה אמר להן שושין שבקולם אילו אמר
קדושים הן אתם אומרים עכשיו הוא כתיב ומה שאמר אלהים
קדושים אמר הוא אמר רבי ברכיה מהו קדושי הוא שהוא קדוש
בכל מיני קדושות וכל מעשיו בקדושה ודבורו בקדושה שנא
הליכות אלי מלכי בקדש השיפת זרועו בקדושה שנאמר חשף
יי את זרוע קדשו / מראהו בקדושה שנא על כן בקדש חזיתך /
קילוסו בקדושה שנאמר מי כמוך נאדר בקדש הרי כי אלהים
קדושים הוא קדוש בכל מיני קדושות / קדושים תהיו למה לפני
שהדבקתי אתכם למתני שנאמר כי כאשר ידבק האזור אל
מתני איש / לפיכך קדושים תהיו כי קדוש אני יי / אמר להם
הקדו ברוך הוא אני אינני ככשר ודם מלך בשר ודם אין רשות
להדיט להקרות בשמו תדע לך בשעה שאדם מבקש לקטרב
את חכרו קורא לו אנוכסר פלוגי ואין לו היום אבל ישראל
נקראו בשמו של הקדו ברוך הוא כל שם חביב שהיה להקדוש
ברוך הוא בהם קרא את ישראל / קרא שמו אלהים וקרא לישראל
אלהים שנאמר אני אמרתי אלהים אתם / נקרא חכם שב חכם
לבב ואמין בח / קרא לישראל חכם שנאמר רק עם חכם ונבון /
נקרא דוד שנאמר דודי צה ודודם וקרא לישראל דודים שנאמר
אכלו רעים וגו' נקרא בחור שנאמר בחור כארז / וקרא לישראל
בחורים שנאמר ובן בחר יי אלהיך נקרא חסיד שנאמר כי חסיד
אני נאם יי וקרא לישראל קדושים תהיו / אמר הקדוש ברוך
הוא בעולם הזה קדושים נקראתם ולעתיד וזהו הנשאר בציון
והנותר

רוח הקדש צווחת כי ממזרח שמש ועד מבוא גדול שמי בנח
 משעה שהשמש זורח עד שהיא שוקע אין קילוסו של הקדוש
 ברוך הוא פוסק מפי שנאמר ממזרח שמש ועד מבוא וכן אתה
 מוצא בשעה שעמד יהושע ועשה מלחמה מה כתי' שם אז ידבר
 יהושע לוי' ביום תת' את האמורי ביד ישראל ויאמר לעיני
 ישראל שמש בגבעון דום וגומ' בקש יהושע לשתק את החמרה
 אמר לו שמש בגבעון דום לא אמר עמוד אלא דום למה אמר
 לי דום שכל שעה שהוא מהלך הוא מקלם להקדוש ברוך הוא
 וכל זמן שהוא מקלם יש בו כח להלך דמם עמד לכך אמר לו
 יהושע שיעמוד שנאמר שמש בגבעון דום אמר לו השמש
 ליהושע יש קטן אומר לגדול כן אני בכרתי ברכיעי וכני אדם
 בכראו בשישית ואתה אומ' לי דום אמ' לי יהושע כן הורין שהוא
 קטן ויש לו עבר זקן אינו אומר לו שתוק אברהם אבי הקדוש
 להקדוש ברוך הוא שמים וארץ שנאמר ברוך אברהם לאל עליון
 קונה שמים וארץ ולא עוד אלא שבשנתחזה השמש לפני יוסף
 שנאמר והנה השמש והירח וגו' הוי שמש בגבעון דום אמר לו
 הקדו ברוך הוא וכך אתה נזר עלי אמ' לו הן וכיון שאני שותק
 מיאמר קלוסו של הקדוש ברוך הוא אמר לו דום אתה ואני
 אומר שירה שנאמ' אז ידבר יהושע לי שירה ואין אז אלא שירה
 שנאמר אז ישיר משה ובכל מקום מוקטר מוגש שמי מנחה
 טהורה התורה מזהרת ואומר השמר לך פן תעלה עולותיך
 בכל מקום וגומ' כי אם במקום אשר יבחר יי וכן הוא אומר איש
 איש מבית ישראל אשר ישחט שור או נגו' ואל פתח אהל מועד
 לא הביאו ככל הביאו ואתה אומר ובכל מקום מוקטר מוגש
 אמר רבי שמואל בר נחמן אין היא מנחה טהורה בכל מקום אין
 מוקטר לא תפלת המנחה שנאמר תכין תפלת קטורת לפניך
 וגומ' ואומר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו איש איש מבית
 ישראל זה שאמר הכתוב השיבה ברצונך את ציון תכנה חומות
 ירושלים אז תהפוך זבחי צדק עולה וכליל וגו' **משל**

למה הדבר דומה לעשיר גדול ואין לו אשרה אין
 ביתו בית למה כשהמכירים באים אומר לכו להנות
 במקום אחר למה שאין לי בית ולא אשה נטל אשרה היה אומר
 להם מכאן ואילך כל מה שאתם מביאים לי העלו אותו לבית
 כך כל ימים עד שלא העמיד אהל מועד היו הקרבנות קריבין
 בכל מקום שנאמר וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות
 וכן הוא אומר ודרך שלשת ימי נלך במדבר כיון שהוקם המשכן
 אמר הקדו ברוך הוא למה אמר להם מכאן ואילך אין אתם
 רשאים להקריב קרבנות אלא באהל מועד שם היו מעלין את
 הדורין להקדו ברוך הוא שכן כת' השמר לך פן תעלה עולותיך
 בכל מקום אשר תראה כי אם במקום אשר יבחר יי הויך בהר
 בירושלים שב' כהרי יי בציון אוה למושב לו לפיכ' משה מזהיר
 את ישראל ואומר להם איש איש מבית ישראל אשר ישחט וגו'
 ואל פתח אהל מועד לא הביאו צפה הקדוש ברוך הוא שבת
 המקדש קיים ואתם מקריבין קרבנות לתוכו מתכפר עליכם
 ובזמן שאין בית המקדש קיים מתכפר עליכם התעסקו בדברי
 תורה שהן משולין בקרבנות וכן מתכפרין עליכם שנאמר וכן
 הדבר וכן הנביא אומר קחו עמכם דברים ושבו אל יי ככל
 הקרבנות נמשל ודברי תורה מקריבין כסך על גבי המזבח שב'
 ויין לנסך רביעית ההין נמשל לתורה כיון שנאמר ושתו ביין
 מסכתי מקריבין להם על גבי המזבח שנאמר את קרבני לחמי
 לאשי וכן הוא אומר ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד
 במשלה תורה ללחם שנאמר לכו לחמו בלחמי מקריבי על גבי
 המזבח שמן שנאמר סלת כלולה בשמן נמשלה תורה לשמן

שנאמר בכל עת יהיו בגדיך וגו' שמן על ראשך אל יחסר איש
 איש מבית ישראל אשר ישחט וגומ' רבי עקיבא אומר כשהיו
 ישראל במדבר היו נהרין את הבהמה ואוכלין אותה וכאן
 נאסרה ואמר להם איש איש מבית ישראל אשר ישחט ואל פתח
 אהל מועד לא הביאו אמר להם אסור לכם לשחוט חוץ מאהל
 מועד רבי שמעאל אומר כיון שאמ' להם משה כן היו בתאים
 לאכול בשר באותה שעה הזהירו עצמן מן השחיטה שלא
 לשחוט חוץ מאהל מועד ולמה כן שהיו להושיע עד עכשו אהר
 עבד זרה ומנן שהיו שוחטין לעבד זרה שכך כתב ולא יזכרו
 עוד את זבחייהם וגו' כיון שבקשו ליכנס לארץ ישראל באו להם
 אצל משה אמ' לו רבינו אם בקשנו לאכול בשר באי עד נעשה
 אמר להם לשעבר כשהייתם במדבר היה אסור לשחוט חוץ
 מאהל מועד אבל כשהייתם נכנסין לארץ נותר לכם לשחוט
 בכל מקום שנאמר כי ירחיב יי לארץ את גבולך כאשר דבר לך
 וגומ' אמר להם לא בשביל שהתרת את השחיטה תהיו נוטלין
 מן הצאן ושוחטין אמר שלמה ודי חלב עזים ללחמך וללחם
 ביתך משרה מלבד לישראל ואומר להם אם יש לך ככשים מרה
 שאתה נזר מהם לכסות לך שני ככשים ללבושך ומחיר שדרת
 עתודים שכר שאתה עושה מן העתודי שהן מולידות הצאן הוי
 לוקח בהם שדות ודי חלב עזים דייך חלב עזים ללחמך ללחם
 ביתך אמר רבי עקיבא ראה היאך חס הקדוש ברוך הוא על
 מחיתם של ישראל ראה מהו אומר וזכחת מבקרך ומצאנך ממה
 שהן מולידות לא תהא נוטל מן הצאן ושוחט ולא נוטל ומקרב
 אלא ממרה שהן מולידות מנין שכן כתיב כל הכבוד אשר יולד
 בבקרך ממה שהם מולידות אתה רשאי לקרב אמר רבי אלעזר
 בן עזריה למדה התורה אותך דרך ארץ אם יהיה לאדם מישר
 עשרה לטרין מכסף יהא אוכל בקדרה ואם יהיה לו עשרי יהא
 אוכל באלפס מהו אלפס מיני ירקות ואם יהיה לו שלשי לטרין
 יהא אוכל לישראל של בשר בכל יום ויום וכל כך למה כדי לחוס
 על נכסיהם של ישראל אמ' רבי אלעזר בן שמוע כשהוא לוקח
 משבת לשבת לא יהא לוקח עד שנמלך בתוך ביתו ומנין שכן
 כתוב ואמרת אוכלה בשר לפיכ' משה מזהיר ומרמו להם שלא
 יהו מרבין באכילה ושתיה איש איש מבית ישראל אשר ישחט
 שור או כשב או עז במזבח ואל פתח אהל מועד לא הביאו
 ישעיהו אמר שוחט השור מכה איש מי שהוא גונב שורו של
 חבירו ושוחטו כאילו לבעלי הווא שוחט דבר אחר שוחט
 השור מכה איש עד שלא הוקם המשכן היו הבהמות מותרות
 ועבודת בבכורות משהוקם המשכן נאסרו הבהמות ועבודת
 בבכורות אמר הקדו ברוך הוא מי שהוא מקריב שור חוץ מאהל
 מועד כמכה איש כאילו נפש שוחט שנאמ' דם יחשב לאיש הזה
 דם שפך כל מי שהוא במשכן וכבדני שב' זוכה תורה וכבדני
 ושם דרך וגו' וכמה הוא פורע לו כשאביא הישועה לישראל הוא
 זוכה לראות בה שנאמר ושם דרך אראנו ביטע אלהים אמ' רבי
 אבהו כל צרה שבאה לישראל היא של הקדו ברוך הוא שנאמר
 עמו אנכי בצרה הושיעה ימינך וענני שאם אתה עונה אותנו
 הישועה שלך היא ולכה לישיועתה לנו שלא תהא חיימין לאחור
 שנאמר השיב אחור ימינו אמר רבי ברכיה הכהן ראה מה כתיב
 גילי מאד בת ציון הריעו בת ירושלים הנה מלכך יבא לך צדיק
 ומושיע אין כתיב אלא צדיק ונושע הוא וכן הווא אומר לבת
 ציון הנה מושיעך בא אין כתיב אלא ישעך כביכול הווא נושע
 אמר רבי מאיר וישע יי ביום ההוא את ישראל כתב כביכול
 הוא נושע אמר רבי מאיר כביכול בישראל הווא נגאל וכל זמן
 שישראל

שתוויין וכתוב בהן יין ושכר אל תשת אתה ובניך וגו' ועל
שנכנסו כלא רחיצת ידים ורגלים וכתוב בהן מיתה כבואם אל
אהל מועד ורחצו מים ולא ימותו ועל ידי שנכנסו מחוסרי
בגדים דכתיב בהן מיתה שנאמר והיו על אהרן ועל בניו כבאם
לאהל מועד וגו' ומה היו מחוסרים אמר ר' לוי מעיל היו מחוסרי
דכתיב ביה מיתה שנאמר יהיה על אהרן לשלת וכשמע קולו וגו'
על ידי שלא היו להם בגדים וכתוב בהן מיתה שנאמר וימת נדב
ואביהוא ובניו לא היו להם אבא חבין אוב' שלא היו להם בגדים
דתנינן תמן וכפר בערו וכעד ביתו ביתו היא אשתו אמר רבי
לוי שחוצים היו הרבה והיו אומרים אינו היא אשה ההוגנת לנו
אמר ר' מנחם בשם רבי יהושע בר נחמיה עליהם אומ' בחוריו
אכלה אש על בתולותיו לא הוללו ועוד מאן הוה ואל משה
אמר עלה לא י' אתה ואתה נדב ואביהו מלמד שהיו משה ואתה
מהלכין תחלה ונדב ואביהו מהלכים אחריהם והיו אומרים
מתי ימותו שבי זקנים ואנו כוהנן בשררה על העכור תחתיהם
רבי יודן בשם רבי איבו אמר שניהם אמרו בפיהם זה לזה רבי
פנחס אומר בלבם הרהרו אמר רבי ברכיה אמר להם הקדוש
ברוך הוא אל תתהלל ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום הרבה
סיחין מתו ועשו בעורותיהם שטיחין על גבי אמותיהן ועוד
באן הוה ואל אציל בני ישראל לא שלח ידו אמר רבי פנחס
מכאן היו ראויין להשתלח יד אמר רבי הושעיה וכו' קלו ריין
עלה עמקן להר סיני דאת אמרת ויחזו את האלה' לא מלמד שזנו
עיניהם מן השכינה כאדם שמביט בחבירו מתוך מאכל ומשתח
רבי יוחנן אמר אכילה דראי דכתיב באור פני מלך חיים ורצונו
בעב מלקיש אמר רבי תנחומא מלמד שהגיסו את לבן ועמדו
על דגליהו וזנו עיניהם מן השכינה רבי יהושע דסכנין בשם ר'
לוי אומר משה לא זן עיניו מן השכינה שנאמר ויסתר משה פניו
וגו' בשכר בני ישראל וכו' ויראו מנשת אליו בשכר מהביט זכר
ותמונת ה' ביט בשכר ויסתר משה זכה והנה קרן עור פניו
לנדב ואביהו זנו עיניהם מן השכינה ולא נהנו מן השכינה
ועוד מאן הוה וימת נדב ואביהו לפני י' כחקריכם אש זרה
אמר רבי יוחנן וכו' לפני י' מתו אלא מלמד שהוה קשה לפני
הקב"ה בשעה שהבנים של הצדיקים מסתלקין בחייהם רבי
נחמן בעי קמי פנחס בר חמא בשם רבי סימון הוה הוא אומר
לפני י' לפני י' שבי פעמים ולהלן הוא אומ' לפני אביהם פעם
אחת אלא מלמד שהוה קשה לפני הקדוש ברוך הוא כפלים
כאביהם במדבר סיני אר מאיר וכי במדבר סיני מתו לא מלמד
שהוה קשה לפני הקדוש ברוך הוא שמהר סיני נטרן אפופסין
שלהן למיתה:

משל

למלך שהיה משיא את בתו ונמצא בשושבין של
דבר מקולקל אמר המלך אם אני הורגו הריני
מעכב בשמחתי ולא אמר המלך למחר שמחתי בארץ ואני הורגו
מוטב בשמחתי ולא בשמחתי כתיב אמר הקדוש ברוך הוא אם
אני הורגן עשוי אני מעכב שמחת התורה למחר שמחתי באה
מוטב בשמחתי ולא בשמחת התורה הוה הוא דכתיב וביום
חתונתו וביום שמחת לבו ביום חתונתו זה סיני יום מתן תורה
זכיום שמחת לבו זה אוהל מועד ובגים לא היו להם בגדים היו
קומין לאעור ואיתמר שכל הקודם לנחלה קודם לכבוד ובלבד
שיהא נהוג במנהג אבותיו ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן
אביהן אמר ר' יצחק בחייו נאמר כאן על פני ונאמר להלן וימת
חרן על פני תרה אביו מה פני האמור להלן בחייו אף כאן נמי
פני האמור בחייו ועל דעתיה דרבי חי' דאמר רבי חי'א
כמותו נאמר כאן ונאמר להלן ויקם אברהם מעל פני מתו מה

פני האמור להלן כמותו אף פני האמור בכאן כמותו ועל
דעתיה דרבי יצחק דאמר ארעה טומאה באהרן שמש אלעזר
ארעה טומאה כאלעזר שמש איתמר

מעשה

בשמעון בן קמחית שיצא לדבר עם המלך של
ערביים שמטא צנורא מפיו וטמאתו ונכנס
יהודה אחיו ושמש תתיו ככהונה גדולה אותו היום ראתה אמן
שני בניה כהנים גדולים נכנסו חכמים אצלה אמרו לה אמרי
לנו מה מעשים טובים עשית ויש בידך אמר להם העבודה
לא ראו קורות כיתי שערות ראשי מהאי אמרין כל קמחא
קמחין וקמחא דקמחית סלת קראו עליה קרא עליך אמ' הכתר
כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה ועל דעתיה
דרבי חי'א בר אבא מפני מה נסמכה מיתת מרים לפרשת אפר
הפרה אלא ללמד שכשם שאפר הפרדן מכפרת אף מיתת
לצדיקים מכפרת אמר רבי יודן מפני מה נסמכה מיתת אהרן
לשכור הלוחות אלא מלמד שקטרה לפני הקדוש ברוך הוא
מיתתו של אהרן כשכור הלוחות אמר רבי חי'א בר אבא באחד
בניסן מתו בניו של אהרן ומפני מה מוזכר מיתתן ביו הכפור
אלא מלמד שכשם שיום הכפורים מכפר כן מיתתן מכפרת
שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' ומנין שמיית הצדיקים
מכפרת שנאמר ויקברו את עצמות שאול בארץ בנימן בצלע
בקבר קיש אביו ועשו ככל אשר צוה המלך ויעתר אלהי לארץ
אחרי כן וידבר י' אל משה אחרי מות אמר אליהו אף לזאת
יחרד לבי ויתר ממקומו אליהו הוה היה צופה היאך בניו של
אהרן נכנסין להקריב ויצאין שרופין ותמה ואמר אף לזאת
יחרד לבי ויתר ומה ראה לומר כך בשעה שנתפקה ההנהגה
ביד אהרן מה כתיב שם מידבר משה אל בני ישראל ויתבראליו
כל נשיאיהם משה לנשיא וכתב שמו של כל שבט ושכט על
מטהו וכתב שם אהרן על מטה לוי ונתנו באמצע אמר משה
הריני נותנו באמצע כדי שלא אתן פתחון פה לכם שנא ומטה
אהרן בתוך מטותם מה כתיב שם וינח משה את המטות לפני
י' והיו ממוחרת זיבא משה אל אהל מועד והנה פרה מטה אהרן
ויגמל שקדים חסר המקרא כלומר מהר וגמל וכשגמל שקדים
גמל כל מי שהיה שוקד דעה על שבטו של לוי ומה אם עצים
יבשים הריחו בחייו של עולם הפריחו ועשו פירות ויצאו חיים
וכני אהרן שנכנסו חיים ויצאו שרופין וזה מביט באלו ובאלו
ואומר אף לזאת יחרד לבי אימתי וידבר י' אל אחרי וגו'
שארבעתן ראויין למות והתפלל משה עליהם ועשתה תפלתו
מחצרת אימתי בשערי שעשו ישראל את העגל מה כתיב שם
וכאהרן התאנף י' מאד להשמידו ואין השמדה אלא כלייה שב
ואשמיד פריו ממעל ושרשו מתחת כיון שהתפלל משה עשת
תפלתו מחצרת אמר לו הקדוש ברוך הוא לא כתבתי בתורתך
על כל דבר פטע על שור על חמור על שה' על שור אין אתה
זוכר מה עשית בשור שנאמר וימירו את כבודם בתבנית שור
על חמור על אותן מצריים שנא בהם אשר בשר חמורים כשרם
עשו להם עגל מסכה שיהו משתחו' לו והאפספסו אשר בקרב
על שה' אלו ישראל שנאם שה פזורה ישראל אריות הדיחה על
שלמה שכתב בהן שמלך לך קצין תהיה לנו על כל אבדות
שכתב בהן צאן אבדות היו עמי כי הוא זה אותן שאמרו אלה
אחיך ישראל ויעשו מצות גדולות עד האלהי יבא דבר שניהם זה
משה שכתב בו ראה נתתיך אלהי ארץ לפרעה שישב משה ודנס
עד אשר ירשעוץ אלהי אלהים אלו הריינים ישלם שני לרעהו
אלו בני אהרן דכתיב אחרי מות שני בני אהרן ויאמר י' אל
משה דבר אל אהרן אחיך איש איש מבית ישראל אשר ישחט

סדום ונוגמ' לשחוק אמרתי מחולל' מה מעורבב שחוק ששוקה
 מדת הדין עם אשבע בת עמינדב שראתה ארבע שמחות ביום
 א' ראתה יבמה מלך ובעלה כהן גדול' ואחיה נשיא' ושני בניה
 סגני כהונה' כיון שנכנסו להקריב קרבן יצאו שרופים בהפכה
 שמחתה לאבל שנ' וידבר יי' אל משה אחרי מות שני בני אהרן'
 רבי לוי פתח אמרתי להוללים אל תהול' מעדכביא אלו שלבן
 מלא עליהם והלילות רעות' ר' לוי קורא להן פסוק זה הולל'
 אלו שהן מביאין אלילי לעולם ולרשעים אל תרימו קרן אמר
 לרשעים הצדיקים לא שמחו בעולמי ואתם מבקשים לשמוח
 בעולמי' רבי לוי בשם רבי מנסיא אמר תפוח עקבו של אדם
 הראשון היה מכה גלגל חמה ואל תתמה כנוהג שבעול' אדם
 עושה שני סרקדין אחת לו ואחת לבן ביתו של מי הוא עושה
 נאמר לא של בן ביתו כך אדם הראשון נברא לתשמישו של
 הקדוש ברוך הוא וגלגל חמה נברא לתשמישתן של בריות לא
 כל שכן שיהא תפוח עקבו מכה גלגל חמה' ומה אם תפוח
 עקבו מכה גלגל חמה קלסתר פניו על אחת כמה וכמה' רבי
 לוי בשם רבי חמא בר חנינא אמר שלש עשרה חופות קשר לו
 הכה ל'אדם הראשון כגן עדן שנאמר בעדן גן אלהים היתה כל
 אכן יקרה מסוכתך אודם פטרה ונוגמ' רבי שמעון בן לקיש אמר'
 אחת עשרה רבנן אמרי עשרה ולא פליגי מאן דעבד להון שלש
 עשרה עבד כל אכן יקרה מסוכתך תלת ומאן דעביד להון אחת
 עשרה' ומאן דעבד חדי' ומאן דעבד להון עשר' לא עבד חדי'
 מנהון ואחר כל השבחה הזה כי עפר אתה ולא עפר תשובי אברהם
 לא שמח בעולמי ואתם מבקשים לשמוח בעולמי' אברהם נולד
 לו בן אחר למאה שנה ולבסוף אמר קח נא את בנך וגו' ועשה
 אברהם שלשה ימים היינו דכתיב ביום השלישי וישא ונוגמ' מה
 ראיה ענין קשור על גבי החר אמר לו בני רואה אתה מה שאני
 רואה אמר לו הן אמר לו ומה אתה רואה אמר לו אני רואה הר
 נאה ומשוכח וענין קשור עליו אמר לבעריו רואים אתם כלום
 אמרו לו אנו רואין הרים וגבעות אמר להם שכו לכם פה עם
 החמור עם הדומה לחמור' נטל את יצחק בנו ועלה לראש ההר
 ובנה את המזבח וסדר את המערכה והעריך את העצים ונטל
 את הסכין אלילי שאמר לו הקדוש ברוך הוא אל תשלח ירך
 אל הבער כבר היה שהוש' כיון שבא אצל אמו אמרה לו מה עשה
 לך אביך אמר לה נטלתי והעלמי היום והורדני גבעות והעלמי
 לראש הר אחר גבוה ונבנה מזבח וסדר את המערכה והעריך
 העצי ועקדני על גבי המזבח ונטל הסכין לשחוט אותי ואלילי
 שאמר לו הקדוש ברוך הוא אל תשלח ירך היה שחט אותי
 אמרה לו ווי לך עלוב כרה דעלובתא אלילי שאמר לו הקדוש
 ברוך הוא אל תשלח ירך היית שחוט לא הספיקה לגמור את
 הדבר עד שיצאה נשמתה הדא הוא דכתי' ויבא אברהם לספור
 לשרה ולבנותיה' מתיכן בא מהר המוריה כביכול הקדוש ברוך
 הוא לא שמח בעולמו ובני אדם מבקשים לשמוח בעולמו' יהי
 כבוד יי' לעולם ישמח יי' בעושי און כתי' לא ישמח יי' במעשיו'
 אימתי ישמח יי' במעשיו לעתיד לבא ישראל לא שמחו בעולם
 ואתם מבקשים לשמוח בעולמי' ישמח ישראל במעשיו' אין
 כתיב אלא ישמח ישראל בעושי שעתידין ישראל לשמוח בהקדו
 ברוך הוא לעתיד לבא לפיכך כתב אמרתי להוללים אל תהול'
 רבי יוחנן רבי יודן רבן גליליא פתח אס על פיך יגביה נשר ובני
 ידים קנו' אמר הקדוש ברוך הוא על מימר פומך הייתי משרה
 שכינתי על גבי הארון או על מימר פומך הייתי מסלק שכינתי
 מעל גבי הארון מקדש ראשון סלע ישכון ויתלונן לינה אחת'
 במקדש שני על שין סלע ומצודה' ותמן תנינן משנטל הארון

אכן היתה שם מימות נביאים וראשונים ושתירה היתה נקראת
 ולמה נקראת שתיה אמר רבי יוסי בר הלפתא שבמנה הושתח
 העולם וכאי זה צד היתה הפלת כהן גדול ביום הכפורים' ויהי
 רצון כלפניך אלהינו ואהי אבותינו שתהא השנה הזאת דשונה
 גשומה טלולה שנת זול שנת שובע שנת רצון שנת ברכה שנת
 משא ומתן שנה שלא יצטרכו כה עמך ישראל אלו אל אלו שנה
 שלא יגביהו שררה אלו על אלו' ורבנן דקייארין אמרין על
 אחינו שבקיסרין שלא יגביהו שררה אלו על אלו' ורבנן דדרומא
 אמרין על אחינו שבשרון שלא יעשו בתייהם קבריהם' משם
 חפר אכל למרחוק עיניו יביטו' מראש השנה היה יודע מה יהא
 בסוף הא כיצד כיון שהיה צופר ורואה עשן המערכה עולה
 לדרום היה יודע שכדרום שובע' עולה למזרח יודע שהמזרח
 שובע' עולה לצפון יודע שהצפון שובע' קלפו רקיע יודע
 שהעולם כולו שובע' ואחר כל השנה' ואפרוחיו יעלעו דם' חמי
 אפרוחין מענגין ונשרא' שתוק אלא כאשר חללים שם הוא
 השכינה' רבי יודן בשם רבי יהושע בן לוי רבי ברכיה בשם רבי
 חייה בר אבא אמרו קרבו שאו את אחיכם מאת הקדש אין כתיב
 כאן לא מאת פני הקדש כאדם שאומר לחבירו העבר המת הזה
 מלפני אביו עד מתי אביו יראה את כנו מת' לכך נאמר אחרי
 מות שני בני אהרן' רבי אחא בר זעירא פתח אף לזאת יחד
 לבי ויתר ממקומו מהו ויתר מקפץ כמו שנאמר לנתר בהם על
 הארץ' ומתרגמינן לקפצא בהון על ארעא' אמר איוב לא
 היו דומין בניו של אהרן למשהו' משה אהרן נכנס יבש ויצא
 פרו' שיטום הרשע נכנס לבית קדש הקדש' גירר את הפרוכת
 נכנס בשלום ויצא בשלום' ובני אהרן נכנסו להקטיר ויצאו
 שרופים שנאמר בקרבנתם לפני יי' רבי ברכיה פתח גם ענוש
 לצדיק לא טוב להכות נדיבים עלי יושר' אף על פי שענשתי
 אהרן ונטלתי שני בניו ממנו לא טוב אלא להכות נדיבים
 על יושר' אחרי מות שני בני אהרן' תאמי בשם רבי אליעזר
 לא מתו נדב ואביהוא אלא על שהורו הלכה לפני רבן'

מעשה

בתלמיד אחד שהורה הלכה לפני אליעזר רבו
 ואמר לאימא שלום אשתו זרה אינו מוציא
 שנתו שהיא מת וכן היה לא הוציא שנתו עד שמת אמרו לו
 תלמידיו רבינו נביא אתה אמ' להם לא נביא אנכי ולא בן נביא
 אנכי אלא כך מקובלני מרבתי כל המורה הלכה לפני רבו חייב
 מיתה' תנא אסור לתלמיד להורות הלכה לפני רבו עד שירא
 רחוק מרבו שנים עשר מיל כנגד מחנה' והא אמר רבי מני רבך
 יתיב בצפורי אמר להו ייתי עלי אלו הוית ידע לא הוית מורד
 מן שעתא לא אורי' בארבעה מקומות מזכיר מיתתן של בני
 אהרן והזכיר את סורחנן כל כך למה להודיעך שלא מצא בידן
 אלא אותו עון בלבד אמר רבי אליעזר תבדעני כוא וראה כמור
 קשרה מיתתן של נדב ואביהו שבכל מקום שזכיר מיתתן
 מזכיר סורחנן כל כך למור' שלא ליתן פתחון פה לבאי עולם
 שלא יאמרו מעשים מקולקלי' היה להם כסתר' ולפיכך מתו' בר
 קפרא אמר בשם רבי ירמיהבן אלעזר אמר כשביל ארבעה
 דברים מתו בני אהרן על הקריבה' ועל ההקריבה' ועל אש
 זרה' ועל שלא נטלו עצרה זה מזור' על הקריבה שנכנסו
 לפני לפני' ועל ההקריבה שהקריבו קרבן מר' שלא
 נעשו' ועל אש זרה שהביאו אש זרה מבית הכיורים ועל שלא
 נטלו עצרה זה מזור' תאמי רבי חייה איש מחתתו איש
 מחיתתו' איש מעצמו עשו ולא נטלו עצרה זה מזור' רבי
 מני דשאב ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי בשביל ארבעה
 דברים מתו בניו של אהרן וכלן כתו כהן מיתה על ידו שנכנסו

האיש היתה קשה מטומאת האשה למה שטומאת הגשמי סימן
 לכניס הוה אכל של איש של צער הוה שנאמר וזאת תהיה
 טומאתו בזוכו דבר שחותם וסוגר לשעבר היו האנשים רואים
 מים עד שעמדה רחל ואמרה כי ררך נשים לי ונותן לכך נאמר
 ואשרה כי יזוב ואיש כי יזוב כך שנו רכותינו על שלש עבירות
 נשים מיתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בכנדה ובחלה
 ובהדלקת הנר למה בשעת לידתן שאין השטן מקטרג אלא
 בשעת הכנכה ושלשתן מן התורה נדה דכתי' ואשה כי יזוב זוב
 דמה' חלה דכתיב ראשית עריסותיכם חלה' הדלקת הנר דתנו
 רבנן בנין שחייב אדם להיות זהיר וזריו בהדלקת הנר בשבת
 שנאמר וקראת לשבת עונג זו הדלקת הנר בשבת ולמה נבסרו
 לאשה אמר הקדוש ברוך הוא היא כיבת גרו של עולם זה אדם
 הראשון שנאמר נר אלהים נשמת אדם וגומ' ולפיכך תשמר
 מצוה הדלקת הנר בשבת חלחל בנין אמר הקדוש ברוך הוא
 היא טמאה חלתו של עולם זה אדם הראשון של עולם דאמר
 רבי יוסי בר קצרתא כשם שהאשה משקשקת עיסתה במים
 ואח' כך מנכהת חלתה כך עשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון
 דכתיב ואיד יעלה מן הארץ והשקה את פני האדמה ואחר כך
 ויצר י' אלהים את האדם עפר מן האדמה נדה אמר הקדוש
 ברוך הוא היא טפחה דמו של אדם אמ' שופך דם האדם באדם
 דמו ישפך והיא מתחייבת שתשפך דמה תשבור נדה שיתכפר
 לה על דם ששפכה הוי ואשה כי יזוב זוב דמה' לפיכך הקדוש
 ברוך הוא מרמז טומאת ישראל לטומאת הנדה שנטמאת
 ונטהרת כך עתיד הקדוש ברוך הוא לטהר את ישראל שנאמר
 וזקתי עליכם מים טהורי וטהרתם דבר אחר כטומאת הגוים
 היתה דרכם לפני כטומאת הנדה וללא כטומאת המת שהמת
 בבית אין כהן גדול נכנס לשם אבל נדה כהן גדול נכנס עמה
 לבית ויושב עמה על האצטבא ובלבד שלא תהא האצטבא
 מתנודדת כך הקדוש ברוך הוא משל את ישראל כטומאת המת
 אתה אומר אין השכינה חוזרת עליהם לעולם אבל בנדה משכן
 שוחקן עומד עמה בבית ואין חושש כך הקדוש ברוך הוא שורה
 עם ישראל אף על פי שהן טמאין בין הגו' שנאמר השוכן אתם
 בתוך טומאתם אמר רבי בשעה שהיו ישראל במצרים לא היו
 רואות דם נדה וזאת דם נדה שהיתה שכינה עמהן והנשים
 כבלו את התורה שנאמר כרו תאמר לבית יעקב אלו הנשים
 ותגד לבני ישראל אלו האנשים ועליהם הוה אומר אינכם
 כנרגל ועליהן נאמר גן בעול אחותי כלה גן בעול מעין חתום
 אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה הייתן מטהרין וחוררין
 ומטמאין אבל לעתיד לבא אני מטהר אתכם טהרת שלא
 תטמאו עולמית שנאמר וזקתי עליכם מים טהורים וטהרתם
 מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם

חסלת מצווע

פרשת אחרי מות

זה שאמר וחתו הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק
 ולרשע לטוב ולטהור ולטמא ולזכב ולאשר
 איננו זוכה כטוב כחוטא כנשבע כאשר שבועת
 ירא' שלמה היה מביט וצופה בכל הצדיקים וברשעים ורואה
 דברים שמועטים לרשעים מניעים לצדיקים ואומר זה רע בכל
 אשר געשה תחת השמש הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק

זה אברהם שנקרא צדיק שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצור
 לעשות צדקה ולרשע זה נמרוד שהמריד את כל העולם על
 הקדוש ברוך הוא זה מת וזה מת הרי מקרה אחד לצדיק ולרשע
 לטוב ולטהור ולטמא לטוב זה משה שנאמר ותרא אותו כי טוב
 הוא לטהור זה דוד שנאמר וישלח ויביאהו והוה אדמוני עם
 יפא עינים וטוב רואי לטמא זה נבוכד נצר דוד כנה בית
 המקדש ומלך ארבע' שנה ונבוכד נצר החריבו ומלך ארבעים
 שנה לזכב שלמה שנאמר ויזבח שלמה את זבחי השלמים
 ולאשר איננו זוכה זה ירבעם שבטל את ישראל מלעלות לרגל
 לבית המקדש שנאמר רב לכם לעלות ירושלים כטוב זה משה
 שנאמר ותרא אותו כי טוב הוא כחוטא אלו מרגלים שכתוב
 בהם וחסאים תרדף רעה' משה לא נכנס לארץ ומרגלים לא
 נכנסו לארץ הנשבע זה צדקיהו שכתוב בו וגם במלך נבוכד
 נצר מרד אשר השביעו באלהים ונתעוררו עיניו כאשר שבועת
 ירא זה שמשון שנאמר השביעו לי באלהים פן תפגעו בי אתם
 ונתעוררו עיניו שנ' ויאחזהו פלשתים וינקרו את עיניו לפיכך
 אמר שלמה זה רע בכל אשר נעשהו תחת השמש דבר אחר
 כטוב אלו בניו של אהרן כחוטא אותן שחלקו קרח ועדתו
 שקרבו כדי לחלק על משה ונשרפו שנאמר ואש יצאה מאת יי'
 ובניו של אהרן נכנסו להקריב ותצא אש מלפני יי' ותאכל
 אותם רבי אבא בר כהנא פתח קרא לשחוק אמרתי מהולל
 ולשמחה מה זו עושה' מה מעורבב שחוק של אומות העולם
 ששוחקים בבתי טרסאות ובבתי קרקסאות שלהם ולשמחה
 מה זו עושה' מה טיבן של תלמידי חכמים להיות שם דבר
 אחר לשחוק אמרתי מהולל אמר רבי אדא אמר שלמה דברים
 ששחקה עליהם מדת הדין הוללים כתיב לא ירבה לוי כוסים
 פן יסורו וגומר וכתיב ויהי לו ארבעים אלף אורוות כוסים
 וכתיב לא ירבה לו נשים וכתיב ויהי לו שבע מאות נשים
 וכתיב וכסף זהב לא ירבה לו מאוד וכתיב ויתן שלברה את
 דכסף בירושלם כאבנים ולא היו נגנבות אמר ר' יוסי בר חנינא
 היו אבני עשד אמות ואבני שמרה אמות תני רבי שמעון בן
 יוחאי אפילו משקלות שהיו בימי שלמה של זהב היו דכתי' אין
 כסף נהשב בימי שלמה למאומה ולטכורה מה זו אמר לו
 הקדוש ברוך הוא מה העטרה הזאת בידך רד מככאך באותה
 שעה ירד מלאך בדמות שלמה וישב על כסאו והיה מחזיר על
 הפתחים בכל בתי כנסיות ובבתי מדרשות בירושלם ואומר
 אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלם והן אומרין לו
 שלמה המלך יושב על כסאו ואתה יושב ומשתמרה ואומר אני
 קהלת והיו מכין אותו בקנה ונותנין לפניו קערה של גריסין
 לאכול באותה שעה אמר וזה היה חלקי מכל עמלמיש אומרים
 קנה בידו ויש אומרים קודו ויש אומרים קושרתיה באותה שעה
 אמר שלמה הכל הכלים אמר קהלת לשחוק אמרתי מהולל
 אמר רבי פנחס מה מעורבב שחוק ששחקה מדת הדין על דוד
 המבול שורו עבר ולא ינעיל ישלחו כצאן עוליהם ישאף
 בתוף וכנור יבלו כטוב ימיהם כיון שאמרו מה שדי כי נעבדנו
 אמר הקדוש ברוך הוא ולשמחה מה זאת עושה חייכם אנה
 מאביד זכריכם מן העולם הזה הוה דכתיב וזכר את כל
 היקום וגומ' דבר אחר לשחוק אמרתי מהולל כעורבב שחוק
 ששחקה מדת הדין על הכוזבים שנאמר ארץ ממנה יצא
 לחם מקום ספיר אכניה כתיב לא ידעו עיניו וגו' ולא חדר יסומו
 בני שחץ כיון שאמרו נשכח תורת דגל מארצנו מיד פרץ נהל
 מעם גר וגו' אמר להם הקדוש ברוך הוא ולשמחה מה זו עושה
 חייכם אני אשכח אתכם מן העולם שנאמר וי' המשיך על

וימים רבים / ויהי מימים רבים ודבר ל' היה אל אליהו בשנת חג' והלא לא היו שלש שנים אלא חדש מן הראשונים וכל אותן שניה וחדש מן השלישית לפי שהיו ימי רעב וקראו ימי רבים כיוצא בו בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו ימים רבים שמונים ומאת יום אלא לפי שהיו ימים של צער קרא אותן ימים רבים / כיוצא בו ימים רבים עשה יחושע / כיוצא בו ימים רבים לישראל ללא אלהי אמת וללא כהן מורה / והוא כתיב ויעבדו העם את יי' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים / אלא על שעבדו עבודת זרה נקראו ימים רבים / כי יזכר זכר דמה כך שנה רבי חייה כל מקום שהוא אומר ימים שני ימים הן וכל מקום שאומר ימים רבים שלשה ימים הן / באי זה צד האשה הזו נטמאה בנדתה שבעת ימים ונטהרת חזרה ביום השמיני ואם ראתה דם באותו היום שומרת אותו היום ושבה ונטהרת חזרה וראתה ביום התשיעי שומרת אותו היום ושבה ונטהרת הרי שלשה ימים שהן ימים רבים אבל אם ראתה דם באחד עשר יום שהוא יום הרביעי לטהרתה הוזהרת לטומאה ושומרת שבעת ימי נדתה מראש שכך שנו חכמים אחד עשר בין נדה לנדח הלכה למשה מסיני / לפיכך האשה צריכה שתחא שומרת חמשה עשר יום ואח' כך מותרת לבעלה כיוצא היא שומרת שבעת ימי נדתה ואחר כך סופרת שבעת ימי נקיים ונטהרת ביום השמיני וטובלת טבילה חמורה אחר שקיעת החמה שנאמר ואם טהרה מוזכה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר /

פירוש לרבינו שרירא זאון ז"ל

אחד עשר יום שביקרה לנדה הלכה למשרת מסיני פירוש כי החלכה המסורה למשרת מסיני כך היא בתהלת ראיתה נדה כל אשה דינה להיות סופרת כל ימיה בתהלת ראיתה דם שבעת ימי נדה ואחר אלו שבעת ימי נדה ששה עשר ימים ונקראין ימי זוכה ואחר לן אחד עשר יום שהן ימי זוכה חזרת לשבעת ימי נדה ואחריון אחד עשר ימי זיכור וחזרת חליה וכן ראוי להיות סופרת כענין הזה כל ימיה ואלו שבעת ימי נדה בין אם ראתה יום אחד אפילו שעה אחת או אפילו ראתה שבעת ימי נדה כולן לערב טובלת ומותרת לבעלה ואינה צריכה נקיים שנאמר שבעת ימים תהיה בנדתה תהיה בנדתה כל שבעת אבל אלו אחד עשר יום שביקרה לנדה אי זה יום מהן ראתה דם שומרת יום כנגד יום ושבעת הימים זכה קטנה ואם לא ראתה ביום השני טובלת וטהורה ואם ראתה גם ביום השני שומרת יום כנגד שני ימים טהורה ואם לא ראתה בשלישי טובלת וטהורה ואם ראתה גם ביום השלישי שומרת ראתה שלשה ימים רצופין הרי היא זכה גדולה וצריכה שתשב אחר שנסתלק הדם ממנה שבעת ימים שלימים מעת לעת נקיים ויום שפוסקת דמה אינה סופרתו למנין נקיים זה הדין בימי זיכור כל יום אחד שראתה סופרת יום כנגדו וכן לשני ימים שומרת להם יום אחד ראתה שלשה ימים רצופין שומרת שבעת ימים / ואשה כי יזכר זכר דמה ימים רבים / והלא שבעת ימי נדה הן ולמה קרא אותן ימים רבים אלא שפורשת מבעלה והם ימים של צער לפיכך קרא אותן ימים רבים כיוצא בו ויהי בימים הרבים ההם לפי שהיו ימים של צער קרא אותן

ויסתכלו ויאמרו מי שחטא לוקה ומי שלא חטא אינו לוקה ולמה העצים והאבנים והכותלים לוקין כדי שיראו בעליהם ועשו תשובה וכך את מוצא כשחטאו ישראל בקש הכה להגלותן בכת אחת קודם האומות אלא אמר אם אני מגלה את ישראל תהלה עשיו נעשין הרפה וקלון לכל האומות מה עשה הביא סנהריב הרשע על כל האומות והגלית אותן שנאמר ותמצא כקן ידו לחיל העמים / ואסיר גבולות עמים ועתודותיהם שוסתי וישראל רואין שהגליתי את האומות שביניהם ועשו תשובה ויראו דין שלי שאני עושה באומי העולם ויראו משפטי אולי יעשו תשובה שנ' זכרתי גוים נשבו פגותם וכתוב בתורה אמרתי אך תראי אותי תקחי מוסר כיון שלא עשו תשובה מיד גלו לפיכך הקדוש ברוך הוא מתרה בהם ומלקה בתיהן כדי שיעשו תשובה שנאמר ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם חזר בו מוטב ואם לאו לוקה בגופו שכן פרשה אחרת אומה איש איש כי יהיה זכ מבשרו / לפיכך האבנים לוקות תהלה חזר בו מוטב ואם לאו כגדו לוקין שנאמר והכנוד כי יהיה בו נגע וכל חזר בו מוטב ואם לאו מלקה בגופו שנאמר ואיש כי ימרט ראשו עדיין יש כבודו וראש ממש ספק לטמא ספק לטהר / חזר בו מוטב ואם לאו לוקה מלקות שאת ספחת בהרת נתק נגע וכל כך למה שלא חזר בו אמר הכתוב נכונו ללצים שפטים ומהלומות לגו כסילי אמר הקדוש ברוך הוא עד שלא בראתי את האר התקנתי לו את כל אלו משל לעבד רע שהיה נמכר כיון שהלך רבו לקנותו היה יודע בו שהוא עבד רע לקח עמו ככלי ומגלגלן שאם סרח יהיה רודה אותו בהן כיון שסרח הכיני את הכללים וכיכלו הביא את המגבלים והכהו אמר לו העבד לא היית יודע שאני עבד רע למה לקחת אותי אמר לו לפי שהיית יודע שאתה קשה התקנתי לך ככלי ומגלגלן שאם תסרח אני רודה אותך בהן אף הקדוש ברוך הוא יתברך שמו לעולם עד שלא ברא את העולם ואת האדם התקין לו את כל היסודין לפי שהיו יודע כי יצר לך האדם רע מנעוריו לפיכך התקין לו את כל אלו שאם סרח יהיה רודה אותו בהן שנאמר נכונו ללצים שפטים ומהלומות לגו כסילים מהו ומהלומות מחה למות שהוא מתהלה אם חזר בו מוטב ואם לאו מלקה את גופו מנין ממה שקראו בענין ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם / ואשה כי יזכר זכר דמה ימים /

ולמדנו רבינו מהו שתישן נדה כנגדיה עם בעלה כמש' אחת ואף בעלה כנגדיו לצד אחד זה לצד אחד כך שנו רבותינו אסור לשכב אפילו זה כנגדיו וזו כנגדיו שאין צותקין פרצה לפני הכשר ביותר לפני הגב שנמשלו חכמים את הדבר כאש כנעורת ואומר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב אל המדך שהקדוש ברוך הוא מזהיר את ישראל על הקדושה ועל הטהרה שלא יעשו כנעורת גוים ואל יטמאו בנשותיהן כשהן נדות שכל המשמש את אשתו נדה חייב כרת שנא' ואיש כי ישכב את אשה דוה וגלה את עדותה ונכרתו שניהם / לפי שהגמים שאינם כדולין מן הנדה חייבין כרת שנאמר בעצמיה נזכרתים ודבר יי' עליכם כנען ארץ פלשתים והאכרתין מאן יושב / ואמר רבי ישמעאל מכאן שהגמים חייבין כרת שנאמר כי יכרת יי' אלהיך את הגוים לפי שכל הגוים בנידות ונקראו שקץ וטומאה ותועבה והרם כעבודה זרה שנאמר ולא תביא תועבה אל ביתך / ואשה כי יזכר זכר דמה ימים רבים / והלא שבעת ימי נדה הן ולמה קרא אותן ימים רבים אלא שפורשת מבעלה והם ימים של צער לפיכך קרא אותן ימים רבים כיוצא בו ויהי בימים הרבים ההם לפי שהיו ימים של צער קרא אותן

מצורע נפשו אל תקרי מצרות אלא מצורעות נפשו דכר אחר
 מות וחיים ביד לשון קשרת לשון הרע שאין אדם מוציא מפי
 עד שהויה כופר בהקדוש ברוך הוא בעיקר שנאמר אשר
 אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו כביכול
 הקדוש ברוך הוא צווח על מספרי לשון הרע מי יקום לי עם
 מרעים וגו' מי יוכל לעמוד בהם כגיהנם וגיהנם צווחת אף אני
 איני יכולה לעמוד בהם אומר לר' אני מלמעלן ואת מלמטן
 שנאמר חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים אמר להם הקדוש
 ברוך הוא לישראל רצונכם להמלט מניהנם הרחיקו עצמיכם
 מלשון הרע ואתם זוכים בעולם הזה ולעולם הבא שנאמר מי
 האיש החפץ חיים וגו' וכתוב בצור לשונך מרע ושפתך מדבר
 מרמה וכתוב סור מרע ועשרה טוב בקש שלום ורדפיו' לכך
 נאמר זאת תהיה תורת המצורע המוציא שם רע מוצא רע
 שהנגעים רעים מוצא בגופו ראה מר' כתיב כמרים ותדבר
 מרים ואהרן כמשה לפיכך ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת
 מה כתיב שם זכור את אשר עשה יי' אלהיך למרים וגו' והלא
 דברי קל וחומר ומה מרים שלא דברה לא כאהיה ולא נתכחנה
 אלא להחזירו לאשתו כך המכפר לשון הרע על חברו על אחת
 כמה וכמה מה כתיב למעלה מן הענין השמר כנגד הצרעת
 לשמור מאד ואף אהרן שהיה כהן גדול נגע ידו הקדוש
 ברוך הוא שנאמר ויחר אף יי' כס וילך בהם כמרים וכאהרן אלא
 שאהרן נתרפא מיד ומרים לאחר שבעה ימים הוי זאת תהיה
 תורת המצורע המוציא שם רע שמוצא רע וכן את מוצא
 בכחש הקדמוני על שאמר לשון הרע על כוראו לפיכך נצטרע
 ומה אמר אמר רבי יהושע בן לוי כי יודע אלהי כי ביום אכלכם
 ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים יודעי טוב ורע אמר
 להם כל אומן שונא את חברו וכשקש לבראות את עולמו מן
 האילן הזה אכל וברא עלמו אף אתם אכלו ממנו ואתם יכולים
 לבראות עולם כמותו אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה ספרת
 לשון הרע סופך ללקות בצרעת שנאמר ויאמר יי' אלהים אל
 הנחש כי עשית זאת ארור הוא מכל הבהמה כמה בצרעת שנא'
 כי צרעת ממארת היא אמר רב חונא בשם רבי יהודה בן לוי
 הסלעים שהן על הנחש זו היא צרעתו ולא עוד אלא כל בעלי
 מומי מתרפאים בעולם הבא והנחש אינו מתרפא שנאמר ארור
 הוא מכל הבהמה מכאן שהכל מתרפאין והוא אינו מתרפא
 בכני אדם כתיב אז ידלג כאיל פסח וכתוב אז תפקחנה עיני
 עורים וגו' וכן החיה והבהמה זאב וטלה ירעו כאחד ואריות
 כבקר יאכל תבן אבל הנחש עפר לחמו שאין מתרפא לעולם
 שהוא הוריד הבריות לעפר מי גרם לו על שאמר לשון הרע
 ביום שהרתו כמה שתי צפרים חיות שהורות מה נשתנה קרבנו
 משאר קרבנות על שספר לשון הרע לפיכך אמר הכתוב יהא
 קרבנו שתי צפרין שקולן מוליכות ועץ ארז הארז הזה אין
 גבוה ממנו ולפי שהגביה עצמו כארז באה עליו הצרעת דבר
 אחר אמר רבי שמעון בן אלעזר על גסות הרוח הצרעת באה
 שכן את מוצא בעזיהו שנאמר ובחזקתו גבה לכו עד להשחית
 ואזוב הזה אין כאילו שפל ממנו ולפי שהשפיל עצמו לפיכך
 מתרפא על ידי אזוב ושחש את הצפור האחת למה שחש אחת
 ומשלח אחת אלא אם עשה תשובה אין הצרעת חוזר עליו
 והוא אל הכהן מהו והוכיב אל הכהן הוא בא למר' שהכל
 רחיקים וברילים ממנו שכן דוד אומר אוהבי רועי מכנגד נגעי
 יעמדו וקרובי מרחוק עמדו וכן הוא אומר ברך ישכ מחוץ
 למחנה משכנו מחוץ למחנה ישראל לכך נאמר והוא אל

ולמדנו רבינו על כמה דברים נגעים באים על האדם
 כך שנו רבותינו על אחת עשרה דברי הנגעים
 באים על האדם על עבודה זרה ועל זילזול השם ועל גלוי
 עריות ועל הגניבות ועל לשון הרע ועל מעידי עדות שקר
 ועל הדין המקלקל את הדין ועל שבועת שוא ועל הנכנס
 בתחום שאינו שלו ועל החושב מחשבות של שקר ועל
 המשלח מדנים בין אחים ויש אומרים אף על עין רעה על
 עבודה זרה מנין שבטעה שעשו ישראל את העגל לקו בצרעת
 שנא' וירא משה את העם כי פרעו הוא ונאמר במצורע וראש
 יהיה פרוע על קלת השם מנין מגלית שקלל ואמר ברזלס
 איש יורד אלי ואין איש אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר יי' איש
 מלחמה זכת היום הזה יסגרד יי' בידי ולהלן כת והסגירו הכהן
 על גלוי עריות מנין דכתי' וספח יי' קרקר כנות ציון ואין וספח
 אלא צרעת שנאמר ולשאת ולספחת ולכהרת על הגניבות
 מנין שנאמר והוצאתיה נאם יי' אל חים ובאה אל בית הגנב ואל
 בית הנשבע הרי על הגניבות על שבועת שוא מנין ואל בית
 השבע בשמי לשקר וגו' איהו דבר שכלה עצים ואבנים ד'
 אומר זו צרעת שנאמר ונתן את הבית את אבניו ואת עצי
 ועל לשון הרע מנין דכתיב ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת
 על המעידי עדות שקר מנין שעל שהעידו עדות שקר ואם לא
 אלהיך ישראל לקו בצרעת שנאמר צאת בני ישראל וישלחו
 מן המחנה וגו' ועל דין המקלקל את הדין שנאמר לכן כאכל
 קש לשון אש וחשש להכרה ירפה שרשם כמק יחיד ופרחם
 כאבק יעלה כי מאכזאת תורת יי' ואין פרחם אלא צרעת שנאם
 ואם פרוח תפרח הצרעת ועל הנכנס בתחום שאינו שלו מנין
 מן עזיהו שנכנס בתחום הכהונה שנאם והצרעת זרה במצוה
 ועל המשלח מדנים בין אחים מנין מפרעה שנאמר וינגע יי' את
 פרעה לפי שנטל שרר מאכרחם ועל עין רעה אמר רבי יצחק
 מיון שעינו של אדם רעה להשאל חפצו אדם הולך ואומר לו
 השאילני מגדך השאילני קרדומך או כל כלי חפץ והוא אומר
 ארור הוא מי שיש לו מגד או קרדום מה הקדו ברוך הוא עושה
 מלקה אותו בצרעת ואומר כנגע נראה לי בבית והוא מצורע
 ונתן את הבית והכל רואין כליו כשהן גרודין ומצויאין לחוץ
 ובפרסמין את כליו והכל אומרין לא הויה אומר שאין לו מגד
 שאין לו קרדו הרי יש לו חפץ פלוני ופלוני שלא רצה להשאל
 והויה עינו צרר להשאל והוא אומר שקערורות אל תקרי
 שקערורות אלא שקע ארורות שהויה אומר ארור הוא ושקע
 ביתו וראו הכל ארורותו שנאמר יגד יבול ביתו נגרות ביום אפוי
 ויש אומרים על גסות הרוח מנין מנעמן שנאם ונעמן שר צבא
 מלך ארם גבור חיל מצורע שהויה נס רוח ועל האומר דבר
 בחברו שאין בו שכן את מוצא במשה על שאמר וכן לא יאמינו
 ליה לא ישמעו בקולי אמר לו הקדוש ברוך הוא בני מאמינים
 דכתיב ויאמן העם בני מאמינים דכתיב והאמין בני לא צריך
 אתה ללקות שכל החושד בכשדים לוקה בגופו שכן כת ויאמר
 הבא נא ירך אל חיקך ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג אמר
 להם הקדוש ברוך הוא לישראל ראו מה ביניכם לבין האומות
 כשהן חושאין בגופן אני בונע תחלה ואחר כך ביניהם שנאמר
 וינגע יי' את פרעה ואחר כך ואת ביתו אבל אתם אם חשאתם
 בבתיכם אני מלקה תחלה מנין כמה שקראו בענין ונתתי נגע
 צרעת וגו' ארץ מה חשאת שהיא לוקה לא בעון בני אדם הארץ
 לוקה שנ' ארץ פרי לבלחח מרעה למה מרעה כדי שיראו הברוי
 וילמדו וכן הוא אומ' כי כאשר בושפטיך לארץ צדק למדו ישבי
 תכל' מפני מה היסודין באין לעולם מפני הבריות כדי שיראו
 ויסתכלו

הכהן והוא בא / והוא בא / והוא בא

פרשת תורת המצורע

ילמדנו

רבינו כמרה בני אדם אין להם חלק לעולם הבא / כך שנו רבותינו אלו שאין להם חלק לעולם הבא שלשה מלכים וארבעה הדיוטות / אלו הן שלשה מלכים ידבעס ואחאב ומנשה / אמר רבי יהודה בר שלום בקשו חכמי המשנה לשנות ארבעה מלכים ולמנות שלמה עמהם אלא שיעארה נת קול ואמרה אל תגעו כמשיחי ובנביאי אל תרעו ואף על פי כן חזרו יום אחד ובקשו לשנות ואתא אש מן השמי' ולרכה בספסליהם וחזרה ואמרה המעמד ישלמנה כי מאסת כי אתה תבחר הלא אני ומה ירעתי דבר / כל כך למה היו שוני' וחמלך שלמה אהב גשים נכריות רבות ואת כת פרעה מואביות עמוניות אדומיות צידונית התימות / ויעש שלמה הרע בעיניו / ארבעה הדיוטות בלעם ודואג ואחיתופל וגזח / את מוצא הללו מפני דבור פיהם ברחפו לגיהנם / בלעם על ידי לשונו נדהף לגיהנם שנאמר מן אדם ינחני בלך מלך מואב מהירי קדם לכה ארוה ליעק' ולכה זועמה ישראל / מן הרמים הייתי ממהיצת האבות הנחני בלך הרקני לגיהנם / ואין ינחני אלא לשון גיהנם שנאמר בן אדם בנה / וכן דואג על לשונו נשרד אימתי כשעה שברח דוד לנזב עיר לאחיהמלך הכהן וקבלו והרגיש שאול וכנס את כל עבדיו ואמר להם יפה אתם עושין לי שדוד מה שהוא מבקש אין אחד ומכס גדולה את אזני / שנאמר כי קשרתם כלכם ואין גולדה את אזני בכרת בני עם בן ישי ואין חולה מכס עלי' וגולדה את אזני כי הקים בני את עבדי עלי' לאורכ כיום הזה התחיל דואג לספר לשון הרע / שנאמר ויען דואג האדומי והוא נצב על עבדי שאול ויאמר ראיתי את בן ישי בא נכה אל אחיהמלך בן אחישוב / כי על ידו נהרגו חמשה ושמנים כהני נושא אפוד בד / ואחיהמלך כהן גדול ואת נב עיר הכהני הכה לפי הרב / וכן אחיתופל על לשונו נשרד שנאמר ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו / וגזח על לשונו נשרד ונצטרע בשערה שנצטרע בעמון ונתרפא על ידו אלישע התחיל בעמון ליתן כסף הזהב ודורכנות לאלישע ואלה רעה לקבל עליו היה נהי' משיבש לפני אלישע ראה את הכסף ואת הבגדים אמר הנה חשך אדני את נעמן שיתן לו שום דבר אלך ואקח ממנו כודאי למונו לקח שנאמר וצרת נעמן תדבק בך ובזרעך לעולם ויצא מלפניו מצורע כשלג / למרה לפי שכתוב ואלה ידבק בידך מאומה מן החרם / והיה מלך ארם ונעמן שר צבאו עוכבי עבודה זרה שנאמר ואלה תביא תועבה אל ביתך / אר פרת ברית כרותה להקבה בעולם כל שמספר לשון הרע ילקה בצרעת מנן כמה שקראו בענין זאת תהיה תורת המצורע אל תקרי המצורע אלא המוציא שם רע / אמרו רבותינו אין הנגע' באים על האדם לא על לשון הרע שמוציא מפיו ורוח הקדש צווחת ואומרת לו אל תתן את פיך לחטא את כשרך להלקות את גופך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא ולא תאמר לפני הממונה עליך בשגגה הוצאתי חרב מפי שכל דבור ודבור שיעא מפיך בספר נכתבי' בין טוב בין רע בין בשוגג בין במזיד / ומנן שהוא כן שב' אזנברו וראי' איש אל רעהו וקסבי' ושמע וכת' בספר זכרון לפניו ליראיו' ולחושבי שמו / וכן במדת פורענות אמר דוד אתה ידעת שכתתי וקומי בנתה לרעי' מרחוק / וכן אמר איוב כי אתה צעיר רגלי תספור ועל שרשי רגלי תחקה' למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך / אלו הידים והגוף שלוקין בצרעת ובנגעים /

דבר אחר אל תתן את פיך לחטא את כשרך בלשון נקי דברה תורה אם אמרה לך אשתך שהיא נדה א תחטא את גופך ותגע ברה ואל תאמר לפני המלאך הממונה על צורת הוולד שגגה הייתי ולא הייתי יודע למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך אלו הכנים שלוקין בצרעת / אמר רבי אבהו אם שמש אדם עם אשתו בימי נדתה הכנים לוקין בצרעת / כיצד שימש ביו' ראשון לנדתה הכן הנולד מהם לוקה לעשר שנים / שימש עבה ביום שני לנדתה הכן לוקה לעשרים שנה / שימש ביום השלישי לנדתה הכן לוקה לששים שנה / שימש ביום הרביעי לנדתה הכן לוקה לארבעים שנה / שימש ביום החמישי לנדתה הכן לוקה לחמשים שנה / שימש ביום השישי לנדתה הכן לוקה לששים שנה / שימש ביום השביעי לנדתה הכן לוקה לששים שנה / כנגד שבעת ימי נדתה ואינו יוצא מן העולם עד שרואה פירותיו מקולקלין ואין שנותיו של אדם אלא שבעים שנה שנאמר ימי שנותינו כהם שבעים שנה וזה לשמנים לכך אם שימש אדם עם אשתו בשבעה לנדתה הוולד לוקה לשבעי' שנה כביכול אומר אין המידות זו בשלי' כבר העידותי כך ואמרתי לך זאת תהיה תורת המצורע / דבר אחר אל תתן את פיך וגומ' אם עשית כזון ותטערה ותאמר לכהן גדול שהוא מלאך בשגגה עשיתי ותטערה אותו לעצמך את מטערה / למה יקצוף האלהים על קולך וגומ' אלו הכנים שלוקין בצרעת ומנן שכהן גדול נקרא מלאך שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' זאת תהיה תורת המצורע / זה שאמר וכתוב מות וחיים ביד לשון וגומ' הכל תלוי בלשון זכר / לחיים נתחייב למות / עסק אדם כתורה כלשונו זכה לחיים שהתורה עץ חיים שנאמר עץ חיים היא למחזיקים / והיא רפואתו של לשון הרע שנא' מרפא לשון עץ חיים וסלף בה שבר כרוח / ואם עסק אדם בלשון הרע פתחייב כנפשו למות שקשה לשון הרע משפיות דמים שכל ההורג אינו הורג לא נפש אחת והמספר לשון הרע הורג שלשה האוסרו ורמקבלו והנאמר עליו שהרי דואג אמר לשון הרע על אחיהמלך בן אחישוב ונחרג שב' ויאמ' המלך מות תמות אחיהמלך ונחרג שאול שנאמר וימת שאול כמעלו אשר מעל ביי' וכן שאול אומר עמוד נא עלי' ומותתני כי אחזני השבץ קטגוריא של נזב עיר הכהני ואין השבץ לא בגדי' כהונ' שב' ועשית משבצות זהב / ודואג נשתרש מחיי העולם הזה ומחיי העולם הבא שב' גם אל יתצד לנצח יחתך ויכתך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה / מחיי העול' הבא' מי קשה המכה בחרב או המכה בחץ הוי אומ' המכה בחץ שהמכה בחרב אינו יכול להמית את חברו לא אם כן קרוב אצלו ונגע בו והמכה בחץ אינו כן אלא זורק את החץ ומכה אותו בכל מקום שהוא רואה אותו לכן נמשל מספר לשון הרע בחץ שנאמר חץ שדוט לשנתם כמרמה דבר / וכן הוא אומר בני אדם שיניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדר / ראה מה קשרה לשון הרע שהוא קשר משפיות דמים ומגלוי' עריות ומעבודה זרה / משפיות דמים דכתיב גדול עוני מנשוה' מגלוי' עריות דכתיב ואין אעשה הרעה הגדולה הזאת / מעבודה זרה דכתיב אבא הטא העם הזה חטאה גדולה / ובמספר לשון הרע אין כתיב בו לא גדול הלא גדולה אלא גדולות שנאמר וכת' כל שפתי הלקות לשון מדברת גדולות לכך נאמר מות וחיים ביד לשון / דבר אחר מות וחיים ביד לשון אל תאמר הואיל ונתנה לי רשות לדבר הריני אומר כל ברה שאבקש כבר הזהירה אותך התורה שנאמר נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה ושמא' תאמר שאתה מחסר אלא משתכר ורוח הקדש צווחת שומר פיו ולשונו שומר

אלה וילאו היו אומר שמו של הקדו ברוך הוא נזכר על הטובה ולא על הרעה / וכן את מוציא כשראה הנביא אותן מרכבות שנמשלו לארבע מלכיות שנאמר ואשא עיני וארא והנה ארבע מרכבות ויצאות וכשאמר על הגאולה ויראני י' ארבעה חרשים וכן את מוציא כשבאו אותן חמשה מלאכי חבלה להחריב את ירושלים שנאמר והנה ששה אנשים באים מדרך שער נשתלח גבריאל עמהם ככתוב ויאמר אלי האיש לבוש הכדים ויאמר בוא אל כינות לגלגל / אמר לו הקדו ברוך הוא לגבריאל מלא חפניך גדלי אש מכינות לכרובים וזרוק על העיר כדלתי ויאמר אל האיש לבוש הכדים בא גבריאל ועמד אצל האופן אמר לו הכתוב מה אתה מבקש אמר לו כך וכך צוני הקדוש ברוך הוא אמר לו שול אמר לו שול אתה בידי ושלח הכרוב את ידו וישא ותן אל חפני לבוש הכדים ויחץ ויצא / אמר לו רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחנן אלמלא לא נצטננו הגחלים מידו של כרוב לידו של גבריאל לא נשתייר משונאייהם של ישראל שריד ופליט ולא רצח הקדו ברוך הוא לעשות הרעה על ידי עצמו אלא על ידי מלאך לעתיד לבא הוא עושה הטובה על ידי עצמו שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים הוי אומר כי לא אל הפץ רשע אתה ולא יגורך רע / מהולא יגורך רע שאין שמו של הקדוש ברוך הוא מחל על הרעה אבל על הטובה מחל חוץ משני דברים שחל הקדוש ברוך הוא את שמו אף על פי שהן לרעה שנאמר וישקד י' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק י' אלהינו משום רצוק י' אלהינו וישקד י' ויבא את הרעה ומהו אלא שצדקה עשית עמנו שהקדים גלות יכנייה לגלות צדקיה ואי זו צדקה שהקדים והגלה גלות יכנייה לבבל עם החרש והמסגר ועם כל גבורי החיל וירדו לבבל ועשו תרבץ לתורה שאילמלא היה כן היתה התורה משתכחת בגלות צדקיה אלא שיצאו אלו שהאמינו לדבריו של ירמיה הנביא ויצאו עם התורה והחרש והמסגר אף מהו חרש כיון שפותחין בדברי תורה נעשו הכל כחרשים מסגר כיון שהיו סוגרין לא היה בכל ישראל מי שהיה יכול לפתוח הוי אומר כי צדיק י' אלהינו וצדקה עשה באותה גולה ששקד עליה ועוד טובה גדולה עשה עם ישראל שכעשרה בשבת היו ראויין ישראל לגלות מישראל שכן הוציא אומר בן אדם כתב לך את שם היום הזה בעצם היום הזה וגו' מה עשה הקב"ה אמר אם יוצאין עכשיו בצננה הם מתים מה עשה המתין להם והגלה אותם בקיץ הוא שהנביא אומר אסוף אסוף אסוף נאם י' ואין אסוף אסוף נאם י' לא גלות שנאמר אסוף אסוף יעקב כלך והמתין להם עד הקיץ ואחר כך הגלה אותם וזה שאמר וישקד י' על הרעה הוי אומר אף זו טובה והשנייה ויאמר י' אלי בתוך העיר וגו' אמר לו הקב"ה לגבריאל לך ורשום על מצחן של צדיקים תי' של דיו כדו שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה ועל מצחם של רשעים תי' של דם כדו שישלטו בהם מלאכי חבלה נכנסה קטיגוריה לפני הקדוש ברוך הוא אמרה לפניו רבונו של עולם מה נשתנו אלו מאלו אמר להם הקדוש ברוך הוא הללו צדיקי נמורים והללו רשעים נמורים אמרו לו הוי בידם למחות ול' מחו אמר לו גלה וידוע לפני שאם מיוו בהם לא היו מקבלין מהם אמרה לפניו רבונו של עולם אם גלוי וידוע לפניך לפניך מי גלוי ולפי' היה להם למחות בידם ועל קדושת שמך ולקבל על עצמן ולסכול הבאות מישראל כמו שהנביאים סובלים מישראל שהרי ירמיה סוכל כמה צרות מישראל וישעיה כמו כן דכתיב ביה גוי נתתי למכים ולחיי למורשים ושאר הנביאים מיד חזר הקדוש ברוך הוא ואמר למלאכי חבלה זקן כחור וגו' אף זו לטובה שהפיג חמתו הקדוש ברוך הוא כירושלים שנאמר כל

י' את חמתו וגו' שאלולי כן כל ישראל נתחייבו בו כל יורה הוי אומר לא יגורך רע / שאין הקדו ברוך הוא מחל שמו על הרעה ואפילו ישראל רשעים חלק כבוד להם ולא הזכירן לרעה כיצד כשכא על הקרבנות מהו אומר למשח דבר אל בני ישראל אדם כי יקריב מכם קרבן ל' מישראל ו' לא מאומות העולם אבל כשבא להחזיר על הנגעים מהם אומר אדם כי יהיה אינו אומר אלא אדם הוי לא יגורך רע יארם כי יהיה בעור בשרו קשה לפני הקדוש ברוך הוא לפשוטיו באדם הזהומה הוא עושה מתרה בו תחלה ואחר כך מלקה אותו שנאמר ונתתי נגע צרעת בבית חור בו יפה ואם לאו כאים כגופו / שנאמר אדם כי יהיה בעור בשרו על ידי מה הנגעים כאים על ידי הזנות וכן את מוציא בירושלים על ידי שהיו שטופין בזנות לכך לקו בצרעת מר כתיב שם ויאמר י' יען כי גבחו כנות ציון ותלכנה נטויות גרון וגו' מה עשה להם חלקה אותם בצרעת שנאמר וספח י' קדקד בנות ציון ואין ספח אלא צרעת שנא' ולשאת ולכפחת ולכרות לכך נאמר אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספרת או כהרת וגו' הכתוב מדבר במלכות / שאת זו בכל שנאמר ושאת את המשל הזר על מלך בבל / ספחת זו מלכות מדי שהיה המן מספח עם אהשורוש להשמידו להרגו ולאבד / כהרת זו מלכות יון שהיתה מכהרת על ישראל ואומרת כל מי שיש לו שור יזקה על קרן השור אין לו חלק באלהי ישראל ואם לאו נזרק עליו הריגה / והיה בעור בשרו לנגע צרעת זו מלכות אדום הרשעה שהקדוש ברוך הוא מלקה אותה בצרעת ואת השר טלה שכן כתיב מדוע נסחף אבייך לא עמד כי י' הרפו / ולעולם הבא הקדו ברוך הוא יושב ברין על מלכות הרשעה ואומר לה למה היתה משתעבדת בבני והיא אומרת לא אתה הוא שמכרת בידי והקדוש ברוך הוא אמר לה ובשביל שמכרת אותם בידיך לא שמת להם רחמים על זקן הכהנת עליך מאד / על זקן הכהנת עליך מאד / זה רבי עקיבא ששעבדו בו המלכות כרה שאין סוף / דבר אחר על זקן הכהנת עליך מאד / שהיתה מכהנת עליה על זקן כחור / אמר לה הקדוש ברוך הוא היך שאני יושב עליך כמשפט ודן אותך ומחייבך שנאמר רדי ושבי על עפר בתולר בת בבל שבי לארץ אין בסא שהיית יושבת על הכסא שבי לארץ אין כסא כי לא תוסיפי יקראו לך רכה וענוגה ומה אני עושה לך אני פורע מן השר שלך תחלה ומלקה אותו בצרעת ואחר כך אני פורע מכם / ול' תאמר במלכות הזרה אלא אפילו בגו שהוציא מתנאה בעולם ועולה כך אני מלקה אותו בצרעת מכן שכך כתיב וזאת תהיה המגפה המק בשרו והוא עומד על דגליו / ועל ידי מר על ידי שמתנרין בישראל / וזאת תהיה המגפה על ידי מה שבאו על ישראל ואל תתמה שהרי בעולם הזה פרע הקדוש ברוך הוא משונאייהם הדכה וזכה אותם בצרעת ומי היה זה נעמן שנאמר ונעמן שר צבא מלך ארם הירא איש גדול לפני ארניו והאיש גבור חיל מצורע בשביל מה נצטרע בשביל ששכה מארץ ישראל בעררה קטנה בעולם הזה הלקה לאומות העולם בצרעת ואף לעתיד כך ילקה אותן בצרעת שנאמר וזאת תהיה המגפה אשר יגף י' אומר להם הקדוש ברוך הוא לפי שהייתם קוראים לבני טמאים / שנאמר סודו טמא קראו למו סודו סודו אלא תגעו כי נצו גם נעו אמרו בגוים לא יוסיפו לגור / אתם תהיו מצורעים וטמאים / אבל ישראל משהרין ומקדשין ונזאלן מביניכם שנאמר וקראו להם עם הקדוש נאוליו / לך יקרא דרושר עיר לא נעזבה וכן אמר שלמה המלך יפה את רעיתי ומום אין כך /

המטה הזה וגו' אמר רבי יהודה בר אמי המטה משוי ארבעים
 סאה היה ושל סכפריהו היה ועשר מכות הקוקות עליו בכתב
 צוטרקין דצ' ע"ש באחכ דס צפרדע כנים ערוב דכר שחין
 ברד ארכה חשך מכת בכורות ומשרה היה מכיש במטה ורואה
 או זו מכה ראויה לכא על פרעה ומביאה עליו היא אומר איום
 זכורא הוא זה אדום שנאמר דחילה אמתני ותקיפא וגו' ממנו
 משפטו ושאתו יצא זה עובדיה דכר אה איום וגורא זה סנחריב
 מלך אשור ממנו משפטו ושאתו יצא אלו בניו וכן הוא אומר
 והירה מוטות כנפיו מלא רוחב ארעך עמנו אל אחד מששים
 אוכלוסין הירה מספק את ישראל שנאמר והירה מוטות כנפיו
 המוטה הזו של תרנגול אחד מן ששים בכנפיו כיון שכה להכנס
 לירושלם אמר לאכלוסיו שככו ובקבר אבו משליכים לתוכה
 את הסכעות שלכו וכסכול אותם בהם היא אומר איום וגורא
 הוא ממנו משפטו ושאתו יצא אלו בניו שכשעלה לירושלם
 להחריב אותה ולא עלתה בידו שנא' ויצא מלאך יי' ויך במחכה
 אשור וגו' וישב כבשת פנים לארצו ויבא בית אלהיו היא אומר
 איום וגורא הוא סנחריב ממנו משפטו ושאתו אלו בניו דכר
 אחר איום וגורא הוא זה נבוכד נצר דכתיב ביה ואתה אכרת
 בלבבך השמים אעלה ממנו משפטו ושאתו יצא זה אויל מדודך
 אמרו דכותינו כשנשרד נבוכד נצר כמו שכתב ומן אנשא לך
 שרדין וגו' כל אותן הימים הירה אויל מדודך משמש תחתיו
 כשחזר חבשו בבית האסורין וכל בני שנחבש בבית האסורין על
 ידו אינו יוצא עד יום מותו שנאמר אסוריו לא פתח ביתה
 כשמת נבוכד נצר בקשו להמליך לאויל מדודך ונכנסו עליו
 להמליכו ולא קבל מהם אמר להם בראשונה שמעתי לכם
 ולפיכך נחבשתי ועכטו איני שומע לכם שמא חי הוא ועמד
 ויחרגני עמדו על נבוכד נצר וגררהו מקצו והוציאוהו וראת
 אותו שהוא מת לקיים מה שנא' ואתה השלכת מקברך כבגד
 נתעב היא אומר איום וגורא הוא זה אדם הראשון שהוא שולט
 בכל מה שברא הקדו ברוך הוא בעולמו דכתיב ביה תמשילוהו
 במעשה ידיו כל שמה תחת דגליו שבשעה שאדם הוטא היה
 מביא עליו יסורין מגופו למה שאין מדותיו של הקדוש ברוך
 הוא כמות בשר ודם מדת בשר ודם כשסרח עליו עכרו מבני
 את הכלים וכו' וכו' וכו' את המטבלין ומכהו והקדוש ברוך
 אינו כן לא מגופו של אדם רודה אותו ומנין ממה שכתב בענין
 אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' וכתו אחר אומר וכל חפצו אעשה
 וכתוב אחר אומר חי אני נאם יי' וזה האמור בענין אדם כי יהיה
 בעור בשרו וגו' וכתוב כי לא אל חפץ רשע אתה אדם כי יהיה
 בעור בשרו זה שאמר הכתוב כי לא אל חפץ רשע אתה ולא
 יגורך רע ללמדך שאין הקדוש ברוך הוא חפץ לחייב ברירה
 שנאמר חי אני נאם יי' אלהים אם אחפוץ בקמת הרשע וגו'
 וכמה חפץ להצדיק בריותיו שנאמר ויחפץ למען צדקו וגו'
 למען לצדק בריותיו ולא לחייב וכו' וכו' באדם הראשון
 כשבראו נתנו בגן עדן וצוהו ואמר לו מזה אכול ומזה לא תאכל
 שנאמר כי ביום אכלך ממנו מות תמות עכר על צווי הקדוש
 ברוך הניא עליו אפוסין בא השבת ופטרנו התחיל מסיח עמו
 אולי שיעשה תשובה היא אומר כי לא אל חפץ רשע אתה שאינו
 חפץ לחייב ברירה התחיל מסיח עמו שנאמר מי הגיד לך כי
 ערום אתה ויאמר האדם האשה וגו' הניח אדם והתחיל מסיח
 עם האשה שנאמר ויאמר יי' אלהים אל האשה מה זאת עשית
 וגו' אבל כשבא אצל הנחש לא הסיח עמו כמו שהסיח עם
 האשה אלמלא מייד נתן לו אפוסין ויאמר יי' אלהים אל הנחש
 וגו' ואיכה אשית כינך וגו' חזר אצל האשה ואמר לה דכתיב

ואל האשה אמר הרכה ארכה וגו' וכשחזר אצל אדם לא חייבו
 עד שנתן לו רמז לעשות תשובה ומנין אמר רבי חנינאי בשם
 רבי לוי שאמ' בועת אפך תאכל לחם וגו' אין שובך אלא תשובה
 שנאמר שובה ישראל עו' יי' אלהיך כי כשלת בעובדיך כיון שלא
 עשה תשובה טרדו מן עדן שנאמר ויגרש את האדם היא אומר
 כי לא אל חפץ רשע אתה ולא יגורך רע אמר רבי תנחום בר
 אלעאי בשם רבי ברכיה בשם רבי יוחנן אין עומדין לפני הקדוש
 ברוך הוא אלא מלאכי שלום אבל מלאכי זעף רחוקין במנו
 שנאמר באים מארץ מרחק מקצת השמים וכלי זעמו היא אומר
 כי לא אל חפץ רשע אתה ולא יגורך רע דבר אחר לא יגורך
 רע אמר רבי יוחנן אין אתה נגרר אחר הרעה ואין הרעה נגררת
 אותך ואינה גרה אצלך דבר אחר לא יגורך רע אמר רבי לעזר
 בן פרת בשם רבי יוחנן אין שמו של הקהן נזכר על הרעה אלא
 על הטובה תדע לך שהוא כן שבשעה שברא הקדוש ברוך הוא
 את האור ואת החשך וקרא להן שמות הזכיר שמו על האור
 ולא הזכיר שמו על החשך שנאמר ויקרא אלהים לאור יום
 ולחשך קרא לילה וכן את מוצא כשברא הקדוש ברוך הוא
 אדם וחיה הזכיר שמו עליהם שנאמר ויברך אותם אלהים
 וכשקללן לא הזכיר שמו עליהם אלא ואל האשה אמר ולאדם
 אמה ואם תאמר על הנחש הזכיר שמו בשעה שקללו דכתיב
 ויאמר יי' אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה כן שנו
 רבותינו על שלשה דברים הזכיר הקדוש ברוך הוא שמו ואף
 על פי שהן לרעה על המסית זה הנחש שהסית את האשה ואמר
 לה כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפחתי עיניכם והייתם
 כאלהים יודעי טוב ורע תהיו כמותו מה הוא בורא עולמות
 אף אתם תבראו עולמות כמוהו שכל אומן שונא אומן כמותו
 ולפי שהסית אותה וסיפר לשון הרע לפיכך הזכיר שמו עליו
 ועל העובר דברי חכמים שנאמר כה אמר יי' אלהי ישראל ארוה
 האיש אשר לא ישמע את דברי הברית הזאת ועל העושרת
 בטחונו כשר ודם שנאמר כה אמר יי' ארוה הנבר אשר יבטח
 באדם וגו' אימתי הורה ארוה בשערה שמן יי' יסור לבו וישלך
 בטחונו על כשר ודם וכן את מוצא בנח כשברך את בניו ויאמ'
 ברוך יי' אלהי שם אבל כשקלל את כנען לא הזכיר שמו של
 הקדוש ברוך הוא עליו אלא ויאמר ארוה כנען וכן את מוצא
 באלישע הנביא כשבא מלך אדם להלהם בישראל נתיעץ
 בעבדיו ועשה לישראל בורות בדרך כלומר שאם יבאו ישראל
 להלהם עמנו יפלו לתוך הבורות שנאמר וימלך אדם הירה
 גלהם בישראל וישלח איש האלהים אל מלך ישראל השמר
 אין הקדוש ברוך הוא עושרת דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו
 הנביאים שנאמר כי לא יעשרה יי' אלהים דבר וגו' כיון שעברו
 ישראל פעם ראשונה ושנייה ולא נפלו לתוכן הרגיש מלך
 אדם ואמר לעבדיו הלא הגידו לנו מי משלנו אל מלך
 ישראל אמרו לו עבדיו אלישע הנביא אשר בישראל יגיד
 למלך ישראל את הדברים אשר תדבר בהור משכבך ויאמר
 לכו וראו איפה הוא ואשלח ואקחהו ויגדלו לו לאמר הנה בדת
 וישלח סוסים ורכב וחיל מיד עמך נעה אלישע בלילה וראת
 שהקיפו את העיר כוסים ורכב וחיל מיד ויעקב ויאמר אהרי
 אדני מה נעשית ויאמר אל תירא כי רבים אשר אתנו מאשר
 אתם מיד נתפלל אלישע והזכיר שמו של הקדוש ברוך
 הוא שנאמר יי' פקחנא את עיניו וראת ופקח יי' את עיני
 הגער מיד עמד אלישע וקלל את האומים ואמר הן נא את
 הגוי הורה כסנורים ולא הזכיר את השם יתברך שמו וכשחזר
 ונתפלל עליהם שיפקחו עיניהם אמר יי' פקח נא את עיני
 תנחומא i s ח א

ודרך לחזיון קולות אמר ר' יוחנן דסכנן בשם רבי לוי בעריבא קורין לשער שטפא שכל שער ושער שבאדם כרא לוי הקדוש ברוך הוא מעין בפני עצמו לפי שאיוב אמ' אשר בשערה ישתפני והרכב פצעיו חנם על חנם הקדוש ברוך הוא הביא את כל היסורין האלו עלי אמר לו אליהו חס ושלום חלילה לאל מרשע ושדי בעול אלא כי פועל אדם ישלם לו וגו' ככל מרח שהוא מודד הוא מביא עליו רכי אבון אביו בשם רבי אבא בר כהנא אומר אין הקדוש ברוך הוא מודד בבת ארת שנאמר כי פועל אדם ישלם לו אמר לו הקדוש ברוך הוא לאיוב אפילו השער שעליך מעין עשיתי לו ומדה נתת לך מי פלג לשטף תעלה וגו'

מעשה

ככהו אחד שהיה רואה את הנגעים מטרי ידו בקש לצאת לחוצה לארץ קרא לאשתו אמר לה בשביל שבני אדם רגילין לכבד אצלי לראות את הנגעים קשה עלי לצאת מעליהם אלא כואי ואני מלמדך שתהא רואה את הנגעים אם ראת שערך שישב המעין שלו תהא יודעת שלקח לפי שכל שער ושער ברא לוי הקדוש ברוך הוא מעין בפני עצמו שהיא שות ממנו אתה שאתה בן אדם כמה שערך יש בך ובניך מתפרנסין על ידיך לא כל שכן שזימן לך הקדוש ברוך הוא פרנסה לפיכך לא הניחה אותו לצאת חוצה דבר אחר מי פלג לשטף תעלה כשהיכה בורא את האדם בחכמה כיצד כשהוא בורא אותו שלם דבר אחר אדם כי יהיה בעור בשרו למרה אינו אומר דבר אל בני ישראל כמו שכתב בכל הפרשיו כלם לא אדם כי יהיה זה שאמ' הכתוב כי לא אל הפץ דשע אתה וגו' ואמ' הפסוק אומ' עשתי תקים וכל הפצי אשלם מי ששומע הפסוק הזה אומר שמא עוות הדין יש למעלה אמר דבי תנחומא מהו וכל הפצי אשלם חפץ שאינו חייב שום בריה שנאמר כי לא אל הפץ דשע אתה ולא יגורך רע אמר ר' יוחנן אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם אם אתה מבקש לזכות את בריותיך מי מבחה בידך שנאמר כאשר דבר מלך שלטון מי גדול ממך בנחוג שכעולם שלטון שהוא יושב בדין ומבקש לזכות או לחייב ממי הוא מתיירא ממי שהוא גדול ממנו שלא יתנו עליו סנקלשון בית המשפט הגדול שיושב לשם וכן שופט השופטים שרקומום מתיירא מן המשנה הגדול אפרכוס המלך כלום הוא מתיירא מאחר ואתה ממי אתה מתיירא לא יגורך רע אין יגורך אלא לשון יראה שנאמר כי יגרתו מפני האף והחמה דבר אחר אדם כי יהיה זה שאמר הכתוב איום ונוה וגו' זה הפסוק מדבר באדם הראשון ובפרעה ובאדום ובסנחריב ובנבוכד נצר באדם הראשון כיצד אמר רבי אבא בר כהנא בשעה שכרא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון בראו בדמותו שנאמר ויכרא אלהים את האדם בצלמו וכשבראו בראו מסוף העולם ועד סופו ש' כי שאל נא לימים ראשונים וגו' והיה שולט בכל העולם כולו שנאמר ורדו ברגת הים ובעוף השמים וכן הוא אומר ומוראכם וחתכם יהיה וגו' לכך נאמר נודא הוא ונודא זה אדם הראשון ממנו משפטו ושאתו יצא זה חוה שיצאה ממנה שהיא גרם לולמות שנאמר ותתן גם לאישה וגו' ומנין שיצאה ממנו שכך כתוב עצם מעצמי וכשר מבשרי הרי אומר איום ונודא הוא זה אדם הראשון משפטו ושאתו יצא שיצאת ממנו דבר אחר איום ונודא זה פרעה שהיה שליט בכל העולם שנאמר מושל עמים ופתחהו ממנו ושאתו יצא זה משה שהיה מתגדל בכיתו והיה סבור שהוא בן ביתו שנאמר ויגדל הילד ותביאהו וגו' ועמד וחיא עליו עשר מכות שנאמר ועתה לך ואשלחך וגו' ואת

שנאמר אשר כיתוריע ולדה זכר אמר רבי חייא בר אבא לפיכך נתלה ולד באשר ונקבה באיש ממין שכך כתיב הנה ילדה מלכה גם היא בניס לחור אחיך את עון בכורו וגו' ובתואל ילד את רבקה ופילגש כלב מעכר ילד שבר ואת תרחנר ותלד שעף אבי מדמנה את שוא אבי מככנר ואבי גבעא ובת כלב עכסה הוי נתלו הנקבו כאנשים והזכרי כנשים לכך כתיב אשר כיתוריע וילדה זכר אמר רבי איבו מעשרה נסים עשה הקדו ברוך הוא לתינוק הזה אדם שהוא נתון בכית הסתר יום אחד נפשו מפרסת אבל התינוק הזה נתון במעי אמו תשעה חדשים והקדוש ברוך הוא משמר ורבתינו אמרו מעשה נסים עשה הקדוש ברוך הוא עם האדם הזה אדם שהוא יושב באמבטי יום אחד אין נפשו מושבת עליו והתינוק הזה נתון במעי אמו תשעה חדשים ואין נפשו קשורה עליו למרה שהקדוש ברוך הוא עושה עמו מעשה נסים ועל זה אמר איוב אשא רעי למרחוק וגו' היה איוב רואה את בני אדם ואשה יולדת זכר והספירה שורה בתוך הים אצבע על אצבע ותמרה על הרברים האלו אמר אשא רעי למרחוק וגו' לפיכך נאמר אשה כי תזריע אמר רבי יהודה בר סימון שתי יריכותיה של אשה נעשין כשתי אבנים כדי שיהא בה כח כשהיא יולדת ומנין שכן כתיב וראיתן על האבנים אמר רבי מאיר מעשה גם הקברה עושה עם התינוק הזה כיצד עדי שלא ילדה היתה מושבת דמים וכשהיא יולדת דמים מסתלקות לשדים ונעשה חלב והתינוק יונק מן אמר רבי אבא בר כהנא מעשה נסים הקבה עושה עם התינוק כיצד האפונדיה שהיא מלאה ופיה למטה מה שיש בתוכה מתפזרין אבל האש היא אפונדיה שלה למטה והקדוש ברוך הוא משט את חולד דבר אחר הכהמה מתהלכת והולד דכר בתוך מעיה והאשה הולכת וקופה והולד במעיה והקדוש ברוך הוא משמר אותו לכך נאמר אשה כי תזריע ובמלאה ימי שהרה וגו' למה היא מביאה קרבן אמרו רבותינו מאד פעיות האשה פועה כשהיא יושבת על המסבר תשעים ותשעה לבית והוא חיים וכיון שהצרות מקיפות אותה היא נודרת שאיני מכירה מעכשו את אישר לפיכך מביאה קרבן שנאמר תביא כבש בן שנתו וביום השמיני אין כתיב שם שיוציא הוצאות על המילה בוא וראה כמה ישראל חביבין את המצות כדי לשמור את המצות ומשמח בהם אמר הקדוש ברוך הוא אתם משמרים את המצו ותשמחו בהן אני מוסיף לכם שמחה שנאמר ויספו ענינים בה שמחה

מעשה

ששאל טורנוס רופוס הרשע את רבי עקיבא איזו מעשים נאים של הקדוש ברוך הוא או של בשר ודם אמר לו של בשר ודם נאים אמר לו טורנוס רופוס הרי השמים והארץ יכול אדם לעשות כיוצא בהם אמר לו רבי עקיבא לא תאמר לי בדבר שהוא למעלן מן הבריות שאין שולטין עליו אלא אמור דברים מצויין בכני אדם אמר לו למה אתם מולים אמר לו הייתי יודע שעל דבר זה אתה שואלני ולכך הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בני אדם נאים משל הבה הביא לו רבי עקיבא שבלים וקלסקאות אמר לו אליו מעשרה הקברה ואלו מעשרה ידי אדם אמר לו אין אלה נאים יותר מן השבלים אל טורנוס רופוס אמר הפץ במילה למרה אינו יוצא הולד מהול ממעי אמו אמר לו רבי עקיבא ולמה שוררו יוצא עמו והוא תלוי בכסנו ואמו חותכו ומה שאתה אומ' למה שאינו יוצא מהול לפי שלא נתן הקדוש ברוך הוא את המצות לישראל אלא לצרף אותם בהם לכך אמר דוד כל אמרת אלוה צרופה אדם כי יהיה זה שאמר הכתוב מי פלג לשטף תעלה

ליתן להם שכר טוב / אם כן למה לא צוה לאדם הראשון אמר
 הקדוש ברוך הוא מצוה קלה צויתו אותו ועבר עליה וכל
 המצות הללו היאך יכול לקיים אותם ביום שנעשה בו ביום
 עבר עליה ולא היה יכול בצויו / כיצד ברא הקדוש ברוך הוא
 את האדם אמר רבי יהודה בן פדירה / בשעה ראשונה עלה
 במחשבתו של הקדוש ברוך הוא לברוא את האדם ועוד בשעה
 ראשונה עלה במחשבה בשנייה נמלך במלאכי השרת ואמר
 נעשה אדם בצלמנו / בשלישית כינס עפרו / ברביעית נבלו /
 בחמישית רקמו / בששית העמידו גולם / בשביעית נפח בו
 נשמה / בשמינית הכניסו לנגן עדין / בתשיעית צוהו זה אכול
 וזה לא תאכל / בעשירית עבר על צויו / באחת עשרה נדון /
 בשנים עשרה נתגרש שנאמר ויגרש את האדם הוי שלא עמד
 בצויו שעה אחת / אמר ר' יהודה בן פדיה מי יגלה עפר מעגיפיך
 אדם הראשון לא יוכל לעמוד בנסיותך אפילו שעה אחת והרי
 בניך משמרין כל המצות שנתנו להם ועומדין בהן / אחר מהו
 עושה עומד ונוטע מעדר מכבש מזמר טורם ומשקף ורואה
 פירות נשעיותיו מבכרות וקופץ ידו ואינו טועם מהם לקיים
 מה שנאמר שלש שנים יהיה לכם וגו' / ואדם הראשון נאמר לו
 מזה אכול ומזה לא תאכל ולא יוכל לעמוד בצויו אפילו שעה
 אחת אלא כמו שנאמר ותתן גם לאישה עמה ויאכל / נעשו את
 זה תאכלנואת זה לא תאכלו וכשיבא אדם מושראל ליקח
 בהמרה שה או עז או כבש / שחט ומפשיט ומכניס ידו וכדוק
 הריאה ונמצאת טרפה מגזו ואינו אוכלו הוי אומר כל אמרת
 אלרוח צרופה וגו' לפיכך לא נעשוהו אדם הראשון לפי שגלו
 וידוע לגביו שאינו יכול לשמור מצות הרבה שהרי מצוה אחת
 נעשוהו לא עמד בה אכל ישראל כמה מצות נתן להם הקדוש
 ברוך הוא והם משמרין לפיכך הרבה להם תורה ומצות ואמר
 להם את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו את הגמל ואת הארנבת
 ואת השפן והחזיר / דבר אחר את הגמל זה ככל שנאמר בת
 ככל השרודה וגומ' / את הארנבת זו מדי שעשתה את ישראל
 פאה ודפקר להשמיד להרג והאבד את כל וגו' וכן היתה אשתו
 של תלמי המלך ארנבת / את השפן יין שביטלה את התורה
 מפני הנביאים שנאמר הנה ימים באים ו' והשלחתי רעב וכתוב
 ונענו מים עדיים / ואת החזיר זה אדם שנאמר יכרסמנה
 חזיר מיער וגומ' / למרה נמשלה זה האומרה כחזיר שעתיד
 הקדוש ברוך הוא להחזיר עליהם מדת הדין כיצד הקדוש
 ברוך הוא מוציא כרוז לעתיד לבא ואומר כל מי שעוסק במצוה
 יבא ויטול שכרה אז באים הגוים ואומרים תנו לנו שכרינו
 שאנחנו עשינו מצוה אמר להם הקדוש ברוך הוא כל מי שלא
 אכל בשר חזיר ושקצים ורמשים יבא ויטול שכן באותה שעה
 הם נוטלין אפופסין שלהן שנאמר אוכלי בשר החזיר השקץ
 והעכבר יחרו יסופו וגומ' /

פרשת אשה כי תזריע

זה שאמר הכתוב מי יתנני כירחי קדם וגומ' ולואי
 שהייתי כאותן הימים הפסוק הזה איוב אמר
 אימתי בשעה שבאו עליו היסורים אמר מי יתנני
 כירחי קדם ולואי שהייתי כאותן הימים שהייתי במעי אמי
 כי מי אלוה ושמרני מלמד שתולד משתמר במעי אמו בהלו
 ברו על ראשי לאורו אלך השך / מכאן את למד שהאור

לתינוק כשהוא במעי אמו כאשר הייתי במעי אמי כסוד אלוה
 עלי אחלי / כשם שהנשם בותרה בקרקע ומלכלך אותו כך
 התינוק מלכלך במעי אמו / דבר אחר בסוד אלוה עלי אחלי
 מדבר בתינוק כשם שדתינוק מלכלך כך אדם מלכלך בעובר
 והצרות באות עליו באותה שעה הוא אומר מי יתנני כירחי
 קדם / עליו אמר איוב ולואי הייתי כעובר מלכלך בעובר
 אמי מלא ריחן ומלא דם והם מחכבין אותי וכן מנהג כל אשה
 שתלד מחכבין אותו והולד וכל שכן אם הוא זכר הוי אומר אשה
 כי תזריע וילדה זכר / זה שאמר הכתוב אחר וקדם צרתני וגו' /
 כמי הכתוב מדבר באדם הראשון אמר רבי יוחנן כתיב בו באדם
 הראשון שתי יצרות שנו יודין ויצר יי אלהים את האדם יצירה
 אחת בעולם הזה ויצירה אחת לעולם הבא אכל הכהמה והחיה
 והעוף יצירה אחת כתיב בהן דכתיב ויצר יי אלהים מן הארמה
 כל הית השררה / לפיכך הוא אומר אחר וקדם צרתני / רבי
 שמעון בן לקיש אומר אחר למעשה בראשית מה טעם דכתיב
 ורוח אלהים מרחפת על פני המים זו נפש של אדם הראשון
 לפיכך הוא אומר אחר וקדם צרתני רבי אלעזר בן פרט אומר
 אחר למעשה יום הששי וקדם למעשה יום הששי באי זה צד
 ששה דברים ברא הקדוש ברוך הוא כיום הששי ואילו הן נפש
 היה ובהמרה וחיתו ארץ ואדם וחור ונפשו של אדם נבראת
 תהלה מהו נפש חיה אלא נפשו של אדם שנאמר ויהי האדם
 לנפש חיה הוי קודם מעשה יום הששי ואחר למעש יום הששי
 שהיה עצור ביום הששי הוי אחר וקדם צרתני / אחר לששה
 יום הו' וקודם למעשה יום הו' / רבי שמואל בר נחמני אומר
 מהו אחר וקדם צרתני אלו פרצופין זכר ונקבה שנאמר זכר
 ונקבה בראם ויקרא את שמם וגומ' / הוי אומר אחר וקדם
 צרתני אמר אדם אחר שברא כל הבהמות והעופות והשקצים
 והרמשים ואחר כך ברא אותי כך התינוק הזה עד שלא יצא
 ממעי אמו הקדוש ברוך הוא מצוה אותו ואמר לו מזה ומזה
 לא תאכל וזה לכם הטמא את זה תאכל / ואת זה לא תאכל /
 ומי שהוא בקבל עליו במעי אמו כל המצות שבתורה ואחר כך
 נולד לכך כתיב אשה כי תזריע / דבר אחר מילדה זכר זה שאמר
 הכתוב אין קדוש כמי כי אין בלך וגו' / מלתך בשר ודם בונת
 פלטרין פלטרין הם מבלין אותו אכל הקדוש ברוך הוא מבלה
 את עולמו / כביכול כי אין בלתך ואין צור אין צייר כאלהינו /
 כיצד מלך בשר ודם צר צוררה על הכותל אינו יכול לעור ברת
 רוח ונשמרה והקדוש ברוך הוא צר צורה בתוך צוררה כלומר
 יצר את העובר במעי אמו ונותן בתוכו רוח ונשמרה הוי אומר
 ואין צייר כאלהינו / דבר אחר אין צור כאלהינו אדם צר צורה
 הוא עומד ומשבח צורתו אכל הקדוש ברוך הוא צר את האדם
 והאדם עומד ומשבח לשמו בשר ודם מבקש לעור צוררה
 כמה סימנין הוא נותן ואחר כן יצור אותה הצורה אבל
 הקדוש ברוך הוא אינו כן אלא צר את האדם בתוך טיפת
 אחת בוא וראה הטווס הזה שלש מאות וששים וששה מיני
 צבעונים יש בו ומהיכן הוא נוצר מתוך טיפת של לובן ולא
 תאמר בעוף אלא אפילו אדם מטיפה של לובן הוא נוצר
 שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר הוי אומר אין צור כאלהינו /
 בשר ודם צר צורה אבל צורתו אינה עושה צורה והקדוש ברוך
 הוא אינו כן אלא צר צורתו וצורתו עושה צורה שהוא יצר את
 האשה והאשה יולדת ועושה צורה כיוצא בו / אשה כי תזריע /
 דא אשה כי תזריע / אם קדמה האשה יולדת זכר קדם האיש
 יולדת נקבה אמר רבי אבון הלוי רמז לך הכתוב מן ואם נקבת
 תלד / אם קדם האיש מליד נקבה קדמה האשה יולדת זכר
 שנאמר

במלבושם ויקרבו וישאום ככתנותם ויזכר יי אל משה לאמר זאת החיה אשר תאכלו

ולמדנו

רבינו כמה בהמות טהורות יש בעולם כן שנו רבותינו עשר בהמות הן איל רצבי ויחמור אקו ורישון ותאו חמר ושור שה כשבים ושה עדים יותר מאלה אין בעולם אמר הקדוש ברוך הוא לישראל הזהירו עצמכם שלא לטקף את עצמכם כבהמה טמאה וכשרץ טמא כן אמר דוד האל תמים דרכו אמרת יי צרופה בשביל לצרוף כריותיו אמר לו רבי מה איכפת לנל הקדוש ברוך הוא שיאכלו ישראל בלא שחיטה שיהא ישראל נחר ואוכל ושחט מן הצואר ומן הזרף תדע שלא נעשו השחיטה הזו אלא כדי לצרוף את ישראל כילעתי לך עושר סעודת לצדיקים מן הבהמות וליתן ואין שם שחיטה תדע לך ליתן ברירה משונה הוא והמלאכים יגורו ממנו שנאמר משאתו יגורו אלים ואם הם זורקין עליו כמה רמזים של ברזל כתבן הוא חושבן שנאמר יחשוכו כתבן ברזל וכן בהמות שדי קשה שהוא רובץ על ארץ הרים שנאמר בהמות בהרי ארץ והיכן הן נשחטין אלא זה לזה מזדוגין שניהם שנאמר אחד באחד יגשו בהמות יגשו בליתן ואחוז בקרנו וכוקע וליתן הפך יהיה מיתתו שמכה אותו בזנבו והורגו והצדיקים הולכים ונוטלין מניות מניות מכאן שחושא אלא בשביל לברוק ולצרוף את ישראל משל למה הרבה דומה לדופא שעלה לבקר שני חולים אמר תנו לזה שמן ויין ושכר וכל מה שהוא מכקש ורוצ לאכול ולשתות וכן על האחר ואמר זה לא יטעם כלום ולא יאכל כלום אמרו לו למרת אמרת כך אמר להם זרע שיש בו סימני חיים שמרו אותו ולא יאכל ולא יטעם דבר שיזק בהם אבל זה שהוא עם המתים וכבר ידוע שהוא ימות מזה החולי יאכל כל מה שירצה כך אמר הקדוש ברוך הוא אומות העולם שהן מוקצי ואין להם חלק לעולם הבא שנאמר ואלה להרפות לדראון עולם יאכלו מרה שירצו ואתם שחיים כולם לעולם הבא תנו דעתכם להזחירן מאי זו חיר תאכלו שנאמר דבר אל בני ישראל זאת החיה אשר תאכלו זאת החיה אשר תאכלו זה שאמר הכתוב לעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי אשרכם ישראל שבכל אבר ואבר שבכם נתן מצוה שמאיתם וארבעים ושמונה איברים באדם ולכך אנו אומרים בכל יום ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבי נקבים חלולים חלולים חלולים בגימטריא רמ"ח היו כמנין איברים שבאדם בראש לא תקיפו פאת ראשכם בכשר ושרט לכפש לא תתנו בכשרכם ועוד מצות מילה שנאמר ונמלתם את בשר ערלתכם ועוד שחתם שמו שהוא שדי בכני ישראל השין באפים והדלת ביד והיוד במילה השין באפים שלא יקבלו ולא יתנו מגזל והדלת ביד שיהא משא ומתן של אדם בכשרות ולא בגזל היוד במילה שלא יחטא אדם וגומ' עמד וימודד ארץ שלשה דברים נתקשו למשרה והראם לו הקדוש ברוך הוא באצבע ואלו הן מעשה המגורה והירח והשקצים מעשה המגורה באי זה צד היה שבשעה שעלה משרה היה הקדוש ברוך הוא מראה בהר היאך יעשה את המשכן כיון שהראה לו מעשה המגורה נתקשה בה משרה אמר לו הקדוש ברוך הוא הרי אני עושה לפניך מרה עשה הקדוש ברוך הוא הראה לו את הוראה אש שחורה אש ידוקה ועשה מהן גביעה כפתוריה ופרחיה וששת הקנים והוא אמר לו כך וכך עשה אותה שנאמר זה מעשה המגורה מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא באצבע את המגורה ואע"פ כן

נתקשה בה משה לעשותה מה עשה הקדוש ברוך הוא חקקו על כף ידו של משה אמר לו וראה ועשה כשם שהקפתיר על ירך ואע"פ כן נתקשה בה משה ואמר מקשרה תעשה המגורה כלומר מה קשה לעשות אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הזהב לאש המגורה תעשה מאיליה שנאמר מקשה תעשה המגורה כתיב מעצמה תעשה מלמד שנתקשה לו המגורה והראה לו הקדוש ברוך הוא באצבע

הירח

מנין שנאמר ויאמר יי אל משרה החדש הזה לכם ראש אמר לו בחדש ניסן כזה וכזה תראה וקדש מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא באצבע

השרצים

מנין שנאמר וזרז לכם הטמא בשרץ השרץ על הארץ תפש הקדו ברוך הוא כל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו זה אכול וזה לא תאכל שנאמר זאת החיה אשר תאכלו זה אשר לא תאכלו ואם תמה אתה על הדבר על שהעביין הקדוש ברוך הוא לפני אדם הראשון כל בריות שברא ואמר לו מה שמו של זה והוא אומר לו גמל וכן חמור וכן כל דבר ודבר ומנין שכך כתיב וכל אשר יקרא לו האדם נפש וגו' לאחר שנקרא לכולן שמות אמר לו הקדוש ברוך הוא ואני מה שמי אמר לו יי הוא טכנוב אומר אני יי הוא שמי הוא שמי שקרא לי אדם הראשון הוא שמי שהתנתי ביני לבין בריותי וזרז אס אדם הראשון העביר הקדוש ברוך הוא את כל הבריות לפניו משה שהקדוש ברוך הוא מבקש שיזהיר את ישראל על הטהרות ועל הטמאות ואין אתה תמה שהראה לו הקדוש ברוך הוא כן שכתוב האת החיה אשר תאכלו וזה אשר לא תאכלו כן שאמר לזהוהיר את ישראל לאכול דברים טמאים שלא יטען יצרן לומר שכל דברים טובים אסר הקדוש ברוך הוא לישראל אמר הקדוש ברוך הוא כל מה שאסרתי לך התרתי לך כנגדו כיצד אסרתי לך דם נדרה התרתי לך דם כתולים אסרתי לך את החזיר התרתי לך את הדג ששמו שיכושא שהוא דומה לחזיר אסרתי לך אשת יפת תואר אסרתי לך אשת אח התרתי לך אשת מיתתו וכמה יבא עליה אסרתי לך כל אים התרתי לך סדין בעצית אסרתי לך חלב בהמה התרתי לך חלב חיר אמר רבי ביסנא בשם רבי חייה כל מרה שאסר הקדוש ברוך הוא בכמה התיר בחיה וכל מה שאסר בחיה התיר בהמה ואת שאסר בעוף התיר בדג באי זה צד אסר חלב בהמה התיר חלב חיה אסר גיד הנשה בכמהם והתיר אותה בעוף אסר בעוף הדרם התיר אותו בדג וכל כך למה כדי שיתן שכר טוב לישראל שמשמרין את המצו לכן נאמר האל תמים דרכו שכל דרכיו של הקב"ה תמימות הן וכי מרה איכפת לן להקדוש ברוך הוא בין ששחט בהמה ואוכל או אם נחר ואוכל כלום אתה מועיל או כלום אתה מויקו או איכפת לן בין אוכל טהרות לאוכל נבלות דכתיב אם חכמת חכמת לך וגומר הנה לא נתנו המצות אלא לצרוף כהן את הבריות שנאמר כל אמרת אלוהי צרופה למה שיהא מנין עליך שנאמר מנין הוא לכל החוסים בו הוי אומר זאת החיה אמר איוב מי יתן טהרה מטמא לא אחד כשהתיר הקדוש ברוך הוא את השנה ואסר את הגמל מי יוכל לטהר אולטמא אלא הוא מי עשה כן מיגזר כן ללא אחד לא יזידו של עולם בא הראה מתחלת בריותיו של עולם היה מותר שנאמר כירק עשב נתתי לכם את כל ואומר ורא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב ומעת שעמדו ישראל על הר סיני הרבה להם תורה ומצות ליתן

מר דת יאיר בן מנשה ששקול כרובן של סנהדרין השיבוהו
 והרי כתיב ויהי דוד בכל דרכיו משכיל וי' עמו אמר להם
 אף היא אינה של שמחה שבתוך כן נפלה איבה בלב שאול
 שנאמר ויהי שאול עיניו את דוד השיבוהו והרי כתיב ויהי כי
 ישב המלך בכיתו וי' הניח לו מסביב מכל אויביו אמר להם
 אף היא אינה של שמחה שבאותו היום בא נתן הנביא אל דוד
 ואמר לו רק אתה לא תכנה הבית אמרו לו הרי אמרנו את
 שלנו אמור אתה את שלך כיוויה שמחה אמר להם והיה
 ביום ההוא יטפו ההרים עינים שיהא בימות המשיח ויהא
 שמחה גדולה לישראל וכן והיה ביום ההוא יהיה איש עגלת בקר
 ושתי צאן וכן והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים
 וכן והיה קעץ שתול על פלגי מים וכן והיה שארית יעקב
 בקרב עמים רבים אמרו לו והרי כתיב והיה ביום אשר נלכדה
 ירושלים אמר להם אף היא אינה של צרה שבאותו היום נטלו
 ישראל אפופוסין על עונותיהם שכך כתיב תם עונך בת ציון לא
 יוסף להגלותך כל אותם שבעת הימים שמשו עסוק במשכן
 הוא היה זורק את הדם ומקטיר החלבים אמר לו הקדוש
 ברוך הוא מה אתה סבור קרא לאחיד לכך כתיב קרא משרה
 לאהרן ולזקני ישראל כוי לגדלו בפני הזקנים אמר לו הקדוש
 ברוך הוא קרא לזקני ומנה אותו לפנים שלא יאמרו מעצמו
 נעשה כהן גדול קח לך עגל כן בקר ולמה לא אמר פר אלא
 על ידי עגל נתפקפה הכהונה בידך ועגל מתכסה בידך
 ולא עוד לא שלא יהו ישראל אומרי שלנו עונות ממעשה העגל
 לפיכך אף הם יקריבו עגל שנאמר ואל בני ישראל תדבר לאמר
 קחו שעיר עזים להטאת ועגל וכבש בני שנה שידעו שנתכפר
 להם מעשה העגל אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה נתכפר
 להם על ידי קרבן ולעולם הבא אני מוחל פשעך בלא קרבן
 שב אנכי אנכי הוא מוחה פשעך למעני ולזקני ישראל אמר
 רבי עקיבא נמשלו ישראל לעוף מה עוף זה אינו יכול לפרוח
 בלא כנפים כך ישראל אין יכולין לעשות דבר בלא זקנים
 אמר רבי יוסי בר הלפתא גדולה זקנה שאם זקנים הם חביבין
 הם ואם נערים הם הקדוש ברוך הוא מקפץ להם את הזקנה
 אמר רבי שמואל בן יוחאי לא במקום אחד ולא בשנים ושלושה
 מקומות מצינו שהמקום חולק כבוד לזקנים כמצרים שנאמר
 ושמעו לקולך ובאת אתה וזקני ישראל בסנה לך ואספת את
 זקני ישראל בסניו אתה ואהרן נדב ואביהו ושבעים מזקני
 ישראל באהל מועד לאהרן ולבניו ולזקני ישראל אף לעתיד
 לבא הקדוש ברוך הוא חולק כבוד לזקנים שנאמר והפרדה
 והלבנה ובושה החמה כי מלך י' יצאו בהר ציון וירושלם ונגד
 זקניו כבוד ואמרו חכמים עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לו
 ישיבה של זקנים שלו והוא שהכתוב אומר כי מלך י' צבאות
 בהר ציון וירושלם ונגד זקניו כבוד והקדוש ברוך הוא מכבד
 לצדיקים ולהסידים אבל ככל עת שכופל שגגה מהם הוא
 מייסרן ראו מה כתיב בבני אהרן שהיו סגני כהונה ושגני ביין כי
 כן אמרו חכמים כי שתוי יין היו ולפיכך צוח הקדוש ברוך הוא
 אחר מיתתו לאהרן להזהר על היין שנאמר יין ושכר אל תשת
 אתה וכבניך אתך אמר הקדוש ברוך הוא הזהרו על היין ראו
 מה עשה נח שהוא התחיל לשנות בו שכ ויהל נח איש האדמה
 וישע כרים וכתי ושת מן היין ושכר ויתגל מי גרם לו להתכבד
 היין וגרם לו להביא קללה על זרעו שנאמר ויאמר ארור כנען
 ולכך הזהרו מן היין כי היין מביא את האדם לכל עבירות
 שבעולם לזנות ולשפיות דמים ולגניבה ולכל עבירות
 שבעולם וכי והלא משמח לב האדם ומשכחו הכתו כמו הקורא

בתורה שנאמר ויין ישמח לבב אנוש ואומר פקודי י' ישמים
 משמחי לב ועוד כי לעוסק בתורה ובפקודיו יבחיל בן ערוך
 כמו שנאמר כי היא חייך ואורך ימין והשכור בעוד שהיין בו
 הוא יושב בשמחה כמו שהוא יושב בן ערוך כמו שהוא תלמודא
 דהוה חסיד והוה ליה אבא ושתי חמרא טובא וכל עידן דהוח
 נפיל בשוקא ואתו עולימיא ומכין יתיד באכנין ובצורדין
 וצוחין וקורין בתרוי חו שיכרא וכשרואו בנו החסיד הוא
 מכלים ושואל את נפשו למות וכל יום אומר לו אבא אני
 אשגר ויבאו לך לביתך מכל היין שמוכרין במדינה ולא תלך
 לשתות בכית היין שאתה עושה חרפה ממני וממך והוא אומר
 לו כן פעם אחת ושתיים בכל יום עד שאמר אביו שיעשה כמו
 שהוא אומר שלא ילך לשתו בבית היין וכן עשה החסיד שהוא
 עושה לו בכל יום ובכל לילה מאכל ומשתה ומישנו במשתו
 ואחר הולך לו פעם אהת היר יורד מטר ויעא החסיד לשוק
 והיה הולך לבית הכנסת לתפלה וראה שכור אחד שהוא שוכב
 בשוק ואמת המים יורד עליו והבחורים והנערים מכין אותו
 באכנים ובצורדין ומשליכין חומר בפניו ובתוך פיו כשראה זה
 החסיד אמר כלבו לך לאבא ואביאנו לכאן ואראה לו זה השכור
 והחרפה שעושים כמנו הבחורים והנערים אולי ימנע פיו
 מלשתות בבית היין ולהסתכר וכן עשה הביאו לשם והראהו
 לומה עשה אביו הזקן הלך אצל השכור ושאל לו באי דת בית
 שתה אותו יין שהיה משתכר בו אמר לו בנו החסיד אבא כשביל
 זה הראתיך אלא שתראה החרפה שעושים לזה כי כן עושים
 לך העת שאתה שותה אולי שתמנע פיך מלשתות בבית היין
 אמר לו בני בחיי אין לי תענוג וכן ערוך אלא זה כששמע החסיד
 הלך לו במפח נפש אבל לא שמחת היין הפקודים והתורה כי
 היין כשיצא מנופו והיגון בא כלבו זה יוצא זה בא והתורה
 והמצוה הוא העונג והשמחה בעולם הזה ובעולם הבא שנאמר
 כי היא חייך ואורך ימין בעולם הזה ובעולם הבא שכולו ארוך
 ועוד תמצא בקרבנות שאומר בכבשים שני כבשים בני שנה
 תמימים ובלחם שני עשרונים וביין רביעית החין כך מעט היו
 מקריבים להודיע דרך ארץ כי יין הרבה מביא את האדם לירי
 הטא ולצרה גדולה ולחסרון כיס שנאמר אל תרא יין כי יתאדם
 כיתן ככוס עינו יתהלך למישרים בכיתו שלא יהיה בכיתו
 במרה יכשל כי הכל מוכר ונותן כשביל יין דבר אחר כיתן
 ככוס עינו אל תקרי בכוס אלא בכיס כי נתן בכיס עין רעה
 וכן תמצא בכני אפרים שאומר יהו אפרים כיונה פותרה אין
 לב למרה כשביל ששותין יין הרבה ואומר הוי עשרת גאות
 שכורי אפרים ועוד מצאנו כי לאיש ולאשר אמר הכתוב
 להוציא את כנס לרגום באכנים שנאמר כי יהיה לאיש כן סורר
 ומורה ואומ' ותפשו בו אביו ואמו וכל זה למרה כשביל שיעא
 לתרבות רעה שיהיה מוציא ממונו ויננוב ויעשרה עבירות
 ויתחייב למיתה וקודם שיתחייב במיתה ותפשו בו אביו ואמו
 וגומ' ורגמוהו כל אנשי עירו וגומ' ודעו כי רעה גדולה יש
 לשתות יין הרבה וכמה בשר יאכל יותר מאדם אחר כשביל
 שהוא חייב מיתה לישראל אחת וכתוב אחר אומר אל תחי
 בסוכאי יין כזוללי בשר למו בהו למו כלומר למו עושי הרע
 שמוציאין ממונם והולכים לחרפה וסוף דבר יתחייבו מיתה
 בעולם הזה ובעולם הבא ויאמר אליהם קרבו שאו את
 אוזיכם והלא כבר נאמר ותעא אש מלפניי ותאכל אותם אלא
 יתברך שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא
 עושה כמה נוראות וכמה נפלאו ששלח האש כשני חוטין לכל
 אחד ואחד בחוטמן ושרף את הנפשות וכבשדם לא נגע ולא

כמלבנושם

מדרשות סגור אותם והטו צור תעודת חתום תורה בלמוריו
 וכשראו כך התחילו הכל צווחין ווי שיתחבר העולם כשכטלו
 חתורה זו התבימו אהו ויהי בימי יהויקים בן יאשיהו מה ערת
 חותה שם ראית את הארץ והגנז תנהו וכוהו ואל השמים ואין
 אורם משל לכתבים של מלך שהובאו למדינות המלכות בכל
 מדינה ומדינה שהובאו ליום חין המלך עומדין על הגליהם
 ופועין את ראשיהם וקוראין אותם באימה וברתת ובויע
 וכשהובאו למדינת של מלך קראו אותם ושרפום כך עשו ישראל
 כששולח הקדוש ברוך הוא שלוחו לאומות העולם הם עושים
 תשובה ומתכסים בשק וצמי כמו שעשו אנשי כינח שב מטעם
 המלך ונדלוו וגו' אמרו חכמי מי שהיתה בביתו קור אחת או
 אבן אחת מגזל הורס הבית ומוציא ומשיב הגזל וכשכל זה היה
 מתירא וינה להכבא דאמר ל' שרפון ממוג היה הרג וכו' ואומר
 העולם מתיראין לפני הקדוש ברוך הוא וקרובים לתשובה
 וישראל קשי עורף ורח שאמר הכתוב ויהי קרוא יהודי שלש
 דלות וארבעת כלומר קראו ד' פסוקים וכפסוק החמישי
 קראו הין צריה לראש וגו' וכתוב וקרעה בתער הסופר והשליך
 על האש עד תם כל המגלה כשראו כך התחילו הכל צווחין
 ווי על הגוהרה התלמה עלינו האחרת ויהי בימי אחשורוש
 מה צורו חיה שם להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים
 משל למלך שהיה לו כרם והיו לו שלשה שונאים מה עשו
 דאחד מקטף בעוללות והשני מונב באשכול והשלישי מעקר
 בגפנים המלך הוא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא
 הכרם שלו הוא ישראל שב כי כרם יי צנאות בית ישראל השלטה
 שונאים שלהם הם פרעה נבוכד נאצר והמן פרעה התחיל
 בעוללות שב כל הכן הילור היאורה תשליכוהו נבוכד נאצר
 זנב באשכול ושנאם הורש והמסגר הורש מהו לא שמתפללין
 תפלת הרש בלחש ונוצחין בתפלתן לכל אומות העולם
 המסגר שכל אומות העולם באין במסגר מלפניהם ובורחין
 שהן משגדין לכל האומות ונא נבוכד נאצר ללותם וכליה
 החרש והמסגר והגלם בא המן הרשע עיקר הגפנים שנאמר
 להשמיד להרוג ולאבד התחילו הכל צווחין ווי והתאבלו לפני
 המקום ויהי בימי שפוט השופטים היה שם רעב ואי זו ערה
 גדולה מן הרעב ומנין שהיה רעב שנאמר ויהי רעב בארץ
 למדה היה רעב לפי שישראל והוינים אין דנין דין אמת
 שנאמר ויהי בימי שפוט השופטים אנו מוצאין הוא שמורה
 הרשעים כמו הוא דתן ואבירם הוא אחשורוש הוא אחו
 כן השופטים הלפי שהיו השופטים רשעים ואין דנין דין אמת
 לאמתו היה רעב בארץ ולמה הרב דומה למדינה שהיתה
 חייבת מס למלך טלה גבאים לנכותה עמדו בני המדינה חנו
 את הגבאים ותלאום הדין שהיו הם חייבין שמינו בהם דיינים
 אחיים או המלך עשו הם כנבאין כך היו עושין באותו זמן
 שאלימלך שופט שהוא היה בשופטים והוא איש זרוע ואנשים
 רבים תחת ידו והיה רואה הצרה הרעב ולא היה מזהיר לחטאי
 לשוב מרשעים ושכל לכת בגפשו מבית לחם לגור בשדה מואב
 להזנות נפשו ברעב ונפש אשתו ברעב ונפש בניו ולא היה
 יודעי התורה תחירת נפש בעליה ולא הבלי העולם והוא
 שהיה חשוכ שנאמר וילך איש מבית לחם יהודה ואין אומר איש
 אלא לאדם חשוב שנאמר והאיש משה ענו מאד שאלימלך
 היה איש חשוב שבחשבים אותו במקומו והלך להציל את
 נפשו ונפש ביתו ולא טרח עצמו בעסקי העבור כמו שהוא אדם
 חשוב ויאמינו לזכרו להשיב מרעתם ולהזהירם שישובו
 בתשובה ולפיכך אידע לו כמו שאמר הכתוב ומת אלימלך

איש נעמו וכן מתו בניו שנאמר זימותו שני בניו מחלוך וכליון
 ותשאר האשה משני ילדיה ומאשה שכן היו דנין את חיינו
 כמו בכדום ויהי ביום השמיני זשה שומר מצור לא ידע דבר
 הע זה אהרן שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו ופתח אהל
 מועד תשכו יומם ולילת ושבתם וגו' אמר משה לאהרן
 ולבניו שמרו אבילות ז עד שלא יגיע בכם שנאמר ושבתם
 את משמרת יי שכך שמר הקדוש ברוך הוא ז ימי אבילות עד
 שלא הגיע ימי המכול ומנין שנתאבל סכן כתיב ויתעצב אף
 ויתעצב אלא אבל שנאמר ותהי התשועה וגו' כמו ויתאבל
 המלך על בנו וכן עזרא הסופר אומר לישראל בשערה שהיו
 ישראל בוכים איש אל אחיו ואיש אל בנו לכו אכלו משמנים
 ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו ואל תתעצבו כי
 חרות יי היא מעוזכן באותה שעה שמר הקדוש ברוך הוא ז ימי
 האבל עד שלא הביא המכול שנאמר ויהי לשבעת ימים ומי
 המכול היו על הארץ וכך אמר לאהרן ולבניו כשם שנתאבל
 על עולמו עד שלא הביא מי המכול כך אתם שמרו האבל עד
 שלא יגיע לכם והיו משכרין ולא היו יודעין למה משכרין ועת
 ומשפט ידע לב חכם זה משה שכבר אמר הקדוש ברוך הוא
 ונועדתי שמרה לבני ישראל ונקדש בכבודי בכבודי בתקדש
 אני שמה במכבדני והיה משמש כל ימי דמילואים והוא היה
 מתירא לומר שמה מרת הדין פוגעת בו שנאמר ונקדש בכבודי
 ולא עשה אלא אמר לאהרן שמרו אבל שבעת ימים אמר לו
 ולמה אמר לו שכך אמר לי הקדוש ברוך הוא כי כן צויתני כיון
 ששמרו שבעת ימי אבילו וכא יום השמיני נכנסו נדב ואביהוא
 להקריב ופגעה בהן מרת הדין ונשרפו שני ותצא אש מלפני
 יי בא משה ואמ' לאהרן הוא אשר דבר יי לאמר בקרובי אקדש
 והיכן דבר יי במדבר סיני שנאמר ונקדש בכבודי וכן אמר
 משה לאהרן העת שאמר לי בקרובי אקדש חשבתי כי בי או
 כך יפגע ועכשיו אני יודע כי הם גדולים ממני ומבך וידום
 אהרן היה לו הודבר לנחמה לכן נאמר שומר מצוה לא ידע
 דבר רע רבי שמעון בן אבא בשם רבי יוחנן אמר כל מקום
 שנאמר ויהי משמש צרה ומשמש שבחה ואם צרה אין צדח
 כיצא בה ואם שמחה אין שמחה כוונא בת אבל כל היתה
 שמחה השיבו חכמים ויאמ' אליהם יהי אור ויהי אור הדין שפחה
 אמר להם אף היא אינה של שמחה לפי שלא זכה העולם
 להשתמש באותו האור שכך אמר רבי יהודה רבי סימון אור
 שברא הכה ביום הראשון היה אדם צופה ובכיס בסוף העולם
 ועד סופו כיון שראה הקבה מעטה דור אנוש ודור המבול קמו
 ונגזו מהם הוא שכתוב אומר וימנע מרשעים אדם והיכן נגזו
 בנן עדן לצדיקים שנאמר אור זרוע לצדיק ולישדיל לב שמחה
 השיכוהו עוד אומר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אמר להם אף
 הוא באותו יום אינה של שמחה שכל מעשה יום ראשון עתידין
 לכלות שנאמר כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבד תבלה
 השיכוהו והרי יום שני ויום שלישי ויום רביעי ויום חמישי ויום
 הששי אמר להם אף הם אינם של שמחה שכל מעשה ששת
 ימי בראשית צדיקים עשייה אחרת כגון חטים צריכין לטהון
 החרדו צריך להמתיק והתורמוס צריך להמתיק השיכוהו והיו
 יי את יוסף ויהי איש מצליח אמ' להם אף היא אינה של שמחה
 שמתוך כך נזדמנה לו אותו הדוב שנאמר בפסוק הארץ יהיה
 אחר הדברים האלה ותשא אשת ארוביו וגו' השיכוהו והיו
 את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ אמר להם אף היא אינה של
 שמחה שבאותו הפרק נפל יאיר בן מנש ששקל כנגד רובן של
 סנהדרין שנאמר ויכו מהן אנשי העי כשלישים וששה איש ואמר

ללמוד עצמו ובניו שנאמר ואת תורת זכח שלמים אמרו ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם הרי אתה מצוה אותנו שנביא כל הקרבנות הללו בעוד שבית המקדש קיים אדם הושא ומביא קרבן ומתכפר לו וכן אדם היה מביא קרבן אשם ומתכפר לו וכן מביא מבחה ומתרצה לו ועכשיו שהרב בית המקדש היאך אנו עושים על השאתינו ועל אשמתינו אמר להם הקב"ה אם מבקשים אתם שיתכפר עליכם היו משמרים תורת ואני מעלה עליכם כאילו עשיתם לפני קרבן ומנין ואת התורה לעולה ולמנחה לחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים ותיקרי בן אלא זאת התורה לא לעולה ולא למנחה ולא חטאת ולא אשם ולא מילואים ולא זבח השלמים אלא היו עוסקים בתורה ויהיה חשוב לפני כאילו אתם מקריבים לפני כל הקרבנות לפיכך אמר דוד מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי כי אני יודע שעסקת תורתך מכפרת עובי לפיכך אהבתי תורתך מהו על מוקדו על המזבח כל הלילה זו הוא שמקריבים על החלבי והאיברים כל הלילה כולו ותפלו כנגד תמידן תקבום עכשיו שאין לנו לא עולות ולא קרבנות ולא מנחה ולא אשם תקבום תפלות ותפלת ערבית קרב כל הלילה כמו שמקריבים האכרים והחלבים כל הלילה כולו ותפלו אבות תקבום תפלת שחרית תקן אברהם שנאמר וישכס אברהם בכקר אל המקום אשר עמד שם את פני יי ואין עמידה אלא תפלה שנא ויעמד פינחס ויפלה תפלת מנחה יצחק תקנה שנאמר ויצא יצחק לשוב כשרה לפני ערב תפלת ערבית ועקב תקנה שנאמר ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וגו' וזה ירצה לומר מוקדה על המזבח כל הלילה ולמה היה מוקד על המזבח ולא במקום אחר אלא אמר הכתוב מזבח אדמה תעשה לי למה מן אדמה לפי שהאדם ברייתו מן האדמה ובקרא שבו אדם על שלוקח מן האדמה ומעלי העולות והקרבנות על המזבח שהיא עשייה מן האדמה לכפר על הגויה שהיא לוקח מן הארבעה ומנין שמתכפר על הנפש דכתיב כי נפש כל בשר רבו בנפשו הוא ואומר כי הדם הוא כנפש וכופר כשאמר וזרקו את הדם על המזבח כלומר יזרקו הדם שהוא הנפש על המזבח שהיא מן האדם כמו הגויה וכפר על הנפש אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבד ואומר ויצאו רואו כפגרי האנשים הפושעים כי כי תולעתם לא תמו ואשם לא תכבה וגו' אלו המשומדי הכופרים במקום והאש המוקד על המזבח תמיד הוא מכפר על עונותיהם של יש' ומהו מזבח מ' מחילה שמוחל על עונותיהם זכות שמזכה אתם לעולם הבא כ' ברכה שמביא להם הק"ה ברכה במעשר ידיהם ח' חיים שהן זוכין לחיי העולם הבא והמשומר שעוזב כל אלו המחילה והזכו והכרחה והחיי והולך ועובד ע' שורפו אשו הגדול כמו שנאמר כי יי אלהיך אש אוכלת הוא אל קנא כיצד הוא קנא שנ' וארשתין לי באמונה כמו שמקנא הבעל לאשה כך הק"ה מקנא כמו שנאמר ומשוש חתן על כל ב' ישיש וגו' והמשומר שעוזב כל אלו ישרפהו אשו הגדול שנאמר כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבד והיו דראון לכל בשר אבל אם חוזר בתשובה האש המקוד על המזבח יכפר עליו וכפר אשו של גוים ולא עוד אלא שכל ישראל נבולים כאין בגן עדן כי הקב"ה שם שמו בישראל כדי שיכנסו בגן עדן ומה חסם והחיותם ששם בהם הוא שדי' השין שם כאף והורלית ביד והיוד במילה ולפיכך העת שישאל חולך לבית עולמו יש מלאך ממנה בגן עדן שלוקח לכל בר ישראל שהוא מהול ומביאו בגן עדן ואומות העולם שאינן נבולין אע"פ ששני אותיות יש בהן מן השם שהוא שדי

שיש בהם השין מן האלף והורלית מן היוד ולא יש בהם היוד מן שדי הוא לשון שד כלומר שהשד מוליך אותו לגיהנם והמשומר שהוא מהול חולך לבוא לגן עדן והכה מצוה למלאך ומושך ערלתו ועושה ערלתו כמו שלא היה מהול מעולם ושלא יבא בגן עדן אלא בגיהנם ודבר גדול ברית מילה והכיבה לפני הק"ה וכל בריות העולם בין אדם בין בהמה בין חיות ועופות ודמש כולן מפחדים מישראל שהוא מהול וכן תמצא ביורה כי ביום חמישי ברח מפני אלהיו ולמה ברח יונה אלא פעם ראשונה שלחו להשיב את נבול ישראל פעם שנייה שלחו לירושלם להחריבה ועשה הקדוש ברוך הוא כרוב רחמי ונחם על הרעה והיו קורין אותו נביא השקר פעם שלישית שלחו את נינור להחריבה דין דין יורה בינור לכן עצמו ואמר יודע אני שהגוים קרובי תשובה הם עכשיו יעשו תשובה והקב"ה שולח רגזו על ישראל ולא עוד שישאל קורין אותו נביא שקר אלא אף אומות העולם קורין לו כן אמר הריני בורח מלפניו למקום שאין שם כבודו אמר אם אעלה לשמים שם כבודו שנאמר על השמים כבודו ואם על הארץ נאמר מלא כל הארץ כבודו הריני בורח לים למקום שאין שם כבודו יוד לו יונה וגו' כמו שכתבנו לעיל וידאו האנשי יראה גדולה מלמד שהיראה גדולה מן החכמה ומן הבינה כי משיש לו חכמה ובינה ואין בו יראה אינו כלום כי כן אמר שלמה המלך ע"ה סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם

פרשת ויהי כיום השמיני

ויהי כיום השמיני רבי תנחומא ור' חייא דבה ורבי ברכיה בשם רבי אלעזר אמר כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צרה רבי שמואל בר נחמני בשם רבי נתן אמר המדרש הזה עלה בידינו מן העולם כל מקום שנאמר ויהי כימי לשון צרה וחמשה הם ויהי בימי אמרפ' מה צער היה שם עשו מלחמה להרוג לאברהם אבינו שנאמר עשו מלחמה משל לאוהבו של מלך שנכנס למדינה ובשילוי היה המלך נזקק לכל אותה מדינה באו ונזדונו לו בדברים וכשרצה ללכת אמרו לו הכל ווי שאין המלך נזקק למדינה עוד כשהיה כך אברהם אוהבו של הקדוש ברוך הוא יהיה שכך כתוב בו זרע אברהם אוהבי וכתיב ונברכו בך כל משפחות האדמה וכשבאו המלכים ונזדונו לו אמרו הכל ווי שאין הקדוש ברוך הוא נזקק לעולם כמו שהיה שבעבורו היה נזקק לעולם והוא שאם הכתוב יכבדו אל עין משפט אר אחא לא בקשו להזדונו לא לגלגל עיניו של עולם אמרו עין שעשת מדת הדין בעולם בקשו לסמותה היא קדש הוא כתיב כלומר הוא שקדש שמו של ה' ה' וירד לכבשן האש כשראו הדברים כן צווחו ויהי בימי אמרפ' מלך שבער ויהי בימי אחז בן יאשיהו מלך יהוד' מה צרה היא שם זשה ארם מקדש ופלטת מאחור וגו' משל למלך שמסר את בנו לפרגו והיה הפרגו שונא אותו אמר איני הורג אותו ומתחייב הריגת אלא הריני מושך מחייתו ממנו והוא מת מאליו כך אמר אחז הרשע אם אין נדיים אין תיישים אם אין צאן אין רועה היכן העולם כך אמר אם אין קטנים אין גדולים אם אין גדולים אין תלמידים ואם אין תלמידים אין חכמים אם אין תורה אין בתי כנסת ובתי מדרשות ואם אין בתי כנסיות ובתי מדרשות אין הקב"ה משרת שכינתו בעולם מר עשה על כל בתי כנסיות ובתי מדרשות

שנגלה עמהם פתאום והם שמאים בדרך ארץ והיו צועקי מים
 מים להודיעם שיפה עשה משה שפירש מאשתו אחר שנגלית
 שכניה עליו תדיר ואין עת קבועה לדיבור וכן אמר להם פת
 אל פה אדבר בו פה אפה אמרתי לו לפרוש מן האשה ומראה
 ולא בחידות ומראה זו מראה הדיבור וכול מראה שכניה
 תלמוד לומר לא תוכל לראות את פני ואם תאמר הא כתיב
 ותמונת יי יביש זה מרא אחורי כענין שנ ראת את אחורי למה
 לא יראתם לרבר בעבדי במשרד אינו אומר בעבדי משה אלא
 בעבדי במשה כלומר בעבדי אעפ שאינו משה וכן במשה אעפ
 שאינו עבדי כדאי היה לירוא מפניו וכל שכן שהוא עבדי ועבד
 מלך מלך והיה לכס לומר אין המלך אוחזו חנם ואם תאמרו
 שאינו מכיר במעשיו זקשה מן הראשונ יוחר אף יי בס וילך
 לימד כי מאחר שהודיע סורחם אחר כך גזר עליה נדוי קל
 וחומר בשר ודם שלא יכעס על כבודו עד שיודיענו סורחנו
 והענין סר מעל האהל ואחר כך והנה מרים מצורעת כשלא
 משל למלך שאמר לפדגוגו הכרה את בני אבל לא תכנו עד
 שאלך מאעלך שרחמי עליו אל נא תשת עלינו חטאת אשר
 נוואלנו אל נא תהי כמת מה מת מטמא בכיאה אף מצורע
 מטמא בכיאה אשר בצאתו מרחם אמו מרחם אמנו היה לו
 לומר אלא שכניהו הכתוב כן וכן הצי בשרו היה לו לומר הצי
 בשרינו ולפי משמעו נראה לו כן אין ראוי להניח את אהותינו
 להיות כמת כי מאחר שיצאת מרחם אמו של זה שהיה בידו
 לעזור ואינו עוזרו הרי יאכל הצי בשרו שאהיו בשרו הוא לא
 אל נא תהי כמת אם איך רופאה כתפלה מי מסגירה ומי
 מטמאה כי אינו אפשר לראותה כי אני קרוב ואין קרוב רואה
 את הנעים וכן אחר אין בעולם והו שנאמר אשר בצאתו
 מרחם אמו אל נא רפא נא לה בא הכתוב ללמדך דרך ארץ
 שהשואל דבר צדיק שיאמר שנים או ג דברי תחנונים ואחר
 כך יבקש שאלותיו לאמר מה תלמוד לומר אמר לו השיבני
 אם מרפא אתה אותה ואם לאו עד שהשיבו ואבירה ירוק ירק
 בפנייה ומפני מה לא האריך משה בתפלה זו כדי שלא יהו
 ישראל אומרים אחותו נתונה בצרה ולפיכך מרבה תפלה תסגר
 שבעת ימים אחר תאסף ואני אומר כי כל האסיפות שיש
 במצורעים יהיו על שם שהוא משולח מן המחנה וכשהוא נרפא
 באסף אל המחנה כל אסיפת לשון הכנסה היא והעם לא
 בסע עד האסף מרים כבוד זה הלק לה המקום כשביל טעיה
 אחת שנתעכבת למשה כשהושלך ליאור שנאמר ותתצב אחותו
 מרחוק היא עכבה טעה אחת וכל ישראל עכבו בשבילה שבעת
 ימים הו המצורע חשוב כמת ומי שאין לו בנים מנין מרחל
 שאמרה ליעקב הבה לי בנים ואם אין מתר אנכי ומנין העור
 שחשוב כמת שנאמר במשכים הושיבני כמתי עולם ומנין
 האביון שנאמר כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך דא
 זאת תורת העולה וגו' כך שנו דבותי היתה כולה קדושה מפני
 שלא היתה באה על עונות אשם היתה באה על הגזלות אבל
 העולה לא היתה באה לא על חטאת ולא על גזל לא על הרהור
 הלב היא באה וכל מי שהיה מהרהר בלבן דבר היה מביא קרבן
 העולה לשום דברים העולים על הלב שנאמר והעולה על
 רוחכם וגו' ותדע לך שקרבן עולה לא בא אלא על הרהור
 הלב מן איוב אתה למד שהיה מקריב על בניו שנאמר והיה כי
 הקיפו ימי המשתה וישלח איוב ויקדשם והשכים בבקר והעלה
 עולות אמרו לו איוב למה אתה עושה כך והוא אומר אולי
 חטאו בני וברכו אלהים בלבכם הו אתר מוצא טעל הרהור
 הלב התקין כפרה להם והו קרבן עולה דא צוא את אהרן

זשה השיב כרצונך את ציון ואחר כך אז תחפון זכוי צדק עולה
 וכליל כלום אם אין ישראל מקריבין עולה לפני הקבה אין ציון
 וירושלם נבנה לפי שאינן נבנות לא בזכות קרבן עולה שהיו
 ישראל מקריבים לפני הקבה ומאי שנא קרבן עולה יותר מן
 הקרבנות כולן מפני שנקרא זכוי צדק שנאמ' אז תחפון זכוי
 צדק עולה וכליל וגו' אמר לו הקבה למשה הואיל וכך העולה
 הביבה עלי לך צוה אהרן לבניו שיהו זחירין בה להקריב אותה
 לפני למה אמר זאת תורת העולה ויצו לומר קרית תורה
 דאו כמ' הביבה קרית תורה לפני הבה כי יש חיוב באדם לתת
 כל ממונו ללמד תורה לעצמו ולבניו שנאמר צו את אהרן
 ואת בניו לאמר כלומר שיאמרו לבני ישראל ויתעסקו בקריאת
 העולה שאעפ שמקריבין עולה מתעסקין היו בקרייתת כרי
 שיוכו בקרבן עולה ובקרייתת וכן אמר שמואל בר אבא אמר
 הקבה לישראל אעפ שבית המקדש עתיד ליהרב והקרבנות
 בשילין לא תשכחו עצמכם למסוד הקרבנות לא הזהירו לקרות
 בהן ולשנן בהן ואם תעסקו בהן אני מעלה עליכם כאילו
 בקרבנות אתם עוסקים ואם רצונך לידע בא וראת כשהקבה
 מראר ליהזקאל את צורת הבית מה הוא אומר הגד את בית
 ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם ומרדו את תבנית אמר
 יחזקאל לפני הקבה רכוננו של עולם עד עכשו אנו נתונים
 בגולה בארץ שונאינו ואתה אומר לילך ולהודיע לישראל
 צורת הבית וכתוב אותה לעיניהם וישמרו את כל צורותיו ואת
 כל חוקותיו וכי יכולין הן לעשות הניח להם עד שיעלו מן
 הגולה ואחר כך אני הולך ואומר להם אמ' לו הקבה ליהזקאל
 ובשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל אמר לו הבה
 גדול קרייתת בתורה ככנייבת לך אמור להם ויתעסקו לקרות
 צורת הבית בתורה ובשכר קרייתת שיתעסקו לקרות בר
 אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין בית ואשרי האיש
 העוסק בתורה והנותן ממונו ללמד תורה לבניו כי בשביל
 הממון שהוא נותן ללמוד זוכה לחיי העולם הבא שנאמר כי
 היא חייך ואורך ימך חייך לעולם הבא ואורך ימך לעולם
 שהוא ארוך ידע שכן הוא אמר רבי אסי למה הם בתחילין
 התינוקות של בית רבן ללמד כספר ויקרא אלא מפני שכל
 הקרבנות כתובים בו ומפני שהם טהורים עד עכשו ואינם
 יורעים מהו טעם חטא ועון לפיכך אמר הקבה שיהו מתחילין
 תחילה בסוד הקרבן יבואו טהורים ויתעסקו במעשה טהורים
 ולפיכך אני מעלה עליהם כאילו הם עומדים ומקריבים לפני
 הקרבנות והודיעך שאעפ שחרב בית המקדש ואין קרבן נהוג
 אילולי שתינוקות שקורין בסוד הקרבן לא היה העולם עומד
 לפיכך אמר הקבה לישראל בני אעפ שחרב בית המקדש ובטל
 הקרבנות ואין קרבן עולה נהוג אם אתם עוסקים וקורים
 בפרשת עולה ושונין בפרשת קרבנות מעלה אני עליכם כאילו
 מקריבים קרבן אתם לפני שנאמר זאת תורת העולה כלומר
 מי שהוא עוסק בתורת העולה זוכה לחיי העולם הבא מה כתי'
 למעלה נפש כי תחטא ומעלה מעל בה וכחש בעמיתו וגו'
 ואחר כך זאת תורת העולה אמר ישעיה כי אם אהב משפט
 שונא גזל בעולה אמר הקבה לא תאמר הריני גזל וחומס
 ומביא עולה ומכפר לי כי אני שונא את הגזל אפילו בעולה
 כעולה שעושין על הגזל ואם רוצה העולם שאקבל העולה
 משיב הגזל לבעלה ואחר כך אם יעלה עולה עליה אקבלנה
 שנאמר כי אני שונא גזל בעולה שונא בעולה בעוד שהגזל
 ביו ומי שקורא בתורת העולה כאילו מעלה עולה ומקריב
 לפני הקבה ולפיכך אשרי שמלמד עצמו תורה ונותן ממונו
 ללמוד

מששת ימי בראשית נברא האיל להעלותו עולה תחת יצחק
 וזהו שכתוב והנה איל אחר וגו' ויקח את האיל וגו' שם
 הכתיבה הקדוש ברוך הוא העת שיעלו בניו עולות שיקבלם
 מיד אמרו חכמים אילולי שנתעכב אברהם לבדוק הסכין הירד
 נשחט יצחק / אבל נתעכב לבדוק הסכין מיד נכמדו רחמי
 של הקדוש ברוך הוא על יצחק אמר הק"ה לפמ"ל ששבשים
 ראו כמר יס זה רצויק רצו לעשות דברי ומאמרי מיד אמר
 למלאך להצילו שנאמר ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני
 ולמה אמר אברהם אברהם שני פעמים כשביל שהירד רצונו
 לשוחטו ולעשות רצון קונו היה המלאך ממחר ואומר אברהם
 אברהם ומנין שבדק הסכין שנאמר ויקח את המאכלת חטוב
 אותו ויקח את המאכלת ותמצא לב כמנין הכדיקות שעושי
 לסכין אכשרא ואטופרא ואתלת רוחאמא ומנין שנא ושחטתם
 בזה זה בנימטריא לב הוי ומהו ומאמר יי אל משה לאמ לאהרן
 מכאן אנו למדין שאין משה אומר אל משה שאומר לו הקדוש
 ברוך הוא ולפיכך אמר הקדוש ברוך הוא כשבילו לא כן עבדי
 משה / בכל ביתי נאמן הוא / וכן אמר כשביל שמואל וידע כל
 ישראל מוז ועד באר שבע כי נאמן שמואל לבניא ליי אתר
 מוצא כשהתחיל הדיבור לבוא לו כשחטאו בני עלי לפני
 הקדוש ברוך הוא כמו שנאמר ובר אלהים טרם יככה ושמואל
 טובכ בהיכל יי וכי בהיכל יי היה שוכב אל כן הוא פשונו ובר
 אלהים טרם יככה בהיכל יי אשר שם ארון יי ושמואל שוכב
 במקומו במקום אחר ויקרא יי אל שמואל ויאמר הנני והוא
 לא הבין מיה קורא לו שהיה נער כמו שנאמר והנער שמואל
 הולך וגדל וטוב גם עם יי וגם עם אקטיים וירץ אל עלי ויאמר
 הנני כי קראת לי שחשב שהוא היה קורא אותו ויאמר לא
 קראתי בני טוב שכך ויוסף יי קרא שמואל בשלישית ויקם וילך
 אל עלי ויאמר הנני כי קראת לי ויבן עלי כי יי קורא לנער ויאמר
 עלי לשמואל לך שכך והיה כי יקרא לך ואמרת דבר יי כי שומע
 עבדך לא אמר דבר יי אלא דבר לפי שאמר בלבו איני יודע אם
 יי או מלאך אחר או דבר אחר והוא שקול כנגד משה למשה
 אמר הקדוש ברוך הוא לא כן עבדי משה ככל ביתי נאמן הוא
 ולשמואל אמר וידע כל ישראל מוז ועד באר שבע כי נאמן
 שמואל לבניא ליי לפיכך אמר הכתוב אם יעמוד משה ושמואל
 לפני אינ נפשי לעם הזה והיה שקול כמשה ואהרן שנא משה
 ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו הוא היה מאיר עיניהם של
 ישראל שנאמר ובר אלהים טרם יככה ושמואל שוכב בהיכל
 יי אשר שם ארון אלהים / משה ושמואל לא היו כחזקאל שכל
 מה שהוא דואר אומר וכמו שנאמר בשנת מות המלך עזריהו
 ואראה את יי וישב על כסא רם ונשא ושליו מלאים את ההיכל
 ולפיכך קרא הכתוב בן אדם / ארבעה הם היים וקראם הכתוב
 מתים ואלו הן האביון והמצורע והעור ומי שאין לו בני
 המצורע מנין שנאמר בשנת מות המלך עזריהו / ולמה כינהו
 הכתוב מת אל משה שנצטרע שנאמר בשנת מות המלך עזריהו
 כשנצטרע שרפים ממעל לו בשמים לשמשו / בשתים יכסה
 פניו / בצניעות שלא יראה גופו לפני גופו / בשתים יכסה
 רגליו שלא יראה ויביט לצד שכינתו / וכשתים יעופף / וכי
 כנפים מעופף / אלא מכאן תקנו חכמים לעוף אדם על רגליו
 בשעת שאומר שליח צבור קדוש קדוש יי צבאות ותנוחמא
 אמר כספ רגלים לפי שהם ככף רגל עגל שלא להזכיר עון
 העגל את ישראל / וקרא זה אל זה ואמר / נוטלין רשות זה מזה
 שלא להקרי האחד ויתחיל ויתחייב שריפה לא אם פתחו כולם
 באחד / ענין וכו' / וינעו אמות הסיפים / הם המזוזות מזוזות

ההיכל / מקול הקורא מקול המלאכים וקוראים הוא הויה יום
 הרעש שנאמר בו ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עזריה
 מלך יהודה וגו' כי ביום שעמד עזריה להקטיר בהיכל רעשו
 שמים וארץ ובאו השרפים לשרפו בשריפה כמו שנאמר ואש
 יצאה מאת יי ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי
 הקטורת / על שהקריבו קטורת זרה / וזהו שקראם שרפים /
 שכאו לשורפו / ובאו שמים כמו כן לשורפו / והארץ לכולעו /
 כסבוריה דינו להבלע קקרח שערער על הכהונה יצאתה כת
 קול ואמרה זכרו לבני ישראל / ולא יהיה קקרח וכעתו
 שערער על הכהונה לא יהיה קקרח בכליע וכעתו בשריפה
 אלא כאשר דבר יי ביד משה לו / כי משה בסנה שנאמר הבר
 נא יד בחקך ורציארה מצורעת כשל / כלומר שיצטרע
 המעורר / אף הצרעת זרחה כמצחו והויה נחשב כמת / וכן אתה
 מוצא במרים שנאמר צאו שלשתכם לא היה צריך משה לצאת
 שלא דבר עמו כלום / אלא כדי שיהא מזומן להתפלל על מרים
 לדפא אותה ויקרא אהרן ומרים למה קראן ועזב למשה לפי
 שאומדין מקעת שבחו של אדם בפניו וכולד שלא בפניו / וכן
 מצינו בנח שלא בפניו אמר איש צדיק תמים ובפניו אמר כי
 אותך ראיתי צדיק לפני / דבר אחר של יי ישמע בניצפתו של
 אהרן / אמר שמעו נא דברי / אין נא אל מלשון בקשר / אם
 יהיה נביאכם יי במראה אליו אתודע שכיתני אין נגלת עליי
 באספקלריא מאירה לא בחלום וחזיון ולמה לא שדברו במשה
 שנאמר ותדבר מרים ואהרן במשה ואין דבור בכל מקום אל
 לשון קשה וכן הוא אומר דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות
 ואין אמירה אל תחננו וכן הוא אומר ויאמר אל נא אחי
 תרעו / ויאמר שמעו נא דברי / כל נא לשון בקשה / ולמה אמר
 תחלה מרים ואחר אהרן אל משה שהיא פתחה דבר תחלה
 ולפיכך הקדימה הכתוב ומה אמרה הרק אך במשה דבר יי
 כלומר במשה דבר יי לבדו שפירש מאשתו הלא גם בנו דבר
 כמו כן דבר עמנו ולא פירשנו מדרך ארץ / ומנין היתה יודעת
 מרים שפירש משה מן האשה / דבי נתן אומר מרים היתה כעז
 צפורה שנאמר למשה אל רד ומיד מתנבאים כמחנה וכוין
 ששמערה צפורה אמרה אוי להם לנשותיהם של אלו ומאי זה
 זמן פירש משה מדרך ארץ / אלא בשעה שאמר הקדוש ברוך
 הוא למשה כסיני קודם מתן תורה שיקדש את העם ואמר להם
 לשלשת ימים אל תגעו אל אשה / פירשו הם מנשותיהם
 ופירש משה מאשתו ואחר מתן תורה אמר לו הק"ה לך
 אמור להם שובו לכם לאהליכם / ואתה פד עמוד עמודיאל
 תשוב לדרך ארץ וכשאמרה צפורה אוי לנשותיהם של אלו הן
 נזקקין לבכוארה שיהו פורשים מנשותיהם כמו שפירש בעלי
 הימני / ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן ומה מרים שלא
 בתכונה לגנותו של משה נעגשה קל דומר למספר בגנותו
 של חבירו ובלשון הרע ילקה האדם בצרעת כי אשר כושית
 לקח כושית בגימטריא יפת מראה חטובו של זה כחטובו של
 זה האשה כושית מגיד שהכל מודים באפיה כשם שהכל
 דוברים בשדירותו של כושית על אודות האשה על אודות
 גידושיה / כי אשה כושית לקח / מה תלמוד לומר אלא יש לך
 אשה נאה ביופיה / נאה במעשיה / או נאה במעשיה ואין נאה
 ביופיה / וזו נאה בכל ועתה גירשה ועל שם ניה נקראת כושית
 כאדם הקורא לבנו נאה / כושי כדי שלא תשלוט בו העין
 והאיש משה ענו מאד / ענו שפל וסכלן / דבר אחר ענו
 מאד מלשון עונת כלומר שאם היה שומע אלו הדברים
 ידע היה לענות ולהשיב טענות כנגדן / ויאמר יי פתאום
 שנגלה

אשר התפללת אלי אל סנחריב מלך אשור שמעתי הבנינות
 בו רוח וגו' וכן ודבר עמיה ארבע מאה מלכין אחידי סיפין
 ורומחין וגו' ויהי כלילה ההוא ויצא מלאך יי' ויך במחנה אשור
 מאה ושמנונים וחמשה אלף משכימו בבקר והגדה כלם פגרים
 מתים ויסע מלך וישב סנחריב מלך אשור וישב בניגוד אמר
 לחכמים למה אהבתו של הקבה עם ישראל יותר מכל אומות
 העולם אמרו לו אבא יקן היה להם ושמו אכרהם ובה לשחוט
 בנו להעלותו ועולה אמ' להם שחטו אמרו לו לאו אמר להן הוא
 על שהיה רצונו לשחוטו היה אהבה כינו לבין אלהיו אמר אני
 אשחוט את בני ואעלהו לו לעולה וכן עשה שנאמר ויקח את
 בנו אשר ימלך תחתיו ועלהו לעולה אמר הקבה מה אומות
 העולם שלא נתתי להם חקים ומשפטים הם עושים לשמי
 שנאמר ובכל בקים מוקטר מוגש לשמי וגו' מיד ויהי קצף
 גדול על ישראל לפיכך אמר יונה הגוים מיד יעשו תשובה
 ויהי רגזו של הקבה על ישראל שאמר הקדוש ברוך הוא הגוים
 שלא נתתי להם חקים ומשפטים העת שאני נחר עליהם גזירה
 והם יודעו מיד הם שבי ישראל לא כן שבכל עת אני שולח להם
 נביאי והם קשי עורף ולפיכך ויהי קצף גדול ולא עוד שישירא
 קורין לו נביא שקר אלא אף אומות העולם קורין לוכן אמר
 יונה אני בורח מלפניו למקום שאין שם כבודו מה אעשה אם
 אעלה לשמים שם כבודו שנאמר על השמים כבודו ואם על
 הארץ שם כבודו שנאמר מלא כל הארץ כבודי הריני בורח
 לים שאין נאמר שם כבודו ירד ליפו ולא מצא שם אניה לירד
 והאנייה שירד בה יונה היתה רחוקה מפרו מהלך שני ימים
 לבסות את יונה מה עשה הבה הביא סער גדול בים והחזירה
 ליפו וראוה יונה ושמה בלבו ואמר עכשיו אני יודע שדרכי
 מיושרת לפני ה' והוא לא ידע כי הקבה מסכב הדבר להודיעו
 ששם כבודו אמר להם אבא עמכם ודרך כל האניות כשאדם
 יוצא מהן הוא נותן שכרו ויונה כשמתר לבו הקדיש דתן שכרו
 שנאמר ויקם יונה לכרוח תרשישה מלפני יי' פרשו מהלך יום
 אחד ובה עמכם כסער גדול בים מימינם ומשמאלם ודרך כל
 האניות שבאות ושבות בשלום שותקות והאנייה שירד בה
 יונה היתה בה צרה גדולה להשכר שנאמר וי' הטיל רוח גדולה
 אל הים רבי הכינא אמר רבים לשונות היו באנייה וכל אחד
 ואחד אהיו ביזו אמרו האלו שיענ' ויציל אותנו מן הצרה הזאת
 הוא האלהים ועמדו וקראו איש בשם אלהיו ולא הועילו
 יונה בצרת נפשו נדרס דושין ובה אליו רב הדוכל אמר לו הרי
 אנו עומדין בין מות להיים ואתה נדרס כאי זה עם אתה אמר
 להם עברי אנכי אמרו לו והלא שמענו כי אלהי העברים גדול
 הוא קרא אל אלהיך אולי יעשה לנו ככל נפלאותיו שעשה
 לכם בים סוף אמר להם כשכילי הצרה הזאת שבאה עליכם כי
 מלפניו אני בורח כי תשכתי כי אין בים כבודו ועכשיו אני רואה
 כי בים וכיבשה כבודו אמר להם כשכילי שאוני והטילוני את
 הים וישתוק הים מעליכם רבי שמעון אומר לא קבלו האנשים
 מן יונה להפילו לים והפילו גורלות כמו שבאם ויפילו גורלות
 ויפול הגורל על יונה מה עשו נטלו את הכלים אשר באנייה
 והשליכו אותם לים להקל מעליהם ולא הועיל מאומה בקשו
 לחזור ליבשה ולא יכולו שנאם ויחזרו האנשים מה עשו נטלו
 את יונה ועמדו על גבי הספינה ואמרו אלהי עולם יי' אל תתן
 עלינו דם נקי שאין אנו יודעין מה שיכור של זה האיש והוא אום
 בפיו בשכילי הצרה הזאת באר עליכם הטילו אותו עד
 ארכובותיו ועמד הים מועפו לקחו אותו וצלו והיה סוער
 עליהם הטילו אותו עד שיבורו ועמד הים מועפו לקחו אותו

אצלן ויהיה סוער עליהם הטילו אותו כולו מיד שתק הים
 מועפו שנאמר וישאו את יונה ויטילוהו וגו' וימן יי' דג גדול
 לבלוע את יונה ויהי יונה במעי הדג שלשה ימים ושלשה
 לילות ונכנס יונה לתוך פיו כאדם שהוא נכנס לבית הכנסת
 גדולה והיו שתי עיניו של דג כחלונות מפותחות מאירות
 ליונה רבי מאיר אומר מרגלית אחת תלוייה במעיו של דג
 וזויה מאירה ליונה כשמש הזה שהוא מאיר בגבורתו כצהרים
 והיה יונה כל מה שבים ושבתהומות שנאמר אור זרוע
 לצדקן ולישרי לב שמחה אמר לו הדג ליונה אי אתה יודע
 שבא זמני להאכל לתוך פיו ליתן אמר לו הוליכני לשם ואני
 בעול אותך ואת נפשו הוליכו אצל ליתן אמר לו לליתן
 בשכילך באתי לראות מדרך בים ולא עוד אלא שאני עתיד
 ליתן ליתן חבל בעוארך ולעלות אותך לסעודה גדולה של
 צדיקים הראהו הותמו של אכרהם אבינו הביט לכדי ודאהו
 ליתן וכרח מהלך שני ימים לפני יונה אמר לו לרג הריני
 הצלתך מפיו של ליתן הראיני כל מה שבים וכתהומו והראהו
 גהר גדול של מימי אוקיאנוס שנאמר תהום יסוככני והראהו
 שכילי ים סוף שעברו ישראל בתוכם שנאמר סוף חכוש לראשי
 והראהו מקום שמשברי הים וגליו יוצאין שנאמר כל משכילך
 וגלך עלי עברו והראהו עמודי ארץ במכוניה שנאמר והארץ
 בריחה בעדו לעולם והראהו שאול תחתית שנאמר ותעל
 ומשחת חיי אלהי והראהו גוים דכתיב מבטן שאול שועתי
 שמעת קולי והראהו תחת היכל יי' שנאמר לקצבי הים יודתי
 מכאן אנו למדים שירושלם על שבעה הרים עומדת וראוה
 שם אבן שתייה כקורה בתהומות וראוה שם בני קרח עומדין
 ומתפללין עליה אמר לו ליונה הרי אתה עומדת תחת היכל יי'
 התפלל ואתה נעברה מיד אמר יונה לרג עמוד במקום עומדך
 שאני מכקש תפלה להתפלל ועמדו הדג והתחיל יונה מתפלל
 לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם בקראת מוריד ומעלה
 הרי ירדתי העלמי בקראת ממית ומחיה הרי הגעת נפשי לבות
 החייני ולא נענה עד שיבא מפיו אשר נדרתי אשלכתי אשר
 נדרתי לעלות את ליתן ולעלות לפניך אשלים ביום ישועות
 ישראל שנאמר ואני בקול תודה אזכרה לך אשר נדרתי מיד
 רבו הקדוש ברוך הוא והקיא את יונה ליבשה שנאמר ויאמר
 יי' לרג ויקא את יונה אל היבשה וראו המלאח את כל הניסים
 והאותות והנפלאות הגדולים שעשה הקדוש ברוך הוא עם
 יונה ועמדו והשליכו איש אלהיו שנאמר משמרים הכלי שווא
 הסדם יעזבו וחזרו ליפו ועלו לירושלם וכלו את בשר ערלת
 שנאמר ויראו האנשים ראה גדולה את יי' ויבטחו ובה ליי' וירדו
 בדרים וכי זכחו זכח אלא כרת מלה שהוא כדם זבח ונדרו
 כל איש מהם להכיא את בניו ואת כל אשר לו לאלהי יונה
 ונדרו ושלמו עליהם הוא אומר את הנדים גרי הצדק
 חסלת פרשת ויקרא

פרשת צו את אהרן

זאת תורת ה' צוה ומהו עולה אלא שהיא עולה
 לפני הקדוש ברוך הוא ומכפרת על עונותיהם
 של ישראל כי בעת שעשה אברהם עולת האיל
 שנאם וישא אברהם את עיניו וראו והנה איל אור ומהו אחר
 אלא אור שראה הקדוש ברוך הוא כי בכל לבנו ובכל נפש בא
 להעלות ליצחק בנו לעולה ושלח לו האיל אמר ודכמים כן
 מששת

אל משה

למרה אמר ויקרא אלא בשביל
 שאמר למעלה ולא יכול משה
 לכוא אל אהל מועד כשרתה
 השכינה באהל מועד ולא יכול
 לכוא לפי ששכן עליו העין
 ולפיכך קראו הקבה מאהל מועד
 למה לאמר מהו לאמר לבני
 ישראל אדם כי יקריב מכס קרבן
 למרת אמר אדם ולא אמר
 איש ירצה לומר כי יחטא חאדם
 כמו אדם הראשון שנתת היל
 לחטא וקריב קרבן למה אמר
 מן הבחמה כשאמר מן הבקר
 ומן הצאן אלא ירצה לומר
 להבדילו מן הכהונה שלא ירד
 נפשו לשאול תחתית כמו
 הבחמה שיורדת נפשה למשרה
 לארץ כמו שנאמר מי יודע
 נפש האדם העולה היא למעלה
 ונפש הבחמה היורדת היא
 למטה וכן אין אדם יודע אלא
 כמו שאמר הכתוב ומי יודע
 שוב ונחם האלהים זה פשרו
 מי יודע שהוא חוטא ישוב אל
 האלהים ויכפר לו על כל עונותיו
 מהו ונחם אלא ונחם הוא על
 הרעה שדבר לעשות לו וכן הוא
 אומר מי הוא שיוודע ויבין
 ויש לו דעה ויבין יודע כי נפש
 האדם עולה היא למעלה למקום
 שנגזרה משם ורוח הכהונה יורדת
 היא למטה לארץ שכן אמר המלך
 שלמה ענה והרוח תשוב אל האלהים
 אשר נתנה ואי זה רוח שתשוב
 אל האלהים אשר נתנה אליו
 רוחות הצדיקים והחסידים ובעלי
 תשובה שעומדין לפניו במעלה
 גדולה והוא החיים שאין עמה
 מות וחטובה שאין עמה רעה
 הוא שכתוב בתורה למען ייטב
 לך לעולם ומפי השמועה למרבו
 למען ייטב לעולם שכולו טוב
 והארכת ימים לעולם שכולו ארוך
 ושכר הצדיקי הוא שיזכו והיו
 לטובה אשרי האיש שזכה לטובה
 ולעונג המקום יזכנו להתענג
 בה עם הצדיקים וכבר הודיעונו
 חכמים הראשונים שטובת חיי העולם
 הבא אין כח באדם לדורשה
 ולאומרה ואין יודע גדולה ויופיה
 ועצמה כי אין לה ערך ולא
 דמיון ודמות וכן אמר הכתוב
 עין לא ראתה אלהים זולתך
 יעשה למחכה לו כלומר הטובה
 שלא ראה אותה עין זולתך
 אלהי וזה שקראו אותו חכמים
 העולם הבא לא מפני שאינו
 מצוי עתה אבל לנו שהיוס
 בעולם הזה יש לבוא ולפיכך
 אומר העולם הבא לאחר שיוצא
 אדם מעולם זה ומי שאומר
 שזה העולם אבד ואחר כך
 יבוא העולם הבא אין הדבר כן
 לא שהצדיקים כשיוצאין מעולם
 מיד עולי ועומדין במעלה זו
 שנאמר מה רב טובך אשר
 צפנת ליריאיך פעלת לחוסים כך

ושל רשעי שוטפות ככל העולם
 ולא ימצאו מנוח לכף רגליהם
 ואינה עולה למקום שנגזרה
 משם עד יב חדש עד שיכלה
 הנוף מה היא עושה הולכת
 והוורת על הקבר וקשה עליה
 ראיית הנוף נרקב ושחוא רמה
 ותולע ולמה הדבר דומה לאדם
 שהיה לו בית נאה ונופל
 מה הוא עושה הולך ורואה
 אותו בכל יום שצומח בו
 קוצים וכסו פניו חרולים
 וגדר אבניו נהרסה ונכרת
 ומתאבל עליו בשביל שהוא
 רואה כך וכן הוא הרוח שוטט
 ככל העולם וחוזר לקבר
 וכן אמרו חכמים קשה רמה
 למת כמו שבבשר החי ומנין
 שהנפש מתאבלת עליו שנאמר
 אך בשרו יכאב ונפשו עליו
 תאבל הוי ככהמה ויאבד
 ככהמה ולפיל אמר מן
 הבחמה ואחר מן הבקר
 ומן הצאן לפי שיקריבו מן
 הצאן ומן הבקר כדי שלא
 תרד נפשו למטה ככהמה
 ולמרת קריבין קרבן מן
 העוף ומן הכשבים ומן
 הצאן ומן העזים ולא מן
 הדגים שנאמר אם מן העוף
 עולה קרבנו אלא בשביל שהם
 בשר ודם כמו האדם ויוצאין
 מבטן אמן כמו האדם מכפרין על
 האדם אבל הדגים כיצים הם
 ויוצאין מהן וחייין אמרו חכמים
 כל דמות שברא הכה כיבשה
 ברא כים ברגים רבי טרפון
 אומר ממונה היה הדג
 מששת ימי בראשית לבלוע את
 יונת שנאמר וימן יי דג
 גדול ביום חמישי ברח יונה
 מפני אל היו ולמד ברח אלא
 שפעם ראשונה שלחו להשיב את
 גבול ישראל ועמדו דבריו
 שנאמר הוא השיב את גבול
 ישראל פעם שניה שלחו לירושלם
 להחריבה ועשה הקבה כרוב
 רחמיו ונחם על הרעה ולא
 הרבה והיו קורין אותו נביא
 השקר פעם שלישית שלחו אל
 כינורה להחריבה דן דין
 יונה בינו לבין עצמו אמר
 יונת אני יודע שהגוים קרובים
 שובה הם עכשיו אם אלך
 בשליחותי מיד יעשו תשובה
 והקבה ארך אפים ורב
 חסד והעת שיעשו תשובה
 מיד ירחם ויקצוף הכה על
 ישראל כמו שעשה בימי
 סנחריב כשבא רכשקה
 להרף אלהים חיים אמר
 אברתי אך דבר שפתים
 עצה וגבורה למלחמה ועתה
 על מי בשחת כי מרדת כי
 וכי תאמרו אל יי אלהינו
 בטחנו הלא הוא הסיר חזקיו
 את כמותו ואת מזבחותיו
 מה עשה חזקיו באותה שעה
 ויתפלל חזקיו ויאמר יי אלהי
 ישראל יושב הכרובים אתה
 הוא האלהים לבדך לכל
 ממלכות הארץ אתה עשית את
 השמים ואת הארץ הטה יי
 אזנך ושמע את דברי סנחריב
 אשר שלחו להרף אלהים חיים
 וישלח ישעיהו בן אמוץ אל
 חזקיו לאמ כה אמר יי אלהי
 ישראל

על ידו בצלאל ואהליאב ולפי שהיה משה מיער העלים הקדוש
ברוך הוא מהם ולא היו יכולין להעמידו כיון שהשיחו פניהם
מכל מקום ולא היו יכולין להעמידו נכנסו כל ישראל אצל
משה אמרו משרה רבינו כל מרה שאמרת לנו עשינו וכל מרה
שצויתנו ליתן ולהוציא נתנו הכל והרי כל המלאכה לפניך
שנאמר חסרנו שום דבר או יתרנו על כל מה שאמרת לנו ראיה
הכל לפניך והיו מראין לו כל דבר ודבר שנאמר ויביאו אל
המשכן אל משה וגו' וכתוב וירא משה את כל המלאכה וגו'
אמרו לו כך וכך אמרת לנו לעשות על כל דבר ודבר אמ' להם
הן אמרו להנאם בן למה אינו מעמידו שהרי היו עמו בצלאל
ואהליאב וכל חכמי לב ולא היו יכולין להעמידו לכך היה משה
מיער על דבר זה עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשרה לפי
שהיית מיער שלא היה לך עשיית ולא חלק במלאכת המשכן
לפיכך לא כלו אותם חכמים להעמידו בשבילך כד' שיעידו
כל ישראל שאם על ידך אינו עומד שוב אינו עומד לעולם ואיני
כותב לו הקמה לא על ידך שנאמר ויקם משה את המשכן וכן
הוא אמר וידבר י' למשה ביום החדש הא' באחד לחדש תקים
את משכן אהל מועד אמר משרה רבנו של עולם איני יודע
להעמידו אמר לו עסקו בידך ואתה מראת להעמידו והוא
עומד מאיליו ואני כותב עליך שאתה הקימותו שנאמר והיו
בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש תקם המשכן ומו
העמידו משה שנאמר ויקם משרה את המשכן אמר רבי חייא
בר יוסף כל ימי הביולואי היה משה מסרקו ומעמידו בפעמים
בכל יום שנאמר תקים ויקם ויש אומרי ג' פעמים מזרח הפסוק
תקים ויקם ויקם שהיו מראין לו כל דבר ודבר הוילא יגרע
מצדיק עיניו מיד ברכם שנאמר ויברך אותם משה מה ברכיה
ברכן רבותינו אמרו י' אלהי אבותיכם ר' מאיר אומר יהי רצון
שתשרה שכינה במעשה ידיכם והם אמרו ויהי כועם י' וגו'
ולמה כתב פעמים כאשר צוה י' את משה לפי שהרהרו ישראל
אחרי משה בשעת שהיו מעמידין המשכן ולא היה עומד כשבא
דבר קל למשה לעשותו וראו כי בדבר קל עשהו אמרו משרה
הכניסנו בכל הטרחה הזו מעצמו לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא
הואיל והרהרת אחרי הריני כותב שמי על כל דבר ודבר שאני
צויתו אותו לכך כתיב כאשר צוה י' את משה בכל פעם ופעם
אמר הקדוש ברוך הוא אם בקש אדם להרהר אחרי משרה
יהרהר אחרי שאני אמרתי לו כל זאת ושיעשו לי המשכן
ואימתי נאמר לו לעשות המשכן ביום הכפורים לפי שעלה

להר' ג' פעמים ועשה שם ק' יום כל כסיון שעלה לשם עד יום
הכפורים שהיא בתשרי ואותו היום נאמר וינחם י' על מעשה
העגל ואותו היום אמר לו סלחתי כדברך ואותו היום נאמר
לו ועשו לי מקדש וכו' ביום אמר לו וסלחת לעונינו ונתת לנו
היום הזה תבחי לנו סליחה לדורות וכו' ביום אמר לו הקדוש
ברוך הוא כי ביום הזה יכפר עליכם ועשו המשכן בחרוץ
ובשמחה ולכמ' חדשי נגמרה מלאכת המשכן שמואל בר נחמן
אמר בשלשה חדשים נגמרה מלאכת המשכן תשרי מרחשון
כסליו והיה מונח ומפרק שבת שכט ואדר והעמידו באן בניסן
רבי חנינא אומר באדר היתה נגמרת מלאכת המשכן למד
שהמלאכה שנעשית בקיץ ביום אחר נעשית בחורף בשני ימי'
אמר ר' שמואל בר נחמני הואיל ובעשה המשכן בג' חדשי למת
לא עמד מיד אלא בפני שהשק הקדוש ברוך הוא לערב שמחת
המשכן בשמחת היום שנולד בו יצחק אבינו לפי שבאחד בניסן
נולד יצחק אמר הקב"ה הריני מערב שמחתכם שמחה בשמחה
והיו לי בני הדור מרננין ומהרהרין ואומרין למה נגמל מלאכת
המשכן ואינו עומד מיד ולא היו יודעים מחשבתו ועצתו של
הקדוש ברוך הוא ועל זה אמר המלך דוד כי שמחתני י' בפעלך
במעשה ידך ארנן כי שמחתני י' בפעלך וזוהי אהל מועד
במעשה ידך ארנן זה בנין בית המקדש שיבנ במהרה בימינו
מה גדלו מעשיך י' מאד עמקו מחשבותיך שהיית חושב לערב
שמחה בשמחה יום שנולד יצחק אבינו ואותו היום נטל עשרה
עפרות כראיתא בסדר עולם וגו' ולפיכך איש בעד לא ידע
אלו הליצנין והמפשין שבדור שלא היו יודעים מחשבתו של
הקדוש ברוך הוא וכסיל לא יבין את זאת שלא היה יכול אדר
מחס להקימו ולא בצלאל ולא אהליאב ולא החכמים העושים
את כל מלאכת הקדש כדי שיבא משה וישול את שלו לפי שהיה
מצטער שלא עשה בו כלום לפיכך ויקם משה את המשכן וגו'
ולא בצלאל ולא אהליאב ולא החכמים העושים וכתוב והיה
ביום כלות משה את המשכן כיון שהוקם המשכן מיד יודת
שכינתו לתוכו שנאמר ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי
שכן עליו הענן וכבוד י' מלא את המשכן וכתוב כי ענן י' על
המשכן וגו' אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה היתה שכינתי
ביניכם ולעיניכם שנאמר ומראת כבוד י' ולעיתיד לבוא
שכינתי אינה זרה מכם לעולם שנאמר ושכנתי בתוך בני
ישראל ולא אעזוב את עמי ישראל
ברוך י' לעולם אמן סלה

נשלם ספר ואלה שמות תהלה ועון לשוכן בשמי מרומות

וכרחך אתה נוצרת ועכשיו דע שעל כרחך נולדת ועל כרחך
אתה מת ועל כרחך אתה עתיד ליתן את החשבון לפני מלך
מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ואינך רוצה לצאת משם עד
שמכהו ומכב' לית את הבר שחוא דלוק על ראשו ומוציאו לאור
העולם בעל כרחו / מיד שוכח התינוק כל מה שראה ביציאתו
וזכר מה שהוא יודע ולמה התינוק בוכה ביציאתו על מה שאבד
מקום הגנה והרחוק ועל העולם שיצא ממנו באותה שעה
מתחלפי עליו שבעה עולמות עולם ראשון דומה למלך שהכל
שואליו בשלום / ומתאוין הכל' לראותו / ומחבקין ומשקין
אותו מפני שהוא בן שבה / עולם שני דומה לחזיר שהוא שוגש
באשפתות / כך הוליד שוגש בצואה כשהוא בן שנתיים / עולם
שלישי דומה לגדי שהוא מרקד לכאן ולכאן במרעה טוב
לפני אמו כך התינוק מתענג לפני אביו ואמו ומרקד לכאן
ולכאן ומשחק והכל שמחים בו / אימתי כשהוא בן חמש / עולם
רביעי דומה לסוס שהוא מהלך בסטרייא ואימתי כשהגיע
על פדקו כשהוא בן שמונה עשרה כשם שהסוס דף ומשתבח
כך הנער משתבח בבחירתו / עולם חמישי דומה לחמור שמניחין
עליו אוכף כך לבני אדם מניחין לו אוסופו עליו נותנין לו אשה
ומוליד בנ' וכמו ויחזיר וחולך לכאן ולכאן ומביא מזון ומפרנס
לבניו ומכלכלן ונותנין עליו משה והוא מעומם מן כבים ובנות
ואימתי כשהוא בן ש' שנה / עולם ששי דומה לכלב שהוא חסוף
לכאן ולכאן ונטל מזון ונותן לזה ואינו מתבייש / עולם שביעי
דומה לקוף שנסתבה דמותו מכל הבריות שואל על כל דבר
ודבי ואוכל ושומע כמו בער ומשחק כבוד תינוק וישוב לימי
עלומיו בדיעת אבל לא בדרך אחר ואפילו בניו ואנשי ביתו
מלעיגין עליו ומקללים אותו ושונאין אותו וכשהוא דובר
שום דבר אומרים לו הניחו לרכי הנה נער וזקן והוא דומה
לקוף בכל ענייניו וכל דבריו ואפילו התינוקות מלעיגין עליו
ומשחקין בו ואפילו צפור דודר יכערהו משנתו לסוף הגיע זמנו
באלו אותה המלאך ואומר לו תכירני אומר לו הן ואומר לי
למה באתה לי היום מכל שאר הימי אומ' המלאך כדי להוציאך
מן העולם כי הגיע זמנך להפטר מיד מתחיל בוכר ומשמיע
קולו מסוף העולם ועד סופו / ואין הבריות מכירין ולא שומעין
את קולו חוץ מן התרנגול בלבד / ואומר למלאך והלא כבר
הוצאתני משני עולמות והכנסתני בזה העולם אמ' לו המלאך
והלא כבר אמרתי לך שעל כרחך נוצרת ועל כרחך נולדת ועל
כרחך אתה חי ועל כרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני
הקדוש ברוך הוא והן הן ארבעה מחנות הראה הקדוש ברוך
הוא לאליהו ול שנאמר צא ועמדת בהר וגו' / אמר לו אליהו
מה הן אלו ארבעה מחנות שאתה רואה אמר לו רבן העולם
איני יודע / אמר לו הקדוש ברוך הוא אלו ארבעה עולמות
שאדם עובר עליהם אלו הם רוח גדולה וזקן הוא העולם הזה
שהוא דומה לרוח שהוא עובר / ואח' הרוח רעש אחר העולם
הזה יום המיתה שדומה לרעש שמרעיש כל גופו של אדם /
ואחר הרעש אש / הוא אחר המיתה דינה של גיהנם שהוא
כולו אש ואחר האש קול דממה דקה / אחר דינה של גיהנם זהו
יום הדין הגדול שנאמר כי גדלה יום וגו' / אל ישאר בו אלא
הקדוש ברוך הוא לבדו בעולמו בלבד שנאמר ונשגב יי לבדו
ביום ההוא / ועליו הוא מפורש בקבלה על ידי דוד מלך ישראל
שנאמר לא נכחד עצמי ממך אשר עשיתי ככתר רוקמתי
בתחתיל ארץ / במדור התחתון שבמעו אמו / דבר אחר רוקמתי
בתחתיות ארץ היו ברוך אשר יצר את האדם בחכמה כמו
שברא שמים וארץ בחכמה / שנאמר יי בחכמה יסד ארץ וגו' /

ובבצלאל / אומר ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה
ובדע' כמה שברא הקדוש ברוך הוא עולמו ויצר את האדם
אלו בצלאל ועשרה עמו המשכן ועוד שאמר יי בחכמה יסד
ארץ וכדעתו שחקים נבקעו / וכתיב ואמלא אותו וגו' / הרי
שלוש עולמות מה שאומר בה אומר בה / הרי עשרה גדולות
עד אין חקר וגו' / כשרצה הקדוש ברוך הוא לעשות האדם /
אמר לתורה נעשה אדם וגו' / אמרה לפניו רבן העולם מי
האדם שאתה רוצה לעשות קצר ימים ושבע רגזיבא לידי השא
ואם אין אתה מאריך אפך עמו ראוי שלא לא לעולם / אמר
ועל הנם נקראתי ארץ אפיס ורב חסד / התחיל מקפץ את גופו
של אדם הראשון מארבע רוחות העולם כדי שלא תאם הארץ
אין עפר גופך משלי אם לוקח ממזרח ויפטר כמערב כדי שלא
תאם ארץ מערב אין עפר גופך משלי לא אקבלך זלפכ' כסלו
מארבע רוחות העולם כדי שבכל מקום שיפטר שיקבלו
הארץ כי כמו שנאמר כי עפר אתה וליב טעות היה היום כשעה
ראשונה עבר עפרו של אדם בשנייה גבלו מן המזרח למערב /
שנאמר אחר וקדם צרתני / אחר זה מערב / וקדם זה מזרח /
כמו שנאמר קדמה מזרחה וראוהו ונתיראו מלפניו היו סבורים
שהוא כראם וכאו להשתחוות לו / אמר להן למרה באתם
להשתחוות לי נבוא' כלנו ודאה כל הבריות שברא הקדוש
ברוך הוא והיה תמה בלבו התחיל משבח ומפאר ליצרו ואומ'
מה רב טובך אשר צפנת לירואך / ואומר מה רבו מעשיך יי / קם
על רגליו והיה כתואר וכדמות אלהים והיה קובתו אחריו
והלכישו גאות ועזו וחמליכו עליהם ליוצרו ואמרו יי מלך
גאות לבש / וביאו אל המשכן אל משה / בשעת שבא משה
ואמר לישראל קחו מאתכם תרומה שמחו הכל שמחה גדולה
מיד הביאו הנדבה כשמחה וכוונות / ראה מרה כתוב ויבואו
האנשים על הנשים / שהיו דוחקין זה על זה שבאין האנשים
הנשים בערבוביא / ומביאין הנדבה שנאמר וכל אשר הכמת
לבגונו' לב בקרים הביאו הכל וכן כתיב והמלאכה היתה דיים
זנו' / ואמרו אל משה לאמר מרבים העם להביא להודיעך כמה
נדדו ישראל במלאכת המשכן / לאחד ב' ימים בקשו חכמי
לב להביא את נדבתם ולא יכלו שככר נאמר יצו משה וגו' /
והיו הנשיאים מצירין על שלא זכו במלאכת המשכן כלום /
אמרו היאך לא זכינו במלאכת המשכן כלום אם כן נתן בכנני
כהונה / אמר הקב"ה בני שטרדו ונדדו במשכן יכתב שכחן
במשכן בתורה / לפיכך כתיב והמלאכה היתה דים / והנשיאים
נתעצלו חסר אות אחת משמותם והנשיאים חסר יוד אחת ואחר
התחזקו במלאכת המשכן בצלאל ואהליאב ובעבודתן / כיון
שגמרו מלאכת המשכן היו יושבין ומעפין אימתי תבא שכינה
ותשרה בו / והיו מצטערין הכל מפני שלא שרתה שכינה עליה
מה עשו הלכו לחם אצל חכמי לב אמרו להן ומה אתם יושבין
העמידו אתם את המשכן ותשרה בו שכינה בינותיבו / היו
מבקשין להעמידו ולא יודעין ולא יכולין להעמידו וכשהן
חושבין להעמידו הוא נופל מיד הלכו אצל בצלאל ואהליאב
אמרו להם כווא אתם והעמידו המשכן שאתם עשיתם אותו /
שמו על ידכם ראוי לעבוד / מיד התחילו להעמידו ולא יכולו
התחילו מסיחין ומרננין ואומרי דאו מר עשה לנו בן עמרם
שהוציא את ממונינו במשכן הזה והכניס אותנו לכל הטורח
הזה ואמר לנו כי הקבה יורד מן העליונים ושורה בתוך יריעות
עזים שאמר ושכנתי בתוכם / ולמה לא היו יכולין להעמידו /
אלא שהיה משה מיצר על שלא נשתתף הוא עמהן במלאכת
המשכן כיצד הנדבה נתנת על ידי ישראל והמלאכה נעשית
על

אלה שישימו אתה ביהר על לבו כזו לקיים מה שכתוב יד
העדים תהיה כו בראשונה ומאותה שעה ואילך כל ישראל
פטורין לרגום אותם באבנים וכן עושים לכל מיתרה ומיתרה
שהוא חייב למות מיתת כד וכן שלוח צבור כשיש בידו כוס
של קדוש או של הבדלה והוא ירא מסס המות שלא יהא בכוס
הוא אומר סכרי מרבן ואומר הקהל לחיי כלו כי לחי יהא
הכוס ר' לוי אמ' משכן העדות שתי פעמים שהוא עדות לישראל
שמחל להם הקדוש ברוך הוא כמו שנאמר כי יסכר פי דוכרי
שקר אלו אומות העולם שאומרין לישראל שקר על עשיית
העגל ואמר משה להקכה כמה ידעון באי עולם ואומות העולם
שמחלת לישראל עשיית העגל אמר הקדוש ברוך הוא ועשו
לי מקדש ושכנתי בתוכם וידעו כל באי עולם שמחלתי לישראל
ולפיכך משכן העדות ואף כעלאל שבגרה אותו נשתבח לפני
הקדו ברוך הוא ולפני המלאכי נשתבח בעליונים ובתחתונים
שנ' ראה קראתי בשם וכתוב אחר אומ' ראו קרא י' ראה אמר
בעליונים וראה אמר בתחתונים ולפיכך אמר הכתוב ומצא
חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם איש אמונות רב כרכות זה
משה שנתמנה גזר על המשכן ושנו רבותינו אין עושי שררה
על הציבור פחות משנים אלא למשה שהיה נאמן שנאמר לא
כן עבדי משה בכל כיתי נאמן הוא דא"י כחכמה יסד ארץ וגו'
ואומר ואמלא אותו רוח אלהים ללמדך שהמשכן שקל כנגד
כל העולם וכנגד יצירת האדם שהוא עולם קטן כיצד כשברא
הקדוש ברוך הוא את עולמו כילוד אשה בראו מה ילוד אשר
מתחיל מטיבורו ומותח לראן ולכאן לארבעה צדדין כך התחיל
הקדוש ברוך הוא לברא את עולמו מאבן שתייה תחלה וממנה
הושטה העולם ולמה נקרא שמה אבן השתייה מפני שממנה
התחיל הקדוש ברוך הוא לברא את עולמו וברא בית המקדש
למעלה שנאמר מכון לשבתך פעלת יי אל תקרי מכון אלא
מכוון לשבתך כנגד כסא הכבוד כמו שכתוב לעיל ויצירת
הוולך כיצירת העולם כנגד יצירת הוולך במעי אימן אמ' רבי
וחנן מאי דכתיב עושרה גדולות עד אין חקר נפלאות עד אין
מספר תדע לך שכל הנשמות שהיו מן אדם הראשון ושהיו
עד סוף כל העולם כולן נבראו בששת ימי בראשית וכולן כנגד
עון וכולן היו כמתן תורה שנאמר כי את אשר ישנו פרה עמנו
עומד היום ואת אשר איננו פה עמנו היום ומה שאמר עושה
גדולות עד אין חקר אלו גדולות שעושה הקדוש ברוך הוא
ביצירת הוולך אלא בשעה שבא אדם לשמש עם אשתו רומה
הקדוש ברוך הוא למלאך הממונה על ההריון ושמו ליליה
והקדוש ברוך הוא אומר לו דע שזו הלילה נוצר אדם מוצע
פלוני דע לך והשמר כזו השיפה וטל אותה בכפך וזרה אותה
בגורן שלש מאות וששים וחמשה חלקים והוא עושה לו כן
מיד נוטל בידו ומביארה לפני מי שאמר הורה העולם ואומר
לפני עשיתי ככל אשר צויתני ושיפיה זו מה תהא נגזר עליה
מיד הקביר גוזר על השיפה מדה יהא בסופה אם זכר אם
נקבה אם חלש או גבור אם עני אם עשיר אם קצר ארוך אם
מקוער או נאה אם עברה אודק אם בזוי או גס וכן גוזר על
כל קורותיו אבל אם צדיק אם רשע לא לא הוא הדבר נתנו
בידו של אדם כלבד שנאמר ראה נתתי לפניך היום את החיים
את הטוב ואת המות ואת הרע מיד רומז הקדוש ברוך הוא
למלאך הממונה על הרחות ואומר לו הבא לי רוח פלוני שהיא
בגן עדן ששמו פלוני ותארו כך וכך לפי שכל הרוח' שעתידין
להבראות כולן הן נבראות מיום שכרא העולם עד שיכלרה כל
העולם הם בזומנין כבני אדם דכתיב מה שהורה כבר נקרא

שמו מיד הולך המלאך ומביא את הרוח לפני הקדוש ברוך
הוא וכשהרוח באר מיד כודעת ומשתחרר לפני מלך מלכי
המלאכים הקדוש ברוך הוא אותה שעה אומ' לרוח הקדוש ברוך
הוא הכנסי בטיפה זו שכיד פלוני פתח הרוח פיו ואומר לפני
רבנו של עולם די העולם שהייתי דר מיום שכראתני למרה
דצונך להכניסני בטיפה זו סרוחה שאני קדושה וטהורה ואני
גזורה מגזרת כבודך מיד אומר הקדוש ברוך הוא לנשמה
עולם שאני מכניסך בטיפה יהא לך כמה שהיית דר כו ובשעה
שיצרתך לא יצרתך אלא לטיפה זו מיד מכניסו הקדוש
ברוך הוא לשם בעל כרחו ואחר חוזר המלאך ומכניס הרוח
לתוך מעי אמו ומזמנין לו שני מלאכים ושומרין אותו שלא
יצא משם ושלא יפול ומכניסין אותו שם נר דלוק על ראשו
זשה מי יתנני כירחי קדם כימי אלוהי ישראל בהלו נר עלי
ראשי וגו' ומביט ורואה מסוף העולם ועד סופו נוטלו המלאך
משם והוליכו לגן עדן ומראה לו הצדיקים יושבין בכבוד
ועטרותיהם בראשיהם ואומר המלאך לאותו הרוח תדע לך מי
הם אלו אמר לו הרוח לאו אדוני חוזר המלאך ואומר לו הללך
שאת רואה נוצרו בתחלה כמותך בתוך מעי אימן ויצאו לעולם
ושמרו התורה והמצוות לפי זכו ונודמנו לטובה זו שאתה רואה
דע לך שסופך לצאת לעולם ואם תזכה ותשמור התורה של
הקדוש ברוך הוא תזכה לכך ולישיבת של אלו ואם לאו דע
וראיה שתזכה למקום אחר לעיב מוליך לגהינם ומראה לו
שם את הרשעים שמלאכי חבלה מכים אותן במקלות של אש
וקוראין ווי ווי ואינם מרחמין עליהם ואומ' לו עוד אותו המלאך
לאותו הרוח תדע מי הן אלו ואומר לא אדוני ואומר לו המלאך
אלו הנשרפין נוצרו כמותך ויצאו לעולם ולא שמרו התורה
וחקותיו של הקדו ברוך הוא לכך באו לחרפה זו שאתה רואה
ואתה דע לך שסופך לצאת לעולם והיי צדיק ואל תהי רשע
ותזכה ותחיה לעולם הבא ומנין שהוא כן שנאמר כי בן הייתי
לאבי רך ויחיד לבני אמי ויורני ויאמר לי יתמוך דברי לכך
שמור מצוותי וחייה כי בן הייתי לאבי קודם שיצאתי ממעי אמי
בנו הייתי של הקדוש ברוך הוא כי בן יסרני כמו האב שמיסר
את בנו רך ויחיד לבני אמי העת שהייתי רך והייתי יחיד שלא
היה שום אדם בחבורתי לבני אמי פי' קודם שאצא ממעי אמי
ויורני המלאך ויאמר לי יתמוך דברי לכך שמור מצוותי וחייה
כמו שנאמר לעיל ולכך על הכל בזהירו הקביר ומטייל אותו
המלאך מן הכקר ועד העירב ומראה לו במקום שהוציא עתיד
למו בו ומקום שהוא עתיד להקבר בו ואחר כך מוליכו ומטיילו
על כל העולם ומראה לו את הצדיקים ואת הרשעים ומראה לו
הכל וכעירב חוזרו לתוך מעי אמו וזקדוש ברוך הוא עושה
לו שם בריח ודלתים שנאמר ויסק בדלתים ים וכתוב ואשים
דברי כפיך וכצל ידי כסיתך עומד ואומ' לו הקדוש ברוך הוא
עד פה תבא ולא תוסיף וגומ' והוולד הוא מונח במעי אמו
תשע חדשים ג' חדשים הראשונים הוולד הוא דר במעי אמו
במדור התחתון והג' חדשים השני' דר במדור העליון וכשמגיע
זמנו לצאת לאויר העולם הוא מתגולל ויורד ברגע אחת מן
העליון לאמצעי ומן האמצעי לאתרון ומכל מה שאמו אוכלת
ושותרה בראשונה הוא אוכל ושותרה ואינו מוצא רע ולפיכך
נאמר עושה גדולות עד אין חקר נפלאות עד אין מספר לסוף
מגיע זמנו לצאת לאויר העולם והוא אומר לו למה אתה רוצה
להוציאני לאויר העולם מיד בא אותו המלאך ואומר לו באותה
שעה הגיע זמנך לצאת לאויר העולם והוא אומר לו למה אתה
רוצה להוציאני לאויר העולם המלאך אומר לו בני תדע שעל

היו מתין / תדע לך שבשעה ששבו פלשתים את הארון ובקשו להחזירו מיד הביאו את הפרות וקשרו אותן ובניהם אחריהן ודעו והבינו הפרות מיד מחזירי נתון עליהם ועקמו פניהם כלפי הארון והיו מנהיגין את הארון לפניהם שנאמר וישנה הפרות / מהו וישנה הפרות אלא שאמרו שירה שפתחו פיהן הפרות ואמרו שירה כיון שהגיעו לבית שמש וישמחו לראות כיון שנכנסה הרוח ונתגלה הארון הרג בהן ע' אלף איש שנאמר ויד באנשי בית שמש כי ראו בארון י' ע' אלף איש ראו מרה נסים בארון ולמה היו הנסים בשביל שהשיכה והתורה היתה בתוכו / וכל מקום שהתורה שם השכינה שם עמה שנאמר אז נדברו יראו י' איש את רעהו ויקשב י' וישמע לפיכך חביב הארון מכל כלי המשכן / ויצף אותו וזה שחזר אלו התלמידים בני תורה כי כמו שמתכבד העץ בזה יותר ויותר מתכבד התלמידים בתורה שהיא בתוך לבם / וכמו שיאמרו אינשי זה שחזר כך משהו התורה לבן וכליות של תלמידי חכמים שכך אמר הכתוב הנחמדים מזהב ומפזרוב / אנו מוצאין שאב הקדוש ברוך הוא על כל דבר ודבר ועשית ועל הארון אמר ועשו למה אלא שצוה לעשותו לכל ישראל שלא יהא לאחד מהם פתחן פה על חבירו לומר שאני נתתי הרבה בארון לפיכך אני לומר ואני יש לי בו יותר ממך ואתה לא נתת בארון כלום אלא מעט לפיכך אין לך חלק בתורה ולכך נמשלה התורה למים שנאמר הוי כל צמא לכו למים שהוא חנם / כשם שאין אדם מתבייש לומר לקטן ממנו למדני תורה למדני דבר זה וכשם שהמים כל הרוצה לשתות ישתה בלא מחיר כך כל הרוצה ללמוד תורה למד בלא מחיר וכלא כסף שנאמר לכו שברו בלא כסף וכלא מחיר ולמה נתנה התורה במדבר לומר מה המדבר מופקר לכל אף דברי תורה מופקרין לכל מי שירצה ללמוד תורה למד שלא יהא אדם אומר אני בן תורה ותורה נתונה לי ולאבותי ואתה ואבותיך לא הייתם בני תורה אלא אבותיך גרים היו לכך כתיב מורשה קהלת יעקב לכל שמתקהל כיעקב אפילו הגרים שעוסקין בתורה שקולין הם ככהן גדול שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני י' אלהיכם / לפיכך תורה אהת ומשפט אחד יהיה וגו' ואמר הקדוש ברוך הוא אתם עשיתם לפני ארון שיצא ממנו אור לכם לעולם הורה ולעולם הבא ועשיתם אותו לעבודתי וכן בעבור הארון שכבודו בו אני מאיר עליכם לעולם תבא שנאמר והיה אור הלבנה כאור החמה וגו' זכן הוא אומר קומי אורי כי בא אורך / אמר הקדוש ברוך הוא כל הדברים והמצוות שעשיתם והארון שהתורה נתונה לתוכו / לפיכך אני מאיר לכם ואני מטיב לכם הטובה הצפונה לצדיקי שנאמר מרה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כך נגד בני אדם / וכן הוא אומר אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמוחה / חסלת ויקהל

יוד ירושלם הבנויה בעיר שחכרה להיחדו כלום כעיר שכנה יה ותרנג ירושלמי ומתבגיא ברקיעא כקרתא דאיתבהרת כחדא בארעא ונשבט ששכינתו לא יכנס בשל מעלה עד שיבנה של מטה כמרה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא ומנין שכן כתיב בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר / ואומר ועתה מה לי פה נאם י' כי לוקח עמי חנם / רוצה לומר ועתה מה לי פה נאם י' / מרה אני מבקש פה בירושלם / אחר שלוקח עמי ממנה / חנם שאבוא בה לא אבוא / וחי רצון שיבנה במהרה בימנו / אמר רבי יעקב בר אסקי למה הוא אומר י' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך בשביל ששקול כנגד בריאת עולם / כיצד בראשון ברא שמים וארץ דכתיב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ וכתיב בכריאת עולם נוטה שמי כיריעה / ובמשכן מה כתיב ועשית יריעות עזים / בשני ברא רקיע ואומ' בהן הכולה שנאמר ויהי מבדיל בין מים למים / ובמשכן כתיב והכדילה הפרוכת לכם / בשלישי כתיב מים שנאמר יקו המים ובמשכן כתיב ועשית כיור נחשת וכונו נחשת ונתת שמח מים / ברביעי ברא מאורות דכתיב ויהי מאור ברקיע השמים ובמשכן כתיב ועשית את נרותיה / בחמישי ברא עופות שנאמר ישרו המים נפש חיה ועוף ובמשכן כנגדן לעשות קרבנות ככשים ועופות / בששי ברא אדם לשלוש בכל העולם שנאמר ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם כבוד יוצרו ובמשכן כתיב אדם שהוה כהן גדול שהומשח לעבוד ולשמש לפני י' / בשביעי כילר מעשיו שנאמר ויכל אלהים / ובמשכן כתיב ותכל כל עבודת / ובבריאת עולם כתיב ויברך אלהים את יום השביעי / ובמשכן כתיב וימשח אותו ויקדש אותו ולמה אמר אלה פקודי המשכן משכן העד' כשכיל שהוא שקול כנגד שמים וארץ כמו השמים והארץ שהם עדים על כל ישראל דכתיב האזינו השמים ואדכרה ותשמע ארץ אמרי פי / שהעידן הקדוש ברוך הוא על ישראל כיו שלא ימירו ישראל בהקדוש ברוך הוא ואם ימירו בו ולא יעשו מצותיו והוקותיו / כמו שצום שיעשו השמים והארץ כמו שכתוב יד העד' תהיה בו בראשונה וגו' / כן השמים והארץ שהעת שימורו ישראל לא יתנו מטר והארץ לא תתן את יבולר כמו שנאמר יד העדים כן העיד המשכן שאם ימירו שיתמשכן ל פעמים בית ראשון ובית שני ולפיכך אמר משכן שני פעמים / העדות שהוא עדות לישראל שאם יהיו כופרין בו ולא ישמרו מצותיו והוקותיו שיתמשכן ל פעמי כמו שפירשנו לעיל שהשורה עשית המשכן לבריאת שמי וארץ וכמו משכן העדות כן אמר העדותי בכס היום / וכן עשה ההתראה הנביא בשמים כשכפרו ישראל בהקדוש ברוך הוא ואמר שבעו שמים והאזינו ארץ כי י' דבר בנים גדלתי ורוממת / כלומר כמו שהעדותי בפניכם ואתם עדים על ישראל שלא יכפרו בו שמעו כי אני גדלתי ורוממתים וחס פשעו בו / כיצד הוקרין את העדים כמו שאמר הכתוב ודרשת וחקרת ושאלת היטיב / העת שחוקרין העד' על העבירה שאדם עושה יוצאין הסנהדרין וכל ישראל עמם לרחוב העיד ומוציאין לשם לאיש שהוא מחוייב סקילה או אחת מארבע מיתות כד ויוצאין שני מהם או שלש הגדולים מהם ודורשין לעדים / וכשביין מלחקור אומר להם סכרי מרנן והם אומרי אם לחיים לחיי ואם למיתה למיתה ואם הוא מחוייב סקילה מביאין לו יין טוב וחזק ומשקין אותו כיו שלא יצטער בן הסקילה וזכאין העדים ועוקרין לו ידיו ורגליו ושמן אותו בבית הסקילה ולוקחין העדים אבן אחת גדולה שימות בה ושמן אותה על לבו / כיצד שמין אותה על לבו שמין אותה בעלית אחת כיו שלא ישם האחד הלוקודים חבינו תנחומא

פרשת אלה פקודי

זה שאמר הכתוב כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו / שם מכוון מקדשינו / וכן הוא אומר מכוון לשבחך פעלת י' מקדש י' כוננו וידך / וכן אתה מוצא שירושלם מכוונת למעלה כמו ירושלם של משה מדיב אהבתה של משה עשה אהרת למעלה שנאמר הן על כפים חקויתך חמוותיך נגדו תמיד / ועל מרה חרבה אלא כי מהרו בניך מהרסין ומחריבין ממך יצאו על זה חרבה / וכן אמר

בר סימון מצינו שבקלי שמן טוב נכנסו למקום החיים ויצאו
 מתים ובעלי שם טוב נכנסו למקום המתים ויצאו חיים נדב
 ואביהוה נכנסו להקריב ויצאו שרופים והם משוחים בשמן
 המשחה וכת' ותצא אש מלפני יי ותאכל אותם חנניה מישראל
 ועזריה עלו לאתון נורא ויצאו חיים בארץ נפקין שדרך מיטך
 ועבדו נגו מנו נורא ויום המות מיום הולדו נולדה מרים אין
 הכל יודעין מתה נסתלק הכאר נולד אהרן אין הכל יודעין
 מת נסתלק עמוד הענן נולד בצלאל אין הכל יודעים נתמנה
 למלאכת המשכן ידעו אותו הכל טוב שם טוב שמו של בצלאל
 מכני אהרן שכמשחו בשמן המשחה שבצלאל הקדוש כרוך הוא
 מעיד עליו ראו קרא יי בשם ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה
 שכבר היתה בו חכמה ללמדך שאין הקדוש כרוך הוא ממלא
 חכמה אלא שיש בו כבר מטרונה אחת שאלה את רבי יוסי
 כרבי חלפתא מהו שכתב יחיב חכמתא לחכימי לטיפשים היה
 צריך לומר אמר לה בתי אם יבוא לך שנים אחד עני ואחד
 עשיר והן צריכין ללוות ממך ממון לאי זה מהם אנת מלווה
 אמרה לו לעשיר אמר לה ולמה אמר לו שאם יחסר יהיה לו
 ממון שיפרע אבל עני אם יאבד מעותי מהיכן יפרע אמר לה
 ישמעו אנכי מה שפיד מדבר כך אם היה הקדוש כרוך הוא
 נתן חכמה לטיפשין היו יושבין בתי כנסיות ובמכוואות
 משונפות ובתי מרחצאות ומתעסקין בה אלא נתנה הקב"ה
 לחכמי שיהו יושבין בשיבת זקנים בתי כנסיו ובתי מדרשו
 ועוסקין בה לכן כתיב ואמלא מלא מי שהיה בו כבר חכמה
 בתכונה ובדעת ובכל מלאכה וכן את מוצא ביהושע ויהושע
 בן נון מלא רוח חכמה שכבר היה בו דגוני זהו אדם הולך
 ליקח ממנו יין או דבש או שמן וגוריים כשחנני פיקח מריח
 בכלי אם היה של יין נתן לתוכו יין וכן כלי של שמן ועל
 דבש ושל מורייה והקדוש כרוך הוא כשרואה באדם שיש בו
 רוח חכמה ממלאו הוא ואמלא אותו רוח שכבר היה בו ויאמר
 משה אל בני ישראל ראו קרא יי בשם זה שאמר הכתוב ומצא
 חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם מהו כן בשעה שאמר הקדוש
 כרוך הוא למשה כהר על מלאכת המשכן הראהו כל כלי וכלי
 היאך לעשות שנאמר וראה ועשה כתבניתם אשר אתה והיה
 משה סבור שהוא יעשה את המשכן שאמר לו ועשית את
 הקדשים ועשית שלחן ועשית מזבח ועשית פרכת ועשית כור
 כך כל מלאכת המשכן כיון שסידר לו כל דבר ודבר אמר משה
 רבונו של עולם מי ועשית כל זאת אמר לו ראה קראתי בשם
 בצלאל כשירד משה אמר להם בצלאל התחילו ישראל מרגנים
 על משה ואמרו לא אמר הקדוש כרוך הוא למשה לעשות את
 המשכן על ידי בצלאל אלא משה מעצמו ממנה אותו על שהוא
 קרובו משה מלך ואהרן אחיו כהן גדול וזה שליט על מלאכת
 המשכן כל הגדולה הזו מבקש משה לכזו אמר להם משה אני
 לא עשיתי כלום מדעתי אלא הקב"ה אמר והוא מראה להם ראו
 קרא יי בשם בצלאל לקיים מה שנאמר ומצא חן ושכל טוב
 בעיני אלהים ואדם זה ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים וזה
 בצלאל שאמר הקב"ה ראו קרא יי בשם ואדם אלו ישראל
 שנאמו ואתם צאני צאן מרעיתי ולמה נקרא שמו בצלאל שעשה
 על לאל שנאמר וישב בסתר עלין בצל שדי יתלונן ראו קרא
 יי בשם בצלאל זה שאמר הכתוב ואל מי תדמיני ואשוח אמר
 הקדוש כרוך הוא אל מי תדמיני בשר ודם אם יהיה כהולך
 בחשיכה ובה אדם ומאיר לו אינו צריך להחזיק לו טובה ואתם
 ישיגים כליה ואני מעלך לכן את האורה אין אתם צריכים
 להחזיק לי טובה ואל מי תדמיני ואשוח שאמר מרום עיניכם

וראו בזכות מה עומדין אלה תולדות השמים כזכו ואלה שמות
 בזכות כל מה אה עומדין בזכות אה העדות והקנים והמשפטים
 מי כרא אלה המוציא במספר עבאם כתוב אחד אומר לכלם
 שמות יקרא וכתוב אחר אומר לכלם בשם יקרא אם שמו למח
 בשם ואם בשם למה שמות אלא כשהקב"ה רוצה יקרא לכלם
 בשם אחד והם עומדים לפניו כאחד וכשהוא רוצה קורא לכל
 א' בשמו גבריאל מיכאל רפאל היו לכלם שמות יקרא לא לכלם
 שמו יקרא הרי מלמעל מנין מלמטן ראו קרא יי בשם בצלאל
 מזכירין ומשביחים מזכירין ומשחקים מזכירין ומשביחים
 ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן שבח לו שבח לאמו שבח
 למשפחתו שבח למטה דן שכך יצא ממנו מזכירין ומשחקין
 ושם אמו שלמית בת דברי נבאי לו נבאי לאמו נבאי למשפחתו
 נבאי למטה שיעא ממנו מזכירין ומשחקין עכן בן כרמי בן
 זכרי בן זרה למטה יהודה נבאי לו נבאי לאמו נבאי למשפחתו
 נבאי למטה שכך יצא ממנו ראו קרא יי בשם בצלאל מה צורך
 לחזור להזכר כאן אלא שנתן נפשו להקדוש כרוך הוא בשעה
 שכקשו לעשות את העגל עמד כנגדם ונער בהם ועמדו עליו
 והרגוהו אמר לו הקב"ה חייד אני פורע לך משל למה הדבר
 דומה למלך שמרדו בו לגיונותיו עמד שר עבאו ונלחם עמהם
 אמר להם במלך אתם מורדין עמדו עליו והרגוהו כה המלך
 אמר להם היכן שר עבא שלי אמרו לו הרגו אותו הגיונות אמ
 לו המלך חייד אילו ממון נתת עלי הייתי פורע לך עכשו
 כשנתת נפשך עלי כל בני שיעאו ממך אני עושה אותן דוכסין
 ואפרכין כך חור נתן להקב"ה נפשו כמעשה העגל אמר לו
 הקב"ה וכך עשית חייד כל בני שיעאו ממך אני מגדלן בעולם
 שנאמר ראו קרא יי בשם בצלאל בן אורי בן חור וימלא אותו
 רוח אלהים ולא תאמ' בצלאל בלכד לא כל מי שעסק במלאכת
 המשכן נתן בהם הקב"ה חכמה ודעת ובינה שנאמר ועשו כל
 חכם לכ בעושי המלאכה ולא תאמר בפני אדם אלא אפילו
 בחיה ובבהמה נתן בהם הקדוש כרוך הוא חכמה שנאמר אשר
 נתן יי חכמה ותכונה בהמה שנתן הקב"ה חכמים בבני אדם
 ובבהמה ומכולם לא נתפרסם אלא בצלאל ראו קרא יי בשם
 כל השבח הזה מהיכן בא משבט יהודה ומהיכן זכה לכל דעת
 ובינה הזו בזכותה של אמו זה שאמר הכתוב אז ראה ויספרה
 הבינה וגם חקרה ויאמר לאדם רבי אהא ורבותינו רבותינו
 אומרים שני פעמים אומר את הדבר בינו לבין עצמו ואחר כך
 אומר לישראל שנ' אז ראה ויספרה הרי א' הבינה וגם חקרה הרי
 שנים ואחר כך ויאמר לאדם ורבי אהא אומר ארבעה פעמים
 היה אומר כל דיבור ודיבור ואחר כך אומר לישראל שנאמר
 אז ראה ויספרה ואחר כך ויאמר לאדם ממי את למד מיוכבד
 וממרים מה כתיב בהם ויקרא מלך מצרים למילדו ויאמר להן
 וגו' וראיתן על האבנים במקום שהילד נבנה אם כן הוא ולמה
 היו עושין כן אלא שאמרו לו איסטרו לוגין שלו ביום הזה גואל
 ישראל נולד ואין אנו יודעים אם מצרי הוא אם ישראל באותה
 שעה כנס את כל המצריים אמר להם השאלו לי בניכם יום
 אחד שנאמר כל הבן הילוד מישראל אין כתיב כאן לא כל הבן
 הילוד בין מצרי בין ישראל היאור תשליכוהו ותיראן המילדות
 את האלהים תומר מר פרע להם הקדוש כרוך הוא עשרת
 להם בתים ומה בתים עשרת להם בית כהונה ובית מלכות
 יוכבד נטלה כחונה ומלכות אהרן כהן גדול ומשה מלך ויהי
 בישורן מלך ומה שכר נטלה מרים שיעא ממנה בצלאל שכתוב
 בו ואמלא אותו רוח אלהים ראו קרא יי בשם ראו מה עשרת
 בצלאל שנתן הקדוש כרוך הוא בלבו חכמה שנאמר ואמלא

שמואל אמר עד שמשה כותב את התורה נשתתף בקולמוס קמעה וזעקירו על ראשו ומכמו נעשו לו קרני יהודי ומשרה לא ידע כי קרן כל הוד שנשל ממתן שכר אבל הקרן קיימת שנאמר וקרנים מידו לו ושם חביון עונו וכשימלו הצדיקים מתן שכן לעולם הבא אותה שעה הוא נוטל שכרו שנאמר הנה יי אלהים בחזק יבא וזרעו משלה לו הגדה שכרו אתו ופעולתו לפניו

פרשת ויקהל משה

ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא יי בשם בצלאל ילמדנו רבינו / עד כמה חייב אדם המטפל בכלאים / כך תני רבי שמעון בן יוחאי וכגון כלאי שעטנז לא יעלה עליך אפילו על גבי מאה כלים אסור לו ללבוש אבל אם פורש אותו תחתיו כלבד שלא יהא נוגע בשרו בכלאים מותר שנאמר ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך לא יעלה אבל אתה מוציעו תחתיו אמר הקדוש ברוך הוא לישראל שמרו מצותי וחקתי למה ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה / בן עזאי אומר מצוה גורדת מצוה ועבירה גוררת עבירה / אמר רבי מאיר על כל מצוה שאדם עושה מוכרין לו מלאך לשמרו שנאמר כי מלאכיו יצוה לך וגו' כל זמן שאדם מרבה במצות הוא קונה שם טוב לעצמו את מוצא שלשה שמות נקראו לו / אדם / אחר מה שקוראין לו אביו ואמו / ואחד מה שקוראין לו בני אדם / ואחד מה שקונה הוא לעצמו טוב מכולן מה שקונה הוא לעצמו תדע לך שהרי בצלאל על ידו שקנה שם טוב וזה שיעשרה מלאכת המשכן וכתל נבחר שם מעושר רב מכסף וזהו שם טוב מנין מן מר שקראו בענין ראו קרא יי בשם בצלאל / זה שאמר הכתוב טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו / אמרנו לשלמה מהו טוב שם משמן / אמר להם בשעה שאדם נולד אין הכל יודעין מה הוא נפטר בשם טוב משפיע מעשים טובים באין ישראל מטפלין עמו עושין עמו גמילות חסד מכריזין שבחו ואומרים פלוני זה כמה צדקות כמרה תורה כמרה מצות עשרה משכבו תהא עם הצדיקים / ולמה לא אמר טוב שם מנין הטוב ומדבש הטוב והניח כל המשקין ואמר משמן טוב אלא מה השמן את נותן לתוכו מים שהוא עולה וצף למעלה אבל שאר משקין את נותן לתוכן מים והן כולעין כך בעל שם טוב דבר אחר טוב שם משמן טוב שם טוב עולת ושמן טוב יורד / דבר אחר טוב שם משמן טוב ואעשך לגוי גדול / שמן טוב לפי שעה / ושם טוב לעולם שנאמר יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו וכן את אומר כנביאים וחכמים שמן טוב כלר / ושם טוב אינו כלה ושם עולם אתן לו אשר לא יכרת שמן טוב בעשירים / ושם טוב בעניים ובעשירים / שם טוב בחיים ובמתים / ושמן טוב בחיים / שמן טוב כמרה הולך מקיטון לטדקלין / ושם טוב מסוף העולם עד סופו / שמן טוב נופל על הפת והוא מכאיש שנאמר זכוכי מוח יכאיש יביע שמן רוקח / ושם טוב על המת ואינו מכאיש שנאמר ויעל וישכב על הילד / ושם פיו על פיו ועיניו על עיניו וכפיו על כפיו ויגהר עליו וחסם בשר הילד / דבר אחר שמן טוב נופל על המים והוא נידח / שם טוב אינו נידח שנאמר ויאמר יי רג וקא את יונה אל היבשה / דבר אחר שמן טוב נופל על האור והוא נשרף / ושם טוב נופל על האור ואינו נשרף באדין נפקין שרדן מישך ועביד נגו / אמר רבי יהודה

הרי משנה על פה / דא כתב לך מאן אמרו המתרגם לקורא בתורה אסור לו להסתכל בתורה ולתרגם והקורא בתורה אסור לו ליתן עיניו חוץ מן התורה שלא נתנה התורה אלא בכתב שנאמר וכתבתי על הלוחות את הדברים ואסור למתרגם לעיין בתורה ולתרגם שנ' כתב לך את הדברים הרי המקרא כי על פה הדברי תרגום שניתן על פה / אר יהודה בר שלום כתב לך כי על פה הדברים האלה כרתי אתך ברית על ידי מה אני כורת עמך ברית על ידי כתב לך ועל ידי על פי אם קיימת שבכתב בכתב ואת שבעל פה על פה כאילו עמך כרתי ברית ואם שנית לא כרתי עמך ברית / דבר אחר כתב לך זשה יהיו לך לברך ואין לדום אתך / מהו כשעשו אותו / מעשה נתפלל משה עד שנתרצה להם הקב"ה אמר לו משה רבנוי החזיר להם את התורה אמר רוד השיכה לי ששון ישעך אמר לו הנה הויאך אני מהזירה להם אתמול אמרו בסיני כל אשר דבר יי נעשה ובמקום שתקנו בו קלקלו שנאמר ועשו עגל כחורב אחר כל נסים ונפלאות שעשיתי להם במצרים ועל הים וראו כבודי בסיני שירדו כמה רבבות מלאכים וקשרו להם עטרות שנאמר ועשרת תפארת בראשך ואחר כך עשו עגל כחורב לשעה קלה שכחוני ולא עוד כמדבר אני הולך לפניכם מיטטור / ויי הולך לפניכם יומם משפיל להם את הגבוהים ומגביה את הענקים והמשרתי להם להם מן השמים והים מעלה להם שלום שנאמר ויגו שלום מן הים לא חסרו דבר ואחר כל זאת עשו עבודה זרה אינו מחזיר את הלוחות לעובדי עו כיון שהטריח הרבה אמר לך כתב לך לך אני נותנה שני יהיו לך לברך ואין להים לעובדי עבודה זרה ומתוך עין טובה שהיה במשה נתנה לישראל ולפיכך בכתבה על שמו שנאמר זכרו תורת משה עבדי זו אהר משלשה דברים שנתן משה את עצמו עליהן התורה והדינים וישראל / רבי היא בר יוסי אמר אף המשכן נתן משה נפשו עליו ונקרא על שמו דאמר רבי חייא בר יוסי כל שבעת ימי המלאים היה משה מפרקו שני פעמים בכל יום וקובעו רבי היא הגדול אמר שלשה פעמים בכל יום שנאמר תקים הוקם ויקם ראה כמה היה יגע בו ואם תאמר ששבתו של לוי היו מביעין אותו לאו אמרו רבות יבומשה בעצמו היה מפרקו וקובעו ולא סיעו אחד משר שנאמר ויהי ביום כלות משרה להקים את המשכן ביום כלות ישראל אין כתיב כאן אלא ביום כלות משה ולפי שיגע בו נקרא על שמו והף התורה לפי שיגע בה נקראת על שמו שנאמר כתב לך ויהי שם עם יי ארבעים יום וארבעים לילה / מנין היה יודע משה אימתי יום אלא כשהקב"ה היה מלמדו תורה בכתב היה יודע שהוא יום וכשהיה מלמדו על פה משנה ותלמוד היה יודע שהוא לילה לפי שהיום ולילה שוין לפני הקדוש ברוך הוא שב' ונהורא עמיה שרי וכתב גם חשך לא יחשיך ממך לילה כיום יאיר כחשכה כאורר / ועוד מנין היה יודע בין יום ובין לילה כשהיה רואה המזלות כדעין ומשתחויין היה יודע שהוא יום וכשהיה רואה החמה משתחורר היה יודע שהוא לילה דכתיב וצבא השמים לך משתחיים / ויהי ברדת משה מהר סיני ומשה לא ידע כי קרן מנין זכה משה לקרני ההוד / רבותינו אומרים מן המערה שב והיה בעבור כחודי ושמתתי נתן הקב"ה כף ידו עליו ומשם זכה לקרני ההוד וכן הוא אומר קרני מידו לו ושם חביון עונו ויש אומרי שבשעה שהיה הקדוש ברוך הוא מלמדו תורה מבניצוצות שייצאו מפי השכינה נשל קרני ההוד / ורבי שמואל בר נחמן אמר הלוחות אורכן ששרי טפחים ורוחבן שלשרי טפחים והיה משה מחזיק בשני טפחים והקדל ברוך הוא בשני טפחים וטפחים דוחו באמצע משם נטל משה קרני ההוד / רב

ממצרים שכתוב בהם אשר בשר חמורים בשרם / אמר לו הבה לא אמרתי לך לך רד כי שחת עמך אשר הוצאת ממצרים שהן עשו את העגל אבל עמי לא עשו שכ' וישראל לא ידע ועמי לא התבונן מיד קפץ משרה ולימד עליהם סניגוריא יי' אלהים אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך / עמד ושיבר את הלוחות כיון שנתרעה לו הקב"ה אמר לו פסל לך שני לוחות ולמה שברך אר' ישמעאל דרש משרה קל וחומר אמר ומה פסח שהיא מצוה אחת לא ניתנה לעובדי ע"ז שכן כתי' כל בן נכר לא יאכל בו / כל התורה כולה על אחת כמה וכמה אינו דין שלא תנתן לעובדי עבודה זרה לכך שברך ל' עקיבא אומר הבה אמר לו לשברן רבותינו אומרים כל ימים שהיה הכתב על הלוחות לא היה משה מרגיש בהם כיון שפרח הכתב נמצאו כבדים על ידיו והשליכם ונשתברו דבר אחר למה שברן כיון שראה משה שנתחייבו כלייה בקש עליה להצילין אמר כתו זוכח לאלהים יחרם אמר הריני משברן ואומר לפני הקב"ה עד עכשיו לא היו יודעין עונש ע"ז שאילו כן לא היו עושין פסל לך אימתי ירד משה מן ההר אר' יהודה בר שלום מאה ועשרים יום עשה משה אצל הבה כיצד בחדש השלישי לצאת בני ישראל כששה בחדש נתן להם עשרת הדברות וכתוב בו ומשרה עלה אל האלהים ועשה שם ארבעים יום עשרים וארבעה מן סיון וששה עשר מן תמוז הרי ארבעים ירד בשבעה עשר ראה את העגל ושיבר את הלוחות וירדה את הסרוחין שמגדל עשר ותשע עשר וחזר ועלה בעשרים שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם אתם חטאתם חטאה גדולה ועתה אעלה אל יי' וגו' וכתוב וישב משה א' יי' ויאמ' אנא חטא העם הזה חטאה גדולה וגו' עשה שם עשרה מן תמוז וכל חדש אב הרי ארבעים / עלה בראש חדש אלול כשאמר לו פסל לך והיה נכון לבקר וגו' ואיש לא יעלה וגומ' ויפסל וישכם משה בבקר ויעל עשה שם אלול כולו ועשרה מן תשרי וירד בעשור והיו ישראל שרוי' בתפלה ותענית וכו' בילי נאמ' לו למשרה סלחתי כדברך וקבעו הקב"ה יום סליחה ומחילה לירדות שנ' כי בילי הזה יכפר עליכם לטהר זמיר נאמ' לו ועשו לי מקדש / פסל לך והיה נכון לבקר כך בראשונים ויהי ביום השלישי בהיות הבקר וגו' וכאן וגם איש לא ירא הלוחו ראשונות על שניתנו בפומבי לפיכך שלטה בהם עין הרע ונשתברו וכאן אמר לו הקדוש ב"ה אין לך יפה מן הצניעות מה יי' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך / וירד יי' בענן ויתיצב / אשרי משה שנכנס למקום שאין מלאך ושרף יכול ליכנס / תרין אמורין חד אמר משה נגש אל הערפל הירד משה מהלך ברקיע כקוליאם הזה עד שעלה אצל הבה שנאמר ויתיצב עמו שם ויעבר' יי' על פניו ויקרא לימד משה והאך ילמד סניגוריא על ישראל אל אמרתי לך זכור לאברה' ויצחק ולישראל ואילו לא היה להם זכות הייתי מאכזרן לא מכאן ולהבא הויא' יי' אל רחום וחנון וגו' אמר הקב"ה בעולם הזה לימורתי למשה סניגוריא ולעתי' אני מדבר בצדקה וגו' ויאמ' יי' למשה כת' לך /

ולמרנו רבינו הכותב שתי אותיות בהעלם אחד כשבת מהו שיהא חייב כך שכו הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב שהוא רושם ומחלל את השבת אמר להם הבה לישראל הווי וזורין בכבוד שבת שבו נחתי ממלאכת העולם שנ' כי בו שבת / מעשה בטורגוס רופוס הרשע שפגע בר' עקיבא אמר לו מה היום מימים אמר לו ומה גבר בגברין אמר לו מור' אמרתי לך ומור' אמרתי לי / אמר לו רבי עקיבא אמרתי לי מאי שנא יום שבת משאר ימי' ואמרתי לך ומאי שנא טורגוס רופוס מן שאר גברין אמר לו אני מלך מלכים רצה לכבדני אמר לו

רבי עקיבא ומלך המלכים רצה שיכבדו ישראל את השבת אמר לו ואם כן למה הוא עושה בו מלאכה אמר לו ואי זו מלאכה עושה בו אמר לו כדרך שהוא עושה כחול עושה בשבת משיב דוחות מעלה עננים מוריד גשמים מזריח המה ולבנה מורטן פירות עונת חיות בימות החול אמר לו יודע אני שאתה בקי בתורתך של עבריים / שנים הודין בחצר אחד אם אין זה נותן עירוב זה נותן עירוב שמה מותרין הם לטלטל בשבת אכל אם רד אדם אחד בחצר אחד גדול אפילו כאנטוכיא הוא מטלטל בחצירו לפי שאין לאחר רשות עמו והקדוש ב"ה יתכרך שמו ויתעלה זכרו השמים כסאו והארץ הדום ונליו מלא כל הארץ כבודו ואין לאחד רשות עמו לפיכך מטלטל בעולמו ולא עוד אלא אוכלי המן מעידין שבכל ימות השבת היה יורד בשבת לא היה יורד שנאמ' ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת וגו' ולא עוד לא שהרי מעלי המת בזכורו מעידין עליו שבכל ימות השבת עולה ובשבת אינו עולה ואם אין אתה מאמין צא וכדוק כאביך שחוק טמייא / אזל בחד כשבא אקימיה בתרין אקימיה בתלתא אקימיה בארבעא בחמשה ובערבית שבתא אקימיה בשבתא לא קם כחד בשבתא אקימיה אמ' ליה מן דמיתת את עקיבית יהודאי דאת נטר שבתא / אמר לו בני כל מי שאינו משמר את השבת אצלכם כתיקנה בא לכאן ומשמרה בעל כדורה / אמר לו ומה מלאכה יש אצלכם בימות החול אמר לו כל ימות השבת אנו ברונין וכשבת אנו נבונין ובמוצאי השבת עד שהסדר' שולמים וכשהסדר' שולמי מלאך שמו דומה שהוא ממונה על הנשמות בא ונוטל נשמתן של אותם אנשים ומקלטן לארץ הוד' ארץ עיפתה כמו אופל צלמות ולא סדר' מה הוא צלמות צאו למות שכבר שלמו הסדרים / אמר לו אם כן למה הקדוש ב"ה עושה בו מלאכה אמר לו כזה שהוא מטלטל בחצרו של ארבע אמות ולא עוד אלא נהר סבטין מעיד שבכל ימים הוא מושך אבנים וחול' ובשבת נינוח אמר לו אתה מבטי ליה לדוחקא אמר לו והא כתיב כי בו שבת מכל מלאכתו / רבי פינחס בשם רבי יהושע אמר אף על פי שכתוב בו כי בו שבת מכל מלאכתו / הויאומר ממלאכת עולמו שבת אבל לא שבת לא ממעשיה של צדיקים ולא ממעשיהם של רשעים אלא פועל עם אלו ומראה לאלו מעין דוגמא שלהם ולא לומעין דוגמא שלהם ומנין שפורענות רשעים קרויה מלאכה שנאמ' פתח יי' את אצורו ויוצא את כלי זעמו כי מלאכה היא ומנין שפעולתן של צדיקי קרויה מלאכה שנאמר מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך פעלת לחוס' כך' הא למדת שהמתים יודעין את יום השבת / אר' יהושע בר נחמיה אמר להם הקב"ה לישראל שמרו את השבת שהיא שקולה כנגד כל התורה כתיב בשבת שמור את יום השבת ובתורה כי אם שמור תשמור השבת נתנה על ידי משרה / ראו כי יי' נתן לכם השבת והתורה על ידי משה / ויאמר יי' אל משרה כתב לך את הדברים האלה / זשה אכתב לו רובי תורתו כמו זר נחשבו / אר' יהודה בר שלום כשאמ' הבה למשה כתב לך בקש משה שתהא המשנה בכתב ולפי שצפה הבה שאומות העול' עתידין לתרגם את התורה ולהיות קוראין בה יונת והם אומרים אנו ישראל ועד עכשיו המאזנים מעויין אמר להם הקב"ה לאומות אתם אומרים שאתם בני איני יודע אלא מי שבסמורין שלי אצלו הם בני ואי זו זו המשנה שנתנה על פה והכל כמד לדרוש אר' יהודה בר שלום אמר לו הקב"ה למשה מה את מבקש שתרגם המשנה בכתב ומה בין ישראל לאומות שנאמר אכתוב לך רובי תורתו ואם כן כמו זר נחשבו לא תן להם מקרא בכתב ומשנה על פה כתב לך את הדברי' הרי מקרא כי על פי הדברים האלה

המנוחה לרב מנוחה לתלמיד אמר כיון שבלבו של ה' הנה עליהם
 אף אני פורש מהם וכשה יקח את האהל הרחק ל יצדק אמר
 כ"ל כענין שב אף רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה והיה
 כל מבקש י יצא מכאן שצ"ל אדם לטלטל עצמו ללך ללמוד
 והיה כצאת משה האהלה יקומו מכאן שצריך אדם לעמו לפני
 הזקן ומלפני חכם ואב בית דין ומלך ויהא עומד עד שיכסר
 ממנו והביטו אחרי משה רבי אמו דרש לשבח טובא לינוקיא
 דהא כדון ינוקין רבי יצחק דרש לגנאי היו מסתכלין מאחורין
 ואמרין חמי צווריה חמו שקיה אכול מדין שתי מדין והיה כל
 מבקש י יצא כל מבקש משה אין כתיב כאן אלא כל מבקש י
 מכאן אמרו כל המקבל פני זקן כאילו זקן פני שכינה והיה
 כל מבקש י אפילו המלאכים והשרפים והגדודי היו מבקשים
 אותו ואומרי אליו לאלו הרי הוא במשכנו של משה והיה כבא
 משרה האהלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האהל והיו רואין
 שהשכינת נגלית על משה וקם כל העם והשתחוו ודבר י אל
 משה פנים אל פנים אין אנו יודעין אם השפל הגבוה עצמו אם
 הגבוה השפיל אר יהושע בן לוי כביכול נבחרתו של עול הרכין
 עצמו שב ירד י באהל ושכאל המחנה אמר לו לא אמרתי לך
 כשאחיה אני ככעס עליהם אתה הוי ברצון וכשאתה בכעס אני
 ברצון ועכשו אני ואתה עליהם בכעס לא יהו שני פנים עליהם
 בכעס ללך נאמר ודבר י אל משה פנים אל פנים חזור אצלן
 ושב אל המחנה אל תהי קורא אלא ושוב אל המחנה ואם לאו
 ומשרתו יהוש בן נון הרי יהוש בן נון משרת תחתך אמר לפניו
 רבונו של עולם ראה שאפילו בכעסך אתה מפייסני עליהם שב
 ויאמר משה אל י ראה אתה אומר אלי העל ראה שאין אתה
 יכול להזיז אהתך מהם ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך אמר
 לו הקב"ה למשרה דברים גדולים גזרתי ועשיתי גזירתך למחול
 על מעשה העגל וסלחתי כדברך ואף עכשו אני עושה רצונך
 פני ולכו ויאמר אליו אם אין פניך הולכים ובמרה יודע אפוא
 אמר לו אומות העולם משתמשין בשרים ואני כך ומה הפרש
 בינינו לבינם אמר לו חייך אני עושה רצונך פני ילכו ועתה
 אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא ויאמר י הנה במקום
 אתי אר יוסי רבבי חלפתא הנה אני במקום הזה אינו אומר לא
 הנה מקום אתי מקום טפילה לי ואין אני טפל למקומי ויאמר
 אני אעביר כל טובי וכל טובי מרת הטוב ומדת פורענות
 וחנותי את אשר אחון וגומ' באותה שעה הראה לו כל אוצרות
 של מתן שכרן של צדיקים של כל אחד ואחד לפי מעשיו והוא
 שואל האוצר הזר של מי הוא והוא אומר של עושה צדקות
 והאוצר הזה של מי של בעלי תורה והאוצר הזר של מי של
 מכבדיהם והוא מראה לו אוצר גדול מכולם הוא אומר רבונו
 של עולם האוצר הגדול הזה של מי אמר לו מי שיש לו מעשים
 אנינות לו משכרו ומי שאין לו חנם אני עושה ונותן לו מורת
 שנאמר וחנתי את אשר אחן ורחמתי את אשר ארחם דבר אחר
 וחנותי את אשר אחון וכו אין כתיב אלא את אשר אחון למי
 שמתבקש לו וחנותי את אשר אחון למי שאני מבקש לחון
 ורחמתי את אשר ארחם ויאמר לא תוכל לראות בקש משרה
 לעמוד על מתן שכרן של מצות ושל שלותן של רשעים אמר לו
 הקדוש ב"ה לא תוכל לראות את פני ואין פני האמור כאן לא
 לשון שלותם של רשעים שנאמר ומשלם לשונאיו אל פניו וגו'
 אמר לו הקדוש ברוך הוא והסירותי את כפי בעולם הזה איני
 מראה לך מתן שכרן של יראי שמי אבל לעולם הבא ומעולם
 לא שמעו ולא האזינו עין ולא ראתה אלהים זולתך יעשרה
 למחכה לו ויאמר י אל משה פסל

ולמדנו רכינו הקורא בתורה עד כנראה חייב לקרות
 כך שנו הקורא בתורה לא יפחות משלשה
 פסוקים כנגד שלשה אבות שבזכותן נתנה הורה לישראל שב'
 ומשה עלה אל האלהים ויקרא מן ההר לאמר ומנין שנקראו
 אבות הרים שב שמעו הרים את ריב י וראיתנים לפיכך צריך
 אדם לטמור את התורה שנפשו הוא משמר אמר ל' תנחום בר
 חנילאי אמר הנה לישראל כתיב וכתב בידו כתיב בידו כתיב זו
 התורה וכתב בידו זו הנפש וכתוב אשר בידו נפש כל הי אם
 אתה משמר את שלי אני משמר את שלך וכן הוא אומר רק
 השמר לך ושמור נפשך וכל העוסק בתורה נעשרו ראש ובלך
 שנא כי מלכים ימלוכו כי שרים ישורו וכן במשה לפי שעסק
 בתורה נעשה ראש ומלך שנא ויהי כישורן מלך ומנין שיגע
 הרבה בתורה שב יהוה שם עם י ארבעים יום וארבעים לילה
 להם לא אכל וזמים לא שתה ביום היה הקדוש ברוך מלמדו תורה
 בכתב ובלילה משנה על פה לסיף כיון שתתן לו את הלוחות
 ירד ומצא שעשו את העגל מיד שיכר את הלוחות וידיה את
 הסרוחין ובקש עליהם רחמים ולא הביה משה זית למעלה
 שלא נתבט עליה עד שנתרצה לו הקב"ה ואמר משה רבונו של
 עולם תן להם לוחות שניים אמר לו הראשונים היו מעשה ידי
 ואתה שברת אותם ועכשו אתה שברת אתה עשית אחרים
 תחתיהם פסל לך שני לוחות וגומ' פסל לך זשה ברכת י היא
 תעשיר זו ברכת אלישע במים שאמר כה אמר י לא תראו רוח
 ולא תראו גשם והנהל הזה ימלא מים מה כתיב שם יהוה בבקר
 בעלות המנחה מי שהוא אומר בבקר אומר בעלות המנחה
 אר תנחומא שטף של גשמי ירד בדרום בבקר ובאו להם המים
 בעלות הכנחה הוי ברכת י היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמרה
 שלא ראו לא רוח ולא גשם ונתבלא הנחל מים דבר אחר ברכת
 י היא תעשיר זו ברכת אלהי בכות צופית כד הקמח לא תכלה
 ועפחת המי לא תחסר כמה כדון היו שם מפסיקין וכמ' טהונין
 קמח וכד הקמח לא תכלה הוי ברכת י היא תעשיר ולא יוסיף
 עצב עמה שמתוך ביתה היתה ברכתה ברכת י היא תעשיר זו
 ברכת משה שאמר לו פסל לך שני לוחות והראה לו הקדוש
 ב"ה מצב של כנפיריכון כתוך אהלו ופסל ממנו ואמר פסל
 לך הפסולת שלך ומשם נעש' מלך מכאן את למד שכל העוסק
 בתורה פרנסתו מן התורה ומתעשיר ומצליח שכן אמר ליהושע
 כי אז תצליח את דרכיך ולא יוסף עצב עמה שלא נעשעז ללך
 למקום אחר אלא מתוך אהלו זימן לו הקדוש ב"ה פסל לך זשה
 חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה חמת מלך מלאכי
 מות זה הקב"ה שבשעה שעשו את העגל נדונו למשה המשרה
 מלאכי הכלה כיון שבקש רחמים והזכיר זכות אבות נסתלקו
 ממנו כיון ששכר את הלוחות נתקדשה דעתו של משה וברך
 דאה משרה לשכר את הלוחות משל למלך שהלך למדינת
 הים והניח אשתו עם השפחו ומתוך שהיתה עמהם יצא עליה
 שם רע שמע המלך ובא וביקש להורגה שמע שושבינה עמד
 וקרע כתובתה אמר אם יאמר המלך כך וכך עשתה אשתי נאמ'
 לו עדין אינה אשתך בודק המלך אהררה ולא כוצא בה דבר לא
 השפחות היו מיד נתרצה לה אבר לו שושבינה מרי עשה לה
 כתובה אחרת שנתקרעה הראשון אמר לו אתה קרעת אותה לך
 והכא את הנייר משלך ואני כותב כתב ידי אף כך כיון שעשו
 ישראל את העגל היה בלבו של הקדוש ב"ה ואמר למשה לך רד
 כי שחת עמך אמר לו הם עמך ונחלתך אמר לו הקדוש ב"ה
 למשה המעשה יוכיח ידע שור קנהו אמר לו הקדוש ב"ה לאתו
 העגל מי עשה אותך אמר לו חמור הערב רב שיצאו עם ישראל
 במצרים

אשר פדית בכחך אמר לו מה חטאו אמר לו וימירו את כבודם בתבנית שור אמר לפניו רבוננו של עולם ובמה אתה מקנא בשור וכי הוא מסייעך אתה משיב רוחות והוא מוריד גשמים אתה מזריח חמה והוא לבנה אתה מעלה אילנות והוא צמח צמחים אין בו ממש הוא אוכל עשב עומד לישחט למרה ייחרה אפך בעמך אמר לו משה וכך נאה וישתחו לו ויזכה לו אמר לו ראיתי את העם והנה עם קשה עורף ועתה הניחתי לי ויחר וגומ' מכאן את למד שפתח לו הקדוש ברוך הוא למשרה פתח לבקש עליהם רחמים ובעשרה אותך לגוי גדול ועצום אמר לו זכות אברהם יצחק ויעקב אינו עומד ככעסך זכותי היאך עומד זכור לאברהם ליצחק ולישראל והנה את שלי למה יאמרו מצרים שוב מחרון אפך והשטן היה מקטרג למעלה מה עשה משרה סתם את הפרץ שהיה השטן נכנס בו לקטרג על ישראל שנ' לולי משה כחירי עמד בפרץ מיד וינחם יי' והנביא צווח מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו ולא החזיק וגומ' זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך

ולמדנו רבינו עד היכן שיעור לתפלה כך שנו רבותינו תפילת השחר עד חצות רבי יהודה אומר עד ארבע שעות מאי מעמא דר' יהודה אמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי לא התקינו התפילה אלא כנגד הקרבנות ותנינן על התמיד של שחר שקרב והולך עד ארבע שעות ואין לך יפה מן התפילה שהרי שלשה אבות תיקנו שלש תפילות בא דביאל וקבען ביום הזמין תלתא ביומא הוא כרך על ברכיה לא פירט באי זו שעה בא דוד ופרטן ערב ובקר וצהרי אשיחה ואהמה לפיכך עמד משה ומקס רחמים והקדוש ברוך הוא אומר לו ועתה הניחתי לי כיון שדארי' סכמת הדין מתקשרה כנגדו לילות את ישראל אמר זכור לאברהם ליצחק ולישראל שהתקינו שלש תפילות זכור לאברהם ליצחק ולישראל זה שאמר הכתוב וכי יאמרו אינם דרשו אל האבות ואל הידועני' המוצפפים והמהגים הלא עם אל אלהינו ידרוש בעד אחיים אל המתים מי נהנבא להם הפסוק הזה בארי אמר להם לישראל אם אמרו לכם האומות עשו לכם עבודה וזה ודרשו אל האבות ואל הידוענים כמותנו אמרו להם שאלו אתם כאלהיכם ואנו באלהינו הלא עם אל אלהינו ידרוש מהו בעד החיים אל המתים בניח לחיו של עולם ונשאל במתים אל המתים דבר אחר בעד החיים אל המתים אמרו להם כנהוג שבעולם נשאלין עורכי המתים בחיים שמה נשאלין עורכי החיים כמתים דבר אחר אימרו להם המתים שרגו אינם מתים שנא יעלו חסידים בכבוד את מוציא כשעשו אותו מעשרה עמד משה כתפלה והזכיר את המתים זכור לאברהם ליצחק וכמה צדיקים היו בחיים עמו כמהנה ישראל ולא הזכיר אלא למתים אילו כי כך היו אוכזין לכך אמר שלמה ושכח את המתים ומה ראיה להזכיר לאברהם אלא כשעשו אותו מעשה ובקש משה עליהם רחמים אמר לו הקדוש ברוך הוא היאך אני יכול לקבלך אתמול נתתי להם עשרת דברות הרי כישלו אותם אמר רבי שמלאי משה למרד הדיבר דומה למלך שהיה לו אוהב והפקיד אצל המלך עשר מרגליות ומלביסים עמד המלך וקידש המלך בתו של אוהבו בעשר מרגליות ואבדה אותם התחיל המלך כועס עליה וואמר אני הורגה שמע שושבינה אמר לו אדני המלך אם אבדה לך עשר מרגליות הזכר שיש לאבירה פקדון אצלך עשר מרגליות ויצאו עשר בעשר אף כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא אם כישלו עשרת דברות הזכר לאברהם אביהם שנסיתו בעשרה נסיונות ויצאו עשר בעשר לכך הזכיר

לאברהם ומה ראיה להזכיר שלשה אבות אמר משה רבוננו של עולם אם שריפה הם חייבים הזכר לאברהם שנתן נפשו להשרף על שמך באור כשדי' אם הריגה הן חייבי' הזכיר ליצחק אביהם שפשט צוארו להשחט על שמך אם גלות הם חייבים הזכיר ליעקב אביהם שגלח לחץ לכך הזכיר שלשה האבות אשר נשבעת להם כך לא נשבעת להם לא כהרים לא בגבעות אלא כך ותדבר ליום ארכה את זרעכם מה את כופר בשבועה הם בשלו ראש הריבור לא יהיה לך את מקבש לבטל סופו ועושה חסד ללפיס ועד כאן אין לאברהם אלא ז' דורות אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה היין הוא ועושה חסד ללפיס מיד וינחם יי' וידבר יי' וגו' זשה כי אעלה ארוכה לך וגומ'

ולמדנו רבינו השולח עירובו ביד חרש שוטר וקטן מה הוא שיהא עירובו עירוב כך שנו השולח עירובו ביד חרש שוטר וקטן אין עירובו עירוב כושר לאדם שהוא משלח שוטה בשליחותו אצל המלך עליו נאמר מקצה רגלים חמס שותה שולח דברים ביד כסיל וידבר יי' אל משה לך וגו' זה שאמר הכתוב כי אעלה ארוכה לך וגו' מהו ממכותיך ארפאך אמר רבי יהושע כשחטאו בעגל חטאו ועל ידי אהרן ואמר להם למי זהב וכשנתרצה הקדוש ברוך הוא ובקש להודיען שאין בלבו כלום בעגל נתרצה ועי' אהרן ויאמר אל אהרן קח וגו' ואף משה בלך רד כעס עליו ובלך עלה נתרצה אמ' הקדוש ברוך הוא כלשון שהשפילתי אותך בו אני מעלה אותך לך עלה מזה לך עלה מזה מה כתיב למעלה מן הענין ויפן וירד משה כשעשו אותו מעשה וירד משה מן ההר וקרב אל המזבח וראה את העגל שעשה שנתנה לו הקדוש ברוך הוא את הלוהות היו סובלין את עצמם כיון שירד וקרב אל המחנה וראה את העגל פרח את הכתב מעליהם ונמצאו כבידים על ידיו של משה מיד ויחר אף משה וישלך מידו בא וראה כמה גדול כוהו של משה אר' יהודה הלוחות משקל ארבעים סאה היו ושל סמפדינון היו והיו בותנים על ידיו כדבר קל כיון שפרח כתב ושברן כרה עשרה ויקח את העגל אשר עשו וישדוף באש וגומ' מיד דן את הסרוחין והושיב סנדראות מכני לוי שלא נשתתפו במעשר העגל כל מי שהיה לו התרארה ואין לו עדים היה בודקן במים כסוטה והורגן שנאמר ויזר על פני המים וישק וכל מי שיש לו עדים והתרארה היה נהרג מיד שנאמר הרגו איש את אדונו ומי שאין עליו לא עדים ולא התרארה ניגף שנאמר ויגף יי' את העם וגומ' עד שנהרגו כשלשת אלפי איש לאחר שביעור את העגל ואת עובדיו בא לו אצל הקדוש ברוך הוא בתחנוני' ובבקשה שנ' וישב משה אל יי' ויאמר אנא חטא ועתה אם תשא וגו' ויאב' יי' אל משה מי אשר ועתה לך נחה וכיום פקדי' ופקדתי הריני יושב עליהם בדין ביום הכפורים ומזכרה את הזכאי וכחייב את החייב שנאמר וכיום פקדי' אר' חנינה כל מי שאומר רחמנא ותתן יתוותרון בני מעיו לא מאריך אפו וגובהו וכיום פקדי' ופקדתי כיון שדן וגמר את הדין אמר רבון העולמים הרי העגל והרי עובדיו כבר בערתים שבא בלכך על עמך כלום אמר לו לך עלה מזה אמר שלמה הגו סיגים מכסף וגו' ושלחתי לפניך מלאך אל ארץ זבת חלב וישמע העם את הדבר הרע ויאמר יי' אל משה אמר אל בני ישראל אתם עם קשה עורף ורגע ככרה רגע רבי שמואל בר אבא אמר אחד מהמטות ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות וחמשים לשעה ואדעה מה אעשה לך אנא יהב לכון יום הכפורים ויכפר עליכון ויתנצלו בני ישראל את עדיים אותן הבתרים מהר חורב ויתנצלו בעל כורדן ומשרה יקח את האהל אר' שמעון בן לקיש משרה דרש קל והומר אמר

המנורה

עמחם שנאמר ויאמר יי אברהם הוצק חן בשפתותיך שלימד
 סניגוריא על הסדומיים הלילה לך הלילה לך חול הוא לך ויש
 אומרים נכריה לך כענין אשה זונה וחלה רבי הובא אמר תלמי
 השם יש בדבר זה להמית צדיק עם רשע שאומרים הכריות כך
 עשה לדור אנוש לדור המכול לדור הפלגה ונמנעין בני אדם
 מעשות תשובה הוצק חן בשפתותיך היך שמורעך יוצא שאני
 נותן לך את התורה וילמד אותה לבניך שנאמר ויתן אל משה
 ויתן אל משה זה שאמר הכתוב נופת תטופנה שפתותיך כלה
 אמר רבי אבא בן יוחנן כנסת ישראל מקלסת להקדוש ברוך
 הוא מלמעלן למטן והקדוש ברוך הוא מקלסה מלמטן למעלן
 היא מקלסתו מלמעלן למטן שהורידה אותו מן העליונים
 לתחתונים ועשו לי מקדש והוא מקלסר מלמטן למעלן
 שהעלה אותך ונתנך אל הדין עליון כי זאת עולה מן המדבר
 הוא מקלסו מלמעלן למטן כהחלת מן הראש עד הרגל ראשו
 כהם פז קודמותיו עיניו להייו שפתותיו ידיו מעיו שוקיו חכו
 ממתקים וגומ' זה דודי והוא מקלסה מלמטן למעלה מה יפז
 פעמין בעלי המוקי יריכך שררך אגן בטנך ערימת שני שדיך
 צוארך כמגדל עיניך אפך ראשך עליך נופת תטופנה מה
 נופת אמר רבי יוחנן לשרן יוני הוא קלו כשם שהרבש מעולר
 כך את מעולר מכל האומות רבש וחלב תחת לשונך כשאת
 עסקה בתורה רבש וחלב כשאמר כסיני נעשה ונשמע הי נפת
 חטופנה שפתותיך וכשם שקראתי אתכם כלרה אף התורה
 קשטתיה ותקנתיה ככלרה היא וכל כלי ארגליה שלה מקרא
 משנה תלמוד הלכות הגדות ונתתיה למשה ככלה ויתן אל
 משה ככלותו לחות למר לחות שיהי עתן כלוחות כתובים
 באצבע אלהים שאילו הגיעו לישראל לחות הראשונים אין כל
 ברית יכולה לשלוט בהם וירא העם כי בושש משה בא שש
 שעות נתכנסו ארבעים אלף שעלו עם ישראל ושני חרטומי
 מצרים עמחם ושמותן יונים וימכרו שהיו עושים לפני פרעה
 כל אותם כשפים כמה שכתוב ויעשו גם הם חרטומי מצרים
 בלהטיהם ונתקלהו כולם על אהרן שנאמר ויקהל העם על
 אהרן ויאמר וגומ' שמשר שוב אינו יורד כבר ואתו היום יום
 ארבע היה בשש שעות כיום אמרו להם אהרן וחור עכשו יורד
 מן ההר לא השגיחו ויש אומרים שעמד שטן והראה להם דמות
 מטתו מן ההר מן מה שאמרו כי זה משה האיש מיד עמד דור
 ונער בהם עמדו עליו והרגוהו כשראה אהרן כך נתירא והתחיל
 מעסיקן בדברים והם אומרים לו קום עשרה לנו אלהים והכל
 גלוי לפני מי שאמר והירה העולם מרר הם מבקשים אבה
 להם אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם אמר אהרן
 להם דבר קשה שהנשים מתעכבות בו שהם ראו כל הנסים
 והגבורות שעשה הקדוש בה במצרים ובים וכסיני הלכו אצל
 הנשים עמדו עליהם ואמרו דם ושלום שנכפר בהקדוש ברוך
 הוא שעשה לנו כל הנסים וגבורות ונעשה עבודת זרה כיון
 שלא שמעו להם מה כתי' שם ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב
 אשר באזני נשיהם לא נאמר אלם אשר באזניהם כשהביאו
 הנזמים אמר רבי ירמיה תלה אהרן עיניו לשמים ואמר אליך
 נשאתי את עיני הושבי בשמים אתה יודע את כל המחשבות
 שבעל כרחי הם עושים השליך לאש ובאו חרטומים ועשו
 בחרטומיהם ויש אומרים שמיכח שנתמכך בבנין מה שהציל
 משה מן הלכנים נטל הלוח שכתב עליו משרה עלרו שור
 השליכו לתוך הבור שהשליכו בה הנזמים ויצא העגל גורר
 כשהוא מקרע ותחילו אומרי לה אלהיך ישראל פתחו מלאכי
 השרת ואמרו שכוה א מושיעם עושה גדולות במצרי מה עשה

אהרן אמר ידחה הדבר עד למחר שנאמר ויקרא אהרן ויאמר
 זה לוי בחר ורוח הקדש צווחת מהרו שכוה מעשיו אמר הקב"ה
 בעולם הזה על ידי יצר הרע חטאתם לעתיד אני עוקרו מכס
 והסירותי את לב האבן מבשרכם ויברך יי אל משרה לך רד
 ויאמר אל משה ראיתי את העם הזה והנרע עם וגומ' כך פתח
 רבי תנחומא ברכי אבא נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל
 במתת שקר ואומ' בארך אפים יפתה קצין מי שאומ' ליתן מתנה
 לחבירו ואינו נותנה דומה לנשיאים ורוח וגשם אין אלו דור
 המדבר שנה ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר יי נעש
 ונשמע ועברו על הכל ועשו את העגל כיון שראה הקדו ברוך
 הוא כך אמר למשרה לך רד כי שחת אין שחת אלם קילקול
 מעשים שחת לו לא בניו מומם ולא עגל בלבד עשו אלא גלוי
 עריות ושפיכות דמים שנאמר וישב העם לאכול ושתה ויקומו
 לצחק ואין צחוק אלא גלוי עריות בא אל העבד העברי וגומ'
 שפיכות דמים יקומו נא הנערים ויצחקו ואין לך גדול מן הור
 שנהרג באותה שעה נועף משה על שדבר הקדוש ברוך הוא
 קשות כנגדו ואין וידבר האמור כאן אלם קשות שנאמר דבר
 האיש אדני הארץ באותה שעה יצאו חמס' מלאכי הבלה כנגדו
 קצף אף וחמה משהית והשמד עמד משרה מתחכט למעלה
 ולא הניח זוית שם שלא נתחכט עליה כיון שהזכיר זכות אבות
 ואמר זכור לאברהם ליצחק ולישראל מיד נגערו ממנו שלשה
 נשאר אף וחמה היה משה מתחכט ומתנפל כמו שנ' ואתנפל
 לפני יי אמ' משה רבובו של עול כי יגורתי מפני האף והרמה
 אמר לו הקדוש ברוך הוא איפשר שתצא דין עמוד אתר
 בארד ואני בארד אמר משה רבוני קובה יי באפך ואני עומד
 בחמה שנאמר ולי משה בוזי עמד וגומ' לך רד אמר לו הכה
 למשה אני כבר נרמו לי הכרית לרד מכאן ולראות בקלקלתך
 וירד יי לראות את העיר וגומ' הבה נרדה ארדה נא ואראר
 ואף אתר לך רד דין לעבד להיות כדברו כששמע משרה כך
 אמר שוב אין להם סליחה ידע הקדוש ברוך הוא מה בלבו של
 משרה אמר לו הקדוש ברוך הוא לא אמרתי לך בסנה ראית
 ראיתי את רואה ראיה אחת ואני שני ראוי שאני רואה שבאים
 לסיני ומקבלים תורתו ואני יורד כסיני בטראמלין עלי שהם
 מתכוונים בו ושומטין אחד מהם ומכעיסין אותו בו שנאמר
 לפני שור מהשמאל וגו' וימידו את כבודם כתבנית שור לך רד
 כי שחת עיך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה עמך עשו את
 העגל שאני אמרתי לך והוצאתי את עבדתי את עמי בני ישראל
 ואתר היית גרם וקבלת הערב רב ואמרת מוטב לקבל את
 השבים ואני הייתי רואה מה הם עתידים לעשות והם שעשו
 את העגל שהיו עובדי עבודה זרה ונרמו לעמי לחטאות עמהם
 ראה מה כתב יקח מידם ואמרו אלה אלהינו אין כתיב לא אלה
 אלהיך ישראל שהגרים שבאו עמהם ממצרים הם עשו אותה
 וכמה דגה באותו עגל רבי תנחום בר חינילאי אמ' מאה ועשרים
 וחמשה קנטרין זכב היה בו שכן בסכה בגימטריא ר' אסי אמר
 מסכה רעה היתה לדורות לך רד רבנן אמרי באותה שעה
 נתגדה משה בפני בית דין של מעלה נאמ' כאן לך רד בניאפו
 כי שחת ונאמר להלן יורד יהודה מאת אהיו מה פתיח למעלה
 ויקמו ככל בניו וכל בניו להנמו כיון שלא קבל תנחומין
 עמדו ונדרוהו אמרו כיון שאמרת לנו לכו ונכבדנו ושמענו לך
 אלמלא אמרת לנו לכו ונדרוהו היינו שומעין לך ואתה גרמת
 לאכינו כל הצער האת עמדו ונדרוהו ואין לך רד אלם גרמי
 עמד משה לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבני מה סורחני אמר
 לו שחת עמך אמר לו משרה זכי עמי הם הם עמך ונחלתך

זנתתיהו לפני לריח ניחוח ויהי וגו' מהו יהי וירד למחר כמדת
 דאת אמר והיה כזה יום מחר ולא פסק המן הוי לך יי הצדקה
 ולכו בושת הפנים ואף על פי כן ומנך לא מנעת מפיהם אמר
 רבי אלעזר מי אמר הפסוק הזה חנניה מישאל ועזריה אמרוהו
 בשעה שעלו מן הכבשן נתכנסו כל אומי העולם שנ' ומתכנשי
 אחשרדפניא סגניא ופחותא והדברי מלכא ועמדו ורקקו לישר
 בפניהם ואמרו להם אתם יודעי שאינכם עושה נסים ונפלאות
 כאלו וגרמתם לעצמכם להחריב את ביתו ורקקו בפניהם עד
 שעשו כל גושם רוק והיו חנניה וחכיריו מגביהי פניהם למעלה
 וצירקו את הדין ואמרו לך יי הצדקה ולכו בושת הפנים ודבר
 אחר לך יי הצדקה אמר רבי שמואל בר נחמן נארה לאבותינו
 לקבל את התור' ולומ' כל אשר דבר יי נעשה ונשמע שמא נאה
 לומר להם אלה אלהיך ישראל את מוצא כשירד משה מה כתי'
 שם וישמע יהושע את קול העם כרעה ויאמר אל משה קול
 מלחמה במחנה השיבו אין קול ענות גבורה קול ענות אנכי
 שומע מהו קול ענות קול חירופין וגירופין וכן כתיב וישמע
 יהושע את קול העם כרעה וכאו אנשי כנסת הגדולה ופרשה
 אף כי עשו להם פסל ומסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר
 העלויך מארץ מצרים ועשו נאצות גדולות וכי חסר המקרא
 כלום ולמה הוסיף המקרא ויעשו נאצות גדולות שהיו מחרפין
 ומגדפין כלפי עצמן שביעים מן המן ומקריבין ממנו לעגל
 מחרפין ככל כוחן כשחוק ואחר כל זאת ומנך לא מנעת מפיה
 הוי לך יי הצדקה אמר רבי לוי ישראל יושבין למטן והורטין
 את העגל שנאמר ויקח מידם ויצר אותם והקדוש ברוך הוא
 למעלן חוקק לוחות ליתן להם ויברות חיים שנאמר ויתן אל
 משה ככלתו ויתן אל משה ככלתו זה שאמ' הכתו' מתן אדם
 ירחיב לו ולפני גדולי יבחנו מתנה שאדם נותן משלו ירחיב לו
 מעשה באבון רמאה שהיה כבצרה והלכו רבותינו לשם לבקש
 פרנסה ולא ביקש לפסוק עד שפסקו כל בני בית הכנסת ופסק
 הוא כנגד כולן לפיכך קורין אותו אבון רמיהמה עשו רבותינו
 הושיבוהו אצלן לקיים מה שנאמר מתן אדם ירחיב לו דבר
 אחר ויתן אל משה זה שאמר הכתוב ויתן לי מגן ישעך אלו
 ישראל הכושחין בהקדו' ברוך הוא וימינך תפערכי מימינו אש
 דת למו וענותך תרכני יש ענומן הקדוש ברוך הוא אמר רבי
 אבא בר אחא כבוהג שבעולם תלמיד יושב לפני רבו מי שהוה
 גומר אומר לרב יגעתיך והקדוש ברוך הוא אמר ליחזקאל קום
 צא אל הבקעה ושם אדבר אותך ואקום ואצא אל הבקעה והנה
 שם ככודי יי עומד בכבוד אשר ראיתי בנחר כבר ואפול על פני
 ללמרך שקדמו הקדוש ברוך הוא יש ענו גדול מזה כיוצא בו
 משה ידבר והאלהים יעננו כקול היה צריך לומר האלהי ידבר
 ומשה יעננו בקול כיוצא בו ויאמר יי אלי השער הזה סגור יהיה
 לא יפתח ואיש לא יבא בו כיי' אלהי ישראל בא בו והיה סגור
 זכיום השבת יפתח זכיום החדש יפתח מלך כשר ודם כבודו
 ליכנס בשער הגדול שמא בשער הקטן והקדו' ברוך הוא בשער
 הקטן כיוצא בו וירא אליו יי כאלני ממרא והוא יושב פתח
 האהל כחום היום כבוהג שבעולם כשתלמיד חולה והרב הולך
 לבקרו התלמידים מהלכין ואחר כך הרב והקדוש ברוך הוא
 כשמל אברהם היה מצטער מן המילר' אמר למלאכים ללך
 לבקרו עם שהמלאכים מהלכין קרבן הקדוש ברוך הוא שנאמ'
 וירא אליו ואחר כך וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים כן
 עזאי אומ' בא וראה ענותנותו של הקדוש ברוך הוא מלך כשר
 ודם שיגר פרודיגמאות במדינה ואומר פלוני קומום פלוני
 איפרום פלוני הגמון משמזכיר שמו מזכיר שבו הקדוש ב'ה

משמזכיר שבו אחר כך מזכיר שמו בראשית ברא אלהים
 יש ענו גדול מזר' כבוהג שבעולם מלך כשר ודם כל זמן
 שלגינותיו מושלמין לו פוסק להם מזונו ומתנו טובות מחלק
 להם אומניות כפרו בו אין זקוק להם והקדוש ברוך הוא ישראל
 עושין להם את העגל מלמטה והקדוש ברוך הוא עסוק ליתן
 להם חיים שנאמר כי היא חייך ואורך ימיך ויתן אל משרת
 ככלתו לדבר אתו אמר רבי שמעון בן לקיש שלימדו רבו את
 התורה עד שלא למדו היה הרב לומד ותלמידו עונה אחריו מי
 שלימדו אומר לו רבי נאמרה אני ואתה כך כשלמד משה את
 התורה אמר לו הקדו' ברוך הוא בא נאמרה אני ואתה שנאמר
 ככלתו לדבר אתו דבר אחר ככלתו ככלתה כתיב אמר רבי
 שמעון בן לקיש אסור לתלמיד חכם להורות הלכה בעבור עד
 שיהו דברי תורה עריבין על שומעיהם כלהו הזו שהיא עריבה
 על בעלה ומתאוה להיות שומע את דבריה אמר רבי לוי אמר
 רבי שמעון בן לקיש מה הכלה הזו מקושטת כעשרים וארבעת
 מיני תכשיטין כך תלמיד חכם צריך להיות פקח וזריז בעשרים
 וארבעה ספרים דבר אחר ככלתו מה כלה הזו צנועה בבית
 אביה ואינה מפרסמת עצמה עד שתיוכנס להורה לומר כל מי
 שיועד בי כלום יבא ויעיד כך תלמיד חכם צריך להיות צנוע
 ומפורסם במעשים טובים ויתן אל משה ככלתו אמ' רבי אבהו
 כל ארבעים יום שעשה משה מלמעלן היה לומד תורה ושוכח
 לסוף אמר לו רבוני הרי ארבעים יום ואיני יודע דבר מה עשה
 הקדוש ברוך הוא משהשלים ארבעים יום נתן לו את התורה
 כמתנה שנאמר ויתן אל משה ככלתו וכי כל התורה למד משה
 והלא כתיב ארוכה מארץ מדה אלא כללים כללי' לימדה הבה
 למשה שנאמר ככלתו שני לוחות כנגד שמים וארץ וכנגד
 חתן וכלה וכנגד שני שושבינים וכנגד שני עולמים אמר רבי
 חנניה לחת כתיב לא זה גדול מזה לוחות אבן למה מן האבן
 שרובן של עונשין כסקילה והלוחות מעשה אלהים אמ' רבי
 יהושע בן לוי בכל יום בת קול יוצאה מחר סיני ווי לכם הבריות
 מעלבוכה של תור' שכל מי שאינו תדיר לתורה גזוף הוא לפני
 הקדו' ברוך הוא שנאמר והלוחות מעשה אלהים כאדם שאומר
 לחכירו מה מלאכתי אכף נגר כך מלאכתי של מלך המלכים
 עוסק בתורה חרות מהו חרות ר' יהודה ורבי נחמיה ורבנן ר'
 יהוד' אמר חירות מן המלכות ר' נחמיה אמר חירות מן מלאך
 חמות ורבנן אמרי חירות מן היסורין רבי אליעזר בנו של רבי
 יוסי הגלילי אומר אם יכונן מלאך חמות ויאמר לפני הקדוש
 ברוך הוא לחינם בראת בעולם הקדוש ברוך הוא אמר לו על
 כל האומות השלשתיך חרין מן אומה זו שנתתי לה חירות על
 הלוחות ומנין שהוה כן דכתיב אני אמרתי אלהים אתם ובני
 עלין כלכם חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון ויתן אל משה
 ככלתו זה שאמר הכתוב עלית למרום שבית שבי כבוהג
 שבעולם אדם שובת מחבירו כסף והרב וכנדים שמא יכול
 לשבות מר' שבלכו ואתר' שבית את התורה שבתוך לבי הוי
 שבית שבי לקחת מתנות באדם אמר רבי זעירא הלכות
 שהם נהגים בבני אדם איש איש כי יהיה זכ' ואשה כי תהיה
 זכה זאת התורה אדם כי ימות יפיית מבני אדם מבונה אדם
 כצד הקדוש ברוך הוא ממית ומחיה ומוריד שאול ויעל משה
 הוריד לקרן ועדתו כשהם חיים לשאול וירדו הם וכל אשר
 להם חיים שאולה והקדו' ברוך הוא גזר גזירה והוא מבטלה
 ויאמר להשמידם לולי משה הוציחן בשפתותיך שלימד
 סניגוריא ויחל משה וגו' לא זו עדי וינחם יי דבר אחר יפיית
 מבני אדם זה אברהם שבכל הדורות שלפניו לא דבר קב'ה

עמהם

פאה כסף ונתנו לאבי הנערר ואנו הוציאנו שם רע ואמרנו
 לעגל אלה אלהיך הא כל אחד ואחד מאה כסף רבי שמעון בן
 לקיש אמר מן האונס למד משה ונתן האיש הטובכ עמה לאבי
 הנערר חמשים כסף ואנחנו אנסנו הדבר שאמר לא יהיה לך
 אלהים אחרים ועשינו את העגל לפיכך יהא נותן כל אח ואחד
 חמשים ויש אומרים מן המפתח למד כי יפתה איש בתולה כסף
 ישקול כמיהר התולות אף הוא בחמשים כסף ואנו ויפתוהו
 בפיסה וכל שונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בכריתו
 לפיכך יתן כל אחד ואחד חמשים כסף וכי יהודר בר סימון
 אומר משור נגח למד אם עבד יגח השור כסף שלשים שקלים
 ואנו המרנוהו וימירו את כבודם בתכנית שור וגזמ כל אחד
 ואחד יתן כסף שלשים שקלים ידע הקדוש ברוך הוא מה בלבו
 של משה והראהו באצבעו ואמר לו משה זה יתנוכזה יתנו
 וידבר יי ראה קראתי בשם בצלאל אמר שלמה מה שהיה
 בכר נקרא שמו ונדע אשר הוא אדם זה שאמר הכתוב מי פעל
 ועשה קורא הדרות מראש אמר הקדו ברוך הוא משהתקנתי
 מראש לעשות את המסכן כבר קראתי לו שם ונדע אשר הוא
 אדם עד שאדם הראשון מושל גולם הראה לו הקדוש ברוך
 הוא כל צדיק וצדיק שעומד מורעו יש תלוי כראשו ויש תלוי
 בשערו ויש בצוארו ויש בשני עיניו ויש בחוטמו ויש כפיו ויש
 באונו ויש בזרועו ידע לך שכשעה שביקש איוב להתוכה עם
 בוראו ואמר מי יתן ידעתי ואמצאהו אבוא עד תכונתו אערכה
 לפניו משפט ופי אמלא תוכחות אדעה מלים יענני אכינה מה
 יאמר לי השיבני איהו היתה ביסדי ארץ אמר רבי שמעון בן
 לקיש איפה כתי' אל לו היכן היתה איפה שלך כאדם הראשון
 תלויה כראשו בשערו בצוארו בעיניו כאי זה אבר ואף הראה
 הקדוש ברוך הוא לאדם שאברהם מעמיד ממנו ובניו יורדין
 למצרים ומשתעבדים שם והראהו למשה עומד וגואלן וליוסף
 זן את השבטים ולמשה מושח כהנים ונביאים ולשמואל מושח
 מלכים וליהושע מכניסן לארץ ולדוד מיסד את הבית ולשלמה
 בנו בונהו ולעזריה אס אחזירה כניה מנתקין מסמרות בית
 המקדש יהודע מתקן אמן עושה צלמי יאשיהו מבערה נכונד
 גאצי מחריב דרוש בנור בצלאל עושה את המשכן ראש
 קראתי בשם כבר נקרא שמו מימות אדם הוי מי פעל ועשה
 קודא הדרות מראש בצלאל בן אורי זה אחד משבעה בני אדם
 שנקרא להם שמות יש שנקרא לו ארבעה בצלאל ששה יהושע
 שמנה אליהו ארבעה משה שבעה מרדכי שמנה דניאל חנניה
 מיסאל ועזריה ארבעה אליהו ארבעה אמ רבי אלעזר בן פרט
 איש ירושלמי היה ומשכט בנימן הירי ומיושבי לשכת הגזית
 היה ומכרן של יהודה היה וכשני שבטים היה חלקו המשרה
 בבנימן דכתיב וצלע האלף היבוס היא ירושלם גבעת קרית
 ושלש כיהודה צנן וחרשה ומגדל גד צנן שהוא צינה חרשה
 שהקדוש ברוך הוא מחרשה לעתיד לבא מגדל גד שמשם הבה
 יוציא ומגדיר משתייתם של אומות העולם ונקרא לו ארבעה
 שמות ברברי הימים שנאמר וער שיה ואליה וזכרי בני ירוחם
 וערשיה שכשעה שהקדו פה רועש ומרעיש עולמו עומד אליה
 ומזכיר אבות העולם לפני הקדוש ברוך הוא ומרחם לפיכך
 כתיב וער שיה ואליה וזכרי בן ירוחם הרי ארבעת שמות בצלאל
 נקרא עושר ואת מיחם ובא משכטו של יהודה ברברי הימים
 ובני יהודה פרץ וחצרן וכרמי וחור ושוכל והרי אין חצרן
 אלא כן בנו של יהודה דכתיב ויהיו בני פרץ חצרן וחמול
 וכתוב אחי אום ואחר מות חצרן ככלב אפרתה ואשת חצרן
 אביה ותלד לו את אשחור אבי תקוע וכי יש אדם מת באדם

שהוא אומר ואחר מות חצרן ככלב אלא מה הוא מי שמת
 חצרן בא כלב אל אפרת זו מרים שפרו ורכו ישראל על ידה
 וכתוב ותמת עזובה ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור
 וחור הוליד את אורי ואורי הוליד את בצלאל וראה בן שובל
 הוליד את יחת ויחת הוליד את אחזמי ואת להד אלה משפחות
 חצרתי בצלאל שם שקראה לו אמו אומתו והקדוש ברוך הוא
 קרא לו חמשה על שמו של משכן של אהבה ראה שהראה
 הקדוש ברוך הוא לכל ישראל שהוא מזוקן מכראשית לעשות
 את המשכן בן שובל שהוא בא להעמידו ויחת שנתן התינו של
 הקדוש ברוך הוא קל ישראל אחזמי שאוהה את ישראל להכה
 להד שהעמיד חור והדר במשכן שהיה הדרן של ישראל ורבי
 אדא בר חייה אמר להד שהרל בשבטים מדבק לו במשכן ואי
 זה ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן אמר רבי חנניא בן
 פזי אין לך גדול משכט יהודה ואין לך יורד מן שבט דן שהיה
 מן הלחינות מה כתיב בו ובני דן חושים אמר הקדוש ברוך
 הוא יבא וידונו לו שלא תהא רוחו גסה שגדול וקסן שוין לפני
 הקדוש ברוך הוא אמ רבי חנינה לעולם אל יניס אדם ככבודו
 המשכן נעשה בשני שבטים אליו ואף בית המקדש כן עשותו
 שלמה מיהודה וחירם מרן שנאמר בן אשה אלמנה הוא ממש
 נפתלי וכדברי הימים כתיב בן אשר מבנות דן שהיה אביו
 מנפתלי ואמר מרן אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה עשיתם
 משכן ומקדש שהיו כחומה ולעתידי אני אבנה את בית המקדש
 ותהיה מוקפת בחומת אש שנאמר ואני אהיה לה חומה ויתן
 אל משה ככלתו כך פתח רבי תנחומא כראבא לך יי הצדקה
 ולנו בושת הפנים ארץ רבי נחמיה אפילו בשעה שאנו עושין
 צדקה לפניך מביטין אנו כמעשינו ואנו מתבייטין אין לנו
 שעה שאנו באים בזרוע לא כשעת קיעור מעשרותינו מן הכית
 שנאמר כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך כל ענין אותו
 פרשה השקיפה ממעון קדשך מן השמים אמר רבי אבסגדי
 גדול כחן של בעלי מעשרו שהופכין את הקללה לברכה שכל
 בקים שנאמ' בו השקיפה לשון צער הוא וישקף על פני סדום
 וישקף יי אל מחנה מצרים בעד החלון נשקפה ותייבב וישקפו
 אליו שנים שלשה סריס' כי בחלון ביתי בעד אשנבי נשקפת
 וארא בפתאי והשאר כלם פתרוגם לשון צער חוץ מזו השקיפה
 ממעון קדשך וברך ולא עוד אלא שהופכין קללה לברכה
 אמ' רבי נחמיה אפי' כשעה שאנו מביטין כמעשינו יש לנו כושת
 פנים בנוהג שבעולם אדם נותן שדהו לאריסות נותן הזרע
 והפעלה והולק עמו בשוה והקדו ברוך הוא ליי הארץ וכלואה
 והוא מוריד הטל והמטר והוא משמר ואינו מבקש אלא אוד
 מעשרה ותרומה אוד מחמשים הוי לך יי העדקה ולנו בושת
 הפנים רבי יהודה אומר יש בושרה גדולה מזו ישראל עוברין
 בים סוף ופסל מיכה עובר עמהם שנאמר ועבר בים צרה והים
 נקרע לפניהם הוי לך יי העדקה ולנו בושת הפנים אמר רבי
 יודן כתי' ועלו בית יוסף גם הם כית אל יי עמם הולכין לעבדה
 עבודה ואת אומר ויי עמם וכי יש צדקה גדולה כיו הוי לך יי
 הצדקה ולנו בושת הפנים כיוצא בו והמה לקחו כל אשר עשה
 מיכה ואת הכהן אשר היה לו ויבאו ישראל על עם שוקט ובושת
 והמה לקחו את אשר עשה מיכה צלמא ואת הכהן כומרא ויבאו
 על ליש זו פמיאס אל עם שוקט וכושט עובדין עבודה זרה וזיא
 מצלמא בידוחן ואת אבר אל עם שוקט ובושת יש צדקה גדולה
 מזו הוי לך יי העדקה וגומ' את בוצא כיום שעשו ישראל את
 העגל בו ביו ירד להם את המן ונטלו ממנו והקריבו ממנו לפני
 העגל שנאמ' ולחמי אשר נתתי לך סלת ושמן ודבש האכלתיך
 ונתתיהו

ונתתיהו

במכתש אין את מועיל מה בראשונה עומד ומקריב לעבודת
 זרה אף בשנייה כן דבר אחר כסף נכחד לשון צדיק זה הקדוש
 ברוך הוא שהכחיד לשונו למשה ואמר לו כי תשא מה כתיב
 למעלה מן הענין וכפר אהרן על קרבנו וגו' כיון שחטאו אמר
 הקדוש ברוך הוא למשה לך כפר עליהם אמר לו רבוננו של
 עולם לא כך אמרת לי אחת בשנה אמר לו הקדוש ברוך הוא
 לך זקו ראשן עכשיו אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו
 של עולם בשערה שיש להם זכות הנח להם וכשעה שאין להם
 זכות כביכול השא להם פעם אחת בשב כד שייבא יום הכפורים
 וכפר עליהם שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם כי תשא את
 ראש אמר רבי יוסי בר חנינה רמזו שהוא עתיד לקרב ראשון
 של שבטים ואי זה זה ראובן שנאמר יחי ראובן ואל ימות בני
 ישראל רבי יהוד' בשם רבי שמואל בר נחמן משל למלך שהיו
 לו פורפין הרבה והיה מצוה אותו ואומר לו פורפירא זו נערה
 קפלה שהיא חביבת עלי מכל פורפירין שבעולם תן דעתך
 עליה שאותה לבשתי ביום שנכנסתי במלכות והיא דביקרה
 במתני ואני מתנאה בה אף כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה
 משה תן דעתך על ישראל שהם דביקים במתני כי כאשר ידבק
 האזור אל מתני איש כן הדיקת אליו את כל בית ישראל והם
 המליכוני בעולם ואמרו יי' מלוך לעולם ועד ומרוכ חיבתם
 ירדתי מן העליונים ושכנתי בתוך יריעות עזים אמר משרת
 דבוני משבעים אומות אין את מצויני על אחת מהם אל' על
 ישראל כי תשא את ראש בני ישראל אל בני ישראל תאמר
 ואל בני ישראל תדבר צו את בני ישראל דבר אל בני ישראל
 ואתה תצוה את בני ישראל כל מה שאתה מצויני על בני
 ישראל אמ' לו לפי שהם חביבין עלי מכל האומות והם סגולתי
 זכהם השקתי ובהם בחרתי שנאמר כך בחר יי' אלהיך להיות
 לעם סגולה בא ודארך כמה חיבבן שקראן חמשה פעמים
 בפסוק אחד ואתגדה את הליים נתונים לאהרן ולבניו וגו'
 אמר רבי שמעון בן יוחאי משל למלך שכסר בנו לפדגונו והיה
 מבקשו אצלו בכל שערה ואומר לו אכל כרי שתה כרי אזל כרי
 לכי ספרא הדי כרי מכי ספרא כך הקדוש ברוך הוא מתאורר
 להזכיר את ישראל בכל שערה אמר רבי יהודה בר סימון משל
 לאחד שהיה עושה עטרה עבר אחד ראה אותה אמר לו כל מה
 שאתה יכול לקשט בה אבנים טובות ומרגליות קשט ותקן בה
 שהיא עתידה להינתן בראשו של מלך כך אמר הקדוש ברוך
 הוא למשה כל מה שאת יכול לשבח את ישראל לפני ולפארן
 עשה שבהם אני מתפאר שנאמר ויאמר לי עבדי אתה ישראל
 אשר בך אתפאר לפקדיהם אמר לו הקדוש ברוך הוא למשרת
 מנה את ישראל אמר לפניו רבוננו כתיב והיה זרעך כעפר הארץ
 וכתיב ושבתי את זרעך כעפר הארץ ועכשיו את אומר כן אמר
 לו אם בקשת לעמוד על מנינם שול ראשי אומות של שבטים
 ותעמוד על מנינם ריש דראובן מאתים אלף שין דשמעון שלש
 מאות אלף יוד דיהודה יוד דיששכר יוד דיוסף שלשים אלף
 בון דנפתלי חמשים אלף זין דזבולון שבעת אלפים דלית דדן
 ארבעת אלפים גימל רנד שלשת אלפים בית דבנימן אלפים
 אלף ראשר אלף הרי חמש מאות אלף ותשעים ושבקע אלף
 אותן שלשת אלפים שנשתיידו הן שנהרגו על העגל ויעשו
 בני לוי כדבר משרת ופול מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי
 איש לכך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה מנה אותם כמנה
 חסרו רבי מנחמה בשם רבי ביבי אמר משל למלך שהיה לו
 צאן וכנסו לתוכו זאבים ובקעוהו אמר המלך לרועה מנה
 את הצאן כמה חיסרו כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך

מנה את ישראל כמה חסרו בעשרה מקומות נמנו ישראל
 אחד בירידתן למצרים שנאמר בשבעים נפש ירדו אבותיך
 ואחד בעלייתן שנאמר ויסעו בני ישראל מרעמסס ושני בחומש
 הפקודים אחד במרגלי ואחד בחילוק הארץ ושנים בימי שאול
 ופקודים בטלאי ופקודים בבזק ולמה בטלאים כד אינון עתידין
 זכיין באימרא כד אינון מסכינין בעובדיהון בבזק ומהו בזק אבן
 נטל מן כל אחד מהם אבן ובאבנים מנאן ואחד בימי דוד ויתן
 יואב את מספר מפקד העם אל המלך ואחד בימי עזרא כל
 הקהל כאחד ארבע רבוא ואחד לעתיד לבוא עוד תעבורנה
 הצאן על ידי מונה והדין כי תשא את ראש רבי מנחמה בשם
 רבי ביבי בשם רבי חייא בר אבא בשם רבי אלעזר בן יעקב כתב
 והיה מספר בני ישראל כחול לבור נמשל כחול לומר לך מה
 החול אתה עושה בו גומא בערב ובשחרית את מוציא אותה
 שכר נתמלאת כך כל אלפים שחסרו בימי דוד נתמלאו בימי
 שלמה בנו שנאמר יהודה וישראל רבים כחול אשר על הים
 לרוב רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרה אמר כל זמן שנמנו
 ישראל לצורך לא חסרו ושל' לצורך חסרו ואימתי נמנו לצורך
 בימי משה ושל' לצורך בימי דוד ונתנו איש כופר נפשו לוי
 בימי משה ולא יהיה כהם נגף בימי דוד זה יתנו אמ' רבי מאיר
 כמן מטבע של אש הוציא הקדוש ברוך הוא מתחת כסא
 הכבוד והראה למשה ואמ' לו זה יתנו כזה יתנו כל העובר על
 הפקודים כל העובר על סכומי' מחצית השקל על שחטאו
 בשש שעות בחצי היום יתנו מחצית השקל שהוא עושה ששח
 גרמיסין רבי יוחנן אמר על שעברו על עשרת הדברות לפיכך
 יתן כל אחד ואחד עשרת גרה שהוא מחצית השקל רבי שמעון
 בן לקיש אמר לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף ונטל
 כל אחד ואחד מטבע לפיכך יתן כל אחד ואחד מטבע רבי
 יהודה בר סימון אמר שלשה דברים שמע משה מפי הנבורר
 ונכהל ונרתע לאחוריו בשעה שאמ' לו ועשו לי מקדש ושכנתי
 בתוכם אמר רבוננו של עולם הנה השמים ושמי השמים ל'א
 יכלכלוך אמר לו לא כשם שאת סבור אלא עשרים קרש בצפון
 ועשרים בדרום ושמנה במערב ואצמצם שכירי שלי ואשכחן
 ביניהם וכתוב ונועדתי לך שם וברתי וכשאמר לי צו את בני
 ישראל את קרבני לחמי אמר משה רבוננו של עולם אם מכנים
 אני כל החיות שבעולם אין בהם העל' אר' אחת ובכל העצים
 שבעולם אין בהם הבערה אחת שנאמ' ולכנון אין די בעד וחיתו
 אין די עולה אמר משרת לא כמו שאת סבור אל' את הכבש
 אחד תעשה כבקר ולא שנים בכת אחת לפי שאין לפני אכילה
 למד ממך אילמלא היה לפני אכילה ושתיה כשהיית אצלי
 ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלת ואם היה לפני
 אכילה הייתה אוכל אל' ריח נחמו הריח תשמרו להקריב
 וכשאמר ונתנו איש כפר נפשו תמה ואמר מי יוכל לתת פדיון
 נפשו ויקר פדיון נפשו וחול לעולם אח לא פדה יפדה איש
 ולא יתן לאלהים כפרו אמר לו לא כמו שאת סבור אל' זה
 יתנו כזה יתנו רב הונא בשם רב אמר שדי לא מצאנוהו סניא
 כח אין הקדו ברוך הוא בא בטרחות עם ישראל כששמע משה
 כך אמר אשרי העם שככה לו אשרי שאל יעק' בעזרו כי תשא
 את ראש ונתנו איש כופר נפשו כיון ששמע משה אמ' עור בעד
 עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו אמר רבי יהודה בר אלעאי
 כששמע משרת יד לרורות ואמר להם בלבו מצאנו שפדיון
 נפש אדם ככר כסף שנאמר והיתה נפשך תחת נפשו או ככר
 כסף תשקל כל אחד ואחד מישראל יהא נתן ככר כסף אמר
 רבי יוחנן מן מי למד ממוצי' שם רע אמר כתיב וענשו אותו

ואתה יי' מגן בעדי אמרו ישראל רבון העולמים ואתה הסכמת עמה ואמרת זוכה לאלהים יחרם / מגן בעדי בזכות אבות / כבודי שהשרית שכינתך בתוכנו ואמר ועשולי מקדש ושכנתי בתוכם / מרים ראשי תחת שהיינו חייבין לך הרבת ראש נתת לנו תלוי ראש על ידי משרה / כי תשא את ראש רבי יעקב בר יוחאי בשם רבי יונתן פתח וישח אדם וישפל איש / וישח אדם אלו ישראל שנאמר ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם / וישפל איש זה משה שנאמר והאיש משה / אמר משרה רבון העולמים יודע אני ששחו ישראל לעגל והשפלת אותי ואל תשא להם אל תשא להם /

כי תשא את ראש רבי יונתן פתח כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים מטרונה אחת שאלה את רבי יוסי בר הלפתא לכמה ימים כרא הקב"ה את עולמו אמר לה לשה ששנאמר כי ששת ימים עשה יי' אמרה לו זמן אותה שעה מה עושה בכל יום אמר לה מזווג זיווגי ומעשיר לזה ומוריש לזה אמרה לו ואף אני כוללת לעשות כן כמה עבדים ושפחות יש לי אני מזווג כלילת זו מה שהוא עושה מן אותה שעה עד היום אני אעשה בשעה קלה / אמר לה אם קלה היא בעיניך היא קשה לפניו כקריעת ים סוף / הניחה רבי יוסי ותוך לו מה עשתה בטלה אלף עבדים ואלף שפחות והעמידתן שורות שורות ואמרה ישא פלוגי לפלגית ופלגית תשא פלוגי זיונה אותן כלילה אחת בצפרא אתן לגבה דין עיניה שמיט הדין רישיה פציע דין רגליה תבירא דין אמר לית אנא בעי להרא והרא אמרה לית אנא בעיא לדין שלחה והביארה את רבי יוסי אמרה ליה מעידה אני שאלהיכם אמת ותורתו אמת שכל מה שאמרת יפה אמרת אמר לה הקבה יושב ומזווג בעל כרחו וקושר קולר בצואר זה ומביאו מסוף העולם ומזווג לזו בסוף העולם שנאמר אלהים מושב יחידים ביתר מוציא אסירים בכושרות מה הוא בכושרות דלא בעי בני ודבעי אמר שירה הוי בכושרות / ומעלה לזה ומוריד לזה בסולמות שנאמר כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים / רבי יונתן בוצריה זרבנן פתרון קרא באהרן כלשון הורה השפל וכלשון הורה הונכה כלשון הורה השפל שנאמר ואשליכהו באש ויצא העגל הזה וכלשון הורה הונכה שנאמר זה קרבן אהרן ובניו / רבי יונתן פתר קרא בישראל כלשון הורה הונכה וכלשון הורה השפלו / וכלשון הורה הונכה זה יתנו צדקה תרומם גוי / רבי אליעזר ורבי יהושע זרבנן רבי אליעזר אומר צדקה תרומם גוי אלו ישראל וחסד לאומים חטאת חסודים הן חטאים הן לאומים מהעולם שהן מתיידיים בחסד שעושים / ורבי יהושע אומר צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת חטאת הנהייה לאומות העולם כשעה שישראל חוטאי שהן הורדין ומשעבדים בהם / ורבן גמליאל אומר חסד שאומות העולם עושין חטא הוה להם שכן דניאל אמר לנכוכר נצר וחטאך בצדקה פרוק / רבי אלעזר בן ערך אומר צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת / אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לחכמים נראים דברי ר' אלעזר מדברי ומדבריכם לפי שנותן צדקה וחסד לישל ולאומות חטאת רבינחוכא בן הקנה אומר צדקה תרומם גוי אלו ישראל וחסד לאומים חטאת חסד שאומות העולם עושין חטאת הוה לישראל ממי את למד מן מישע מלך מואב שנאמר ומישע מלך מואב היה נוקד מהו נוקד דועה והשיב למלך ישראל מאה אלף כרים ומאה אלף אלים צמר מהו אלים צמר ר' אבא בר כהנא אמר פרוכטיא מה עשה כנס כל אסטרונוגין שלו אמר להם לית אתון אמרין לי מה דין אנא עבד קרבא עם כל אומה

ונצח להון וכד אנא עבד קרבא עם יהודאי נצחין לי אמרו ליה חד סב הורה להון ושמייה אכרדהו ואתייהיב ליה למאה שנין בר יהודאי וקרביה אמר להון וקרביה לגמריה אמרו ליה לא אמר להו והוה לא קרביה ומתעבד להון נסין אלו קרביה על אחת כמה וכמה / וכדן ברא בוכרא אית לי דמליך תחותיה אנא מקריב ליה דלמא מתעבד לן נסין הכא כתיב ויקח את בנו הכנור אשר ימלךך תחתיו ויעלהו על החומה והי קצף גדול על ישראל חמה כתיב שהיה משתחוה לחמה מיד ויהי קצף גדול על ישראל / אמר להם הקב"ה לישראל אומות העולם אין מכירין כבודי ומודין כי אתם מכירין כבודי ומודין כי / אר מני אלהי זכות אשתו של עובדיה כבר כלו ישראל באותה שעה ואשה אחת מבני בני הנביאים צעקרה אל אלישע לאמר / רבי הונא אמר צדקה וחסד שאומות העולם עושין מותקן להם כאדם שלוח בינה מן מי את למ ממדורך בלארן שהיה למוד בכל יום לאכל בשלש שעות וישן עד תשע כיון שחזר נגלגל חמה בימי חזקיה ישן לו ועמד ויצא שהרית ביקש להרוג את כל עבדיו אמר להם הנחתם אותי לישן כל היום וכל הלילה אמרו ליה יומא הוה דהדר אמר להו ואיזה אלוה החזירו אמרו לו אלוהו של חזקיה אמר להם וכי יש אלוה גדול מאלוהי אמרו לו אלוהו של חזקיה גדול מכל אלוהות שבעולם מיד בעת ההיא שלח מחרוך בלארן בן בלארן מלך בכל ספרים ומכאן אל חזקיהו זוגמ / וכתב שלום לחזקיהו המלך ושלום לירושלם ושלום לאלהיך הגדול לאחר שיצאו הספרים גתישב על דעתו אמר לא עשיתי כהונן שהקדמתי שלום חזקיהו ועירו לשלום אלוה הגדול עמד בכסא ופסע שלש פסעות והוה יד את הספר / וכתב אחרים תחתיהם וכתב תחלה שלום לאלהיך הגדול ושלום לירושלם ושלום לחזקיהו / אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה עמדת מכסאך ופסעת שלש פסעות לכבודי אני מעמיד מכניך שלש מלכים שליטין מסוף העולם ועד סופו ואלו הן נכוכר נצר ואולי מדורך ובלשאצר כיון שעמדו וחרפו קירקע הקדוש ברוך הוא את ביציהן והעמיד אחרים תחתיהם / ורבנן אמרין צדקה תרומם כנדבה שהביאו ישראל לנדבת המשכן לפיכך ניתן להם תלה ראש על ידי משרה ואמר לו כי תשא את ראש / רבי יוחנן פתח כסף נבחר לשון צדיק ולב רשעים נמעט / כסף נבחר לשון צדיק זה עידו הנביא / לב רשעים נמעט זה ירבעם / הוה הוא דכתיב והנר איש אלהים בא מהיהודר בדבר יי' אל בית אל וירבעם עמד על המזבח להקשיר ויקרא על המזבח בדבר יי' ויאמר מזבח מזבח למר מזבח שני פעמים / אמר רבי אבהו בר כהנא מזבח שבבית אל ומזבח שבין מה אמר הנב"ך בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו זוכה עליך את כהני הכמות המקשרים עליך ועצמות אדם ישרפו עליך ועצמות ירבעם לא אמר אלהיך ועצמות אדם מכאן שהלק כבוד למלכות ויהי כשמוע המלך את דבר איש האלהים אשר קרא על המזבח בדבר יי' וישלח ירבעם את ידו מעל המזבח לאמר תפשוהו ותיכש ידו אשר שלח אליו ולא יכול להשיבה אליו / הוה אמר יתכרך שמו של הנב"ך מה טובל מן בדיותיו וכמה הם על כבודו של צדיק עומד ומקריב לעבודה זרה ולא יבשה ידו וכיון שפשט ידו אצל אותה צדיק מיד יבשה ידיו ויען המלך ויאם אל איש האלהי / ור' נא את פני יי' אלהיך ותתפלל בעדי תרין אמורין חד אמר אלהיך ואל אלהי חדד אמר באי זה פני קורא אותה אלהי עומד ומקריב לעבודה זרה וקורא אותה אלהי אף על פיכך ויחל איש האלהי את פני יי' ותשב יד המלך אלהו ותהי ככראשונה מה הוא בכראשונה ר' יוחנן בר סימון כשם ר' יהושע בן לוי אמר אס תכתוש את האויל

כי תשא את ראש

בבכתש

סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה שדומה לפתח מה הכוהן כל דבר שאתה צריך מוציא כך סנהדרין מטהרין ומטבאין פוסלין למכשירין מתידין ואוסרין אל יחסר המזג שאם הוצרך אחד מהן לצאת לצרכו רואין אם יש שם עשרים ושלשה יוצא ואם לאו אינו יוצא בטנך עריבת חטים ובה עריבת זו יש בה מחייה לעולם אף סנהדרין היה בזכות העולם עומד ר' יוחנן אומר בטנך עריבת חטים זו תורת כהנים שכולה כפרת חטאות ואשמות הטאת היא אשם הוא והוא נתון כאכצעה של תורה וכולן הטאות כמו בטנך עריבת חטים רבי שמעון בן לקיש אמר למה נמשלה בחטים בה חטים אלו עולות כמדה כך הן עולין במנין חזקנים והתלמידים וחכמים והרסדי' מנין בטנך עריבת חטים אבר רבי אידי והלא עריבת איסטרוכלין יפרה משל חטים וכאן הוא אומר עריבת חטים אמרו לו אין העולם יכול לעמוד על איסטרוכלין בלא חטים לכך נא בטנך עריבת חטים סגרה בשושנים וכי יש אדם סג סדהו בשושנים דרך העולם גזורים שדותיהם בקוצים ובדרדרי' בשיחין ובסניין ובה הוא סוגה בשושנים אלו מצות הרכות בשושנים כיצד היה מתאוה לראו עצמו בתוך חופתו לפי שאין לו יום בעולם חביב ממנו שהיה שמת עם אשתו מה עשרה הוציא הוצאות רבבה היצע חופתו בא לחיזוק עמה אמרה לו כשנש' אדומה ראיתי פירש הימנרה זה הופך פניו לכאן וזו הופכת פניה לכאן מי הפרישו ממנה אי זה נחש קעצו אי זה עקרב הזיקו אי זה נדר ביניהם אלא דברי תורה שאמר ואל אשה כנדת שומאתה לא תקרב לכך כתיב סוגה בשושנים זה יתנו בא וראה היבתן של ישראל שעביותיהן כביאן ליד מעלת ג' וולו ואם עבירותיהן כך זכיותיהן על אחת כמה וכמה את מוצא כששלח יעקב את יוסף אצל אחיו כיון שראו אותו ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזר בא ועתה לכו ונהרגנו השליכנו לבור אמרו נאכל ונשתה ואח' כך בעלהו וכהרגנו אכלו ושתינו באו לברך אמר להן יהודרה מבקשין להרוג נפש בברכין לאלהים אין אנו מברכין אלא מנאצין על זה נאמר כועז בך נאץ יי' לכו ונמכרנו לישמעאלים וידינו אל תהי כו' וישבו לאכל לחם אמר רבי יהודה בר שלום ושיבה אהת שיטבו השבטים כעצת אחת למכור את יוסף כילכלה את העולם שבע שנים בשני דעבוק אם עבירותיהן כילכלה והעמיד את העולם זכיותיהן על אחת כמה וכמה ואף כאן מי גרם לטבטו כפרשת שקלים שיתנו כופר נפשותיהן למעשה העגל ואם חטאה גדולה שעשה גרמה למצוה ולזכות מצוות שהן עושים על אחת כמה וכמה

כחשא

את ראש בני ישראל כך פתח רבי תנחומא בר אבא מתוקה שנת העובד אם מעט אם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון אמרו לו לשלמה אילו אחר אבר הפסוק הזה היינו שוחקין עליו אתה שכתוב הך ויוצא מכל האדם תאמר מתוקה שנת העובד אם מעט אם הרבה יאכל אין הדבר כך שכל מי שהוא רעב אכל קמעא שנתו מתגדגדת אכל הרבה שנתו מתוקה אמר להם אינו מדבר אלא בעצדיקים ובעמילי תורה כאי זה צד אדם שכל שנותיו שלשים שנה ומעשר שנים ואילך הוא עמל בתורה וכמצו' ומת לשלש שנה ואדם אחד חידו שמנים שנה ומעשר שנים והילך עמל בתורה וכמצו' עד שמת את אומ' והאיל' ולא יגע הראשון אלא עשרים בתורה וזה שיגע שבעים שנה שהקדו' כרוך הוא מרבה לזה שכר יותר מן מי שעסק בתורה עשרים שנה לפיכך אני אומר אם מעט אם הרבה יאכל שיכול בן עשרים שנה לומר לפני הקדוש ברוך הוא אילולי שסילקתני מן העולם בהצי' ימי

הייתי מאריך שנים ומרבה תורה ומצות לפיכך אני אומר אם מעט אם הרב יאכל שמתן שכרו של זה כמתן שכרו של זה תדע אמר רבי תנחום שהרי משה שמש את ישראל כמצרים וכמדבר ארבעים שנה וזוהי מארה ועשרים שנה ושמואל כל ימי היו שנים וחמשים וסבל משואן ומורחן של ישראל ושקלן הכתוב כאחד שנאמר משדו ואחרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו הוי מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל וגו' אמר רבי לוי משל למה הדבר דומה למלך ששכר פועלין למלאכתו עם שהן עושין נטל המלך אחד מהן וטייל עמו לערב באו הפועלין לישול שכרן בלא אותו פועל שטייל עם המלך לישול עמהן שכרו שמה יכול המלך לומר לו אתה לא עשית עמכם אלא שתי שעות טול כפי מה שעשית אף הוה יכול לומר למלך אילולי אתה שטיילתני וטיילתני עמך היה שכרי מרובה וכן הקדוש ברוך הוא יתברך שמו המלך זר הקדוש ברוך הוא והפועלין אלו עמילי תורה מי שיגע בתורה חמשים שנה וזו שיגע בתורה עשרים או שבעים יכול לומר אילולי שגזזתני הייתי עוסק בתורה לפיכך אמ' שלמה אם מעט אם הרבה יאכל שמתן שכרן שווה אמרו לו והרי אמרת והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון מה הוא ודי מניח לו לישון שכל מי שהוא שבע המאכל מביאתו לידו שנת' אמר להם בעשירי תורה אני מדבר ולא בעשירי ממון כיצד אדם גדול ועשיר בתורה לימד תלמידים הרבה וריבך תורה ברבים ושוכנע מן התורה אף על פי שהוה מת אין התלמידים שהעמיד מניחין לו לישון אלא יושבין ועוסקין תלמידיו בתורה ובתלמוד ובהלכות והגדות ואומרים הלכות ושמועות משמו ומזכירין שמו בכל שעה ואין מניחין אותו לישון וכן אמר רבי שמעון בן לקיש אמר רבי עקיבא וכן אמר רבי שמעון בן יוחאי אין תלמידיו מניחים אותו לישון בקבר שנאמר דובב שפתי ישנים הוי והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון וכן משדו לימד תורה לישראל והדריכך למצות ונתן להם סדרי פרשיות שקוראים בהן ככל שכתוב וכל חדש והדש ובכל מועדים והם מזכירים אותו בכל פרשה ופרשה ובפרשת שקלים אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רכוננו של עולם מי שאני מת אני נזכר אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך בשם שאת עומד עכשיו ונתן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני כאילו את עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשן מנין מן מר שקראו בענין ודבר יי' אל משה לאמר שא את ראש בני ישראל לא נאמר אלא כי תשא

כחשא

את ראש בני ישראל זה שאמר הכתוב רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה רבי שמואל בר אמי ורבנן רבי שמואל בר אמי פתר קרא בדואג ואחיתופל רבים אלו דואג ואחיתופל שחיו רבי בתורה אומרים לנפשי שחיו אומרים לדוד אדם ששבר את הכבש והרג את הרועה והפיל את ישראל כהרב יש לו תשועה שנא אין ישועתה לו באלהי סלה ואתה יי' מנין בעדי אמ' דוד ואתה רבן העולם הסכמת בתורתך עמכם ואמרת מות יומת הנואף והנואפת מנין בעדי בזכות אבותי כבודי שהחזרתני למלכותי מרים ראשי שהייתי חייב הרבת ראש ונתת לי תלוי ראש על ידי נתן שאמר גם יי' העביר חטאתך לא תמות ורבנן פתרון קרא באומות העולם רבים אלו אומות העולם שכתוב בהן הוי המון עמים רבים שאומרין לישראל אומה ששמעת בסיני לא יהיה לך אלהים אחרים חסוף ארבעים יום אמרו לעגל אלהי ארדך ישראל יש להם תשועה אין תשועה לו באלהים סלה ונתת

האומל כשר אבירים וים עתודים אשתה אם ארעב לא אומר
 לך כי לי תכל ומלאה כי לי כל חיותו שדי לא מכל קרבנותיהם
 איני רוצה אלא הריח וכאילו אכלתי ושתיתי שנאמר את קרבני
 לחמי לאשי ריח כהווי תעשה / תדע לך שמוכח העולה שהיה
 לקרבנות היתה נתון בחוץ ומוכח הקטרת שהיה לריח נתון
 בפנים לפיכך נאמר למשר ועשית מזבח מקטר קטרת / זש"ח
 שמן וקטרת ישמה לב / הכתוב הזה מדבר בהקדוש ברוך הוא
 ובשרא כיצד בשעה שהיה כהן גדול נוטל את הקטורת באותה
 מוחתה כיום הכפורים ונכנס לפני לפנים כבית קדש הקדשים
 שכן כתיב ולקח מלא המחתה גדולה אש מה כתיב שם ונתן את
 הקטרת על האש לפניי / וכסה ענן הקטרת מהו וכסה לשון
 מוחלה הוא כענין שנאמר כסית כל חטאתם סלה כיון שהיה
 ענן הקטרת בתמר ועולה ופותח למעלה ונעשה כאשכול היה
 יודע שנתכפרו עונות ישראל שנאמר אשכול הכופר דודי אם
 נעשה כאשכול / ענן הקטרת והיה מתמר ועולה היתה יודע
 שנתכפר לישראל ושנתקבלו מעשיו ואם לא כסה ענן הקטרת
 היה יודע שהוא מת שנאמר וכסה ענן הקטרת את הכפרת
 אשר על העדות ולא ימות נמצאת אום / טכהן גדול וכל ישראל
 מרתימים בשעה שכהן גדול נכנס לפניו עד שהיה יוצא משם
 בשלום כיון שהיה יוצא היתה שמחה גדולה בישראל שנתקבל
 בראון שנאמר שמן וקטרת ישמה לב שמן זה כהן גדול שנמשח
 בשמן המשחה וקטרת אלו ישראל שהיו רואין ענן הקטרת
 שהיתה מתמר ועולה והיה שמחין הו' שמן וקטרת ישמה לב /
 ומדבר בהקדוש ברוך הוא שאמר לישראל מכלכם אין ליאלא
 כהן גדול שנמשח בשמן המשחה שנאמר ויברל אהרן להקדישו
 בקדש הקדשים ואני שמח בו וקטרת אלו ישראל אמר הקדוש
 ברוך הוא מכל קרבנות שאתם מקריבין אין הכיב עלי כקטרת
 תדע שכל קרבנות כולן לצרכיהם של ישראל כיצד החטאת
 היתה באה על החטא והאשם כן העולה באה על ההורר הלב
 השלמים אינן באין אלא לכפרה שהן באין על מצות עשה אבל
 הקטרת אינה באה לא על החטא ולא על העון אלא על השמחה
 הו' שמן וקטרת ישמה לב / הכיבה הקטרת לפני הקדוש ברוך
 הוא תדע שהיה יודע נתאוה להקטיר קטורת שנאמר עולות
 אלים אעשה לך עם קטרת וכן את מוצא שלא שנתבחו קרבנות
 בעולם בקרבנות הנשיאים ולמה שהיו מקריבין קטורת תהלה
 בקרבנותיהם שכן הוא אומר על כל אחד ואחד בקרבנו כף
 אחת עשר זרה מלאה קטרת ואחר כך פר אחד ולפיכך הקדוש
 ברוך הוא משבח קרבן של כל אחד ואחד מהן זה קרבן פלוני
 זה קרבן פלוני לומר שערכ לפניו והוא משבח / וכן את מוצא
 באחו שכשל את התורה וחתם בתי הספרים שנאמר צור תעודה
 חתום תורה בלימודי / ועבר עבודה זרה והרכיב להכעיס
 וכשמנה הקדוש ברוך הוא את כל מעשיו אמר אותה לכל אלו
 שמא וגם סגרו דלתות האולם ויכבו את הנרות והקטרת לא
 הקטירו ועולה לא העלו בקדש לוי אלהי ישראל ויהי קצף
 יי על יהודה וירושלם ויתנם לזעזע לשם ולשיקה כאשר אתם
 דואי בעיניכם והנה נפלו אבותינו בחרב ובגיבו ונשינו ובנותינו
 בשבי על זאת דארר כמה הכיבה הקטרת שעל ידי הקטרת
 נעצרה המנפה בשעה שאמר משה לאהרן קח את המחתה ותן
 עליה אש מעל המזבח ושים קטרת / ויקח אהרן כאשר דבר
 משה וידן אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם מה הוא החל
 אמר רבי יהודה בר סימון היה המלאך נוטל על תרד מרקחות
 מרקד ולא היה מניח לא מת בין החיים ולא חי בין המתים אלא
 על תרד כענין שנאמר החל הנגף בעם וכמה דאת אמר מהחל

הרמש בקמה כשם שהקוצר קוצר על תרד מיד ויקח אהרן
 כאשר דבר משה ונומו / מוצא למלאך עומד ומחבל עמד אהרן
 כנגדו ולא היה מניחו להחל אלא ויעמד בין המתים / אמר לו
 לאהרן הכיחי ויאעשרה שליחותי / אמר לו אהרן משה שליחי
 והקדוש ברוך הוא שליח והרי הקדוש ברוך הוא ומשה באהל
 מועד נלך אצלם לא השגיח המלאך עד שעצרו אהרן במתניו
 והוליכו שנאמר וישב אהרן למשה אל פתח אהל מועד והמנפה
 נעצרה מהו והמנפה נעצרה / אמר רבי יצחק שנטל למלאך
 ועצרו לפיכך כשכא משה ליפטר מן העולם אמר ברוך יי חילו
 ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים / ברוך יי חילו יהא ברוך יתירה
 חילא / ופעל ידיו תרצה בקטרת שהיה בידו שכיפר ויתן את
 הקטרת וכפר מחץ מתנים קמיו שיפף את המלאך ועצרו אמר
 רבי אבא בשם רבי שמעון בן לקיש כשרא אהרן למלאך
 מתרים כנגדו נתן מחתה על פניו שנאמר ישימו קטורה באפך
 וכליל על מזבחיך להודיעך כמה קטרת הציבה אמר רבי יצחק
 בן אלעזר תדע לך שנעש המשכן וכל כליו ושחט את הקרבנ
 והקריב וערך על המזבח וסידר את השלחן ואת המנורה ואת
 הכל ולא ירדה שכינה עד שהקריבו את הקטרת מנין דכתיב
 עורי צפון ובואי תימן הפיחי נני יולו בשמי / אמר הקדוש
 ברוך הוא בעולם הזה על ידי קטרת היתם מתכפרים ואף
 לעתיד לבא כן עולות מחיים אעלה לך עם קטרת אלים אעשה
 בקר עם עתודים סלה / הסלת פרשת תצוה /

פרשת כי תשא

ילמדנו

רבינו כמרה תרומות היו תורמין
 ישראל בכל שנה כך שבו רבותינו
 שלש תרומות תורמין בראש חרש
 אדר ובניסן ובאלול בראש חרש אדר ובניסן היתה תרומת
 הלשכה נגבית והיו באין הכהנים ומכפרין על עונות ישראל
 מן השקלים שהיו שוקלים למת כדי שיהו כל ישראל עסוקים
 במתנותיהן והיו מתחילין לגבות מראש חדש אדר ותורמין
 בראש חרש ניסן ולמרה מתחילין באדר ותורמין בניסן שלא
 לדחוק על ישראל והיו מזהירין את ישראל מראש חרש / אמר
 שלמה דרך עצל כמשוכת חרן ואורח ישרים סלולה בעשו
 חרשע הכתוב מדבר כשם שמוצא של קוצים מתחדקת כנגדיו
 של אדם את מפשר אותה מכאן ומתחדקת ממקום אחר כך
 מלכות עשו נוברה את הארנון מישראל עד שלא תנברה הרי
 הגולגולת באה ועד שהיא ניגבת באין לעסק שידופין אבל
 הקדוש ברוך הוא אינו כן אלא ואורח ישרים סלולה כנושה
 לפני ישראל משמיע מאחד באדר וניגבת בראשון של ניסן
 וכמה הן נובין מחצית השקל וכמה הוא חצי הסלע ולא היתה
 ניגבת אלא לכפרת ישראל והיו לוקחים כהן תמידים לפי
 שצפה הקדוש ברוך הוא שכל מנין שעתידים למנות שיהא
 בהן חסרון והתקין להן את השקלים רפואה כדי שיהא להן
 כפרה ולא יהיה בהם נגף כפקוד אותם /

כי תשא

את ראש יזשה שררד אגן הסהר א יחסר המוני
 שררד זה סנהדרין ולמ נקראו שררד מה השרר
 נתון באמצעיתו של אדם כך סנהדרין יושבין בלשכת הגזית
 שהיא באמצע הכית מה השרר הזר כל זמן שהתיבוק נתון
 במעי אמו פיו סתום ומן השרר הוא אוכל כך ישראל אין אוכלין
 אלא מסנהדרין לפיכך נמשלו כשר / מה אגן עגול אף כך
 סנהדרין

היו מפרשיין למגורה והשני למנחות לקיים שמן זית זך כתיב
 למאור אמר לו הקבה למשרה אמור להם לישראל בני בעולם
 הזה הייתם זקוקים לאור בית המקדש ומדליקים נרות לתוכן
 אבל לעולם הבא בזכו אותו הנר אני מביא לכם למלך המשיח
 שהוצא משול כנר שנאמר שם אצמיה קרן לדוד ערכתי נר
 למשיחי / זוכח תורה יכבדנני ושם דרך אראנו ביטע אלהים /
 רבי מנחם בר יוסי אומר אלו מדליקים נרות לרבים כמכואות
 האפילין / אר שמעון בן לקיש מפני מה זכרה שאל למלכות
 מפני שהיה זקינו מדליק נרות לרבים כמכואות אפילין / כתוב
 אחד אומר ונר הוליד את קיש וכתוב אחד אומר וקיש אבי שאול
 ונר אבי אבנר בן אביאל הוה כיצד אביאל שמו ועל שהדליק
 נרות לרבי נקרא שמו נר / אמר הקבה בעולם הזה אתם צריכין
 לנר אבל לעתיד והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך / וזה
 הדבר אשר תעשה להם / זשה כבוד חכמים ינחלו נאה הכבוד
 לחכמי היגיעין בתורה אמרה תורה עושר וכבוד אתי הון עתק
 וצדקה / את מוצא שלשים וששה דורות מאדם ועד יעקב ולא
 כתיב באחד מהן כבוד לא ביעקב שנאמר יהי יעקב נכבד מאחיו
 ולמה כתיב בו כבוד שהיה תלמיד חכם מקהיל קהילות ודורש
 טעמי תורה כרבים שנאמר ומשפחות סופרים יושבי יעקב
 תרעתים שמעתיים סוכתים המרה הקינים הכאים מחמת אבי
 בני רכב אר יהודה בר שלום בשם רבי איבו שני בני אדם דאו
 כבוד כולם / לא כבוד חכמים ינחלו זר יהושע שירש כבוד
 ממשה רבנו שאמר לו הקבה כאשר הייתי עם משה אחיה עמך /
 למשה אמר לו הקבה של נעלך מעל רגלך / וליהושע ויאמר
 שר צבא יי אל יהושע של נעלך מעל רגלך / משרה כתיב בו אז
 ישיר משה ובני ישראל / יהושע אז ידבר יהושע ליי ביום תת
 יי / משרה הוציאם ממצרים ויהושע הכניסם לארץ משרה הרג
 לסיחון ועוג ויהושע שלשי ואחר מלך משה העמיד גלגל חמה
 במלחמת עמלק שנאמר והיה כאשר ירים משה ואין ירים אלא
 לשון שהעמיד גלגל חמה שנאמר נתן תהום קולו רום ידיהו
 נשא / ויהושע כן שנאמר שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון /
 משה כנה מזבח שנאמר ויבן משה מזבח ויהושע כן שנאמר אז
 יכנה יהושע מזבח / משה כתב את התורה שנאמר ויכתב משרה
 את התורה הזאת / ויהושע כן ויכתב יהושע הרי בכל אבל אין
 אנו מוצאין שהיו שנותיו כשנות משרה רבינו שמשרה כתוב בו
 ומשה כן מאה ועשרים שנה במותו ויהושע נגזז מן מאה ועשר
 ולמה פחת לו עשר שנים בשביל שאמ לפני משה רבו עשרת
 דברים שנאמר ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר
 אדני משה כל אס לפיכך פחתו לו עשר שני / מכאן את למד שאין
 תלמיד רשאי לומר דבר לפני רבו שכל המור דבר לפני רבו או
 אפילו אינו מורה אלא אומר לאחרים הלכה במקום שרבו מצוי
 שנותיו מתקצרות מן כמה טעמים העריכין להדרש בסדר אחרי
 מות / לא כבוד חכמים ינחלו זה אהרן ובניו שבידם נתבררה
 הכהונה / וזה הדבר אשר תעשה להם / זשה ואתה מרום לעולם
 יי / מה כתיב למעלה מן הפסוק כפרוח רשעים כמו עשב ויציעו
 כל פועלי און להשמידם עדי עד / מה כתיב אחריו ואתה מרום
 לעולם יי / שכל זמן שהקבדה נפרע מן הרשעים שמו מתגדל
 בעולם / שנאמר ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים / אותה עשה
 אני יי / וכן רחב אומרת כי שמענו את אשר הוביש יי את מי ים
 סוף מפניכם בצאתכם ממצרי ואשר עשית לשני מלכי האמורי
 אשר בעבר הירדן לסיחון ולעוג אשר החרמתם אותם / ונשמע
 דימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם כי יי אלהיכ הוא
 אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת וכן והאלילים כליל

יהלוק / אתה טערה ונשגב יי לבדו ביום ההוא / וכן ועלו
 מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והייתה ליי המלוכה
 והיה יי למלך וגו' / וכן כדנא תאמרן להום אלהא די שמיא
 וארקא לא עבדו יאבדו מארעא מתחות שמיא אלה / עושר
 ארץ בכוחו מכין תכל בחכמתו / וכן יתמו חסאים מן הארץ
 ורשעים עוד אינם / אותה טענה ברכינפשי את יי הללויה / ואתה
 פותר את כולן כדעת הזה תילי תילים של פסוקים / יהי בשלם
 כוכו שמר שבר רשפי קשת מן וחרב ומלחמה סלה / נודע
 ביהודה אלהים הוי כל זמן שנפרע מן הרשעים שמו מתגדל
 בעולם / ואתה מרום לעולם יי / מלך בשר ודם כשהוא דן ומזכה
 מקלסין אותו וכשהוא מחייב אין מקלסין אותו הקבה בסוכת
 קלוסו עולה ברוך הטוב והמטיב / וברעה קלוסו עולה ברוך
 דיין האמת הוי ואתה מרום / וכן כוס ישועי אשא ובשם יי אקרא
 צרה ויגן אמצא ובשם יי אקרא / וכן באלהים אהלל דבר ביי
 אהלל דבר / וכן איוב אומר יי נתן ויי לקח יהי שם יי מבורך / דא
 ואתה מרום לעולם יי / אמר דוד רבון העולם מטאתה נתן
 חומות לאדם אינר זה הומנו לעולם / נתת לבית דוד את
 המלכות אינה זה מומנו לעולם ודוד עבדי נשיא להם לעולם /
 נתת לאהרן את הכהונה אינה זה מומנו לעולם / והייתה לו
 ולרעו אחריו ברית כהונה עולם לפיכך הבה מצוה ליתן לאהרן
 רוממות ככהונה גדולה הוי ואתה מרום לעולם יי / ומה דאר
 שיגדל לאהרן ולבניו לקדש אותם / אר מני דשאב ורבי יהושע
 דסכנין בשם ר לוי כשעה שבקשו לעשות אותו מעשר אמרו
 לאהרן קום עשה לנו אלהים / עמד חור בן כלב וגער בהן מיד
 עבדו עליו והרגוהו / דא אהרן ונתירא מעצמו שנאמר וירא
 אהרן ויבן מזבח לפניו ודע לך שהרגו לחור שבטערה שעלת
 משה להר מה אמר להם הנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים
 יגש אליהם כשירד אין את מוצא שהוכיח לחור לא בחיים ולא
 במות ומהו אומר ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה
 כי הבאת וגו' / הוי שהרגו לחור / וירא אהרן וירא ויבן מזבח
 מיד נטל כוס של זחב וחשליכו לאור שנאמר ואשליכוהו באש
 ויצא העגל הזה / והיה אהרן כתיבא שמא יש בלבו של הקבה
 עליו כלום לפיכך אמר לו הקבה למשה וזה הדבר אשר תעשה
 להם לקדש אותם לכהן ליי לדומ ולגדל לאהרן ולבניו ככהונה
 גדולה לפי שנלוי וידוע לפניו שלא עשה אהרן אלא מיראה
 ולפיכך הוריעו שאין בלבו של הקבה עליו כלום / לקח פר אחד
 פר לכפר על העגל שהוצא פר אלים שנים כנגד שני בניו
 שעתידין למות שכל בניו ראויין למות שנאמר וזאהרן התאנף
 יי מאד להשמידו / אין להשמידו אלא לשון כלי בנים שנאמר
 ואשמיד פרו ממעל ורשו מתחת / כיון שנתפלל משרת עליו
 דכתיב ואתפלל גם בעד אהרן מתו שנים ונשתירו שנים / וזה
 הדבר אשר תעשה / זשה כבוד חכמי ינחלו אלו ישראל / וכסילים
 מרים קלקו אלו אומות העולם / ואימתי נחלו ישראל כבוד כשעה
 שקבלו את התורה / אר יוחנן ששים רדוא של מלאכי השרת
 ירדו עם הקבה לסיני שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שנאן
 והיו נותנין עשרות בראש כל אחד ואחד מישראל / אר אבא בר
 כהנא כשעמדו ישראל על הר סיני ואמרו כל אשר דבר יי נעשה
 ונשמע מיד חיבבן הבה ושלח לכל אחד ואחד מהן שני מלאכי
 והיה אחד חוגר לו ויבן וזאהרן נתן לוי עשרה בראשו / אמר רבי
 סימון פורפראות הלבישן שנאמר ואלבישך רקמה רכי הונרה
 דציפרין אמר זנאיות חגר להם שגא / ואחבשך בשם ר שמעון
 בן יוחאי אומר כלי זיין חגר להם ושם המפורש חקוק עליו לפיכך
 כבוד חכמים ינחלו אלו ישראל שנהלו כל חשבון הורן מסיני /
 וכסילים

ועד הערב למחרתם ומי היה מאיר להם זקנים וברקים ל' לעזר
 בן פדת אומ' מדבר במלחמות המצרים כשרצו אחר ישראל ראה
 מה כתיב שם ויהי הענן והחשך האר את הלילה אר אנשעיה
 כשראו ישראל כך אמרו יי אוריו שעי ממי אירא אמר הקב"ה
 אם תדליקו לפני גרות אני מאיר לכם מן המאור הגדול לעתי
 לבא שבאמ' והיה לך יי לאור עולם ואלהיך לתפארתך ואתה
 תצוה זה שאמר הכתוב הנך יפה רעיתי הנך יפה אר עקיבא
 לא היה כל העולם כולו כדאי ביו שניתן בו שיר השירי לישראל
 שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים אר אלעזר בן
 עזריה למה הדבר דומה למלך שנשל סאה של חטים ונתנה
 לנחתום ואמר לו הוצא ממנו כך וכך סולת כך וכך סובין כך
 וכך מורסן וסלית לי מתוכה גלוסקא אחת יפה מנופה ומעולה
 כך כל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים ראיה מה
 הקב"ה מקלט לישראל מתוכו הנך יפה רעיתי הנך יפה הנך
 יפה במעטיד הנך יפה במעשה אבותיך הנך יפה בבית הנך
 יפה בשדה בבית במזווה וכתבתם על מזוזות ביתיך כשדה
 בתרומות וכמעשרות כל קטש בשכחה ופיאה הנך יפה בבית
 הנך יפה בנגן כי תכנה בית חדש ועשית מעקה לגנך הנך יפה
 בעולם הזה הנך יפה בעולם הבא הנך יפה רעיתי אמר רבי
 שמעון בן פזי הנה מקלטה כלשון כפול והיא מקלסתו כלשון
 פשוט למה מקלטה הקב"ה כלשון כפול שאם אינה עושה רצונו
 יכול הוא להמירה כאחרת והיא מקלסתו כלשון פשוט לפי
 שאינה יכולה להמירו כאחר הוי הנך יפה רעיתי אף נעים לפי
 הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים אלו סנהדרין שנמשלו
 כיונה עיניך יונים מה העיני' הללו כל הגוף כהולך אחר העיני'
 אף ישראל כולן מהלכין אחר סנהדרין על כל מה שאומ' להם
 על הטמא טמא ועל השחור שחור הוי עיניך יונים דבר אחר
 מה היונה הוי כל אחת ואחת מדרת חלונה ושוככה כך כל אחד
 ואחד מן התלמידים מכיר את מקומו דבר אחר עיניך יונים
 מה היונה הוי משואה מדרת את בן זונה אינה זה ממנו כך
 ישראל משהכירו להקדו ברוך הוא טוב אינם זדים ממנו ואיך
 מניחין אותו דבר אחר מה יונה זו כל העופות כשהן בשחטים
 הן מפרססין אבל היונה הוי פושטת צוורה כך אין אומה בעול'
 נהרגת על קדושת שמו ומסרת עצמה להריגה אלא ישראל
 שנאמר כי עליך חורגנו כל היום וגומ' עיניך יונים אמר רבי
 יצחק אמר להם הקדוש ברוך הוא דוגמא שלך דומה ליונה כי
 שמבקש ליקח חטים מחבירו הוא אומר לו הראני דוגמ' שלהם
 אף אתה דוגמא שלך דומה ליונה כיצד כשהיחנה בתיבה מה
 כתיב שם וישלח את העורב ויצא ויצא אחר כך שלח את היונה
 ותבא אליו היונה וגו' אמר הקדוש ברוך הוא מה היונה הביאה
 אורה לעול' אף אתם שנמשלת' כיונה הביאו שמן זית והדליקו
 לפני את הגר שנא' ואתה תצוה ויקחו אליך שמן ואתה תצוה
 וגו' זה שאמר הכתוב ראשך עליך ככרמל הרש שבישראל שקול'
 כאלוהו שנאמר ואל יהו עלה אל ראש הכרמל ודלת ראשך
 כארנבן הדל שבישראל שקול' כדניאל דכתיב בירא והלכישו
 לדניאל וגו' אלא הנה ככרמל אני אסור בשבועה עמכם בזכות
 מה בזכות שני ריצות שרץ אברהם לפני ואל הבקר רץ אברהם
 וימחר לעשות אותו וימחר אברהם האהלק וירא ורץ לקראתם
 מפתח וגו' הוי מלך אסור ברהטים מלך אסור ברהטים כדדרש
 רבי אבא בר כהנא מלך אסור ברהטים בזכות יעקב שכתוב בו
 ברהטים בשקתות מלך אסור ברהטים אמר לו הקדוש ברוך
 הוא למשה מלך עשיתך מה מלך גזירתו עושין אף אתה גזר
 עליהן והם עושים ואתה תצוה את בני ישראל שמן זית זך

כתית למאור למרה לא שמן אגוזים ולא שמן עננות ולא
 שמן דגים אלא שמן של זית לפי שהזית סימן אוררה לעולם
 ויקחו אליך את הוי נעשה גזבר על הדברי שנו רבותינו שלשה
 זתים וכחן שלשה שלשה שמנים הזית הראשון מנגררו בראש
 הזית כונסו לבית הכד טוחנו בריהי ונותן בכלים וטוענו בקורה
 ויוצא מהן ראשון פורקו וטוענו שבייה ויוצא מהן שני חזר טחן
 וטען ויוצא מהן שלישי ראשו למנוחה ושני למנחות הזית השני
 מנגררו בראש הגג וכונסו לתוך בית הכד טוחנו כריחים
 ונותנו בסלין טוענו בקורה ויוצא מהן ראשון פורקו וטוענו
 שבייה ויוצא מהן שני חזר וטחן וטען ויוצא מהם שלישי
 הראשון למנוחה והשאר למנחות הזית השלישי טוענו לתוך
 הבית עד שילקח ומעלהו ומנכנו בראש הגג וכותש ונותן
 לתוך הסל זה ראשון טען בקורה זה שני חזר וטען זה שלישי
 הראשון למנוחה והשאר למנחות הראשון שבראשון והשני
 שכשני והראשון שבשלישי שוין כשלישי שכשני והשני
 שבשלישי שוין השלישי שבשלישי אין למטרה הימנו שמן
 זית זך כתית למאור כנוהג שבועולם אדם אם יהיה לו שמן
 רע הוא מדליקו בגר והיפה נותן כתבשילב ובאתר מועד
 ובמקדש לא הוי עושין כן אלא זך כתית למאור והשני
 למנחות אמר רוד כי אתה תאיר נרי אמר רבי כרכיה רבי
 תולדות האש מלמעלה אין כח בעין לראותו שנא' ונוגה לאש
 זמן האש יוצא כרק וכרק אין כח בעין לראותו והוא צריך
 לאוררה אמר רבי יוחנן מה שיש בתוך עיניך אין את יכול
 לראות העין הוי לבנה והשחור באמצע מהיכן צריך לראות
 לא מתוך הלבנה ואינו רואה אלא מתוך השחור ועל אור
 עיניך אין את יכול לעמוד ואתה מבקש לעמוד על דרכו של
 הקדוש ברוך הוא כל כך למה שלא יטעך יצרך לומר שהוא
 צריך לאורך אמר רבי אבון הלוי רכבי את מוצא מי שמבקש
 לעשות לו חלונות עושה אותן רחבות מכפנים וצרות מבחוץ
 למה שיהו שואבות אור אבל חלונות שבמקדש לא היו כך אלא
 רחבות מבחוץ וצרות מכפנים למה שיהא האור יוצא מן
 בית המקדש ומאיר לעולם והאור יוצא מתוך ביתו ומאיר
 לעולם והוא צריך לברות אלא לזכותנו כנרות אמר רוד אור
 זרוע לצדיק ולשירי לב שמחה כאהל מועד מחוץ לפרוכת
 שלא יטעה אותך יצרך לומר שהוא צריך לאורה לא היתה
 המנורה צדיקה אלא להינתן לפניו מן הפרוכת אצל הארון
 והיא נתונה מבחוץ מן הפרוכת להודיעך שאינו צריך לאורה
 של כשר ודם כנוהג שבועולם בלך כשר ודם עושה לו מטה
 ושלחן נותן את המנורה משמאלו אבל בית המקדש המנורה
 נתונה מימינו של שלהן ושמת את השלחן מחוץ לפרוכת
 ואת המנורה נכח השלחן להודיעך שאינו צריך לאורה שלך
 אלא לזכותך להאיר לך לעולם הבא כשיבוא חשכה לאומות
 העולם שנאמר כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך
 יורה יי וכבודו עליך יראה שמן זית זך כתית למאור את מוצא
 מי שנתון בחשך רואה מה שכאור ומי שרואה כאור אינו רואה
 מה שכחשך והקדוש ברוך הוא רואה מה שכחשך ומה שכאור
 שנאמר ידע מה כחשוכא וגו' אמר רבי יהודה בר אלעזר היום
 הזה נתון בתוך תיקו ומניין שכן כתיב לשמש שם אוהל ברם
 ובתקופת חמה יוצא מתוך תיקו בשביל לבשל את הפירות
 ואין העולם יכול לעמוד בו למה שאורו קשר אמר הקדוש
 ברוך הוא וכאור בריותי אין את יכול לעמוד ואני צריך כיצד
 הוי עושין את השמן זתים הוי נכרין להם שהיו עושין פירות
 יפים והיו נוטלין אותן וכותשין אותן השמן הראשון שהיה יוצא
 תנחומא 6 ii הוי

מתאוה למעשה ידי ויאין תכסוף אלא לשרון תאוה שנאמר ואתה
הלוך הלכת כי נכסוף נכפפה וגומר / הוי למעשר ירך תכסוף
שאתה מתאוה למעשה ידיך אתה סוכל את כל העולם / דכתיב
אני עשיתי ואני אשא אני אסכול ואתה מצורה את בני קהת
להיות נושאין כבודך שנאמר ולבני קהת לא נתן כי עבודת
הקדש עליהם הוי למעשה ידיך תכסוף / אתה זן את כל העולם
ואתה מצורה אותי להקריב את קרבני לחמי אתה מאיר לכל
העולם ואתה מצוה להעלות נר תמיד באורך נראה אור ואת
אומר להדליק נרות / אבר רבי מאיר אמר הקדוש ברוך הוא
חביב עלי נרות שאהרן מדליק מן המאורות שקבעתי בשמים
למה שבשעה שהקריבו הנשיאים חנוכת המזבח הלא הקריב
שבש לוי היה אהרן נפשו עגומה אמר כל השבטים הקריבו
בחנוכת המזבח ואני לא היה לי חלק בקרבנות אמר לו הקדוש
ב"ה הייך כל השבטים הקריבו הנוכה אחת ואתה לעצמך תעשה
חנוכה מחוץ לפרכת העדות / באהל מועד יערוך אותו אהרן
ובניו / הוא שאמר הכתוב תאות עבדים שמעתי / ל"כ אמר הכ"ה
למשה ואתה תצוה וכתוב יערוך אותו אהרן ובניו אמר הקדוש
ברוך הוא למשה צוה אל בני ישראל שיהיו מבין שמן זית כדי
שידא אהרן מדליק לפניו / ואתה תצוה אל בני ישראל / מה
מנורה שאינה טעונה / אכילה טעונה שמן זית זך מנחות שהן
טעונות טבילת אינו דין שיהו טעונות שמן זית זך / תלך זך כתיב
למאור ולא זך כתיב למנחות / אך חנינא סגן הכהני אני הייתי
משמש בבית המקדש ומעשה נסים היה במנורה משהו מדליקין
אותה מראש השנה לא היתה מתכבה עד שנה אחרת פעם אחת
לא עשו הזתי שמן התחילו הכהנים לכבות ואמר רבי חנינא
סגן הכהנים אני הייתי בבית המקדש ומצאתי מנורה דליקה
יותר ממה שהיתה דליקה כל ימות השנה ראה מעשה נסים
לכך נאמר כתיב למאור ולא למנחות ולמרה כן אמר הקדוש
ברוך הוא פעם אחת בשנה יהיו מדליקין את המנורה לפיכך
יהיו מדליקין שמן זית זך כתיב / אבל למנחות שיהו מקריבין
בכל יום לכך לא נאמר בהן שמן זית זך כתיב / ואתה תצוה את
בני ישראל ויקחו אליך / אמרו ישראל רבוננו של עולם באורך
נראה אור ואתה מצוה שנדליק לפניך נרות / אמר רבי יצחק
לבית מלא פנסא אמר בעל הבית לעבדו והדלק לנו בתוך החצר
נרות / אמר לו כל הבית מלא אור ואתה אומר שאדליק כו נרות /
אמר לו הדלק בשביל העבד / שיהו מאירין להם וכך הוא אומר
אל מול פני המנורה יאירו שבעת וצרות / אמר הקדוש ברוך
הוא לא שאני צריך לאור / ב"ה הזהירתי אתכם על הנרות אלא
שתדעו מה חיבתכם לפני דרע שהרי כתיב ולא יכול משה לכא
לא אוהל מועד כי שכן עליו הענן וכבודי / מלא את המשכן והוא
אומר שידליקו לפניו נרות אלא בשביל חיבתכם אמרתי לכם /
ויקחו אליך / אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לא שאני צריך
לכר אלא ויקחו אליך בשבילך שאתה רואה להיכן אתה נכנס
ויוצא משל למה הדבר דומה לפקח לסומא שהיו מהלכין בדרך
היה הפקח סומך את הסומא לערב אמר הפקח לסומא צא
והדלק לנו הנר אמר לו עד עכשיו אתה מנהיגו באופל ואפילו
עצמי איני רואה ואתה אומר לי להדליק את הנר / הפקח
זה הקדוש ברוך הוא שכתוב בו עיניי משוטטות בכל הארץ /
והסומא אלו ישראל שכתוב בהם נגששו כעורים קיר וזאין
עינים נגששו כשלונו בצהרים כנשף באשכנים כמתים / והיאך
הוא צריך לנו / אמר דוד יי אורי וישעי כמו אירא יי מענה
חיי כמו אפחד / אימתי אמר דוד פסוק וזה בגוד עמלק
לפי שעשה עמם מלחמה כלילה והרגם שנא ויכס דוד מהנשף

ועד

בכנסין לפני יוצאין חיים ואת מתירא שלא ישרפו העצים
שכמזבח הן עשין לכבודי מי צוה האש לשרוף למד ממך
כשהיתה נכנס לתוך מחיצות של אש ומהלך בין הגדותים היה
לך לשרף ועוד שהיתה בא אצלי שנאמר ומשה נגש א הערפל
אשר שם האלהים ואני אש אוכלה אש שנאמר כיי אלהיך אש
אוכלה ראוי שיהא נכוית ולמה כן שהיתה עולה לכבודי ואף
מזבח העולה אף על פי שכתוב בו אש תמיד תוקד על המזבח
הנחשת עתיד לכער ולא העצים נשרפין ואם תאמר שהיה
צפוי הנחשת עבה / אמר רבי נחמיה עובי דינר היה מצופה / אך
פינח כן חמא את סבור שמה האש יורדת מלמעלה לשעה היתה
לפיכך לא היה נזוק אש המזבח יתירה שלא היתה זזה הימנו לא
ביום ולא כלילת שנאמר אש תמיד תוקד על המזבח / ולמה
ציפוי הנחשת לכפר על מצח הנחשת שנאמר וגיד כרזל ערפך
ומצחך נחושה / את מוצא מזבח שעשר משה היה חביב לפני
הקבה יותר ממזבח העולה שעשה שלמה תדע לך שבשערה
שבנה שלמה בית המקדש בנה מזבח העולה שב' אז יעלה שלמה
אף עולו יעלה שלמה על המזבח ההוא ולפי שהיה יודע שמזבח
הנחשת שעשה משה היה חביב לפני הקדוש ברוך הוא הוציא
שם המזבח שכנה מזבח הנחשת שנאמר ויעש את מזבח הנחשת
עשרים אמר ר' אבהו מה חביב היה מזבח הנחשת אמר הקדוש
ברוך הוא בזכות המזבח שהאש כוערת בו ביום וכלילת אני
נפרע מן מלכות הרשעה באש ותהא נשרפת ביום וכלילת
שנאמר לילה ויומם לא תכבה לעולם יעלה עשנה מדור לדור
תחרב לנצח נצחים אין עובר בה /

פרשת ואתה תצוה

ילמדנו

רבינו קטן לכמה נמול כך שנו רבו
קטן נמול לשמונה מה טעם כשם
שנמול יצחק אבינו / אך שמעון בן
יוחאי בא וראה שאין חביב לפני האדם יותר מבנו וכל כך למה
אמר רב נחמן בר שמואל כדי לעשות רצון בוראו הוא רואה
בנו שופך דם ממילתו ומקבל עליו בשמחה / אמר רבי חוניא
ולא עוד אלא שהוא מוציא הוצאות ועושה אותו היו של שמחה
מה שלא נצטווה הוא שהכתוב אומר ואני תמיד איהל והוספתי
על כל תהלתך ואדם הולך ולווה וממשכן עצמו ומשבח אותו
חיים אך יודן אימתי הכן חביב על אביו כשמתחיל להשיח וכן
הוא אומר הנקיד לי אפרים מהו ילד שעשועי כבן שלש כבן
ארבע שהוא מתחיל להשיח ומשעשע לאביו / ואר ביסנה אמר
הקב"ה לישראל בני עשו לי כשם שעשית ליכם האכלתי אתכם
במדבר אף אתם היו מקריבין לפני את הכבש את תעשה בכקר
וארחצך במי / ואף אתם עשו לי כבוד ואסוך שמן וכנגדו שמן
המשחרת ואלבישך רקמה וכנגדו מעשרה רוקם ואנעלך תחש
וכנגדו עורות תחשים ואחבשך בשש וכנגדו שש משור ואכסך
משי אלו עבני הכבוד כנגד לא ימיש עמוד הענן וכנגדן יריעות
עזים ואערוך עדי זו פורפודא וכנגדן ארון וזרו ואתן נזם וכתוב
חח ונזם ועשרת תפארת כראשך / וכנגדו כפרת על הארון וזר
זחיה בני ממש' לכם לחם וכנגדו לחם הפנים ווי הולך לפניו
יהם וגו' וכנגדו צו את בני ישראל להעלות נר תמיד ואתה תצוה
זשה תקרא ואנכי אענה / למעשה ירך תכסוף אמרתי כנסת
ישראל לפני הקדוש ב"ה רבוננו של עולם תקרא ואנכי אענה כל
מה שאת גוזר אני מקיימת אלא למעשה ירך תכסוף יש אדם

אל תתן לו אבל נכדו ועשית ככל אשר יקרא לך הנכד למען ידעון וגו' אבל ישראל מכירין שבחך וכבודך ואתה צופה בראש מה יהיה בסוף כי אתה יי' כאשר חפצת עשית אר' שמואל בר בחמן עד שלא נבנה בית המקדש היה העולם עומד על תרונם של שתי רגלי משנבנה נתבשם העולם ועמד בישובו מנין שכן הקב"ה אומר לגד הנביא שיאמר לדוד לך ואמרת אל עבדי אל דוד כה אמר יי' האתה תבנה לי בית לשכתי וכתוב אחר או לא אתה תבנה הבית כי אם בכך היוצא מהלציד הוא יבנה הבית לשמו ולא אתה אין כונה ושמתי מקר' לעמי ישראל ונטעתיו ושכנתי ונטעתים אין כתיב כאן אלא ונטעתים לעולם שהעולם יהיה מתכסם עד שלא נעשה בית המקדש היה העולם עומד על תרונם של שתי רגלי משנבנה בית המקדש נתבסס העולם ולא תאמ' שככית המקדש נתבסס העולם לא אף המשכן היה יפה לאומות העו' למה שעד שלא הוקם המשכן היו אומות העו' שומעין קול הדבר ונתרזין לתוך אהליהם לפיכך אמר לו ה"ה למשה עשילי משכן שאהיה מדבר עמך בתוכו ולא עוד אלא שאני מתאורר לטכון אצל בני מין ששמעו מלאכי השרת כך התחילו אומ' רבנו של עולם למה אתה מביח לעליונים ויורד לתחתונים יי' ארוננו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על חשמים כך הוא שבחך שתהא בעולם אמר להן ה"ה חייכם שאני עושה כמו שאמרתם לי אמר חקוק אלוה מתימן יבא וקדוש מהר פארן סלה כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ בתהילה כסה שמים ואחר כך ותהלתו מלאה הארץ וגו' אמר להן דוד שוחק הוא עליכם הודו ונתן על הארץ שנא יהללו את שם יי' כי נשגב שמו לכו הודו על ארץ ווא' כך על שמים אמר להם הקדוש ב"ה ובה אתם תמהים על יו"א או מה אני מחבב את התחתוני שאני יורד ושוכן בתוך יריעות עזים שנ' ועשו יריעות עזים ליהודה ולנחמיה ד יהודה אומר חיה שהורה גדולה היתה במדבר וממנה עשו יריעות ורבי נחמיה אמר מעשה נס' היתה ולשעה נבראת ונגנזה תדע לך שכתוב ועשית יריעות עזים אורך היריעה האחת שלשי' מהיכן אתה מביאה מכאן את למוד בדברי רבי נחמיה ולא תאמר ביריעה אלא אפילו בקרשים היה מעשה נסים ומהיכן היו הקרשי' יעקב אבינו נטע אותם בשעה שהיה יורד למצרים אמר לבניו בני עתיד' אתם להגאל מכאן וה"ה עתיד לומר לכם משאתם נגאלין שתעשו לו את המשכן אלא עמדו וטעו ארזים מעבשיו שכשערה שיאמר לכם לעשות לו את המשכן יהו הארזי' מותקני' לכם מיד עמדו ונפעו ועשו כן אמרו רבו והכריזו התיכון בתוך הקרשי' ירד ביד יעקב אבינו למצרים שהיה קשה שיטמש מן הקצה אל הקצה ולא עוד אלא שאותן הארזים היו אומרי' שירה לפני ה"ה היאך שירה אומ' אז ירננו עצי היער מלפני יי' ואין אז לא שירה שב' אז ישיר ואימתי כשנעשה מהן המשכן כשאמר ה"ה למשה על המשכן אמר לו ועשית קרשים למשכן עצי שטים עומדי' ועשית קרשי' לא אמר אלא ועשית את הקרשי' אותן שהתקי' להן אביהם עומדי' אותם שחועמדו קודם לכן אר' שמואל בר בחמן כד מיני ארזים היו ומכולם לא נבחר אלא ז' שנא אתן במדבר ארזי' שיטה והודם ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדדה ותאשור יחדו ברוש אלטיף תדדה איספו נרמוה' תאשור פיקסנין שהוא מאושר מכל מיני ארזים ומכולם לא נבחר אלא השיטה כלבד עצי שטים למד קורא אותם עצי שטים כדי לרפאו מה שעתידין לעשות כשטי' ושב ישראל בשטים ולא תאמר בארון שעשה משה אלא אפילו כל ארון שישר עושיין צריכין ליתן ארץ של שיטה בו דבר אחר חטאו בשטים ילקו בשטים ומתרפאין בשטי' חטאו בשטי' וישב

ישראל בשטים ילקו בשטים והיו המתים במגפה ומתרפאין בשטים עצי שטים את מוצאם שלא זזו משם עד שעמד פינחס והשיב את החמה שב פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו' אמר ה"ה לעולם הבא אני מרפא את השטים שנא והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב וכל אפיקי יהוד' ילכו מים ומעין מבית יי' יצא והשקרה את נחל השטים ועשית את המזבח עצי שטים אמ' לו ה"ה למשה אמר להם שיעשו מזבח העולה שיהא מכפר על עונותיהם של בני שבך התנית עס אברהם אביהם שאם יחטאו בניו על ידי קרבנו אני מכפר להם שב' ואמר לין קחה לי עגלה משולשת ועז משולשת מהו מזבח מ' מחילה ז' זכות כ' ברכה ח' חיים העולה בזכותה אתם מתעלין וכן שלמה אומ' מי זאת עולה מן המדבר עצי בזכות וזוהו עומד עליהם תחת העץ ואכלו שטי' הם עשו שטות והכעיסוני בעגל יבאו עצי שטים יכפרו על שטותן ד'א שטים ש' שלום ט' טובה ז' ישועה מ' מחילה ח' חמש אמות ארכו וחמש אמות רחבו הם קבלו את הלוחות שכתוב בהן עשרת דברות חמשה על הלוח הזה וחמשה על הלוח הזה ושלש אמות קומתו כנגד שלשה גואלין ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים ויעש קרנותיו על ארבע פנותיו לכפר על אומה שרוממתה בארבע קרנות בסני' קרן תורה שנאמר וירם קרן לעמו קרן שכנה וקרנים בידו לו ויש חכין עוזו וקרן כהונה שב' ותרם כראם קרני וקרן מלכות שב' ומשה לא ידע כי קרן וכתוב ויהי בישורן מלך וגומ' וצפית אותו נחשת אר' יהודה בר שלום אמר משה לפני הקב"ה רבון העולמי אמרת לי לעשות מזבח עצי שטים ולצפותו נחשת ואמרת לי אש תמיד תוקד על המזבח אין האש מעברת אותו צפוי ושורפת את העץ אל הקוד' ברוך הוא למשה משה המדות האלו הן אצלכם שמה אצלי הסתכל במלאכים שהן אש לוהט וכמה אוצרות שלג וכרד יש לי שנאמר הבאת אל אוצרות שלג ואוצרות כרד תראה וכן הוא אומר המקרה במים עליותיו ולא המים מכבים את האש ולא האש שורפת המים וכן החיות של אש והרקיע שעלו ראשן מן המים שנאמ' ודמות החיות בראיהן נבנה אש בעררת כמראה הלפידים והיא מתהלכת בין החיות וכתוב ודמות על ראשי החיות כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה והן עומדות טעונות כל אותו אונקוס של מים שעוביו של רקיע מהלך חמש מאות שנה ואף הן אונקוסם גדול של אש והן עומדות מן רקיע לרקיע ובין רקיע לרקיע מהלך חמש מאות שנה אמר רבי ברכיה בשם רבי חלבו בשם רבי אבא אף שלפי החיות מהלך ארבע מאות שנה וכולם אש טעונות ברקיע שכולו מים ולא האש שורפת המים ולא המים מכבין את האש למד עושה שלום כמרומנו מפני שאמרת לך אש תמיד תוקד על המזבח אתה מתירא שלא ישרפו העצים מתים נכנסין לפני ויוצאין חיים זה משה אהרן שנאמר ויהי מבחרת ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לו' ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים ארזים ששלח הירם מלך צר לשלמה למלאכת בית המקדש הריחם בחייו של עולם והרטיבו אר' לוי כשהכניס שלמה את הארון לבית המקדש הרטיבו כל העצים והארזים שהיו שם ועשו פירות שנאמר שתולים בבית יי' בחצרות אלהינו יפריהו והיו הולכין עושיין פירות ומהם היתה פרנסה לפרחי כהונה עד שעמד בנשה והכניס את הצלם בבית קדש הקדוש ונסתלקה השכינה ויבשו הפירות שנאמר ופרח לבנון אומלל וכאן הקב"ה אומר למשה בדים שעשית לארון עתידין להאריך אחר פד שנה שנא ויאריו הכדים ויראו ראשי הכדים מן הקודש מתים תנחומא

ואלבישך רקמה ואנעלך תחש ואחכשך בשש ואכסך משי
 ואעודך עדי ואתנה צמידים על ידיך ורביד על גרויך ואתן שם
 על אפך ועגילי על אזניך ועטר תפארת בראשך ולהמין אשר
 נתתי לך סולת ושמן ודבש האכלתיך הוי כנגד שלשה עשר
 דבר שהפרשתם לי ואני מעלה עליכם שאתם גומלים עלי
 אמר דוד אשירה לוי כי גמל עלי ויעולם הכא אני פורע לכם
 כנגד שלשה עשר דברים אלו וברא יי על כל מכון הר ציון ועל
 מקראיה ענן יומם ועשן ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד
 חופה וסוכה תחיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם
 וממטר אתם פורעים לי ואני מעלה עליכם כגומלים עלי הוי
 אשירה לוי כי גמל עלי וזאת התרומה ועורות אלים מאדמים
 ועוררת חשים ר יהודה ורבי נחמיה רבי יהודה אומ' היה טהורה
 גדולה היתה במדבר וקרן אחת היה לה כמצחה ובעורה ששר
 גוונים ונטלו אותה ועשו ממנה יריעות ורבי נחמיה אום מעשה
 נסים היתה ולשעה שנבראת בה בשעה נגנזה ועורות תחשים
 למה דכתיב אורך היריעה האחת שלשים באמה מי מביא לך
 יריעה של שלשים אמה אלא מעשה נס לשעה שנבראת נגנזה
 וזאת התרומה אשר תקחו זהב בעד מלכות בכל דכתיב ביה
 אנת הוא רישא דידהבא כסף מלכות מדי דכתיב ועשרת אלפים
 ככר כסף נחשת מלכות יון שהיא פחותה מכולם וערות אלים
 מאדמים מלכות ארום ויצא הראשון אדמוני אמר הקבה
 אעפ' שאתם רואין ארבע מלכיות מתגאות וכאות עליכם אני
 מצמיח לכם ישועה מתוך שעבוד מה כתיב אחריו שכן למאור
 זה מלך המשיח שנא שם אצמיה קרן לדוד ערכתי נר למשיח
 ודניאל היה רואה ארבע מלכיות אלו ומתירא ואומר אתכריית
 רוחי אנא דניאל כגו נדנה וחזוי רישי יבתלנני ומה דניאל רואה
 כיון שראה נבוכד נצר את החלום ובא דניאל ופתר ואמר לו
 הצלם שראית אנת הוא רישא די דהבא חידווי ודרעווי דכסף
 זו מלכו מדי ובתוך תקו' מלכו אחרי ארע מנך מעווי וירכתייה
 דנחש זו מלכות יון ומלכו תליתאדא אחרי דנחשא די תשלט
 בכל ארעא שקווי די פרזל זו מלכות אדום ומלכות רביעאדא
 תהוי תקיפא כפרזלא יהא מושלה ככרזל ולמה מושלה ככרזל
 שהיא עתיד להשתמש ככרזל ובחרם מה הכרזל קשה כן מלכו
 הרשעה קשה מה החרם נוח להשתכר כך היא משתכרת כפתע
 ושכרה כשבר נבל יוצרים כתות ולא יחמל ולא ימצא כמכתתי
 אש מיקוד ולחשוף מים מגבא דא למר' נמשלה ככל חרם
 שהיא עתידה להשתמש בכלי חרם וזוהי היה רואה את מלך
 המשיח שכן דניאל אומר חזה הוית עד די התגורת אבן די לא
 בידן ומחת לצלמא על רגלווי די פרזלא וחספא והדקת המון
 אמר רבי שמעון בן לקיש זה מלך המשיח ומחת לצלמא לכל
 מלכיות שהם נתונות בצלם וכזכו מה הוא מושל מלך המשיח
 באבן בזכות התורה שישראל יגיעים ברת לוחות אבן כתובים
 באצבע אלהים דא בזכות יעקב שכתוב בו ומשם רועה אבן
 ישראל דא למה באבן לשבר את לב האבן והסירותי את לב
 האבן מבשרכם ומה לצלמא שהוא מכלה את כל האומות
 והכה ארץ בשבט פיו ובאותה שעה ישראל יושבים בהשקט וכטח
 בעולם שני וישבו עליה לבטח ובנו בתים ונטעו כרמים וישבו
 לבטח ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם אימתי נאמר למשרה
 הפרש' הו' של משכן ביום הכפורי עצמו אעפ' שפרשת המשכן
 קודמת למעשה העגל אמר רבי יהודה בר שלום אין מוקדם
 ובאחר בתורה שנאמר נעו מעגל ותיה לא תדע מטחטלות הן
 שביליה של תורה ופרשיותיה הוי בני הכפורי ואמ' למשה ועשו
 לי מקדש מנין שכן שעלה בששר בסיון ועשרה ארבעים יום

וארבעים וארבעי הרי מאה ועשרים ואת מצא שכיום הכפודים
 נתכפר להם ובו כיום אמר לו הקבה ועשו לי בקדש ושכנתי
 בתוכם כדי שידעו כל האומות שנתכפר להם על מעשה העגל
 ולכך נקרא משכן העדו שהוא עדות לכל באי העולם שהקבה
 שכן במקדשכם אמר הקבה יבוא זהב שבמשכן וכפר על זהב
 שנעשה בו את העגל שכת' בו ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב
 ולכך מתכפרין כזהב האת התרומה אשר תקחו מאתם זהב
 אמר הקבה כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך ועשית
 יריעות עוים ושה אהבתי אתכם אמר יי ואמרתם כמה אהבתינו
 הפסוק הזה אמרו מלאכי השרת בשעה שהיה מוכיח את ישראל
 אמר להם היקטע אדם אלהי כי אתם קובעי אותי והם משיבים
 ואומרי לו כמר' קבענוך מהו קבענוך אר לוי לשון ערבי הוא
 ערבי כשהו משיח עם חברו ואומר לו אתה גזלני ואומר לו מה
 אתה קובעני הוי כמה קבענוך אמר להם המעשר והתרומה
 שאין אתם מוציאין מעשרותיכם ותרומותיכם כראוי חזר ואמר
 להם אהבתי אתכם אמרו לו כמה אהבתינו אמר להם הלא אח
 עשו ליעקב ואוהב את יעקב כנוהג שבעולם אדם שיש לו ב'
 בנים אחד בכור ואחד פשוט מי נוטל הרבה הבכור ויעא עשו
 תחלה ויצא הראשון אדמוני כלו הוא היה ראוי לישול שני
 חלקים והוא עשיתי כן אלא יעקב נטל שני חלקים ועשו חלק
 אחד שיעקב אוכל בעולם הזה ולעולם הבא וכן יעקב אומר
 נסעה ונלכה ואלכה לנגדך אמר לו עשו נהלך שנינו ביחד אם
 לו יעקב טול עולמך ועבור שנא יעבור נא אדני לפני עבדו עד
 אשר אבוא אל אדני שעירה אמר רבי יעקב כרבי חזיתי על
 כל המקרא הלא מצאתי שהלך יעקב לשעורה ואיבתי הוא
 הלך לעולם הבא שנאמר ועלו מושיעי בהר ציון וגו' לפיכך
 ואוהב את יעקב שהוא שותה ואוכל בעולם הזה אבל לעולם
 הבא יי בוד ינחנו אמר שלמה יהיו לך לבדך ואין לזרי אתך
 אהבתי אתכם אמר הקבה ראה כמה חיבבתי אתכם מן הארץ
 עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה ומן הרקיע הראשון לשני
 מהלך חמש מאות שנה נמצאו כולם מהלך מהלך שבעת
 אלפים שנה ושלפי החיות מהלך חמש מאות שנה וחמש עשרה
 שנה אין צריך לשער למעלה מטלפי החיות והכסא למעלה
 מכולם וראו כמה חיבבתי אתכם שהנחתי את הכל ואמרתי לכם
 ועשו יריעות עזים לאהל אני עושה לכם עננים שיהו מנינים
 עליכם כאהל דכתיב פרש ענן למסך ואף אתם עשו מסך
 לפתח האהל אמר רבי יהושע בן לוי אלו היו אומות העולם
 יודעין מה היה במשכן והמקדש יפים לה באהליהם וקסטריות
 היו מקיפין אותם לשמרן למה שעור שלא הוקם המשכן היר
 הדבור יוצא ונכנס לתוך בתיהם של אומות העולם והן נתרזין
 מנין שכן כתו כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים וגו'
 אתה הייתה שומע קולו וחיייה אבל האומות שומעין ונתרזים
 בתוך אהליהם ולא תאמר במשכן אלא אף בבית המקדש היה
 יפה להם מנין שכן שלמה היר' סודר בתפילתו וגם אל הנכרי
 אשתלם מעבך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך כי
 ישמע את שמך הגדול את ידך החזקה וזרועך הנטויה ובא
 והתפלל לה בבית הזה ואתה תשמע השמים מכון שבתך ועשית
 ככל אשר יקרא לך הנכרי למען ידען כל עמי הארץ את שמך
 ליראה אותך כעבך ישראל ולדעת כי שמך נקרא על הבית הזה
 אשר בניתי אבל ישראל כשהוא מתפלל לפניך בבית הזה ונתת
 לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו כי אתה ידעת לבדך את
 לבב כל בני האדם אם הוא טובע בני ואתה יודע שיהו מכתסיך
 אל תתן לוי וכן אם תבע נכסים ואתה יודע שעתיד לבעט בהן
 אל

ושברתיך בכל אשר תלך / אמר רבי הושעיא אשריו לילך אשה שראה מלך מלכי המלכים ופמליא שלו משמרים אותו ומשלח מלאכים בשליחותו / שנאמר ושלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו / וכן הוא אומר המלאך הגואל אותי מכל רע / אמר הכתוב מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו /

פרשת ויקחו לי תרומה

ילמדנו

רבינו / מותר תרומה מה היו עושין מהם / שנו רבותינו מותר תרומה רקועי זהב היו עושי מהן ציפוי לבית קדש הקדשים את מוצא שתי תרומות בהר בהן הקברה אחת למשכן ואחת לכהנים / תרומ' כהנים על מנת שיהיו בני תורה / אמר רבי ינאי כל כהן שאינו בן תורה מותר לאכל על קברו תרומה / אמר רבי יצחק בשם רבי יוחנן ראה מה כתיב כהנים חמסו תורתני ויחללו קדשי למה בין קדש להול' לא הכדילו כיון שאינו בן תורה אינו יודע להכדיל בין קדש לחול ובין הטמא לטהור ואומר קדשי בזית למה שבתותי הלל' למה מבזר את הקדשים שאינו יודע לשמר שבת ראה כמה חביבה תרומת כהנים שניתנה לכהנים בני תורה / אבל תרומת המשכן קראה הקברה לשמו ויקחו לי תרומה / ויקחו לי תרומה / זשה כי לקח טוב נתתי לכם / אמר רבי שמעון בן לקיש שני פרקמטוין עומדין זה עם זה אחד בידו מטכסא ואחד בידו פלפלין אמרו זה לזה כוונתו ונהליף נטל זה את הפלפלין זה מטכסא מה שביד זה אין ביד זה ומה שביד זה אין ביד זה אבל התורה אינה כן זה שונה סדר דעיים / וזה שונה סדר מועד השנו זה לזה נמצא ביד זה שנים וביד זה שנים יש פרקמטיא יפדה מזו הוי כי לקח טוב נתתי לכם / מעשה בהבר אחר שהיה בספינה עם פרקמטוין הרבה היו אומר' לאותו חבר היכן פרקמטיא שלך הירא אומר להם פרקמטיא שלי גדולה משלכם בדקו בספינה לא מצאו לו כלום התחילו שוחקי עליו נפלו עליהם לסטי ביס שללו ונטלו כל מה שנמצא בספינה יצאו ליבשה ונכנסו למדינה לא היה להם לא לאכול ולא כסות ללבוש מה עש' אותו חבר נכנס לבית המדרש ישב ודורש עמדו בני המדינה וכראוי בגדולתו ובכבודו התחילו גדולי דקהל' ללך מימינו ומשמאלו וללחץ אותו כשראו הפרקמטוין כך באו אצלו ופייסו ממנו ואמרו לו בבקשה ממך עשרה עמנו הסד למד עלינו זכ' לפני בני העיר שאת יודע מה היינו ומה אכדנו בספינה בבקש' ממך דבר להם אפי' על הפרוסה שניתן לתוך פינז ונחיה ולא נמות ברעב / אמ' להם הלא אמרתם אליכם שפרקמטיא שלי גדולה משלכם שלכם אבד ושלי קיימת הוי כי לקח טוב נתתי לכם / ויקחו לי תרומה / זשה אחבתי אתכם אמר יי ואמרתם כמה אהבתנו וכתיב ואת עשו שנאתי / מעשה בטורנוס רפוס ששאל את רבי עקיבא אמ' לו למד הקבה שונא אונתו שרתיב ואת עשו שנאתי אמר לנו למדו אני משיבך למחר אמר לו רבי עקיבא מה הלמת זה הלילה ומה ראית אמר לו בחלומי היה לי הלילה שני כלבים אחד רפוס ואחד שמו רופינא מיד כעס אמר לו לא קראת שם כלביך אלא על שמו ועל שם אשתי נתחייבת הריגה למלכות / אמר לו רבי עקיבא ומה נמרה בינך לביניהם אתה אוכל ושנתה והן אוכלין ושנתין אתה פרה ורבה והן פריץ ורביץ אתה מת והם מתים ועל שקראתי שמם כשמך כעסת והקברה נוטה שמים וארץ ממת ומחיה אתה נוטל עץ וקורא אותו אלהים כשמו לא

כש שיהא שונא לכם הוי ואת עשו שנאתי / כי לקח טוב נתתי לכם / כנוהג שבעולם אדם שהוא לווה מן אחרים לוקח סחורה יוצא לדרך פעמים שהוא מפסיד אבל סחורה של תורה אינה כן למד אדם מכאן פרק אחד ומכאן פרק אחד מכאן מסכתא אחת ומכאן אחרת והוא משתכר בהם הוי כי לקח טוב נתתי לכם / דא כי לקח טוב למי שעושה פרקמטיא והוא משתכר פעמים שעומד בידו פעמים אינו עומד אבל התורה עומדת לו בעולם הזה ולעולם הבא הוי כי לקח טוב נתתי לכם / אמר להן הקברה לישראל התורה שלי ונטלתם אותה קרו אותי עמרה שנאמר ויקחו לי תרומה / אמר רבי שמעון בן לקיש כך שנו רבותינו חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתם תרומה אלו הן החרש והשוטה והקטן והתורם את שאינו של ונכרי שתרם את של ישראל אפילו ברשותו אין תרומתן תרומה / אמר רבי שמעון בן לקיש וכולן מן הפסוק הזה חרש דכתיב דבר אל בני ישראל יצא חרש שאינו שומע ולא מדבר והשוטה דכתיב אשר ידבנו לבו יצא שוטה שאין לבו נודבו / והקטן דכתיב מאת כל איש יצא קטן שאינו איש / התורם את שאינו של דכתיב תקחו תקחו משלכם / ונכרי שתרם את של ישראל אפילו ברשותו דכתיב דבר אל בני ישראל יצא נכרי שאינו ישראל דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה / כל דבר שאמר הקבה בתורה לי ישנו בעולם הזה ולעולם הבא כיצד והארץ לא תבכר לצמיתו / כי לי כל הארץ בעולם הזה ולעולם הבא / כי לי הארץ לעולם הזה ולעולם הבא / להיות לי הלויים בעולם הזה ולעולם הבא / ואתם תהיו לי ממלכת כהנים בעולם הזה ולעולם הבא / ויקחו לי תרומה בעולם הזה ולעולם הבא / דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה כל דבר שנאמר בה לי יש בה ברכה והתרומה יש בה ברכה / אמר רבי יוחנן ראה מה כתיב וחס הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר מהו בבקר בבקר לשני בקרים הביאו את כל נדבת המשכן שנשתלחה ברכה בנדבותיהם שנא' ויקחו לי / אמר להם הקבה לא כשביל שאמרת לי לכם קחו לי תרומה תהיו מגלגלין בתרומה לא כהן כל שהוא אוכלה אינו נותן לו אחד ממאה יהא יודע שאינו נוזל את השבט אלא לי שכך כתיב ויקחו לי / וכתיב תקחו את תרומתי / ויקחו לי תרומה / אמר הקבה לישראל איני מטריח על אומה אלא עליכם בלבד / ראה מה כתיב הנה עפלה לא ישראל נפש בו / ועדיק באמונתו ויחיה הנה עפלה לא ישראל נפש בו זה נבוכד נצר כיצד המליך אותו הקבה על כל העולם הלא היה שמח בחלקו שנאמר לא ישראל נפש בו והיה בוכיט בעצמו ומתבייש בפני הכריות ואומר אני מלך ולא ישראל נפשי כי למה שהיה כבוד לכך נקרא נבוכד נצר / ועדיק באמונתו ויחיה לעולם הבא הקברה דן את בני האדם כל אחד ואחד עם בני אמונתו ועדיק עם אמונתו ויחיה אומר להם הנה כל אחד ואחד מכם מן אמונתו ואני גאלתי אתכם ממצר' ואין אתם מפרישין לי תרומה שנאמר ויקחו לי תרומה / וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב / אמר להו הקברה אין אתם מביאין משלכם אלא מביזות חיס שנתתי לכם שנאמ' כנפי יונה נחפה בכסף ותכלת וארגמן תכלת זכר לאות שכבר התקינו האבות תולעת' שנא' אל תיראי תולעת יעקב / ועורות אלים כזכות יעקב / ואת עורות גדי העזים אמר הקבה השמים ושמי השמים לא יכללו אותי ואשרה בתוך עורות גדי עזי / דא ותכלת וארגמן ועורות אלים ושמן למאור ונומ' / אמר רבי יהודה בר סימון אכר הקבה לא תהו סבורי שאתם גומלי' עלי' שלטה עשר דבר שהפרתם לי כנגד שלשה עשר דבר שעשיתי לכם במצויים ואלו הן ואלבישך

פירות כצבי / דא נחלת צבי צבאות גוים ארץ שנתאחזו לה
 מלכי העולם כיצד כתיב מלך יריחו אחד מלך העי אשר מצד
 בית אל ואין בין יריחו לעי אלא שלשה מילין והוא אומר כן לא
 כל מלך שהיה מולך בחרף לארץ אם לא היה קונה בארץ ישראל
 לא היה נקרא מלך למה שהיו מתאו לארץ ישראל ולפירותיה
 הוי נחלת צבי צבאות גוים / אמר רבי פרנך בשם רבי יוחנן
 ראה מה כתיב וראה בשלל אדרת שנער אדרת שנער פורפירא
 בכליוקן שהיה מלך בכלל לובש ושוטט בו כתיב נחלת צבי
 צבאות גוים / ואומר אבי תקראי לי ומאחרי לא תשובי מה האב
 זקוק לתפנוקיה של ביתו כך הייתי זקוק לכם / הנבי ממטיר
 לכם לחם מן השמים ותעל שכבת השל וגו' / ואומר אבי תקראי
 לי ומאחרי לא תשובי שנאמר אכן בגדה אשה מרעה כן בגדתם
 בי בית ישראל / אמר רבי יהודה כי רב סימון כאשה כגדת מרעה
 האשה שיש לה רע הוא מאכילה ומשקרה אוהבת אותו כיון
 שבתמטעה ידו מנחת אותו והולכת לה אכן בגדה אשה מרעה
 אני לא עשיתי כן אלא המן יורד והכאר עולה חסדתי אתכם
 דבר שבגדתם בי / אמר הקב"ה אומות העולם כגדו בי ונתתי
 להם שרף שיהו משמשין אותן אף אתם כן אני נותן לכם מלאך
 שיהו משמר אתכם / הגרף אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך
 כשזיתים וקבלתם את התור והייתם ששי רכוי והייתי מהולך
 לפניכם / ווי הולך לפניכם יומם ועכשיו עשיתם עץ כאומות
 העולם איני משלח לפניכם אלא מלאך / הנה אנכי שולח מלאך
 לפניך אמר לו הקב"ה למשה לפניך אני משלח ולא לפניכם /
 אמר משה אם לפני אתה משלח איני מבקש אלא ועתה ילך נא
 יי בקרבנו ראה מה בין הראשונים לאחרונים הקב"ה אמר למשה
 הנה אנכי שולח מלאך השיבו איני חפץ אלא לך / יהושע בן
 נון ראה את המלאך נפל על פניו שנאמר ויפל יהושע על פניו
 ארצה וישתחו ואמר לו הלנו אתה אם לצרינו / אמר רבי יצחק
 מה עשה לו המלאך כיון ששמע הלנו אתה אם לצרינו / התחיל
 צועק מתחת צפורני רגליו ויאמר לוכי אני שר צבא יי עתה
 באתי הרי שני פעמים באתי להנחיל את ישראל אני הו"ה
 שבאתי בימי משה רבך וראה אותי ולא רצה שאלך עמו מיה
 ויפל יהושע על פניו ארצה וישתחו ויאמר לו מה אדני מדבר אל
 עבדו אבל משה רחם אותו אמר לו הנה הנה אנכי שולח מלאך
 לפניך לשמרך והכל מי ששימר את התורה כיוצא בך / אמר
 רבי שמעון בן לקיש כתיב באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסו /
 אמר לו צנח נעשה לך ולכל מי ששימר את התורה כיוצא בך
 צנה וסוחר אמתו לפיכך לשמרך בדין הוא שנשמך / לשמרך
 בדרך ולהביאך אל המקו אשר הכינותי / זה אחד מן המקראות
 המחזורות שבית המקדש שלמטן מכון כנגד בית המקדש
 שלמעלן / השמר מפניו ושמע בקולו למה לא זכיתם לשמוע
 בקולו שמעו בקולו של מלאך הו"ה אינו יכול לישא לפשעכם
 למה שהוא מן הכת שאינן חוטאין לכך כי לא ישא לפשעכם /
 דא כי לא ישא לפשעכם למרה שהוא שליח וכל מרה שהשליח
 משתלח לעשות הוא עושה אבל אני נושא לכם פנים שנאמר
 ישא יי פניו אליך / אמר דוד רבונו של עולם את מוסרינו ביד
 שאינו נושא פנים / אם עונות תשמר יי מי יעמד אם תאמר
 אין הסליחה מסור לך כי עמך הסליחה למען תורא לא מסרת
 אותה למלאך שר הפנים שנאמר כי לא ישא לפשעכם למה כי
 שמי בקרבנו / אמר רבי שמעון בן לקיש שמו של הקב"ה משותף
 עם כל מלאך שנאמר כי שמי בקרבנו אמר לו משה איני מבקש
 שילך מלאך עמנו אלא אתה וואם אין אתה הולך אין אנו זזים
 מבקולנו ובה יודע אפוא הלא בלבתיך עמנו אמר לך חייך

ואף לא מלאך אלא ושלחתי את הצרעה לפניך כיצד ואמוריים
 מתים / אר לוי שתי צורעיות היה הקב"ה מזוג לכל אחד ואחד
 מהן וכל אחת ואחת הולכת ושופכת אירסה לתוך עיניו והעין
 מתבקע ונופל מלא קומתו ומת רכי אחא ברכי אבר החילתו
 היה נכנס להם וחיו מתרפין לפני ישראל והורג אותן / ורבתינו
 אומריו היו נעשין פניהם כמו סקות מכבשן האש וחיו מתרפין
 לפני ישראל והורגין אותן רבי אבא בר כהנא אמר הקב"ה חיד
 אופרן לפני ישראל וחיו באין והורגין אותם שנאמר ויתן יי
 אלהינו בידינו גם את עוג כאדם שאוסר שוגא של בנו ונתנו
 לפניו בנו ולא תאמר שקטנים היו האמוריים ראה מה כתיב בהן
 ואנכי השמדתי את האמורי מפניכם אשר כגובר ארזים גברו
 וחסון הו"ה כאלונים ואשמיד פרוי ממעל ושרשו מתחת אלו
 האמוריים וכן הו"ה עושה לעתיד נפרע מן השרים של אומות
 העולם תחילה ואחר כך על מלכי האומות שנאמר והיה כיום
 ההו"ה יפקד יי על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה
 באדמה / אמר להם הקב"ה לישראל כעולם הזה מלאך הייתי
 משלח להכריח מפניכם אומות העולם אבל לעתיד אני מנהיג
 אתכם ואליהו אני משלח לפניכם שנאמר הנה אנכי שלח לכם
 את אליה הנביא לפני בא יום יי הגדול ותנורא הנה אנכי שלח
 מלאך זש"ה כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך עשה אדם
 מצורה אחת מוסרין לו מלאך אחד שתי מצות מוסרין לו שני
 מלאכים עשה כל המצות מוסרין לו מלאכים הרבה שנאמר כי
 מלאכיו יצוה לך ומי הן המלאכים אלו שמשמרים אותו מן
 המזיקין שנאמר יפול מצדך ארץ ורבברא ממויניך / ומה הו"ה
 יפול שמשלימים לו כענין שנאמר בדברי המים ומכנשה נפלו
 על דוד / וכתוב בלכתו אל עקלג נפלו עליו ממנשה / ורבברא
 מימיניך למה מן השמאל ארץ ומן הימין רבבה לפי שהשמאל
 אינה צריכה מלאכי הרבה ששימורו של הקב"ה כתוב בתפילין
 והתפילין נתונים על השמאל שנאמר וקשרתם לאזניך על ירך
 אמר לו רבי חיינה אין כתיב יחא מצדך לא יפול שמאל שאינה
 פשוטה במצות אינה מפלת אלא ארץ מוסיקין / ומיין שהיא
 פשוטה במצות מפלת ריבוא מוסיקין ארץ יהושע בן לוי מה הוא
 יפול מצדך ארץ / הקב"ה מוסר לכל אחד ואחד מישראל ריבוא
 של מלאכים שיהו משמרים אותו ועושין לו דרך ואחד מהן
 מכריז לפניו ואומר תנו כבוד לצלמו של הקב"ה לפי שכל
 העולם כלו מלא רוחות ומזיקין אמר רבי יהודה בר שלום בשם
 רבי לוי אין לך בית רובע כחללו של עולם שאין בו תשעה קבין
 מזיקין והיאך עשוין / אמר ר' לוי פורמא בפניהם כגון חבורים
 של טוחנים וכשעונות גורמין הפורמא בגלה והאדם נשטף
 וכשהמלאך אין כורז האדם כשלוס מיד נזוק שנאמר ותקרב
 לשחת נפשו וחיייתו למתים אינו אומר כן אלא לממיתים
 לאותן מלאכי חבלה שהוא נמכר להם ומנין שמלאך כורז
 לפניו שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני ארץ אם היא
 מן אותן ארץ כורז לפניו להגיד לאדם ישרו / אותה שעה
 וחוננו ויאמ' פדעוהו מרדת שחת מצאתי כופר / הוי אם נתרכח
 במצות ריבוא וארץ מלאכים משמרין אותו ואם הו"ה שלם
 בתורה ובמעשים טובים הקב"ה משמר ש שנאמר יי / ישמרך יי
 צלך על יד ימיניך וכן את מוצא ביעקב שכתוב בו איש תם
 במעשים טובים / יושב אוהלים עוקב בתורה ונתרבה במצות
 נמסרו לו מחנות מלאכים לשומר ש שנאמר ויעקב הלך לדרכו
 ויפגעו בו מלאכי אלהי / ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים
 זה ויקרא שם המקום ההוא מרניס ואומר והנה מלאכי אלהים
 עולים ויורדים בו / והנה יבצב עליו ויאמר / והנה אנכי עמך
 ושמרתך

אותו ורודפין אחריו עד שמוציאין אותו ושלמה צווח אסו יוליד
 איש מאה ושנים רבות יהיה / כך כל המלוה את חבירו ברבית
 כסף שנצרך לבריות שנאמר ולא ידע כי חסר יבואנו / מה כתיב
 למעלה מן הענין / אם ענה תענה / צעק יצעק שמע אשמע כחלו
 כפול ללמדך שאין הפרגוד ננעל בפניו מה כתיב אחריו וחרה
 אפי והרגתי אתכס וגו' / אימתי אם כסף תלוה / זשה מרבה הוננו
 בנשך ובתרבות לחונן דלים יקבענו כיצד יהיה ישראל צריך
 ללוות ובה נכרי ואמר מוטב שאלוה לגוי ואטול ממנו רבית
 מלהלוות את ישראל שלא ברבית והלווה לו והעשיר לפיכך
 שלמה צווח עליו מרב הוננו בנשך ובתרבות לחונן דלים יקבענו /
 זה עשו ועשו חונן דלים עושק דלים הוא לא שהמלווה שומעת
 שהוא נושך את הרבית ומחגררה בו ונשלת ממנו וכוננה
 במנו דמוסיות ומרצאות ואסטונויות שבמדינה וצורכי
 העובדים והשבים היו לחונן דלים יקבענו / אם כסף תלוה / כך
 פתח רבי תנחומא מלוה יי' חונן דל וגמולו ישלם לו / מלוה יי'
 חונן דל כביכול לוי הוא מלוה וגמולו ישלם לו / אמר ר' פינחס
 הכהן בן חמא אמר רבי ראובן מהו וגמולו ישלם לו יוכל נתן
 פרוטה לפני הקבר משלם לו אלא אמר הקב"ה נפשו של עני
 דיתרה מפרכסת לצאת מן הרעב ונתתה לו פרוטה והחיייתה
 אותו הייך שאני מחזיר לך נפש תחת נפש למחר בנך או בתך
 באין לידי חולי ולידי מיתה ונוכר אני להם את המצוה שעשית
 עם העני ומציל אותם מן המיתה היו וגמולו ישלם לו שאני
 משלם לך נפש תחת נפש אמר הקב"ה דייך שנקראת מלוה לוי
 אמ' הקב"ה אם כסף תלוה את עמי את עימי תזכה למחצתי את
 מוצא על כל עבירה ועבירה שאדם עושה הקב"ה יושב עליו
 במשפט לומר הייך יוצא משפטו למי שהוא גונב ולמי שהוא
 גואף ולמי שהוא עובר עבירה הקב"ה יושב עליו במשפט / וכן
 את מוצא בימי אחאב שאמ' מיכה ראיני את יי' יושב על כסאו
 וכל צבא השמים עומדין עליו וגו' / וכי יש שמא למעלה הוא
 כתיב ימינך יי' נאדרי בכח ימינך יי' וכן הוא אומר ימינך יי' רומם
 ימינך יי' עושי חיל ומה הוא מימינו ומשמאלו אלא ולא שמלמד
 זכות מימינו ואלו שהן מלמדין חובה נקראו משמאל ויאמר יי'
 כי יפתח את אחאב ללמדך שהוא נושא ונותן בדין עמהם
 ויאמר זה בכה זה אומר בכה ויצא הרוח ועמד לפני יי' ויאמר
 אנכי אפתנו אמר לו ודע את אחריו עבירה אמר לו הן התחיל
 נושא ונותן בדינו שנאמר ויאמר זה בכה זה אומר בכה אכל
 המלוה ברבית אין הקב"ה נושא ונותן בדינו שנאמר בנשך נתן
 ותרבית לקח וזו לא יחיה פוסק את דינו מיד מלאכי השרת
 ואומרי את כל התועבות הלא עשה מות יומת דמיו בולא יחיה
 לכך אמ' משה אם כסף תלוה כא וראה מה בין מעשה בני אדם
 למעשרו של הקב"ה אדם שהוא חייב לחבירו מאתים או רבוא
 שלש מאות והוא אומר לו תן לי את שלי ואומר לו אין בידי
 מיד עושין מריבה ומבזין זה את זה והקב"ה אינו כן את מוצא
 בקיץ היום לווה מן הלילה בתקופת תמוז / ובתקופת טבת
 הלילה לווה מן היום ואין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם
 לכך הזהיר הקב"ה למשה ואמר לישראל אם כסף תלוה את
 עמי לא תנהוג בו מנהג בזיון שהוא עמי / את העני עמד היו
 מסתכל בעצמך כאילו אתה עני עמד / את העני עמד מכאן
 אמרו חכמים עניך ועני עירך / עניך קודמין עני עירך ועני
 עיר אחרת עני עירך קודמין לעני עיר אחרת / אמר רבי נחמן
 ברבי ראה מה כתיב נתון תתן לו ולא ירע לבכך בתתן לו כי
 בגלל כי בעבור או למען או בשביל או תחת הדבר הזה לא
 נאמ' אלא בגלל אני עשיתי אותך עשיר ואתו עני אם אין אתה

נותן לו אני חופך את הגלגל ואעשרה אותך עני ואתו עשיר
 למה כי אלהים שופט זה ישפיל זוהר ירים / אמר רבי שילא כה
 וראה מה כתי' לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיק
 האכין מה הוא מאחיק לא כתיב מעני אלא מאחיק ששניכם
 שוים ואל תגרום לעצמך שתיעשה כמותו מי אחיק לשון / ינות
 הוא לפיכך את העני עמד / אמרו עליו על רבי תנחו בר חינלא
 שהיה לוקח לביתו בשר או ירק או כל דבר היה אומר לבני
 ביתו הפרישו לעניים חלקם שלא לקחתי לכם אלא לישראל
 אחת של בשר ולעניים חצי לישראל שהיה מקיים ביום טוב
 היה כטוב וכיום רעה ראה ברע / ראה גם זה לעמת זה עשר
 האלהים על דברת ביום טוב היה כטוב בגמילות הסד שתעשה
 עם העניים וכיום רעה ראה לפי שאיך רחוק מן העניות שאין
 לך רעה מן העניות / את העני עמד / אם חכול תחכול אמר הכה
 כמה את חייב לי אתה חושא לפני ואני ממתין לך ובפשך עולה
 אצלי בכל יום ובכל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון והיא
 מתחייבת ואני מחזיר לך את נפשך שאת חייב לי אף אתה
 אע"פ שהוא חייב לך אם חכול תחכול עד כא השמש תשיבנו לו
 כי הוא כסותה לכה / אף אתה דבר אחר יש לי אצלך אם אין
 אתה מחזיר משכנו אני מחזיר לך את נפשך לפיכך אם
 חבלת תחבל והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני שהוא
 קורא תיגר לפני אומר רבון העולם אני אדם והוא אדם הוא
 שוכך על משתו ואני כמדא אשכך לפיכך ושמעתי כי חנון אני
 אמר הקב"ה בעולם הזה הייתי שומע צעקת יחידי ודעתי והיה
 טרם יקראו ואני אענה והביא אומר כי עם בציון ישב / הנד
 אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך זה שאמר הכתוב ואני
 אמרתי איך אשיתך ככנים ואתן לך ארץ חמדור נחלת עני
 צבאות גוים ואומ' אבי תקרא לי ומאחרי לא תשוב איך אשיתך
 ככנים / אמר רבי אלעזר בן פרת אין לשון אשיתך אלא אמר
 הקב"ה אני ואתם עלה על דעתי להיות בעולם שאני אב ואתם
 בנים הייך עשיתם להכנים ביני וביניכם אומות אחרות / איך
 אשיתך ככנים אין הלשון הזה לא לשון ברילה כמה דאת אמר
 וישת לו עדרים לברו / רבי חמא בר חנינא אמר איך אשיתך
 ככנים לשון שנאה הוא כמה דאת אמ' ואיבה אשית בינך וכין
 האשה שאהבה גדולה היתה ביני וביניכם שנאמ' אהבתי אתכם
 ואתם גרמתם לעצמכם לשנוא אתכם / ורבי יהושע בן לוי אמר
 איך אשיתך ככנים אני הייתי מלמד סניגוריא עליכם גרמתם
 לעצמכם לקטרנ אתכם ואין לשון אשיתך אלא חיוב כמה דאת
 אמר אם כופר ישת עליו / ורבי ברכיה אמר אין לשון אשיתך
 אלא הפקר / כמה דאת אמר ואשיתוהו בתה לא יזמר ולא יעורר
 ועלה שמיר ושית חביבים הייתם לפני כאדם שיש לו כרם יפה
 מעדרו מנכשו ועשיתם לעצמכם הפקר מדוע קייתי לעשות
 ענבים ועש באושים / ואתן לך ארץ חמדור ארץ שנתדמדו לה
 כל גדולי עולם אברהם אום לבני הת תנו לי אחוזת קבר עמך
 ואף הקב"ה מחבבה לפני יצחק / גור בארץ הזאת ואהיר עמך
 ואברככה / יעקב אמר בקברי אשר בריתי לי בארץ כנען שברה
 תקברני / הוי ארץ חמדור נחלת עני מה עני זה שזחטין אותו
 ומפשיטין אותו מעורו ואחר כך מחזידין את הבשר לעור ואין
 העור מחזיקו כך ארץ ישראל לא היתה מחזיקת את פירותיה
 ראה מה כתיב והאלפים והעירים עבדי האדמה בליל חמין
 יאכלו אשר זורה ברכת ובמזרה בראשונה היו זורין ברכת
 ואחר כך במזרה למר שהיה הודן יותר מן התבן ואע"פ כן
 היה בתוך התבן פירו' מנין שכך כתיב בליל חמין יאכלו בליל
 הוי' מן הפירו' הוי' נחלת עני צבאות גוים נחלה שאינה מחזיקת
 פירות

מעשה

כאחד שהלך אצל הדיין עם חבירו זיכחו וישא
 משבח את הדיין אמר אין כפלוני הדיין והוא
 מלאך לזמן חזר אצל לדין חייבו התחיל לקלוט ואומר אין
 שוטה בעולם כמותו אמרו לו אתמול מלאך והיום שוטה לכך
 כתיב אלהים לא תקלל מה כתיב אחריו מלאך ודמעך לא
 תאחר אם קיללת הדיין תבואתך אתה מקלל וכן את מוצא
 כל זמן שהדיין מתקלקל התבואה מתמעטת והרעב כא שנאמ
 ויהי בימי שפוט השופטים דור שופט את שופטיו לכך נאמר
 אלהים לא תקלל וסמך ליה מלאךך ודמעך : אם כסף תלוה
 אמר רבי ירמיה כסף נמאס קראו להם אתה מוצא כשגלו ישראל
 מירושלם הוציאו אותן בקולרין אמרו האומות כבר מאסן
 אלהיהם שאמ להם כסף נמאס מה הכסף נצרף ונעש' כלי וכן
 פעמים הרבה ובאחרונה אדם פורכו ושוב אינו נעשה למלאכה
 כך ישראל אין להן תקומה שכבר מאסן כששמע ירמיה כך
 אמר לפניו רבונו של עולם המאוס מאסת את יהודה אם בעיון
 געלה נפשיך מדוע הכיתנו ואין לנו מרפא : משל למלך שבכה
 את אשתו אמר לו שושביני אם לגרשה אתה מבקש הכה אותה
 עד שתמות ואם דעתך לחזור עליה למה תדקדק בהכאתה
 אמר לו אפילו פלטרין שלי חרב איני מגרשה כך ירמיה אומר
 אם לגרשנו אתה רוצה הכר אותנו עד שנמות : כי אם מאוס
 מאסתנו קצפת עלינו עד מאד ואם לאו מדוע הכיתנו ואין לנו
 מרפא השיבו אם אני מחריב את עולמי איני מגרש שנאמר
 כדאמר יי אם ימדו שמים ממעל מוסדי ארץ למטר גם אני
 אמאס בכל דעי ישראל על כל אשר עשו נאם יי לא אף על פי כן
 תנאי חתימי עמהם שאם חטאו יהא בית המקדש מתמשכן
 על ידיהם שנאמר ונתתי משכני בתוכם ונתתי משכוני וכן
 בלעם אומר מר טוב אוהליך יעקב כשהן בנייות ומשכנותיך
 כשהן חריבות אמר הקבה לא שאני חייב לאומות אני ממשכן
 לדין מקדשי אלא עונותיכם גרמו לי שנאמר כה אמר יי אי זה
 ספר כריתות אמכם אשר שלחתים או מי מנושי אשר מכתם
 אתכם לו הן בעונותיכם נמכתם ובפשעיכם שלחה אמכם וכן
 והתנתי עם משרי עליהם אם כסף תלוה את עמי : שאם עברו
 על המצות אני ממשכן שתי משכנות : אם הכל תחבל אמר
 לו משה רבנוני עד מתי אמר לו עד בוא השמש עד שיבא משיח
 וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומשפט את העני עמך אמרו
 רבותינו כל היסורין לצד אחד והעניות לצד אחר בשעה שבא
 השטן לקטר את איוב כמה דאת אמר אמר ויען השטן את יי ואמר
 דחנם ירא איוב אמר לו הקברה לאיוב מה אתה רוצה עניות
 או יסורין אמר לו מקבל אני כל יסורין שבעולם הלא עניות
 שאעמוד על המקום בשוק ואין בידי פרוטה מיד ויעא השטן
 מאת פני יי ויד את איוב כשהי רע מכף רגלו עד קדקדו התחיל
 צווח מי יתן ידעתי ואמצאהו אבוא עד תכונתו כנגד מדת הדין
 אמר לו אליהוא מה אתה עומד ומונה הלא את הוא שבחרת
 כנגעים יותר מן העניות שנאמר השמר אל תפן אל און כי כל
 זה בחרת מעוני : אם כסף תלוה אמר דוד טוב איש חונן ומלוה
 יכלכל דבריו במשפט כי לעולם לא ימוט וגו' כל כריתותיו של
 הקבה לוין זה מזה היום לוה מן הלילה ולילה לוה מן היום
 ואין דנין זה עם זה כמו חברות שנאמר יום ליום יביע אומר
 וגו' אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם הלכנה לוה מן
 הכוכבי והכוכבים לוין מן הלכנה וכשהקרוש ברוך הוא רוצה
 אינו מוציא שנאמ האומ' להרם לא ירח ובעד כוכבים יחתם
 האור לוה מן השמש והשמש לוה מן האור שנאמ' שמש ירח
 עמד ובלה : החכמה לוה מן הבינה והבינה לוה מן החכמה

שנאמ' אמר לחכמ אחותי את החסד לוה מן הצדקה והצדקה
 לוה מן החסד שנאמר רודף צדקה וחסד השמים לוין מן
 הארץ והארץ לוה מן השמים שנאמר יפתח לך את אוצרו
 הטוב התורה לוה מן המצות והמצות לוין מן התורה שנאמ'
 שמור מצותי וחיה כריתותי לוין זה מזה ומשלמים זה לזה
 ובשר ודם לוה מחבירו ומכש' לכולו כרביית וכגזל והנוטל
 רבית אומר להקברה אין אתה נוטל מעולמך שכר שהכריות
 בתוכו שכר הארץ שאתה משקה שכר צמחים שאתה מעלה
 שכר מאורות שאתה מאיר שכר נשמר שנפחת שכר נוף
 שאתה שומר אמר והקברה ראו כמה הליתי ואיני נוטל רבית
 ומה הליתיה הארץ ואינה נוטלת רבית לא אני נוטל את הקרן
 שהליתיה והיא נוטלת את שלה שנאמר וישבו העפר אל הארץ
 כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה ומי שהוצא נוטל
 ברבית מה כת בו בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה משל
 למלך שפתח אוצרו לאחד התחיל מונח בו את העניים הורג
 בו אלמנות מכה בו את האבינים מפשיטו עדומים עושה בו
 חמס וגזל ממלא אותו שקר ומפסיד אוצר המלך כך הקברה
 פתח אוצרו לעשירים והכל שלו שנאמר לי הכסף ולי הזהב
 התחיל העשיר להלוות כרביית מונח בו את האלמנות ודוחקן
 ברבית מכה את האבינים ומפשיט בו את הערומים המבקשין
 ממנו צדקה והקברה צווח לועג לרש חרף עשוה הדין חייב לו
 חבירו מכה מפשיטו ויושב ערום עושה בו חמס וגזל שמסרו לו
 משכונות שלהן והוא בולען והכה אומ' לו הוי שודד ואתה לא
 שדוד ונגד ולא כגדו כך כהתמך שודד תושד ככלותך לבגוד
 יגדו כך נתן לו והקברה ממון מן אוצרו שהוא של אמת והוא
 עושה ממנו אוצר של שקר שנא חרשתם רשע עולתה קצרתם
 אכלתם פרי כחש כי בטחת בהרכך לפיכך כעבור סופרה ואין
 רשע וכן שלמה צווח אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני
 בשער כי יי יריב ריבם : אלהים לא תקלל מה ראה להזהיר על
 הדיינים ועל הנשיא אתה מוצא שלא לקה קרח ועדתו אלא על
 שכחה משה ואהרן ואף אנשי ירושלם לא לקו אלא על שבינו
 דברי הנביאים שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים וכיום
 דבריו ומתעקטים בכביאי עד עלות המת יי בעמו עד לאין
 ברפא ואומר חזקו פניהם מסלע מאנו לשוב לכך הזהיר הקבה
 על כבודן של זקנים שהן מזהירין לישראל על עו שנאמ' ובכל
 אשר אמרתי אליכם תשמרו מה כתי' אחריו שלש רגלים תחוג
 לי בשנה קבע להן הקבה לישראל חג המצות שבו עשרה להן
 נסים במצרים וחג הקציר שבו נתן להן את התורה שאוכלין
 מפירותיה בעולם הזה והקין קיימת להן לעולם הבא שנאמר
 טוב פרי מחרוץ ומפז ותבואתי מכסף נבחר / וחג האסוף
 שהקבה ממלא בתיהם מן הברכה שנאמר כבוד את יי מהונך
 ומראשית כל תבואתך וימלאו אסמך שבע ותירוש יקבין
 יפרצו לכך נאמר ראשית בכורי אדמתך : אם כסף תלוה זשה
 נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי הסר יבואנו איש רע עין
 זה קין שהבהיל עצמו ליטול את העולם כיצד כשהיו קין והכל
 בעולם מה כתיב בהן ויהי בהיותם כשרה על עסקי שדה נהרג
 הכל אמר לו קין להכל בחלוק העולם טול את המטלטלין ואני
 את השדות והוא שחייב להוציא אותו מן העולם חלקו ביניהם
 בטל הכל את המטלטלין וקין הקרקעות היה מהלך הכל בעו'
 וקין רודפו ואומר לו צא מתוך שלי רש' להרים והוא אחריו ואו'
 זו שלי עד שעמד עליו והרגו שנאמר וקס קין אל הכל אחיו
 ויהרגהו ולא ידע כי הסר יבואנו מה היסרו נע ונד תהיה בארץ
 בכל מקום שהיה הולך והיה הקבה פביא רעה לרגלו והיו מכין
 אותו

ינעם ועליהם תבא ברכת טוב על המוכיח ועל המתוכח ויש
אומרי יחזיק באמוב יתירח שכ עיני כנאמני ארץ לשבת עמדי
אמר רבי שמואל בר כהנא אמר רבי יונתן כל המוכיח את חברו
לשם שמים וזכה לפלגו של הקדוש ברוך הוא שנאמר ומוכיח
אדם אחרי חן ימצא ולא עוד אלא שמושכין עליו חוש של
חסד שנאמר חן ימצא / תנו רבנן את משפטי תעשו אלו דברים
שנכתבו בתורה שאם לא נכתבו דין הוא שיכתבו אלוהן עבדו
זה וגילו עריות ושפיכו דמים וגזל וברכת השם / ואת חקותי
תשמרו ללכת בהם / דברים שיצו הרע משיב עליהן ואומות
העולם משיבין עליהם תשובה אלוהן לבישת שעטנו ואכילת
בשר חזיר ורוק היכמה והרבעת כלאים ושור הנסקל ועגלה
ערופה וצפורי מצודע ופטר חמור ובשר בחלב ושעיר המשתלח
ושמא תאמרו מעשה תוהוהן תלמוד לומר אני אני חקקותי
ואין לך רשות להרהר בהן / אם כסף תלוה את עמי / זשה יש
רעה חולדה ראיתי תחת השמש עושר שמור לבעליו לרעתו /
ואבד העושר ההוא בענין רע והוליד בן ואין בידו מאומה / הכל
הקכה מנסה העשירים אותם אם ידוהם פתחה לעניים אוכלין
בכסיהם וצדקה שעושין הקרן קיימת להם לעולם הבא שנאמר
והלך לפניך צדקך וכבוד יי יאכפך / ואומר אשרי משכיל אל
דל ביום רע ימלטהו יי / והעניי מנסה אותן אם אינן מתפרנסין
בעולם הזה נושלין שכן לעתיד לבוא שנאמר כי את עם עניי
תושיע איוב נתיסר בעולם הזה וישלם לו כפלי כפלים שנאמר
ויוסף יי את כל אשר לא יבא למשנה ועשיר שעינו רעה אבד
הוא וממונו מן העולם שכ / ואבד העושר ההוא בענין רע לא
כל מי שהוא עשיר היום עשיר למחר ולא כל מי שהוא עני היום
עני למחר כי אלוהים שופט זה ישפיל וגו' ימים / יש עושר שמור
לבעליו לטובתו ויש עושר שמור לבעליו לרעתו שמור לבעליו
זה עושרו של קרח שכ ירדו חס וכל אשר להם חיים שאולרה /
ועשרו של המן ויספר להם המן את כבוד עשרו ולסוף ויתלו
את המן טוב לבעליו זה עשרו של יהושפט שכ ויהי ליהושפט
עושר וכבוד הרבה מאד ומה היה לו / ויצעק יהושפט ויי עזרו /
יש גבורה נעשת טובה לבעליה ורעה לבעליה טובה לבעליה זה
דוד שנאמר חנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן גבור חיל
ראיש מלחמה וכתוב בו הנדר שאול באלפיו ודוד ברבבותיו
זכתיב וכל ישראל ויהודה אהב את דוד / רעה לבעליה זה גלית
שחירף וגידף ברו לכס איש לסוף ויראו הפלשתים כי מת
גבורם / וינסו שמת באבן הקלע יש חכמה טובה לבעליה
רעה לבעליה / טובה לבעליה זה יהושע בן נון מלא רוח חכמה
משל למה הדבר דומה לנימפיו המשקה את כל המדינה והיו
הכל משבחין אותו אמר להן אחד שבתו למעין שמספיק לו
כך היו משבחין ליהושפט שהיה משקר מחכמתו כל ישראל
אמרו להן שבתו למשה כי סמך משה את ידו עליו / חכמה רעה
לבעליה זה בלעם באם שומע אמרי אל ויודע דעת ולסוף ואת
בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל / אם כסף תלוה את
עמי / זשה כספו לא נתן בנשך בוא וראה כל מי שיש לו עושר
ונותן צדקות לעניי ואינו מלוה ברבית מעלין עליו כאילו קיים
את כל המצות / שנאמר עושה אלה לא ימוט לעולם ומי ידיר
זה זה עובדיה שהיה עשיר אפטרופוס של אחאב שנאמר וקרא
אחאב א עובדיהו אשר על הבית ועובדיהו היה ירא את יי והיו
מפרנס את הנביאים מנכסיו כל / אותו הרעב ולוהר ברבית
מיהורם בן אחאב עובדיהו קיים / כספו לא נתן בנשך ויהורם
שנתן ברבית / אמר הקכה עד עכשיו הוא חי יבא יהוא ויהרגנו /
שנאמר בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יזיה וכתוב ויהוא מלא

ידובקשת חך את יהורם בין זרעיו ויצא החצי מלבו ויכרע
ברכבו על שהקטרה לכו ופשט את זרעיו לישול את הרבית
לקיים מה שאמר יחזקאל בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא
יחיר / ואף בירושלם היו בה אנשים מלוח ברבית שנאמר כספך
היה לסיגים ומה נעשה להם כסף כמאס קראו להם כי מאס יי
בהם לפיכך כספם בחצות ישליכו למה על שעברו על התורה
את כספך לא תתן בנשך / כשבנר שלמה בית המקדש עמד
בתפילה ואמר רבון העולמים אם יתפלל אדם על הממון בבית
הזה ואתר יודע שמשחית בממונו אל תתן לו ואם תראר
שהעושר טוב לו תן לו שנאמר ונתת לאיש ככל דרכו אשר
תרע את לבבו כי אתה יודעת לברך את לבב כל בני האדם לפי
שבעולם הזה הרשעים עשירים והם נתונים בשלוח שהקרה
משלם להם מעוט מעשים טובים שבידם בעולם הזה שנאמר
ומשלם לטובתו אל פניו וכתוב בפרוח רשעים כמו עשב אבל
לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא פותח אוצרותיו לצדיקים כגון
עין / והרשעים שאכלו את הרבית נושכין בשיניהם את בשרם
ותהיין שכ הכסיל חובק את ידיו ואוכל את בשרו ואומר הלוא
היינו פועלין וטוענין על כתפינו שנאמר טוב מלא כף נחת
ממלא הפנים עמל / והעניים עמו של הקכה שנאמר כי נחם
יי עמו ועניו ירחם מדת בו עשיר שיש לו עניים קרובים שונאן
ואינו מודה בהן שנאמר כל אחי רש שכאווה אף כי מרעהו רוקנו
ממנו מרדף אמרים לא חמה והקדו ברו הוא כל העושר והכבוד
שלו מהופך על העניים שנא' כי יי יסד ציון וכה יחכו עניי עמו /
תלוה את עמי / אמר דוד רבון העולמים ישב עולם לפני אלהים
תישב עולמך בשורה העשירים והעניים / אמר לו אם כן חסד
ואמת מן ינצרוהו / לא תהיה לו כנושה / אם השאלת אותו לא
תדחקנו לא תראה לו שדה זכרם או בית ותאמר לו טול ממני
עשרת רבוא ותעשה פרקמטיא וכתו לי על שדך ועל כרמך ועל
ביתך ולמחר הוא מפסיד ותטול את כרמו מכאן את למד שכל
מי שלוקח ברבית אינו ירא מן הקכה / לא תשים עליו בנשך /
שנו רבות אלו עוברין בלא תעש המלוה חלוהו והערב והעדים
והסופר לפיכך כולן לוקים ומנן שהלוה לוקה דכל לא תשים
למה רבית דומה למי שנשכו נחש לא הרגיש אמר מה נשכנו
ולא ידע עד שנתבטמה עליו כך חרבית אינו מרגיש עד שהוא
מתבטמת עליו / אם חבול תחבל / אמר הקכה אם הוא חייב
לך אף אתה חייב לי שנאמר כי יחטאו לך כי אין אדם אשר לא
יחטא שני דברים יש כאן חבול תחבל לימוד הכתוב שהוא
נוטל יותר משל מחר שכשחזו משכים הוא ישיבו וכתוב אחר
אומר עד בא השמש תשיבנו לו וכתוב אחר אומר כבא השמש
אמור מעתה שאתה צריך להחזיר לו כמה שישן שנאמר עד בא
השמש ובקך אתה צריך להחזיר לו יותר משל מחר וכן ביומו
תתן שכרו למה כי עני הוא / ואמר כי היא כסותה לברה היא
שמלתו וגו' כמה ישכב הרי צינה פונעת בו בלילה / והיה כי
יצעק אלו ושבעתי / שני דברים כאן דומין זה לזה / כשכיר
כתיב ביומו תתן שכרו כגון שהיה מהלך בדרך והחמור אחריו
מכרו לו אלומוה של עמיד נתנה על כתיפו והיה החמור בא
בדרך אחריו מקוה לאכול אותה אלומוה מה עשה לו אדונו בא
והעמידו בכיתו וקשר את האלומה למעלה הימנו אמרו לו
רשע כל הדרך הוא רץ בשבילה ולא נתתה לפני / כך שכיר
עמל ומצטער כל היום מקוה לשכרו ומוציאו ריקם ואליו הוא
נושא את נפשו / וכאן כתיב ושבעתי כי הגון אני מר כתיב
אחריו אלהים לא תקלל מה ענין זה לזה /

מעשה

מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב רב יימר הודו
 ידע סודותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר אותביה אמר
 ליה רב אשי לאמימר והא אמר עולא מחלוקת בבבלי דינין
 אבל עדים דבריהם הכל בעמדת אמר לו הואי עשרה והאי עשרה
 עשה דכבוד תורה עדיף אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי
 יונתן כל דיין שרין דין אמת לאמתו משרה שכירה בישראל
 שנאמר אלהים נצב בעדת אל וכל דיין שאינו דין אמת
 לאמתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר משוד עניים
 מאנקת אכזבים עתה אקום וגו' ואמר רבי שמואל בר נחמני
 אמר רבי יונתן כל דיין שנוטל ממון מזה ונותן לזה שלא כדון
 הקכה גובה ממנו נפשות שנאמר אל תגזול דל כידל הוא ואל
 תדא עני בשער כיי' ריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש ואם
 רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן לעולם יראה דיין את
 עצמו כאלו חרב מונחת לו בין יריכותיו וניהנם פתוחה לו
 מתחתיו שנאמר הנה מטתו של שלמה מפתח בלילות מפתוחה
 של גיהנם שהיא חשיכה כלילה דרש רבי יאשיה ואית דאמרין
 משמיה דרב נחמן מאי דכתיב בית דוד כה אמר יי דינו לבקר
 משפט וכי לבקר דינין וכיום אין דינין אלא אם ברור לך הדין
 כבוקר אמרו ואם לאו לא תאמרו רבי יהיא בר אבא אמר
 מהכא אמור להכמה אחותי את אם ברור לך הדבר כאחותך
 שהיא אסורה לך אמרו ואם לאו אל תאמרו אר יהושע בן
 לוי עטרתי שישבו בדין הקולר תלמי בצואר כולן ושפטתם
 צדק אמר רבי שמעון בן לקיש צדק את הדין ואחר כך חתכו
 כקטן כגדול תשמעון אמר רבי שמעון בן לקיש שהיא עליך
 חביב דין של פרוטה כדון של מאה מנה למאי הלכתא אי
 לעינוי ביה פשיטה אלא לאקדומיה כתוב אחד אמר ואצורה
 את שופטכם וכתוב אחד אמר ואצורה אתכם אמר רבי שמלאי
 אזהרה לצבור שהיא אימת הדין עליהם ואזהר לדין שיסבול
 את הצבור עד כמה אמר רבי חנין אמר רבי שבתאי כאשר ישא
 האומן את היונק והיכי דמי רשע ערום אר חנינה ורז המטעים
 דבריו לדין קודם שיבוא בעל דין חבירו ושבת עליהם שרי
 אלפים שש מאות ושתי מאות ששת אלפים שרי חמשים שנים
 עשר אלף שרי עשרות ששת רבוא נמצאו דיני ישראל שבעת
 רבוא ושמונת אלפים מאיקא משמע לן דשרים מלגיו תניא
 רבי אליעזר בן יעקב אמר שמעתי שכתי דין מכין ועונשי שלא
 מן התורה ולא לעבור על דברי תורה לא לעשות סייג לתורה
מעשה באדם אחד בשעת השמד רכב על החוס בשבת
 בימי יוונים והביאוהו לבית דין וסקלוהו לא
 מפני שראוי לכך אלא מפני שהשעת צריכה לכך ושוב מעשה
 באחד שהטיח באשתו תחת התאינ' והביאוהו לבי דין וחלקוהו
 לא מפני שראוי לכך אלא מפני שהשעת צריכה לכך רבי שמעון
 בן מנסיא אמר כ' שבאו לפניך לדין עד שלא תשמע את
 דבריהם או משתשמע את דבריהם ואין אתה יודע להיכן הדין
 נוטה אתה רשאי לומר להן צאו ובעצו משאתה יודע להיכן
 הדין נוטה אין אתה רשאי לומר להן צאו ובעצו שנאמר פוטר
 מים ראשית מדין ולפני התגלע הריב נטוש קודם שיתגלה
 לך הריב אתה רשאי לנטוש לאחר שנתגלה לך הריב אין אתה
 רשאי לנטוש רבי יהודה בן לקיש אמר שנים שבאו לפניך
 לדין א' רך ואחד חזק עד שלא תשמע את דבריה או משתשמע
 את דבריהם ואין יודע להיכן הדין נוטה אתה רשאי לומר
 להן אין אני נזקק לכם שמא מתחייב הרך ונמצא חזק ודופג
 משתשמע דבריהם ואת' יודע להיכן הדין נוטה אין אתה רשאי
 לומר להן אין אני נזקק לכם שנאמר לא תגורו מפני איש רבי

יהושע בן קרחא אומר מנין לתלמיד שישב לפני רבו וראת
 זכות לפני והוכה לעשרי מנין שלא ישתוק שנאמר לא תגורו
 מפני איש אל תכנים דבריך מפני איש והיו העדים יודעין את
 מי הן מעידין ולפני מי הן מעידין ומי עתיד ליפרע מהן שנאמר
 ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני יי והיו הדיני יודעין
 את מי הן רכין ולפני מי הן רכין ומי עתיד ליפרע מהן שנאמר
 בקרב אלהים ישפוט וכן יהושפט אומר ויאמ' אל השופטים ראו
 מה אתם עושים כי לא לאדם תשפטו כי אם לאלהים ושכח
 יאמר אדם מה לי בצער זה תל' ועמכם בדבר משפט אין לדין
 אלא מה שעניו ראות אמר להו רבא לרב פפא ולרב הונא
 בריה דרב יהושע כיתאי פסקא דדינא דידן לקמינו וחזיתו
 בה פירכא לא תקרעוה עד דאתיתון לקמו אי אית לי טעמא
 אמינא לכו ואי לא נהדר בירו והני מילי מניי' אבל לאהר
 מיתר לא מקרע קרעוניה דאין לדין אלא מה שעניו ראות
 רבי יהושע בן קרחא אומר מצורר לבצוע שנאמר אמת ומשפט
 ושלום שפטו בשעריכם והלא כל מקום שיש משפט אין שלום
 שלום אין משפט אלא אי זה משפט שיש בו שלום הוי אומר זה
 בצוע' תגורבנן כי פלא ממך דבר למשפ' כדכתיבה בסנהדרין
 בכזיקין כפרק ואלו הן הנחנקין תר' לא תשנא את אחיך
 בלבבך יכול תסרינו לא תקללינו תל' בלבבך בשנאה שבלב
 הכתוב מדבר מנין לרואה דבר מגונה בהבירו שחייב להוכיחו
 תלמו' לומ' הוכיח תוכיח הוכיחו ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחו
 תל' תוכיח יכול אפילו פניו משתנות תלמוד לו לא תשא עליו
 חטא ותניא הוכיח תוכיח אין לי לא הרב לתלמיד לתלמיד לרב
 מנ' תל' הוכיח תוכיח מכל מקו ומאן דלא מוכח מתפיש בהווא
 עון דאמר מר כל מי שאיפשר לו למחות באנשי ביתו ואינו
 מוחה נתפש על אנשי ביתו באנשי עירו נתפש על אנשי עירו
 בכל העולם כולו נתפש על כל העולם כולו דאמר רבי חנינה
 מאי דכתיב יי בבשפט יבא עם זקני עמו ושריו אם שרים חטאו
 זקנים מה חטאו אלא זקנים שלא מיחו בשרים ואמר רבי יהודה
 אב' רב מאי דכתיב ויאמ' יי אלי עבור בתוך העיר בתוך ירושלים
 והתוית תועל מצחות האנשים הנאכחים והנאגקים על כל
 יהתעבות הנעשות בתוכה אמר לו הקכה לגבריאל לך ורשום
 ועל מצחן של צדיקים תז' של דיו כדו שלא ישלטו בהן מלאכי
 חבלה ועל מצחן של רשעי' תז' של דם כדו שישלטו בהן מלאכי
 חבלה אמרה מרת הדין לפני הקכה רבונשל עולם ומה נשתנו
 אלו מאלו אמ' לה הללו צדיקים גמורים הם אמרה לפניו רבונו
 של עולם היה בידם למחות ולא מיחו אמר לה גלוי וידוע לפני
 שאם מיחו בהם לא קבלו מוחן אמר לפניו רבונו של עולם אם
 לפניך גלוי להם מי גלוי חזר ואמר זקן בחור וכתולה וטף ונשין
 תהרגו למשחית ועל כל איש אש' עליו חתיו א' תגשו ומקודשי
 תחלו ומאי מקודשי תחלו' תני רב יוסף אל תקרא מקודשי
 אלא מקודשי אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף
 ועד תי' הא למדת שאפילו צדיקים גמורים נתפשים על הדור
 וכן הוא אמר והכרתי ממך צדיק ורשע צדיק על שלא ביחד
 כרשע וכן את מוצא ביאשיה המלך שנתפש על דורו וכתוב בו
 וכמוהו לא היה לפניו מלך ועד היכן תוכחה רב אמר עד הכאה
 ושמואל אמר עד קללה ול' יוחנן אמר עד ביצה ושלשתן מקרא
 אחד דרשו ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות
 וכתוב ויטל שאול את החנית עליו להכותו תניא רבי אי זו היא
 דרך ישרת שיבור לו האדם יאהב את התוכחות שכל זמן
 שהתוכחות בעולם נחת רוח באר' לעולם טובה באר' לעולם
 ברכה בעולם רעה מסתלקת מן העולם שנאמר ולמוכחים

ואלו הוכיח חוקות הגוים כי חוקות העמים הכל הוא ונתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם אבל מצות חוקים של ישראל שנאמר ושמרתם את כל חקותי אשר יעשה וגו' ואלה המשפטים אמר הקבר לישראל אם עשיתם אתם את הדין ואין אתם מוזקקין לפני אומות העולם אכנה לכם בית המקדש וישבו בה סנהדרין שנה ואשיבה שופטיך ככדראשונה וגו' ציון במשפט תפדה וגו' כה אמר יי שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וגו' זשה גם אלה לחכמים הכר פנים במשפט כל טוב אמר להן הקבר לישראל היו יודעין שנתתי לכם את התורה וכתוב בה אלה החקים והמשפטים הכר פנים במשפט כל טוב מהו שכשערה שדיין מכיר פנים ומקלקל את הדין מסלק את השכינה שכתוב בו טוב יי לכל מפני שכתוב בו אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט ומלאכי השרת אומרי מהו שסילק שכינתו מן ישראל וזוהו אומר סלקת את שכינתי ממקום פלוגי מפני שראיתי הדין שקלקל את הדין ועמדתי משם שנאמר משור עניים מאנקת אבינו עתה אקים יאמר יי אשית ביטע יפח לו מה דבה עושה שולף חרבו כנגדו להוריעו שיש דיין למעלה שנאמר גורו לכם מפני חרב כי חמה עונות חרב למען תדעון שרון / שדן כתיב וכשדן דין אמת אין השכינה וזה הימנו שנ וכי הקים יי להם שופטים והיה יי עם השופט והושיעם מיד אויביהם כל ימי השופט לכך כתיב אה אמר משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי אני מקרב עצמי עמכם וכן את מוצא בנבוכד נצר כשדאה את החלום ואלו אילן בנו ארעא ורומיה שגיא כל אותו ענין קרא בהיל וכן אמר גודו אילנא וקציעו ענפיהו ארתו עפיה וברו איביד תנור חיותא מן תחותיהו וצפריה מן ענפיהו / נכנס דניאל אצלו מתפחד שנאמר אדין דניאל די שמייה בלטיצאר אשתומם בשעה הדא ורעיוניהו יבהלניה ענה מלכא ואמ' בלטיצאר הלמא ופשרה אל יבהלך ענה בלטיצאר ואמר מרי הלמא לשנאך ופשרה לערך שונאו של נבוכד נצר מי הוא ישראל למה שהרג אותם והחריב בית המקדש והגלה אותם אלא תלה דניאל עינו כלפי מעלה ואמר מרי רבוני החלום ופתרונו יתקיים בנבוכד נצר שונאך וערך כיון שראה נבוכד נצר את החלום ופתרונו התחיל לומר לדניאל מה אתה יועצני אמר לו הללו העניים שהגלית מארצם רעבים ועמאים ערומים פתח להם אוצרותיך ופרנס אותם אולי תרפא את החלום שנאמר להן מלכא מלכי ישפר עלך וחשך בצדקה פרוק ועויהך במיון ענין והן תהוה ארכא לשלוחתך וכי תעלה על דעתך שדניאל הצדיק היה משיא עינה כזו לנבוכד נצר שונאו של מקום אלא לפי שראה ישראל שלפי גולה מטולטלים דווים ברעב לפיכך השיאו עצרה כרחמנותו עליהם לפי שהיה יודע שלסוף קניטור עליהם מיד פתח אותו דשע אוצרותיו וחילק להן שנים עשר חדש לאחר שנים עשר חדש שכח אתורשע את החלום והתחיל לטייל על פלטידין שלו שמע קול המון צעקת העניים לפני אוצרותיו אמר מה קול זה שאני שומע אמרו לו העניי שהגלית תובעים פרנסתם מיד נכנסה בו עין רעה ענדה מלכא ואמר הלמא דא היא בכל רבתא די אנא בנייתת לבית מלכו בתקף חסני וליקר הדרי אמר אילו לי בית הממון שלי מוחיב אני כונה המדינה הזו כולה צוה ופסק להם עוד מילתא אמר רבי אלעזר בן פרד מה כתיב בהם מבקר לערב יכתו מכלי משים והיו אלה המשפטים אשר תשים דבר אחר דור המכות על שלא עשו את המשפט כתיב בהן לא ידון רוחי באדם לעולם רבי אליעזר אומר אם יש דיין למשן אין דין למעלה ואם אין ויין למשן יש דין למעלה כיצד

אם יעשו התחתונים את הדין אין הדין נעשה מלמעלה לפיכך אמר הקבר שמרו את המשפט שלא תגרמו לי לעשות משפט מלמעלה שנאמר ואלה המשפטים אמר הקבר כל מר שאני עושה בדין אני עושה שאילו הייתי מבקש פעם אחת לעבור את הדין לא היה העולם יכול לעמוד אמר ישעיה חיבה אין לי מי יתנני שמיר ושית במלחמ אפשעה בה אציתנ יחד פסיעה אחת הייתי פוסע ומעביר על הדין אציתנה יחד מיד העולם נשרף למה אויזוק במעווי שיד אחזה במעווי ידי אחזה בדין שנאמר ותאחו כמשפט ידי יעשרה שלום לי כיני וכן המשפט שלום יעשה לי אם שנותי ברכ רכני אם משנה אני מדת הדין ברכ א יציא ומחריב את העולם ומה אני עוש ותאחו כמשפט ידי אמר הקבר אני נקראתי בעל משפט ואני מבקש לפשוט ידי בעשו ואיני יכול עוד שנפרע לו שכר מצורת קלח שעשרה לפני בעולם הזה אמר רבי פינחס הכהן כר המא בשם רבי חלקיה בשם רבי סימון ראה מה כתיב והיה ביום ההוא אבקש להשמיד וגו' אמרו ישראל רבונו של עולם מי במחר ביוך שאתה או אבקש אמר להן כשאבקש להן זכות ולא אמצא באותה שעה אשמיר אמר רבי לוי בשם רבי שמעון בן לקיש ראה מה כתיב חזה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב לכושי כתלג חור ושער רישיה כעמר נקי אמר הקבר כשאנקא עצמי מאומות העולם במצות קלות טעשו לפני באותה שעה עד די כרסון רמיו עד עכשיו הכרם בוסר מרד שהוא כטרל משיעשר הכרם יין אני דורכו ואתם מזמין לי ביום ההוא כרם חמר ענו לו ואדרכם כאפי וארמסם בהבתי וזנ נעדם על בגדי וכל מלכושי אנאלתי באותה שעה אגאול אתכם ושוכ אין אתם משתעבדין שנאמר ועיניתך לא אענך עוד

שאלותא

דמחייב דבית ישראל דמאן דאית ליה דינא כהדי חבריה אסיר ליה למיזל לבני אומות העולם שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפנים ותניא הירד רבי שרפון אומר כל מקום שאתה מוצא אגוריות של גוים אעפי שדיניהם כדיני ישראל אין אתה רשאי להזקק להם שנאמר לפנים / לפנים ולא לפני גוים לפנים ולא לפני חדישות ודייני צריכי לחמוצי דיניהו כדדרש בר קפרא מנא הא מלתא דאמור רבנן חזו מתונין בדין שנאמר לא תעלה במעלות וגו' וסמיק ליה ואלה המשפטים ותניא לא תגלה ערותך וכי ערותן של כהנים מגולות והלא כבר נאמר ועשרה להם מכנסי בר לא לומ לך כשם שהזכיר הכהן את הכהני שלא יפסעו פסיעות נסות במקדש כך הזהיר את הדין שלא יפסעו פסיעות נסות בדין ואומר אשרי חמוץ אשרי דין המחמין את דינו / תר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני יי בעורה בנדונין שיעמדו ולא ישבו ויראו עצמן שהן עומדין לפני הקבר שנאמר לפני יי תר בצדק תשפוט עמיתך עם שאיתך בתורה ובמצות השתדל לדונו בצדק רב עולא בריה דרב עילאי הורא ליה דינא קמיה דרב נחמן טלח ליה רב יוכף עולא הבידנו עמית בתורה ומצות אמר מאי טלח לי לחנופי ליה הדר אמר דילמא למשרא ליה תגריה אינמי לשודא דדייני אמר עולא מחלוקת כבעלי דינין אבל עדים לדברי הכל כעמידה שנאמר ועמדו מה ליושב שכן פסול לעדות מיושב אלא תלמיד חכם מעיד מיושב ואמר רבה בר רב הונא צורבא מרכנן דיויע סהדותא הילא ביה מלתא למיזל לבני דינא דזטר מיניה לא ליקיל אמר רב ששא בריה דרב אידי אף אבן נמי תנינא מנא שק אוקופה ואין דרכו ליטול הרי זה לא יטול הני מילי בכמון אבל באיסורא אין חכמה ואין תבונה ואין עצרה לבגד יי כל

לחכורו וכן איש לאשתו על אהת כבודו וכו' לא כל שכן
שיארכו ימיו ושנותיו אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה על
ידי יצר הרע השנים בתקצרות אבל לעתיד לבוא בלע המות
לנצח ומהו יי' אלהים דמעה וגו' /

פרשת ואלה המשפטים

ואלה

זשה ועוז מלך משפט אהב אתה כוננת
משדל משפט וצדק ביעקן אתה עשית /
על העוז והשבת והגבור של מלך מלכי
המלכים הוא ומשפט אהב כנונה שכעולם מי שהוא בעל זרוע
אינו רוצה לעשות דבריו במשפט לא מעביר על המשפט חובם
וגוול ומעביר על דעת קונו ונושא פנים לפני אהביו שלא
כדין לשונאיו אבל הקדוש ברוך הוא מלך מלכי המלכים
משפט אהב אינו עושה דבריו לא במשפט הוא ועוז מלך משפט
אהב מהו אתה כוננת מישרי' אך אלכסנדר שני חמרי מהלכין
בדרך שוכאין זה לזה רבץ לאח' מהן חמורו חבירו עובר ורואהו
שרבץ תחת משאו אמ' לא כתיב בתורה כי תראה חמור שונאך
עוזב תעזוב מה עשה חזר וטען ומהו התחיל מסיח עמו עוזב
קימעה מכאן העלה מכאן פרוק מכאן עוד שישעון עמו נמצאו
עושין שלום ביניהם וחבירו אומר לא הייתי אומר שהוא שונאי
ראה היאך ריחם כשראך אותי ואת חמורי כדוחק מתוך כך
נכנסו לפונדק אכלו ושתינו ביחד ונתאבהו זה לזה הוי אתה
כוננת משדל משפט וצדקה ואלה המשפטים זשה מלך במשפט
יעמיד ארץ ואיש תרומה יתחסנה מלכה של תורה במשפט
שהו עושה מעמיד את הארץ ואיש תרומות יתחסנה אם משים
אדם את עצמו כתרומה הו שמושלת בזוית הבית ואומר מה
לי בטורח צבור מה לי בדיניהם מה לי לשמוע קולם שלז' עליך
נפשי הרי זה מחריב את העולם הוי ואיש תרומות יתחסנה /
מעשה בר' אסי כשהיה מסתלק מן העולם נכנס בן אחותו אצלו
מצאו בוכה אמר רבינו מפני מה אתה בוכה יש תורה שלא
למדת ולמדת הרי תלמידך יושבים לפניך יש גמילות חסד'
שלא עשית ועל כל מדות שהיו בך הייתה מתרחק מן הדיינין
ולא נתת רשות על עצמך להתמנות על צרכי צבור אמר לו
בני עליה אני בוכה שלא ניתן לי וחשבון שהייתי יכול לעשות
דיניהם של ישראל הוי ואיש תרומות יתחסנה ואלה המשפטים
אר אהו בשם רבי יוסי בן זמרא כל מקום שנאמר אלה פסל
בראשונים ואלה מוסף על האחרונים ועל הראשונים כדעת
הזו אתה פותר את כולם ואף כאן ואלה המשפטים שמוסף על
הראשונים שאמ' שם לו חק ונו' ואלה המשפטים לפנייהם ולא
לפני אומות העו' מנין לבעלי דיני' של ישראל שיש להם דין זה עם
זה שיודעי' שאובו העולם דנין אותו הדין כדיני ישראל שאסר
להזדקק לפנייה תל' אשר תשי לפנייה לפניי' ולא לפניי אומר'
העו' שכל מי שמניח דיניי ישראל והולך לפני אומות העולם כפר
בזקבה תהלה וכפר בישראל שב' כי לא כצורנו צורם ואומיני
פלילים משל' להו' להולה שנכנס הרופא לבקרו אמ' לפניי ביתו
האכילוהו והשקוהו כל מה שרועד אל המנעי' לו כלום נכנס
לאחר אמ' להו' הוהרו אל יאכל דבר פלוגי' ולא ישתה דבר פלוגי'
אמר לו לזה אמרת לאכול כל מה שהוא רועה ולזה את אומר
אל יאכל אמר להו' הוהלה הראשון אינו של חיים לפיכך אמרת
להם אל תמנעו לו כלום מן יאכל מן לא יאכל ימות אבל זה
שהוא של חיים אמרת אל יאכל דבר פלוגי מפני שכביד את

והור' בוער באש וניתנה מן האש אוכלה אש כני' אלהיך אש
אוכלה ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ואף הדיבור יצא
מתו' האש כיון שראו הפלילי וכל אותן אושות אמ' לו לא תהיה
סבורין שהן רשויות הרבה לכך פתח באנכי' לא יהיה לך וגו'
למה קרא אלהים רבי יוסי אומ' שלא ליתן פתחון פה לאומות
העו' לומר שלא נקראו בשמו שאילו נקראו בשמו היה בהן צורך
והרי נקראו בשמו ואין בהן צורך ואימתי נקראו בשמו ביני
אנוש בן שת שנאמר אז החל לקרא בשם יי' באותה שעה יצא
אוקינוס והציף שליטו של עולם / אמר הקדו' בה אתם עשיתם
מעשה חדש וקראתם עצמכם ואף אני אעשה מעשה חדש
ואקרא עצמי וכן הוא אומר הקודם למי הים וישפכם על פני
הארץ יי' שמו' רבי אליעזר אומ' נקראו אלהי' אחרים שהן עושיין
אחרים חדשים בכל' יום כיצד יש לו אלוה של זהב נצרך עשרת
אותו של כסף נצרך לו עשאו של נחשת נצרך עשאו של ברזל
וכן עופרת עד שיעשה של עץ שנאמר חדשים מקרוב באו' כי
אנכי יי' אלהיך אל קנא' שאל פילוסופוס אחר את רבן גמלי'ל
מהו שכתו' בתורה כי יי' אלהיך אל קנא' וכי מה כח בעבודה זרה
להתקנאות בה' גבור מתקנא בגבור חכם בחכם עשיר בעשיר
וכו' כפרק רבי ישמעאל במסכת עבודה זרה / ועשרת הדברות
כתוכי' כפרק של שבועות / לא תעשן אתי אלהי' כסף ואלהי'
זהב לא תעשן כדרך שבני אדם נוהגים בראותיהן כשטובה
באה עליהם מכבדים ליראותיהן שב' על כן יזכר להרמו ויקטר
למכמתו כי בהמה שמן חלקו ומאלו בריארה וכשהפורענות
באה עליהן מקללין ליראתיהן שנאמר והיה כי ירעב וחתקצף
וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה אבל אתם תהיו נתונים
הודייה על הטובה ועל הרעה שכן דוד אומר כוס ישועות אשא
ובכס יי' אקרא' צרה ויגון אמצא וכסם יי' אקרא' / וכן איוב או'
יי' נתן ויי' לקח יהי שם יי' מבורך / על מדרש טובה ועל מדר'
פורענות מה אשתו אומרת לו עורך מחזיק בתומתך כרך אלהי'
ומות / אמר לה כדבר אחת הנבלות תדברי גם את הטוב נקבל
מאת האלהים ואת הרע לא נקבל וצריך אדם להיות שמח
בייסורי' יותר מן הטובה שאפי' אדם בטובה כל ימיו לא נמחל
לו עבירות שבדו וכמה נמחל לו ביסורין רבי אליעזר בן יעקב
אומ' הרי הוא אומר מוסר יי' כני' אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו
כי את אשר יאהב יי' יוכיח וכאב את בן ירערה' מי גרם לכן זה
לרצות את האב הוי אומר זה יסורין / ר' מאיר או' הרי הוא אומ'
ודעת עם לבבך כי כאשר יסר איש את בנו יי' אלהיך מיסוך /
מהו וידעת עם לבבך הוי יודע לבבך מעשים שעשית סיסורין
שהבאתי עליך שלא לפי מעשיך הן / רבי נחמיה אומר חביבין
היסורין שכשם שקרבנות מרצין כך היסורין מרצין / בקרבנות
כתיב ונרצת לו' ובייסורין כתיב והם ירעו את עונם ולא עוד
אלא שהייסורין מרצין יותר מן הקרבנות שהקרבנות בממון
וייסורין בגוף וכן הוא אומר עוד בעד עור וכל אשר לאיש יתן
בעד נפשו' ולא תעלה במעלות על מוכחי' והרי דברים קו'
ומה אנכי שאין בהם דעת לא לטובה ולא לרעה הוהירך הבה
שלא לנחונג בהן מנהג בוין חבידך שהוא כדמותו של הקב"ה
על אחת כמה וכמה / כי חרבך הנפת עליה ותחלליה / מכאן
אמר המזבח נברא לאריכות ימיו של אדם והברזל לקצר
ימיו אינו דין שיניף את המקצר על המאריך / רבן יוחנן בן
זכאי אומר הרי הוא אומ' אנשים שלימו' תכנה אנשים שמטילין
שלום בין ישראל לאביהם שכשמים והרי דברי קל וחומר ומה
אנכי מזבח שלא הואות ולא שומעות ולא מודברו על שמטילות
שלו' אמרה תורה לא תניף עליהן כהול המטיל שלום בין אדם

לחתרומם כנגד אורן של חכמים / ועל עטנו כעשן אי כבשן
 יכרל ככשן חזר תלמוד לומר והור בווער באש אם כן מח
 תלמוד לומר ככשן אלה לשכר את האוזן מה שיכולה לשמוע
 כיצא בו / אריה שאג מיל לא יירא / וכי מי נתן כח ונבוכה כארי
 לא הוא אלא הרי אנו מכנין אותו מכריותו / לשכר את האוזן
 מה שיכולה לשמוע כיצא כוונה כבוד יי בא מדרך הקדים
 וקולו כקול מים רבים והארץ האיררה מכבודו וכי מי נתן כח
 ונבוכה במים לא הוא אלא הרי אנו מכנין אותו מכריותו / לשכר
 את האוזן / והי קול השופר הולך וחזק מאד ההדיוט כל זמן
 שהוצא הלך קולו עמור וכאן הולך חזק / ולמה רך מתחילה
 לשכר את האוזן רבי אומר בשעה שעמדו ישראל על הר סיני
 השוו כולן לב אחד לקבל עליהם מלכות שמים כשבוהה שבא
 ויענו כל העם יחדו ויאמרו ולא עוד אלא היו ממשכנין עצמן
 זה על זה באותה שעה בקש הקדוש ברוך הוא לכרות עמך
 ברית על הסתרים ועל הגלויים אמרו לו על הגלויים אנו
 כורתין ברית ולא על הסתרים שלא יהא אחד חושב בסתר
 והוא הצבור מתמשכן עליו שנאמר הנסתרות ליי אלהינו
 לעשות את כל דברי התורה הזאת לפיכך וידבר אלהים את
 כל הדברים / וידבר אלהים

ילמדנו

רבינו כמה דברים שכרן לעולם הבא / כך שנו
 רבותינו אילו דברים שאדם אוכל מפירותיהן
 בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא אלו הן כבוד אב ואם
 וגמילות חסדים ואהבת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה
 כנגד כולם / ראה כמה חביבה התורה שבשכילה נכרא העולם
 וכן הוא אומ' ואשים דברי כפיך וצאל ידיו כסיתך לבטוע שמים
 וליסוד ארץ ולאמר לציון עמי אתה / את מוצא כשביקש ה' את
 ליתן את התורה לישראל והזיז על כל האומות ולא קבלה
 ביקש להחזיר העולם למדינת מימיו שנאמר עמד ומווד ארץ
 ראה יותר גוים כיון שקבלה ישראל נתישב העולם לפיכך
 וידבר אלהים / דבר אחר וידבר אלהים זשה אזראה ויספררה
 הכינה וגם הקרה ואחר כך ויאמר לאדם לימדך התורה שאם
 תהיה בן תורה לא תהיה רוחך נסה לומר דבר לפני הצבור עד
 שתפשוט אותה ביניך וכין עצמך שנים שלשה פעמים / מעשה
 בר עקיבא שקראו החזן ברכים לקרות בסת ולא רצה לעלות
 אמרו לו תלמידי רבינו לא כך לימדנו כי היא היך ואורך
 ימין תלבר / נמנעת מלעלות אמר להן העבדוד לא נמנעתי
 לקרות אלא שלא סדרתי אותה פרשה שנים שלשה פעמים
 שאין אדם רשאי לומר דברי תורה לפני הצבור עד שיפשוט
 אותו ב' פעמים בינו לבין עצמו שכן מצוינו בה' שהוא נתן
 מענה לשון לכל הבריות והתורה גלילה לפניו ככוכב אחד
 וכשבא ליתן אותה לישראל כתיב בו אז ראה ויספררה הכינה
 וגם הקרה ואחר כך ויאמר לאדם וכן כתיב וידבר אלהים את כל
 הדברי הלאה כינו לבין עצמו ואחר כך לאמר / אנכי יי אהיך /

ילמדנו

רבינו אם נפלה דליקה בשבת בבית שיש בו
 ספר תורה וספרים אחרים מהו להצילן מפני
 הדליקה בשבת כך שנו רבותינו כל כתיב הקדש מצילין אותן
 מפני הדליקה בשבת בין שקוראין בהן בין שאין קוראין בהן
 ולמרה אמרו להצילן מפני כבוד התורה שכתובה בהן שאם
 ישרפו נראין שאינן כלום / את מוצא כשנתן הקדוש בה את
 התור' הכל היה של אש' אמ' ריש לקיש התורה של אש עורותיה
 של אש כתבה של אש חייטרה של אש שנאמר מימינו אש דת
 לבו והסרסור נעשו פניו של אש שנאמר וידאו מנשת אליו
 והמלאכים שירדו עמו של אש שב' עושה בלא כיוו רוחות וגו' /

חביב אדם הוליד שלשה בניו קין הבל שת חביב שנאמר זה
 ספר תולדות אדם וכתוב ויולד בדמותו בעלמו לבח ויולד נח
 את שם את חם ואת יפת אף על פי שיפת הגדול לא זכה וגדול'
 אלא שם שלשה בניו לעמרם מרים אהרן ומשיר לולי משה
 בחירו / בשבטים ראובן שמעון לוי / לוי חביב בעת ההיא הכריל
 יי את שבט הלוי במלכי שאול דוד שלמה וישב שלמה על כסא
 יי למלך בחדשים בחדש הב' ולמה לא נתנה התורה כשיצאו
 ממצרים לא כך אמר להם בהוציאן את העם ממצרים תעבדון
 את האלהים על ההר הזה אמר רבי יהודה בר שלום משל לבן
 מלכים שמעו מהוליו אמר אביו נבמתין לו שלשה חדשים עד
 שתשוב נפשו מן החוליו ואחר כך אוליכנו לכית הרב ללמוד
 תורה אף כך כשיצאו ישראל ממצרים היו בהן בעלי מומין מן
 השיעבוד אמר הקדו' ברוך הוא אמתין להן עד שיתרפאו ואחר
 כך אתן להם את התורה / וידבר אלהים את כל הדברים / אנכי
 יי / אמר רבי יצחק אף מה שהנביאים עתידין להתנבאות כולם
 קיבלו מהר סיני מכין דכתיב כי את אשר ישנו פה עמנו עומד
 היום הרי מי שנבראו כבר ישנו מי שהוצא בעולם / ואת אשר
 איננו מי שעתיד להבראות ואיננו עמנו היום עמנו עומד אין
 צתו' כאן אלא עמנו היום אלו הנשמות שעתידין להבראות שלא
 נאמר בהן עמידה שאף הן היו בכלל / וכן הוא אומר משא דבר
 יי ביד מלאכי / על מלאכי לא נאמר אלא ביד מלאכי ללמדך
 שכבר היתה הנבואה בידי בחר סיני / וכן ישעיה אומר קרבו אלי
 שמעו זאת לא מראש בסתר דברתי מעת היותה שם אני ועתה
 יי אלהים שלחני ורחו / אמר ישעיה משערה שניתנה התורה
 קבלתי הנבואה הזו מעת היות התורה שם אני אלא ועתה יי
 אלהים שלחני ורחו שעד עכשיו לא נקמה לי רשות להתנבאות
 ולא הנביאים כלבר לא אף כל החכמים שהיו ושעתידין להיות
 שנאמר את הדברים האלה דבר יי אל כל קהלכם / וגו' קול
 צדו' לא יסף / רבותינו אומ' שעשרת הדברות כולן בקול אחד
 יצאו מפי הנבואה דבר קשה עד מאד מה שאין הדיוט יכול לדבר
 ולא האוזן יכולה לשמע ולפיכך כתיב נפשי יצאה כדברו קול'
 גדול לא יסף והקול גדולק לשבעה קולות ומשם לע' לשון /
 אמר רבי שמואל בר נחמן אר' ונתן מהו קול יי בכח וכי איפשר
 לומר והלא מלאך אחד אין כל בריה יכולה לעמוד בכוחו שב'
 דגמותו כתרשיש ופניו כמראה ברק ועיניו כלפידי אש וזרועותיו
 זמרגלותיו כעין נחשת קלל וקול דבריו כקול המון והקדוש
 ברוך הוא שכתוב בו הלא את השמים ואת הארץ אני מלא'
 על אחת כמה וכמה והוא עריך לדבר בכח אלא בקול שיכול
 משרה לסכול / וידבר אלהים את כל הדברים הכל בכת אחת
 במית ומחיה בכת אחת מכה ורופא בכת אחת אשה על המשבר
 יורדי ימים והולכי מדרבות הבושי בבית האסורין אחד במזרח
 ואחר במערב אחד בצפון ואחד בדרום יצר אור ובורא חשך
 עושה שלום ובורא רע כל אה בכת אחת עפר נהפך לאדם הזר
 אדם נהפך לעפר שב' הופך לבוקר צלמות מהו לבקר צלמות
 לתחילתו ואומר ויהפכו כל המים אשר ביאור לדם חזר הדם
 ונהפך למים / כשר חי נהפך למת חזר ונהפך המת לחי /
 המטה נהפך לנחש הנחש נהפך למטה / הים נהפך ליבשה /
 דיבשה נהפכה לים / וכן הוא אומר הקורא למי הים וישפכם
 על פני הארץ יי שמו לכך נאמר וידבר אלהים את כל הדברים
 מה כתוב למעלה מן הענין והר סיני עשן כלי יכול מקו הכבוד
 תלמוד לומר מפני אשר ירד עליו יי באש מגיד שהתורה כולה
 אש ומאש נתנה ובאש נמשלה מה דרכה של אש שאם קרב
 אדם אצלה ניכרה רחוק ממנה צנן / כך אין לו לאדם אלא

ערומים ככחמות כיון שעברו על בני ישמעאל אמרו להגמונות
 שעליהם עשו עמנו מדת רחמי העבירונו על אחינו בני ישמעאל
 עשו כך יצאו בני ישמעאל לקראתן הוציאו להן פת וציר עמח
 חכיו נודות רקים וצבעום כמים ותלאום בשערי אהליהם
 כשראו ישראל כך נתישברו דעתן סבורין שהן מלאים מים
 אמרו להן איכלו פת תחלה ואחר כך נביא לכם מים אכלו את
 הפת באו ואמרו לא מצאנו מים והן נושקין בשיניהם כאותן
 נודות ונכנסה רוח חמה לתוך מעיהם ומתים שנא' משא בערב
 ביער בערב תלינו ארחות דדני מהו משא בער' משאוי קשה על
 בני ערב אמר להן כזה ארחות דדני דרכן של אחין לקבל בני
 דודיהם' בנחוג שבעולם הבא מן הדרך מקדימין לפניו מים
 לקראת צמא היתיו מים ואתם יושבי ארץ תימא בלחמו קדמו
 גורד אין אתם יודעים כי מפני חרבות נדרו מפני חרב נטושה
 מפני קשת דרוכה מפני כובד מלחמה אביכם שהיה מושלך
 בצמא כמזכר פתחתו לו באר מים שנאמר ופקח אלהים את
 עיניה ותרא באר מים ואתם עשיתם כך' טוב שכן קרוב מאח
 דחוק טוב היה יתרו שהיה רחוק לישראל מן עשו אחיו של יעקב
 ביתרו כתיב ויאמר שאל אל הקיני לכו סורו רדו מתוך עמלקי
 פן אוסיפך כמו ואתה עשית חסר עם כל בני ישראל בעלותם
 ממצרים' ויסר קיני מתוך עמלק את מוצא כל מה שכת' ביתרו
 לשבח כתיב בעשו לגנאי' בעשו כתיב נשים בעיון עינו' ביתרו
 כתיב ויתן את צפרה בתו למשה בעשו כתיב אוכלי עמי אכלו
 לחם' ביתרו כתיב קראן לו ויאכל לחם' בעשו כתיב ולא ירא
 אלהים ביתרו כתיב ואתה תחזה מכל העם יראי אלהים' בעשו
 כתיב שהוא ביטל את הקרבנות' ביתרו כתיב ויקח יתרו חתן
 משה עולת וזבחים' עשו שמע צרתן ובזדונו להם על ריב בני
 ישראל ועל נסותם ויבא עמלק יתרו שמע בטובתן ונרבק להם
 ושמע יתרו בהן מדק זה שאמר הכתוב כבוד חכמים ינחלו
 וכסילים מרים קלון' כבוד חכמים ינחלו זה יתרו כשכא אצל
 משה מה כבוד ניהג בו' ויאמר אל משה אני תתנך יתרו' רבי
 יחושע אומר שלח לו כיר שליח' רבי אליעזר המודעי אומר
 אגרת שלח לו עשה בניני ואם אין אתה עושה בניני עשה בני
 אשתך ואם לאו בניני בניך' רבי אליעזר אומר ויאמר אל משה
 הקדוש ברוך הוא אמ' לו למשה אני הוא שאמרתי והיה העולם
 אני הוא שאני מקרב ואני מרחק שנאמר האלהי מקרוב אני
 באם יי' ולא אלהי מרחוק' אני הוא שקרבתי ליתרו ולא רחקתי
 ואף אתה אדם שבא אצלך להתגייר קרביהו ואל תרחקו מיד
 ויצא משה לקראת חותנו אמרו רבותינו שיצא משה ואהרן
 ושבעים מזקני ישראל לכך נאמר כבוד חכמים ינחלו' ויחד
 יתרו שנעשה יחודי' ויאמר יתרו ברוך יי' למה אמר יתרו ברוך
 יי' אמר יתרו לא הנחתי עבודה זרה בעולם שלא עבדתיה ולא
 מצאתי אלהי כאלהי ישראל עתה ידעתי כי גדול יי' מכל האלהי'
 ארבעה אמרו ארבעה דברים אלו אמרן אדם אחד היו שוחקין
 עליו לומר זה מנין יודע דרכיו של הקדוש ברוך הוא' משרה
 אמר הצור תמים פעלו וגו' אילו אמרו אחר אומר מנין הוא יודע
 אלא למשרה נאה לומר דבר זה שכתוב בו יודיע דרכיו למשרה
 ואף הוא אמר הודיעני נא את דרכך' שלמה אמר את הכל
 עשה יפה בעתו אלו אמר אחר שוחקין עליו אומ' מי הודיע לזה
 מה יפה בעתו ומה אינו יפה אלא לשלמה נאה לומר שלא חסר
 משלחנו כלום' אר' חמא בר חנינא אפי' קרח כתמו ומלספנן
 בניסן לא היה שלחנו של שלמה חסר ולמה אמר את הכל עשה
 יפה בעתו מפני שהטעם משתנה' נבוכד נצר אמר כל דיירי
 ארעא כלא חשיבי וכמצבייה עבר בחיל שמיא ודיירי ארעא חלא

איתי די ימחה בידיה וימר ליה מה עבדת אילו אמרו אחר היו
 שוחקין עליו מנין אותו רשע יודע אלא לו נאמר לומר שתיב
 בו ובכל די דיירין בני אבשא וחיות ברא ועוף שמיא יחב בידך
 והשלישך בכלהן אנת הוא רישא דידהבא' ויתרו אמר עתה
 ידעתי כי גדול יי' מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליה' כאדם
 שבא להטעין משו על חמורו ונפרק עליו המשו' כך המצרים
 חשבו לאבר את ישראל במים ונשתקעו במים לכך כתיב כי
 בדבר אשר זדו עליהם' כחדש השלישי'
ולמדנו רבינו החושש בפיו מהו לרפאותו בשבת' כך
 שנו רבותינו החושש בפיו משיל' לו לתוך פיו
 סם של רפואה בשבת מפני ספק נפשו וכל ספק נפשות דוחה
 את השבת שאמרה תורה החל עליו שבת אחת כדי שיטמור
 שבתות הרבה' ומנין אמר רבי אליעזר מקל וחומר ומה מילה
 שהוא אבר אחד מן אבריו של אדם דוחה את השב' סכנת הנפש
 שהיא כל גופו אינו דין שתדחה את השבת אמר רבי יוחנן כל
 שהוא מן השפיר ולפנים דוחה את השבת ומרפאים אותו
 בשבת אמר הקדוש ברוך הוא אין מכה שאין לה רפואה ונכרת
 רפואתה של כל מכה ומכה מכקש את שלא יגיע לגופך צרה
 עסוק בתורה שהיא רפואה לכל הגוף לראש מנין שנאמר תתן
 לראשך לית חן' ללב מנין שנא' כתכם על לח' לבך' לגרירת
 וענקים לגרירותיך' לידים והיו לזנות על ירך' לטבור רפאות
 תהי לשרך לכל העצמות מנין ושיקוי לעצמותיך אמ' ר' יהושע
 בן לוי כבר עשה הקדוש ברוך הוא מעין דנמא זו בשעת מתן
 תורה כשיצאו ישראל ממצרי' היו בהן בעלי מומין מעבודת פרך
 שחיו עושים בטיט ובלבני' והיתה האבן נופלת עליו מן הכניין
 ושוכרת ידו וקושעת אף רגלו' אמר הקדוש ברוך הוא אינו דין
 שאתן את תורתך לבעלי מומין מה עשית רמז למלאכי השרת
 זיירו ורפאו אותן ומנין שלא היה בהן מומין שנאמר וכל העם
 רואים את הקולות ומנין שלא היה בהן חרשין שאמרו נשמע
 ומנין שלא היה בהן גרמין שאמרו נעשה ומנין שלא היה בהן
 גרין דכתיב ויתיצנו בתחתית ההר אמר רבי יהודה בר סימון
 הואיל וחדשן הקדוש ברוך הוא קרא לירח שר החדש מנין
 ממה שקראו בענין בחדש השלישי בחדש השלישי זשה יצפון
 לישדים תושיה מגן לחולכי תום' אמר רבי לוי בשם ר' שמואל
 בר נחמן תשע מאות ושמינים דור קפל הבה ליתן את התורה
 לאברהם שנ' זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור אין בריתו
 לא מילה שנ' ואתנה בריתי ביני וביניך ולא נתנה לא לעשרים
 דור מאדם עד נח' מנח עד אברהם' הרי כ' ר' יונתן בשם ר' יוסף
 הגלילי אומ' תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קפל הקבלה
 ליתן תורה לדור המבול שנא' דבר צוה לאלף דור מאדם עד
 משה כ' דורות ולמה נתנה תורה לדור המדבר שהיו ישראל
 שכיון שיצאו ממצרי' אחר ג' חדשים נתן להן את התורה שנא' זה
 בחדש השלישי הוי יצפון לישדים תושיה' בחדש השלישי זה
 שאמר הכתוב הלא כתבתי לך שלישי במעצות ודעת' אר' יחושע
 כי רבי נחמיה זו תור' שאותיותיו משולשי' אף בית גומל והכל
 היה משולש תורה משולשת תורה נביאים וכתובים משנה
 משולשת תלמוד הלכות והגדות' הספור משולש מרי אהרן
 ומשה' תפלה משולשת ערב ובקר וצהריים' קדושה משולשת
 קדוש קדוש קדוש ישראל' משולשין כהנים לויים וישראלים' משה
 אותיותיו משולשי' משבט לוי' שאותיותיו משולשי' מזרע אברהם
 ויצחק אבות שלשה' בחדש משולש ניסן אייר וסיון' על הר'
 סין שאותיותיו משולשין ויחנן במדבר לשלשה ימים נתקדשו
 והיו נכונים לשלשת ימים אר' יחושע בר נחמיה לעולם השלישי
 תביב

שתנשא לערל אלא שעתיד דבר גדול לידע לישראל ועתידין
 להנצל על ידיה כי משה אמהה כחה בעולם הזה אמהה לעולם
 הבא זכר זה המן עמלק כשמועו ויבן משה מזבח ויקרא שמו יי'
 נסי אמר להן משה לישראל הנס הזה שעשה לכם הקדוש ברוך
 בשבילו עשה למען שמו עשה שלום היו ראויין באותה שעה
 לאותו הנס את מוצא כל זמן שישראל בנס הנס לפניו שנאמר
 ויקרא שמו יי' נסי צרה לישראל צרה לפניו שנאמר בכל צרתם
 לו צר שמחה לישראל השמחה לפניו שכ כי שמחתי בישועתך
 כן הוא אומר וגלתי בירושלם וששתי בעמי ואומ' כמשוש חתן
 על כלה וישיש עליך אלהיך אמון וכן יהי רצון

פרשת וישמע יתרו

וישמע

זשה ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו
 וממקום קדוש יתלכו וישתכחו בעיר
 אשר כן עשו גם זה הכל וכי יש רשעים
 קבורים באים ומהלכים רבי סימון אומר אלו הרשעים שהן
 מתים וכקבורין בחייהן שנאמר כל ימי רשע הוא מתחולל בה
 הוא מתחולל מת חולל דבר אחר ובכן ראיתי רשעים קבורים
 ובאו מדבר בגרים שכאין ועושין תשובה וממקום קדוש יתלכו
 אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות דא וממקום קדוש יתלכו
 ממקום שישראל נקרא קדושים שם הם מהלכין וישתכחו בעיר
 אשר כן עשו וישתכחו מעושיהם הרעים דבר אחר וישתכחו שהן
 משתכחין במעושיהם הטובים גם זה הכל אין זה הכל שאומות
 העולם רואין אותן ומתגיידין תחת כנפי שמים ואין מתגיידין
 גם זה הכל מי הוא זה שבא ונתגיייר גר של אמת זה יתרו שנאמר
 וישמע יתרו וישמע יתרו יש שמע והפסיד יש שמע ונשכר
 יואש שמע והפסיד אז שמע המלך אליהם לפיכך ואת יואש
 עשו שפטים וכן שמעו עמים ויגזון אבל יתרו שמע ונשכר
 היה כומר לעבודה זרה ובא ונדבק למשרה ונכנס תחת כנפי
 השכינה וזכה ליתר פרשת חיינין לישראל שאמר למשרה לא
 טוב הדבר אשר אתח עושרי ואתר תחזור מכל העם אנשי
 חיל גבורין בתורה כענין שנא' גבורי כח עושי דברו יראי אלהים
 כמשמעו אנשי אמת עומדין על אמתו של דין שונאי בצע
 שנאי מומן עצמן כל שכן של אחרים ואין צריך לומר מומן של
 אחרים יהא אומר אפילו שורף גדישי אפילו קוצץ את כרמי
 כהונן אנו דיינו וישמע יתרו ושה לריח שמניך טובים אר ינאי
 בנו של רבי שמעון בר ינאי הראשונים ריח שירי אמרנו לך אבל
 אנו כשבאנו ריח שירים אמרנו לך וכשבאנו לים לא חנחנו
 לישן של שבח שלא קלסנו אותך לכך נאמר לריח שמניך דא
 הראשונים ריח מצות נתת להם אדם נתת לו מצוה אחת לנח
 ולבניו שש מצות ריח מצות אבל אנו כשבאנו לסיני כאדם
 שהוא מעורר מפי חבית אתה מעררה את המצות שמן תורק
 שמך ר ברכיה אמר שמן מאיר למי שעוסק בשמחה של תורה
 שמן תורק שמך בעולם הורה ולעולם הבא דבר אחר על כן
 עלמות אהבוך עולמות אהבוך אלו אומות העולם שהן באין
 ומתגיידין ומי הוא זה יתרו בשעה ששמע כמה נסים נעשו
 לישראל בא ונתגיייר וישמע יתרו מה כתיב למעלה מן הענין
 מבלתו של עמלק ואחר כך וישמע יתרו ושה לך תכרה ופתי
 יערים לך תכה זה עמלק ופתי יערים זה יתרו בשע' שבא עמלק
 הרשע להלחם בישראל מה כתי' שם וילחם עם ישראל כרפידים
 מהו הרפידים שרפוידיהן מן התורה ומן המצות דאח מה כתיב

שם ויקרא שם המקום מסו ומריבה התחיל הקדוש ברוך הוא
 צווח מפניהם עד מתי אתם מנסים אותי עד מתי אתם כריזין
 ואף משה צווח מפניהם מה תריבין עמדי על ריב בני ישראל מה
 היו מנסין רבי יהודה בר נחמיה ורבותינו רבי יהודה אמר כך
 היו מדיינין ואומר אם מספיק לנו מזונות כמלך שהוא נכנס
 למדינה והם מקלסין אותו ומכדיין אותו שהוא מספק כל
 צרכיהם נעבדינו ואם לאו נמרוד בו ורבותינו אומרים אם
 מהרהרין אנו בלבינו והוא יודע מה אנו מהרהרין נעבדינו ואם
 לאו לא נעבדנו שכ' הי' ב' בקרבנו אם אק' ברכיה אמ' כלבם
 היו משיחין והקב"ה נותן להם את שאלתם שכ' וינסו אל כלבכם
 לשאול אוכל לנפשם אמר להן הקדוש ברוך הוא כך הרהרתם
 הי' בקרבנו חייכם הריני מודיע לכם ויבא עמלק ר לוי אמר
 למה היו דומין לכן שהיה רוכב על כסף של אביו והורה רואה
 דבר של חפץ ואומר לו קח לי והוא לוקח לו פעם שני ושלישי
 רואה אדם אחד אמר לו ראתי אבי אמר לו אביו אתה רכוב על
 כתיפי וכל מדה שתבקש אני לוקח לך ואת אומר ראתי אבי
 השליכו מכתיו ונא הכלב ונשכו כך היו ישר' כשיצאו ממער'
 הקיפן בענני כבוד בקשו מן הוריד להם שנאמר וימטר עליהם
 מן לאכול ודגן השמים נתן למו וכן הוא אומר ותאות יביא
 להם הוא נותן להם צרכיהם והן אומ' הי' בקרבנו אמר להן
 כך הרהרתם הרי הכלב נושך אתכם ויבא עמלק וישמע יתרו
 שכעה שמות יש לו יתרו שיתר פרשה בתורה פרשת חיינין
 חובב שהיכב את התורה כשכא נתנו לו וישנה של ירחו אמ'
 כל יעצמי לא באתי והנחתי כל מה שהיה לי אלא ללמוד תורה
 ועכשיו אני זורע וקוצר אימתי אני לומ' תורה אמרו לו יש אדם
 לימד תורה בעיר מקום ציה הוא מדבר ואין שם חטים כיון
 ששמעו כך הלכו להן שנאמר וכני קיני חותן משה עליו מעיר
 התמרים אל בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב עיר וילך וישב
 את העם הלכו ומצאו את יעקב וישב בבית המדרש והכהנים
 זרעים היואך נשב עם לו וישבו להן על שערי בית המדר' ושומעין
 ולומדים שכ' דמשפחות סופרים ישיבי יעקב תרעתיים שמעתיים
 סוכתיים המה הקיני הבאים מחמת אבי בני רכב מהו תרעתיים
 שהיו יושבין על השער שמעתיים שהיו שומעין ולומדין סוכתי'
 שהיו ישראל כסכין להם דבר אחר תרעתיים כשעה שישראל
 נכנסין לצרה מתרעין והן שומעין ומי הם הקינים הבאים
 מבני בניו של יתרו וכני קיני חתן משה עליה נאמ' שלח לחמך
 על פני המים כי כרוב הימים תמצאנו בשכר קראן לו ויאכל
 לחם ונאמר כמשרה כי מן המים משיתיהו זכו בני בניו של
 יתרו לישכ בלשכת הגזית אמר שלמה וישב אבי את המתים
 שכבר מתו חזר ואמר כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת'
 אמרו לו שלמה אתה חולל ואתה פותר אמש אמרת ושבח
 אני את המתים ועכשיו אתה אוכר כי לכלב חי הוא טוב אמר
 אני אומר לכם הנביא צווח לחיים שמעו דבר יי' בית יעקב והא'
 שומעין והנביא צווח לחיים שמעו דבר יי' בית יעקב והא'
 שמעו ולא השו את אונם ואומר כי עם מדי חמדה בניס כחשים
 בניס לא אבו שמוע תורת יי' וישמע יתרו זשה רעך ודע אביך
 אל תעזוב וכית אביך אל תבא ביום איך טוב שכן קרוב מאח
 רחוק רעך זה הקדוש ברוך שקרא לישראל אהי' ורעים שכ' למען
 אהי ורעי ודע אביך זה אברהם שכ' זרע אברהם אהבי אל תעזוב
 ואם עזבת תן רעתך בית אהי' ושמעאל ועשו אל תבא ביום
 איך אמר רבי יהושע בן לוי כשהגלה נבוכד נצר הרשע את
 ישראל לבבל היו כפותין מאחוריהן נתוני בשלשלאו והולכי' כוס
 תנחומא ה' s iii ערוסיס

מלך ויאמר כה אמר יי' ריפאתי למים האלה לא יהיה משם
עוד מות ומשכלת והלא מים מתוקין שאתה נותן לתוכן מלח
ביד נסרחים הא כיצד נותן דבר המחבל לתוך דבר המתחבל
לעשות בו נס' אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לא כך הוזהר
אומנותי אלא במרה שאני מכה בו מרפא הילכך הואיל ואלו
המים מרים אף אני מרפאן כדבר מר וכן העדיקים במרת שהן
מקנתרין בהן מתקטן בו תדע לך שבשעה שקינתר משה באז
קינתר שנאמר ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך אמ' משה
באז סרחתי באז אני מתקן ואומר שירה אז ישיר משה ויכא
עמלק ויהלם עם ישראל רבי אליעזר בן חסמא אומר בקרא
זה רשום ובפורש הוא על ידי איוב היגאה גמא בלא ביצה וגו'
כשם שאי אפשר כך אי אפשר לישראל לחי' לא אם כן מתעסקין
בדברי תורה ודפי שפירושו ישראל מרבירי תורה לפיכך השונא
בא עליהם ולעולם אין השונא בא אלא על החטא ועל העבירה
לכך נאמר ויבא עמלק רבי יהודה הנשיא אומ' חמשה עממים
פסע עמלק וכא ועשה מלחמה עם ישראל כרפידים שנ' עמלק
יושב בארץ הנגב והחתי והיבוס והאמורי יושב בהר והכנעני
יושב על הים ועל יד הירדן מכאן את למד שהיה עמלק לפני
מכות' רבי נתן אומר מוהררי שעיר בא והלך ל מאות פרכה
עד שהגיע לרפידים ועשה עם ישראל מלחמה אחרים אומ' יבא
עמלק כפוי טובה יפרע מעם כפוי טובה וכן הוא אומר ואלה
המתקדשים עליו זכר בן שמוע העמונית ויחבר בן שמרית
המואבי יבואו אליו כפוי טובה ויפרעו מיואש כפוי טובה שנ'
ולא זכר יואש המלך את החסד אשר עשה יהודע אביו עמו
ויהרג את בנו ובמותו אמר ירא יי' וידרוש ומה הוא עונשו והי
לתשובת השנה עלה עליו חיל ארם ויבאו אל יהודה וירושלם
וישחיתו את כל שרי העם מעם ואת יואש עשו שפטים אל תהי
קורא אלא שפטים עמדו עליו כרונות קשים שלא ידעו משכב
אשה ועינו אותו כמשכב זכר שנ' וענה גאון ישראל כפניו הוי קורא
בו ועינה גאון ישראל כפניו ובלכת ממנו כי עזבו אותו במחלואין
רבי התקשרו עליו עבדיו בדמי בני יהודע הכהן ויהרגוהו על
מטתו וימת ויקברוהו בעיר דוד ולא קברוהו בקברות המלכ' /
וילחם עם ישראל כרפידים / אר חנניה שאלתי את רבי אלעזר
מה ראו ישראל לפדות פטרי חמורים ולא לפדות פטרי סוסים
וגמלים אמר לו גזירת מלך היא שלא היה בידם אלא חמורים
שאינן לך כל אחד ואחד משרא שלא עלה עמו תשעים חמרים
טענין כסף וזהב אחרים אומרי' אין רפידים אלא שרפו ידיהם
מן התורה ולפיכך עמלק בא וכן את מוצא בא שאין השונא
בא אלא על רפיון ידים מן התורה שנאמ' והי כמלכו רחבעם
ובחזקתו עזב את תורת יי' אלהיו וכל ישראל עמו וברע עבשו
ויהי בשנרת החמישית למלך רחבעם עלה ששק מלך מצרים
על ירושלם ויקח את אוצרות בית יי' ואת אוצרות בית המלך
ואת הכל לקח ויקח את כל מגיני הזהב אשר עשה שלמה ויאמ'
משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מכאן
שהיה עושה משה יהושע תלמידו כמותו לימדו כל העול' דרך
ארץ משה שלא אמר לתלמידו בחר לי אלא בחר לנו אף על
פי שתלמידו הורה עשאו כמותו מכאן שיהא כבוד תלמידך
חביב עליך ככבוד רבך שכן את מוצא באהרן ויאמר אהרן אל
משה כי אדני אל נא תשת עלינו השאת הלא אחיו הגדול היה
אלא מכאן שעשאו כרבו' ומנן שהיה כבוד רבו חביב עליו
כמורא שמים שנאמר ועין יהושע בן נון משרת משה מבחוריו
ויאמר אדני משה כל' אמר לו אדני משה כשם שהקדו' כה
כל' אמר כך אתה יכול לכל' וכן את מוצא בניחוי כשאמר

לו אלישע חגר מתניך וקח משענתי בידך ולך כי תמצא איש
לא תברכנו וכי יברכך איש לא תענונו התחיל מסתמך והולך
על מקלו פגעו בו בני אדם אמרו לו להיכן את הולך אמר להן
להחיות את המת אמרו לא והלא הקב'ה ממת ומחיה אמר להן
אף רבי ממת ומחיה / בחר לנו אנשים גבורים יריאי הטא וצא
מתוך הענן הלהם בעמלק מחר / איסי בן יהודה אומר חמשה
פסקוי בתורה ויש בהן חמש תיבות ואין להן הכרע וסימן שאת
אל'ור מחר משוקדים וקם / הלא אם תשיב שאת או שאת אם
לא תשיב / כי באפס הרגו איש וברצונם עקרו שור / ארור או
עקרו שור / או ארור אפס / וצא הלהם בעמלק בחר / או בחר
אנכי בצב על' ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים / או משקדים
כפתוריה / ויאמר יי' הנך שוכב עם אבותיך וקם / או קם וקם
הזה וזה / על ראש הגבעה ראש אלו מעשר אבות הגבעה
אלו אמהות / ובטה האלים אמר משה רבון העולם כמטה הזה
דוצאת ישראל במצרים ובמטה הזה קרעת להם את היס ובמטה
הזה עשית להם נסים וגבורות / ובמטה הזה תעשר להם נסים
בשעה הזו / ויעש לו יהושע כאשר אמ' לו משה וגו' והיה כאשר
ירם משה ידו וגו' וכי ידיו של משה עושות מלחמה או טובות
מלחמה לא כל זמן שישראל מסתכלין כלפי למעלה ומשעבדין
את לבן לאביהם שבשמים היו מתגברין ואם לאו היו נופלין
כיוצא בו ויאמר יי' אל משה עשה לך שרף וגומ' וכי שרף של
נחשת ממת או מחיה לא כל זמן שישראל מסתכלין כלפי למעל'
ומשעבדין את לבן לאביהן שבשמים היו מתרפאין ואם לאו
היו נמוקין כיוצא בו / והיה הדם לכם לאות / וכי דם מהגה
למלאך המשיחית או ליקוראל לא כל זמן שהיו ישראל נותנין מן
זדם על פתחיה הכה נגלה וחס עליהן ולא יתן המשיחית לבא
אל בתיכם לנגוף / רבי אליעזר אומ' מה תלמוד לומר וגבר ישראל
וגבר עמלק אלא כל זמן שהיה משה מגביה ידיו למעלה
עתידין ישראל להגביר בדברי תורה שעתידין להינתן על ידיו
של משה / וידי משה כבדים באותה שעה יקרו ידיו של משה
כאדם שתלחין בידו שלשה כרי מים ויקחו אבן וישימו תחתיו
וכי לא היה להן כר או כסת אחת ליטב עליהן אלא ללמדך
שהיו שרויין בתענית צבור / ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד
מזוה אחד / מכאן אמרו אין פותחין משלשה בני אדם העובדין
לפני התיבה בתענית צבור / והיו ידיו אמונה עד בא השמש
שהיו מחשבים את השעות באסטרולוגיא מה עשה משה
העמיד גלגל חמר ולבנה ועירב שעותיהן שנאמר שמש ירח
עמד זכר' וגומ' וכתוב נתן תהום קולו רום וידיו נשא /
ויהלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב / רבי יהושע אומר
ידד וחתך ראשי גבורים שלהן לפי חרב למדנו שמלחמה הזו
על פי הגבורה היתה / אחרים אומרים נתקיים בהן מקרא כי
לדם אעשך ודם ירדפך / כתוב זאת זכרון בספר ושם באזני
יהושע זה אחד מארבעה צדיקים שניתן להם רמז / שנים חשו
ושנים לא חשו / יעקב ומשה ניתן להם רמז ולא חשו / יעקב
אמר לו והנה אנכי עמך ושמתוך / ולסוף וירא יעקב מאד
וייצר לו אדם שהבטיחו היה מתפחד אלא אמר שמה כשהייתי
בכית לבן הטמא נתלכלכתי בטומא' / משה ניתן לו רמז
ולא חש שאמר לו כתב זאת זכרון בספר ושם באזני יהושע
לימד שאתה מת ויהושע מכניס ישראל לארץ בכאן נאמר לו
ולא חש ולסוף היה מתחנן שנאמר ואתה נתן אל' אעברה נא
וארא' אבל דוד ומרדכי ניתן להם רמז וחשו / דוד אמר גם
את דארי גם הדוב הכר' עכרד וגומ' מרדכי ובכל' יום ויום
מרדכי מתהלך לפני הצי' המלך וגו' אמר איפשר לצדקת הזו
שתנישא

מי שברא יום כרא פרנסתו מכאן והיה ר' אלעזר המודעי אומר כל מי שיש לו מה יאכל היום ואומר מה אוכל למחר הרי זה מחוסר אמנה / למען אכנסו הילך בתורתו אם לא / רבי יהושע אומר שובי אדם שתי הלכות בשחרית ושתי הלכות בערבית ועוסק במלאכתו כל היום מעלי עליו כאלו קיים את כל התורה כולרה וקיים והגית בו יובם וליילר / מכאן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר לא ניתנה התורה לדרוש אלא לאוכלי המן שלא היה להם צורך לא למלאכה ולא לסחורה הא כיצד היה יושב ודרוש ולא היה יודע מהיכן הוא אוכל ושותר ומהיכן ילכוש ולכסות הא לא נתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן ושניים להם אוכלי תרומת / ומאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העיבור מן איני יודע של מה הירא אם של כסף אם של זהב אם של ברזל אם של עופרת תלמוד לומר צנצנת לא אמרתי אלא דבר המציץ מחכירו אין את מוציא אלא כלי חרס ותן שמה מלא העיבור מן רבי אלעזר אומר לדרות ר' אלעזר אומר לימות המשיח שבשעה שאמר ירמיה ליש אל מפני מה אין אתם עוסקין בתורה אמרו לו אם אנו עוסקין בתורה כמה נתפרנס באותה שעה הוציא להן צנצנת המן ואומ' להם הדור אתם ראו דבר יי המדבר הייתי לישראל אם ארץ מאפיליה מדוע אמרו עמי דרנו לא נבוא עוד אליך / אבותיכם שעסקו בתורה דאו מהיכן נתפרנסו ואתם עסקו בתורה ואני אפרנס אתכם בזה / זו אחד משלשה דברים שעתיד יהיה להעמיד להן לישראל / צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה וצלוחית המים ויש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיו ופרחו שנאמר השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרג' וזה אחד משלשה דברי שהיו ישראל מתרעמים עליהן והיו אומרי מיני פורעניות הן לו הן הקטורת והארון והמטה הקטרת של פורענות היא שהרגת נדב ואביהוא לפיכך הודיען שהיא של כפרה שנאמר ויתן את הקטרת ויכפר על העם הארון אמרו של סמפירינן היה הוא הרג את עזא ואנשי בית שמש שנאמר ויחר אף יי בעוהו ויכהו שם האלהים על השל וימת שם עם ארון האלהים ויך כאנשי בית שמש כי ראו בארון יי ויך בעם שבעים איש חמשים אלף איש ויתאבלו העם לפיכך הודיעם שהוא של כרכה וישב ארון יי בית עובד אדם הגתי שבעה חדשים ויכרך יי את עובד אדם ואת כל ביתו / המטה של סמפירינן היה הוא הביא המכות על המצרים במצרים ועל הים לפיכך ידעו שהוא של נסים / ויאמר יי אל משה עבוד לפני העם וקח אתך מוקני ישראל ומשך אשר הכית בו את היאר מפני תרעובת הגני עומד לפניך שם על הצור / אמר לו הקדוש ברוך הוא כל מקום שאתה מוצא שם רושם רגלי אדם שם אני לפניך / והכית בצור מכאן אמר רבי יוסי בן מרדך שהמטה של סמפירינן היה שנאמר והכית בצור על הצור אינו אומר כן אלא בצור ויצאו ממנו מים ושתר העם / ויקרא שם המקום מסרה / רבי יהושע אומר משה קראו משה שנאמר ויקרא שם המקום משה / רבי אלעזר המודעי אומר המקום קראו משה ומריבך מכאן לבית דין הגדול שהוא קרוי מקום / ויצעק משה אל יי לאמר מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלוני / אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולמים בינך לביננו אני הרוג אתה אומר לי אל תקפיד כנגדן כי תאמר אלי שאהו בחיך והם בקשו לסקלוני באן הקדוש ברוך הוא ממין ומשה מגביה ובמקום אחר הקדוש ברוך הוא מגביה ומשה ממין כענין שנאמר ועתה הניחתי לי ויחר אפי כהם ואכלם / ויחל משה אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה כך אתה אומר עוד מעט וסקלוני / עבדו

לפני העם נראה מי סוקל אותך / התחיל לעבור עמו וכל ישראל לפניו וניהגו בו כיבוד ומורא / אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה כמה פעמים אני מצוה אותך עליהם שלא תקפיד כנגדן אלא הנהיגם כרועה הצאן שבשכילם העליתי אותך וכשכילם תמצא חן וחסד וחיים וכבוד לפני / אמרו רבותינו בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם כמה שמכה אינו מרפא אלא מכה באיזמל ומרפא ברטייה / והקדוש ברוך הוא כמה שמכה בו מרפא כשהכר את איוב בסערה הכתו שנאמר אשר בסערה ישופני והרכה פעמי חנם וכשריפיהו בסערה ריפיהו שנאמר ויען יי את איוב מן הסערה / כשהגלה את ישראל לא הגלה אותם אלא בעבים שנאמר איכה יעיב באפו / וכשהוא מכנסן בעבים שנאמר מי אלה כעב תעופינה / כשפוזן לא פוזן אלא כיונים שנאמר ופלטו פליטיהם והיו אל החרים כיוני הגאות כולם הומות וכשהוא מכנסן כיונים אל ארוכותיהם / כשמוכרין אין מוכרין אלא בהסקפה / שנאמר השקיפה ממעון קדשך וברך וכשנפרע משונאיהם בהסקפה שנאמר והי באשמות הבקר ושקף שהיה עמוד ענן יורד ועושה אותה כטיטועמוד האש מרתין ושלפות כוסיהן משתכשות הזכר מלמעלן והנקבר מלמטן / וכן הוא אומר אז הלכו עקבי כוס מדורות הדרות אביריו / והם הממס ועירבכם בטל סיניניות שלהן ולא היו יודעין מה הן עושין / ויסר את אופן מרכבותיו והיו אומ' מחמת אש שלמעלה בשרפו נגליו של מטה והיו מוטות ומרכבות רצות ונכנסות בעל כרחן שהיו של ככף וזהב ואבנים טובות ומרגליות כדי שיטלו ישראל את הכיזה רבי נחמיה אומ' מקול רעם שלמעלן נתזו צינורות מלמטן שנאמר קול רעמד נגלגל לשעבר היו הפרדות מושכות את המרכבות ועכשו המרכבות מושכות את הפרדות / וינהגו בכבודות מדה כנגד מדה לפי שאמרו ומצריים תכבד העבודה /

או ישר מסופרא

ולמדנו רבינו / מה הוא ליתן אספלינות על גבי המכה בשבת / כך שנו רבותינו אסור ליתן אספלינות על גבי המכה בשבת / לכתוילר אבל אם נתן מערב שבת מותר / את מוצא בשר ודם מכה באיזמל ומרפא ברטייה / והקדוש ברוך הוא אינו כן אלא כמכה שמכה בו מרפא / וכן את מוצא כשכאו למרתח לא יכלו לשתות מים ממרתח והיה משה סבור שהקדוש ברוך הוא אומר לו שישליך שם דבש או דבילה והמי' בתמתקין ראה מה כתיב שם ויצעק משה אל יי ויראהו יי עץ אמר לו הקדוש ברוך הוא משה אין דרכי כמדת בשר ודם עד עכשו אתה צריך ללמוד שנ' ויראהו יי עץ ויראהו לא נאמר כאן אלא ויראהו ודרכי ומה היה העץ ר' יהושע אומר של ערברב רבי נתן אומר הירדופני בר היה רבי אלעזר המודעי אומר של זית / רבי יהושע בן קרחה או קירדנן ויש אומרים עיקרי תאנה ועיקרי רמון מכל מקום בר היה רבי שמעון בן גמליאל אומר בא וראה כמה מופלאין דרכיו מדרכי בשר ודם / בשר ודם כמתוק מרפא את המר אבל הקכה במר מרפא את המר הא כיצד נתן דבר המכבד לתוך דבר המתחבל לעשות בו נס / כיוצא בו ויאמר ישעיהו יקחו דבלת תאינים ויברחו על השחין וחי הלא בשר הי שאתה נתן עליו דבלת תאינים מיד הוא נסרה הא כיצד נתן דבר המכבד לתוך דבר המתחבל לעשות בו נס כיוצא בו ויצא אמוצא המי' ויטלך שם תתקומא

ולא נחלה בכך ושי איש לאהליך ועתה ראה ביתך דוד וילך
 ישראל לאהלו וברכבי חמים לאלהיו זכור תזכור ותשוח
 עלי נפשי אולי יראה יי בעינו אלה שכונת פסוקים אלו אנשי
 כנסת הגדולה ולכך נקראו סופרים שהיו סופרים ככל אותיות
 שבתורה ודורשין אותן וכן ותגם שולחים את הזמורה אל אפי
 והם תקנו אל אפס ואף כאן כי הנוגע בכס נוגע בבכת עינו
 אלא ללמוד שכל הקס כנגד ישראל כאילו קס כנגד שכניה
 וכן הוא אומר ארו מרו אמר מלאך יי ארו ארו וישביר כי
 לא באו לעזרת יי וכי הוא צריך עזרת אחרים והוא אומר ועושה
 ויילח בסנהריב מלאך וליא הרגם אלה בשף בהם ויבשו אלא
 ללמוד שכל העוהר את ישראל כאלו עוהר את השכניה ולפיכך
 כתב כי גאה גאה הרביתה להתגאות אצל הקמים כנגדך ומי
 הן אלו הקמי' כנגד בניך' מי העיר ממזרח צדק וקראוהו לרגלו
 ותן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר הרבו כקש ברף קשתו
 ירדפם יעצר שלום וגו' וכן הוא אומר באם יי לאדני שב לימיני
 עד אשית אויביך היום לרגליך בטה עוזך ישלח יי מצינן רדה
 בקרב אויביך עמך נדבות כיום חילך בהררי קדש מרחם משחר
 לך של ילדותיך נשב יי ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי
 מלכי צדק' אדני על ימינך מחן ביום אפו מלכים סיסרא וכל
 רוככו סנהריב וכל המוננו וכתו' וזעק סיסרא את כל רכבו מהו
 מן שמים נלחמו סנהריב ביד עבדיך חרפת אני קרתי ושתיתי
 וישלח יי מלאך ויכתד כל גבורי חיל ונגיד ושר בכחנה מלך
 אשור וישב כבושת פנים לארצו ויבא בית אלהיו ומיציאי מעו
 שם הפלוהו בחרב' נבוכד נצר אמר אעלה על במתי עב אמי לו
 הקדוש כרוך הוא אתה רצית לפרוש עצמך מן בני אדם סוף
 בני אדם נפרשי ממך לקצת ירחיק עשר על היכל מלכותא
 די בכל מהלך הוה ענה מלכא ואמר הלא דא היא ככל רבתא
 די אנא כניתא לבית מלכו בתקף חסני וליקר הדרי עוד מלתא
 בפוס מלכא קל מן שמיא נפל לך אמרין נבוכד נצר מלכא
 מלכותא עדת מינך ומן אנשא לך טרדין ועם חיות כרא מדורך
 עשבא כתורין לך ישעמון' בה שעתא מילחא שפת על נבוכד
 נצר ומן אנשא טריד ועשבא כתורין ייכול ומטל שמיא גשמיא
 יצטבע עד די שעריה כנשרין רבה ושפרוהו בצפרין כולא מטא
 על נבוכד נצר מלכא' בלשאצר מלך עבד לחם רב לרברבנוהו
 אלהי ולקבל אלפא חמרא שתה' בלשאצר אמר בטעם חמרא
 להייתא להמאני דהבא וכספא די הנפק נבוכד נצר אבוהו מן
 היכלא די בירושלם ושתון בהון מלכא ורברבנוהו שגלתיא
 ולחנתיא אשתיו חמרא ושכחו לאלהי דהבא וכספא נחשא
 פרזלא אעא ואבנא' בה שעתא נפקא אצבען די יד אנש וכתבן
 לקבל ככרשת על גירא די כתל היכלא די מלכא ומלכא חזי פס
 יודא די כתבא' ארין מלכא זיווהו שנוהו ורעיונוהו יבהלוניה
 וקטרי חרציה משתרין וארכובתיא דא לרא נקשן עליו אומ' הוי
 משקרה רעוה מספח חמתך ואף שכר למען הביט על מעוריהם
 שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל תסוב עליך כוס
 ימין יי וקיקלון על כבודך' ביה בליליא קטיל בלשאצר מלכא
 כשדא' קפאו תרומות עשאן כמין מפה בלב ים' היכן לבוש
 לאדם נתון משני חלקים כך קפאו עליהם חים משני חלקים
 חים לא היה לו לב ונתון לו לב האלה לא היה לה לב וניתן לה
 לב שנאמר עזובו חי בלב האלה השמים לא היה להן לב וניתן
 להן לב' החר בויער כאש עד לב השמים יבא חים שלא היה
 לו לב וניתן לו לב ופרע מן המצרים שהיה להם לב ושיעברו
 ישראל בכל מיני פורעניות תבוא האלה שלא היה לה לב
 וניתן לה לב ופרע מאכשלוס שהיה לו לב וגנב שלש לבבות

לב אביו ולב בית דין ולב אנשי ישראל יבואו השמים שלא
 היה להן לב וניתן להם לב וירידו הבן ישראל שיש לך לב
 וקבלו את התור ככל לב ואהבו קונם בכל לב הסלת פרשתא
ויסע משרה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור
 מדבר שור זה מדבר כוכ אמרו עליו על מדבר כוכ
 שהוא שמנה מאות פרסה על שמנה מאות פרסה וכולו מלא
 נחשים ועקרבים שנאמר המוליכך במדבר הגדול והגורא נחש
 שרף ועקרב אמר רבינוסי בר הנינא היו בו נחשים כקורת
 בית הכר ועקרבים מלוא הזרת מעשרה בשכור המלך שהיה
 עובר שם ועברה קרובין שלו ובלעה נחש עברה שנייה כלעה
 שלישית בלעה רביעית שבור הכלך מיצר לא היה יודע מה לעשות
 אמרו לו חכמי הבא עשרה גבורין ומלאו סריות תבן הביאו
 ועשו כך ונתנו לפניו ובלע נתנו לפניו ובלע עד שנפחה כריסו
 והרגו אותו הוי המוליכך במדבר הגדול והגורא נחש שרף
 ועקרב וצמאון אשר אין מים המוציא לך מים מצור הרלמישי
 ואומר משא' בהמות נגב בארץ צרה וצוקר לביא ולישמהם
 אפערה ושרף מעופף אין אפערה אלא עכס אמרו עכס זה רואה
 צל עוף פורח באויר מיד נתחבר ונושר אברים אברים ואף על
 פיו לא אמרו איהו המעלה אותנו ממצרים המוליך אותנו
 במדבר בארץ ערבה ושוחה בארץ צרה וצלמות מהו צלמות
 על ועמו מות אמר רב אחא הסיח לי רבינו הגדול אדם אחד
 היה בארץ ישראל והו קודין אותו כרוטרה פעם אחת עלה
 בהר ללקט עצים דארה את הנחש ישן והנחש לא האוה הרגיש
 בו ומפחדו ונטר שער ראשו ולא צמח בו שער עזיוס מותו
 והו קוראין אותו מרוק' וילכו שלשת ימים במדבר ולא
 מצאו מים אחרים אמרו מים שנטלו מבין הגזדים שלמו מהן
 באותה שעה ומה תלמוד לומר ולא מצאו מים אפילו בכליהם
 כענין שנאמר ואדיריהם שלהו צעיריהם למים באו על גבים
 ולא מצאו מים שבו בליהם רקים בושו והכלמו וחפו ראשם
 דורשי רשומות אמרו לפי שפירשו מדברי תורה שנמשלו למים
 דכתיב הוי כל צמא לכו למים שלשה ימים לפיכך התקינו
 נביאים וזקנים שיהו קודין בספר תורה ככל שבוע שלשה
 ימים קוראין בשבת ומפסקין אחד בשבת קוראין בשני
 ומפסקין שלישי ורביעי קוראין בחמישי ומפסקין בששי ולא
 יהו שלשה ימים לעולם בלא תורה ויאמר אם שמוע תשמע
 לקולי אהיך מכאן אמרו רצה אדם לשמוע בשעתו משמיעין
 אותו לאחר הזמן לשכח משכחין אותו לאחר הזמן תלמוד
 לומר והיה אם שמוע והיה אם שכח הא כיצד רצה אדם לשמוע
 בטובתו משמיעין אותו שלא בטובתו לשכח בטובתו משכחין
 אותו שלא בטובתו הרשות נתונה בידו אם ללצים הוא יליין
 ולעניים יתן הן שמוע אדם מצוה אחת משמיעין אותו מצות
 הרבה לשכח מצוה אחת משכחין אותו מצות הרבה
 לפיכך כתיב אם שכח תשכח אוריס אמרו מהכא אם הכול
 תחבל חבלת הכולה אחת סוף שהובלין כך חבלות הרבה
 ויאמר יי אל משה הנני ממשיך לכם לחם מן השמים ויצא העם
 ולקטו דבר יום ביומו למען אנכנו הילך בתורתא אם לא
 רבי שמעון בן גמליאל אומר בא ודארה כמרה חביבין ישראל
 לפני הקדוש כרוך הוא ששינה להם מעשה בראשית עשרה
 להן הקדוש כרוך הוא העליונים תרתונים והתחתונים עליונים
 לשעבר הורה להם עוללה מן הארץ והטל יורד מן השמים
 ועכשיו ירד החלם מן השמים והטל עוללה מן הארץ הנני
 ממשיך לכם לחם ותעל שכבת הטל ויצא העם ולקטו שלא
 היו יוצאין לחצרות ומלקטין אלא למדברות דברי יום ביומו

זונה ויבא אליה לפיכך לא היה עונשו לא בעזה וכן באבשלום
במה שנתגאה בו נפרע ממנו שנאמר וכאבשלום לא היה איש
יפה בכל ישראל להלל מאד מכף רגלו ועד קדקדו לא היה בו
מוס ובגלחו את ראשו והיה מקץ ימים לימים רבי יהודה אומר
בזיר ימים היה והיה מגלה אחד לשלשים יום שנאמר והיה בקץ
ימים לימים אשר יגלח רבי יהודה אומר בזיר עולם היה והיה
מגלח לשנים עשר חדש שנאמר והיה בקץ ארבעים שנה ויאמר
אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי ליה
בחברון כי נדר נדר עכרך בשכתי בגשור בארם לאמר אם
ישנב וישכני יירושלם ועבדתי את יי רבי אומר כל ערב שבת
היה מגלח שכן דרך בני מלכים להיות מגלחין מערב שבת
לערב שבת וכן הוא אומר ויקרא אבשלום לכל בני המלך וכתב
ואכשלום ורכב על הפרד ויבא הפרד תחת שוכך הלא הגדולה
ויחזק ראשו באלה ויתן בין השמים וכין הארץ והפרד אשר
תחתיו עבר וכן בסנהדרין במה שנתגאה בו נפרע ממנו ביד
מלאכי חרפת יי ותאמ' כרב רכבי אני עליתי מרום הר' ירדתי
לבנון ואכרות קומת ארזיו ומכחר כרושיו ואבוא מרום קצו
יער כרמלו אני קרתי ושתיתי מים ואהריב בכף פעמי כל יאורי
מצור לפיכך ויעצא מלאך יי ויך במחכתא אשור מארה ושמונים
וחמשה אלף וישכימו בכקר והנה כלם פגרים מתיים הגדולה
שבהן ממונה על באה ושמונים וחמשה אלף והקטן שבהן
אין פחות משני עולמים שנאמר ואיך תשוב את פני פחת אחד
עבדי אדני הקטנים ותכטח לך על מצרים לרכב ולפרשים זה
הדבר אשר דבר יי עליו בזר לך לעגרת לך בתולת בת ציון
אחריו ראש הניעה בת ירושלם את ימי חרפת וגדפת ועל
מי הרימות קול ותשא מרום עיניך אל קדוש ישראל וכן
בבבוכו נצר במה שנתגאה בו נפרע ממנו שנאמר ואתה
אמרת בלבבך השמים אעלה ממעל לכוכבי אל ארם כסאני
ואשב בהר מועד בירדתי צפון אעלה על כמתי עב אדמתי
לעליון אך לא שאל תודר לי ירדתי כור וכן בצור במה שנתגאה
בו נפרע ממנו צור את אמרת אני כלילת יופי בלב ימי גבוליק
בוניך כללו יפך הנני עליך צור והעליתי עליך גוים כעלות
הים לגליו וכן בגני צור כמרה שנתגאה בו נפרע ממנו כן
אדם אמרת לגני צור כה אמר יי אלהים יען נכה לך ותאמ'
אל אני מושב אלהים ישבתי בלב ימים ואתה אדם ואלה אל
ותתן לך בלב אלהים מותי ערלים תמות ביד זרים הא כמרה
שהאומות מתגאין בו נפרע מהן לך נאמר כי נאה נאה סוס
ורוכבו וכי סוס אחד היה אלא כולם כסוס אחד לפניו וכן כי
תצא למלחמה וראית סוס ורכב וגו' כסוס לפניו ורוכבו
והלא כבר נאמר ויקח שש מאות רכב ואומר מרכבות פרעה
וחילו אלא כשישראל עושים רצונו הרי כל האומות לפניו
כסוס ורכב אחד סוס ורוכבו רמה בים מגיד שהכוס קשור
ברכב ורכב קשור כסוס עולין למרום ויורדין לתהום ואין
נפרדין זה מזה רמה בים ירה בים כיצד יתקיימו שני מקראות
אלו רמה שהיו עולין למרום ירה שהיו יורדין לתהום ואין
נפרדין זה מזה דבר אחר רמה שראו שרה של מצרים נופל
וכן את מוצא שאין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האומות לעתיד
לכא עד שנפרע משהם תחלה שנאמר והיה כיום ההוא יפקד
יי על צבא המרום במרום ועל מלכי הארמה בארמה וכן איך
נפלת משמים הילל בן שחר ואחר כך נגדעת לארץ חולש על
גוים וכן כירוותה בשמים חרבי ואחר כך הנה על אדום תרד
דבר אחר מצרים במדרה שמדרו מודדת להם הם אמרו כל הבן
הילוד היאוררת תשליכוהו לפיכך תהומות יכסומו הם ויקח

שש מאות רכב לפיכך מרכבות פרעה הם ושלישים על כלו
לפיכך ומכחר שלישי טבעו הם ומררו את חייהם בחומר
לפיכך דרכת בים סוסיך חומר תהומות יכסומו וכי תהומות
יש שם והלא עשיניות היא אלא מלמד שעלה תהוב ותחתון
ותהום העליון והיו חמים נלחמים בהן בכל מיני פורענות כמו
אכן הם אמרו וראיתן על האבנים לפיכך בעשרת להם חמים
כאבנים דבר אחר כמו אכן היא המכת ביבנות הרשעים
שבהן כשופך קש והכיבונים כאבן והפקחין צללו כעופרת
ימינך יי ימינך פשוטה לקבל שבים שנתת ארכה לדור המבול
לעשות תשובת שנאמר לא ידון רוחי באדם לעולם ולא גמרת
עליהם כל ימיך עד שהשלימו רשעתן לפניך וכן אנשי המגדל
נתת להן ארכה לעשות תשובת ולא גמרת עליהן כל ימיך עד
שהשלימו רשעתן לפניך שנא ועתה לא יבצר מהם ואין ועתה
אלא תשובת שנאמר ועתה ישראל כהי' אלהיך שאל ועתה
ישראל שמע אל החקים ועתה שמע וכן אנשי סדום נתת להם
ארכה ויאמר יי זעקת סדום כי רבה וחשאתם כי כבדה באר
אדמה נא וארארה הצעקתה הכאה אלי וגו' ולא גמרת
עליהן כל ימיך עד שהשלימו רשעתן לפניך ויי המטיר על סדום
עשו תשובה מטר ואם לאו גפריית ואש וכן במצרים לקו במכות
אולי יעשו תשובה כיון שלא עשו תשוב לא בשאר בהם עד א'
ימינך יי נאדרי בכח ימינך למה שנים פעמים אלא כשישראל
עושים רצונו של מקום עושים שמאל ימין וכשאיין עושים רצונו
כביכול עושים ימין שמאל שנאמר השיב אחר ימינך ימין יי
דוממה ימין יי עושה חיל כשהן עושים רצונו הנה לא ינום ולא
ישן לא עשו רצונו העירה אל תזנח לנצח ויקץ כישן יי כגבור
מתרונן מין כשהן עושים רצונו חמה אין לו אין עושים רצונו
חזרה אף יי כשהן עושים רצונו ילחם להם אין עושים רצונו
ויהפך להם לאויב ולא עוד אלא הופך רחמנותו לאכזריות
היה לי כאויב בלע ישראל תרעץ אויב לעתיד לכא וכן הוא אומר
בזעם תצעד ארץ תרעץ אויב זה עשו שני יען אמר האויב עליכם
האח וברוב נאוניך הרבית להתגאות כנגד כל הקמים לנגוד
ומי הן אלו הקמים כנגד בניך מגיד שכל הקם כנגד ישראל
כאלו קם כנגד השכינה וכן הוא אומר התשכח קול צוררך
כי הנה אויביך יחמיון ומשנאיך נשאו ראש מפני כבוד על
עמך יעריבו סוד יתיעצו על צפוניך הלא משנאיך יי אשנא
ובתקומיך אתקוטט מפני כהתכלית שנאה שנאתי לאויבים
היו לי וכן הוא אומר כי הנוגע בכסנוגע בכבת עינו אלא
שכינהו הכתוב כביכול כלפי למעלה וכנהו הכתוב שהיא
תקון סופרים אנשי כנסת הגדולה כיוצא בו ואמרתם הנה
מתלאה והפחתם אותי אלא שכינהו הכתוב כיוצא בו בעון
אשר ידע כי בקללים לי בניו ולא כיהו כם אלא שכינהו
הכתוב כיוצא בו למה שמתני לכפגע לך ואהיר עליך למשא
אלא שכינהו הכתוב כיוצא בו הלא אתה מקדם יי אלהי קדושי
לא ימות אלא שכינהו הכתוב כיוצא בו ההמיר גוי אלהים והמה
לא אלהים ועמי המיר כבודי בלא יועיל אלא שכינהו הכתוב
כיוצא בו וימירו את כבודי בתבנית שור אוכל עשב אלא
שכינהו הכתוב כיוצא בו ככדי בקלון אמיר אלא שכינהו
הכתוב כיוצא בו ובשאר רעיו חרה אפוע על אשר לא מצאו
מענה וירשעו את אויב אלא שכינהו הכתוב כיוצא בו ואברהם
עורנו עומד לפני יי אלא שכינהו הכתוב כיוצא בו ואם ככה את
עושה לי הרגני נא הרוג אם מצאתי הן בעיניך ואל אראה
ברעתי כיוצא בו אל נא תחי כמת אשר בצאתו מדרם אמינו
ויאכל חצי בשרינו לא שכינהו הכתוב כיוצא בו לנו הלק בידך
ולא

עליו נקרא על שמו / וכן הוא אומר זכור ל' לדור את כל ענותו אשר נשבע ל' נדר לאביר יעקב אם אבא באוהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי עד אמצא מקום ל' הנדח שמעודה באפרתה מצאנוה בשרד יער / ראה מה כתיב בו ועתה ראה ביתך דוד הא לפי שנתן נפשו עליו נקראת על שמו וכן משה נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו ומינין שנתן נפשו על התורה ויהי שם עם ל' מ' יום וב' לילה ומינין שנקראת על שמו דכתיב זכרו תורת משה עבדי נתן נפשו על ישראל ועתה אם תשא הטאתם ונקראו על שמו וזכור ימי עולם משר עמו ו כתיב לך דוד כי שחת עמך נתן נפשו על הדיינין דכתיב ויאמר לרשע למה תכה רעך מלפני הדין ברה ולדין חזר צדקת ל' עשה ומשפטי וגו' והלא המשפט לאלהים הוא אלא לפי שנתן נפשו עליו נקרא על שמו וכן כתיב ביהושפט ויועץ כל העם ויעמד משוררים ל' מהללים בהדרת קדש כצאתו לפני החלוק אומר הודו ל' כי לעולם הסוד / מה נשתברה הודייה ו מכל ההודיות שבתורה שנא ככולן כי טוב וכאן לא נאמר בו כי טוב כב יכול לא היתה שמחה לפניו במרום על אכורן של רשעים ומה על אכורן של רשעים אין שמחה לפניו על אכורן של צדיקים על אחת כמה וכמה וזכור שצדיק אחד לפניו שקול כנגד כל העולם שנאמר וצדיק יכוד עולם / שירר התשיעות של שלמה שיר השיר / העשירית לעתיד מזכור שירו ל' שיר חדש בינפלאות עשה ל' יאמרוה ולא לכו אימתי הושיעה לוימינו זורע עוון אותה הימין הגדול שכתו השיב אחר ימינו ויאמר לאמר מהו לאמר רבי אלעזר בן תרדי אומר משה פתח תחלה וישראל אומ' כי גאה גאה / משר אמר עזי והמרת יה / וישראל אומר ל' ויהי ל' לישועה / משר אמר ל' איש מלחמה / וישראל אומר ל' שמו כולם כענין זה מהו אשירה ל' גאה שירת ל' גאה נכורה ל' / נאה גדולה ל' / וכן דוד אומר לך ל' הגדולה והנכורה והתפארת / מלך בשר ודם מקלס' אותו שהוא נכוד והוא חלש חכם עשיר דחמני נאה ומחניפין לו אבל הקבה האל הגדול הנכוד והנורא ל' עיזו ונכוד ל' נכוד מלחמה ל' כנבוד יצא מאין כמוך ל' / אומרין שהוא עשיר הוא יקיר הן ל' אלדיך השמים ושמי וגו' / אשר לו הים והוא עשור ויבשת ידיו יצרו ל' הארץ ומלאות ל' הכסף ולי הזהב הן כל הנפשות לי הנה כנפש האב וכנפש הבן לי הנה / שהוא חכם ל' בחכמה יסוד ארץ עמו חכמה ונכורה עמו עז ותושיה כי ל' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה ואומר יתן חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה זאומ' מי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך אומרין שהוא דחמני הוא יותר כי אל רחום ל' אלדיך רחום וחנן ל' טוב ל' ל' ל' אל' אלהינו הרחמים והסליחות אומרי' שהוא דיין אמת כי המשפט לאלהים הוא / אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט / ואומ' הצור תמים פעלו אומרי' שהוא נאמן הוא יותר האל הנאמן אל אמונה / אומרי' שהוא משוכח הוא יותר כי מי בשחק יערך ל' / ואומר אל נערץ בסוד קדושים רבה ואומ' ל' צבאות מי כמוך חסין יה / ל' אלהי צבאות אנת בתוך צבא שלו / ואומר אין כמוך באלהים ל' / ואומר דודי צד ואדום ראשו כתם פז / ידיו גלילי זהב / שקינו עמודי שש / אין כמוך באלהים ל' דבי יום הגלילי אומר מפי עתללים ויונקים יסדת עז / עתללים אל' שבמעי אומן שנאמר או כנפל טמון לא אהיה כעולל' לא דאו אוד / יונקים אלו שיונקים משדי אמן שנאמ' אספו עוללים ויונקי שדים / רבי אומר עוללים אלו שבתוך שנאמר להכרית עולל' מתוך ואומר עוללים שאלו לחם / ואלו ואלו פתחו פיהם ויאמרו שירד / רבי מאיר אומר אף עוברין שבמע' אימן אמרו

שיריה שנאמר במקהלות כרכו אלהים ו' ממקור ישראל ואף מלאכי אמרו שיריה שנא' ו' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ / פרשת כי גאה גאה / גאוני וגאויותיו גאוני הלכות לד במצרי בני בכורי ישראל וגאויותיו במצרי' חשיר יהיה לכם כליל גאוני על הים / ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מהנר / גאויותיו / על הים / אשירה ל' כי גאה גאה בעולם הזה ועתיד להתגאות לעולם הבא שנאמר כי יום ל' צבאות על כל גאר ורם ועל כל נשא ושפל ועל כל ארזי הלבנון הרמים והנשאים ועל כל אלוני הבשן ועל כל ההרים הרמים וגו' ועל כל מגדל גבור ועל כל חומרה בצורה / ועל כל אניות תרשיש ועל כל שיכות החמורה ושח גבהות האדם ושפל דום אנשים ונשגב ל' לכדו ביום ההוא והאלילים כליל יחלוף / ר'א גאה על כל המתנאים שכל המתנאים במד' שהן מתנאים בו נפרע מהם מצרי' לקו כמים על שנתנאו במים / דוד המכול כתוב בהם שורו עבר ולא יגעיל תפלט פרתו לא תשכל / ישראלו קצאן עויליהם וילדיהם ירקודו / ישאו בתוף וכבוד משמחו לקול עוגב / ויאמרו לאל סוד ממנו ודעת דרכיך לא הפצנו מד' שדי כי נעברנו ומה נועיל כי נפגע בו / אמרו אין אנו צדיקין לטיפת נשמים אלא אד יעלה בן הארץ וגו' אמרו להן הקבר בטובה שהשפעת ל' אתם מתנאין לפני בה אני נפרע מכם ויהי הגשם על האר' ארבעי' יום וימח את כל היקום וגו' / רבי יוסי בן דורבסקית אומר הן נתנו עיניהם העליונה בתחתונה כדי לעשות תחתון הקבר פתח עליהן מעינות מלמעלה ומלמטה כדי לאכדן ביום הזה נבקעו כל מעינות / אנשי מגדל כמה שנתנאו בו נפרע בהן / הבה נבנה לנו עיר ומגדל וגו' ב' נפרע מהם הבה נרד ונבילה שם שפתם / יפץ ל' אתם / אנשי סדום כמה שנתנאו בו נפרע מהם כרה כתוב בהן ארץ ממכת יצא לחם ותחתיה נהפך כמו אש / מקום ספר אכניה ועפרות זהב ל' / נתיב לא ידעו עיש ולא שופתו עין איה / לא הדריכו בני שחף לא עדה עליו שחל / אמרו אין אנו צדיקין שיבוא אדם מעוברי דרכים אצלינו אלא הרי מזון יצא מאצלינו וכסף הזהב ואבני טובות ומרגליות משלנו כואו ונשכח תורת הרגל מאצלינו אמ' להן הבה בטובה שהשפעת ל' אתם מתנאים אני אשכח אתכם מן העולם שנאמר פרץ בחל מעם גר הנשכחים מני רגל דלר' מאנוש נעו / לפיד בה לעשתות שאנן ככזן למועדי רגל / זשלי אלהים לשודדים זבשחות למרגיזי אל / מי גרם לחם לאשר אלוה בידו / וכן הוא אומר הנה זה הירד עין סדום אחותך נאון שכעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואבינן לא החזיקה / וכן הוא אומ' לפני שחת ל' את סדום ואת עמורה כגן ל' כארץ מצרים / מה כתיב שם ותשקין את אכזהו יין בלילה מנין / הירד להן יין במערה אלא שזמן לחם המקום יין כמה שנאמר והירד ביום זההו יטפו ההרים עסיס והגבעו תל' כנה חלב וכל אפיקי יהודה ילכו מים ומעין מבית ל' יצא והשקה את נהל הששים / אם כך יימן הקברת למכעיסיו לעושי רצונו על אחת כמה וכמה / וכן נפרעה כמה שנתנאה בו נפרע ממנו / ויקח שש מאו רכב לפיכ' מרכבות פרעה וחלו ירה בים / וכן סיסרא כמה שנתנאה בו נפרע ויועק סיסרא את כל רכבותה מאות רכב ברזל לפיכך משמים נלהמו ככוכבים ממסלות' נלחמו עם סיסרא שמשון כמה שנתנאה בו נפרע ממנו שנאמר ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני / לפיכך ויאחזו פרלשתיס ונקרו את עיניו ויפידו אותו עזתרה / רבי יהודה אומר תחלת קלקלתו בעזת היתה שנאמ' וירד שמשון עזתה וירא שם אשת

הלא ראו את כבודי והגידו את כבודי בגוים וכתוב כרה אמר
 יי' וניע מצרים וכחר כוש וסבאים אנשי מדה עליך יעבורו וליך
 יהיו אחריך ילכו בזיקים יעבורו ואל יך ישתחוו אליך יתפללו
 אך כך אל ואין עוד מה כתיב אחריו אכן אתה אל מכתת לאי
 ישראל מושיע וכן הוא אומר וכשפטתי אותו כדבר וכדם וגשם
 שוטף ואכני אל ביש אש וגפרית אמטיר עליו ועל אנפיו ועל
 עמיו רבים אשר אתו מה כתיב אחריו והתגדלתי והתקדשתי
 ונודעתי לעיני עמים רבים וידעו כי אני יי' ואומר ויהי בשלם
 סכו ומעונתו בציון שברו שבר רשפי קשת מגן והרב ומלחמה
 סלה נודע ביהודיה אלהים ויקח שש מאות רכב משל מי היו
 אם תאמר משל מצרים והלא כבר נאמר וימת כל מקנה מצרים
 אם תאמר משל פרעה והלא כבר נאמר הנה יד יי' הויה במקנך
 וגו' אם תאמר משל ישראל והלא כבר נאמר וגם מקננו
 ילך עמנו וגו' ואם תאמר משל הירא את דבר יי' מעבדי פרעה
 הרי למדנו שהוירא את דבר יי' הם היו תקלה לישראל מכאן
 אמרו היפה שבגוי' הרוג והשוב שבכחשי רצון את מוחו ופרעה
 הקריב הקריב את הפורענו לבא עליו והקריב את יש' לתשובת
 ביון שראו ששכו ישראל לאחוריהם וחבו לפני פי החירות לפני
 בעל צפון אמ' פרעה בעל צפון הסכים על גזרתי לאכדם במים
 התחיל לזבח לקטר ולנסך לעז לכן נאמר ופרעה הקריב
 וישאו בני ישראל ויראו מאד ויצעקו תפשו אומנות אבותיהם
 באברהם כתיב בית אל מים ודעי ויקרא בשם יי' ביצחק כתיב
 ויצא יצחק לשוח בשדה ויעקב כתיב ויפגע במקום אין פגיעת
 אלא תפלה שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא
 בעדום רנה ותפלה ואל תפגע בי ואומ' אל תיראי תולעת יעקב
 למה נמשלו ישראל לתולעת לומר לך מה תולעת הזה אינך
 מכה את הארזים אלא כפה והיא רכה ומכרה את הקשה כך אין
 להם לישראל אלא תפלה שהאומות נמשלו כארזים שנאמר
 הנה אשר ארז בלבנון ואומר וישכר יי' את ארזי הלבנון וכשהן
 בתגברין עליהן חוזרים כשתשובה וצועקים ומתפללין וכן הוא
 אומר ואני נתתי לך שכס אחר וגו' וכי בחרבו ובקשתו לקח
 והלא כבר נאמר כי לא בקשתי אכשתי והרבי לא תושעני אלא
 חרבי זה תפלה וקשתי זו בקשה וכן הוא אומ' ואת יהודי ואמ'
 שמע יי' קול יהודה וגו' וכן דוד אומ' אתה בא אלי בחרב וחנות
 וכי ירוך ואנכי בא אליך בשם יי' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר
 חרפת וכן הוא אומר אלה ברכב ואלה כסוסים וגו' וכן הוא
 אומר ויקרא אסא אל יי' אלהיו ויאמר יי' אין עמך לעזור בין רב
 ללא כח עזיבוני אלהינו כי עליך נשעננו ובשמך כאנו אל
 החמק הנדול הזה יי' אלהינו אתה אל יעצר עמך אנוש במשה
 הוא אומר וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום וירדו
 אבותי מצרי ויצעק אל יי' וישמע קולנו אמ' להן אתם מתגאים
 על שהורישו לכם אבותיכם הקול קול יעקב וישמע קולנו
 ואנו על מרש שהוריש לנו אבינו ועל חרכך תחירה ואף כאן
 ויצעקו בני ישראל אל יי' תפשו אומנות אבותיהן וכשהן צועקין
 הקלה מצואי להם שנאמר ובקשתם משם את יי' אלדיך ומצאת
 ואתה הרם את משך יי' נסים נעשו להם על הים נבקע להם הים
 ונבקע כמין כפה שנאמר נקבת במטיו ראש פרזיו תומו ונהלק
 לזיב שבילים שגא ונטה את ירך על הים ובקעהו ונעשה יבשה
 וכני ישראל הלכו ביבשה ונעשו כמין טיש שנאמר דרכת בים
 סוסים חמר מים רבי' נעשו המי' פירודי שכ אתה פוררת בעהך
 ים ונעשו סלעים סלעים שנאמר שברת ראשי תנינים על המים
 ונעשו גורים שנאמר בגודר ים סוף לגודי' נעשו ערמות ערמות
 שנאמר וכרוח אפיך נערמו מים ונעשו כמו נד שנאמר נצבו

כמו נד ויצאו להן כרי מים מתוקין מתוך מלחין וקפאו המים
 ונעשו ככלי זכוכית שנאמר קפאו תהומות רבי יהודה אומר הרי
 בקראות עשר במקומו הרבה משל לאחד שהיה מולך בדרך
 והיר מנהיג בנו לפניו באו לסשין לשכותו מלפניו ההזירו
 לאחורו בא הזאב נטלו מאחוריו נתנו לפניו ראה לסטין
 מאחוריו הזאב מלפניו נתנו על זרועותיו אף כך הקבה לישראל
 חיים לפנים ומצרים לאחוריהם קחם על זרועותיו התחיל
 מצטער פירש עליו כגוד שנאמר פרש ענן למסך הרעב נתן לו
 לחם הנני ממטיר לכם לחם צמא נתן לו מים שנאמר ויציא
 גוזלים מסלע וכנגדן אמרו לו ישראל עשר שירות הראשונה
 במצרים השיר והיה לכם כליל התקדש חג השנייה על הים
 אז ישיר משרה השלישית על הכאר אז ישיר ישראל את
 השירה הרביעית אמר משה והיה ככלות משרה לכתוב וגו'
 החמישית אז ידבר יהושע ליי' כיום תת יי' את האמורי וגו'
 הששית ותשר דבורה וברק בן אבינועם השביעית וידבר דוד
 ליי' את דברי השירה השמינית מזמור שיר חנכת הבית וכי
 דוד חנכו שלמה חנכו אלא מתוך שנתן נפשו עליו נקרא על
 שמו כיוצא בו ותתעב אחותו והלא אחות שניהם היתה אלא
 שנתנה נפשה עליו נקראת על שמו כיוצא בו ויקחו שני בני
 יעקב שמעון ולי אחי דינה והלא אחות כל השבטים היתה לא
 מתוך שנתנו נפשם עליה נקראת על שם כיוצא בו על דבר
 כובי בת נשיא מדין אחותם וכי אחות היתה לא מתוך שנתנה
 נפשה על אומתה נקראת על שם אז ישיר ויאמינו כי לפיכך
 זכו לירש את הארץ את מוצא בשכר אמנה ירש אברהם אבינו
 ויעולם הזה ויעולם הבא שנאמר והאמינו ביי' ויחשבה לו צדקה
 וכן ויאמן העם וכתוב אמונים נוצר יי' ומשלם על יתר עושר
 גאון וכן במשרה והי ידיו אמנה עד בא השמש ואומר דוד
 השער ליי' צדיקים יבאו בן אלו בעלי אמנה שנאמר פתחו
 שערים ויבא גוי וגו' השער הזה בעלי אמנה נכנסין בו שנאמר
 טוב להודו ליי' ולזמ' לשמך עליון להגיד בבקר הסדר ואמונתך
 וגו' עלי עשור כי שמחתי מי גרם לנו לשמחה זו אמנה
 שהאמינו אבותינו בעולם הזה שכלו לילות כדתיב ואמונתך
 בלילות וכתוב וצדיק באמונתו ויהיה וכתוב הירשים לבקרי ואין
 הגליות עתידות להגאל אלא בשכר אמנה שנאמר אתי מלבנון
 כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה וגו' וארשתיך
 לי באמונה היא למדת שגדולה אמנה שבשכר אמנה שרתר
 עליהם שכינתו ואמרו שירה שנאמר ויאמינו ביי' אז ישיר משח
 ואומר ויאמינו בדברו ישירו תהילתו

חסלת מסכת ויהי במלח ופרסיאתח טבעה וסמין וזהו
 ומלול נרדף ואמר חוטרה חיתח בירך הלכתיח קצב פירתח
 פרסיאתח קמיאתח הלכות לו

אז ישיר לשעבר ויא לעתיד כיוצא בדבר אתה אומר אז
 החל לקרא בשם יי' אז אמרה התן דמים אז ישיר
 אז ישיר ישראל אז ידבר יהושע אז אמר דוד אז אמר שלמה
 כולהן לשעבר ויא לעתיד ואילין אינון לעתיד אז תיראי
 ונהרת אז יבקע כשחר אורך אז ידלג כאיל אז תפקחנה
 עיני עורים אז תשמח בתולדת אז ימלא שחוק אז יאמרו
 בגו' כל אילו לעתיד מכאן למדנו תחית המתים מן התורה
 משה ובני ישראל משה שקול כנגד כל ישראל דבר אחר משה
 ובני ישראל משה אמר שירה כנגד כל ישראל את השירה הזאת
 וכי שירה אחת היא והלא י שירות הן כדמפרש לעיל שירה
 השמינית מזמור שיר חנכת הבית לרוד והלא שלמה חנכו שב
 וחנכו את בית יי' המלך וכל ישראל אלא לפי שנתן דוד נפש
 עליו

פרשת ויחי בשלה

שלוה

הזה למה כמרה דאת אמר ואברהם הולך
עמם לשלחם וכן הוא אומ' וישלחם יצחק
וילכו וגומ' ולמה פתח הכתוב כלשון
הזה הפה שאמר לא אשלח חזר ואמר אנכי אשלח אתכם לכך
פתח ויחי בשלה ומה שכתרו לא תתעב מצרי' הפה שאמר לא
ידעתי את ה' חזר ואמר ה' הצדיק ומה שכתרו נתן להן קבורה
בשית ימינך תכלעמו ארץ ולא נחם נהגם כמרא' נחית כעאן
עמך ואומר וינחם בענין יומם דרך ארץ פלשת' כי קרוב הוא
קרוב הרבה שאמ' הקדוש ברוך הוא לאברהם ועוד קרוב הדרך
לחזור למצרים ועוד קרובה שבועה שנשבע אברהם לאבימלך
אם תשקר לי עדין לא בא נכדו ועוד קרובה מלחמה ראשונה
לשניה דבר אחר כי קרוב קרוב הוא שירשו הכנעני את הארץ
דכתיב ודור רביעי וישבו הגר' ועדין לא היה להם דור רביעי
הקיפן במדבר ארבעים שנה אמר הקב"ה אם אני מוליך דרך
פשוטה עכשיו מחזיקין איש איש בשדרה ובכרם ומכטלין מן
התורה אלא אני מוליך דרך המדבר ויאכלו את הבן וישתו מי
באר והתורה מתיישבת בנופן ועוד כששמעו הכנעניים
שישראל נכנסין לארץ עמדו ושרפו את הזרעים ועקרו את
האילנות וקצצו את הנטיעות וסתרו את הכנינות וסתמו את
המעיינו' אמר הקב"ה אני הכשתתי את אברהם אביהם להכניסם
בארץ מליאה כל טוב הריני מעכבן כמדבר מ' שנה עד שיעבדו
הכנענים יתקנו מה שקלקלו וחמושים עלו בני ישראל אחד
מחמשה ים אומרי' אחד מחמשים ויש אומ' אחד מחמשים מאות
דבי נהוראי אומר העבודה ולא אחד מחמשת אלפים ואימתי
מתו בימי האפילה שהיו קורבין ישראל מתימן ומצרים וישבן
בחשך ישראל הודו ושיבחו עד שלא ראו שזנאיהם ושמהו
כפורענות ויקח משה את עצמות יוסף מנין יודע משרה היכן
יוסף קבור אמרו סרה בת אשר נשתיירה מאותו הדור היא
הוודיעה את משרה היכן יוסף קבור עמדו מצרים ועשו לו ארון
של מתכת ושקעוהו בבילוס בא משה ועמד על גילוס נטל צתור
וחקק בו עלה שור הצוח ואומר יוסף יוסף הגיעה שעה שהקבה
גוף את בניו השכינה מעכבת לך וישראל וענני כבוד מעכבין
לך אם אתה מגלה את עצמך מוטב ואם לאו אנו נקיים
משבועתך מיד צף ועלה ארונו של יוסף ואל תתמה שהרי הוא
אומר ויחי האחד מפיל הקורה ואת הכרזל בל אל המל' ויצעק
ויאמר אהה אדני הווא שאול ויאמר איש האלהים אכרז נפל
ויקצב עץ וישלך שמה ויצף הברזל והרי דברים קל וחומר ומה
אלישע תלמידו של אליהו הציף הברזל משה שהווא רבו של
אליהו עאכו' רבי נתן אומר בקבורת המלכים היה יוסף קבור
שב ויחנשו אותו ומנין היה יודע משה היכן ארונו של יוסף אלא
בא ועמד בין הארונות וצעק ואמר יוסף יוסף הגיעה השעה
שהכה גוף את בניו השכינה מעכבת לך וישראל וענני כבוד
מעכבין לך אם אתה מגלה את עצמך מוטב ואם לאו אנו נקיים
משבועתך מיד נדעזע ארונו נטלו והלך ללמדך כמל' שאדם
מודד בה מודדין לו יוסף קבר את אביו שנא ויעל יוסף לקבור
את אביו ואין באחיו גדול ממנו שהיה מלך וכתוב ויעל עמו גם
רכב גם פרשים וכה לצאת מן הקבר עי' משה משה הוציא את
עצמות יוסף ממצרים ואין בעולם גדול ממנו והוא מלך שנאמ'
זידי ביסודך מלך לפיכך זכה שיתעסק בו שכינה שנאמ' ויקבר
אותו בגיא ולא עוד אלא עם יעקב עליו עבדי פרעה וחקני ביתו

הקני ארץ מצרים ועם ארונו של יוסף עלו השכינה והארץ
והכנינים והלויים ושבעה ענני כבוד וארונו של יוסף כהולך עם
ארון העדות כמדבר ואבות העולם אומרי' מה שיבן של שני
ארונות אלו וישראל אומרי' זה ארון המת זה ארון הי העולמים
והן אומרי' וכי דרכו של מת כהולך עם ארון הי העולמים והן
משיבין ואומרי' להן המת הנוכח בארון קיים כל מרה שכתוב
בזר' כמים המתלבה שעה אחת למשה שנאמר ותתעב אחרת
מרחוק לפיכך עיכב הקב"ה כמדבר וענני הכבוד והכנינים
והלויים שבעת ימים שנאמר והעם לא נסע עד האסף מדים
כי השבע השביע השביען שישביעו לכניהם את בני ישראל
למה השביע את אחיו ולא את בניו אמ' אם אני משביע את בני
אין המצרים בניחין אותן ואם אומר להן אבינו העלה את אביו
הן אומרים להן אביכם מלך היה לפיכך השביע את אחיו דא'
אמר להן אביו ירד כאן לרצונו ואני העליתיו אותו בעל כרחי
משביעני עליכם שממקום שנכתובי לשם תחזירני וכן עשו
ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם
פקוד פקוד פקוד כמצרי' יפקד בים פקוד כמדבר יפקד בבחלי
ארנון פקוד בעולם הזה יפקוד לעו' וי' הולך לפניו יומם
את מוצא ז' ענני כבוד היו לו הן וי' הולך לפניו יומם בעמוד
ענן הרי אחד וענני עומד עליהם ובעמוד ענן הרי ג' ובהארץ
הענן ד' ובהעלות הענן ה' ואם לא יעלה הענן ששה כי ענן י'
על המשכן שבער ארבע מארבע רוחות ואחד מלבושה ואחד
מלמעלה ואחד מהלך לפניו כל הנמוך מגבוה וכל הגבור
ממיכו שורף נחשים ועקרבי' מכבד ומרביץ את הדרך לפניו
וי' הולך לפניו כמדבר שאדם מודד בה מודדים לו אברהם
ליזה מלאכי השרת שנאמ' ואברהם הולך עמם לשלחם לפיכך
ליזה הקב"ה את בניו כמדבר מ' שנה אברהם אמר יוקח נא
כדכתיב בסדר וירא אליהו וי' הולך לפניו יומם והלא כבר
נאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא וואמר מלא כל
הארץ כבודו ומה תלמוד לומר וי' הולך להודיע חיבת ישראל
לפני האומות כדי שינהגו בהם כבוד ולא דיין שאין נהגין בהן
כבוד אלא ממיתין אותן מיתות חמורות לעניינן מה הוא אומ'
וקצתי את כל הגוים והורדתי אל עמק יהושפט ונשפתי
אתם שם על עמי ונחלתי ישראל אשר פורו בניו על עז וגילוי
עריות ושפיכות דמים לא נאמר אלא על עמי ונחלתי ישראל
ואומר מצרים לשממה תהיה ואודם למדבר שממה תהיה
באותה שעה ויהודה לעולם תשכ וירושלם לזר ודור ונקיתי
דמם לא נקיתי אימתי וי' וישב בציון וחקתי את לב פרעה
שהיה לבו ספק אם לרדוף אם לאו ואכבדה בפרעה בפרעה
תחלה שהווא התחיל כפורענות תחלה ויצו פרעה לכל עמו
לאמר וכן ויצו פרעה ביום ההוא את הגושים לפיכך ממנה
התחילה הפורענות כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואחר
כך את עמך בדבר כיצא בו וימח את כל היקום מאדם שהווא
התחיל בעבירה ואחר כך בהמה ורמש כיצא בו ואת האנשים
אשר פתח הבית הכו ואחר כך וי' המטר עליהם כיצא בו
וזכתי כל בכור מאדם ואחר כך בהמה כיצא בו חכה תכרה
ואחריהם החרם אותם כיצא בו וצבת בטננה הבטן שהתחיל
ממנו התחיל הפורענות והלא דברים קל וחומר ומה המתחיל
בעברה ממנו התחילה הפורענות המתחיל במצוה הטובה
מרובה על אהת כמה וכמה ואכבדה בפרעה מניד שכשיפרע
הקב"ה מן האומות שמו מתגדל בעולם שנאמר ושמתי בהם
אות ושלחתי מהם פלטים אל הגוים תרשיש פול לוד מושכ'
קשת תובל ויון האיים הרחוקים אשר לא שמעו את שומע'
ולא

וישראל משוררים קול רנה וישועות באהלי צדיקים ימין יי
עושה חיל רבי אומר בכשרות הקבה ניהג עם ישראל כשירות
שנאמר אך סודרים שכנו צחיה סודרים כתיב וכן היו אלא
שניהג עם בכשרות כחדש האביב התחילו לעבר את השנים
פרשת יז הלכות מג והיה כי יביאך ה' אל ארץ חמשה
עממי שהן שבעה כאלו נשבעו וחיכן נשבע
לאברהם כיום הזה כרת ה' עם אברהם כרית לאמר לזרעך
וגומ' ליעקב גור בארץ הזאת כי לך ולזרעך ליעקב הארץ
אשר אתה שוכן עליה לך אתננה ועבדת את העבודה הזאת
כעבדתי שבעדת במצרים כן עשרה לדורות ולכן חיכן נשבע
והכתיב אתכם אל הארץ אשר נשאתי אל ארץ הכנעני לכה
זכה כנען שנקדאת הארץ על שמו כיון ששמע ישראל באין
פיכת את המקום אמ' לו הקכה אתה פניתה את המקום תקרא
הארץ על שמך ואתן לך ארץ יפה כארעך ואי זו זו אפריקא
ונתנה לך שלא תאמר ירשתי אותה מאבותי והעברת כל פטר
רחם לוי אין העברה אלא הפרשה וכן את מוצא כנחלות
והעברתם את נחלתו לבתו שמעון בן עזאי אומ' והעברת מה
תלמוד לומר לפי שהוא אומ' כל אשר יעבור תחת השבט שומע
אני אף היתום במשמע נאמר כאן עבודה ונאמר להלן עבודה
מה להלן אין קדושה חלה עליו אלא בחיי אמו אף עבודה
האמורה כאן אין קדושה חלה עליו אלא בחיי אמו אי מה כאן
זכרים אף להלן זכרים תל' כל אשר יעבור תחת השבט אחד
זכרים ואחד נקבות במשמע כל פטר שגר ששגרתו אמו יהא
פטור מן הכבוד והכא אחיו אינו בכור אשר יהיה לך
חוץ מן המוכר עובר כהמתו לגוי והלוקח עובר כהמתו מגוי
יכול יהא חייב תלמוד לומר אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכרי
לוי אמר ר' יוס' מכאן את למד רתל שלא בכרה וכשילדה ילדה
שני זכרים ויצאו ראשיהם שניהם כאחת שניהם לכהן שנאמר
הזכרי לוי כל פטר חמור תפדה כשהו ולא כעגל ולא בחיה ולא
בשחושה ולא בכלאים ולא בכור פטר חמור אתה פודהו ולא
שאר בהמה טמאה ומאי פדה תפדה פדה פטר חמור כלבד
תפדה שמקדישין את הכהמה טמאה לבדק הבית ופורין אותה
מהקדש בדק הבית ואם לא תפדה וערפתו למדנו מצות
פדייה קודמת למצות עריפה ולמה ערפו אמר הקכה אתה
אבדת נכסי כהן ערפיהו ויאבדו נכסין ולא תהנה מהם ומנין
שאסור בהנאה נאמר כאן עריפה ונאמר עריפה בעגלה דכתיב
וערפו שם את העגלה מה עגלה ערופה אסורה בהנאה אף זו
אסורה בהנאה כל בכור אדם ככניך תפדה כלל בערנך כסף
חמשת שקלים פרט אין ככלל אלא מה שבפרט חזר וכלל כל
בכור אדם תפדה כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט
מה פרט מפורש דבר המטלטלין והן נכסין שאין להם אחריות
אף כל דבר המטלטלין והן נכסין שאין להם אחריות מכאן
אמרו בכל פודין בכורי אדם חוץ מעבדים ושטרות וקרקעות
שהן נכסים שיש להן אחריות כל בכור בניך היו לו חמש נשי'
וכולן בתולות וכברו זכרים חייב לפדותן פטר רחם אמר
דחמנא בכורות הן לכהן וללא לכהן ולמה הוצרך הכתוב
לומר כל בכור בני אפודה למד שאם לא פדאו אביו הוא חייב
לפדות את עצמו ומכאן את למד שאדם חייב ללמד את בניו
תורה אם לא למדו אביו הוא חייב ללמד את עצמו מקל וחומר
מפדיין והיה כי ישאלך בנך מחר יש מחר עכשיו ויש מחר
לאחר זמן כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת הרי מחר לאחר
זמן מחר יהיה האות הוצר מחר עכשיו מחר אנכי נצב על
ראש הגבעה מחר עכשיו מחר יאמרו בניכם לבנינו הרי

מחר לאחר זמן מחר זאת מצות פסח והיה כי הקשה פרעה
לשלחנו שומע אני מאלי תלמוד לומר ויחזק י' את לב פרעה
ויהרג י' כל בכור מכאן אמרו וזכחים בכורי בהמה כנגד בכור
אדם ופורין בכור אדם כנגד בכור בהמה והיה לך לאות על
ידך זו קבורת בין עיניך וזה קרקע היכא אמרי דבי ר' ינאי
מקום שמוח התינוק רופס וארבעה פרשיות של תפילין אלן
הן קדש לי כל בכור ויהיה כי יביאך ה' שמע ישראל והיה אם
שמוע ובית שיש בו תפילין וספר תורה אסור לשמש בו את
המטה עד שיניח כלי בתוך כלי אמ' רבה גלימא אקמטרא ככלי
בתוך כלי דאמי תפילין שביד ארבע פרשיו ואילו כולן ככרך
אחד וארבע פרשיות אילו כולן על תפילין שבראש בארבע
טוטפות ומנין שהן ארבע טט בכתפי שתיים פת באפריקי
שתי הרי ארבע בשל ראש וכולן חמש ומנין שביד אחד דכתיב
והיה לאות על ירכת היד יתירה הרי חמשה הא למדת טוטפת
ארבע בראש וטוטפת אחד ביד יכול ביד ארבע תלמוד
לומר לאות על ירך וביד היכא מנחלה יכול על לב היד כשם
שתפילין שבראש על גב הראש תלמוד לומר והיו הדברים
האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך מכאן אמרו עריכת
שתהא שימה כנגד הלב יכול אף בלילות כן תלמוד לומר מימ'
ימימה ימים ולא לילות יכול בשבתות ויטכן תלמוד לומר
כימים ימימה יש ימים שאדם נותן ויש ימים שאין אדם נותן
אילו הן ימים שאין אדם נותן שבתות ויט יכול יהא תפילין
בימין תלמוד לומר על ירך ואין ירך אלא שמאל שנאמר אף
ידי יסדה ארץ וימיני טפהה שמים וכן הוא אמר ידה ליתך
תשלחנה וימינה להלמות עמלים ומנין שהוא כרך אחד והיה
לך לאות לך לאות ולא לאחרים ושיעור רצועה על יד אמר
רמי בר אבא אר' שמעון בן לקיש ער אצבע ערדה ומאי ערדה
אצבע אמצעית ופותיה רצועה כאורך שערונה ומצוה להניח
תפילין של יד תחלה ומכרך ברוך אתה אלהינו מלך העולם
אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין וחזר ונתן של ראש
ומכרך באי אקבו על מצות תפילין ואם סח בין תפלה של יד
לתפלה של ראש עבירה היא בידו וחזר עליה מעורכי המלחמ'
ואם ביהא שמייה רבא מכרך או בקדושה פסק בין תפלה של יד
לשל ראש וענה קדוש או יהא שמייה רבא מעורכי המלחמ' אינו
חוזר לא חוזר ומכרך על של ראש מפני שכל תפלה טעון שתי
ברכו אם ברכן כאחת עולות לזו ולזו אם הפסיקן ביהא שמייה
רבא או בקדוש בטלה ברכה ראשון וחוזר ומכרך שתיהן ואינו
צריך לומר בשיחת חולין שהיא עברה גדולה וכשהוא חולין
חולין של ראש ואחר כך של יד יכול יהא נהוג בנשים תל'
למען תהיה תורת ה' בפיך מי שישינו בתלמוד תורה יצאו נשים
שאינן בתלמוד תורה יכול אף קטנים תלמוד לומר ושמת כל
שישינו בשמירה ישבו בעשייה יצאו קטנים שאינן בשמירה ואם
יש קטן בר מצוה ובר דעת מי חייב יכול לא יבדוק את
ח תפילין תלמוד לומר מימימים ימימה מכאן אמרו צריך אדם
לכדוק את התפילין אחד לשנים עשר חדש נאמר כאן כימים
ימימה ונאמר להלן ימים תהיה גאולתו מר' להלן שנים עשר
חדש אף כאן שנים עשר חדש דברי בית הלל ובט' אמרי'
אינו צריך לבדוק עולמית וכן הירר שטאי אומר אלו תפילין
של בית אבי אימא וארבע פרשיות אלו צריך לכותבן כסדרן
כתבן שלא כסדרן הרי אלו יגבז

פרשתא קמיתא דויה בשלה הלכות כח:

פרשת

כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשתו וקטן תלמוד
 לומר מקנת כסף מכל מקום תושב ושכיר ת שבזה גר שאינו
 עובד עץ בלבד אבל שאר אסורין עושה שכיר זה גוי מזה תושב
 ושכיר האמור בפרשת פסח פסל בו את הערל אף תושב ושכיר
 האמור בתרומה פסל בו את הערל בבית אחר יאכל והוא כתיב
 ועל הכתי אשר יאכלו אותו וכהם הוא לברנו שנאכל פסח בשני
 מקומות ומה אני מקיים בבית אחד בחבורה אחת כיצד בשני
 מקומו היו יושבין ובקעה עליהם קורה יצאו לחתן ירדו עליהם
 גשמים ונכנסו לבית הרי זו בשני מקומות אך מהו לא תוציא
 מן הבית מן הבשר הוציא חתן לחבורה מן הבשר בשר שחצוה
 לעצם ולא מה שבתוך העצם ועצם לא תשכרו בו בו לא תשכרו
 ושאר קדשים קלים אינו עובר על מצות לא תשכרו כל עדת
 ישראל למה לפי שנאמר משכרו וקחו לכם צאן למשפחותיכם
 מגיד שפסח דורות בערוביאי וכי יגור אתך גר יוכל כשתגיד
 יעשה פסח מיד תלמוד לומר ויהי כאזרח הארץ מה אזרח ביד
 אף גר ביד ואם נתגיד בין בפסחים יעשה פסח שני המול לו
 כל זכר מילת זכרים ומילת עבדים הרי שהיו לפניו ב מצות
 מצות מילה ומצות פסח אי זו מהן קודם המול לוכל זכר קודם
 ואחר כך ואז יקרב לעשותו / תורה אחת השורה הכתוב גר
 לאזרח לכל מצות האמורות בתורה /

פרשה יו

הלכות מִד קדש לי כל בכור כלל זכרים ונקבות יכול כל
 מדות שהתורה נדרשת בהן כלל שהוא
 צריך לפרש קדש לי כל בכור כלל זכרים ונקבות יכול כל
 שנולד ראשון בין זכר בין נקבה יהיה בכור תלמוד לומר כל
 הבכור וגו' / הזכר תקדיש זכר ולא נקבה יכול ויצא דופן היא
 בכור תלמוד לומר כל / שר חסם עד שיהא זכר פותח רהם באדם
 ובבהמה מקיש בכור אדם לבכור בהמה מה בהמה נפל פטור
 מן הבכורה אף אדם פטור יצאו לויים שאין להם בכור אדם ולא
 בכור בהמה בכור אדם מבין שלשים יום חייב לפדותו פחות
 מכאן נפל בכור בהמה ח' ימים פחות מכאן נפל כתיב ופרויו
 מבין חדש תפדה ובבהמה כתיב ומיום השמיני והלאה ירעה
 יכול יולידו לבית הבחירה דכתי' והבאתם שמה וגו' וכבורות
 בקרכם וצאנכם תלמוד לומר תפדה ככל מקום שירעה יפדנו
 מכאן אם כן מרד תלמוד לומר תקדיש וקדושו שתקבל שכר /
 לא הקדשתו הרי הוא קדוש שנאמר לי הוא מכל מקום / אם כן
 מה תלמוד לומר תקדיש כדי שתקבל עליו שכר / כיוצא בדבר
 אתה אומר ובעד עליה הכהן עצים בבקר והא כתי' וליכנו אין
 די בעד אלא כדי לקבל שכר / כיוצא בו את הכבש האהרן תעשה
 בבקר ואת הכבש וגו' / והוא כתיב וחיתי אין הי עולה אלא כדי
 לקבל שכר / כיוצא בו / ועשוי לי מקדש / והוא כתיב הלא את
 השמים ואת הארץ אני מלא אלא כדי לקבל שכר / ונאמר משה
 אל העם זכור את היום ואומר למען תזכור את יום צאתך וכי
 ביום מזכירין ובלילה לא זו מדרש דרש כן זומא למען תזכור
 את יום צאתך כל ימי חייך ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילה
 לא יאכל חמץ לעשות את המאכל כאוכל / לא יאכל לא הוא
 ולא רמיו ואסור בהנאה / היום אתם יוצאים רבי יוסי הגלילי
 אומר מרד תלמוד לומר לא יאכל חמץ וסמך ליה היום לומר
 שיום אחד אכלו ישראל מצה במצרים / חדש האביב חדש שהוא
 כשר לכם לא חמדה ולא גשמים ומנין שהוא כשר כתיב הכה
 חדש האביב / וכתיב התם אלדים מושיב יחודי כיתה מוציא
 אסירים בכושרות אין בכושרות אלא אלו שיהא כשר לא חמה
 ולא גשמים דבר אחר בכושרות רבי יונתן אמר בכושרות אלו
 בוכין ואלו משורדין במצרים בוכין כי אין בית אשר אין שם פתי
 וישראל

רק צאנכם ובקרכם יצא אמרת גם מקנינו וליך עמנו לא תשאר
 פרסה גם צאנכם גם בקרכם קחובאשר דברתם ולכו ולואי
 שתלכו כבר אמרתם גם אתה תתן בידינו זכחים ועולות קחו
 כאשר דברתם וברכתם גם אותי / וישא העם את בעקו שרם
 יחמץ לא החמץ וכן לעתיד לבא ישכות בעיר מלוש בצק עד
 חומצתו / משארותם וזה שיויר מצה ומרור אתה אומר שיויר
 מצה ומרור או אינן לא פסחים כשהוא אומר לא תותירו ממנו
 עד בקר הרי שיויר פסחים על שכמם וכי לא היה להם בהמה
 היא כתיב וגם ערב רב וצאן ובקר ומוקנה ככד לא שהיו מחבבין
 את המצות לכך כתיב על שכמם ובני ישראל עשו כדבר משה
 וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות למרד שהכסות
 חביבה עליהן יותר מכסף וזהב / נתן את חן עדין אינן שואין
 דהן נותני להן ויצאו את מצרים אפי' עבודה זרה של כסף ושל
 זהב והזרה כבתחילתה ונטלו את הכל וזאת היום גדולה מבזת
 מצרים שנאמר ותבאי בעדי עדיים וגו' /

פרשתא יד

הלכות כִּו ויסעו בני ישראל מרעמסס
 מרעמסס לסכות ארבעי פרסה והיה קולו
 של משה נשמע בסוכות ואל תתמרדו שהרי אבק שזרק הליך
 מהליך ארבעים יום וכל שכן קולו רבי עקיבא אומר ככות אלו
 עננים כענן שנא' כי על כל כבוד הופה וכן לעתיד לבא וסוכה
 תהיה לצל יומם לבר מן קטנים ונשים / ויאפו לשו הלא
 הספיקו לאפות עוגות ואין עוגה אלא לשון חרה שנאמר אך
 עשוי לי משם עוגה קטנה גם גדולה בעשה להן שאכלו ממנו
 שלשים יום שלשים פעמים עד שירד להן את המן / וגם עורר
 לא עשן להן לחודיע שבחן של ישראל שלא אמרו היאך נצא
 למדברות היום ואין לנו צדה מלבד שהאמינו ועליהם מפורש
 בקבלה הליך וקראת באזני ירושלם וגו' ומה שכתב קדוש ישראל
 לוי ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע
 מאו שנה וכתבי ועבדום וענו אותם ארבע מאו הרי שני פסוקין
 המכחישים זה את זה כיצד עשן שלם נולד יצחק נגזרה גזירת
 ומשנולד יצחק חשב הבה שנאמר לו כי גר יהיה זרעך ואברהם
 חשב משעת הגזירה כתיב ארבע מאות שנה וכתוב דור רביעי
 ישובו הנה כיצד עשו תשובה אגאלם לדורות ואם לאו לשנים
 יהיו מקץ שלשים שנה וגו' כשהגיע הקץ לא עכבם כהרף עין
 בהמשה עשר בניסן נגזרה גזירה נגדבד עם אברהם איניו בין
 וכתרים בהמשה עשר בניסן באו בלאכי השרת לבשרו על
 יצחק בהמשה עשר בניסן נולד יצחק בהמשה עשר בניסן
 נגאלו במצרים / בהמשה עשר בניסן עתידין להגאל מטיעבוד
 מלכות / ויהי מקץ שלשים שנה קץ אחד לכלם ליל שמונים
 הוא לי להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה שבו עתידין
 להיגאל דברי רבי יהושע הני אלועזר אומר בתשרי עתידין
 להיגאל שנאמר תקעו בהדש שופר וגו' הוא הלילה הזה הוא
 הלילה שאמר הקבה לאברהם בלילה הזה אני נואל את בניך
 שמונים צריכין ישראל להשתמר בו בלילה /

פרשה טו

הלכות כֶּה ונאמר ה' אל משה זאת חקת
 הפסח יש פרשיות כלל בתחילה ופרט
 לבסוף אלו הן ואתם תהיו לי ממלכת כהן' פרש אלה הדברים
 אשר תדבר אל בני ישראל כלל זאת חקת התורה וגו' / ויקחו
 אידך פרה פרט זאת חקת הפסח כלל כל בן בכר פרט כלל ופרט
 אין בכלל אלא מה שכפרט זאת חקת הפסח אין לי אלא פסח
 מצרי פסח דורות מנין תלמוד לומר ככל חקתיו וכל משפטיו
 תעשו אותו כל בן בכר אחד ישראל משומד ואחד גוי במשמע

לתוך ביתו של מצרי לכו ואמ' לו היכן בני הוא אומ' לו עשה
 חשבון כא הארי נטל אחד והואב אחד / הדיב אחד ונמר אחד /
 ונשר אחד חשבו כדי שיהו רועין את מקניהם שילח בהן את
 הדבר הנחיד ה' היתה וגו' / חשבו שיהו מחמין להן המין / שילח
 בהן את השחין / חשבו לסקלם באבנים / הביא עליהם את
 הכרד חשבו כדי שיהו כורמיהן / הביא עליהן את הארבה ואכל
 אלנותיהן ויחבל את כל עשב הארץ ואת כל פרי העץ / חשבו
 לאסור אותם באיסורין שלהם / הביא עליהן את החשך להרוג
 אותם / וה' הכה כל בכור חשבו לשקע אותן במים / ונער פרעה
 וחילו בים סוף וכל מכות שהביא הקב"ה במצרים הוא עתיד
 להביא על אדום שנאמר כאשר שמע למצרי / יחילו כשמוע צור /
 אמ' רבי אלעזר כל מקום שכת' צור מלא בצד המדינה הכתוב
 מדבר וכל מקום שכת' צד חסר במלכו' הרטעה הכתוב מדבר
 שהיא מצריה לישראל מי שפרע מן הראשונים יפרע מן האחרונים
 גמצרים הכרז' בדם באדום ונתתי מופתים בשמים ובארץ ודם
 ואש וגומ' / השמש והפך לחשך והירה לדם במצרים צפרדעים
 שהיה קולן קשה ובאדם קול שאון מעיר קול מהיכל / במצרים
 כנים והך את עפר הארץ ובאדם ונהפכו נחליה לזפת ועפרה /
 במצרי ערוב ובאדם וירשוה קאת וקפוד רנשוף ועורב ישכנו
 בה רבי אבא בר כהנא אמ' חשך ואפלה שמשו במצרי אכל תהו
 ובהו לא שמשו בעולם הזה ולא עתידין לשמש והיכן עתידין
 לשמש בכרך גדול שברומי ונטר / עליה קו תהו ורבנן אמרי
 אומות העולם שלא קבלו את התורה שנתנה מתוך החשך
 עליהם הוא אומר כי הנה החשך יכסר ארץ וערפל לאומים
 אבלי ישראל ועליך ירחי' / במצרים דבר ובאדם ונשפטי אהו
 בדבר וכדם / במצרים שחין ובאדם המ' / בשרו והוא עומד על
 רגליו ועינו תמקנה בחוריהן ולשונן תמק בפיהם / במצרי בוד
 ובאדם וגשם טושף ואכני אלנביש במצרים ארכה ובאדם בן
 אדם אמור לצפור כל כנף ולכל חית השד' הקבצו במצרי השך
 ובאדם ונטה עליהן קו תהו ואכני בהו / במצרים נגף בכוריהם
 ובאדם שמור נסיכי צפון כלם וכל צדונים / רבי מאיר אומר
 וירדו ראמים עמם וירדו רומים עמם / במצרים פרע מאליליהם
 ואחר כך פרע מהם באדם פרע מן שר שלהם תחילה ואחר
 כך מהם / והיר' מינס ההוא יפקד ה' על צבא המרום במרום
 ועל מלכי האדמה על הארבה /

ממבולתא

דר' ישמעאל מדבר ה' אל משה ואל אהרן
 בארץ מצרים לאמר / וכי לא היה הדבור
 לא למשה בלבד ומה תלמוד לומר אל משה ואהרן כשם שהיה
 משה כלול לדברות כך אהרן ומנן שלא דבר עם אהרן דכתיב
 ויהי ביום דבר ה' אל משה בארץ מצרים למשה ולא לאהרן אף
 באן למשה ולא לאהרן ומפני מה לא דבר עם אהרן בשביל
 כבודו של משה אם כן נמצאת ממעט כבוד אהרן לא שניהם
 שוין וכן את מוצא כל מקום ששנים במקום אחד שניהם שוים /
 ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים שניהם שוים כבר את אביך
 זאת אמך שניהם שוין ויהושע בן נון וכלב בן יפנה שניהם שוין
 נמשרו ואהרן שניהם שוין / בארץ מצרים חוץ לכרך וכן את
 מוצא שלא נמצאת שכינה במצרים שנאמר ויאמר אליו משה
 בצאתי את העיר אפרוש את כפי למה שהיית ארץ מצרי מליאה
 פלילים לכך כתן בארץ מצרים ולא בתוך מצרים ולמה נמצאת
 שכינה במצרי' ללמדך עד שלא נבחר ארץ ישראל היו כל הארצות
 פשרות לדבור משנבחרה ארץ ישראל נפסלו כל הארצות עד
 שלא נבחרה ירושלים היה כל ארץ ישראל כשרה לדבור משנבחרה
 ירושלים נסתלק הדבור מארץ ישראל עד שלא נבחר בית

העולמים היתה ירושלים ראיה לטכינה משנבחר בית העולמי
 יצתה ירושלים דכתיב כי בחרה' בציון אהו למושב לו ואומר
 זאת מנחת עדי עד פה אשב כי אריתיה עד שלא נבחר אהרן
 היו כל ישראל ראויין לכהונה שנאמר ברית מלח עולם היא וגו'
 משנבחר נפסלו ישראל שנאמר והיתה לו ולרעהו אחריו ברית
 וגו' / עד שלא נבחר דוד היו כל ישראל ראויין למלכות משנבחר
 דוד יצאו כל ישראל שנאמר לא לכם ולבנו לבנות בית לאלהינו
 כי אנחנו יחד נבנה ליי' אלהי ישראל ולמה נדבר עם הנביאים
 בחוצה לארץ בזכות אבות שנאמר כה אמר ה' קול כרמח נשמע
 וגומ' / וכתיב כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ואף בחוצה לארץ לא
 נדבר עם הנביאים אלא במקום טהור שכן את מוצא בדניאל
 ואבי הייתי על אוכל אהי' וכן ואבי הייתי על הנהר הגדול
 הרביעי הוא חרקל וכן יחזקאל אומר ואני בניתי בתוך הגולה על נהר
 ככר וזר חרקל / משנבחר עמו בחוצה לארץ היר' מדבר עמו
 בארץ שנאמר קום צא אל הבקעה ושם אדבר אותך / החדש
 הזה לכם רבי ישמעאל אומר הראה לו הירח כלילת ואמר לו
 כזה אתם רואים וקובעי' בו הלכה לדורו' ולמד להם מולד לבנת
 ואמר להם עד עכשיו אני הייתי מעבר את השנים והרי כבר
 מסרתי לכם מעכשיו התחילו למנות החדש הזה וזר ניסן ואין
 אחר ניסן מדינתי כתי' בו חג האסיף תקופת החדש שיש
 בו חג וקרוי בו אסיף ותקופת השנה יצאה וקרוי שביעי ותשרי
 הוא שביעי החדש הזה זה ניסן זכר לדבר בחדש הראשון הוא
 חדש ניסן והוא ראש השנה וראש לרגלים דכתיב בתחילה חג
 המצות וחג השבועות וחג המסכות ויהי בחגי הלילה יצרו חלקו
 וזו הכה כל בכור הוא בעצמו ולא על ידי שליח אפילו היה אדם
 במקום אחר ובכורו במצרים מת כוש ופוש ולוד מנין שמתו
 בכוריהם שנאמר ויך כל בכור במצרים ראשית אונים כאהלי
 חם מכבוד פרעה הוא נשתייר מכל הבכורו לקיים מה שנאמר
 ואולם בעבור זאת העמידתיך וכעל צפון נשאר מכל אליהן
 להטעותן בו לקיים מה שנאמר משניא לגוים ויאבדו עד בכור
 השביעי שביום למה לקו לפי שהיו שמחים בכל גזירות שגזרו
 במצרים על ישראל הדג הוא דכתיב שמח לאיר לא ינקה ולא
 תאמר שכיום אלא בלבד אף עבדים ושפחות שנאמר עד בכור
 השפחה אשר אחר הרחים שהיו משעבדין לרחים / עד בכור
 בהמה שלא יאמרו וראתנו קשה שלא שלטה בהם פורענות
 ויקם פרעה לילה יכול בשלש שעות כדרך שהמלכים עומדין
 תלמוד לומר לילה יכול על ידי שרים ושרות תלמוד לומר הוא
 הוא היה מחזיר על פתחיה של עבדיו ומעמידין כל אחד ואחד
 ממקומו והולך עמהם ואומר היכן משרת ואהרן שרוין שנאמר
 ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו / אמר לו משה כך
 צונו הקב"ה ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר וכי נכבס
 אכחנו שבצא בלילה לא נצא אלא ביד רמה לעיני כל מצרים /
 ולמה בא הוא ועבדיו לומר לך שבשעה שאמר לו פרעה אל
 תוסף ראות פני אמר לו משה טוב דברת לא אוסיף עוד ראות
 פניך ולא נצא מכאן עד שירדו כל עבדיך אלה אלי וגומ' מכאן
 שחלק משה כבוד למלכות שלא אמר לו אתה וכל עבדיך אף
 הקב"ה צוה למשה ולאהרן לחלוק לו בכבוד / וידבר יי' אל משה
 ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה ויוסף חלק כבוד
 למלכות בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה יעקב חלק כבוד
 למלכות מתחזק ישראל חשב / אליהו חלק כבוד למלכות ויד
 ה' היתה אל אליהו וגומ' / חנניה מישאל ועזריאל חלקו כבוד
 למלכו וכן דניאל קמו צאו אמרתי לכם מי ומה החולכי אמרתם
 בעבדינו וכו' וקיננו נלך / קמו צאו גם אתם גם בני ישראל אפרת

והחל והכוסמת לא נכור פנחס ורבי יהודה בר שלום ר' פנחס אמר מהו אפילות פלאים עשה הקבר בהם ורבי יהודה אמר לקישות היו אמר לו רבי פינחס והרי כתיב את כל עשב השדה הכה הכרד ואת אומ' על שהיו קטנות לא נכרו אלא פלאים עשה הקכה בהן באותה שעה וכיון שראה פרעה כך אמר למשה התפלל עלי ואני משלחן אל משה כך אמרת במכה הראשונה והתפללתי ולא שלחתם למתי אעתיד לך ולעבדיך השיבו פרעה הטאתי ליי אלהיכם ולכם עכשו אני משלחן כששמעו משרה כך ויצא משה מעם פרעה את העיר ויפרוש כפיו אל יי ומטר לא נתן ארצה תלאן כריפון ואימתי ידרו בימי יחושע על האמורים והי בנוסם מפני ישראל הם במודר בית הדרון שב ויי השליך עליהם אבנים גדולו מן השמים עד עזקה וימותו רבי אשר מתו באבני הכרד כאשר הרגו בני ישראל בכרוב והשאר שהיו בשמים יורד על גוג ובגוג וירא פרעה כי הדל המטר והכרד והקולות וגו' כך הן הרשעים כל זמן שהן בצרה מכניעין עצמן משהצרה עוברת הוזרין לקילקולם נכוכד נצר כשהיה בצרה אמר כען אנה נכוכד נצר משכח ומרומם ומהדר למלך שמשא די כל מעבדוהי קשוט וארחתיה דין ודי מהלכין בגוה וכל להשפלה אמר רבי ברכיה בשם רבי חלבון בשם רבי שמואל בר נחמן אילולי שהקכה דן את הלבבות ומחשב קולם נכוכד נצר בפסוק וזה כשם שקילם דוד בספר תהלי' נכוכד נצר אמר משבח דוד אמ' שבחי ירושלם את ה' נכוכד נצר אמר ברומם דוד אמר ארוממך ה' כי דליתני נכוכד נצר אמ' מהודי דוד אמר הוד והודר לבשת וכיון שראה עצמו כגדולה התחיל מתגאה ענה נכוכד נצר ואמר הלא דא היא בכל רבתא די אנא בניתי לבית מלכו בתקופת חסני וליקר הדדי אמר לו הכה רשע עוד את מתגאה שנאמר עוד מילתא בפום מלכא קל מן שמיא נפל לך אמרי נכוכד נצר מלכא מלכותא עדת מינד הוי כל זמן שהרשעים בצרה מכניעין עצמן עברת הצרה הוזרין לקילקולן וכן וירא פרעה כי הדל המטר והכרד והקולות ויוסף לחטוא אומות העולם מוסיפין לחטוא אבל ישראל תם עונך בת ציון פקד עונך בת אדום

פרשת בא אל פרעה

ויאמר

וי' אל משרה נטה ירך על השמים והוי חשך על ארץ מצרים וימש חשך זה שאמר הכתוב שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברי חשך ששלח הקכה על המצרים קשה היה לומר על שלא קיבלו מרות דברו של הקכה אמר הקכה למלאכים המצרים ראויין ללקות בחשך מיד הסכימו כולן כאחת ולא זימרו את דברו שלח חושך ויחשיך אותו חשך ניתן בו מבש למה הוא דומה למלך שסרח עליו עבדו אמר לאחד לך והכחו חמשים מגלבי והלך והכחו מארה והוסיף לו משלו כך הקדוש ברוך הוא יתברך שמו שלח חושך על המצרים וניתוסף החושך משלו שלח חושך ויחשיך נטה ירך על השמי והוי חשך מהיכן הירד החשך רבי יהודה ורבי נחמיה רבי יהודה אמר מחשך שלמעלה שנאמר ישת חשך סתרו סביבותיו סתו רבי נחמיה אומר מחושך גהינם ארץ עיפתה כמו אפל צלמות ולא סררי ותפע כמו אופל צלמות ולא סדרים אר' יבל בשלשה מקומות שמענו שאדם משמיע תלמודו סמך למיתתו מנין שנאמר להודיעך קושט אמוי אמת להשיב אמרים אמת לשולחין וכן

שלמדת אמר סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' וכאן צלמות ולא סררי כיון שאדם נוטה לצילה של מיתה הוא סודר תלמודו צלמות ולא סדרים רבי תנחומא בר אבא אמר כיון שכא להסתלק מלאכי השרת אומר תנו עוז לאלהים הוי ארץ עיפתה כמו אופל ווי לו לבית שהלוננו פתוחה לתוך חשך ותופע כמו אפל אור שלה מתוך חשך וכן הוא אומר כה אמר ה' אלהים כיום רדתו שאולר האכלתי כסיתי עליו את תהום ויכלאו מים רבים ר' יהודה בי רבי אמר במה הרשעים מתכס' בגיהנם כחשך חזקיהו רבי אמר הגיגית הוי כמר מכסין אותה בכלי הרש מינה ובה כשם שהיא של חרס כך מכסי אותה בכלי חרס כך הרשעים והירד במחשך מעשיהם לפיכך הקברה מכסה עליהם את התהום שהוא חשך וחשך על פני תהום זה גהינם הוי חשך שהביא על המצרים מתוך גהינם הויר וימש חשך כמרה היה אותו חשך רבותי אומ' עכה כריגרי שב' וימש חשך ויט משה את ידו על השמים והוי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים רבותי אומ' שכעת ימים של חשך היו כיצד שלשה ימים הראשונים מי שהיה יושב ובקש לעמוד עומף והעומד ביקש לישוב שלשה ימים שהיה יושב לא היה יכול לעמוד והעומד אינו יכול לישוב ומי שהוצא רבין לא היה יכול לזקוף מנין שכן כתיב לא ראו איש את אחיו חרי שלשה ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים הוי ששה ואי זה הוא השביעי והוי הענן והחשך ויאר זה יום של ים וכך במצרים הענן מאיר לישראל ומחשיך למצרים שנאמר לא ראו ולא בני ישראל היה אור והירד מאיר לישראל ומראה להן כל כלי כסף זהב ושמלות וכל טוב מצרים ומה שנתיות ונחביות ובמטמוניות ויה מראה להן והוי שואלין ונותני להן בעל כרחן שהיו אומרי להם ישראל הרי לך במקום פלוגי עסק כך וכך הוי ויה חשך אפלה רבותינו אומרי כטקסין של מלכים הביא הקברה עליהן את המכות מלך בשר ודם כשמוציא מורדת עליו משלח עליה לנינות ומקיפים אותה כתחילה שומר אמת המים שלהם חזרו יפה ואם לאו מביא עליהן דורמסיות חזרו יפה ואם לאו זורק בהם נפש חזרו יפה ואם לאו משליך עליהן אבני בליעטראות חזרו יפה ואם לאו מגרה בהן אוכלוסין הרבה חזרו יפה ואם לאו אוסר אותן בבית האסורין חזרו יפה ואם לאו הורג גדולים שבהם כך הקברה בא על מצרים כטקסין של מלכים כתחילה שובר אמת המים שלהם ויהפך לדם יאוריהם לא חזרו הביא עליהם קלאנים אלו צפרדעים דבינוסי בר חנינא אמר קירקורן היה קשה להם מהשחתתם לא חזרו ירה עליהם חצים ותהי הכנם באדם ובבהמתו ונכנסים כגופן של מצריים כחצים לא חזרו הביא עליהם והכרבי' זה ערוב לא חזרו הביא עליהם דורמסיות זה הדבר והרג את מקניהם לא חזרו הביא עליהם נפש זה השחין לא חזרו השליך עליהם אבני בליעטראות זה הכרד לא חזרו גירה בהן אוכלוסין הרבה זה ארבה לא חזרו חבשן בבית האסורים זה חשך לא חזרו הרג גדולים שבהם ויי הכרד כל בכור כל מה שחשבו המצרים על ישראל הקכה הביא עליהן חשכו שיהו שואבין מימהין לפיכך והפך לדם יאוריהם חשכו כדי שיהו טוענין פרנמיהן הביא עליהם צפרדעים והיתה משרפת אותן חשכו להיות עושיין להן בארץ הרחיש את הארץ כנים חשכו שיהו טעונין אותן כפרגוג שלח בהן ערוב אריות זאבים נמרים ודוכים ונשרים היה למצרי עשרה בנינים והיה נותנין לישראל להוציאן לשוק כידו בא ארי נוטל אחד זאב נוטל אחד דוב אחד נמר אחד נשר אחד הויר נכנס לתוך

הביא עליו לפי שלא היו מביחין בנות ישראל לטובל מטומאתך כדו שלא יהו פריץ ורביץ ובפני מה לקו המים על ידי אהרן שכך כתיב אמרו אל אהרן קח משך וגו' אמר רבי תנחום אמר הקבה למשה המים ששימרוך בשערה שהושלכת ליאור ועפר שהניץ עליך כשהרגת את המצרי אינו דין שילקו על ידיך לפיכך לקו על ידי אהרן / צפרדע למה הביא עליהם מפני שהיו משעבדין בישראל ואומרים להן הביאו לנו שקצים ורמשים לפיכך ותעל הצפרדע בשעה שהיו מוזגין את הכוס מתמלא מן הצפרדעים ועלו ובאו בכיתך ובחדר משכבך ועל משתך וכבית עבדיך ובעמך ובתגורריך ובמשארותיך / אימתי משארית מצורה אצל תנור בשעה שהתנור חם כל כך למה לעשר רצון בוראם כתוב א' אומ' וטרף היאוד צפרדעים וכתוב אחר אומ' ותעל הצפרדע רבי עקיבא אומר צפרדע אחת היתה והיו המצרים מכין אותה ומתות צפרדעים הרבה / כנים למה ששמו את ישראל מכבדי הוצות ושוקים לפיכך נהפך עפרם לכנים וחופרין אמר על אמה ולא היה שם עפר שנאמר כל עפר הארץ היה כנים / ועשו כן ההרטמים בלטיהם / אמר רבי יוחנן בלטיהם מעשה שידים בלטיהם מעשה כספים לפי שאין השד יכול לעשות יותר מכשעורר / ערוכ למה שהיו המצרים אומרי צאו הביאו לנו דובים ואריו כדו לחיות מצרין בהם לפיכך הביא הקבה עליהן היות מעורבת שנאמר ויבא ערוכ ככר / דברי רבי יהודה רבי נחמיה אומר מיני צירעין ויתושין ונראין דבריו של רבי יהודה בצפרדעים כתיב ויצברו אותם חמרים חמרים / ובערוכ כתיב זיעת ה' כדבר משה / ויסר הערוכ / צפרדעים שלא היה בהן הגאות הסריחו מצרים / ערוכ שהיה הגאה בעורותיהן לא נשאר עד אחר שאילו היו צירעין ויתושין היה להן שיסריחו במצרים / ויבא ערוכ ככר ביתר פרעה תחלה שהוא התחיל בעצה רעה עליהם תחילה / ויצו פרעה לכל עמו ואחר כך ובכל ארץ מצרים תשחת הארץ / דבר אחר מפני ששמו את ישראל דועי בקד ורועי גמלים כהרים וכמדוכות כדו שלא יפרו וירבו / אמר להם הקברה אני אביא לכם רועיה יפה הנה ידי' הויה וגו' וישלח פרעה והנה לא מת ממקנהו / אפילו בהמה הצויה של מצרי וחציה של ישראל לא מתה / שחין מפני ששמו את ישראל להם להם חמין ולענין להם את הצנין לפיכך לקו בשחין שלא יכלו ליגע בגופן / אמר רבי יהושע בן לוי גם גדול נעשה בשחין שאדם זורק חץ כלפי למעלה אינו מהלך מאה אמה / ומשך זרק פיה ככסף מלא חפניו מה שאי אפשר לישול לא מלא חפניו ואין בו ממש / וזרק השמים עד כסא הכבוד ועוד נס גדול היה בשחין שהחזיקה מלא ידו של משרה מלא ידו שלו ושל אהרן / ועוד נס אחר נעשה בשחין אדם כפזר עפר קב אחד אין מפזר אלא ארבע אמות אבל משרה נטל מלא ידו ופזרו על כל ארץ מצרים שהיה ארבע אמות פרסה על ארבע אמות פרסה / כדו מפני ששמו את ישראל נוטעי ננות ופרדסות ואילנות וכרמים לפי הביא עליהן כדו ושכר אילנותיהן / והיו כדו ואש בתלקח בתוך הכרד נס בתוך גס' יהודה רבי נחמיה חד אמר כפרשתא דרומנא דהרצניתייה מתחמיא מילגאוו חד אמר כהרין עשיתא דמיא ומישתא מתערבין כחדא ונורא דליק מן גרוהון / משל למה הדבר דומה לשני לגיונות קשין שוב אין זה את זה ור' לימים הגיע זמן שלחמתו של מלך מה עשה המלך עשה שלום ביניהם והלכו עשות שליחות המלך כך אש וכדו צהובין ור' לזה כיון שהגיע זמן מלחמתו של מצרים עשה הקברה שלום ביניהם והיו כמצרים היו והיו כדו ואש מתלקחת בתוך הכרד היתה יושב מצרי ניכוח בכרד עומד נכוח באש משפט רשעים בגיהנם

והרג בכרד גפנס ושקמתם כחנמל / ר' יהודה בר שלום אומר מהו ושקמתם כחנמל בא ז' מל' ורבי פינחס אומר יורד בלכין וקוצץ את האילנות / ארבה למה ששמו את ישראל ורועי חטין ושעורים לפיכך הביא עליהן ארבה ואכלו כל מה שזרעו להם ישראל / אמר רבי יוחנן כיון שבא ארבה שמהו המצרים אמרו נקבץ ונישלוק מהן נמלא מהן חכיות / אבד הקבה רשעי' כמכת שהבאתי עליכם אתם שמחין מיר ויהפוך ה' רוחים חזק מאד וישא את הארבה לא נשאר ארבה א' ככל גבול מצרים אפילו מרה שבקדירות ובחביות מלוחין פרחו והלכו להן / חשך למת יתכרד שמו של מלך המלכים הקבר שאין לפניו מושא פנים והוא חוקר לב ובוחן כליות לפי שהיו פושעין בישראל שזיהו להן פטרונין מן המצרים והיה להם שם כבוד ועושר ולא היו רוצין לצאת ממצרים אמר הקבה אני אביא עליהן מכה בפרחסיא וימותו יאמרו המצרי' כשם שעבר עלינו כך עבר עליהן לפיכך הביא על המצרי' את החשך שלשה ימים / ולא ראו איש את אחיו ולא קמו / ולכל בני ישראל היה אור במושבותם / וכתיב חמש חשך / אמר ר' אבדימי בר חמא אותו חשך כפול ומכופל היה היה מצרי עומד אינו יכול לישב וישב אינו יכול לעמוד רבוץ לא היה יכול לזקוף / המכות האלו שלשה על ידי אהרן ושלש על ידי משה ושלשה על ידי הקדוש ברוך הוא ואחת על ידי כלן דם צפרדע וכני' שהיו בארץ על ידי אהרן / כדו ארבה חשך שהן באויד על ידי משה שכך שלט משה בשמים ובארץ / ערוכ דבר מכת ככורות על ידי הקברה ושחין על ידי כלן / וכשלשת ימי האפלה נתן הקבה את חן העם בעיני מצרי' וישאילום והיה ישראל נכנס לתוך בתיהן של מצרים והיו שואלין מהן כלי כסף וכלי זהב ושמלות אם היו אומרי' אין לנו להשאיל חיה מאיד הבה את המקום שהיו שם והיו אומ' לו ישראל הרי הוא במקום פלוני לקיים מה שנ' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול / ויאמר ה' אל משה נטה ירך על השמים ויהי כדו / זה שאמר הכתוב כל אשר הפץ ה' עשה בשמים ובארץ בימים ובכל תהומות / השמים אפ' הקבה השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם / משל למד הדבר דומה למלך שגזר ואמר בני רומי לא יזדו לסוריא וכני סוריא לא יעלו לרומי כך כשברא הקבר את העולם גזר ואמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם כשבקש ליתן את התורה בטל את הגזירה הראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים ואני המתחיל יורד ה' על הר סיני וגו' / ואל משה אמר עלה אל ה' הוי כל אשר הפץ ה' וגו' כשבקש אמר יקונו המים מתחת השמי' וכשבקש עשה את הים יבשה ובני ישראל הלכו ביבשה כל אשר הפץ ה' עשה בשמים / נטה ירך על השמים והיו כדו בארץ / נטרף את משך והך את עפר הארץ / מה כתיב למעלה מן הענין כי עתה שלחתי את ידי ואולם בעבור זאת העמדתיך שלא תמות במכות הראשונות / ולמען ספר שמי' בכל הארץ הנני ממטיר כעת מחר זבדי בן לח אמר סרט לו סרישה על הכותל אמר לו כשתגיע השמש לכאן מתר יורד הכרד / אשר לא היה כמוהו אבל עתיד להיות איבתי בימי נוג' ומנוג' אשר חשכתי לעת צר ליום קרב ומלחמה ויכץ הוא אומר ונשפטתי אותו כדבר וכדו וגשם שוטף ואכני אלגבישו וגו' / ועתה שלח העז במכת כדו אמ' אותו רשע השם הצדיק וגו' / ויש משה את משהו על השמים / כל מקום שהוא אומר וה' הוא ומית דין של מעלה / וה' פקד את שררה הוא וסנקליטין שלו / וה' המטיר על סדום הוא / וסנקליטין שלו / וי' נתן קולות הוא וסנקליטין שלו / והיו כדו ואש מתלקחת מתלקחת לאחד שמכחו הכרד לוקחו / האש ושוורפו שנאמר והחטה

אלהים לפרעה לך ועשה מי שעשה עצמו אלו שחץ בעולם על
 שהנכיה עצמו שנאמר את כל גבוה יראה והוא מלך על כל בני
 שחץ וכי גבוה רואה והשפל אינו רואה והא כתיב עיני יי' המה
 משוטטות בכל הארץ אל^א אמר רבי ברכיה אלו הגאותנין
 שעושים עצמן אלוהות הקכה עושרת מהן שחץ בעולם כגון
 נכוכד בצר וכן בני אגשא טריד ולכניה עם היותא שוי ועם
 עזריא מדוריה ועשכא כתרין יטעמוניה ומשל שמיא גשמיא
 יצטבע עד די ידע די שליט עילאה במלכו אנשא ולמן די יצבא
 יתנבה / וכן כנחריב נתנאה ובעשה שחץ בעולם ויהי בלי ליה
 החוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה
 אלף ושכימו בכקר והנה כלם פגרים ממים לכך כתיב את כל
 גבוה יראה שחקדוש ברוך הוא מראה שחץ של גאותנין לכל
 הכריות / אמר הקדוש ברוך הוא אם יסתר איש במסתרים ואני
 לא אראנו נאם יי' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא
 נאם יי' / אמר רבי בנימן בר לוי אמר ישב אדם בזוית בית
 ועוסק בתורה אני מראהו לבריות ביותר אם יטמין אדם
 עצמו לעבור עכירה שאני מראהו לבריות שנאמר אם יסתר
 איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' מהו הלא את השמים
 ואת הארץ אני מלא / אמר רבי זמא ברכי חנינא אני ממלא
 ממנו העליונים והחתונים ומראה שכהן לבריות לפיכך אמר
 הקכה למשה ראה נתתיך אלהים לפרעה לך והפרע ממנו
 והביא עליו עשר מכות / אמר לו היאך אביא עליו את המכות
 אמר לו את המטה הזה תקח בידך / אמר יי' יהודה המטה משקל
 מ' סאה והיה ושל סמפיריגון היה ועשר מכות הקוקות עליו
 בוטריקין דצץ ערש באהב / אמר לו הקכה פטסקין הזה הביא
 עליו את המכות / ראה נתתיך אלהים לפרעה ואהרן אחיך
 יהיה נביאך / כשם שהדורש יושב ודורש והאומר אומר לפניך
 כך אתה תדבר את כל אשר אצוק ואהרן אחיך ידבר אל פרעה
 ועל ידי שניהם היו נעשים כל הדברים שנאמר ומשרה ואהרן
 עשו את כל המופתים האלה / הם המדברים אל פרעה לכך
 נאמר לו אתה תדבר / אמר לו משרה דיבנו של עולם איני
 משלחן בדברים שנאמר בדברים לא יוסר עבד / אמר לו ואני
 אקשה / אמר לו הקכה משרה אתה אומר דבר ואני מביא מכה
 אמר הקכה בעולם פרעתי ממערים כעשר מכות / אבל לעתיד
 אני נפרע לכם מגוג ומגוג ונשפטתי אותם בדבר ובדם וגשם
 שוטף ואבני אלגביש אש ונפרית אמטיר עליו ועל אנפיו ועל
 עמיו רבים אשר אתך / כי ידבר אליכם פרעה זה שאמ' הכתוב
 מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשו ואומר עצתי
 תקום וכל חפצי אעשה / הקדוש ברוך הוא מגיד מראשית
 בסוף שכן הוא אומר למשה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם
 הזה וזנה מה שעתידין לעשות אחר מיתתו של יהושע ועובדי
 והפר את בריתי ויעזבו את ה' ולא עבדוהו הוי מגיד מראשית
 אחרית / אמר רבי פינחס הכהן בר חמא כל הקורא פסוק זה
 סבור שמה פילוניקיא יש למעלה שהוא אומר עצתי תקום וכל
 חפצי אעשה ומהו וכל חפצי אעשה שהוא חפץ להצדיק בריותיו
 שנאמר ה' חפץ למען צדקו למען צדקו ואינו חפץ להייב בריה
 שנאמר כי לא אחפץ כמות רשע לכך נאמר כל חפצי אעשה
 כי ידבר אליכם פרעה וגומ' / זה שאמר הכתוב כל רוחו יוצא
 כסיל והכם באזור ישבחה / הכסיל מוציא את כל דבריו כפעם
 אחד כשכא לריב עם חבירו / והכם באחרונה הוא מסלקו כל
 רוחו ויוציא כסיל זה פרעה הרשע והכם באחרונה ישבחה זה
 משה ואהרן שכתוב בהם ויבלע משה אהרן את משותם / תנו
 לכם מופת ואמרת אל אהרן וגומר / אהרן יחא עושה הדברים

אבל אתה עמוד כנשיא שהוא גזור על הזקנים והן עושים / וכך
 אמר לו הקכה למשה בסנה והיה הוה יהיה לך לפה ואתה
 תהיה לו לאלהים / ויבא משה ואהרן אל פרעה ויעשו כן וגו'
 אהרן היה לו לייכנס תחלה שהוא גדול בשנים / ולמה משרה
 שהיה משה גדול ממנו בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני
 העם / ויבא משה ואהרן אל פרעה וישלך אהרן את מטהו וגו'
 תחלה ואחרונה המכה הזו הביאו ואחר כך מכה שנייה עשו את
 כל המעשים לפניו ולא השגיח / ויאמר ה' אל משרה כבד
 לב פרעה מאן לשלח העם / אמר לו הקכה רשע בלשון שהכזרת
 בו בלשון אני מתכבד / וידעו מצרים כי אני ה' בחכדי וגומ' /
 לך אל פרעה והנה יוצא המימה ואמרת אליו בואת תדע כי אני
 ה' הנה אנכי מכה ונהפכו לדם למה לקו המים תחילה בדם
 מפני שפרעה והמצרים היו עובדין ליאור אמר הקכה הכה אלוה
 תחלה לפניו ואחר כך עמו והדיוט משל אומר מהו אלהים
 ובהתון כומריא / ויאמר ה' אל משה אמור אל אהרן וגו' הכל
 מה שביאור ובאגמ' ובנהרו ועל כל מקוה מימיה מה שבקיתון
 והיה דם בעצמי ובאבנים אפילו מה שמצרי רוקק כל דם / אמר
 רבי אבון הלוי ברכי ממכת הדם העשירו ישראל כיצד המצרי
 וישראל כבית אחד והיגית מליאה מים והמצרי הולך למלאות
 את הקיתון מתוכה מוציאה מליאה דם וישראל שותר מים
 ומצרי דם וכשהיה לקוח מישראל בדמים היה שותה מים מכאן
 העשירו ישראל / וכמה היתה המכה עושה בהם רבי יהודה ורבי
 נחמיה אחד מהם אומר עשירים וארבעה ימים היה מתרה כחם
 עד שלא תבא המכה זו ימים המכה משמשת כהן שנאמר וימלא
 שבעת ימים אחרי הכות יי' את היאור / והאחר אומר ז' ימים
 היה מתרה כהן ועשרים וארבעה ימים המכה משמשת כהן /
 אמר רבי אלעזר בן פרת כשם שהביא על המצרים כך הוא
 מביא על מלכות הרשעה שנאמר כאשר שמע למצרים יחילו
 לשמע צור / אמר רבי אלעזר כל צדוסר במקרא במלכות
 הרשעה הכתוב מודר וכל צור מלא ברומי הכתוב מדבר /
 מצרים לקו בדם אף אדום כן / ונהפכו נחליה לזפת ועפרה
 לגפרית והיתה ארצה לזפת בו עררה לילה ויומם לא תכבד
 לעולם תעלה עשנה מזור לזור תחרב לנצח נצחיים אין וגו' /
 לפי שביטלה ישראל מן התורה שכתוב בה והיגית בה יומם ולילה
 לפיכך אני פורע ממנה כאשר שלא תכבה לעולם כיום ובלילה
 ולפי ששרפה ביתי שהעשן יוצא ממנו דכתיב וחכית ימלא עשן
 לפי לעולם תעלה עשנה איך אומר קול שאין מעיד אומ' להם
 הקכה אלא קול כהיכל אין אתם זכורים מר עשיתם כהיכל
 קול יי' משלם גמול לאויביו ואימתי יהיה הגמול הזה לעתיד
 לבא גמול אלהים הוא יבא ויושעכם / ויאמר יי' למשה השכם
 בבקר הנה יוצא המימה / לממה היה יוצא המימה לפי שהיה אותו
 רשע משתבח ואומר שהוא אלוה ואינו יוצא לנקבו לפיכך היה
 יוצא כהשכמה שלא ידאוהו בני אדם שעומד בקלון היה אומר
 הקכה למשה עמוד כהשכמה כשעה שהוא נצרך תפוש אותו
 ואמור לו כה אמר יי' כי כפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי
 בנוהג שבעולם בשר ודם שהוא מבקש להביא רעה על שונאו
 פתאום מביא עליו שלא ירגיש בו והקכה היה מתרה בו בפרעה
 הרשע על כל מכה ומכה שנאמר הנה יד יי' הויה / הנני ממטיר
 הנה אנכי נגף / הנני מביא מחר וכן כולם / זה שאמר הכתוב
 הנה אל ישגיב בכוחו ומי כמוהו מורה שהוא מורדת לרשעים
 דרך לעשות תשובה / אמר לו לפרעה ועתה שלח העז מקנך
 הנה אנכי ממטיר / ואחר כך הנני מביא מחר ארבה בגבולך /
 הכל בהתראה / עשר מכות כולן מדרת כנגד מרה / דם למר

הביא

משה ואהרן תאמר שמא שנינו את הלשון ואמרנו לו כה אמר
 ה' אלהי ישראל וכשביל כך הקשה כנגדנו חזרו ואמרו ה' אלהי
 העברי בקרה עלינו ויאמר פרעה הן רבי עתה עם הארץ / אמר
 רבי שמעון בן יוחאי מה עשה להם התוויל מזרק עליהם שיניו
 ואמ' נרפי אתם נרפי לשון טיבוף הוא ישתחקו עצמותיו קדשי
 אתם קדשים על כן אתם אומ' אר' יהושע בן לוי שבשו של לוי
 פניו היה מעבודת פרך / אמ' להם פרעה כשביל שאתם פנוין
 אתם או כלכה נזכרה לאהינו אמ' לה' למה משה ואהרן תפריעו
 את העם וגומ' / מהו למה אמר להם אתה למה ודבריהם למה
 כביכול דייך לכי לסבלותי כ' תכבד העבודה / מהו אל ישעו
 שהיה בין מגילות שהיו משתעשעין בהן משבת לשבת לומר
 שהקבה גואלך אמר להן פרעה אל ישעו בדברי שקר אל יהיו
 משתעשעין כל' ואל יהונפישים / ויצו פרעה ביום ההוא אנגשי
 העם / אמר הקדוש ברוך הוא מחר אני מביא עליהם מכות
 והם אומרי פרעה הוטא ואנו לוקין כיון שישאל יוצאין להביא
 קש לעשותו תכן היה מצרי רואהו בתוך שדהו ומשב' את שוקיו
 לפיכ ויפץ העם ויפגעו את משה ואת אהרן נצכי זה דתן ואכיר'
 שכתו בהן ודתן ואבי יצאו נצבים התחילו מהרפי ומגדפי כלפי
 משה ואהרן ואמרו ירא ה' עליכם וישפוט / אל ראו היאך עשויין
 ישראל מן המכות ריח היה ביד המצרים שאנו נגאלין ועכשו
 באתם והעברת אותן הריח / אשר הבאש' את ריחנו בעיני פרעה
 וגו' / אר' יהודה הלוי בר שלום אמרו לו משל נאמר למה אנו
 רומזין לשה שבא הזאב לישול אותה מן העדר רץ הרועה אחריה
 להצילה מפי הזאב בין הרועה והזאב נבקע השה כך אמרו ויש
 למשה מבינך לבין פרעה אנו מתו' / וישב משה אל י' וגו' ואם
 תאמ' מה איכפת לך אם כן למה זה שלחתני / ומאז באתי אל
 פרעה לדבר בשבך שמך חיים ורפואה לכל באי עולם וכשבך
 הרע לעם הזה מה יעשו אותן הנתונים בתוך הדימוס אמר לו
 עתה תראה כולה כדכתיבא כריש פרשתא ויאמר אדים א משה
 ראה נתתיך אהים לפרעה / כתו שאו שערים ראשיכם והנשאו
 שלמה אמ' הפסקי הוה בשעה שהכניס את הארון לבית קדש
 הקדשים עשה ארון של עשר אמות והכניס את הארון הראשון
 לתוכו ונשא אותו כיון שהגיע לפתח בית המקדש היה הפתח
 של עשר אמות ואין עשר אמות יכולו ליכנס לתוך עשר אמות
 ועוד שהיו טעונין בו כיון שכאו להכניסו לא היה יכול עמד
 שלמה והיה מתבייש ולא היה יודע מה לעשו התחיל מתפלל
 לפני הנהמה עשה שלמה אמרו רבותינו הלך והביא ארנו של
 דוד אביו והיה מתפלל ואומ' ה' אלהים אל תשב פני משיחך /
 אר' ברכיה כסס ר' הלבו באותה שעה היה דוד והכל ממך לדרוש
 שכך דוד אומ' ה' העלית משאול נפשי חיותני מירדי בור והיה
 שלמה או רכבו של עולם עשה בזכותו של זה זכרה להסדי דוד
 עכרך מיד נעבה שב' ה' אלהים אל תשב פני משיחך / מה כת'
 אחריו וככלות שלמה להתפלל והאש ירדה מן השמי' ותאכל
 את העולה ואת השלמים וכבוד ה' מלא את הבית / ורוח הקדש
 צווחת ואומרת ושבח אני את המתים שכבר מתו מן החי אשר
 המה חיים עדינה / התוויל שלמה אומר שאו שערים ראשיכם
 והנשאו פתחו עולם ויבא מלך הכבוד באות' שעה בקשו השערי'
 לירד ולרזן את ראשו שהיו סכרוין שעל נפשו הוא אומר מלך
 הכבוד אמרו לו מי הוא זה מלך הכבוד / אמר להם ה' צבאות
 הוא מלך הכבוד סלה כיון שאמר להם כך מיד שככו אילולי
 כן בקשו לרוץ ראשו ולהמיתו דא מי הוא זה מלך הכבוד זה
 מלך מלכי המלכים שהוא חולק כבוד ליריאו לכך כתיב
 הכבוד כיעד מלך כשר ודם אין יושבין על כסאו והקבה הושיב

לשלמה על כסאו שב' וישב שלמה על כסא י' למלך תחת דוד
 אביו ויצלח / מלך כשר ודם אין רוכבין על סוסו והקבה הרכיב
 לאליהו על סוסו ומה הוא סוסו של הקבה סופה וסערה שנא י'
 בסופה ובסערה דרכו וענן אבק רגליו וכתיב באלהו ויעל אליהו
 בסערה השמי' מלך כשר ודם אין בשתמשין בשרכישו / והנה
 מסר שרכישו למשה שנאמ' ויקח משה את כטה האלהים בידו
 מלך כשר ודם אין לוכשין עטרה שלו והקבה עתיד להלביש
 עטרה שלו למלך המשיח ומהו עטרה של הקבה כתם פז שנא'
 ראשו כתם פז וכתובו תשית לראשו עטרת פז / מלך כשר
 ודם אין לוכשין לבושו וישראל לוכשין לבושו של הנה ומה הוא
 לבושו עוז שב' עורי עורי לבשי עוז / ונתנו לישראל י' עוז לעבו
 יתן / מלך כשר ודם אין נקראין בשמו קיסר אגוסטא ואם נקרא
 בשמו ממייתין אותו והקבה קרא שמו למשה שנא' ראה נתתיך
 אלהים לפרעה הוי י' צבאות מלך הכבוד שהוא חולק כבודו
 ליריאו י' ראה נתתיך אהים אמר לו הקבה למשה פרעה הרשע
 עשה עצמו אלוה הודיעו שאינו כלום הריני עושה אותך עליו
 אלוה ומנין שעשה עצמו אלוה שב' ליאורי ואני עשיתיני / לפיכך
 ראה אותך ויאמר שזה אלוה / פרעה אחד מארבעה בני אדם
 שעשו עצמן אלוהות ונבעלו כנשים יחידים ונבוכדנצר ויואש
 ופרעה / חירם מנין דכתיב בן אדם אמור לנגיד צור כה אמר י'
 אלהים יען נבה לבך ותאמר אל אני מושב אלהים ישבתי בלב
 ימים ואתה אדם ולא א ותתן לבכך בלב אלהים ומנין שנבעל
 כנשים שב' גבה לבך כיופיך שיחת חכמתך על יפעתך על ארץ
 השלכתך לפני מלכים נתתיך לראוה כן / לרעוא כן / יעברוך
 רעותהו כן / נבוכד נצר מנין שעשה עצמו אלוה דכתי' אעלה
 על כמותי עב אדמה לעליון / אמר לו הקבה רשע אך אל שאול
 תורד אל ירתי בור / מה עשרה לו הגלהו למדבר עד שהוה
 במלכותו והאכילו עשב כבהמה שנאמר ועשאו כתורין ליר
 ישעמון ועם עררי' מדוריה וחיו בהמות וחיות רואין אותו
 בדמות בהמה והולכין ובעלין אותו שנאמר ושאר בהמות
 יחיתן יחיתן כענין שנאמר לך תתחתן כס ועל כל זאת ולבב
 אינש יחיב ליה שהיה יודע שהיה מלך על כל העולם / והיום
 נבעל לחיות ולבהמות וכתיב ביה לקצת יומיא אנא נבוכדנצר
 עיני לשמא נטלית ומנדעני עלי יתוב ולעיליא ברכית ולחי
 עלמא שבחית והדרת די שלטניה שולטן עלם ומלכותיה עם
 כל דר ודר / יואש מנין שעשה עצמו אלוה דכתיב אחרי מות
 יהוידע חכהן באו שרי יהודה וישתחוו למלך אז שמע המלך
 אליהם מהו וישתחוו למלך שעשאוהו אלוה אמרו לו אילולי
 שאתה אלוה לא יצאת לאור שבע שנים מבית קדש הקדשים
 אמר להם כך הוא וקבל על עצמו ליעשות אלוה / ומנין שנבעל
 כנשים דכתיבוייה לתקופת השנה עלה עליו חיל ארם ויבאו
 אל יהודה וירושלם וישחיתו את כל שרי העם מעם כי במצעה
 אנשי באו חיל ארם וי' נתן בידם חיל לרב מאד כי עזבו את י'
 אלהי אבותיהם ואת יואש עשו שפטים / אל תהא קורא אל
 שפוסים וכתיב ובלכתם ממנו כי עזבו אותו במחלואים רבים
 התקשרו עליו עבדיו בדמי בני יהודע הכהן והרגוהו על
 מטתו וימת ויקברוהו בעיר דוד ולא קברוהו בקברות המלכים
 פרעת מנין שנבעל כנשים שנאמר כה אמר י' הנה נתן את
 פרעת הפרע מלך מצרים ביד אויבו מהו הפרע שהיה זכר
 ופרע עצמו כנקבה הפרע כמר' דאת אמר ופרע את ראש
 האשה וכן הנביא אומ' ביום ההוא תהיה מע' כנשים ומי גרם לו
 על שאמ' ליאורי ואני עשיתיני לפי' אל הנה נתתיך אהים לפ'
 למה כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם / אל נתתיך
 תנחומא ד ד 4 iii אלהים

כך תמה ואמר אם יאמר למשה בלע לפרעה ולכסאו הוה
 בלע הוה הסימן שאמה למשרת בסנה שאמר לו מזרח כירך
 השליכה ארצה זה פרעה שנדמה לבחש יפקד השם בחרבו
 הקשה על ליתן בחש בריח כשתי יוצא משה מאצל פרעה היה
 אומ' אותו רשע אם יבא אצלי בן עמרם אני הורגו אני צולבו
 אני שורפו כשהיה משה נכנס מיד פרעה נעשה משה ויחזק
 לב פרעה בחמש מכות הראשונות אין כתיב בהן אל' ויחזק
 לב פרעה כיון שבאו חמשת מכו ולא שלח אמר הקב"ה מכאן
 ואילך אם רצה לשלח אני מקבל שכך כתיב בחמש מכות
 האחרונות ויחזק ה' את לב פרעה והיה משה גורו והקב"ה מקיי'
 שבאמר ותגזר אומר ויקס לך כי ידבר אליכם פרעה
וילמדנו רבינו מי שעמד להתפלל ובלא הנחש ונשכו
 מהו שיפסיק כך שנו רבותי העומד בתפילה
 אפילו המלך שואל בשלמו לא ישיבנו אפילו נחש כרוך על
 עקיבו לא יפסיק מעשה בר' הגיג' בן הוסא שהיה עומד
 ומתפלל בא חורור נשכו ברחו התלמידים אחר שעה באו
 ומצאו אותו חורור מת מושלך על חורו אמרו וי' לו לאדם
 שנשכו חורור וי' לחורור ששך רבי חנניה בן דוסא ומה ראו
 חכמים להקיש כריכת נחש למלכות א"ר יהושע בן פזי דכתיב
 קולה כנחש ילך כי בחול ילכו ובקרדומו באו לה כהושבי עצי'
 מה הנחש מלחש והורג אף המלכות מלחשת והורגת את
 האדם הוא נתון בכית האסורין מלחש עליו והורגו דא מרה
 ראו להקיש מלכות לנחש מה הנחש הולך מעוקס אף המלכו'
 מעקמת דרכיה לפיכך אמר הכ"ה למשה כשם שהנחש מעוקס
 כך פרעה הרשע מעוקס כשכא להתעקס ואמרת אל אהרן
 קח את משך יתלה את המטה כנגדו כלומר מזרח את לוקח
 מגיד מראשית אהרית עד שמה בסנה הראה לו הקב"ה היאך
 פרעה עתיד להתעקס לפיכך עשה מקלו נחש כלומר שפרעה
 הרשע כשם שהנחש מעוקס כך פרעה יתעקס וידבר אליהם
 אל משה זה ש"ה כי העושק יהולל חכם ויאבד את לב מתנח''
 כשחכם מתעסק בדברים הרבה מערכין אותו מן החכמה
 ויאבד את לב מתנה מן התורה שניתנה מתנה בלבו של אדם
 כי העושק יהולל חכם חכם המתעסק בצורכי צבור משכחין
 תלמודו אמר רבי יהושע בן לוי ששים הלכות למדני רבי
 יהודה בן פריא בחרישת הקבר וכולן נשתכחו ממני בשביל
 שהייתי עוסק בצורכי צבור הו' כי העושק יהולל חכ' כי העוסק
 יהולל חכם עסוק שנתעסק שלמה בדברים בשלים הטעוהו
 והיה לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו אחרי אלהים אחרים
 אמר רבי חייא בר אבא נוח לו לשלמה אילו היה ביבין ולא יכתב
 עליו הפסוק הוזהרומי גרם לו שנתעסק בדברים שלא היה
 לו צורך בהן ומה הן דברים דברי אגור בן יקא המשא נאם
 הגבר לאיתאאל ואוכל למר' נקרא שמו אגור שאגר את
 התורה ואת החכמה בן יקא שהקיא את נאם הגבר לאיתאאל
 שהיה אומר איתאאל ואוכל הכתיב הקב"ה בתורה לא ירבה לו
 נשים ולא יסור לא ירבה כסף וזהב לו לא ירבה לו סוסים פן
 ישיב איתאאל ואוכל אני מרבה ולא אסיר לבבי אני ארבה
 סוסים ולא אשיב את העם תני רבי שמעון בן יוחי עלה ספר
 משנה תורה ונשתשו לפני הקב"ה ואמר רבון העולמים עקרני
 שלמה עשאני פלסתר כתכת לו לא ירבה לו נשים לא ירבה לו
 סוסים וכסף וזהב לא ירבה לו וכתוב היה לשלמה ארבעי אלף
 ארוות סוסים למרכבתו ושנים עשר אלף פרשים ונשים הרבה
 והיה לו נשים שבע מאות ופלגשים שלש מאות וירבה
 כסף וזהב ויתן המלך את הכסף בירושלם כאבנים אמר לו

הקב"ה שלמה ואלף ביתא בו אוברין מן העולם ואת אחת איני
 בטל לעולם מי גרם לו על שניתעסק בדבר שלא היה לו צורך
 בהן הו' כי העושק יהולל חכם ואל תאמר שלמה בלבו לא
 אף משה רבינו עסק שנתעסק מלשל אותו אימתי כשהלך אצל
 פרעה מה כתיב שם ואחר באו משה ואהרן אמר רבי חייא בר
 אבא יום פרוחמיא של פרעה היה והו' כל המלכים באין
 ומעשרין אותו שהיה קדמוקרטור על כל המלכים מי שעיטרו
 אותו היה משה ואהרן עומדין על פתח פלטרין של פרעה נכנסו
 משרתיו עליו ואמרו לו שמי זקנים עומדין בפתח אמר להן יש
 בידם עשרות אמרו לו לאו אמר להן באחרונה יכנסו נמצאו
 עומדין לפני פרעה אמ' להם מה אתם מבקשין אמרו לו אהי
 העברים שלחני א"ך לאמר שלח את עמי מעבדוני אמר להם
 מי ה' אשר אשמע בקולו לא היה יודע לשלח לי עטרה אל' א'
 בדברים אתם באים לא ידעתי את השם אמר רבי לוי באותה
 שעה הוציא דפתרא של אלוהות התחיל קורא אלהי אדום לאהי
 מואב אלהי צידון וכן כלם אמר להם הרי קראתי ואין שם שמו
 של אלהים אמר רבי לוי משל למה הדבר דומה לכהן שהיה
 לו עכד שוטף יצא הכהן חוץ למדינה הלך העכד לבקש את
 רבו בבית הקברות התחיל צווח לבני אדם שעומדין שם לא
 דאיתם בכאן רבי אמרו לו רבך לא כהן הוא אמר להם הן אמרו
 לו שוטהומי דאה כהן בבית הקברות כך אמרו לו משה ואהרן
 לפרעה שוטה אלוהות אלו שאתה אומר מתים הן אבל י' אלהים
 אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם אמר להם פרעה בחור הוא
 זקן הוא כמה שנותיו כמה עינות לכד כמה מדינות כבש כמה
 שנים יש לו מיום שעלר' למלכות אמרו לו אלהינו כהן
 וגבורתו מלא עולם הוא וי' עד שלא נברא העולם והו'
 יהיה כסוף כל העולמים והוא יצרך ונתן כך רוח חיים אמר
 להן ומה מעשיו אמרו לו נטה שמים וארץ קולו חוצב להבות
 אש מפרק הרים ומשבר סלעים קשתו אש חציו שלדבת רומחו
 לפיד מניע עננים חרכו ברק יוצר הרים וגבעות מכסר' שמים
 בעבים מוריד נשמים וטללים מפרח דשאים ומדשן פירות
 ועונה חיות צר את העווכר במעי אמו ומוציאו לאור העולם
 מהעדרה מלכין מהקס מלכין אמר להם בתחילה שקר
 אתם מדברים שאני הוה אהן העולם ואני בראתי עצמי זאת
 בילום שנאמר לי יאורי ואני עשיתיני באותה השעה קבץ את כל
 חכמי מצרים אמ' להם שמה שמעתם שמעו של אלהים של לו
 אמרו לו שמענו שכן חכמים הוה בן מלכי קדם אמר להם
 הקב"ה לעצמכם קראתם חכמים ולי בן חכמי חייכם אני מאבד
 חכמתכם שנאמר חכמי יועצי פרעה עצה נבערה איך תאמרו
 אל פרעה בן חכמים אני בן מלכי קדם דאיהמה כתיב בהן
 ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבונות סתתרת השנים איני יודע
 מר' אתם אומרים מיה אשר אשמע בקולו אמר לו הקב"ה
 רשע מי השם אמרת מי אתה לוקר מי עולר' בנימטריא
 חמשים אילו חמשי' מכות שהביא הקב"ה על המצרי' במצרי'
 במצרים מה הוה אומר ויאמרו החרטמים אל פרעה אצבע
 אלהים היא ועל הים מהו אומר וירא ישראל את היד הגדולה
 כמר' לקו באצבע עשר מכות חשוב המש אצבעות שביד
 הגדול לכל אחד ואחד עשר עשר הרי חמשים דבר אחר
 מי ה' מימי ים סוף עתיד להודיעך מי השם חייך מפיד תאמ'
 י' הצדיק ואתה אמרת לא אשלח פחד כירך תאחוז כל אחד
 ואחד ותאמר לכו בשלום גם צאנכם גם בקרכם קחו ותחזק
 מצרים ביד חזקה למרה לשלחם וגומר לכך נאמר ויהי
 בשלח פרעה את העם ויאמרו לאהי העברים נראה אלינו אמרת

עומדים מזה ומה לארון אימתי ישראל עומדין כשיש להם זקנים למה כשהיה בית המקדש קיים היו נשאלין בזקנים שנאמר שאל אביך ויגוד זקיך ויאמרו לך שכל מי שנשאל עצה מן הזקני' אינו נכשל תדע לך כששלח בן הורד אצל מלך ישראל כה אמר בן הורד כספך וההכך לי הם ונשיך ובניך הטובי' ליתתן שלח לו מלך ישראל כדברך אדני המלך לך אני וכל אשר לי ישלח לופעם שנייה כי אם קעת מחר אשלח את עבדי אליך וחפשו את ביתיך ואת בתי עבדיך והיה כל מחמד עיניך ישימו בידם ולקחו כל מה שתקעה בראשונה אינו חמדה ביקש בסף וזהב והן חמדה שנאמר וכו' וכו' חמדת כל הגוים ביקש נשים והן חמדה בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה ביקש בגוים והן חמדה שנאמר והמתי מחמדו בטנם היו כל מה שתבע בראשונה חמדה ומה הוא והיה כל מחמד עיניך דבר שהוא חמדה מתוך חמדה ואי זו זו התורה שנאמר הנחמדים מזהב ומפז רב כיון ששפע מלך ישראל אמר אין זה שלי הדבר הזה של זקני' מיד ויקר מלך ישראל לכל זקני הארץ ויאמר דעו נא ודעו כי העה זה מבקש כי שלח אלי לנשי ולבני ולכספי ולזחכי ולא מנעתי ממנו ויאמרו אליו כל הזקנים וכל העם אל תשמע ולא תאבה כיון ששמע לעצת הזקנים מיד ויצא מלך ישראל ויקר את הסוס ואת הדרכ וזכה בארם מכה גדולה והיו לעולם במלכין בזקנים וכך כתיב קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל אמר רבי עקיבא נמשלו ישראל לעוף מה עוף אינו פורח בלא כנפים אף ישראל אינן יכולין לעמוד בלא זקנים גדולה הזקנים אם זקנים הם חביבין לפני הקב"ה ואם נערים נשפלה בהן ילדותתני רבי שמעון בן יוחאי בכמה מקומות שנינו שחלק הקב"ה כבוד לזקנים בסגרה דכתיב לך ואספת את זקני ישראל וכתבי ושמעו לקולך וכאת אתה חוקמי ישראל אל מלך מצרים בסני דכתיב ואל משה אמר עלה לה אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעי מזקני ישראל באהל מועד קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל לעתיד לבא כי מלך ה' צבאות בחר ציון ויירושלם ונגד זקניו כבוד רבי אבון אמר עתיד הקב"ה להשיב את זקני ישראל כנגדן והוא יושב בראש כולם כאב בית דין ודין את אומות העולם שנאמר ה' כמושפט יבא עם זקני עמו ושריו על זקני עמו ושריו אין כתיב כאן אלא עם זקני עמו ושריו יושב עמם ודין לאומות העולם ומה אמר להם אתם בערתם הכרם אלו ישראל שנאמר כי כרם ה' צבאות בית ישראל גזלת העני כתיב כס כיה יסד ציון ובה יחסו עניי עמו וכן דרך המלכים לישב עגולה כגורן ומלך ישראל ויהושפט מלך יהודה יושבו על כסאו מלובשים בגדים כגורן וכי כגורן ישבו אלא כדתיבנין סנהדרי ויתת כחצי גורן עגולה כדי שיהו רואין זה את זה ושני סופרי הדיינין יושבים לפניהם וכותבין דברי המחזיבין ודברי המזכין אמר שלמה אני ראיתיו יושב עמהן והן בתוכה שנאמר נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ

אכא שאול אומר אף וחזנה את השם באותיותיו כמה קשה חלה השם אמר בן עזאי כביכול הקב"ה לא הזכיר שמו עד שאמר שתי תיבות בראשית ברא ואחר כך אמר אלהים רבי שמעון בן יוחאי או משה לא הזכיר את השם עד שאמר עשרים ואחת תיבות האזינו השמי' ואדברה ואחר כך כי שם ה' אקרא תדע לך שלא גילה אותו לאבות העולם ולמה גלה אותו לפשה על שהלך לגלות את ישראל מה כתו למעלה מן הענין וישב משה אל ה' ויאמר ה' למה הרעותה לעם הזה אם אמר אדם לגדול דימנו למה הרעותה דבר קשה הוא אומ' ולא עוד לא אמ' ומאז באתי לא פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה אל הקב"ה למשרה הבל על דאבדין ודלא משתכחין הרי כמה פעמים נגלית על אברהם יצחק ויעקב כאל שדי ולא אמרתי להם ששמי ה' כשם שאמרתי לך ולא הרהרו אחר בדותי אמרתי לאברהם קום והתהלך בארץ לארכה וגו' בקש מקו לקבר שרה ולא מצא עד שקנה בדר מאו שקל כסף ולא הרהר אחר מותי אמרתי ליצחק גור בארץ הזאת כי לך ולדורך אתן את כל הארצות האל בקש מים לשתות ולא מצא שב' ויריבו רועי גדר עם רועי יצחק לאמ' לבו המ' וגו' ולא הרהר אחר מותי אמרתי ליצחק הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה בקש מקום לנטוע אהלו ולא מצא עד שקנה במאה קשיטה ולא הרהר אחר מותי ואתה תחילת שליחותי אמרתי לי מה שמך ועכשיו אתה אומר ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך וגו' לפיכך עתה תראה אשר אעשה לפרעה וגו' במלחמת פרעה תראה ואין אתה ידועה במלחמת שלשים ואחד מלכי טועשה בהן נקמה יהושע תלמידך מכאן את למד שנטל משה את הדין שלא ליכנס לארץ לפיכך כתיב וידבר ה' אל משה שושב עליו כבודת הדין ויאמר לוי אביה מות דהמי שאגואל את ישראל ואכניסם לארץ לכך כתיב וארא לא אברהם אל יצחק ואל יעקב בא שדי לכן אמר לבני יש' אבי ה' הרצאתי וגו' ואין לכן לא שבועה לכן נשבעתי לבית עלי וגו' הלך משה ואמ' להם כך וידבר משה ולא שמעו מקצת רוחו וגו' חזר משה ואמר הן בני ישראל לא שמעו לי וידבר ה' כוא דבר אל פרע' המשל אובר מן שטיי' לית הנייא אלא מן קציה וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה עשה אותן שוים אמר להם הקב"ה היו נוהגין בו כבוד וחלקו כבוד למלך שאני עריך לו לעשות בו את הדין לפיכך משה או' לונלכה נא דרך שלשת ימים פן יפגעך בדברך או בחרב לא אמר אלא פן יפגענו וללמוד שניהג בו כבוד כי ידבר איכם פרעה תנו לכם מופ' יפה או' לכם את מוצא בנה לאחר שהצילו מן המכול' אל לא ידעה עוד המיס למכול' אמ' ליתן לי אות אמ' לו את קשתי נתתי בענין חזק' כשתלה שלח הכה' את ישעיה אל כה אמר ה' הנני רופא לך כיום השלישי תעלה בית ה' אמר לו מה את אמר לו הכני משיב את על המעלו וכך נאמר ליהושע הכהן הגדול שמע נא את יהושע הכהן הגדול כי אנשי מופת הצדיקים מבקשין מופת כל שכן פרעה הרשע הויכי ידבר איכם פרעה תנו לכם מופת מיד וישלך אהרן את מטחו ויהי לתנין אמ' פרעה כך כחו של אהיכם מכאן יוצאין כשפי' לכל העולם ויקרא גם פרעה קרא לנערים ולתינוקות בני המשבני ארבע שב' משליכו איש מטחו לך כתיב גם פרעה שלא קרא תחלה לרובים ולמכשפי אמרו דבותינו נס גדול נעשה במשה שאלו בלע תנין את התנינים כך דרך התנינים לבלוע זה את זה שלא נעשה כבוד וכתבי ובלע משה אהרן את מטותם ואילו היה עושה אדם כל אותן המטות שהשליכו ונעשו תנינים הבילות היו עשרה ועובדין ובלען משה אהרן ולא עבה יותר במה שזוהר כשזוהר פרעה

תנומה ר נ 4 וזו כך

פרשת וארא

ילמדנו

רבינו מהו שיקרא אדם את השם באותיותיו כך שנו רבותינו ולא שאין לה חלק לערב האו' אין תחיל' המתים ואין תורה מן השמים ואפיקורוס והלוש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמת' במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך

ממנו וגומ' ובני מיד מאמינים שהם מאמינים בני מאמינים
 דכתי' ויאמן העם בני מאמינים והאמין בה' ומה הנחש הלקיתי
 אותו בצרעת אף אתה הבא נא ירך ויבא ידו והנה ידו מצורעת
 כשלא יהיה אם לא יאמינו ולקחת ממימי היאור והיו לדם רמז
 רמז למשה שעתיד לישראל את דינו כמים שב' המן הסלע הזור'
 וילך משה ואהרן ויאספו אל' להם כך אמר ה'ה פקדתי אתכם
 סימן זה היה מסור בידים מימות אברהם יצחק ויעק' מסר ליוסף
 ואמר להם כל גואל שיבא ויאמר לכם פקדתי הוא הגואל
 של אמת כיון שבא משה ואמ' פקד פקדתי מיד ויאמן העם' אמ'
 להם משה ואהרן כואו עמנו בלך אצל פרעה הלכו עמהם זקני
 ישראל והיו מנבכין את עצמן ונשמטין אחד אחד שנים שנים
 והלכו להם כיון שהגיעו לפלטידין של פרעה לא נמצאו מהם
 אחד שכך כתיב ואחר באומשה ואהרן והיכן הזקני לא שהלכו
 להם אמ' להם ה'ה וכך עשיתם חייכם שאני פורע לכם אימתי
 בשעה שעלר' משר' ואהרן עם הזקנים להר סיני לקבל את
 התורה החזיזן ה'ה שב' ואל הזקנים אמ' שבו לנו בזה עד אשר
 נשוב' אמר להם ה'ה בעולם הזה לא ראתם כבודה של תורה
 מ'ין שכך כתיב וחפרה הלבנה וכושה החמה וגו' ויאמר' אל'
 אהרן לך לקראת משה' זשה ידעם אל בקולו נפלאות עושרה
 גדולות לא נדע מהו ידעם אל בקולו נפלאות כשנתן הקב'ה
 את התורה בסני הראה בקולו לישראל פלאי פלאים כיצד היה
 ה'ה מדבר והיה הקול יוצא ומחזיר בכל העולם וישר' שומעין
 את הקול בא להם מן הדרום והיו רצין לדרום לקבל את הקול
 ומהדרום נהפך להם מן הצפון והיו רצין לצפון ומצפון נהפך
 להם למזרח והיו רצין למזרח לקבל את הקול וממזרח נהפך
 להם למערב והיו רצין למערב מן המערב נהפך להם מן
 השמים תולין עיניהם לשמים היד' נהפך להם מן הארץ היו
 מכיטיין לארץ שנאמר מן השמים השביעך את קולו והיו ישראל
 אומ' זה לזה והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום כינה ונעלמה
 מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה תהום אמר לא בי היא וים
 אמר אין עמדי' אברון ומות אמרו באזינו שמענו שמעה ויהיו
 ישראל אומרי' מהיכן הקדו ברוך הוא בא מן המזרח אומן הדר'
 שנאמר ויאמר י' מסיני בא' ואומר אלוה' מתימן בא' וכל העם
 רואים את הקול' אינו אומר אלא את הקולות' אמר רבי יוחנן
 היה הקול יוצא ונחלק לשבעה קולות ומשבעה קולות לשבע'
 לשון כרי שישמעו כל האומות וכל אומה ואומה שומעת קולו
 בלשון האומה ונפשותיהם יוצאות אבל ישראל היו שומעין ולא
 היו נזוקין' כיצד היה הקול יוצא' אר' תנחומא דר' פרצופין היה
 יוצא והורג לאומות שלא קבלו את התורה ונותן חיים לישראל
 שקבלו את התורה הוא שמש' אומר להם בסוף ארבעים שנה
 כי מיכל בשך אשר שמע קול אלהים חיים וגומ' אתה שמעת
 קולו וחיייתו אבל האומות שומעין ומתים' בא וראה היאך היה
 הקול יוצא אצל ישראל כל אחד ואחד לפי כחו הזקנים היו
 שומעין את הקול לפי כחן והבחורי לפי כחן והנערים לפי כחן
 והקטנים לפי כחן והיונקים לפי כחן והנשי' לפי כחן ואף משה
 לפי כחו שנאמר משה ידבר והאלהים יעננו בקול' בקול שהיה
 יכול משה לסכול וכן הוא אומר קול י' בכח ככחו לא נאמ' לא
 בכח היו אומר כל אחד ואחד לפי כחו' אמר רבי יוסי בר חיננה
 אם תמיד אתה על הדבר למד מן המן שלא היה יורד להם
 לישראל אלא לפי כח של כל אחד ואחד מהם' הבחורים היו
 אוכלין אותו כל'ם' שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מן השמי'
 הזקנים כצפיזות בדבש שב' וטעמו כצפיזות בדבש' והיונקי'
 כחלב משדי אדם' והיה טעמו כטעם לשד השמן' וחחל'ם

כסולת מעורב בדבש' שנאמ' ולחמי אשר נתתי לך סלת ושמן
 ודבש' והגוים היו טועמין ברו וגו' שנאמ' והמן כזרע גר אר יוסי
 בר חנינ'ה ומה אם המן שהיה מין אחד נהפך למינין הרבה
 בשביל צורך כל אחד ואחד הקול שהיה בו כח על אהת כבוד
 וכמה שהיה משתנה לכל אחד ואחד שלא יזקו ומנין שהקול
 נחלק לקולות הרבה שלא יזקו שנאמר וכל העם רואים את
 הקול' אין כתיב כאן אלא את הקולות' הווי ידעם אל בקולו
 נפלאות ידעם אל בקולו נפלאות אימתי עשה הקדו כה בקולו
 נפלאות בשעה שביקש לשלח משה בשליחותו שילך ויגא את
 ישראל ממצרים והיה במדן שהיה מתיר' על שדכח כפני
 פרעה כיון שנבלה הקדוש ברוך הוא עליו במדן ואומר לו לך
 טוב מצרים נחלק הדבור לשני קולות ונעשה דו פרצופין והיה
 משר' שומע במדן לך טוב מצרים' ואהרן שומע לך לקראת
 משה ומה שבאמצע לא היו שומעין כלום הווי ידעם אל בקולו
 נפלאות' דבר אחר לך לקראת משה המדברה' זשה מי יתנד
 כאח לי' ישראל אומרו ל' לפני ה'ה מי יתנד כאח לי' את מוצ'
 כל האחים שנאים זה לזה כול'ה כתיבא בנחמות כאי זה אח
 כמשר' לאהרן שנאמר הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם
 יחד שהיו אהבין זה לזה ומחבבין זה את זה שבשעה שנשל
 משה את המלכות ואהרן את הכהונה לא שיבאו זה את זה לא
 היו שמחים זה בגדולת זה וזה בגדולת זה תדע לך שבשעה
 שאמר הקדוש ב'ה למשה שילך בשליחותו אצל פרעה ואמר לו
 שלח נא ביד תשלח את סכור שמא עכב משה שלא לילך אינה
 כן אלא כמכוד לאהרן' אמר משה עד שלא עמדתי היד' אהרן
 אחי בתנבאל להם כמצרים שמוני' שנה הוא שכתוב ואודע להם
 בארץ מצרים ומנין שאהרן מתנבא להם שכך הוא אומר ויבא
 איש אלהים אל עלי' ויאמר אליו כה אמר י' הנגלה נגלית' אל'
 בית אביך כהיותם כמצרים לאמר וכחור אותו מכל שבטי יש'ל
 לי לכהן לעלות על מזבחי הקטיר קטרת אמר כל השנים הלז
 היה אהרן אחי מתנבא ועכשו אני אכנס בתומו של אחי ויהיה
 מיצר לך לא היה מבקש לילך אמ' לו הקדו ברוך הוא למשה
 איכפת לאהרן בדבר זה שאינו מיצר אלא עוד שמח תדע לך
 שאמר לו וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושבח בלבו אינו
 אומר ושמח בלבד אלא ושמח בלבו אר שמעון בן יוהאי הרב
 ששמח בגדולת אחיו יבא' וישמח וילבש אורים ותומים ונתת
 אל חשן המשפט את האורים ואת התומי' והיו על לב אהרן היו
 וגם הנה הוא יוצא לקראתך כיון שאמר לו כך קבל עליו ללך'
 מיד נגלה הקדוש ב'ה על אהרן ואמר לו לך לקראת משר'הו
 מי יתנד כאח לי' כמשר'ה וכאהרן' אמצאך בחץ אשקך' וילך
 ויפגשו בהר האלהים וישק לו' לך לקראת משה זה שה' חסד
 ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו' חסד זה אהרן' שב' ור' לוי אמר
 תמיד ואוריך לאיש חסידך' ואמת זה משה שב' ככל ביתי נאמן
 הוא' היו חסד ואמת נפגשו' צדק זה משה שב' צדקת י' עשה'
 ושלום זה אהרן' שב' בשלום ובמישור הלך אתי נשקו וישק לי'
 שנו רבו כל הנשיקות של תפלות חוץ משלש נשיקות נשיקת
 פרישות נשיקת גדול' נשיקת פרקים' נשיקת פרישות מנין
 דכתיב ותשק ערפה לחמותה נשיקת גדולה מנין דכתיב ויקח
 שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקהו' נשיקת פרקי' מנין
 דכתיב וילך ויפגשו בהר האלהים וישק לו' ויגד משר'ה לאהרן
 את כל דברי י' התחיל משר'ה אומר לו כל מה שאמר לו הקב'ה
 היאך ילך והיאך יעשר'ה ואותו' כיון שהלכו השון אצל הזקנים
 שנא וילך משה ואהרן ויאספו כל זקני ישראל' לעולם זקנים
 מעמידין את ישראל' וכן הוא אומר וכל ישראל זקניו ושטריו

הקדש לכך נאמר ראה ראיתי אמר רבי שמואל בר נחמן הדברי
הזה שפט עתניאל לפני הקדוש ב"ה אמר רבנו של עולם כך
הבטחת את משה בין עושי רצונך בין לא עושי שאתה גואלן
שנ' ותהי עליו רוח יי' וישפט ישראל ויצא למלחמה לכך אמר
משה כי ידעתי את מכאובי לכך אמר הקדוש ב"ה מה אני עושה
אני גואלן וארד להצילו מיד מצרים אמ' משה לפני ה' הנה
אני בא אל בני ישראל ואמרתיהויה מבקש משה לומר לו להודיעו
את השם הגדול אמר לו אם אמרו לי מה שמו מה אומר אמ' לו
משה שמי אתה מבקש לידע לפי מעשי אני נקרא כשאני דן
את הבריות אני נקרא אלהים וכשאני עושה מלחמה ברשעים
אני נקרא צבאות וכשאני תולה על חטאיו של אדם אני נקרא
אל שדי וכשאני יושב כבוד רחמים אני נקרא רחום שמי הוה
לפי מעשי אלא לך אמור להם אלהי אברהם אלהי יצחק אלהי
יעקב שלחני אליכם זה שמי לעולם זה זכרי לדור דור אמר
לפניו רבון העולמים שבועה נשבעתי ליתרו שאני תולך אלא
ברשותו אמר לו לך חזור למדין ושם אתי לך את נדריך לפיכך
דבר עמו במדין ויאמר יי' אל משה במדין וילך משה וישב אל
יתרו חותנו לא היה צריך לומר אלא וישב אל מצרים ולמה אל
יתרו חותנו להתיר לו את כדורו ולישול ממנו רשות ויאמר לו
אלכה ואשובה ויאמר יתרו למשה לך לשלום את מוצא כל
מי שכתוב לך לשלום הולך וחוזר וכל מי שנאמ' בו לך בשלום
הלך ולא חזר ממנו וישלח דוד את אכנז וילך בשלום הלך ולא
חזר ויתרו שאמר למשה לך לשלום הולך וחוזר ויקח משרה
את אשתו ואת בניו וירכיבם זה אחד משמרת דברים ששנו
דבותינו לתלמי המלך בשעה שכתבו לו את התורה ויוניתי אלו
הן אלהים בראשית אעשה אדם בעולם ובדמות זכר ונקבה
בראם ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי והבן ארור
ואכלר שם שפתם ותצחק שרה בקרוביה כי באפט הרגו
שור וכרצונם עקרו אבוס ויקח משרה את אשתו ואת בניו
וירכיבם על נושא אדם ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרי
ובארץ גשן ובארץ כנען שלטים שנה וארבע מאות שנה וישלח
את זטוטי בני ישראל ואל זטוטי בני ישראל לא שלח ידו אשר
חלק יי' אלהיך אותם להאיר לכל העמים אשר תחת כל השמי
אשר לא עויתי לאומות לעובדן וכתבו לו את צעודת הרגלים
ולא כתבו לו את הארנבת לפי שאשתו של תלמי המלך ארנבת
שמה שלא יאמר שחקו בני היהודים וכתבו לי שם אשתי בתורה
חיי ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור כאדם
שאומר יצאו הכהמין וקח משה את מטה האלהים אמ' לו הכה
טול מטה זה בידך וכל נסים שאתה מבקש אתה עושה בני הכה
את היאור שנ' ומטך אשר הכית בו את היאור פעמים שהוה
קורא אותו משרה האלהים ופעמים שהוה קורא אותו ומטך
ויאמר יי' אל משה בלכתך והראה לו הקדוש ב"ה את הנסים ואת
האותות אמר לו מה זה בידך אמר לו משרה אמר לו השליכהו
ארצה ויהי לנחש למה נחש ולא דבר אחר אמ' לו כשם שהנחש
נושך וממית כך מצריי נושכין וממיתין את ישראל ואחכ נעשה
בעץ כך יהיו המצריים לעץ יבש אל הבא נא ידך בחיקך והנה
ידו מצרעת מה הצרעת דבר שמוא כד המצרי שמוא ומטמאין
את ישראל וישבידו אל חיקו והנה שבה כבשרו כך אני מטמא
את ישראל מטומאת מצרים וולקחת מממי היאור והיו לדם כך
אני מכה מצרים במכת דם לא אמר משה לפני הקב"ה הן לא
יאמינו ליי' שמעו לקולי אמר לו מה זה בידך מזה כתיב
מוה שבידך אתה צריך ללקות שאתה מוציא לשון הרע על
בני כשם שהוציא לשון רע ואמר כי יודע אלהי כי ביום אכלכם
תגדמו

הדש רבי פפים לפי שהוא יחיד בעולם ואין לו מי שימחה בידו
כל מה שרצה לעשות עושה ונפשו אותה ויעש אמר לו רבי
עקיבא חייך פפים אין דורשין כן אמר לו ומה הוא והוא באחד
ומי ישיבנו אמר לו כשם שהשוא שואל למטן כך למעלן מבין
דכתיב בנזירת עירין פתנמא ובמאמר קדישין על דברת הייא
די שליט על ארץ במלכות אנשא ולמן די יצבא יתננרד ושפל
אנשים יקים עלר כשם שנושאין ונותנין בהלכה למטן כך
נושאין ונותנין בהלכה למעלן והכל במשפט שנ' אבל אני לך
את הרטום ככתב אמת והב"ה נושא ונותן במשפט ואומר היאך
יצא משפט פלוגי וחם אומרי כך וכך יצא והקב"ה מסכים עמהן
כמי את למד ממיכר ראה מה כתיב ויאמר מיכחו לכן שמעו
דבר יי' ראיתי את יי' וישב על כסאו וכל צבא השמים עומדים
עליו מימינו ומשמאלו וכי ישמאל למעלן אלא אלו מימינו
שהן מטין לכף זכות ואלו משמאילים שהן מטין לכף חובה
ויאמר יי' מי יתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד ויאמר זה
בכה וזה אומר בכה ללמדך שהכל במשפט ונושא ונותן בידו
עמהן ומה הוא הוא באחד ומי ישיבנו שמשנמר הדין הקב"ה
כנס למקום שאין להם רשות ליכנס וחותם את הדין שנאמר
והוא באחד ומי ישיבנו והוא יודע דעת כל בריותיו ואין מי
שישיב על דבריו דבר אחר והוא באחד ומי ישיבנו על שהוא
יחיד בעולם ראה שאין משיב על דבריו תדע לך כמה נתקשה
יונה שלא ללך בשליחותו שנאמר וקם יונה לברוח תרשישה
אמר לו הקדוש ברוך הוא נראה של מי לא אז עד שהלך ויקם
יונה וילך אל נינוה כדבר יי' וירמיה אמר לא ידעתי דבר כי נער
אני אמר לו אל תאמ' נער אני כי על כל אשר אשלחך תלך
לא אז עד שהלך ונפשו אותה ויעש משה אל ועתה לכה וגומ'
אל טלח נא ביד תשלח לא אז עד שהלך וילך משרה וישב אל
יתרו חותנו לכה נא ואשובה אל אחי מה כתי' למעלה מן הענין
ורא יי' כי סר לדאות רבי אבא בר כהנא אמר כל מי שנכפל
שמו הוא בשני עולמות נח נח אברהם אברהם משה משה יעקב
יעקב שמואל שמואל תולדות פרץ פרץ אמרו לו והרי כתיב
אלה תולדות תרח תרח אמר להם אף הוא יש לו חלק בשני
עולמות ולא נאסף אביו אברהם עד שנתבשר שעשרה תרח
אביו תשובה שנ' ואתה תבוא אל אבותיך בשלום אמר אברהם
לפני ה' רבנו של עולם כל מה שסגלתי מעש' טובי בעולם
הזה אני הולך אצל אבותי בשרו הקדוש ב"ה חייך שעשה אביך
תשובה לפיכך נכפל שמו ויאמר משה משרה ויאמר הנבי מרן
הנבי אר יהושע בן קרחה הנבי לכהונה הנבי למלכות אל הכה
במקום עמודו של עולם אתה עומד אברהם אומר הנבי ואתה
אומר הנבי אל תקרב הלום אין הלום לא מלכות שנ' מי אני
יי' אלהים ומי ביתי כי הביאותני עד הלום וכן הוא אומ' תבא עוד
הלום איש ביהושע כתיב ויאמר מלאך יי' אל יהושע של בעלך
מעל רגלך ויאמר אני אלהי אביך אלהי אברהם וגו' בפתח
כאתי אליך שלא תתירא מיד וסתר משה פניו אמר לו הקב"ה
חייך בשביל שהלקת לי כבוד אני חולק לך לעיני כל ישראל
וייראו מנשת אליו לפי שכתוב בו כי ירא מהביט ועל שלא
רצית להביט לפיכך ותמונת יי' ביט ועל שהסתרת פנים לפיכך
וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פניו ועתה הנה צעקת
בני ישראל כאה מלמד שהב"ה היה רואה בשעבודן וכלהיצתם
ויאמר יי' ראה ראיתי זה כתי' הוא ידע בתי שוא וירא און ולא
יתכונן אמר לו הנה למשה אני רואה שתי ראיות ראה ראיתי
ראיתי וידעתי את מכאובי ואני גואלן עכשיו וראיתי את העם
הזה והנה עם קשה ערף הוא שהם עתידים להכעיסני במעשה

הוא אומר על ידי יחזקאל רבבה כצמח השדה שדים נבנו
 ושעריך צמח וכי לא היה להקדוש ברוך הוא לכתוב לא שדים
 ושער אלא השדים והמשה ואהרן שנאמ' בהן שני שרדין כשני
 עפרים תאמי צביה ושעריך צמח הגיע הקץ לא את ערום ועריה
 בין מעשי טובים וכמה נסתכלתי בטובים דודיק מיון לא האבות
 שנקראו דודים וישמע אלהים את נאקתם ויזכור אלהים את
 בריתו ונופ' וירא אלהים את בני ישראל ראה שאין בידם מעשים
 ונאלם שנאמר וישמעם למען שמו ומשה היה רועה אמר רבי
 לוי כל מי שנאמר בו היה היה תחילתו כשר וסופו כשר ורבי
 יוחנן אמר כל מי שנאמר בו היה והיה זון ופרנס אמרו לו והיה
 בתיב והנחש היה ערום מכל הית השדה אשר עשרה יי אלהים
 ויאמר אל האשה ונו' אמר להם אף הוא היה מתוקן לפורענות
 והיה כתיב והיה כאשר נלכדה ירושלם אמר להם אף הוא סימן
 יפה לה שאילולי שנלכדה ירושלם נתכלו שונאי ישראל וליא
 עוד לא שנטלו אפיפסים תם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך
 ודברתינו אומרים כל מי שנאמר בו היה היה רואה עולם חדש
 לפיכך כתיב ומשה היה רועה וינהג את הצאן אחר המדבר
 אמר רבי יוחנן למה היה רודף למדבר לפי שראה שישל נתעלו
 מן המדבר שנאמר מי זאת עולה מן המדבר עילוייה מן המדבר
 והתורה מן המדבר המן וחשלו מן המדבר המשכן מן המדבר
 השכינה מן המדבר הכהונ ומלכו מן המדבר הכאר מן המדבר
 ענני כבוד מן המדבר לפיכ וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא
 אל הר האלהים חורבה אמר רבי שמעון בן לקוניא הלכתי
 צאנו של משה ארבעים יום ולא טעמה כלום כשם שהלך אלוה
 זכור לטוב ויקם ויאכל וישת וילך בכח האכילה והוא ארבעים
 יום וארבעים לילה עד הר האלהים חורבה וינהג את הצאן אחר
 המדבר כשירו שישאל הקרואה צאן כלר במדבר ואף הוא
 נאסף עם הצאן במדבר ואף בשעה שתבע משה צורכיהו לישל
 שאמר לו הקדוש ברוך הוא לך בשליחותי אמ' לו משה הגידה
 לי שאדבה נפשי כמה חיות בהן כמה מעוכרו בהן כמה אנוזים
 התקנת להן כמה רקחים התקנת למעוכרות הגיד לי שארבה
 בפשי השיבו הקדוש ברוך הוא אם לא תדעי לך היפה בנשים
 ביון שהגיע לחורב מיד וירא מלאך יי אליו בלבת אש למד
 בלבת אש כדי ללכבו כשיבא לסיני ויראה אותם אישות של
 יתירא מהם ולמה בלבת אש משני חלקיו של סנה ולמעלה
 שהלב שחוא נתון משני חלקיו של אדם ולמעלה ולמה מתוך
 הסנה ולא מתוך אילן אחר ולא מתוך תמרה אמר הקדוש בה
 כתבתי בתורה עמו אנכי בצרה הם נתונים כשיעבוד ואף אני
 בסנה ממקום צר לפיכך מתוך הסנה שכולו קוצים וירא וחנה
 הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל מכאן אמרו האש של
 מעלה מעלה לולבים ושורפת ואינה אוכלת ושחורה והאש של
 מטה אינה מעלה לולבים והיא אדומה ואוכלת ואינה שורפת
 לפיכך הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל ויאמ' משה אסורה
 נא ואראתי רבי יוחנן אמר שלש פסיעות פסע משה' שמעון
 בן לקיש אמר לא פסע אלא צוארו עיקם אמר לו הקדו ברוך
 הוא בצטערת לראות חייך שאת כדאי שניגלה עליך מיד ויקרא
 אליו יי מתוך הסנה אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה אמרת
 הנני חייך שתבוא השעה ותתפלל על ישראל ומיד אני עונר
 אותך בלשון הזה אז תקרא וייענה תשוע ויאמר הנני וילך
 משה וישב אל יתר חותנו זה שאמר הכתוב בכל עת אהב הרע
 זאח לצרה יולד מי היה זה זה יתרו שקבל למשה שהיה בורח
 מפני פרעה מכאן את למד כל מי שקבל על עצמו לעטר מצוח
 אין אותה מצוח פוסקת מביתו יתרו קיבל לתוך ביתו גואל

שברח מפני השונא מן ביתו עמד שקיבל לטונא שברח מפני
 הגואל והרגו ואי זה זה סיסרא וסיסרא נס כרגליו אל אהל יעל
 אשת חבר הקניז ואמרה סורה אדני סורה אלי אל תירא ותקח
 יעל אשת חבר את יתד האהל ותשם את המקבת בידה ותכא
 אליו כלש ותתקע את היתד ברקתו ותצנח בארץ והוא נרדם
 ויעף וימת וכת' ובני קיני חתן משה לכך נאמ' ואח לצרה יולד
 שני בני אדם קיבלו שני צדיקים ונתברכו בשבילן ולא היה
 להם בנים מתחלה ומשנכנסו לבתיהם נתן להם הקדוש ברוך
 הוא בנים לבן ויתרו לבן איפשר היה לו בן והיתר בתו רועה
 את צאנו אלא שלא היו לו בנים ומשנכנס יעקב לביתו נתברך
 בכנסים ובכנים דכתיב נחשתי וברכני יי בגללך וישמע את
 דברי בני לבן יתרו דכתיב ולכהן מדין שבע בנות איפשר היו
 לו בנים ובנותיו רועות לא שלא היו לו ומשנכנס משה נתברך
 והיו לו בנים דכתיב ובני קיני חתן משה ובשעה שאמ' לו הקדו
 ברוך הוא למשה ועתה לכה ואשלחך אל פרעה אמר לו
 משה רבון העולם איני יכול מפני שקיבלני יתרו ופתח לי את
 פתח ביתו ואני עמו ככן ומי שהיה פותח פתחו להברו נפש
 הוא חייב לו וכן את מוצא באלוה בשעה שהלך אצל צרפית
 האלמנה מת כנר התחיל מתחנן ואומר הגם על האלמנה
 אשר אני מתגורר עמה הרעותה להמתית את בנה וישמע יי בקול
 אלוהו ותשב נפש הילד על קרבו ויהי ילא עוד אלא כל הפותח
 פתח לחבירו חייב בכבודו ויתר מאביו ובאביו את מוצא כשאמ'
 אלוהו לאלישע שאל מה אעשה לך כטרם אלקח מעכך אמר
 לו אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי אמ' לו אלוה אס תראת
 אותי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה והיה המה הולכי
 הלוך והנה רכב איש וסוסי אש ויפרידו בין שניה ואלישע רואה
 והוא מצעק אבי אביו רכב ישראל ופרשיו החלו לאלישע ללך
 אצל אביו ואמו להחיותן כשהחיות בן אכסניא שלו ובגרה של
 שונמית וכן אלוה היה לו להחיות אבותיו כשהחיה בנה של
 צרפית אלא שמסר את נפשו על אכסניא שלי וכן אמר משה
 לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולמים קבלני יתרו ונהג בני
 כבוד אלך שלא ברשותו לכך כתיב וילך משה וישב אל יתר
 חותנו ויאמר יי אל משה במדין מאחר שדבר עמו בסנה חזר
 ודבר עמו במדין הענין צריך היה משלפניו מה כתיב למעלה
 מן הענין ומשה היה רועה והרבה נתיחדו עד שלא באו לעולם
 המות מתוקן היה שיבא לעולם שנאמר וחשך על פני תהום
 זה מלאך המות שמחשיך פני הכריות וכתיב וירא אלהים את
 כל אשר עשה והנה טוב מות וכבר היה מותקן דכתיב והארץ
 היתה תהו ובהו וחשך ולא הביא הקדוש ברוך הוא את המות
 אלץ על ידי הנחש שהיה מותקן שנאמר והנחש היה ערום
 וצפוי היה לפני הקדוש ברוך הוא שאדם עתיד לאכול ממנו
 וימות בעלילה דכתיב כי כיום אכלך ממנו מות תמות אמר לו
 הקדוש ברוך הוא אין זו משל עכשיו שכבר היה מותקן דכתיב
 הן האדם היה עתיד היה המכול לכא לעולם ויתפלט ממנו
 נח ובניו דכתי' נח איש צדיק תמים צפוי היה שצדיק היה עומד
 ועולם מתנהג בו והעמיד לאברהם דכתיב אחר היה אברהם
 עתידיה היו הסדומיים לעמוד והיה איוב מותקן שיבאו על
 ידיו דכתיב איש הישר בארץ עוף עתידין ישראל לימכר מימי
 המן והיה מותקן להם מרדכי שיבצלו על ידיו עתידין ישראל
 לידד להשתעבד במצרים והיה יוסף מותקן להם דכתיב ויוסף
 היה במצרים עתידין ישראל להגאל ממצרים והיה משה
 מותקן להם ומשה היה רועה וילך משה וישב אל יתר חותנו
 זה שאמר הכתוב והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש

ואף משה היה רועה את צאן וינהג את הצאן אחר המדבר להרחיקו מן הגזל אמר לו הקדוש ב"ה נמצאת נאמן על הצאן אבי אמסור לך צאנו שתיבהג שנאמר נחית כצאן עמך כיד משה ואהרן בא וראה שפרסם הקדוש ברוך הוא מעשיו של משה עד שהוא בן שלשה חדשים שנאמר ותצפנהו שלשה ירחים ולא יכלה עוד הצפנו נתנתו בתיבה השליכתו ליאור ותרד בת פרעה לרחוק רבותינו אומרי שירדה לרחוק מגילולי אביו וישראל אומרים שכצטרעה וכיון שפשטה ידה לאותו צדיק נתרפאת ותשלח את אמרתו שנמשכה ונתתהו נשלחו והביאתו אצל המצריות להניק אותו ופסל את דריהן והרי מותר היה להניק שכך שנינו בת ישראל לא תניק בנה של נכרית אבל נכרית מניקה בנה של ישראל ברשותה אוכלת מתחת ידיה ומניקתו אמר הקדוש ברוך הוא עתיד פה של צדיק זה לרבר עמי למחר המצריות אומרי זה שהוא מדבר עם השכינה אבי הניקתיו לפיכך פסל את דריהן ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה והנה ילד בוכה אלא נער שהיה ילד וקולו כנער שכן הוא אומר והנער שבוא משרת את יי והיתה בת פרעה מבקשת ומחבקת ומחבבת אותו ולא היתה מוציאתו מפלטרין של מלך ולפי שהיה יפה היו הכל מתאוין לראותו מי שהיה רואהו לא היה מעביר מעליו והיה פרעה מחבק ומנשקו והוא נוטל כתריו מעל ראשו ומשליכו מה שעתידי לעשות לו כשהוא גדול וכן הקדוש ברוך הוא אומר לחידם ואוציא את מתוכך היא אכלתך וכת פרעה מגדלת מי שעתידי לפרע מאביר ומאוצו ואף המשיח שעתידי לפרע בן עשו ומאדום הרשעה שם עמהם גדל במדקא כתיב שם ירעה עגל ושם ידבק וכלה סעיפיה והיה משה כפלטרין של פרעה עשרל שנה ויש אומרים ארבעים שנה וארבעי במדין וארבעי במדבר ויש אומרים עשרים בבית פרעה וששים במדין ומנין את למד שלא עשה בבית פרעה אלא עשרים שנה שבשעה שניצל אותן שני אנשים עברים אמר לו אחד מהם מי שמך לאיש ועדין אין אתה איש שהיה פחות מכן עשרים והיה בימים ההם ויגדל משה וכי אין הכל גדילין האדם והבהמה והחיה והעוף כולן גדילין אלא שהיה גדיל שלא כדרך העולם ויצא אל אחיו שתי יציאות יצא אותו צדיק וכתבן הקדוש ברוך הוא הרי אתה ויצא ביום השני הרי שנים וירא בסבלותם מהו וירא שהיה רואה ובוכה בסבלותם ואומר הכל לי עליכם מי נתן מותי עליכם שאין לך קשה ממלאכת הטיט והיה נתן כתיביו מסייע לכל אחד ואחד מהן לכך כתיב וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי כי היה איש מצרי אביו של מנרף שנאמר והוא בן איש מצרי מכה איש עברי בעלה של שלומית בת דברך כיצד היה אותו נובש עשני על מאה ועשרי אנשים והיה מוציא אותן למלאכתן לקריאת הגבר ומתוך שהיה רגיל להוציאן היה נכנס ויוצא לבתיהן ראה לשלומית שהיתה יפת תואר שלומית מכל מום נתן עיניו בה עמד בשעת קריאת הגבר והוציאו מבתו והזיר אותה מצוי וכא על אשתו והיא סבורה שהוא בעלה חזר בעלה מצא המצוי ויצא מן הבית שאל אותה אמר לה שמא נגע בך אמרה לו הין וסבורה הייתי שאתה הוא כיון שידע הנוש שהרגיש בו חזר לעבודת פרך והיה מוכר אותו ראה משה ברוח הקדש מה עשרה באשתו והיאך הירד מכהו אמר לא דייך שאת מענה את אשתו אלא אתה מכהו ויפן כה וכה מהו ויפן כה וכה ראה שעניה אשתו והיה חוזר ונכחה את בעלה וירא כי אין איש שהוא הייב מיתר ויך את המצרי במה הכהו יש אומרים המגריפה של טיש נטל והוציא

את מהו ויש אומרים הזכיר עליו את השם והרגו וישמנהו בחול אמר לישראל אתם משהוין בחול שהחול אדם נוטלו מכאן ונתתו בכאן ואין לו בת קול לא יצא דבר זה מפיכם לכך כתיב וישמנהו בחול ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים מי היו דתן ואבירם והם שאמרו נתנה ראש ונשובר מצרימה והן שהימרו על ים סוף והן אנשים שהתירו מן המן דכתיב ולא שמעו אל משה והם היו במחלקתו של קרח שנאמר הוא דתן דאבירם שהן עבדו ברשתתן מתחילה ועד סוף ויאמר לרשע למה תכה רעך למה תכה רשע כמותך ויאמר מי שמך לאיש ועדין אין אתה איש ותרצה להיות שר ושופט עלינו הלהרגני אתה מבקש אין אומר כן אלא אתה אומר מכאן את למד ששם אמר על המצרי והרגו וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר אמר להם יש ביניכם לשון הרע והיאך אתם דאויין לגאולתי וישמע פרעה את הדבר הזה טעמו דתן ואבירם והלשינו עליו לפיכך ברח לבדין ועשה שם ששים שנה והיו ראויין ישראל לגאולת המיד ובקש להרגו את משה ויברח משה מפני פרעה ועלו את משה לבימה ובקש פרעה להרגו ועשה הנה לפרעה אילים ולסנגין חרשין ולספקלטרין עורים וברח משה מפני צרעה מנין אמר רבי יוחנן שכשעה שאמר משה לא איש דברי אנכי השיבו הקדוש ברוך הוא מי שם פה לאדם שאמר פרעה כפינו הביאו את משה לבימה להורגו או מי עשאו אילים או חרש בני עשה הסנגין חרשין או ספקלטרין עורים או מי עשאך פקח שתכרח מפני פרעה הלא אנכי יי וישב בארץ מדין וישב על הבאר קלט דרך אבותיו שלשה כודוהו להן וזגיתן מן הבאר יצחק יעקב ומשדו יצחק ויצחק בא מבוא באר לחי ויעקב זירא והנה באר בשדה וגומ' ומשה וישב על הבאר ולכהן מדין דנו כל שכחו של אותו צדיק להיות הולך לו אצל עובדי עבודה זרה הקדוש ברוך הוא מקנא לעבודה זרה והיאך הולך למשה למקום עבודה זרה אלא יתרו כומר היה לעבודה זרה ולעולם עובד זרה בסורה בפני עובדיה ויתרו רואה חרטמין שלה ונוסר עליהן והרחר לעשות תשובה עד שלא יבוא משה וקרא לכל בני עירו ואמר להן עד עכשיו הייתי משמש אתכם עכשיו אני זקן בחרו לכם כומר עמד והוציא כל תשמישי עבודה זרה וכתב להם עמדו הם ונידוהו שלא יזדקק לו אדם ולא יעשו עמו במלאכתו ולא ידעו את צאנו ובקש מן הרועים לדעות לו את צאנו ולא קבלו ולפיכך היו יציאות בנותיו לרעות שנאמר ולכהן מדין וגו' ויבאו הרועים ויגרשו והוא היה כהן מדין רב שבמדין היאך יגרשו אלא ללמדך שבודוהו וגרשו את בנותיו כאשה גרושה מאישה וכמו דאת אמר ויגרש את האדם ויקם משה וישיען כמה דאת אמר צעקה הנעררה המאורשרת ואין מושיע לה ותבאן אל רעול אביהן ותאמרן איש מצרי הצילנו זכי בדמות איש מצרי היה משה אלא אלתי איש מצרי שהרג משה היאך נכנס למדין ויאמר אל בנותיו ואוי אמר להם סימן זה שאתן אומרות שדלר והשקרה זה מבני בניו של אותן שעמדו על הבאר שהבאר מכרת את ארוניה קידאן לו ויאכל לחם שמא ישא אחת מכן שאין אכילת לחם האמור כאן אלא אשה שנ לא ידע אתו מאמה כי אם הלהם אשר הוא אוכל וכך הוא אומר ולהם כתרם ינעם וכן הוא אומר עד כבר להם באשת איש ויואל משה לכתב ואין ויואל לא שבועה וכן ויואל שאול את העם ולמה נשבע שלא יעשה לזכמו שאמר לכן אם תענה את בנותי אמר הקדוש ב"ה משה הצדיק נחן נפשו על בני וברח למדין ויעשה גואלם לפיכך כתיב ומשה היה רועה והיה רועה והגיע הקץ שיגאלו אלא שלא היה כידם מעשים שכן נתחומא

ומנין שהן תיקרתן של עולם שכן אמר ישעיה שבע אלי יעקב
וישראל מקוראי

ואלה

שמות ואין השמות לישראל את מוצא שהקדו
ברוך הוא קרא להן שמות נתן בן לאברהם
ואמר לו וקראת את שמו יצחק / יוד עשרת צדי תשעים ודת
שמנה קוף מאה הרי מאתים ושמנה מאתים ועשר שנים עשו
ישראל במצרים אף על פי שאמר לאברהם ועבדום ועבדו אותם
ארבע מאות שנה אמר לוכי גר יהיה זרעך משהיה לך זרע /
התחיל הקדוש ברוך הוא מונר משנולד יצחק ושמנת ימי
המילה שהוא התחיל במילה תחלה שנאמר וימל אברהם את
יצחק בנו כן שמנת ימים / לפיכך קרא הקדוש ברוך הוא שם
ואף יעקב הקדוש ברוך הוא קרא לו שנאמר ואחרי כן יצא אחיו
ויזו אותה בעקב עשו ויקרא שמו יעקב / ארבע אותיות בן
כנגד ארבע עטרות שבניו מעשרין להקדו ברוך הוא יוד כנגד
עשר דברות עין שבעים כנגד שבעים זקנים קוף מאה כנגד
היכל שבנו לבוראן שנאמ והיכל מאה אמה / בית שנים כנגד
שתי הלחות ובביל יעקב בגאלו ממצרים שנאמר ועמידה
לישראל לחוק ואילו יעקב לא נפדה אברהם מן הכבשן שנ
לכן כה אמר יי אל בית יעקב אשר פדר את אברהם אבל עשו
אביו ואמו קראו לו שם וקראו שמו עשו עליו נאמר זכרו אכר
מני ארץ ולא שם לו על פני חוץ / ויפת יוסף וכל אחיו ואף על
פי כן ובני ישראל פרו וישרעו רבי ינאי אומר כל אחת ואחת
יולדת ששה בכרם אחת ויש אומרים שנים עשר דכתיב פרו
שנים וישרעו שנים וירבו שנים ויעצמו שנים במאד מאד שנים
ותמלא הארץ אותם הא תרי עשר / ורבי יונתן אמר ותמלא
הארץ מילאו את הארץ כחושים של קנים כיון שראו המצרים
כך חידשו עליהן גזירות / ויקם מלך חדש וכי חדש היה אלא
שהחדש גזירות פורענו עליהן / דבר אחר ויקם מלך חדש והלא
הוא פרעה אלא שאמר לו המצרי כוא ונידונו לאומה זו אמר
להן שוטים עד עכשיו אנו משלהם והיאך ניזדווג להן אילו י
יוסף לא היה לנו חיים כיון שלא שמע להם חוריהו מכסאו
שלשה חדשים עד שאמר להם כל מה שאתם עושין הריני
עמכם והעמידוהו / לפיכך כתיב ויקם מלך חדש / אמר הגביא
בוי כגדו כי בניי זרים ילדו עתה יאכלם חדש ללמדך כשמת
יוסף הפרו ברית מילה אמרו נהיה כמצרי כיון שכן הפר הקדוש
ברוך הוא את האהבה שהיה אהבין אותו שנאמר הפך לבס
לשנא / עמר מלך חדש וחידש עליהן גזירותיו לכך כתיב ויקם
מלך חדש / וכי לא היה מכיר את יוסף שהוא אומר אשר לא
ידע את יוסף / משל לאחד שרגם איקונין של דוכוס אמר המלך
התיוו את ראשו עכשיו שלמחר עושר בי כך וכך / כך פרעה
עכשיו לא ידע את יוסף למחר הוא אומר לא ידעתי את יי
הבה נתחכמה / לו חירף כלפי למעלה אמר להן הקדוש ברוך
הוא וכאשר אתם מענין אותן כן ירבה וכן ופרך כל זמן שישראל
בידידת התהונדה הן עולין ראה מה כתיב ונלחם בנו ועלה
מן הארץ / אמר דוד כי שחרר לעפר נפשנו דבקה לארץ
בסנינו מה כתיב שם קומרו עזרתה לבנו ופרנו למען הסודך /
ומשה היה רועה זה שאמר הכתוב כל אמרת אלוה צרופה
מגן הוא לכל / החוסים בו / אין הקדוש ברוך הוא נותן גדולה
לאדם עד שבדקו בדבר קטן ואחר כך מעלהו לגדולה בוק
לדוד כצאן מה עשרה דוד הולין למדבר להרוחק מן הגזל
שכן אליאב אחיו אומר לו על מי נשטתי מעט הצאן החנר
במדבר אמר לו הקדוש כה נמצאת נאמן כצאן בא ורעה את
צאני מאחר עלות הביאו ורעות ברוד עבדו ובישראל כהלתו

ואף

אפיך ויו נודרות ואומרות יחא לי בן הגזן למלכו ואני נודתי
יהא לי חכם ממולא בתורה והגזן לכביאות ומכה ומיסרת ואומ
אל למלכים למואל אל למלכים שתויין / מה לך אצל מלכים
שתויין וינ ומשתכרין ואומר למואל ולרחנים אי שכר מי
שרוי עולם גלויים לו ישתה ויין וישתכר ולפי שייסרתו לפיכך
יחכם מכל האדם / את מוצא שלש מתנות טובות נתן הקדוש
ברוך הוא לישראל ולא נתן אותם אלא על ידי יסורין התורה
וארץ ישראל והעולם הבא / תורה דכתיב אשרי הגבר אשר
תיסרנו ייה ומתורתך תלמדנו / ארץ ישראל דכתיב וידעת עם
לבבך כי כאשר יסר איש את בנו יי אלהיך מיסרך / מהכתיב
אחריו כיוי אלהיך מכיאך אל ארץ טובה / העולם הבא דכתיב
כי גר מצוה ותורה אור דרך חיים ותוכחות מוסר וכל המייסר
את בנו מוסיף הן אהבה על אביו והוא מכבדו דכתי יסר בנך
והיחך ויתן מעדני / לנפשך הוי ואוהבו שחרו מוסר / דבר אחר
ואלה שמות זה הוא שאמר הכתוב כשמך אלהים כן תהלתך
על קצוי ארץ ערק מלאה ימינך / מלך בשר ודם מקלסין אותו
שהוא גבור והוא חלש מקלסין אותו נאה והוא כעור מקלסין
אותו רחמני והוא אכזרי והקדוש כה בכל מה שהוא מתקלם
הוא יתר האל הגדול הנכור והנורא אמר דוד מי ימלא נבורות
יי ישמע כל תהלתו / אמר היסופר לו כי אדבר אם אמר איש
כי יבלע באו אנשי כנסת הגדולה ואמרו ויברכו שם כבודך
ומרום על כל ברכה ותהלה / אמר רבי יוסי בר חנניה יש בני
אדם שמותיהן נאין ומעשיהן כעורין שמותיהן כעורין ומעשיהן
נאין שמותיהן ומעשיהן כעורין שמותיהן כעורין ומעשיהן
נאין / שמותיהן נאין ומעשיהן כעורין אבשלום אב לשלום ובא
לא פילגיטי אביו עשו עושה רצון עושי ומעשיהן רעים / שמותיהן
כעורין ומעשיהן נאין אלו אנשי כנסת הגדולה בני ברקום
בני סיסרא והם בנו בית המקדש / שמותיהן ומעשיהן כעורין
נחבי בן ופסי / שמותיהן ומעשיהן נאין אלו השבטים ראובן
שמעון ולוי

ואלה

שמות אבר רבי אבהו כל מקום שנאמר אלה
פסל את הראשונים / וכל מקום שנאמר ואלה
מוסיף על הראשונים שבה אלה תולדות השמים והארץ פסל
בתוהו ובוהו ובענין זה אתה פותר כולם ואף כאן ואלה שמות
מוסיף שבה על הראשונים הבאים מצרימה וכי היום באים והלא
ימים הרבה מי שכאן אלא כל ימים שיוסף קיים לא היה עליהם
משאי של מצרים מת יוסף נתנו עליהם משואי לפיכך כתיב
הבאים כאילו אותו יום נכנסו למצרים / את יעקב כל אלו
מכוחו של יעקב / איש וביתו אמה רב הונא מלמד שלא ירד
למצרי עד שמנה לפרץ והצדון זה בן שנה וזה בן שתי שנים
וזיוג להם נשים איש וביתו באו / דאוכן שמעון כל השבטים
לשם נאולת ישראל נקראו / דאוכן על שם ראו ראיתי את עני
עמי שמעון ושמע אלה את נאקתם / לוי ונלו גוים רבי אל יי
יהוד אודך יי כי אנפת ביי ששכר יש שכר לפעלתך / בולין בנה
בניתי בית זכור לך בנימן נשבע יי במינו דין וגם את הנני אשר
יעבדו דין אנכי נפתלי נופת לי נופת תטופנה שפתותיך כלתי
גד והמן כזרע גד / ואשר ואישרו אתכם כל חגוים / אמר רבי
יהושע דסכנין בשם רבי לוי אין שמותיהן של שבטי שיון בכל
מקום אלא פעמים שזה מקדים לזה והוא מקדים לזה / ולמה
כן שלא יאמרו בני נבירות תחלה ובני השפחה אחרוני וללמדך
שלא היו גדולים אלו מאלו / דבר אחר למה מקדים אלו לאלו
לפי שהן תיקרתן של עולם והמתקן תיקרה כראוי נותן עיבה
של תיקרתו הוה בעד ראשה של אחות לפיכך מקדים אלו לאלו

ואף

שמות

ואלה

שמות זשה חושך שבטו שונא בנו
 ואוהבו שחרו מוסר בנוהג שבועלם
 אדם שאומר לו עלר הכה את כנך
 יורד עמו עד לחיו ומה תלמוד לומר חושך שבטו שונא בנו
 ללמדך שכל המונע בנו מן המדרות סוף בא לתרכות רעה
 נשונאחו שכן מצינו במשמעאל שהיר לו נענעין על אברהם
 אביו ולא ירדהו ויצא לתרכות רעה וזכאו אברהם והוציאנו
 מביתו ויקם מה עשה ישמעאל כשהיה בן חמש עשרה שנה
 התחיל להביא צלם מן החוץ והיה משחק בו ועובדו כמו שראת
 אחרו מיד ותרא שרה את בן הגר המצרים אשר ילדה לאברהם
 מצחק ואין צחוק האמור כאן אלא עבודה וזה שכאם וישב העם
 לאכול ושתה ויקומו לצחק מיד ותאמ' לאברהם גרש האמה ונג'
 שמה ילמד בני אורחותיו מיד וירע רדבר מאד בעיני אברהם
 ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך וגומ' כל אשר תאמר
 אלך שרה שמע בקולה מכאן את לבו שהיה אברהם שפל לשרה
 בבניאות מיד וישכס אברהם בכקר ויקח לחם וחמת מים וגומ'
 ללמדך שהיה שונא לישמעאל על שיצא לתרכות רעה ושלחן
 ואת הגר אשתו ויקם וגורדן מביתו על כך וכי תעלה על דעתך
 שאברהם שתינו ונאברהם כבד מאד במקרה וככסף וכוהב היה
 משלח אשתו ובנו וגורדן מביתו בלא כסות בלא מזון בלא כסף
 לא ללמדך כיון שיצא לתרכות רעה לא נפגה עליו אם כן מהו
 וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו שיצא לתרכות
 רעה את מוצא כשגדל ישמעאל ישכ בפרשת דרכי והיה מלסטי'
 את הבריות שכ והוא יהיה פרא אדם ידו בכל כיוצא בו ויאחב
 יצחק את עשו לפיכך יצא לתרכות רעה עד שלא רדהו לבנו
 ששיגבו חמש עבירות עבר עשו הרשע באתו היל' בא על גערה
 מאורסה והרג את הנפש וכפר בתחיית המת' וכפר בעיקר ושט
 את הבכורה וכהן מן הפסוק ומגזירה שיה ועוד שתאב מיתת
 אביו ובקש להרוג את אחיו שב יקרבו ימי אבל אביו ואהרגה את
 יעקב אחי וגרם ליעקב לברוח מאכותיו והלך אף הוא אצל
 ישמעאל ללמוד ממנו תרכות רעה ולהוסיף וכיוצא בו דוד שלא
 יסר לאבשלום ולא רדהו בא לידי תרכות רעה ובקש להרוג
 את אביו ושכב עם עשר פלגשיו וגרם לו ללך יחף והוא בוכה
 וחפיל מישראל כמה אלפים וגרם לו דברים קשים הרבה שאין
 להן סוף דכתיב מומור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו מה

כתיב אחריו יי מה רבו צרי רבים קמים עלי וקשה תרכות רעה
 יתר ממלחמות נוג ומגוג דאלו במלחמת נוג ומגוג כתיב למה
 הגשו גוים ולא כתו יי מה רבו צרי וכיוצא כרעשה דוד כאדוניה
 ולא רדהו כיסורין ולא נער בו ולפיכך יצא לתרכות רעה דכת'
 ולא עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית וגם הוא טוב תואר
 מאד ואותו ילדה אחרי אבשלום והלא אבשלום בן מעכת
 ואדוניה בן חגית ומהו ואותו ילדה אחרי אבשלום אלא מתוך
 שיצא אבשלום לתרכות רעה ולא רדהו אביו וכתיב כאדוניה
 ולא עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית ויצא אף הוא
 לתרכות רעה לפיכך כתיב ואותו ילדה אחרי אבשלום היו אומ'
 חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שחרו מוסר זה אברהם שייכר
 את יצחק ולמדו את התורה והרדיו כדרכו דכתיב באברהם
 עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת' מצותי חקותי
 וכתיב אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק
 ללמדך שהיה דומה לאביו בכל דבר בניו בחכמ' ובכח ובעושר
 ובמעשים טובים תדע לך שבשעת עקידתו בן שבעה ושלשים
 שנה היה ואברהם זקן ועקדו וכפתו כשהו לא נמנע ולפי' ויתן
 אברהם את כל נגו' וזלבו הפלגשים נתן אברהם ונגו' וזרחיקו
 מישמעאל הוי ואוהבו שחרו מוסר כיוצא בו ואוהבו שחרו מוסר
 זה יעקב שלמדו יצחק אביו תורה ויסרו בבית תלמוד ויעקב
 איש תם ויטב אהלים ולמד מר' שלמד מאביו ואחר כך פירש
 מאבותיו ונטמן בבית עבר ללמוד תורה לפיכ' זכה לירש ארץ
 ישראל דכתיב וישב יעקב בארץ מגורי אביו אף יעקב אבינו
 יסר את בניו וירדה אותם ולמדם דרכיו וארחותיו שלא היה
 בהם פסלות מן מה שקראו בענין ואלה שמות בני ישראל את
 יעקב איש וביתו ראובן ושמעון השון כולן הכתוב ליעקב הוי
 ואוהבו שחרו מוסר כיוצא בו ואוהבו שחרו מוסר זו בת שבע
 הצדקת שיסרה את שלמה בנה דכתיב דברי למואל מלך משא
 אשר יסרתו אמו אמ' רבי יוסי בר חנניה מהו משא אשר יסרתו
 מלמד שכפפתו בת שבע על העמוד ומכה אותו בשבט ומיסרו
 ומה היתה אומ' לו מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי מה ברי
 אמרה לו הכל יודעין שאביך ירא שמים עכשיו יאמרו אם תצא
 לתרכות רעה יאמרו אתה ברי ואני גרמתי לך ומה בר בטני כל
 גשו אביך כיון שמתעבדות אינן רואות פני המלך ואני דרקותי
 ונכנסתי כדי שיתא לי בן מלוכן ומורדו ומה בר נדרי כל גשו

אביך

מפירותיה למלכים ומשפירין דכריהם ואם יש בלבם עליהן
 מתרצין: כן פורת שעל ידי פירות נתגדל בנימן זאב ישראל ושה
 כי לא יעשה יי אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאי
 בראשונה היה הסוד ליריאו שנאמר סוד יי ליריאו חזר נתנו
 לנביאים כי לא יעשה יי אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו
 הנביאי כל מה שהיו הצדיקים עושין כרוח הקדש עושין יעקב
 שבירך יהודה המשיחו כאריה שנאמר גור אריה יהודה ומזוגג
 כנגד מלכות בבל שנאמר בה קדמותא כאריה ודניאל הנביא
 מישאל ועזריה מזדווגין לה וליוס מזדווגין כנגד מלכו הרשעה
 אמר רבי שמואל בר נחמן מסורת אגדה היא שאין עשו נופל
 אלא ביד בני בנייה של רחל שנאמר אם לא יסחבום צעירי הצאן
 משה ויון שבט לוי כנגד מלכות יון בני השמונאי שהן מלוי לוי
 שבט שלישי וזו מלכו שלישי לוי שלישי אותיות יון שלש אותיות
 זה מקדים פרים וזו כותבת בקרן השור אין לבני חלק באלהי
 ישראל אלו מדובין ואלו מעושין משה ראה אותן וברכן ברך יי
 חזרו מקוש לבנימן כנגד מלכו מדי שמרדכי פורע ממנה שהוא
 משבט בנימן וכתו במלכות מדי וארו חיוא אחרי תניבא דמיא
 לדוכ שהקישיר כנגד שבט בנימן שנמשל בזאב בנימן זאב
 יטרף מה זאב חושף כן שבטו שכן הוא אומר וראיתם והנה אם
 יצאו בנות שילו לחול במחולות ויצאתם מן הכרמים וחטפתם
 הרי כשם שהזאב חושף כך בנימן וכן בשופטים באהוד ועש
 לו אהוד חרב וזה שתי פיות שהיא אוכלת בשני עולמות שהיה
 עוסק בתורה שכתו בה חרב פיפות שזכה בעולם הזה ולעולם
 הבא כנס אצל עגלון אמר לו דבר כתר לי אליך המלך ויקם
 מעל הכסא אמר לו הקדוש ברוך הוא הולקת לי כבוד ועמדת
 מעל הכסא חייך אני מעמיד מבתך כן שישב על כסאי ואי זו זו
 זו רות המואביה כיון שעמד שלמרה וישב שלמה על כסא יי
 למלך מדי כתיב באהוד וישלח אהוד את יד שמאלו ויקח את
 החרב מעל ירך ימינו ויתקעה בכטנו וישלח אהוד את יד שמאלו
 בכקר ואכל עד ויתקעה בכשרו לערב יחלק שלל מדבר בארצו
 בנימן זאב יטרף מדבר בארצו שהיא מבכרת פירותיה לפיכך
 בכקר יאכל עור ולערב יחלק שלל זו בית א המלקשת פירותיה
 בנימן יטרף מדבר בשאול בכקר יאכל עד ושאו לכו המלוכ
 על ישראל וילחם סביב ככל אויביו במואב ובבני עמון ונומי
 ולערב יחלק שלל וימת שאול ושלשת בניו ונשא כליו הוי
 ולערב יחלק שלל בנימן זאב יטרף מדבר באסתר המלכה
 בכקר יאכל עד ויבא המלך והמן לשתות ולערב יחלק שלל
 ויתלו את המן מה כתיב אהריו ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש
 לאסתר את בית המן בנימן זאב יטרף מדבר בקרבנות בכקר
 יאכל עד את הכבש אחר תעשה בכקר ולערב יחלק שלל ואת
 הכבש השני מדב במזבח אמה אחת ויה מן המזבח בתוך חלקו
 של בנימן ואף על פי כן לא היתה האש זה מתוך חלקו לקיים
 מה שנאמר חופף עליו כל היום כל אלה שבטי ישראל שנים
 עשר אבל להלן שנים עשר נשיאים ואלו שבטים על סדרו של
 עולם שתיים עשרות שעות ביום ושתיים עשרה שעות בלילה
 המזלות החדשים לפיכך כל אלה שבטי ישראל שנים עשר
 אמ רבי יוחנן וכי שנים עשר שבטי הן והלא כבר נאמר אפרים
 ומנשה כראובן ושמעון ויהן ארבעה עשר אלא כשלוני נמנרת

עמהן אינן נמנין עמו וכשאין לוי נמנרת עמהן אפרים ומנשה
 נמנין שבט אחד מנין שכן כתיב לבני יוסף לאפרים אלישמע
 למנשה הוי כל אלה שבטי ישראל שנים עשר לא פחות ולא
 יתר ואפילו רבקה ראתה אותן שנים עשר דכתיב ויאמר יי לה
 שני גוים בבטנך הרי שני ושני לאמי ממעיך יפרדו הרי ארבעה
 ולא מלאום יאמץ הרי ששה ורב יעבוד צעיר הרי שמנה והנה
 תומים הרי עשרה ויצא הראשון ואחריכן יצא אהיו הרי שנים
 ואית דמיתי לך מהכא למה זה בנימטריא שנים עשר כיון
 שנתרצצו הבנים במעיה אמרה כך אני מצטערת בשנים עשר
 שאמר לי הקדוש ברוך הוא שנים עשר עתידין לעמוד ממני
 ותאמר אם כן למה זה אנכי והוא אשר דבר להם אביהם וגו'
 בירך אותם אין כתיב כאן לא בירך אותם למה לפי שנתן ליהודה
 גבורתו של ארי וליוסף גבורתו של שור ולנפתלי קלות איל
 וזרן נשיכתו של נחש תאם שזה גדול מזה הרי כללן באחרונה
 איש אשר כבכתו בירך אותם לפי שהלך להם את הארץ ונתן
 ליהודה ארץ שהיא עושה שעורים ולבנימן ארץ שהיא עושה
 חטים אף על פי כן כללן אלו באלו שיהו אוכלין אלו משל אלג
 הוי והוא אשר דבר להם אביהם והוא אשר דבר אליהם אין
 כתיב כאן אלא להם והוא עתידי נביא לברך אתכם כיוצא בו
 ומקום שפסקתי אני יתחיל לברך וכך עשה משה והוא הכריח
 אשר ברך משה אמר להן אומר אני לכם איבתי בניעות לכם
 הברכות והאלו משעה שתקבלו את תורתו שנאמר והוא התורה
 אשר שם משה וגו' ואף במוח שחתם יעקב פתח להם משה אמר
 משה מזקנים אתכונן יצחק כשברך יעקב אמר לו ואל שדי
 יברך אותך כמה חתם בסוף ברכתו בקריאה ויקרא יצחק את
 יעקב ויברך אותו ויצוהו ויעקב כמה שפסק אביו משם התחיל
 ויקרא יעקב אל בניו וחתם בו זאת אשר דבר ומשרת כשבירך
 את השבטים התחיל ממקום שפסק יעקב והוא הברכה במד
 חתם כאשר יקרא ישראל ואף דוד כשהתחיל בשירה פתח ממקום
 שפסק משה אשרי האיש הוי מזקנים אתכונן דבר אחר והוא
 אשר דבר ויצו אותם ויאמר אליהם אני נאסף אמר להם אם
 זכותם נשפלתם בעצמי ואם לאו משאני מסתלק אצל אבותי
 אני חורף וכיון שנסתלק מיד ויעשו בניו לוכן כאשר צוה מה
 עשו חטו אותו והעלו אותו מה כתי' שם ויבאו עד גורן האשר
 אשר בעבר הירדן וכי יש גרן לאשר אלא אלו הכנעניים שנטלו
 כתריון והקיפו ארונם כגורן הוצר שמקיפין אותו כאשר רבי
 אליעזר אמר כיון שראו ארונם של יעקב התירו אזווי מתניהם
 וחלקו לו כבוד רבי שמואל בר נחמן אמר קשרי כתיפותיהם
 התירו רבי אומר באצבע הראו את הארון ואמרו אבל כבר זה
 למצרים לפיכך נתן להם הקדוש ברוך הוא גורן כגורן האשר
 ויעשו לאביו אבל שבעת ימים מכאן שאכל שבעת ימי רבותי
 אומרים מהכא ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים ולמה
 אבל שבעה כנגד שבעת ימי המשתה אמר הקדוש ברוך הוא
 בעולם הוצר נצטערתם על הצדיק באבלי שבעת ימים לעתיד
 לבא והפכתי אבלם לששון ונחמתי ושבתים מיגונם ואנחם
 ציון וחרבותיה שנאמר כי נחם יי ציון נחם כל חרבותיה וישם
 מזכרה כערן וערכתה כגן יי ששון ושמחה ימצא בה תנודת
 וקול זמרה

נשלם ספר בראשית בעזרת האל שוכן מעונה

זכו ישראל להיות קורין שמע כיצד כשהיה יעקב מסתלק מן העולם הרהר בלבו ואמר אברהם אבי הוליד יצחק וישמעאל יצחק אבי הוליד אותי ועשו שבא אבי יש במשתי פסלות כיון ששמעו כך אמרו כולן בפה אחד שמע ישראל יי אלהינו ה' אחד ושמעו אל ישראל אביכם / ראובן בכורי אתה בכוורי טפה ראשונה שלי שעשיתי בן שבני שנה אפילו קרי לא ראיתי בכורי את דומרי לוי יתר שאת ויתר עז / ג' כתרם היו בירך כהונה מלכו ובכורה שאת זו כהונה וישא אהרן את ידיו עז זו מלכות ויתן עז למלכות יתר בכורה שהיא שני חלקים לתת לו פי שנים ואיבדת אותם מי גרם לך / פחו כמים לפיכך אל תותר מהו פחו נוטריקון רבי אליעזר אומר פחות חשאת זביתר רבי יהושע אומר פחות חסכת עול מצוארך זעתה מן החטא רבי היה מסרס את התיבה וזעתה חרות פרוח חטאך פחו פיסעת על דת חללת בכורתך זר נעשית / כמים / מהו כמים אדם אם יש בידו קיתון של מים ונשפך אין משייר בו כלום אבל יש בו שמן או דבש משייר בו לכך נאמר כמים א תותר כי עליה משככי אביך עולית משככי אביך אימתי בשעת דרואים המעט קחתך את אישי לכן ישכב עמך / חיללת יצועי עלה תהיה מרוחק עד שיבוא משה שכתוב בו ומשה עלה אל האלהים ויקרבך יאמר לך יחי ראובן ואל ימות יצא ראובן אזניו מקטפות התחיל קורא לשמעון וללוי אחים אחי דינה ולא אחי יוסף שהם מכרוהו אר: שמלאי בראובן כתיב למען הציץ אותו מידם הרי שלל הירב במכירת יוסף ואף יהודה אמר להן מה בצע כי נהרוג וארבעה אלו היו גדולים נמצאת למד ששמעון ולוי מכרוהו שבשעת שידורו למצרי נתן עיניו בשמעון ויקח מהם את שמעון ויאסור אותו לכך קרא לשניהם פה אחד שמעון ולוי אחים / כלי חמס אמר להן כלים שבידיכם חמוסין גזולין הן לעשו שנאמר לו על חרבך תחזיר כלים של חמס ואין חמס אלא עשו מחמס אחיך יעקב תכסך בושח ונכרת לעולם / מכרותיהם / לשון יוני הוא שקוראין לחרות מכירין ויש אומרים מכרותיהם מגורותיהם כמה דאת אמר מכרותיך ומולדותיך / בסודם אל תבא נפש בשעמד זמרי ויעשה ככובי אל יזכר נפשי בהם וכן הוא אומר ושם איש ישראל המכה זמרי בן סלוא כינה שמו ושם אביו ובכל ישראל לא היו שמות אלו בקהלם אל תחד כבודי כשיקהל קרח את כל העדה לחלוק על משה אל תחד כבודי אל יתחור כבודי בהן אלא יקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ולא אמר בן יעקב הריכן יזכר שמי על הדוכן ואלה העמודים ובניהן הימן בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל / כי באפס הרגו איש וכי איש אחד הרגו והלא ויבאו על העיר בשח ויהרגו כל זכר אלא שנחשבו לפני הקדוש ברוך הוא ולפניהם כאיש אחד וכן הוא אומר הן גוים כבר מדלי לשון יוני קוראין לאחת הן וכן הוא אומר והכית את מדון כאיש אחד כיצא בו סוס ורוכבו רמה בים / ארור אפס לא קלל אלא לאפס הויאך אני אוכל / לקללם אהלם כיעקב ארבעה ועשרים אלה נפלו משבט שמעון על מעשר זמרי ואלמנותיהם עשרים וארבעה אלה חלקם שני אלה לכל שבט ושבט שבא אהלם כיעקב וכל מי שמסבב על הפתחים משבט שמעון אמר הקדו ברוך הוא אף לוי יהא מסבב מה עשה האכילן פרוכתו בנקיות ונתקיימה נבואת יעקב שנתן לו אחד מעשרה והוא מסבב על הגרנות ואובל תנו חלקי לפיכך אהלם כיעקב חדי שמעון ולוי יצאו פניהם מכורכמות התחיל קורא יהודים אתה יהודים אחיך אמר לו אתה הודית במעשרה תמר יהודים אחיך להיות עליה מלך יודך בעורף אויבך זה דוד שעמד ממנו ואויבתה לוי עורף וישתחוו לך בני אביך יצחק אמר ליעקב

בני אמך שלא חיתה לו אשה אחרת אלא רבקה יעקב שהיו לו נשים הרבה אמר ליהודה בני אביך / גור אריו יהודה מטרף בני עליה מטרף בני יוסף / עליה שאמרת מר בצע כי נהרג / מטרף בני עליה מטרף תמר הצלת נפשות ארבע מן המיתר תמר ושני בניה ועצמך אמר לו הקדוש ב'ה אתה הצלת ארבע נפשות מן השריפה שכך נסקתה הוציאהו ותשרף אבי אציל מבניך ארבעה דינאל חנניה מישאל ועזריה מן הכבשן קרא ליהודה ארבע שמות גור אריה כרע שכב כארי וכלבא / לא יסור שבט / זה כסא מלכות כסאך אהים עולם ועד שבט מישור שבט מלכותך ומחוקק מבין רגליו כשיבא אותו מלך שהמלכו שלו שכתוב בו ברגלים הרמסנר עטרת גאות שכורי אפרים / עד כי יבא שילו שהמלכות שלו ולו יקחת עמי יקחא שני עמים ישימו יד על פה ואזניה תחרשנה דבר אחר ולו יקחת יקחת מי שעמל מתקלהין עליו שנאמר שורש ישי אשר עמד לבס עמים אליו גוים ידרשו / אוסרי לגנן עירה / גפן אלו ישראל שנאמר גפן ממצרי תסיע יאסור לעירה עיר הקדש ולשורקה אלו ישראל שנאמר ואנכי נטעתיך שורק בני אתוננו יבנו שער האיתון דא בני אתוננו על עיר בן אתונות / כיבם ביין לבושו מרוכ יין / וכרם ענבים סתו / אין סתו אלא שעות כי יסיתך אם יטעו בחלכה תהא מתכבסת בתחומי אין יין אלא תורה כי טוב דודך מיין הביאנו א בית היין הכלילי עינים מיין מכאן את למד שהתורה מרבה אצלו חייד ליבינה של תורה ולכן נשים בזכות תורה אם יהיו הטאים כשנל כשלג ילבינו זבולון לחוף ימים קדם זבולון ליששכר ולמר בן זבולון עוסק בפרקמטיא ויששכר עוסק בתור עשו שותפות ביניה שיהא פרקמטיא של זבולון ליששכר שכן משה מברכן שמח זבולון בעאתך לפרקמטיא משום דיששכר באותליך עוסק בתורה למה עץ חיים היא למחזיקים בה לפיכך הקרי זבולון לישראל שאלמלא זבולון לא עסק ויששכר בתורה ומתוך שנתחיד יששכר בתורה ולא עסק בפרקמטיא ולא היה לו עמל אחר לפיכך כתוב בו ומבני יששכר יודעי בינה לעתים / יששכר חבור גרם יששכר נותן עצמו על התורה בחמוד למשווא זבולון מביא באניות / רובץ בין המשפתי אלו התלמידין שלו שמרביצין תורה בארץ ישראל לפני חכמים שב אט תשכבון בין שפתים כנפי יונה נחפה גוגמ / וירא מנוחה זו תורה שנאמר ינעתי באנחתי ומנחה לא מצאתי / כי טוב / כי לקח טוב נתתי לכם / ויש שכמו לסבול עולה של תורה / ויהי למס עובד מס זו הלכה שהיו טועין היו שואלין ומבקשין מידך / ושרי ביששכר עם דבורה ויששכר בן ברק בעקם בעומקה של הלכה שולח ברגליו ידן ידן עמו כאחד כיהוד מיוחד שבשכמי / דבר אחר כאחד שבטי ישראל כיחידו של עולם שאינו צריך לאחרים במלחמה שנאמר פורה דרדתי לבדי וגומ' כך שמשון מדן אינו צריך לאחרים בלחי החמור הכיתי אלה איש / יהי רן נחש עלי דרך כל החיות מהלכו זוגות נחש יחיי כנחש נקמן כך שמשון ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפרלטי / כיון שראוהו יעקב אמר לישעתך קייתי יי / גר גרוד יגודנו והוא יגוד עקב כלומר שהגואל הכא בעקב הוא מגד זה שהוא בא בעקב הגרד אנכי שולח לכם את אליה הנביא שהוא משבט נד / לכך נאמר יגוד עקב / מאשר שמל לחמו שבנותיו נאות / באשרי כי אשרוני בנות וכן הוא אומר ברוך מבנים אשר יהי רצוי לחזיו בבנותיו והוא יתן מעוני מלך שבנותיו ואחיות למלכות וכן הוא אומר המלבישכן שני עם עזבים / נפתלי אילנה שלוחה זו בקעת גינוסר המבכרת פירותיה ומבחרת כאיל / הנותן אמרי שפר שארצו מבוכרת / ולנפתלי טבע רצון ומלא ברכת יי שבכבדיך בפירותיה

בפירותיה

העוזר ישראל כאלו עוזר את השכינה אמר רבי שמעאל את
 מוצא שהצדיק מברכין לבניהם בשעת מיתתן שכן הוא אומר
 לעשו ואברכך לפני יי לפני מותי לפי כשתלה יעקב נטל יוסף
 שני בניו והכניסן אל אביו שיברכם ויהי אחרי הדברים מר
 כתיב למעלה מן הענין ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו
 ליוסף שהשעה עומדת לו והנביא צווח לך עמי בא כחדריך
 אמר הקדו ברוך הוא אני אמרתי שתהיו מטמינין עצמכן ותתנו
 מקום לשערי נבות לא נתן מקום לשעה ואבר וסוקל נבות
 וימות / מרדכי עמד כנגד שער והיה לו להחניף לרשע ולפי
 שעמד כנגד המן הרשע קימעה כבר היו ישראל כלין מן העולם
 דוד ברח ומלט מפני שאול וכן ברח מפני אבשל'ו בנו וכן משה
 ויברח משה מפני פרעה ויעק' ברח מפני עשו ויברח יעקב שדה
 ארם ואף אבות העולם נתנו מקו' לשעה והחניפו למי שהשעה
 בידו אברהם נטפל בשרה למען ייטב לי בעבורך יצחק החניף
 לעשו ויאהב יצחק את עשו ואלו באין יעקב קרא לבנו ליוסף
 ושכתי עם אבותי אמר לו באי זה מקום אמר לו בקברי אשר
 כריתי וכי חופר קברות היה יעקב אלא כשמת יצחק אמר יעקב
 איפטר שיקבר עשו הרשע בקברות צדיקים מה עשה הכיאי כל
 כספו והזבו ועשרה מהן כרי אמר לעשו מה אתה מבקש הכרי
 הזה או הקבר הזה נטל עשו את הכרי ויעקב נטל אותה מערה
 ויאמר ליוסף הנה אביך חולה רבותינו אומרים אפרים אמר לו
 שהוא עוסק בתורה לפני יעקב ולמה ויתחזק ישראל וישב אמר
 אף על פי שהוא בני מלך הווא ויאמר יעקב אל יוסף אל שרי
 ויאמר חנני מפרך והרביתך התחיל עושה את בני יוסף שבטי
 אפרים ומנשה כראובן ושמעון וירא ישראל את בני יוסף ויאמ'
 מי אלה אמר רבי יהודה בר' שלום וכי לא היה מכירן בכל יום
 יושבין ועוסקין בתורה לפניו ועכשיו הוא אומר מי אלה לא
 שהיו משמשין אותו שבע עשרה שנה שהיה במצרים לא שראה
 לירבעם בן נבט ולאחאב בן עמרי עומדין מאפרים עובדי עז
 ונסתלקה רוח הקד' ממנו כשראה יוסף כך מיד נשתטח בקרקע
 לבקש רחמים לפני הקדוש ברוך הוא ואומר רבון העולם אם
 הן ראוי לברכה לתחזירני היום כבושת פנים מיד הכניס הבה
 רוח הקדש ביעקב והזר וברכין ומנין שכן כתיב ואנכי תירגלתי
 לאפר' קחם על זרועותי / תירגלתי רוח הקדש ליעקב באפרי'
 אר' שמואל בר נחמן שני פעמי' נסתלקה רוח הקדש ליעק' באותה
 שעה א' כשבקש לברך אפר' ומנשה ואחד כשבא לגלות הקץ'
 וישלח ישראל יד ימינו וישת על ראש אפרים התחיל מברכין וידגו
 לרוב כשרן שעתידין בני אפרים להיות נצודין כדגין ויאמ' לו
 אמ' נא שיכולת ויאמ' סיכולת וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו
 על ראש אפרים וירע בעיניו ויתמוך יד אביו להסיר אותה אמר
 לו ידי את מבקש להסיר שרפשה לשר המלאכי אר' יוחנן כשני
 עמודים שבתוך רבוסין שבטבריא כך היו זרועותיו של יעקב
 ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה גומל ומאן אביו ויאמר
 שראה לגדעון עומד ממנשה ואולם אחיו הקטן זה יהוש' שעמד
 מאפרים ויברכם ביום ההוא לאמר כך עשרה אפרים ראשון
 למנשה ואימתי נתקיימה ברכתו בחנוכה הנשיאים שקורב
 אפרים ביום השביעי ומנשה ביום השמיני לקיים מה שהמקיס
 דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים / ויקרא יעקב אל בניו

ולמדנו

רבינו העובר לפני התיבה מהו שיענדה אחר
 הכהני' אמן כך שנו רבותי' העובר לפני התיבה
 לא יענה אחר הכהנים אמן ראה כמה חביב לפני הקדוש ברוך
 הוא העובר לפני התיבה שאינו עונה אחר הכהנים אמן אמר
 רבי חנין עשרה נכנסין לבית הכנסת ואחד מהן פורס על שבע

עליו נאמר כשושנה בין החוחים אמר הקדו ברוך הוא לשעבר
 הייתי צריך לברך את בריותי שנאמר ויברך אלהים את נחתי
 ברך את אברהם בכל ויברך אלהים את יצחק בנו וירא אלהים
 אל יעקב עוד בכואו מפרן ארם ויברך אותו מכאן ואילך יהו
 הכהנים וצדיקים מברכין אתכם מגין זכו הכהני לברכות שיהו
 מברכים את ישראל אמר רבי אלעזר בן עזריה מיעחק שכת' בו
 בלכת עד כה ואין כה אלא ברכת כהנים כה תכרכו ורכנן אמרי
 ממתן תורה כה תאמר לבית יעקב ותגיד לפני ישראל ויקרא
 יעקב אל בניו זה שאמר הכתוב מסיר שפה לאמנים ושעם
 זקנים יקח הכתוב מדבר ביצחק ויעקב ששניהם בקשו לגלות
 מסורדין של הקדו ברוך הוא יצחק ויקרא את עשו בנו הגדול
 ביקש לגלות לו את הקץ והעלים הנה ממנו ויעקב בקש לגלות
 לבניו את הקץ ויקרא יעקב אל בניו וגו' משל למה הדבר דומה
 לעבר שהאמינו המלך כל מה שבידו בא העבד למות קרא
 לבניו לעשותן בני חורין ולמדו להם היכן דיתיקי שלהן והאמיני
 שלהן ידע המלך עמד לו למעלה הימנו ראהו אותו המלך
 והפליג את הדבר שהיה מבקש לגלות להם התחיל אומר להן
 בבקש' מכם אתם עבדיו של מלך הוו מכבדין אותו כמו שהייתי
 אני מכבדו כל ימי כך ויקרא יעקב אל בניו לגלות להן את הקץ
 נגלה עליו הבה אמר לו לבניך אתה קורא לי לאו שכן ישעיר
 אומר לא אותי קראת יעקב כי ינעת בי ישראל כיון שראה אותו
 יעקב התחיל אומ' לבניו בבקשה מכם הוו מכבדים להבה כשם
 שכבדוהו אבותי שנאמר האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו
 אמ' לו יודיעין אנו מה בלבך שמע ישראל וגו' כיון ששמע מהם כך
 מיד ושתחו ישראל ע' ראש המטה התחיל אומר בלחש ברוך
 שם כבוד מלכותו לעולם ועד / אמר הקב"ה כבוד אלהים הכתיר
 דבר וכבוד מלכים הקור דבר / אין המדה הזו שלך הולך ריביל
 מגלגל סוד ונאמן רוח מכסה דבר / ויקרא יעקב אל בניו זשה
 אקרא לאלהים עליון וגו' אמר ריביל ג' דברים גזרו ב' של משח
 ואלו הן אחד בימי עזרה בשעה שעלו מבבל בקש הבה להתיר
 להם את המעשר' מה עשו עמדו וגזרו על עצמן שיהו מעשרין
 שנאמר ואת ראשית עריכותינו ותרומותינו ופרי כל עץ תירוש
 יצחק נביא לכהנים אל לשכת בית אלהינו ומעשר אדמתינו
 ללויים מה עשו כתבו בספר וחתמו אותו ונתנו אותו בחיכל
 למחר נכנסו ומצאו אותו חתום ומנין שכן כתיב וככל זאת
 אנתנו כורת' אבנה חותומים ועל החתום מכאן שהסכים הבה
 עמדם ואחד בימי מרדכי ואסתר מה כתיב שם קיימו וקבלו
 היהודים עליהם ועל זרעם ומנין שהסכים הקדוש ברוך הוא
 עמדם דכתיב וקבל היהודים קבל רבן של יהודים / ואחד בימי
 יהושע בשעה שנכנסו ישראל לארץ אמר להם יהושע ויתיר
 העיר הרם היא וכל אשר בה ואין את מצא שגששו על כך אלא
 יהושע מעצמו אמר ומנין שהסכים הקדו ברוך הוא עמהן שכן
 כתיב חטא ישראל גם עברו וגם הוי שהסכים הקדו בה עמו הוי
 אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי' דבר אחר אקרא לאלהים
 עליון מדבר ביעקב בשעה שנכנסו בניו לברכן ותחיל כהלק
 להן פרקפאות ומנין שהסכים הבה עמו את מוצא כל ברכה
 וברכה שברך יעקב את השבט כך ברכן בשרה שהסכים הקב"ה
 עמו על כל ברכה וברכ' אימתי בשעה שהיה מסתלק מן העול'
 הוי ויקרא יעקב אל בניו / אמר רבי פינחס הכהן בר חמא ורבי
 יהודה בר שלום מהו האספו הטהרו כענין שבאמ' תסגר שבעת
 ימים ואחר תאסף / דא האספו מינה מהם זקנים שנאמ' אספה
 לי למה האספו הקבצו הודיעם שהן גולין שני פעמי' מי שמינה
 מהן זקנים התחיל מוכיחן ראובן בכורי אהרן ומאותה שעה

לא הניע לימי אבותיו בועז ועוד וישי ועובד אמ' רבו יותר מד' מאו' שנה היה ודנדו לא היה אלא שבעים לא הניע לימי אבותיו עמרם היה מאה ושלושים ושלוש שנים ומשה לא היה לא מאה ועשרים לפיכך הן קרבו ימיד' למות / יעקב כתיב בוקריב' שלא הניע לימי אבותיו אברהם היה מאה ושבעים וחמש יצחק מאה ושבעים יעקב מאה וארבע' ושבע לפיכך כתיב בו קריבה ויקרבו ימי ישראל ויקרא לבנו ליוסף למר' לא קרא לראובן ולא לשמעון ולא ללוי אלא ליוסף ללמדך שהכל מכבדו למי שהשעה עומדת לו ועוד היתה ספיקה בידו לעמוד כעצמותו ויאמר לו אם נא מצאתי חן אל נא תקברני בשכילך יודתי למצרי' בשבילך אברתי אמותה הפעם ועכשיו אפילו אדם מת בספינה הנפש הולך אצל אבותיו ושכתי עם אבותי ונשאנתי ממצרי' וקברתי בקברתם שהיו מחבבין את הקבורה / בקברי אשר כריתי / ועשית עמדי חסד ואמת וכי יש חסד של שקר שהוא אומר חסד ואמת למר' משל ההדיוט אומר מת ברירה דרחמך טעון מת רחמך פרוק אמר לו אם עשית חסד אחר מיתתי הו' חסד של אמת אל נא תקברני במצרים סופרה ללקות בכנים ויהיו מרחשות תחתי לפיכך אל נא תקברני במצרים / דבר אחר למה לא רצה יעקב להקבר במצרים שלא יעשוהו מצרים עבודה זרה שכשם שנפרעין מן העובד כך נפרעין מן העבד דכתיב וכל אלהי מצרים אעשה שפטים וכן את מוצא בדניאל כיון שפתר הלומי של נבוכד נצר מה כת באדין מלכא נבוכד נצר נפל על אנפיהו ודניאל סגוד ומנחה ונחוחין אמר לנסכא ליה אבל דניאל לא קבל למר' שכשם שנפרעין מעובדי עבודה זרה כך נפרעין ממנה וכן את מוצא בחזקת כיון שעשה עצמו אלוה' מה כתיב בו יען גבה לך ותאמר אל אני מושכ אלהים ושכתי בלב ימים / אמר לו הקדו' ברוך הוא הנה חכם אתה מדניאל כל וגומ' שנבוכד נצר בקש לקרב לו ולא קבל ואת עושה עצמך אלוה' מה כתיב שם על ארץ השלכתך לפני מלכי' נתתיך לראות כן יעקב אמ' שלא יפרו כי המצרים שהן בשולין בחמורים שנא' אשר כשר חמורם כשרם ואני משול כשר' שהפזורה ישראל וכתוב ופטר חמור תפרה כשה שלא יפרו כי המצרים הוי אל נא תקברני במצרים למה שהאבות תובעין ומחבבין קבורת ארץ ישראל אמר רבי אלעזר דברים בגו אמר רבי חנניה דברי' בגו אמר רבי יהושע בן לוי דברי' בגו מהו דברי' בגו אתה לך לפני ה' בארצות החיים אמרו רבותינו שני דברים אחד בשם רבי הלכו למה האבות מחבבין קבורת ארץ ישראל שמימי ארץ ישראל חיו תהלה לימות המשיח ואוכלין שנות המשיח / ורבי חנניה אמ' מי שמת בחוצה לארץ ונקבר שם שתי מיתות יש בידו שכך כתיב ואתה פשחור וכל אנשי ביתך תלכו בשבי ובכל תבואה ושם תמות ושם תקבר הוי יש בידו שתי מיתות לפיכך יעקב אומר אל נא תקברני במצרים אמר רבי סימון אם כן הפסידו הצדיקים הקבורין בחוצה לארץ אלא מה הקדוש ברוך הוא עושה להם מחילות בארץ ועושה אותן כמעור' הללו והן מתגלגלין ובאין עד שמגיעין לארץ ישראל כיון שמגיעין לארץ ישראל הקדוש ברוך הוא נותן בהם רוח של חיים והן עומדין שנאמר הנה אני פותח את קברותיכם והעליתי מקברי עמי וגו' ואחר כך ונתתי רוחי בכם והייתם אמר רבי שמעון בן לקיש מקרא מלא הוא שכיון שמגיעין לארץ ישראל נותן בהם נשמה שנאמר נותן נשמה לעם עליה ורוח להחליים בה / מעשה ברבי ורבי אלעזר שהיו מהלכין כפילי' שהיו מטבירי דאו ארון של מת שכא' בחוצה לארץ להקבר בארץ ישראל אמר לו רבי לרבי אלעזר

מה הואיל זה שיעצה נשמתו בחוצה לארץ ובה להקבר בארץ ישראל אני קורא עלי ונחלתי שמתם לתועבה בחייכ' לא עליהם ותבאו ותטמאו את הארץ כמיתתכם אמ' לו כיון שנקבר בארץ ישראל הקדוש ברוך הוא מכפר לו שנאמר וכפר ארמתו עמו רבי יוחנן כשהיה מסתלק מן העולם אמ' לאותו שצריך להטפל בוקברו אותי בכל' צבועי' לא לבני ולא שחורים שאם עברתי בין הצדיקים לא נבוש ואם עמדתי בין הרשעים לא נכלם רבי יאשיהו כשהיה נפטר מן העולם אמ' למי שהוא עומ' עלי קראו לי לתלמידי אמר להם קברו אותי בכלים לבנים למר' שאני בוש כמעשי להקביל פני בוראי מעשה ברכינו הקדוש כשהיה מסתלק מן העולם צוה שלשה דברי' אמ' להם אל תזו לאמנתי מתוך ביתי ואל תספידוני בעיירות שבארץ ואל תניחו לנכרי שיגע במטתי אלא מי שנשפל בי בחיי יטפל בי כמותי / היה דר בצפורי יז שנה וקרא על עצמו ויחי יעקב בארץ מצרים יז שנה ויחי יהודה בצפורי יז שנה / רבינו הושע בשינו יג שנה וכל אותם יג שנה לא מתה היה באי' ולא הפילה אשה עוכרה בארץ ישראל בסוף יג שנה כעם רבי' על רבי חייה הגדול נכנס אליהו זל' אצל רבינו בדמותו של רבי חייה ונתן ידו על שינו ומיד נתפא למחר נכנס רבי חייה אצל אמ' לו ר' אותה שינך מה היא עושה אמ' לו משעה שנחת ירך עליה אתמול כתרפאת באותה שעה אמר רבי חייה אי לכס חיות שבארץ ישראל אפילו שהיה איהו זל' מן אותה שעה התחיל לנהוג ברכי חיות כבוד / ושכתי עם אבותי אמ' לו יעקב ליוסף אם אתה עושה שאמרתי לך יפה ואם לאו נפשי יוצאה ממני אמר לו כך אני עושה לך אמר לו השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל כיון שנסתלק מת כתיב שם ויעשו בניו לכן כאשר צוה אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה אין המות מניח לאדם שיטמח אבל לעולם הבא ובלע המות לנצח כיון שיבלע המות וגלתי בירושלם וששתי בעמי ולא ישמע בה עוד קול בכי וקול זעקה /

ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה / **ולמדנו** רבינו מהו לברך על הנר ועל הכשמים של מתים כך שנו רבו' אין מברכין לא על המאור ולא על הכשמי' של מתים מאי טעמא שכתו' לא המתים יהללו יהא' ר' מית' אומר' העולם מתין אבל מתיחן של ישראל אינן מתין מפני שבזכותן החי' עומדין שכן את מוצא כשעשו ישראל אותה מעשה אלוהי' שהזכיר משה רבינו זכות אבות מתין כבר היו אוכדין ישראל מן העולם שנ' זכור לאברהם ליצחק וליעקב לפיכך קשה לפני הקדוש ברוך הוא לגזור מיתה על הצדיקים שנאמר יקר בעיני ה' המותר לחסידיו מה הקדוש ברוך הוא עושה מראה להן מתן שכרן כדי שיתבעו מיתה כפיהן ר' אבהו כשגטה למות הראה לו הקדוש ב'ה מתן שכרו ותמה ואמר כל זה לאבחו קרא על עצמו ואני אמרתי לריק יגעתי לתהו ויחבל כחי כליתי אכן משפטי את אלהי מיד נתארה למיתו ואף אברהם תבע מיתה בפני שנאמ' ואנכי הולך עירי לכך אמר לנ' ואתה תבוא אל אבותיך בשלום / יצחק תבע מיתה בפני שנא' ואברכה לפני ה' לפני מותי לכך כתיב ויגוע יצחק וימת יעקב תבע מיתה שנ' אלכה ואראנו כשרם אמות אמר לו הבה אתה אמרת ה'ך וישכ' שבע עשרה שנה וחלה / ויהי אחרי הדברי' זה הוא שאמ' הכת' כי מבורכו ירשו ארץ ומקללו יכרתו אר' מאיר כל המברך את ישראל כלאו מברך את השכינה שנ' כי מברכהו לא נאמר אלא כי מברכו אר' שמעון בן יוחי כל העווד את ישראל כאלו עווד את השכינה שנ' אורו מרח אמר מלאך י' אורו אורו ישוביה כי לא באו לעזרת ה' וכי צדיק סיוע אלא ללמדך שכל העווד

העווד

ממני בעיון גדול יהיה הבית הזה ביוסף ויהי יי את יוסף בעיון
 והיו עניו ולבי שם ביוסף ויט אליו חסד ובעיון זכרתי לך חסד
 בעוירי ביוסף ויגלה ויהלף שמלתיו ובעיון אם רחץ ה את צואת
 בנות ציון ואת דמי ירושלים ביוסף רק הכסא אנדל ממך ובעיון
 בעת החיים יקראו לירושלם כסא ה ביוסף כתיב וילבש אותו
 בגדי שש ובעיון עוריעורי לבשי עוך ציון לבשי ביוסף כתיב
 ואת יהודה שלח לפניו ובעיון הנני שולח מלאכי ופגרת דרך
 לפני ואת יהוד' שלח לפניו להתקין לו בית תלמו' שיהא מורח
 שם תוררה שיהא מלמד את השכטים תדע לך שהוא כן כיון
 שהלך יוסף מאצלו והיה יודע באי זה פרק פירש ממנו יודע אני
 שכפרק עגלה ערופה פירש יוסף ממני אמר להן יתן לכם סימן
 באי זה פרק פירש ממני ואני מאמין לכם ואף יוסף נזכר באי
 זה פרק פירש מאביו מה עשה יוסף נתן להם עגלו' כיון שראח
 יעקב את העגלות מיד ותחי רוח יעקב אביהם ללמדך שבכל
 מקו' שהיה חולץ היה עובק בתור' כשם שהיו אבותיו ועד עכשיו
 לא נתנה התורה והרי כתיב באברהם עקב אשר שמע אברהם
 בקולי וישמר משמרת מצותי הקותי ומהיכן למד אברהם את
 התורה רבי שמעון בן יוחאי אומר נעשו שתי כליותיו כשני
 כדים של מים והיו נובעין תורה שנאמר אף לילות יכרוני
 כליותי רבי לוי אמר מעצמו למד את התורה שנאמר כורכיו
 ישבע סג' לב ומעליו איש טוב והוא מלמד לבניו תורה שנאמר
 כי ידעתיו למען אשר יצוה אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה
 למדת בניך תורה בעולם הזה אבל לעולם הבא אני מלמד
 תורה שנאמר וכל בניך למודי הורב שלום בניך

פרשת ויהי יעקב

ויקרבו

ימי ישראל למות זה שאמר הכתוב
 כי נדים אנחנו לפניך ותושבים ככל
 אבותינו כי צל ימינו עלי ארץ ואין
 מקוה כצל ימינו כצל ארץ ואין מקוה
 כצליו של עוף ימינו כצל עובר עלי ימינו עלי ארץ ואין מקוה
 אין מי יקוה שלא ימות אלא הכל אומרים בפיהם שהן מותים
 אברהם אומר אנכי הולך עירי יצחק בעבור תברך נפשי
 בטרם אמות יעקב ושכבתי עם אבותי אימתי בטערה שנטר
 למות ויקרבו ימי ישראל לבנות זה שאמר הכתוב אין אדם שליט
 ברוח לכלות את הרוח ואין שלטון ביום המות ואין משלחת
 במלחמה ולא ימלט רשע את בעליו אמר רבי יהושע דסכנין
 בשם רבי לוי הצוררות שעשה משה במדבר כיון שהגיע למות
 נבון הקב"ח שלא יהא תוקע אדם אחר כהן לקיים מה שנאמר
 אין שלטון ביום המות דבר אחר אין שלטון ביום המות
 כשעשה זכרי אותו מעשה מה כתיב שם ויבא ארר איש ישראל
 אל הקובה וחיכן היה משה פנהם היה מדבר לפני משה אלא
 לקיים אין שלטון ביום המות לא לטון השפלה נתנה ה' וטעור
 לפינחם והשפיל את משה ואף דוד כתיב בו והמלך דוד זקן
 כיון שנטר למות ויקרבו ימי דוד למות ואף יעקב כשנטר
 למות התחיל משפיל עצמו לפני יוסף ויאמ' לו אם נא מצאתי
 חן בעיניך אימתי כשקרב למיתה ויקרבו ימי ישראל למות אר'
 שמעו בן לוי חייך אתה שוכב ואין אתה בת ויקרבו מהו ויקרבו
 אמר לו הקדוש ב"ה היום קובל עליך לומר כי הוא יקום כאדם
 שהוא אומר פלוני קרב על חבירו ויקרבו אמרו רבו כל מי
 שנאמר בו הקרבה לא הגיע לימי אבותיו דוד כתיב בו קרבה

ישרף ושלח אלו השכטים שה פזורה ישראל ידעו כאחד אימתי
 כשירד בנימן עמהם הירד יעקב אומר לא ירד בני עמכם כיון
 שהגיע עיר שעה וירד עמהם היו ממצעין אותו ומשמרין אותו
 וכן יוסף ויט' וירא את בנימן אחיו בן אמו ואריה כבקר יאכל
 תבן זה יהוד' גור אריה יהודה כבקר זה יוסף בכור שורו נמצאו
 אוכלין כאחת שנא' וישבו לפניו הבכור כבכורתו חשא משאת
 פאת פניו הוי ואריה כבקר יאכל תבן לפיכך ואת יהודה וגומ'
 זשה וסרה קנאת אפרים לפי שהיה יעקב אבינו סכור שיהודה
 הרג את יוסף בשעה שהכוא לו את הכתונת שנ' ויכירה ויאמר
 כתונת בני ואין היה אלא יהודה שנאמר גור אריה יהודה והיה
 אומ' יעקב ליהודה אתה הוא שטרפת אותו לפיכך ויקרע יעקב
 שמלתיו ויקומו כל בניו וכל בנותיו מהו כי ארר אל בני אבל
 שאולה אמ' אני מת עם מיתת הרשעים לעולם הבא שהבטחני
 הקדוש ברוך הוא על שנים עשר שבטים והרי נטרף אחד מהן
 שמא לא זכיתי בתן ואני מת בשני עולמות לכך אמר כי ארר
 אל בני אבל שאולה רצונך לידע כיון שראר אותו חי אמר לו
 אמותה הפעם למה אמר אמותה הפעם אמר כשבאו ואמרו לי
 יוסף מת הייתי אומ' שאני מת שני פעמי' עכשיו טראיתי אותך
 וזי מכושד אני שאיני מת לא עכשיו בלבד אמותה הפעם ויכך
 אותו אביו מה כתיב אחריו והמדנים מכרו וגומ' אמר לו הקב"ה
 ליהודה אין לך בנים עד עכשיו ואין את יודע צער בנים אתה
 שיננתה את אביך והטעתה אותו כטרף טרף יוסף חייך תשא
 אשר ותקבר את בניך ותדע צער בנים מר' כתיב אחריו והיה
 בעת החיים וירד יהוד' מאת אחיו מלמד שנתנד' מאחיו שבשעה
 שאמ' להם לכו ונמכרנו אם אמ' להם לכו ונחזירנו היו שומעין
 לו לפיכך וירד יהודה וגומ' וירא שם יהודה וילדה ער ואונן
 וימת ער ואונן וכל אותן השנים שהי' יוסף חוץ לאביו הירד
 בלבו של יעקב שיהודה הרגו מנין את למד מבנימן שכך אמר
 יהודה ליוסף כי עבדך ערב את הנער כיון שנתן נפשו על
 בנימן ונתודע יוסף נמצא יהוד' נקי מכל אותן הדברים לפיכך
 וסרה קנאת אפר' לכך כתיב ואת יהודה שלח לפניו זשה הנני
 שולח מלאכי ופנה וגו' בא וראה כל מה שאירע ליום אירע לציון
 ביוסף בת ישר' אהב את יוסף מכל אחיו בעיר אהב יי שערי ציון
 ביוסף וישנאו אותו בעיון נתנדה עלי בקולה על כן שנאתיה
 ביוסף הנה אנחנו מאלמי בעיון בא יבא ברנה נושא אלמתי
 ביוסף המלך תמלך עלינו בעיון אומר לעיון מלך אלהיך
 ביוסף ויחלו יוסף חלו בעיון בשב' ה את של ציון הינו כחולמי
 ביוסף הבא נכא אני ואמך בעיון אפים ארץ ישתחו לך
 ביוסף ויקנאו בו אחיו בעיון קנאתי לעיון קנאה גדולה
 ביוסף לך נא ראה את שלום בעיון ודרשו את שלום העיר
 ביוסף ויראו אותו מרחוק בעיון זכרו מרחוק את יי
 ביוסף ובטרם יקרב אליה יתנכ' אותו בעיר על עמך יעדימו סוד
 ביוסף ויפשיטו את כתונ' הפסים בעיון וחפשיטוך את כנדיך
 ביוסף ויקחוהו ושליכו אותו הכורה בעיון צמתו בכור חיי
 ביוסף והבדו רק אין בו מים בעיון וכבוד אי' בו מי' כי אם שיט'
 ביוסף וישבו לאכל לחם בעיון אשור לשבוע לחם
 ביוסף ומשכו ועלו את יוסף בעיון העלר עבד מלך הכושי
 ביוסף ויקרע יעקב שמלתיו בעיון לבכי ולמספר
 ביוסף ויקומו כל בניו וכל בנותיו לרחמו ומאן ובעיון לא תאצו
 לרחמי על שכי בת עמי ביוסף והמדני' מכרו אותו אל מצרים
 ובעיון ובני יהודה ובני ישראל מכרתם לבני ומה שאירע ליוסף
 מוכת אירע לציון טובות ביוסף והי' יוסף יפה תואר ויפה
 וציון יפה כוף משוש כל הארץ ביוסף איבנו גדול בבית הודו

מהן שמא בתך באנו ליקח או אהותנו אתה סבור לישא אף על פי כן לא כסינו ממך דבר אמר לו אני רואה כך שפטיש אתה יש באחיך פטיש כמותך אל כל זאת שאתה רואה אני ערכת אתו אמר לו מפני מה לא ערכת את אחיך כשמכרתם אותו לישמעאל בעשרי' כסף וציערת את אחיך הזקן ואמרת לו טרף טרף יוסף כיון ששמע יהודה כך צעק ובכרה בקול גדול במר נפש אמ' כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע וגומ' אמר לו בא נתווכחתי שנינו אמור מי לך וסדודי דינך אמר יהודה לנפתלי לך וראה כמה שוקים כמצרים קפץ וחרו אמר לו שנים עשר אמר יהודה לאחי אני אחריב מהן שלשה ונטלו כל אחד מכם אחד אחד ולא נשאיר בהם איש אמרו לו אחינו יהודה מצרי' איננו כשכס אם אתה מחריב מצרים תחריב את העולם כלו באותה שעה לא יוכל יוסף להתאפק אמר רבי שמואל בר נחמן לסכנה גדולה ירד יוסף שאם הרגוהו אחיו אין בריה בעולם מכירו חלמה שאמר הוציאו כל איש מעלי אלא כך אמר יוסף בלבו מוטב שאיהרג ולא אבייש את אחי בפני המצרים אמר לו יהודה תדע שמתהלה לא באתה עלינו אלא בעליל' בתחילה אמרת לנו מרגלי אתם שנייה אמרת לראות ערות הארץ באתם שלישי גביעי גבבתם אני נשבע כהני אבי הצדיק ואתה נשבע כהני פרעה הרשע אם אני מוציא הרכי גבורתיקה אמלא כל מצרים הרונים אמר לו יוסף אם תוציא חרב מנרתיקו אני כורכו על צווארך אמר לו יהודה אם אפתח את פי אכלע אותך אמר לו יוסף אם תפתח פיך אני סותמו באנן אמר יהודה ליוסף מה באמר לאקרא אמר לו אמר לאביך הלך החבל אחר הדלי אמר לו יהודה דין שקר אתה דן אותנו אמר לו יוסף אין לך דין שקר במכירת אחיכם אמר לו יהודה בורא דשכס דליק בלבי אמר לו יוסף בורא דתמר כלתך אנא מטפי אמר לו יהודה רתח אנא ולית מהימן אמר ליה יוסף רתחא וידך אנא מתבר אמר לו יהודה עכשיו אני צובע כל שוקים שבמצרים בדם אמר לו יוסף צבעים הייתם מימכם שצבעתם כתנות אחיכם בדם ואמרתם לאביכם טרף טרף כיון שראת יוסף שהסכימת דעתם להחריב את מצרים אמר יוסף בלבו מוטב שאתודע להן ואל יחריבו את מצרים אמר להן יוסף לא כך אמרתם שאחיו של זה מת אני אקראנו ויבא אצלכם התחיל קורא יוסף בן יעקב בוא אצלי יוסף בן יעקב בוא אצלי והיו נושאים עיניהם בארבע פינות הכית אמר להן מפני מה אתם מסתכלין לכאן ולכאן אני יוסף אחיכם מיד פדחתו נשמתן לא יכלו לענות אמר רבי יוחנן ווי לנו מיום הדין וזו לנו מיום תוכחות ומה יוסף כשאמר אני יוסף פרחו נשמתן כשעמד הקדוש ברוך הוא לדין מי מכלכל את יוס בואנו ומה העומד בהראותו שכתוב בו כי לא יראני האדם והי על אחת כמה וכמה ומה זה נכהלו אחיו מפניו כשיבוא לתבוע עלבון המצות ופשעה של תורה על אחת כמה וכמה עשה הקדוש ברוך הוא גם והזרת נשמתן אמר להם הנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימן כי פי בלשון הקוד' אני מדבר לא היו מאמיני' בו עד שפרע את עצמו והראה להם ברית וכל כך למדת מפני שיצא מאצלם בלא חתימת זקן ועכשו היה עומד כמלך כחתימת זקן כיון שהכירוהו בקשו להורגו ירד מלאך ופזרם בארבע פנות הכית באותה שעה צווח יהודה בקול גדול ונפלו כל שודים שבמצרים והפילו כל חיות שבמצרים ונפל יוסף מכסאו וירד פרעה מכסאו ונפלו שניהם ונכורים שהיו עומדין לפני יוסף בהפכו פניהם ולא החזירו עד יום מותן שנאמר שאנת אריות וקול שהל' ושיני כפירים נתעו' לפיכך הוא אומה והקול גשמע

בית פרעה ואין קול זה אלא קול יהודה שנאמר שמע הקול יהודה כיון שראת יוסף שהיתה להם כושה גדולה אמר להן גשו נא אלי וינשו וכל אחד ואחד היה מנשקו ובוכה עליו שנא וינשק לכל אחיו וכך עליהם וכשם שלא פייס את אחיו אלא מתוך בכיה כשיגאול הקדוש ברוך הוא את ישראל מתוך בכיה הוא גואלם שנא בככי יבואו וכתחוננים אוכלים אוליכם אל נחלי מים כדרך ישר לא יכשלו בהכי הייתי לישראל לאב ואפרים בכורי הוא ואת יהודה שלח לפניו

ולמדנו רבינו אימתי מברכין על הנר במצואי שבת כך שנו רבותינו אין מברכין על הנר עד שיאותר לאורו ומנין למדומן הקדוש ברוך הוא שנאמר וראו אלהים את האור כי טוב ואחר כך ויברך אלהים בין האור ובין החשך רבי זעירא בר אבהו מכאן שאין מברכין על הנר עד שיאותרו לאורו אמר רבי שמעון בן יוחאי אמר הקדוש ברוך הוא היו מברכין את המצות שהן שלוחו ושלוחו של אדם כמותו אם כבוד אותן כאלו לי כבוד ואם ביותן אותן כאלו לכבודי ביותן אין לך שכר את המצות ועשה את התור כיעקב שנאמר ויעקב איש תם יושב אהלים ונתיסד בבנו אמר לו הכה חייד אברת אחד תמצא שלשה יוסף מנשר' ואפרים כיון שכאו בישרו אותו שיוסף חי שלח יהודה פרוכבשים אצלו ואת יהודה שלח זה שאם הכתו המשל ופחד עמו המשל זה מיכאל ופחד זה גבריאל מיכאל מן המים וגבריאל מן האש והן עומדין לפני השכינה ואיך מוזקין זה את זה היו אומר עושה שלום בברומיו אמר רבי שמעון הרקיע של מים והמלאכים של אש משרתיו אש לזהט ואין המים מכיין את האש ולא האש שורף את המים יהודה ויוסף זה ארי וזה שור אתמול מתנחמן זה עם זה ועכשיו הוא משלחו ואת יהודה שלח לפניו ויאמר יוסף מרכנתו אמר רבי יודן בשם רבי איבו שני בני אדם ראו כבוד מה שלא ראה בריה בעולם יתרו ויעקב יתרו כשבא אצל משה כתיבו ויצא משרד לקראת חותנו מי היה רואה משה יוצא ואינו יוצא שרי אלפים ושרי מאות ולא היה יוצא שבועים זקנים ויצאין ולא היה יוצא אהרן כהן גדול יוצא ולא היה יוצא התחילו כל ישראל יוצאין לקראת יתרו ואף יעקב כשבא אצל יוסף מה כתי' בו ויאמר יוסף מרכנתו ועל מי היה רואה ליוסף יוצא ולא היה יוצא לקראת אבי עבדי פרעה זקני ביתו יוצאין ולא היו יוצאין זקני ארץ מצרים יוצאין ולא היה יוצא לקיים מה שנאמר כבוד חכמים יבחר אמר הקדוש ברוך הוא בעולם הזה חלקתי כבוד לזקנים ולעתיד לבא נגד זקני כבוד ואת יהודה שלח זה שאמר הכתוב זאב וטלה ירעו כאחד בא וראת כל מה שהכה הקדוש ברוך הוא בעולם הזה הוא מרפא אותו לעולם הכא העורים אז תפקחנה עיני עורים ואני הרשעם תפתחנה אז יולג כאל פסח ותרון לשון אלם הכל מתרפאין וכשם שאדם בא הולך כך הוא הולך חוגר בא חגור חרש ועיוור כך חוזרין כשם שהוא הולך לבוש כך הוא חוזר שנאמר תתחפף כחומר ויתם יתעצבו כמו לבוש יצא המד משמואל כשהעלה אותו שאול מה שאול אומר לאשה מה תארו ותאמר איש זקן עולה והוא עושה מעיל וכן הוא אומר ומעיל קטן תעשרה לו אמו ללמדך שכשם שהולך כך הוא בא שלא יאמרו הרשעים אחרים המית ואחרים החיה אמר הקדוש ברוך הוא יעמדו כמו שהלכו ואח' כך אני מרפא אותן למה לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה ואח' כך החיות מתרפאות זאב וטלה ירעו כאחד ואיך כבקר יאכל תבן ונחש עפר להמו שאינו מתרפא למה שהוריד הכריות לעפר דבר אחר זאב וטלה זאב זה בנימן בנימן זאב ישרף

פרשת ויגש אליו יהודה

ילמדנו

רכנו אי זה הוא ערב שהוא חייב כך שנו רבותינו רבי שמעון בן ננס אומ' אי זה הוא ערב שהו' חייב הלווה ואני כותן לך וכשא נתן ביד הערב חייב ומי היה זה הערב זה יהודה שאמר תנדה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך / ויאמר לא ירד בני עמכם וקרוהו אסון / מכאן את אמר שהיוצא לדרך השטן מקטרנו אמר רבי יוסי בן חנינא לפי ששנינו על ג' עכרות נש' מתות בשעת לידתן למה בשעת לידתן שהשטן מקטרנו בשעת הסכנה / ירד בנימן עם אחיו ולקחו שבר צוה יוסף ונתנו את הנביע בשקו עד שלא הרחיקו שלח אחריון אמ' להם הרעותם אשר עשיתם אם מי שימצא הנביע בידו יהיה לי עבד כשנמצא בשקו של בנימן כל א' וא' הפך את פניו ומי עמד כנגדו הערב / ויגש אליו יהודה / וזה בני אס ערבת לרעך תקעת לזר כפיך בשעה שבקש הנה ליתן את התורה לישראל אמר להן תקבלו תורתו אמרו לו הן אמר להן תנו לי ערב שתקיימו אותה אמרו לו אברהם יצחק ויעקב אמ' להן אבותיכם צריכין ערבים אברה' אמר כמה אדע / יצחק אהב את שונאי ואת עשו שנאתי / יעקב אמר נסתרה דרכי אמר לו בנינו ערבים שלנו מידי קבלן הקבה ונתן את התורה לישראל שכפי עוללים ויונקים יסדת עוז לפיכך כשישרא מבטלין את התורה הנה פודע מן הערבין שכ' ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני מהו גם אני אמ' הנה אף אני מצטער עליהם שאני מפסידן שהן או ברוך ה' המבורך לעו' ועד הוי בני אדם אס ערבת לרעך / אף יהודה לפי שהיה ערב של בנימן לפיכך לא עמד מכל השבטים כנגד יוסף אלא יהודה / ויגש אליו יהודה / וזה ליש גבור בכהמה לא ישוב מפני כל / מעשה בר' חנניה בן דוסא שראה את האדי אמ' לוואי הלש לא השבעתיך שלא תרעהו בארץ ישראל מיר כרח רץ אהריו אל' כעמית לך שקראתיך הלש ומי שבראך קראך גבור שנא' ליש גבור בכהמה אר' יהושע בר' נחמיה מי הוא שרו של שור ארי כך יוסף שור שנאמר בכור שורו הדר לו יהודה גור אריה מי עמד כנגד השור אר' ויגש אליו יהודה אמ' רבי יודן כשהיתה חמתו של יהודה עולה היו שתי שערות יוצאות מתוך לבו וקורעות את בגדיו וכשהיה מבקש שתעלה חמתו היה ממלא אפונדתו אפונין של כושת וכושל' מהן ומכסכס' בשיניו וחמתו עול' ראה גבורתו של יהודה עליו נאמ' חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה זה יוסף שכ' בו אין נכון וחכם כמורך כיון שראה יוסף כך שעלתה חמתו אמ' עכשיו תאבד מצר' ל' שמעון בן לוי משל לב' אתליטין תפושים זה כורז' כיון שהרגיש אחד מהן שהוא בא להינצח אמר עכשיו ינצחיני ואני נתבייש בפני הכל מה עשרה בשקו על שדיו ושכחה חמתו של אתליטים הגדול' אף כך יוסף כיון שהרגיש שעלתה חמתו של יהוד' נתיר' שלא יתבייש לפני המצרים מיר אמ' לאחיו אני יוסף אחיכם ולא יכלו אחיו לענות אותו / ויגש אליו יהודה וזה זכרה קנאת אפרים כנגד מי אמר ישעיה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד יהודה ויוסף דאמר רבי שמואל בר' נחמן אר' ונתן בשערי שהו יהודה ויוסף מתוכיין זה עם זה אמרו מלאכי השל' זה לזה כוואו ברד למש' ובראה שור וארי מתגנח' זה עם זה בבוהג שבעולם שור מתירא מפני ארי ועכשיו שור וארי עומד והקנאה ביניהן עד שכא' משיח לפיכך וסרה קנאת אפרים והחכמה תעוז לחכם מעשרה שליט' אשר היו בעיר זה חכמתו של יוסף ומה חכמתו של יוסף להלהם עם

אחיו אלא כיון שראה י' גבורים עומדין לפניו שאחד מהן יוכל להחריב' מדינות נודעו ונפל וחכמתו הצילתו שנא' החכמה תעוז לחכם מה עשה יוסף הושב שומרון על השערים ואמ' כל מי שיכנס לקנות שבר כתבו שמו ושם אביו כיון שהרגיש בהן שהיו בשוק של זנות שלח שבועים גבור' בשבילם הביאו אותם לפניו התחיל לומר להן מרגלים אתם כדרך שהוא כתי' בסדר ויהי מקץ מה עשרה ויקח מאתם את שמעון ויאסור אותו מפני שהוא דחפו לכור ופורש אותו מלוי' שלא יטלו עליו עצה מיר אמ' שמעון לאחיו כך עשיתם ליוסף וכך אתם מבקשין לעשות לי אמרו לו ומה נעשה ימותו אנשי ביתנו ברעב אמר להם עשו מה שתראו עכשיו אראה מי יכניס אותי לבית האסורין באותה שעה שלח יוסף אצל פרעה ואמר לו שלח לי שבועים גבור' מאצלך שמצאתי לבסין ואני מבקש ליתן עליהם כבלים באותה שעה שלח לו והיו מסתכלין אחי יוסף מה היה מבקש לעשות אמר יוסף לאותן גבורים הכניסו את זה בבית האסורין ונתנו כבלים כרגליו כיון שקרכו אצלו צווח בהן כיון ששמעו קולו נפל על פניהם ונשתכרו שיניהם שנאמר שאגת אריר' וקול שהל' ושיני כפירים נתעו והיה מנשה בן יוסף יושב לפני אביו אמר לו אביו קום אתה מיר קם מנשר והכהו מכה אהת הכניסו בבית האסורים ונתן עליו כבל אמ' שמעון לאחיו אתם אומדין מכה של מצרים הוא זה אינה אלא של בית אבא כיון שראו אחי יוסף שהכני' מנשה את ידו בונתן אותו בכבל נבלה אימה עליה' הכניסו העמידוהו לפני יוסף אמ' להם יוסף הזה אחיכם הקטן אשר אצרתם אלי אמרו לו הן אמר לו יוסף יש לך אשה אמר לו הן אמר לו מיום שנלה יוסף אחי ירד אבי מעל המטה וישב על גבי קרקע ולא עוד לא בשעה שאני רואה את אחי כל אחד ואחד יושב אצל אביו ואני יושב לברי זולגין עיני דמעות באותה שעה נתגלגלו רחמי יוסף עליו שכ' וימהר כי נכמרו רחמיו אמר רב נחמן בר' יצחק באותה שעה זמנ' לסעודה והיה מבקש להסב לבנימן אצלו ולא היר' יודע מיצד לעשות נטל את הגביע והקיש בו אמ' להן היית סבור שיהודה הוא הככור שהוא מדבר תהילה אני רואה שראובן הוא הככור ויהודה זה פטיש' הוא לשון צרפת קטן פטיש' הוא / הסב ראובן בראש המסובין שוב נטל את הגביע והקיש בו אמ' שמעון עלה ורוסב שאת השני לו וכן ללוי וכן ליהודה שוב נטל את הגביע והקיש בו אמר להם אני רואה כגביע שאתם בני אב אחד אבל אביכם נשים הרבה היו לו התחיל קורא לזן ולנפתלי ואמ' להן עלו הסיבועד שהסיבו כולן דרך לידתן / נשתייר בנימן אמר רואה אני לזה שהיר' לו אח ופירש ממנו ואף אני היר' לי אח ופירש ממני זה יתום ואף אני יתום יבא ויסב אצלי וישב לפני הככור בכבודתו והצעיר כצעירתו / וישא משאת / הביא מנות בסעודה נתן לכל אחד ואחד מהן מנה שלו נתן לבנימן מנה שלו נטל יוסף מנה שלו ונתנה לבנימן נטלה אסנת מנה שלה נתנה לבנימן נטלו אפר' / ומנשה מנותיהם ונתנום אלו ומצאו ביד בנימן חמש מנות לכך כתי' ותרב משאת בנימן / דבר אחר ויגש אליו יהודה שנשג בתוכחות / בי ארני אל תעבור עלינו מדת הדין / ידבר נא עבדך דבר באוני ארוני ראוי לומר לפני ארני אלא בלמד שהיה מדבר אהת קשה ואחת רכה / כי כמורך כפרעה כשם שפרעה רכך אהב נשים ומחמדן כך אתה ראת לבנימן שהוא יפה ואת כחמדו להיות לך לעבד / כי כמורך כפרעה כשם שאתה זפרעה' גדולים במקומם כך אני גדולים במקומנו / ארני שאל את עבדיו אמר לו מתחלה בעלילה באת עלינו כמה מדינות ירדו למצור' לשכור אוכל ולא שאלת אחד

שתכלה הפת / ויהי כאשר כלו לאכול וגומ' אמר לו יהודה אבא
 אם ילך בנימן עמנו ספק נתפס ספק לא נתפס ואם לא ילך
 בלבו מתים מוטב תניה את הספק ותטול את הודאי אנכי
 אערבנו מידי תבטשנו מיד שלחו עמהם ואמ' להם קחו מזמרת
 הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה וגומ' לכך כתיב וירא יעקב
 כי יש שכר במצרים / ואל' שדי יתן לכם רחמים /
זלמרנו רבינו עד כמה תפלות חייב אדם להתפלל בכל
 יום כך שנו רבותינו אין מתפללין יותר מנ'
 תפלות שתקנו אבות העולם / אברהם תקן תפלת שחרית שנ'
 וישכם אברהם בכקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידת
 אלא תפלה שנאמר ויעמד פינחס ויפלל / יצחק תקן תפלת
 מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח אין שיחה אלא תפלה שנאמר
 תפלה לעני כי יעטוף ולפניה ישפוך שיחו / יעקב תקן תפלת
 ערבית שנאמר ויפגע במקום ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר
 ואתה אל תתפלל ואל תפגעונו ואף דביאל כתיב ביה זמנין
 תלתא ביומא הוא בריך על ברכויה וגו' ולא פירש באי זושעה
 עמד דוד ופירש ערב ובקר וצהרי / אשיחה ואהמה וישמע קולי
 לפיכך אין אדם רשאי להתפלל יותר משלש תפלות ביום ורבי
 יוחנן אמר ולואי מתפלל אדם והולך כל היום שאל אבטונינוס
 את רבינו הקדוש מהו להתפלל ככל שעה אמר לו אסור אמר
 לו למר אמר לו שלא יבנה קלות ראש כגבורה לא קבל ממנו
 מר עשרה השכים אצלו אמר לו קורי כרא לאחר שעה
 בכנס אצלו אמר לו אמפורטור / לאחר שעה אמר לו שלום
 עליך המלך אמר לו מה אתה מבנה במלכות אמר לו ישמעו
 אנכי מה פיק אומר ומה אתה בשר ודם השואל בשלומך ככל
 שעה אתה אומר מבנה מלך מלכי המלכים על אחת כמה וכמ'
 שלא יהא אדם מטריח ככל שעה / רבי יוסי בר הלפתא אומר
 עתים הם לתפלה שנאמר ואני תפילתי לך העת רצח אימתי
 עת רצח בשעה שהצבור מתפללין לפיכך צריך אדם להשכים
 לתפלה שאין לך גדולה מן התפלה / תדע שהרי משה נגזר
 עליו שלא ליכנס לארץ ולא לראותה ועל שהדבר בתפלה
 נראהו ה' את כל הארץ וכן חזקיהו נתפלל וכטלה הגזירה ואף
 יעקב כששלח את בניו למצרים נתפלל עליהם / ואל' שדי יתן
 לכם רחמים ואל' שדי על' זאת ותפלל כל חסיד אליך לעת
 מצוא / מהו לעת מצוא אמר רבי אבא לעת מצוי הזקנה צריך
 אדם להתפלל על זקנתו שתרה עינו רואה ופיו אוכל ורגלו
 מהלכת שבזמן שאדם יוקין הכל מסתלק ממנו ביצחק מה כת'
 ויהי כי זקן יצחק ותכוין ביעקב ר' ישי ישראל כבוד מזוקן ופיו
 אינו אוכל שכן ברזילי אומר לרוד אם ישעם עבדך את אשר
 אוכל ואת אשר אשתה ואם אשמע עוד בקול שרים ושירת
 ולמר יהיה עבדך עוד למשא לאדני המלך / דבר אחר לעת
 מצוא יתפלל על מצוי הנפש דאמר רבי ישמעאל אין לך קשה
 מציאת הנפש היאך יצאה / רבי יוחנן אומר כקפושורין ויצאה
 בתוך הושט כך הנפש ויצאה מן הגוף רבי חנניא אמר כספון
 בתוך הושט שמואל אמר כסולם הפוך כך הנשמה ויצאה מן
 הגוף ראה מה קשה יציאת הנשמה דבר אחר ואל' שדי יתן לכם
 רחמים זה שאמר הכתוב היעריך שועך לא בער כל מאמצי
 כח / אמר ר' אלעזר לא תהא בוסר בשעת הרוח שלא להתפלל
 אמר הקדוש ברוך הוא כשם שאני זקוק להוריד גשמי ושלמים
 לגדל צמחים לתחיית הבריות כך תהא זקוק להתפלל לפני
 ולברך אותי מעין מעשי ולא תאמר אני ברוח מה אני מתפלל
 ובשתיני לך צרה תבא ותתפלל אלא עד שלא תבא לך
 הצרה היו מקדים ומתפלל אמר רבי אלעזר אוקיר לאסיאך

עד לא תצדיק ליהמוו כל מאמצי כו' / אמ' רבי יוחנן שכן הוא
 עושין הצדיקים מאמצי כח הגבורה תדע שהרי יעקב אבינו עד
 אין בנימן אצלו והקדים להתפלל עליו ואל' שדי יתן לכם
 רחמים / ואל' שדי מה ראר יעקב לברכס באל' שדי ללמדך
 שהרבה יסורין עברו על יעקב עד שהוא במעי אמו עשו מריב
 עמו שנאמר ויתרצעו הבנים וכן הוא אומר על רדפו כחרב
 אחיו ושיחת רחמיו ברח מפני עשו ולבן ראה ככה צרות הייתי
 ביום אכלני חורב היאך שיצא דרף לבן אחריו להרגו שנאמר
 ודרף אחריו דרך שלשת ימים נמלט ממנו בא עשו בקש עוד
 להרגו הפסיד עליו כל אותו דרוק עז' מאת' וגו' יצא מעשו כאח
 צרת דינה אח' צרת רחל כל הצרות בקש לנח קמעה הרי צרת
 יוסף והכתוב צווח לא שלותי ולא שקטתי ולא נהתי אחר כך
 באה צרת שמעון אחר כך צרת בנימן לפיכך היה מתפלל באל'
 שדי ואומר מי שאמר לשמים וארץ די יאמר ליסורי די לפי
 כשברא הקדוש ברוך הוא שמים וארץ היו נמתחין והולכין עד
 שאמר להן הקדוש ברוך הוא דייכן לפיכך כתיב ואל' שדי כיון
 שהלכו אחיו אצל יוסף וישא עיניו וירא את בנימן אחיו בן אמו
 שמח בו שראה בודמת דיוקנו של אביו מיד ויצו את אשר על
 ביתו ואמ' מלא את אמתחות האנשים אוכל' כאשר וכלך שאת
 זשים כסף איש בפי אמתותו / אמ' למנשה מלא את אמתחות'
 ואת נביעי נביעי הכסף תשי בפי אמתות הקטן ואת כסף שכרו
 ויעש כדבר יוסף אשר דבר / הבקר אור והאנשים שלחו אמר
 יוסף אם אני משלח אותם בלילה אין כל בריו יכולה להן לפי
 שנמשלו כחיות נור אריה יהודה ולין אמר דן גור אריה יהו
 דן נחש עלי דרך / נפתלי אילר' שלוחה הם יצאו את העיר לא
 הרחיקו / אמר יוסף אם ירחיקו אין כל בריו יכולת להן קום
 רדף כל זמן שאימת העיר עליהן והשגתם היו שונג אותם
 כדברים אחת קשה ואחת רכה / הלא זה אשר ישתה אדוני בו
 וגומ' ויקרעו שמלתם אמ' להם הקדו ברוך הוא אתם קדעתם
 בגדי איכם בדבר של חנם כך תקרעו אתם על דבר של חנם /
 אמר רבי יצחק השבטים קרעו על בנימן ויצא ממנו מרדכי
 שקרע על ישראל ומרדכי ידעו וגו' ויקרעו ועמם איש על המור
 לא הוצרך אחר מהן לחברו והיו עומדין ומחבטין לבנימן על
 כתפיו ואומרי לו אינגבא ברא דנגבתא ביישתנו בן אמך את
 כך ביישה אמך את אבינו באותן המכות שהיכוהו בכתפיו זכה
 שתשרה שכינת בינ כתפיו חופץ עליו ככל היום ובין כתפיו
 שכן / ויבא יהודה ואחיו ביתה יוסף / מהו ביתה יוסף והלא כל
 זום זום יצא לדין בביתה אלא אותו היום לא יצא אמר איני
 מכיש את אחי בפני המצרים / ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך
 לעבדים לקיים מה שנאמר הנה השמש והירח ואמר להם יוסף
 מה המעשה הזה אשר עשיתם הלא ידעתם אמ' להם אני אומר
 לכם מפני מה נכבד הנער הזה לקסו בו ולידע היכן אחיו ויאמ'
 יהודה מה נאמר לאדני מה נאמ' על כסף הראשון מה נדבר על
 כסף השני ומה נצטרק על הגביע / הלאים מצא את עון עבדיך
 הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא חנביע בידו /
 אל תקרא מצא אלא מצוא לעולם אין שני אחים נכנסין
 לבית המשתה ואנו נמצינו כלנו בעדוהה אחת בעון אחד שהיה
 בידינו אמר להן אחיכם זה לא היה עמכם באותה שעה אמר לו
 כל הנתפש נתפש עמו אמר להם וברא אחיכם הראשון שלא
 נכב ולא יצא צער אתכם אמרתם לאביו טרף טרף זה שנכב וצער
 אתכם צאו אמרו לאביו טרף ורלא דברים קל וחומר ומה
 תקלה שבאר על ידי צדיק היה מחייד לכל באי עולם זכות
 שהביא הקדוש ברוך הוא על ידוהם על אחת כמה וכמה /

אומר הקדו ברוך הוא העלים ממנו אני אודיענו כיון שניצנצה
 בו רוח הקודש היו השבטים מהלכין בשוק ולא יודעין ולא
 שומעין ועקב אבינו יושב בתוך הבית ויודע מרה במצרים
 וירא יעקב כי יש שבר במצרים זה שאמר הכתוב אשרי שאל
 יעקב בעזרו לא נאמר אל אברהם אל יצחק אלא אל יעקב את
 מוצא שלא נצב חכה לא על אברהם לא על יצחק לא על יעקב
 שנאמר והנה י' נצב עליו אר סימון אין המלך עומד על שדהו
 לא כשנודעת ולא כשנודעת ולא כשנעדרת ואימתו עומד
 עליה כשהיא עומדת כרי כך אברהם עדר שנאמר קום התהלך
 בארץ יצחק זרע ויזרע יצחק לא עמד המלך עליהן כ
 יעקב שהיה כרי של תבואה שנאמר קדש ישראל ליי ראשית
 תבואתו עמד עליו שב והנה י' נצב עליו הוי אשרי שאל יעקב
 בעזרו שברו על י' אלהיו אמ ריש לקיש זה יוסף סברו של עולם
 שהיה במצרים והראה חכה ליעקב שסברו במצרים וירא יעקב
 כי יש שבר במצרים וזה נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צורך
 בעוב וזרעו מבקש להם אר שמואל בר נחמן פסוק זה שר העולם
 אמרו נער הייתי מימות אדם וגם זקנתי עד ימות המשיח לא
 ראיתי שעוב חכה את העולם מן הצדיקים אלא בכל דור ודור
 מעמיד צדיקים דבר תנחום בשם רבי אחא אין העולם חסר ל
 צדיקי כאברהם שב ואברהם הוי יהיה לגוי גדול יהיה בגימטריא
 ל' דבר אחר נער הייתי גם זקנתי אין חכה עוזב את הצדיקים
 בשעת הרעב לא להם ולא לבניהם אלא בזמן שבצורת בארץ
 לעולם הקבה מתקין להם מהיכן יחיו וכן את מוצא באלהיו
 שהתקין לו מהיכן יחיה שב קום לך צדפתה אשר לצידוק וגו'
 וכן את מוצא ופגית לך קדמה ונכתרת כנחל כרית אשר על פני
 הזרין והירה מהנחל תשתה ואת העורבים צייתי לכל לך שם
 וכן ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה וגו' וכן ויהי רעב
 בארץ מלכד הרעב הראשו וגו' וילך יצחק וכן יעקב כשבא הרעב
 חתקין לו יוסף שיכלכלנו במצ' ויכלכל יוסף את אביו הוי וירא
 יעקב כי יש שבר מה כתיב למעלה וכל הארץ באו מצרי' לשבר
 אל יוסף לפי שהוא נתן עצמו שב ויצבר יוסף ברית לבינה שבע
 שני השבע' ותחלינה שבע שני הרעב לבא כאשר אמר יוסף
 מהו כאשר אמר יוסף אמר רבי יהודה בר שלום ל' שנה של
 רעב היו ראויין לבא שכן יוסף אומ' שבע פרות הרקות והרעות
 שבע שנים הנה ושבע השבלים הרקות שבע שנים הנדה הרי
 ארבע עשרה שנה אלא שגזר יוסף ונעשו שבע שנים יהיו שבע
 שני רעב לפיכך כתיב ותחלינה וגו' כאשר אמר יוסף מיד שמע
 יעקב שהיה שבר במצרים ואמר לבניו רדו שמרו ושברו וגו'
 וירדו אחי יוסף ולמה עשרה שיש בהן כח לדחות הפרענות
 שכן בסודם עדי' ויבאו בני ישראל לשבר שלא יכירם אדם אמר
 הקבה אתם אמרתם ונראה מה יהיו הלומותיו חייכן החלום
 מתקיי' וירא יוס' את אחיו ויכירם והם לא הכירוהו שלא ריחמו
 עליו זה הוא ויכירם ריחם עליהם וירא יעקב כי יש שבר וזה
 מונע בר יקבחו לאום וכרכ לראש משביר מונע בר יקבחו לאם
 זה פרעה וכרכה לראש משביר זה יוסף שגזז את התבואה
 בשני רעבון והיו הכריות מקללין אותו אבל יוסף זן את העולם
 בשני רעבון כרועה הזה שמנהיג את עאבו עליו אמר דוד רועה
 ישראל האינה נוהג כצאן יוסף ותשב הכרובים הופיעה כשהיה
 רעב בימי דוד בקש רחמי מלפני חכה ואמר רבון העולמי נהוג
 את צאנך כיוסף שזן את העולם כשני רעבון כיון שחזק הרעב
 בארץ מצרים נתקבעו המצרים ובאו אצל יוסף אמרו לו תן לנו
 לחם אמר להן אלהי אינו זן את הערלי' לכו ומולו עצמכם ואתן
 לכם הלכו להם אצל פרעה והיו צועקין ובוכין לפניו שנאמר

ותרעב כל ארץ מצרי' ויעקב העם אל פרעה ללחם ויאמר פרעה
 לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמ' לכם תעשו אמרו לו הלכנו
 אצלו ומדבר לנו דברים רקים ואומר מולו עצמכם אמר להם
 שוטים לא כך אמרתי לכם מתחילתי עברוהו וקנו לעצמכם
 תבואה וכי לא היה קורא לכם כל אותן שני השבע וצווח לכם
 דרו יודעין שרעב בא אם אתם פשעתם בנפשותי' מת תצעקו
 אלי מפני מה לא הנחתם בכתיכם תבואה של שנים של שלש
 של ד' שנים אמרו לו כל תבואה שהייתה בבתינו הרקיבה אמר
 להן לא נשתייר לכם קבוצ מאתמול אמרו לו אף פת שהייתה
 בסלינו הרקיבה אמר להן לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו
 ומה שגזר על התבואה והרקיבה מתיא' אנו שאם יגזור עלינו
 שנמות כלנו מתים אלא אשר יאמר לכם תעשו ורעב הויה
 על פני הארץ ראוי היה למקרא לומר על הארץ מה תל על פני
 הארץ אר שמואל בר נחמן ללמוד שלא התחיל הרעב אלא
 בעשירים שאין פני הארץ אלא עשירים לכך נאמר מונע בר'
 ויאמר יעקב לבניו למה תתראו אמר יעקב לבניו אתם גבורין
 אתם נאים אל תכנסו בשער אחד ואל תעמדו במקו אחד שלא
 ישלט בכם עין רע הנה שמעתי כי יש שבר בב' רדו שמה מהו
 רדו שראר שירדו שמה וישתעבדו במצרים רדו שמה שכל
 הלוקח תבואה מן השוק ירדה כתי' בו וירדו אחי יוסף היה לו
 לכתוב בני ישראל אלא בתחילתי לא נהגו בו אחרת ובכרוהו
 הלסוף מתהרשין ואומ' מתי גרד למצרי' נחזיר את אחינו לאביו
 וכשאמ' להם אביה' לירד למצרי' נתנו כלם דעת אחת להחזירו
 אר יהודה בר סימון אף יוסף יודע היה שאחיו יורדין למצרים
 לשבר אבל מה עשה הושב' שומרין על הפתחים ואמ' להן ראו
 כל מי שנכנס לשבור אוכל כתבו שמו ושם אביו ולערב הביאו
 לי פתקים עשו כך כיון שבאו בני יעקב כל אחד ואחד נכנס
 בשער שלו וכתבו את שמותם לערב הביאו פיתקם לפני יוסף
 זה קורא ראובן בן יעקב ואחר קורא שמעון בן יעקב ואחר לוי
 וכן השוערי' כל אחד ואחד את שלו מיד אמר להן יוסף סתמו
 את האוצרות ופתחו אוצר אחד ונתן שמותם לבעל האוצר ואל'
 ראה כשיבאו אנשים אלו לידך תפוש אותם ושגר אותם לפני
 עבדו שלשה ימים ולא באו מיד נטל יוסף שבעי' גבורים מבית
 המלך ושגר בשבילם לבקר אותם בשוק הלכו מצאו אותם
 בשוק של זונות ומה טיבן בשוק של זונות לא אמרו יוסף אחינו
 יפה תואר ויפרד מראר' שמה הויה בקוברת מיד תפשו אותן
 והביאום לפני יוסף ויכירם ויתנכר אליהם וידבר אתם וגו' מלמד
 שנעשה להן כנכרי' נטל הנביע והנקיש בו אמר להן אני רואה
 בנביע כי מרגלים אתם אל כנים אנחנו אלא כך ציונו אבא אל
 תכנסו בשער אחד אמ' להן בשוק של זונ' מה שיכנס לא הייתם
 מתיראין מן העין היכן צואת אביכם אמרו לו אבידה אברה לנו
 והיננו מבקשין אותה שם אמ' להן אי זו אבידה אני רואה בנביע
 ששנים מכס החריבו כרך גדול אמרו לו ומי הן אמר להן שנים
 מכס החריבו כרך שכם מיד נודעו וזעזעו ואמרו לו שני עשר אנחנו
 אחים אמ' להן והיכן השני אמרו לו האחד איננו והקטן היום
 את אבינו אמ' להן הביאו את אחיכם הקטן אלי ואדעתי כי לא
 מרגלי' לקח את שמעון ואסר אותו ולעיניהם ואמ' להן זה היא
 חבוש עד שתביאו אחיכם ויאמנו דברי' מיד ויצו יוסף וימלאו
 את כליהם בר וגו' הלכו אצל אביהן וסיפרו לו את כל המאורע
 השיב אביהם ואמר להם היכן שמעון אל אותו תפש בשביל
 אחינו הקטן אמר להן אותי שכלתם יוסף איננו ושמעון וגו'
 ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית וגו' אמר לו
 וכי בניך אינן בני אמר להן יהודת הנזיר לזקן הזרע עד
 שתכלה

פרשת ויהי מקץ

ילמדנו

רבינו הרואה את הגשמים יורדים בזמן שהברית צריכה להן כיצד הוא מברך כך שנו רבותי על הגשמים הוא אומר ברוך הטוב והמטי והגשמים מהיכן יורדין ר' אליעזר אומר העולם כולו ממזימי אוקינוס הוא שומר אמר לו רבי יהושע והלא מי אוקינוס מלוחין הן אמר לו מתמתקין מן העבים שברקיע דאמר ר' שמעון בן לקיש למה נקרא שמו שחקי שהן שוחקים את המי וממתקין אותן ואחר כך הן יורדין ובקיצבא הן יורדין שהקצה קוצב לבריות כמרה גשמים יורדין מראש השנה עד סוף השנה אמר רבי שמעון בן יוחאי כשישראל זוכין יורדין על הצמחין ועל האילנות ועל חורעים והעולם מתברך וכשהן חושאין יורדין בימים ובחגרות מכל מקום אינו פוחת מקצבא שפסק מפני שכל דבר ודבר שיוצא מפי הקדוש בקיצבא הוא נתן לחמה קץ מקצה השמים מוצאו לשמים נתן קץ ולמקצה השמי עד קצה השמי לארץ נתן קץ בורא קצות הארץ ליציאת מצרים נתן קץ ויהי מקץ שלשים שנה קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא הוקר ואף כשנחשב יוסף קץ שם לו ויהי מקץ שנתים ימים וחנה מן האור עולות ונוג' ויהי בבקר ותפעס וכנבוכד נצר כתי ותתפעס פרעה שידע החלום ולא היה יודע פתרונו נטרף שרף אחד נבוכד נצר ששכח החלום ופתרונו נטרף שני טרופין לכך כתי בו ותתפעס חלום נבוכד נצר חלומות רבי יכאי אומר חלומות שתי אחת של צלם ואחת של אילן ויאמר המלך לקרא לחרטומי חסר כתיב אלו ששואלין בשימי מתים לאשפים אלו שדוחקין במזל שכן אשפים לשון דוחק שמעו זאת השואפים אביון למכשפי שמכחישים פמליא שלמעלה ופמליא שלמטה להניח למלך חלומותיו ויבאו ויעמדו לפני המלך ויאמר להם המלך חלום חלמתי ותתפעס דוחי לדעת את החלום וידברו הכשדים למלך ארמית מלכא אמר חלמא לעבדך ופשרא נחוא אמ' להן נבוכד נצר אני יודע את החלום אם אני אומר אותו לכם אתם בודים לי דברים ואם זה פתרונו להן חלמא אמרו לי ואנדע די פשרה תהחונני ענו תנינו ואמרין מלכא חלמא ימ' לעבדא ופשרא בהחנה אמ' להם אני אומר לכם אימרו לי ואתם אומרי לי אמור לנו מרה אתם סבורים שתחיו מסיחים עמי עד הצהרים והולכים לכם די הן חלמא לא תהודעונו חדא היא דתכון שתחיו כלכם נהרגין ומלה כרבא ושחיתתה הודמתון למימר קדמי עד די עדינא ישתנא להן חלמא אמרו לי ואנדע די פשרה תהחונני ענו כשריא קדם מלכא ואמרין לא איתו אנש על יבשתא די מלת מלכא ויכל להחויא כל קבל די כל מלך רב ושליט מלה כדנא לא שאל לכל חרטום ואשף וכשריא ומלתא די מלכא שאל יקרא נבואה היא צריכה שכן יקרא לשון נבואה כמה דאמר ודבר יי' ויהי יקר בימים החם אין הזון נפרץ ואחרן לא איתי כשהיה בית המקדש קיים היה אדם הולך אצל בני אהרן ושאל באורים ותומים ומגיד לו את הדבר עכשו אין בית המקדש קיים ואין שואלין באורי ותומים אמ' להן וכך היה בית המקדש יפה ונתתם לי עצה שאחריכנו מיד כעס ואמר להוודר לכל חכימי בכל יודתא נפקת וחכימיא מתקשלין ובעו דניא וחברוהי להתקשלא התחיל דניאל לומר לאריוך על מה רתא מהתצפא מן קדם מלכא אדין מלתא הודע אריוך לדניאל אדין אריוך בדתהלה הנעל לדניאל קדם מלכא וכן אמר להם די השכחת

גבר די מן בני גלותא די יהודה די פשרא למלכא יהודע אמ' לו אנת הוא דניא וכי לא היה מכירו אלא אמר לו ישבך כח לספר לי את החלום ופתרונו אמר לו הן אמר לו אימתי אמר לו לא לאחר שלשים יום ולא לארבע כ' יום לא המתן לי הלילה ולבקר אני אומר לך אדין דניאל לביתיה אזל ולחנניה מישאל ועזריה חברוהי מלתא הודע למה שהיו מתפללי עמו ורחמים למיבעא מן קדם אלה שמיא על רזא דנא די לא יהו בודין דניאל וחברוהי עם שאר חכימי בכל אדין לדניאל בחוזה די ליליא רזא גלי אדין דניאל בריך לאלה שמיא אמר הקצה בעולם הזה היתה הנבואות ביחידים אבל לעתיד לבא על כל אדם שנאמר והיה אחרי כן אשפור את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם וקניכם חלומות יחלמו בחוריקם חזיונות יראו והנה מן האור עולות שבע כיון שחלם שלח וקרא לכל חרטומי ורוח הקדש צוותת אים אפוא חכמיך כיו' שלא ידעו בא שר המשקי ואמר את חטאי אני מזכיר פרעה קצף על עבדי וגו' אמר ריב"ל מתוך צרה דווחה מתוך אפלה אורה מתוך נבולין של צדיקי רוממותן וכן הוא אומר אם נבלת בהתנשא אם זמות יד לפה חנניה מישאל ועזריה נבולין רוממתן כפיתו בסרכליהן פשטיהון כרבלתהון ולבנטיהון ורמינו לגו אתון בורא יקותיא ונתרוממו באדין בלכא העלה לשדרך מישך ועבד נגו במדינת כבל ודניא דנא העלה במלכות דרוש ובמלכו כורש פרסאי מרדכי וילבש שק דאפר ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות ויוסף ענו בכבל דגלו כדזל באר נפשו ונתרומם ויוסף הוא השליט על דארץ אל חלום חלמתי כשכא לומ' לו את החלום בקש לבדוק אל חנה מן הארץ עלות שבע פרות אל יוסף לא ראתי לא יפות מראה וכריאת בשר אמר לו הנה שבע פרות דלות ורעות אל לא ראתי אלא רעות מראר ורקות בשר אל הנח שבע שבלים מלאות ושוכות אל לא ראתי אלא בריאות ושוכות הנרי שבע שבלים צנומות דקות אל לא ראתי אלא דקות שזופות קדים זה חיל פרעה תמה אל אחרי הית כשחלמתי שב אחרי הודיע אלהי את כל זאת הוא שאביו מברכו בן פורת יוסף בן הפרות יוסף השיב פרעה אתה תהיה על ביתי וחכמים אומרי תחת אבותיך יהיו בניך את מוצא כל מה שהגיע ליעקב הגיע ליוסף יעקב נולד מהזל ויוסף בן אלה תולדות יעקב יוסף זה נקרא בני בכורי ישראל זה הבכורה ליוסף זה גלה להרץ וזה למצרים זה נתרומם בחלום ויהלום והב סלם וזה ופרע חלם רשבג אומ' יוסף משלו נתנו לו הפה שלא נשק לעבד על פיך ישך כל עמי הצואר שלא הרכין לעברה וישם ריבד הזהב על צוארו יד שלא נגע בעברה ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ונוג' הגוף שלא נדבק בעבירה וילבש אותו כגדי שש דגל שלא הרכיב לעבירה וידבק אותו במרכבת המשנה המחשבה שלא חשב בעבירה בקדא נבון וחכם לב שלא הורח בעבירה קראו לפניו אברך ועצבת פענח הכל מודה כנגד מדרת ורא יעקב כיוש שבר

ילמדנו
 רבינו אבל עד כמה ימים הוא אסור בעשיית מלאכ' כך שנו רבותי אבל כל שבעת ימי אבלו אסור בעשיית מלאכ' ואם היה עני מדקרק יעשה מלאכ' לאחר ג' ימים לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו ולמה אחר שלש ימים אמר רב כהנ' אחר ג' ימים הבשר נסרף ופניו משתנות ונפשו מתאכלת עליו שנאמר אך בשרו עליו יכאב בא וראו שהרי אבל התיר לו תורה לעשו מלאכתו והתנחם אחר ג' ימי יעקב אבינו לא קבל תחומי על יוסף דכ' ויקומו כל בניו וכל בנותיו לרחמו וכל כך למ' שהעלי חב' לקיי גזירת ידוע תדע אולי כן לא היה נבוא יצחק אביך והיה קול אותה שעה והיה יודע שיוסף חי והיה תנחומא

מה עשה הקב"ה בראה מן הצלע ממקו צנוע כרי שתחיה צנועה
 יושבת בבית שנאמר ויקח אחת מצלעותיו ואף על פי כן לא
 יצאו ידיהן לא בראה מן הראש שלא תהא רוחה גסרה עמדו
 בנות ציון והיתה רוחן גסה שנאמר ויאמר יי' יען כי גבהו בנות
 ציון לא בראה מן העין שלא תהא סקרנית עמדה חוה והיתה
 סקרנית ותרא האשה כי טוב העין וגו' לא בראה מן חפה שלא
 תהא פטמית עמדה לאה והיתה פטמית ותאמר לר' המעט
 קחתך את אישי וכן ותדבר מרים ואהרן לא מן האוזן שלא
 תהא צייתנית עמדה שרה והיתה צייתנית ושרה שומעת פתח
 האהל לא מן היר שלא תהא גובבת ותגבב רחל את התרפים
 לא מן הרגל שלא תהא פדרנית עמדה לאה והיתה פדרנית
 ותצא לאה וכן ותצא דינה אמר ר' יהודה בר שלום וזו שאמרנו
 בכשרות שבישרא ואין צריך לומר בשאר הנשים אבל בענוות
 שבאומות העולם כתיב ותתפשהו בכנודו לאמר שכבר עמי
 טוב לפני האלהים ימלט ממנה זה יוסף וחושא ילכו בה זר
 זמרי שנלכד בה בשטים ותשא אשת ארזנוי זשה תחשכנה
 עיניהם מראות וגו' את מוצא שהצדיקים מתרוממין בעיניהם
 וישא אברהם את עיניו וירא את המקום וכן ישא אברהם את
 עיניו וירא והנה איל וכן וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים
 ביעצק ויצא ויצחק לטוב בשרה לפנות ערב ביעקב וישא עיניו
 וירא והנה עשו כא ויחץ את הילרי אבל הרשעי נופלין בעיניהם
 וישא לוטאת עיניו וירא את כל ככר וירדן זר סדום הניח
 אברהם והלך לסדום לעשו בעשיהן לכך נקרא לוט שמו גרם
 לו וירא בלק בן צפור וכן את פותר את כולם ותשא אשת
 ארזנוי זשה מות וחיים ביד לשון ואוהביה יאכל פריה אר חייה
 בר אכא כל כלה של תאנים לפניו אכל עד שלא ברך מותביד
 לשון בירך ואחר כך אכל חיים ביד לשון ביוסף לא הגיעוהו
 כל אותן הצרות אלא על לשון הרע שסיפר על אחיו שנא ויבא
 יוסף את דבתם רעה אל אביהם ומה אמר לו רבנן אמרי אמר
 לאביו שהן בוחזין בכני בלהה וזלפה מנהג עבדים ואני נוהג
 בהן מנהג אחוה שנאמר והוא נער את בני זלפה ואת בני בלהה
 נשי אביו אמר לו הקב"ה חייך בו בדבר תלקה לעבד נמכר יוסף
 רבי יהודה אמר יוסף היה אומר שהיו נותנין עיניהן בבנות
 הארץ אמר לו הקב"ה חייך בו בדבר תלקה הרי אדונתך נותנת
 עינית כן ותשא אשת ארזנוי ומאן ויאמר אל אשת ארזנוי זשה
 ברוך הגבר אשר יבטח בה את מוצא כיון שהיה בבית רבו והיה
 יי' את יוסף והיה איש מצליח וגו' וירא ארזנוי כי יי' אתו וגו' וכי
 פוטיפר רשע רואה שהקב"ה עמו ומה הוא כי ה' אתו אלא שלא
 היה שמו של הקב"ה זו מפיו היה בכם לשמשו והוא היה מל"ה
 ואו' רבן העולם אתה הוא בשחזני את הוא פטרוני תנני לחסד
 זלרחמים בעיניך ופוטיפר אומר לו מה אתה מל"ה שמה
 כשפים אתה עושה לי והוא משיבו אני מתפלל שאמצא חן
 בעיניך לפיכך כתיב וירא ארזנוי כי יי' אתו ומהו כל אשר הוא
 עושה יי' מצליח בידו היה מוסך לרבו קונדיטון והוא אומר לו
 מרה מסכת לי הוא אומר קונדיטון אומר לו פסינתטון אני
 רוצה והוא אומ' פסינתטון הוא יין אני רוצה והוא אומ' יין הוא
 מבושל אני רוצה מבושל הוא וכן על המים וכן על כל דבר
 דבר שנאמר וכל אשר הוא עושה הוי' וכל אשר הוא עושה יי'
 מצליח כיון שראה רבו כן מסר לו את כל המפתחות ולא היו
 יודע אחירי כלום שכן אומר הן ארזנוי לא ידע אתי מרה בבית
 כיון שראה יוסף את עצמו בכך התחיל אוכל ושותה מסלסל
 בשערן ואומר ברוך שהשכיחני בית אבי אמר לו הקב"ה אביך
 מתאבל עליך בשק ואפר ואתה אוכל ושותה ומסלסל בשערך

הרי אדונתך מזדונת לך לכך כתיב ותשא אשת ארזנוי ומאן
 למה מאן אמר רבי יהודה בר שלום שראו איקונין של אביו
 ואמר לו יוסף יוסף עתידין אחי לכתב באבני אפוד תרי"ג
 שתרא הסר מכללן ותהיה רועה זנות לכך מאן ויאמר אל
 אשת ארזנוי הן ארזנוי אמר לה הרי בעליך לפניך לפי שכל בני
 אדם שוין הן ארזנוי אחר הן בני אדם איכנו גדול בבית הור
 ממני וגו' וחטאתי לאלהים נשבע אני לאלהים שאני עושה
 הרעה הגדולה הזאת והי' כדברך אל יוסף יום יום אמר רבי
 יהודה בר שלום יום יום שנים עשר חדש היתה מתגרה בו ואין
 יום יום לא יב חדש שנאמר מיום ליום ומחדש לחדש יב היתה
 באה להסיח עמו והיה מרכין פניו למטה שלא להביט בה כד
 עשתה אמר רב הונא בר אידי עשתה לו שרתוע של ברזל
 מתחת זקנו שאם ירכין פניו והא שרתוע מכהו שנאמר ענו
 בכבל רגלו וגו' אעפ"כ לא שמע אליה אמרה לו למה אין אתה
 שומע לי לא אשת איש אני אין אדם יודע בנו אמ' לה הפנויות
 שלכם אסורות לנב ביותר שאת אשת איש שנאמר לא תתחתן
 עם אשת אביו ואל תתחתן עם אשת אביו אמר רבי יהודה כרבי נחמן משל
 לגוי שאמר לישראל יש לי מאכל יפה להאכילך אל מהו אמר
 לו בשר חזיר אמר לו דיקה אפי' שחוטט שלכם בבהמה שהורה
 אסורה לנו וכל שכן בשר חזיר וכך אמר לה יוסף פנויות שלכם
 אסורות כש את אשת איש לא שמע אליה לשכב אצלה בעולם
 הזה לחז' עמה לעולם הבא בניחנם כמה שאמר הכתוב להיות
 עמה את למד שהכא על הגויה קשורה בו ככלב ואית דאמרין
 לה מהכא ילפתו ארחות דרכם יעלו בתהו ויאבדו שמלפפתו
 זמולכתו לגיהנם והי' לזיום הזה ויבא הביתה וגו' רבותינן
 חלקין בדבר יש אומרי לעשות צרכו ובקש עצמו ולא מצא
 דכתיב ואין איש ויא לעשות מלאכתו מלאכה שעליו מן הבית
 ור' יהודה אמר אותו היום יום זבחיו של גילום היה ויצאו הכל
 ונשתירה היא עמו בבית ותתפשהו בכנודו ועלה עמה למטרה
 ובקש עצמו ולא מצא וראה רמות דיוקנו של אביו והפיל עצמו
 בקרקע ובעץ עשר אצבעותיו בקרקע שכן הוא אומר בברכתו
 ותשב באיתן קשתו לשון נקי דברה תורה ויפוזו זרועי ידו
 שנעץ ידיו בקרקע למה מידוי אביר יעקב מיד וינס ויצא החוצה
 אמר לו הקב"ה אתה נסתה ויצאת חוצה חייך הים ינום כפני
 ארונך הים ראה וינסו כיון שראתה שלא שמע לה התחיל לר
 קובלת עליו לרבו בא אלי העבד העבדי אשר הבאת מיד ויקח
 אדני יוסף אותו ויתנהו בחוש בבית האסורי שנים עשרה שנה
 ובכל יום הולכת אצלו ואומרת לו אני מעוררת עיניך והוא
 אומר יי' פוקח עורים כאן תרא מיתתך בכבלים והוא אומר יי'
 בתיר אסורים אני מוכרת אותך בארץ רחוקה והוא אומר יי'
 שימר את גרים ולא היה צריך לעשות שם אלא עשר שנים
 ולמה הוסיף שם שתי שנים אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה
 דשלת בטחוני ובשחת בשר המשקי ואמרת לזכיאם זכרתני
 והזכרתני תשתכח שתי שנים בבית הסוהר לכך כתיב והי'
 מקץ שתי ימים שתי שנים ליעיאת שר המשקים בבית הסוהר
 אמר רבי יהושע בן לוי בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא
 מודת בשר ודם מדת בשר ודם מכר באזמיל ומרפא ברטייה
 זהקדוש ברוך הוא כמה שהוא מכר הוא מרפא שנאמר כי
 אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך יוסף לא נמכר אלא על
 זר חלום שנאמר ויאמרו איש אל אחיו הגבר בעל החלומות
 הלזה בא לכו ונמכרנו לישמעאלים וירצו אל תחי בו כי אחינו
 בשרנו הוא ושמעו אחיו ולא מלך אלא על ידי חלום שנאמר
 והי' מקץ שנתים ימים ופרעה חולם והי' עומד על האור

והיה ביום ההוא ישרוק יי' לזכוב אשר בקצרה יאורי וגומ' וכן
 ושלחתי את הצרעה ובכנים וכצפרדעים תדע שבשעה שבקש
 הקב"ה לקיים גזירת ידוע תדע בקטן שבשכטים עשה שליחותו
 במכר יוסף במצרים וירדו יעקב ובניו ופרעו את השטר לכך
 כתיב ויוסף הורד מצרים / ויוסף הורד מצרים זשה מרה גדלו
 מעשיך יי' מאד עמקו מחשבותיך / אמר רבי שמעון בן יוחאי
 יש לך כריות שהן גדולות כים ואינן גדולות כיבשה גדולות
 כיבשה ואינן גדולות כים אם יעלו אותן שבים ליבשה אין להם
 חיים ואם ירדו אותן שביבשה לים אין להם חיים ויונה ירד לים
 והיה שנאמר וישאו את יונה וישלחוהו הים מעמוד הים מזעפו
 והרג עלה ליבשה וחיה שב' ויאמ' יי' לרג ויקא את יונה ה ליבשה
 במצא מקום מיתתו של זה חיוו של זה ובמקו מיתתו של זה חיוו
 של זה לכך באמר מה גדלו מעשיך יי' יש לך כריות שהן גדולות
 באויר ואי' גדלו באור יש לך כריו' שהן גדלו באור ואינן גדולות
 באויר אם עולות שבאויר לאור אין להם חיים ואות' שכאור אם
 עולו לאויר אין להם חיים והנביא מישא ויעזריה הושלכו לתוך
 הככשן ועלו שנאמר ענה ואמר שדרך משך ועכד נגו עכדוהי
 די אלהא עלאה פוקו ואיתו בארין נפקין שדרך משך ועכד נגו
 מנו גורא / בריות הגדלות באור ואינן גדולות באויר ואי' זו זו
 סלמנדרא באי זה צד הוגגין העושיין את הזכוכית כשהן בסיקין
 את הכבשן שבערה ימים ושבעה לילות רצופין מכובד האור
 היוצא משם ברירה היומרה לעכבית והבריות קורין אותה
 סלמנדרא אדם סך ידו מדמה או' מאיכריו אין האור שולטת
 באותו מקום למה על שתחילת ברירתה מן האור מכאן אמרו
 חכמים תלמידי חכמים אין אור של' גיהנם שולטת בהן קל
 וחומר מסלמנדרא ומה סלמנדרא על שתחילת בר ברירתה מן
 האור הסך מדמה אין האור שולטת בו תלמידי חכמים העוסקין
 בתורה שהיא אש דת ונתנה מיד אש אוכלה אש ולומדיה בית
 יעקב אש על אחת כמדה וכמה לכך נאמר מה גדלו מעשיך יי'
 מהו מאד עמקו מחשבותיך / אמר רבי יוחנן מחסבה עמוקת
 נטלת עם אברהם בין הבתרי' כשאמרת לו ידע תדע כי גר יהיה
 זרעך אמר ר' יהודה בר שלום שיהיו גרי' ותושבי' בארץ לא להם
 משתעבדי' ארבע מאות שנה והיו הייבי לירד מכופתין בקולרין
 ולא עשה כך אלא חשב היאך להורידן ככבוד והביא עליהם
 שיאהב יעקב ליוסף וישנאו אותו אחיו ומכרוהו לישמעאלים
 ויורידוהו למצרים וירד יעקב ובניו בשבילו שנאמר ויוסף הורד
 מצרים / ויוסף הורד מצרים זשה לכו ודאו מפעלות אלהים
 ברא עליה על בני אדם / אמר ר' יהושע בן קרחה אף הגזרות
 שאת מביא עלינו בעליה את מכיאן בא וראה כשכרא הקברת
 את העולם מן היום הראשון ברא מלאך המות מנין אמר רבי
 ברכיה משום שנאמר וחושך על פני תהום זרה מלאך המות
 המחשיך פניהם של בריות ואדם נברא בששי ועליה נתלח
 בו שהוא הביא את המיתה לעולם שנאמר כי כיום אכלך
 ממנו מות תמות / משל למה הדכר דומה למי שבקש לגרש
 את אשתו כשביקש לילך לביתו כתב גט בכנס לביתו והגט
 ביודמבש עלילה עליה ליתנו לה אמה לה מזגלי את הכוס
 שאשתה מוגרה לו כיון שגטל הכוס מידה אמר לה הרי גיטיך
 אמרה לו מה פשעי אמר לה צאי מכיתי שמזגת לי כוס פשור
 אמרה לו כבר הייתי יודע שאני עתידה למזוג לך כוס פשור
 שכתבת הגט והביאותו בידך אף כך אמר אדם לפני הקדוש
 ברוך הוא רבוננו של עולם עד שלא בראת עולמן קודם שני
 אלפים שנה הייתה תורה אצלך שכן כתיב ואהירא אצלו אמון
 שעשועים יום יום שני אלפים שנה וכתיב בה זאת התורה אדם

כי ימות באהל אלהי שהתקנת מוח לבניו היית כתב בה כף
 אלא באתר לתלות כי את העליה הוי נורא עליה על בני
 אדם וכן את מוצא שאמ' לו הקדוש ברוך הוא למשה אם יראה
 איש כאנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה וגו' איש
 זה משה דכתיב והאיש משה ענו האיש המסויים כאנשים וכן
 הוא אומר עתה תראה אשר אעשה לפרעה במלחמת פרעה
 אתה רואה ואין אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלך וכיון
 שאמר להן שמעו נא המורים אמר לו הקדוש ברוך הוא לכך
 לא תביאו את הקהל הזה הוי נורא עליה / וכן ביוסף ויראנו
 אחיו כי אותו אהב אביהם על ידי לשון של ארגמן שעשה לו
 כתנת פסים נכתב עליו ארבע אונאות / פ' פוטפר ס' סוחרים /
 ושמעאלים מ' מדינים כשביל כתונת פסים גרם לכל השבטים
 לירד למצרים ואמ' ר' יודן היה הקדוש ברוך הוא מבקש לקיים
 גזירת ידוע תדע והביא עליה לכל דברי' לו כדי שיאהב יעקב
 את יוסף וישנאו אותו ומכרוהו לישמעאל ויורידוהו למצרים
 וישמע יעקב שיוסף חי במצרים וירד עם השבטים וישתעברו
 שם הוי ויוסף הורד מצרים הוריד אביו והשבטים למצרים /
 אמר רבי תנחומא משל למה הדבר דומה לפרה שבמבקשין
 ליתן עול על צוארה ולא היתה מבקשת ומונעת עול מן צוארה
 מר עשו נטלו את בנה מאחריה ומשכו אותו לאותו מקום
 שמבקשין בו להרוש והיה העגל גועה שמעה הפרה בנה גועה
 הלכה שלא בטובתה בשביל בנה כך הקדוש ברוך הוא הורד
 מבקש לקיים גזירת ידוע תדע והביא בעליה לכל הדברים
 אלו וירדו ופרעו את השטר לכך נאמר ויוסף הורד הורידו
 למצרים הוי נורא עליה / ויהי אחר הדברים האלה

ילמדנו

רבינו גדול שנאמנים אי זה הוא / כך שנו
 רבותינו ג' נאמנין הן בעל הבית שמפריש
 מעשרותיו כראוי ואינו נחשד על התרומה ומעשר אין נאמן
 גדול מזר / ורווק הדר בכרך בשכונת זונות ואינו חושא אין
 נאמן גדול מזה / אין את מוצא נאמן גדול כיוסף אדם שהיה
 במצרים שכתוב בה אשר כשר המורים בשרם והוא בן שבע
 עשרה שנה ולא נחשד על העריות ביותר שהיתה אדונתו עמו
 בבית והיה משדלתו ככל יום ויום והיתה מחלפת לו שלש
 חליפות בגדים ככל יום כלים שלכשר בשחרית לא לבשר
 אותם חצי היום ובהצי היום לא לבשה בין הערבי' כל כך למה
 כדי ליתן עיניו בה / אמרו חכמים פעם אחת נתקצו המצרייות
 זכאו לראות נופיו של יוסף מרעעיתה אשת פוטיפר נטלה
 אתרוגין ונתנה לכל אחת ואחת מהן ונתנה סכין לכל אחת
 ואחת וקראת ליוסף והעמידו לפניהם כיון שהיו במסכתות
 ביופיו היו חותכות את ידיהן אמרה להן ומה אתם כשעה אחת
 כך אני שבכל טעה על אחת כ' וכ' וכל יום ויום משדלתו ועומד
 ביצרו מנין מן מה שקרא בענין ותשא אשת אדניו / ויהי אחר
 הדברים האלה / זשה ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא
 מצודים וחרמים לברא אסורים יודת טוב לפני האלהים ימלש
 ממנה וחושא ולכך כח / אמר רבי יהודה בר שלום אין לך קשה
 מן האשרה תדע לך שכשעשו את העגל יופול מן העם כיום
 הוא כשלשת אלפי איש ועל ידי אשה בשימים ארבעה ועשרים
 אלף הוי ומוצא אני מר ממות / מה הווא אסורים ידיה אלהי
 שכתוב בה אסורים ידיה תופסת לאדם כשוק בא וראה כשבקש
 הקדוש ברוך הוא לברוא את חוה הירח מחשב מאי זה מקום
 לבראותה אמר אם אברא אותה מן הראש תהיה רוחה נסה מן
 העין תהיה סקרנית מן הפה תהיה פטפטנית מן האוזן תהיה
 צינתנית מן הידים תהיה גונבת מן הרגלים תהיה פרדנית

להכה באותו החרם שלא יגידו לאביה כיון שירד ראובן בלילה לאותו הבור להעלותו ולא מצאו קרע את בגדיו ובכרה חור לאחיו אמר להן חילד איכנו ואני אגיד אני בא הגידו לו את המעשה ואת החרם ושתק ואף הקברה אלץ שכתוב בו מגיד דבריו ליעקב דבר זה לא הגיד מפני החרם לפיכך אמר יעקב טרף טורף יוסף רבי מנא אומר במכירת יוסף לקו השבטים ולא נתכפר להם עונם עד שמתו ועליהם אמר הכתוב אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון ולפיכך בא רעב בארץ ישראל שבע שנים וירדו אחי יוסף עשרה לשבר בר במצרים ומצאו יוסף חי והתירו את החרם ושמע יעקב שהוא חי וכתוב בו ותחי רוח יעקב אביהם וכי מתה היתה אלא שחיתה מן החרם ושרתה בו בוח הקדש שנתת לקרה הימנו אמר רבי עקיבה החרם היא השבועה והשבועה היא החרם למד מן יהושע בן נון שהחריס את יריחו ונשרף עקב על שפשטו בחרם ולקח את האדרת ואת לשון הזהב שהיה באותן תרפים של יריחו ושם טומאת חקוק עליו והלך והטמינם בתוך אהליו ועל שמעל בחרם נפל מישראל שלשים וששיר איש וקרע יהושע את בגדיו ונפל על פניו ארצה לפני הארון ויאמר יי אל יהושע קום לך למחזה אתר נופל על פניך חטא ישראל וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם גם לקחו מן החרם גם נבכו גם כחשו גם שמו בכליהם למה כתיב כאן גם חמשה פעמים ללמדך שכל העובר על החרם כעובר על חמשה חומשי תורה וכל עבירות נפרעין ממנו וחרם נפרעין ממנו ומן כל הכריות שנאמר על כן תאכל הארץ ואמלל כל יושב בהר חית השרד וגם עוף השמים וגם דגי הים יאספו ואומר על כן אלה אכלה ארץ ויאשמו יושבי בה על כן חרו ישיבי ארץ ונשאר אנוש מזער וכן את מוצא בעבן הלא עקב בן זרח מעל בחרם ועל כל עדת ישראל חור קצף והוא איש אחד לא גוע בעונו כיון שאמר הקדוש ברוך הוא ליהושע חטא ישראל אמר לו יהושע במי חטא אמר לו דילטור אני הטיל גורלות ותרע הלך והטיל גורליו נפל הגורל על עבן אמר לו עבן בגורל אתה בא עלי הטיל הגורל בינך ובין אלעזר הכהן על אחד מהן נופל באותה עשה נסתכל יהושע בשתים עשרה אבנים שבאבני אפוד שהיו על לבו של כהן גדול וראה אבן שבט יחודה שכהה אורה שכך היה משפט החושן כל שבט שעוש מצוח מגיה אבנו ומכהיק אורה וכל העובר עבירה אבנו כיהור כיון שראה יהושע כך אמר לו שים נא כבוד ליי אלהי ישראל מיד אמר עקב אבני חטאתי אמר יהושע מה עכרתנו יעכרך יי היום הזה היום הזה אתה עכור ויש לך חלק לעולם הבא תרע לך כח החרם שהיה השבטים שקינאו על פילגש בגבעה ולא קינאו על פסל מיכה הרגו בהן בני בנימין פעם ראשונה ושניה ושלישית כמה אלפים ולסוף עשו תשובה ונפלו לפני הארון ונתרצה להן הקבה והחרימו שיכאו כל ישראל מקטן ועד גדול שנאמר השבועה הגדולה היתה לאשר לא עליה אל יי המצפה לאמר מות יומת וכי שבו ערף היתה שם אלא ללמדך שהחרם הוא השבוע אנשי יבש גלעד לא עלו ונתחייבו מיתה ועוד למד משאול בן קיש שאמר ארור האיש אשר יאכל לחם עד הערב ונקמתי באויבי ולא טעם כל העם לחם ויונתן לא שמע בהשביע אביו את העם ושלח את קצה המט אשר בידו וישבל אתה כיערת הדבש ונו ראה שאול פלשת מתגברין על ישראל וירע שמעלו בחרם הגיש האפוד ורא שאבן שבט בנימי מכה אורה הפיל גורל בניו וכן יחונתן בנו וכלכד יחונתן נטל עליו חרב להרגו ויאמ שאול כה יעשה לי אלהים וכה יוסף כי מות תמות יונתן ויאמר העם אל שאול יחונתן ימות אשר עשה

התשועה הגדולה הזאת כישראל הכותיים לא נחשבו משבעים לשון אלא מיתר חמשה גוים ששכר מלך אשור ויבא מלך אשור מבבל ומכתור ומעוה ומכמת ומספרוים ויושב בערי שומרון רבי יוסף א' הוסף עליהן ארכער ונעשו תשע דניאי ואפרסת כניא טרפליא אפרסיא ארכויא כנליא שושביא הוריא עלמאי כשגלו ישראל משמרון שלח סנהריב את עבריו והושיכן בשומרון להעלו מס למלכות שלח הקדוש ברוך הוא בהן את האריות שנאמר ויהי בתולה שבתם שם וישלח יי בהם את האריות שלהן ואמרו לו הגוים אשר הגליתח ותושב בערי שמרון וישראל בס את האריו והגם במיתים אותם כאשר אינם יודעים את מעשה אלהי הארץ שלח וקרא לכל זקני ישראל אמר להם כל השנים שהייתם בארצכם לא שכלת אתכם חית השרה ומה עסקר עכשו אמרו נאמר לו דבר אולי ישיב אותנו לארצנו אמרו לו הארץ אינה מקבלת גוי שאינו עובד בתורה ולא נמול אם להן תנו לי שנים מכס שילכו לשם וילמדו אותם ודכ המלך אין להשיב מיד שלהו לשם את רבי דוסתאי בר ינאי ואת רבי סבייה ולמדו אותם ספר תורה בכתב ספר תורה נוטריקון ובוכין ואעפ כן את יי היו יראים ואת אלהים היו עובדין עד שעלה עזרא מבבל וזוככל ויהושע בן יהוצק והתחילו בוכין בהכל שנאמר בארץ קמו וזוככל בן שאלתיא ויהושע בן יהוצק ושריו למכנא בית אלהא דנא באותה עשה באו עליהן השומרונים למלחמה מאה ושמנה אלף וכי שומרונים היו כותיים היו אלא על שם העיר שמרון ועוד בקשו להרג את נחמיה במרמה שנאמר לכה ונועצה יחידו בכפרים בכקעת אונו ונשלו מלאכת בית יי שתי שנים שנאמר בארץ בטלת עבודת בית אלהא די בירושלם והות בטל עד שנת תרתין למלכות דריוש מלך פרס מה עשה עזרא וזוככל ויהושע קצו את כל הקהל אל היכל יי והביאו שלש מאות כהנים ושלש מאות ספרי תורות ושלש מאות תנוקות והיו תוקעין והלויים משורדים ומזמרים ומחרימין ומשמתיין ומגדין את הכותים כסוד שם המפורש ובכתב הנכתב על הלוחות ובחרם בית דין העליון ובחרם בית דין התחתון שלא יאכל אדם משרדא פת כותי מכאן אמרו האוכל פת כותי כאוכל בשד חזיר ואל יתגיד כותי בישראל ואל יהא להם חלק בתחיית המתים שנאמר לא לכם ולזנו לבנות בית יי אלהינו ולכם אין חלק ועדקה וזכרון כירושלם וכתבו ושלחו את החרם לכל ישו שבבבל והם הוסיפו עליהם חרם על חרם והמלך קצע עליהם חרם על לשם שנאמר ואלהא די שכן שמיא תכן ימגר כל מלך ועם די שלח ידיה להשנאה ויוסף הורד מצרים

ילמדנו

דבינו מהו להכדיל על הגר של גוי במצאי שבת כך שנו רבותי אסור להכדיל על הגר של גוי במצאי שבת לא שבת למד שלא שבת ממלאכה ולא עוד אלא אם אתה מכדיל על גרו של גוי אתה עושה הגוי כאלו הוא ספון לכלום וכתוב אומר כל הגוים כאין נגדו מעשה באנטונינוס שבא לקסרין ושלח אחר רבינו והלך עמו רבי שמעון בנו ורבי חייא הגדול ראה רבי שמעון שם לגיון אוד נארה ומשוכח ראשו מגיע לקפא לידם של עמודין אמר לו רבי חייא ראה כמ פטומין עגלין של עשו נטלו ר' חייא והוליכו לשוק והראוהו סל של עגבים ושל תאינים והזכוכין עליהן אמר לו רבי חייא זכוכין אלו ואותו לגיון שוין כשעלה רבי שמעון אצל אביו אמר לו כך אמרתי לרבי חייא וכך השיב לו אמר לו עד עכשו נתן בו חייא חכמתי ממש שהשורה אותן לזכוכין לפי שליגונין אלו אינן כפוגים לכלום אבל זכוכין הקבה עושה שליחותו בהן שם

ישפיל וחיירי / שאלה משרונא את רבי יוסי בר חלפתא לכמון
 ימים ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אמר לה לשרה ימים
 דכתיב כי ששת ימים עשה יי את השמים ומן אותה שעה עד
 היום מה עושה אמר לה עושה סולמות מעלה לזה מוריד לזה
 מעטיר לזה מוריש לזה הדע שבשעה שיצא יעקב לארם נהרים
 כתיב בו כי במקלי עברתי וליא עוד אלא יקח מאכני המקום
 וישם מראשותיו אלו חרה לו כר או כסת היה מניח שם את
 ראשו כיון שנכנס כביתו של לבן העשיר שנאמר ויפריץ האיש
 מאד מאד וגומ' מנין מכה חכמה שברכו שברכו אביו ויתן לך את
 ברכת אברהם ומה ברכת אברהם וי' ברכך את אברהם בכל כיון
 שחזר מבית לבן אמר הקדוש ברוך הוא צריך אני לברכו מיד
 בגללה עליו הקדוש ברוך הוא וברכו שנאמר ויהא אלהים אל
 יעקב עוד בכאובפרץ ארם ויברך אותו וירא אלהי יעקב זטח
 כל ארחות יי חסד ואמת בשעה שאמר משה לישראל אחרי יי
 אלהים כל תלכו וחוזר ואומר ללכת בדרךיו והכתיב יי בסופה
 ובסערה דרכו וענין אבק רגליו וכתיב בים דייכך ושכילך במים
 רבים ועקבותיך לא נודעו / אש לפניך תלך וסביביו נסערה
 מאד אמ' להם לא אמרתי לכם כך אלא דרכיו חסד ואמת דכל
 כל ארחות יי חסד ואמת וגמילות חסדים שתחילת התורה
 גמילות חסדים ואמצעיתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים
 תחילתה הליכיש ערומים שנאמר ויעש יי אלהים לאדם ולאשתו
 כתנת עור וילבישם אמצעיתה ביקור חולים שנאמר וירא אליו
 יי באילוני ממרא / וסופה הקברת מן שנאמר ויקבור אותו
 בניא / הוי כל ארחות יי חסד ואמת /

פרשת וישב יעקב

כל

מקום שהוא אומר וישב לטון צער הוא וישב
 ישראל בארץ מצרים בארץ גשן / ויקרבו ימי
 ישראל למות וישב העם לאכול ושתו ויקומו
 לצחק / וישב ישראל בשמים ויחל העם לזנות ואתה פותח את
 כולם ברעה הזו ואף כאן וישב יעקב ויבא יוסף את דבתם
 רעה מה כתיב למעלה מן הענין אלופי בני עשו נתיירא אמ' מי
 יוכל לעמוד כנגד אלופי אלו משל למה הדבר דומה לגמלים
 הרבה שהיו טעונים קש חזיר עומד הצורף ותומרו ואומר היכן
 יכנס כל הקש הזה פיקח אחד היה שם אמר לו מה לך לתמוה
 בצוף אחד שיצא מן מפוח לך יכלה אותו אף כך כשראם
 יעקב אביו עשו ואלופיו נתיירא אמר מי יוכל לעמוד לו כנגד
 אלו אמר לו הקדוש ברוך הוא גן שלך יכלה אותם לכן כתיב
 וישב יעקב אלה תולדות יעקב יוסף / דבר אחר למד נתעסק
 הקדוש ברוך הוא לכתו יחוסיהם וכל זה היה לו להקדוש ברוך
 הוא מה שיכתוב אלא אלוף תמנע אלוף לטון אלא ללמדך
 מתחילת ברייתו של עולם היר הקדוש ברוך הוא מתעסק
 ביחוסיהן של אמות העולם שלא יהא להן פתחון פה להודיע
 לבריות עקריהן ונחליהם כשכא ליחס את בני חם ובני חם כוש
 ומצרים וכוש ירד את נמרוד עמד להכעיס להוי נכוד וכן הוא
 אומר ומצרים ירד את לוויים את פתרוסים ואת כסלוחים אשר
 יצאו משם אינו אומר אשר הולידו אלא אשר יצאו להודיע שהן
 כלן בני זמה וכן נתעסק ביחוס בני עשו ואלה תולדות עשו
 להודיע בחולן שאת מוצא שהן בני זמה שכן הוא או בני אליפז
 דמינן אומר צפו ונעטם וקנו ותמנע ועמלק ותמנע היתה פלגש
 לאליפז שנשא את בתו באי זר צד היה בא אל אשתו של שעיר

ועבורה וילדה ממנו לתמנע ונשארה כנושא בתו של שעיר
 והיתה בתו וכן הוא אומר אלה בני שעיר החרי וישיבי הארץ לטון
 ואחות לטון תמנע מן האם וליא מן האב שהיתה מן אליפז
 ותמנע היתה פלגש לאליפז וכן את מוצא שוב שאין קלקלה
 אלא בני שעיר וכתיב אלה בני שעיר החורי ישיבי הארץ לטון
 ושכל וצבעון וענר והלהן עושה ענה בן צבעון הוא ענר
 אשר מצא / שבא צבעון על אמו וילדה ממנו את ענה נמצא
 אחיו ובנו ובא שוב אל בלתו אשתו של ענר ויצאה אהליבמה
 מבין שניהם ואלה היו בני אהליבמה בת ענר בת צבעון אשת
 עשו ונשא עשו לאש' ולפי שהיו כולם בני זמה פירשם הכתוב
 והודיע בניולם אכל יעקב קרבן הקבה וקראן חבל ונחלה וחלקו
 שנא כי חלק יי עמו יעקב חבל בהלתו / וכתיב היותם לי סגולה
 מכל העמים וכת' ואבני בטעתך שורק כולו זרע אמת ולמת
 נתעסק הקבה מתחילה ביחוסיהן של אומות העולם / משל
 למלך שהיה לו מרגלית מושלכת בתוך העפר ובתוך הצדורות
 הוצרך המלך ללפלפל בעפר ובצדורות להוציא את המרגלית
 מתוכן כשהגיע המלך למרגלית הניח את העפר ואת הצדורות
 ונתעסק במרגלית כך הקבה נתעסק בצדורות לשעבר וכוללן
 ומניחן אדם שת אנוש קינן מהלל לא ירד וכו' וכן בעשרה דורות
 השניים שם ארפכשד שלח כו' וזהו ינוק נוטל את הספר וקורא
 עשר דורי מאדם עד המבול והתינוק כוללן בבת אחת כשהגיע
 למרגלית אברה' יצחק ויעקב התחיל מתעסק בהן לכן נסמכו
 פרשת אלופי בני עשו לפרשת זו / דא וישב יעקב אלה תולדות
 יעקב יוסף ותלא ראובן הבכור אלא ובהללו יצועי אביו ונתנדב
 בכורתו לבני יוסף בן ישראל וליא להתיחס הבכורה / דא אלה
 תולדות יעקב יוסף את מוצא שהיה יוסף דומה לאביו בכל דבר
 וכל מרה שעבר על יעקב כך עבר על יוסף יעקב קנא בו עשו
 ויוסף קנאו בו אחיו יעקב גלה להרץ יוסף גלה למצרים / יעקב
 גנבותי יוס ונגבותי לילה / וישב אהב את יוסף כי בן זקנים בן
 אקונין שהיה דומה לו רבי ישמעאל אמר לכך נקרא בן זקנים
 על שם ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו בן זקנותו של אביו
 ולפי שראה בחלומו שעתיד למלך והגיד לאביו קנאו בו אחיו
 דיבא יוסף את דבתם רעה אמר לאביו אחי אוכלין אבר מן הוא
 אמ' לו הקדוש ברוך הוא הייך בדבר שיצא מפיק בו אתה נחשד
 וישימרו לו לבדו ולהלכרם ולפי שספר עליהם לטון הדע לפיכ
 צתקנו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבות' למצור ונשתעבדו
 שם ארבע מאות שנה אמר יעקב ליוסף לך נא דאך את שלום
 אחיך ואת שלום הצען ויבא שכמור מקום מזומן לפודענות /
 בשכם עינו את דינה / בשכם מכרו את יוסף / בשכם נחלקה
 מלכות בית דוד / ומן ירבעם את שכס כהר אפרים / ומצאהו
 איש איך איש האמור כאן אלא גבריהל שנאמר והאיש גבריהל
 ויראו אותו ברחוק וגומ' ויקחהו וישלכו אותו בקורה מים אין
 בו נחשים ועקרבים היובו מה עשרה ראובן הרך וישב באחד
 מן ההרים לירד בלילה להעלות את יוסף ותשעה אחיו ושבין
 במקום אחד כאיש אחר בעצרה אחת להמיתו / עברו עליהם
 ישמעאל' אמרו לכו ונמכרנו לישמע' וכן מוליכין אותו לקצות
 המדבר עמדו מכרוהו בעשרים כסף לכל / אחד מהם שני כסף
 לקנו מנעלים לרגליהם וכיתעלה על דעתך שנער יפה כמותו
 נמכר בעשרים כסף לא כיון שהושלך לבדו בתוך פחד נחשים
 ועקרבי שבו נשתנה זיו פניו וכרח ממנו דמו ונעשו פניו ירוקות
 לפיכך מכרוהו בעשרים כסף בעבור נעלים / אמרו נהרים
 בנינו שלא יגיד אחד ממנו ליעקב / איבנו אמר להן יהודה
 דאובן אינו כאן ואין החרם מהקיים לא בעשרה מה עשו שיתפז
 תנחומא ג א 3 i להקבה

ואני נשיא הארץ אמ' לו לא נשיא לא שור ולא חבקר דין אברהם ורב תבואות ככח שור ואתה חמור ואי אפשר לחרוש בשור וכחמו והנביא צווח לדעתך את מבקשה החוח אשר בלבנון שלח אל הארז אשר בלבנון לאמר תנת את כתך לבני לאשר ותעבור חית השדה ותרמוס את החוח וזוהו זה חמור שלח אל הארז אשר בלבנון זה יעקב שאמר לו שכס בני חשקרה נפשו בכתס וגו' ותעבור חית השדה אל בני יעקב שנמשלו בחיות גור אריה יהודה / דן גור אריה / כלביא שכן / כפתלי אילה וכן כלס ותרמוס את החוח ויבאו על העיר בטח ויהרגו כל זכר ואת חמור ואת שכס בנו / כיון ששמעו בני יעקב ויתעצבו בני יעקב ויזר להם מאד וגו' ויאמרו לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את אחותינו וגו' לכו ומולו עצמכם הלאו ומולו וישמעו אל חמור ויהי ביום השלישי בחיותם כואבים והנביא צווח ובחכי איש גדודים חבר כהנים דרך ירצחו שכמה כי זמה עשו ובחכי איש גדודים זה יעקב שנקרא איש תם שהיה מוכרז בניו הבאין מן הגרוד / חבר כהנים חבידים שנקראו ממלכת כהנים / דרך ירצחו בשכס למה כי זמה עשו כשכאו התחיל יעקב לומר לשמעון ולוי עכרתם אותי / אמר לו הקודש ברוך הוא אל תירא אין ברית מזיקך שנאמר יהי התת אלהים / ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל /

ולמדנו רבינו בכמה מקומות פינקסו של אדם נפתחת היוצא לדרך יחזי והיושב בבית המדוערע / והנודד ואינו משלם / רבי אראי בר יעקב מיתי לירי טעם מן הדין קרא וקרחו אסון רבי איעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומ' אם ראית צדיק יוצא לדרך הקדם על ירך שלשה ימים או האחר על ירך שלשה ימי' כדי לצאת עמו ואם ראית רשע יוצא לדרך הקדם על ירך או האחר שלשה ימים שלא לצאת עמו מפני שהשטן מזדוג לו שנא' הפקר עליו רשע ושטן יעמד על ימינו / אבל צדיק מלאכי שלום מלווין לו שנאמר כי מלאכיו יצוה לך / היושב בבית המדוערע השטן מקטרגו ופינקסו נפתחת מן המשנה / והנודד ואינו משלם מנין דכתיב כי תזור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו וגו' / וכתיב מוקש אדם ילע קדש ואחר נדרים לבקר / ואיחור נדרי לבקר פינקסו מתבקרת ומלאכים מלמדיו עליו חובה ומזכירין עונותיו / אמ' רב שמואל בר רב יצחק כל הנודד ואינו משלם גורם לאשתו שתמות שכ' אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך הווא שמשי'ר מזהיר את ישראל כי תדר נדר כי דרוש ידרשנו שני פעמים למה אלא ללמדך דורשו ודורש עונות אחרים עמו וכן הווא אומר ואחר נדרי לבקר ואמר רבי ינאי הנודד ואינו משלם פינקסו מתבקרת לפני הבה ואומ' היכן פלוני בן פלוני שנדר נדר ביום פלו' בא וראה כשהלך יעקב לארס נהר' מה כתי' שם וידר יעקב נדר לאמו גו' השיבו על כל דבר ודבר הלך והעשיר ובה וישב לו ולא שלם את נדרו הכי' עליו לעשו וביקש להורגו בטל ממנו כל אותו ורורן עזים מאתים לא הרגיש הכי' עליו לבלאך ונתגשש עמו שנאמר ויותר יעקב לבדו ויאבק זה סבל שרה של רומי שביקש להרגו שנאמר וירא כי לא יכול לו ונעשה צולע כיון שלא הרגיש באת עליו צרת דיבה ותצא דיבה כיון שלא הרגיש באת עליו צרת רחל ותמת רחל ותקבר מסייע ליה לרב שמואל בר רב יצחק דאמר כל הנודד ואינו משלם גורם לאשתו שתמות שנאמ' אם אין לך לשלם וגו' אמר הקבה עד מתי יהא הצדיק הזה לוקה ואינו מרגיש באי זה חטא לוקה הריבוי מודיעו ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם אמר רבי איבו מהולתך מרשא אקיש עלה / אמר לו הקבה

לא הגיעוך כל הצלות האלו אלא על שאיחרת את נדרך אם את מבקש שלא יגיעך עוד צרה קום עלה בית אל ועשה שם מזבח לאותו מקום שנודרת שם את הנדר אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצב' אשר נודרת לי שם נדר אר' אבא בר כהנא אמ' לו הבה לי יעקב בשעת עקי נדרי בשע' רוחא שמטי כשהיי' בצרה נודרת וכשאתה ברווחה שבחת מיד ויאמי יעקב אל ביתו ואל כל אשר אתו וגו' ונקומה ונעלה בית אל מהו כן שבשערה שנדר מה הוא או' אם יהיה אלהים עמדי שלא נטעה אחר עז' ושמרני מגילוי ערע' בדרך הזה משפיות דמי' וכיון שאיחר את נדרו לקה בשלשתן עז' מיד דכתיב חסידו את אלהי הנכר / גילוי עריות מדינה / שד ויהרגו כל זכר ללמדך שאיחור נדר קשר משלשתן טוב אשר לא תדרו משתדור ולא תשלם ל' מאור אומ' טוב משניהם שאינו נודר כל יעקב אלא מביא אדם ככשתו לעזרה ושוחטה רבי יהודה או' טוב משניהם שנודר ומשלם שכ' נדרו ושלמו לה' אלהיכ' שהוא נוטל שכר על הנדר ועל השל' / אמר רבי הונא מעשה באחד שנדר נדר ולא שילם ויצא לפרוש בים ושקעה ספינתו ומת ור' אמי אמר הנודד ואינו משלם גורם לעצמו מיתה שכ' כי דרוש ידרשנו ה' אלהיך מעכבך ממנו ולא מן ממנו / אמר בן סירא כטרם תדרו וכן נדרך כל תהויר כמתעה לא / לתתן את פיך לחטא את כשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא זה חזן דאמרת ליה' אמא לא נודית לא כלום למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ירך אלני מעוש מצות ומעשים טובים שבידך / ויאמר אלהים אל יעקב זשה כי לא אהפץ רשע אתה מהו לא יגורך רע אין דבר טובאות יוצא מפני הקבה וכן הוא או' אמרות ה' אמרות טהורות תדע לך שבשעה שאמ' לבח מכל הכהמה הטהורה ומן הכהמה הטמאה אין כתי' כאן לא מן הכהמה אשר לא טהורה היא / אר' יהושע בן לוי עקס הקבה שתים שלש תיבות בתורה שלא להוציא דבר טובמאה מפיו וכן את מוצא כשכא לפרסות אעפ' שהוא מזכיר על בהמה טמאה אינו מזכיר תחלה לא סימ' טהורה את הנמל כי מעלה גרה שהוא סימן טהורה ואת החזיר כי מפדים פרסר' שהוא סימן טהורה כל כך למה שלא להוציא דבר טובמאה מפיו הוי כי לא אל הפץ רשע אתה ולא יגורך רע / דא כי לא אהפץ וגו' / אר' פינחס הכהן בר חמא אין הקבה הפץ לחייב כריה לא מבקש שיתפללו כריות לפניו ויקבלם אר' יצחק עכשו אין לבנו לא נביא לא כהן לא קרבן לא מקדש לא מזבח מי מכפר עליונו אעפ' שחרב לא נשתייר כי נדו אלא התפלה והו' לפיכך ה' שמעוה ה' סלחה לא כך אמרת והיו עיני ולבי שם כל הימים / דאה מוח כתיב חולי וגו' חיי בת ציון כיולדה כי עתה תצאי מקריו ושכנת בשדה כתי' אעפ' שגלית מתוכה אין שכיבתי זה ממנ' ואין שדה האמור כאן לא ציון שנאמר ציון שדה תחרש אמר הקבה תהיו מתפללין לפני כנגד אותה העיר ואני אשמע מן השמי' וארפא את ארצם לפיכך אמר יעקב לבניו ונקומה ונעלה בית אל אמרנו לו מה נעשרה שם אמר להן כך אמר לי הקבה קום עלה ועשה שם / וירא אלהים אל יעקב עוד /

ולמדנו רבינומי' שאינו מביח את העני' ללקוט בתוך שדהו מהו עונשו כך שנו רבותי' מי שאינו מביח את העניים ללקט או מי שמסייע אחד מהן בשעת הקציר או בשעת הבציר ורי' זוח גחל את העניים על זה נא' אל תסג' גכול עולם גכול עול' אמ' הקב' אני עשיתי אותך למעלה והעני' למטה יכול אני לעשותך למטה ולעני' למעלה למד' כי דיון אני כי אלהים שופט דר' ישפיל

מהו רצפה רוח פה של מי שאב' לטון הדע על בני במלקחים
 מהו שתי מלקחות הלך המלאך לישראל את הגחלת ונכחה נטל
 מלקחת לישראל את הגחלת ונכחה חזר והביא מלקחת שניה
 ונתן אחת לתוך אחת ונטל את הגחלת ונתנה על פי ישעיה
 שנאמר ויגע על פי ואמר הבה נגע זה על שפתיך וסר עונך
 וחטאתך תכופר על שאב' בתוך עם טמא שפתי נטל במלקחי
 גחלת שלא יכול השרף לישראל בידו אלא בשתי מלקחות נתן
 על פי ישעיה ולא ניוזק הויכי רב מאד מחנחו ומי עצום מהן
 עושה דברו אלו הצדיקים וכן את מוצא במשה כשידרה אש
 במתאוננים שנאמר ותבער בס אש ה ותאכל אמר רבי יצחק
 היה עומד משה רבינו ומסקיע ציפי צמר באותה האש והיא
 משתקעת בארץ שנא ותשקע ראש ללמדך שגדולים צדיקים
 יותר ממלאכי השרת וכן יעקב נטל לשר הגדול ורפשו שנאמ'
 ויאבק איש עמו וכשהוצרך נטל מחנות של מלאכים ושלחן
 בשליחותו אצל עשו שנאמר וישלה יעקב מלאכים לפניו ויצו
 אותם לאמר ל יהודה בר סימון פתח מעין נרפש ובקור משחת
 צדיק מט לפני רשע כמעין נרפש וכמקור משחת כן צדיק
 כשמת לפני רשע כה תאמרן לאדוני לעשו יעקב קורא
 לעשו אדני למדה תורה דרך ארץ להלך כבוד למלכות אפר
 רבי ישמעאל ראה מה כתיב וידבר ה אל משה ואל אהרן ויצום
 אל בני ישראל ואל פרעה למדם לחלוק כבוד למלכות רבינו
 הקדוש הירד כתב לאנטיגוניוס יהודה עבדך שואל בשלומך
 לחלוק כבוד למלכות וכך עשה יעקב כה תאמר לאדני לעשו
 ויעקב היה ישן והקדוש ברוך הוא ומלאכים משמרים אותו
 שנאמר והגדו מלאכי אלהים עולים וגומ' והנה ה נצב והוא
 משלח כה תאמרן לאדוני לעשו הוי מעין נרפש ומהיכן הוי
 המלאכים ראה מה כתיב למעלה ויאמר יעקב כאשר ראם
 מחנה אלהים מהו מחנים שתי מחנות שבשערה שהלך לארם
 נהרים הוילמלאכי ארץ ישראל משמרין אותו ומלוין אותו כיון
 שהגיעו לחוצה לארץ נסתלקו וירדו אחרים ונתלוו לו כיון
 שחזר מן לבן היו אותן מלאכים שנמסרו לו מלוין אותו עד
 ארץ ישראל כשהרגישו מלאכי ארץ ישראל שיעקב בא יצאו
 לקראתו להתלוות לו שנאמר ויפגעו בו מלאכי אלהי התהילין
 שתי מחנות עומדין אצל יעקב שב מחנים מה עשה שלח מהן
 בשליחותו מיד הלכו וקידמו לעשו ועשו עצמן ארבע כתות
 פגועה בהם כת ראשונה נפלו עליו הכוהו ושכרוהו התהילין
 מבקש מהם ולומר להן יעקב אחי בא לכלל עשרים שנה ואני
 מבקש לראותו כיון שהזכיר להם יעקב הניחווהו אמרו לו אתה
 הוא אחי של יעקב אהבינו הרי אנו מניחין אותך לכבודו של
 לבו בשלמו כשפירש מהם פגועה בו הכת השנייה ועשו בו
 כמו שעשו הראשונים וכן השלישית וכן רביעית ומנין טכך
 עשו אומ' ליעקב מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי כשהלכו
 המלאכים מה יעקב אומר להם שיאמרו לעשו ויהי לי שור
 וחמור וכי לא היה לו אלא שור וחמור מן דורן שלו אתה יודע
 מה היה אצלו עינים מאתים ותשישים עשרים וגו' אלא הצדיקים
 מבעטין את עצמן והרשעים מרוממין את עצמן שכן עשו
 אומר יש לי רב עליהן נאמי יש מתעשר ואין כל מתרושש והוין
 רב וישזכו המלאכים אל יעקב לאמר מיד ויירא יעקב מאד
 ויצר למה שני פעמים וירא שלא יהרג ויצר שלא יהרג שהיה
 יעקב גבור תדע של שר הגדול רפש שנאמר וישר אל מלאך
 ויוכל בכרה ויתחנן לו באותה שעה התחיל מבקש רחמים
 הצילני נא מיד אחי מיד עשו ראה גבורתו של יעקב מה כתוב
 בו ויקח יעקב אבן וירימה בעצמו וכמה שיעורה אמ' רבי יוחנן

שיעורה כשיגרה של שכריוהו התחיל לבן אומר ליעקב ואלהי
 אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך יש לאל ידי אמר לו
 יעקב אלהי שאמר לך השמר יש לאל ידי שתהרגני בא אתה
 וכל אוכלוסיך אם יש בהן כח יתגוששו עם אבן הזו וירימה
 מצבה כאדם שמעכיר פקק עלותית מן הצלוחית ואף בני יעק'
 גבורין כמותו היו שכן הוא אומר להם ויאמ' יעקב לאחיו לקטו
 וכי אחיו היו חד הוה ליה ולווי קבריה אלא בניו היו והיו גבורי'
 כמותו כיו שפגע בעשו מה כתי' בו וירץ עשו לקראתו ויחבקוהו
 ביקש עשו לנשכו ונעטרה צוארו של שיש לכך נקוד וישקהו
 שלא היתה בשיקה של אמת ולמה בכו משל למה הדבר דומה
 לזאב שבא לחטוף את האיל התחיל האיל לנגחו וכנסו שיני
 הזאב בקרני האיל זה בוכה וזה בוכה הזאב בוכה שלא יכול לו
 כלום והאיל בוכה שלא יחזור ויהרגנו אף כך עשו ויעקב עשו
 בוכה על שנעשה צואר יעקב כשייש ויעקב בוכה שבא יחזור
 וינשכנו עליו נאמר צוארך כמגדל השן אמר הקדוש ברוך
 הוא לישראל בעולם הזה הפלתי שבאיכם ולעתידי לבא ואתן
 אדם תחתיו ותצא דינה בת לאה

ולמדנו רבינו מהו שתצא אשה בעיר של זהב בשבת שנו
 רבותינו לא תצא אשה בעיר של זהב ולא כטבעת
 שיש עליה חותם ולא במחשט שאינה נקובה ואם יצאה בהן
 לרשות הרבים חייבת חטאת אבל לתוך הצירה פטורה רבנן
 אמרי אף בחול אסור לצאת בהן לרשות הרבים מפני שהעם
 בסתכלין בה ופגם הוא לאשה ולא נתנו תכשיטין לאשה אלא
 שתהא מתקשטת בהן לתוך ביתה שאין נותנין פירצה לפני
 הכשרה ביותר לפני הגב' אמר רבי שמואל בר נחמני ראה
 מה כתיב ברית כותי לעיני ומרה אתבונן על בתולדי ראה
 צדקתו של איוב ומה בתולה שאדם רשאי להסתכל בה שמא
 ישאנה לעצמו או ישיאב לבנו או לאחיו לא נסתכל בה באשת
 איש על אחת כמה וכמ' לכך צריכה אשה להיות יושבת בתוך
 הבית ולא תצא לרחוב שלא תכשל עצמה ותביא מכשול לבני
 אדם ובמצאו מסתכלין באשת איש אמר רבי יהודה בר שלום
 תדע שכן כתיב ויברך אותם אלהים ויאמר להם אלהים פרו
 ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה' וכבשה כת האיש כובש האשה
 ואין האשה כובשת האיש שלא תצא ותגרום תקלה לעצמה
 שהרי דיב' בת יעקב בשביל שהיה רגלה פורנית נקבה תקלה
 לעצמה מנין ממה שקראו בענין ותצא דינה ותצא דינה בת
 לאה וזה כל כבודה בת מלך פנימה אמר רבי יוסי כשהאשה
 מעצת את עצמה בתוך הבית ראויה להנשא לכהן גדול
 ותעמיד כהנים גדולים שנאמר כל כבודה אם תכבד עצמה
 בתוך הבית ממשבצות זהב לבושה תנשא למי שכתוב בהן
 ושבעת הכתנת שש אמ' רבי פינחס הכהן בר חמא בזמן שהיא
 צנועה בתוך הבית כשם שהמזבח מכפר כך היא מכפרת על
 ביתה שנאמר אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך ואין ירכתי
 אלא מזבח שנאמר ושחט אותו על ירך המזבח דבר אחר
 אשתך כגפן פוריה איכתי היא כגפן פוריה בזמן שהיא בירכתי
 ביתך ואם עשתה כן בניך כשתילי' ותים תעמיד בני' נמשחין
 בשמן המשחה סביב ותצא דינה בת לאה ולא בת יעקב היא
 תלאה הכתוב באמה מה לאה יצאנית אף זו יצאנית ומנין
 דכתיב ותצא לאה לקראתו אמר יחזקאל בת אמך את הנה כל
 המושל עליך ימשול לאמר כאמה בתה לראות לראות בקשה
 לראות ובראת וירא אותה שכם בן חמור ויאמר שכם אכל
 חמור אביו לאמר קח לי את הילדה הלך לו אצל יעקב אמר לו
 הרבו עלי' מאד מהר ומתן אני יודע שאברהם זקינה נשיא היה

אם אעשה זאת ואף אותה שבועת לא נשבע לולי הצדק
כדכתיב בן יכבד אב

פרשה וישלה יעקב

עם לבן

נרתי / אמר אף על פי שישכתי
עם לבן שהוא אב הרבאים זה
עשרים שנה יש לי צאן שור

וחמור ועושר גדול / לכך הודיעו כדי שיהרהר בלבן ויאמר
יעקב לא עבר כי אם במקלו ועשה עמו עשרים שנה ולבן אב
הרבאים הוא זה ונתעשר אצלו ושב שלם ואני איך אוכל לו /
יהי לי שור / אין לי לירא ממך שהרי נולד יוסף שבקרא שור
שנאמר בכור שורו ודרד לו / וחמור זה משיח בן דוד שנאמר
עני ורוכב על חמור / צאן אלו זכותן של שבטים שבקראו בכיה
צאן שנאמר ואתמה צאני צאן גם יהודה שמנו של עשו שנאמר
ואריה כבקר יאכל תבן / פירוש אריה שהוא יהודה שנאמר
גור אריה יהוד / כבקר זה יוסף יאכל תבן כלומר זה יוסף שירין
עשו שהוא תבן שנאמר ובית עשו לקש / ומנין שאף כלם
ידיניהו שנאמר מה אמך לביא מכאן שכלם ידיניהו / ועבד
זה משה שכא משה עבד ה' / ושפחה זו רות שעתיד דוד לצאת
ממנה וכת' עליו אני עבדך כן אמר / כן אותה שהניח להיוות
גברת ומלכה לבא ולהסות תחת כנפי השכינה /

וישלה

יעקב מלאכים זה שאמר הכתוב וה' נתן קולו
לפני חילו כי רב מאד וגו' הכתוב מדבר במתן
תורה כשבא הקדוש ברוך הוא ליתן תורה לישראל ירדו עמו
רכב רבתיים שנאמר רכב אלהים רבתיים אלפי שנאן / רבי
אברמי אמר עשרים ושנים אלף מרכבות מלאכים ירדו עמו
לסיני ובה נתן תחילה קולו שנאמר והי קולות וברקים וגו'
משנתן את קולו נתן את התורה והי זה נתן קולו לפני חילו /
דבר אחר זה נתן קולו אלו הרעמים שקולו הולך לפני חילו
של הקדוש ברוך הוא שכיון שהרעם מרעים הבריות יודיעין
שהגשמים יורדין וכשהרעם יוצא הבק אחריו דבר אחר זה
נתן קולו זה ראש השנה שבו תקיעת שופר לפני חילו אלו
ישראל שהן כמדועזין וחרידין מקול השופר והודיין בתשובה
כדי לזכות בדין ביום הכפורים כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי
יכילנו זה יום הכפורים שבו ספרי חיים וספרי בתים נחתמין
ומנין את אומר שבהלו עשרת ימים שבין ראש השנה ליום
הכפורים שבחן הכתוב מדבר שכן ישעיה מזהיר את ישראל
ואומר להן רחצו הזכו הסירו רוע מעל ליכם וגו' למדו הישב
דרשו משפט וגו' והי תשובה אחר כך לבו נא ונוכחה זה יום
העשרת יום תוכחה שבו הקדו ברוך הוא מלבין עונותיהם של
ישראל שנאמר אם יהיו חטאיכם כשלג ולבינו / כי רב
מאד מחנהו אלו המלאכים שמלדין זכות וחוכה כי עצום
עושה דברו מי עצום מהם עושי דברו / אמר רבי הונא בשם ר'
אחא אלו ישראל שהקדימו עשייה לשמיעה ואמרו כל אשר
דבר ה' נעשה ונשמע ללמדך שגדולים צדיקים יותר ממלאכי
השרת תדע שבשעה שאמר ישעיה כי איש טמא שפתים אנכי
ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב אמר לו הקדוש ברוך הוא
ישעיה בעצמך אתה רשאי לומר איש טמא שפתים לישראל
את אומ' בתוך עם טמא שפתים שהם שהקדימו עשייה לשמיעה
ומיזדין את שמי פעמים בכל יום אתה קורא אותן עם טמא
שפתים מה כתיב שם יעקב אלו אחד מן השרפים ובין רצפה

רואה כך היה מתהפך עליו מן העקודי לנקודים ומן הנקודים
לעקודים אמר לבן וכי אלהא או לא כלומ' היה אומר לבן וכי
הלאה עושה או לא מה היה לבן עושה משהיו הצאן מעובדות
היה אומר לו וכשם שהיה אומר כך היו יולדות שהיה הקדוש
ברוך הוא מחליף את העקודי לנקודי ואת הנקודים לעקודי
שנאמר והחליף את משכורתי עשרת מונים וכדעת הזו היה
מתהפך עליו שלא להוציא בידו כלום והיה הקדוש ברוך הוא
רואה באי זו דעת האחרונה עומדין והיה אומר למלאך צור
אותם כדעת האחרונה שכך אמר הכתוב ולא נתנו אלהים
להרע עמדי כשאמר להן כך מה אמרו לו ותען רחל ולארה
ותאמרנה לו העוד וגו' הלא נכריות נחשבנו וגו' ויגנוב יעקב
את לב לבן שלא ירגיש בו לבן ויקם יעקב וישא את נשיו וינהג
את כל מקנהו ויגד ללבן ביום השלישי / ויקח את אחיו עמו
מיד נגלה הקדוש ברוך הוא על לבן וערם באזנו ויבא אלהים
אל לבן הארמי בחלום הלילה זה אחד משני מקומות שטיבא
הטהור כבודו כשביל הצדיקים כאן ובמקום אחר ויבא אלהים
אל אבימלך בחלום הלילה כשביל שרה / התחיל לבן אומר
ליעקב ועתה הלך הלכת לבורה נגבת את אלהי / השיבו עם
אשר תמצא את אלהיך לא יהיה באותה שעה נגזרה על רחל
מיתה / וימשש לבן את כל האהל ולא מצא / ורחל לקחה את
התרפים / למה נגברה אותם שלא יהו אומרים ללבן שיעקב
בורח עם נשיו ובניו וצאנו וכי התרפי מדברים הם כן וכתוב
כי התרפים דברו און ואתה אומר עינים להם ולא יראו כל
אותו עיני אלא תרפים למה נקראו תרפים שהן מעשה תורף
בועשה / טובארה מביאין אדם בכור ושהתים ומולחים אותו
במלח בבשמים וכותבין על ציץ זהב שם רוח טובארה ומניחין
הציץ במכשפות תחת לשונו ומניחין אותו בקיר ומרליקין
לפניו נרות ומשתחיים לו ומדבר עמם בלחש הוא שאמ' הכת
כי התרפים דברו און לפיכך נגבה אותן רחל ועוד כדי לעקור
עבודה זרה מבית אביה לפיכך לא ידע יעקב הוי ותגנוב רחל
השומר לך פן תדבר עם יעקב מטיב ועד רע / מכאן אנו למדין
שזכות מלאכי עומדת במקום שאין יכול זכות אבות לעמוד /
שנאמר לולי אלוהי אבי אלהי אברהם כי עתה ריקם שלחתי /
אם כן לא עמדה לו זכות אבותי אלא לשמירת ממונו את
עניי ואת יגיע כפי דארה אלהים ויוכח אמש שהזהירו מהרע
לו בזכות יגיע כפיו לימד שלא יאמ' אדם אוכל ואשתה ואראה
בטוב ולא אטריח עצמי ומן השמים ירחמו / לכך נאמ' ומעשה
ידיו ברכת צדיק לאדם לעמול ולעשות בשתי ידיו והקדוש
ברוך הוא שולח את ברכתו / ויחר ליעקב וירב בלבן ויאמר
מה פשעי ומה חטאתי / אמרו קפדנותם של אבות ולא פיוסן
של בנים פירש נח כעם האבות מפיוס הבני / כתי' ויחר ליעקב
וירב בלבן ראה מה אמר לו בחרות אפו לא אמר לו אלא מה
פשעי ומה חטאתי / ואילו דוד בפיוסו שלא אכר לשלוח
יד בשאול כתיב כי אם השם יגפנו או יזמו יבא ומת או
במלחמה ירד ונספה / עד הגל הזה / זה שאמר הכתוב ותלחץ
דגל בלעם אל הקיר / הגל הוא הקיר לפי שעבר בלעם את
השבועה שנשבע ליעקב / שנאמר אם לא תעבור את הגל
הזה ואת המעבר הזה לרעה / ובלעם זה לבן שנאמר
ארמי אוכד אבי ועל שבקש לכלות ישראל נקרא ארמי שנא'
ולכה וזעמתי ישראל לכך נפרע הקיר ממנו לפי שהוא העד
על השבועה כדכתיב יד העדים תהיה בו כראשונת / וישבע
בפחד אביו יעקב חס ושלום לא נשבע אותו צדיק בשמו של
בן אביו אלא בחיי אביו כאדם הרוצה לאמת דבריו ואומר הי אבא

רחל תפשה פרק שתליק עמרו זרעה בשתיק רואה סבלנותיה
 ביד אחותי ושונקת / בנימן כנה אבנו ישפה יודע במכירת
 יוסף ושונקת יש פה ושונקת / שאל בן כנה ואת דבר המלוכה
 לא הגיד לו / אסת' אין אסת' מגדת מולדתה' לאה תפשה פרק
 הודיה עמרו זרעה אחריה היא אמרה הפעם אודה את ה' יהוד
 בנה אתה יודוך אחיך דוד הודו לה' כי טוב דניא ומצלי ומודה
 אמר רבי גדולה שתיקרה שכזות שתיקתה של רחל זכתה
 והעמידה שני שבטים בישראל אפרים וזבשה יתר על
 השבטים הלמה שתקרה אמר רבי שמעון בן יוחאי אמרה אם
 משלחת אני ומודעת ליעקב שאבא נתן לאחותי מה שאת
 משלח לי איני נושלת ואבא אין משיאיני לו ואני מתרחקת מן
 הגוף הצדיק הזה אמר לה הקדו' ברוך הוא שתקת חייך בזכות
 אותה שתיקה אני וזכרך שנאמר ויזכר אלהים את רחל ויזכר
 אלהים זשה עושה משפט לעשוקים אלו ישראל אמר ר' פנחס
 הכהן בר חמא כלמד שהיו במערי' מע' אומות ולא היו מפרזינין
 אלא בישראל ומה עשה דייקן עושה משפט לעשוקי' דבר אחר
 עושה משפט לעשוקים זה יוסף שעשקתו ארונתו ואמרה בא
 לי העבר העברי אמרה לו אין את שומע לי אני פוסקת סלאדין
 שלך אמר ר' ר' נתן להם לרעבים יאכלני / אמרה לו אני
 מכניסך בכבלים אמר לה ה' מתיר אסורי' אמרה עיניך היפות
 אני מעוררתן אמר לה ה' פוקח עורים / אני מגלה אותך אמר
 לה ה' שומר את גדל' דבר אחר עושה משפט לעשוקים זה רחל
 שהיתה עשוקה שהושיבה אביה באפריזן והכניס את לאה
 וכיבה את הפנסין והוציאה בידו את רחל יש עושק גדול מזה /
 ומי עשרה דינרה נתן להם לרעבים שהיתה רעבה מכנים /
 ה' מתיר אסורים / ויזכר אלהים את רחל ויפתח את רחבה /
 ויזכר אלהים את רחל למה נתקרו האימהות רבי הונא ורבי
 ירמיה בשם רבי חייה בר אבא אמרו כדי שיצאו השנים בלא
 שיעבוד / ויזכר אלהים את רחל /

לעשוקים / אמר רבי פנחס הכהן בן חמא היו במערים משבעים
 לישן ולא היו משעבדין לא בישראל ומרדו את חיייהם בעבודה
 מהו בכל עבודה בשדה לאחר שהוא אומ' בעבודה קשה חוזר
 ואומ' בכל עבודה בשדה לא לאחר שהיו עושין בלאכתן כמיט
 ובלבני' ובאין לנזח לערב לבתיהן בא המערי ואו' לו צא לקט
 לי ירק מן הגיב' בקע לי את העץ הזה מלא לי חבית זו מן המים
 היו ובכל עבודה בשדה / מהו ואת כל עבודתם שהיו נותנין
 עבודת האיש על האשה ועבודת האשה על האיש אומ' לאיש
 קום ליש ואפה אומ' לאשתו מלאי חבית זו בקעי העץ הזה לבי
 לגבה הכיאי ירקות ומי עשה דינם עושה משפט לעשוקי' נתן
 להם לרעבים שהיו רעבים לגאלה ה' מתיר אסורים שהתיר
 אסוריהן וגאלן מוציא אסורים בכושרות היו אומ' עושה משפט
 לעשוקים אלו ישראל / ויזכר אלהים מה כתיב למעלה מן
 הענין ותהר עור ותלד בן ותאמר לאה הפעם אודה את ה' למה
 לא אמרה בראובן ושמעון ולוי הודיה לא בעבודה משל לכהן
 שיצא לגורן ליטול הלוקו וכא בעל הגורן נתן לו תרומה לא
 החזיק לו טובה נתן לו מעשר לא החזיק לו טובה לאחר שנתן
 לו כל מה שהיה לכהן ליטול עמד בעל הגורן והוסיף לו מדה
 אחת של חולין החזיק לו טובה ונתפלל עליו אמרו לו למה
 כשנתן לך בעל חבית התרומה והמעשר לא החזיק לו טובה
 ועכשיו על מעט מדה אחת של חולין אתה מחזיק לו טובה אמ'
 להן הראשונה התרומ' והמעשר שלי הן אבל מדה מה שהוסיף
 לי משלו לפיכך אני מחזיק לו טובה וכך אמרה לאה שנים
 עשר שבטים עתידין לעמד מיעקב והיו אנו ארבע נשים אנו
 דאמות לילד שלשה שלשה שילדתי כבר הלקי הן עכשיו
 כשהוסיף לי בן רביעי על חלקי בודאי הפעם אודה את ה' לפי
 קבאה רחל באחות' אמ' הבה עד מתי תהא הצדקת הו' מצטער'
 בדין הוא שתיפקד לא תהא כאחת מן השפחה מיד ויזכר אלהים
 את רחל / ויאמר אלהים אל יעקב טוב אל ארץ אבותיך /

ולמדנו

רבינו בר שיש עליו צורת עבודה זרה אסור לישראל להדליק בו לפי
 שידליק ישראל ממנו את הנר כך שנו רבותינו נר
 שיש עליו צורת עבודה זרה אסור לישראל להדליק בו לפי
 שנאמר לא תביא תועבה וגו' לפי שאין השכינה שורה בבית
 שיש בו צורת עבודה זרה וכתוב בכל המקום אשר אזכיר את
 שמי וגו' תדע לך שכל זמן שהיה אברהם דבוק ליל' לא היה
 הדבר נגלה עליו כיון שפירש ממנו נגלה עליו / כנין / אמר
 רבי אלעזר בן פדת משום רבי יוסי בן יזמרה וה' אמר אל אברהם
 אימתי אחרי הפרד לוש מעמו ואף יעקב כל זמן שהיה בבית
 לבן לא היה הדבר נגלה עליו אף על פי שהוכנס ואמר לו הנה
 אנכי עמך / אמר הקדו' ברוך הוא איני יכול לסבא את כבודי
 להכנס בבית לבן הרשע אלא מה אני עושה מי שהו' פורש
 ממנו אני מקיים את דברי ואהיה עמו והיה יעקב מהרהר בלבו
 ואומר לא כך אמר לי כי לא אעזבך אמר לו הקדוש ברוך הוא
 מבקש את שאהיה עמך צא מבית לבן טוב אל ארץ אבותיך
 ולמולדתך וגו' מה כתיב למעלה מן הענין שא נא עיניך
 וראה כל העתודים מה כתיב שם וישלח יעקב ויקרא לרחל
 וללאה וגו' ויאמר להן רואה אני את פני אביכם ואתנה ידעתן
 כי בכל' כחי עבודתי וגו' ללמדך שלא היה מתעצל אלא
 משתעבד בכל' כחו ואביכן ותל' ביה החליף משכורתי עשרת
 מונים מהו עשר פעמים אינו אומר אלא עשרת מונים / אמר
 ר' אבא עשרת מונים מאה פעמים מן עשר עשר' ר' חייא אמר
 מאה פעמים מן מאה מאה כך היה מתהפך עליו אם כה ויאמר
 עקודים יהיה שכרך וילדו וגו' ואם כה ויאמר נקודי כיון שהיה
 רואה

אבינו גלה לחרין כורח בנפשו שלא יהרג אותו עשו אחיו כיון שראוהו הקדוש ברוך הוא בצרה נגלה עליו בתלום אמר רבי אבא בשם רבי שמעון בן לקיש כיון שראו ראובנים שהיו מראשותיו כבודו של הקדוש ברוך הוא נמחו כלם ונעשו אבן אחת כגון שעד שלא ישן ויקח מאבני המקום אבנים הרבה כיון שנבעד ויקח את האבן אבן אחת ויחלום והנה סולס מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלה עולים ויורדים בו אמר רבי שמואל בר נחמן אלו שרי אומות העולם דאמר רבי שמואל בר נחמן מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא לאבינו יעקב שרה של בבל עולה שבעין עוקים ויורד ושל מדי חמשי דשני ושל יון מאה ויורד ושל אדום עלה ולא ידע כמה באותה שעה נתירא יעקב אבינו ואמר שמה לזה אין לו ירידה אמר לו הקדוש ברוך הוא ואתה אל תירא עברי יעקב ואל תחת ישראל כביכול אפילו אתה רואה עולות אצלי משם אני מורידו אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם ה' רבי ברכיה בשם רבי ברכיה בשם ר' הילכו ור' שמעון בן יוסינה מלמד שהראה ה' לאבינו שרה של בבל עולה ויורד ושל מדי עולה ויורד ושל יון עולה ויורד ושל אדום עולה ויורד אל ה'ה ליעקב יעקב למה אין את עולה באותה שעה נתירא אבינו יעקב ואמ' כשם שיש לך ירידה כך אני יש לי ירידה אמר לו הקדוש ברוך הוא אם אתה עולה אין לך ירידה לא האמין ולא עלה ר' שמעון בן יוסינה היה דורש בכל זאת חטאו עוד ולא האמינו בנפלאותיו אמר לו הקדוש ברוך הוא אילו עלית והאמנת לא היתר לך ירידה לעולם אלא הואיל ולא האמנת הרי בניך משתעבדין בהללו ארבע מלכיו בעולם הזה במס' ובארנוניות ובגוגוליות אמ' לו יכול לעז אמר לו אל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שנים מגליה ומאספניא ומחברותיה ושב יעקב מבבל ושקט ממדי ושאנן מיון ואין מחריד מאדום כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הפיצותיך שם באומות העולם שהן מכלין את שררותיהן אבל ישראל שאין מכלין את שררותיהן לא אעשה כלה אלא איסורך ביסורין בעולם הזה בשביל לנקותך מעונותיך לעתיד לבא לכך נאמ' ויחלום ויצא יעקב זשה כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך אמר ר' מאיר עשה אדם מצוה אחת מוסרין לו מלאך אחד עשה שתי מצות מוסרין לו שני מלאכי עשה מצות הרבה מוסרין לו מלאכים הרבה שב' כי מלאכיו יצוה לך לשמרך וגו' ולמה כדי לשומרן מן המזיקין שנאמר יפול מעדך אלף וגו' ומה הוא יפול משל ימין לו כענין שנאמר ומבטשה נפלו על דוד ורכבה מימינו אמר יצחק למר' מן הימין רבכר ופן השמאל אלף לפי שהשמאל אינה צריכה מלאכים הרבה מפני ששמו של הקדוש ברוך הוא כתוב בתפילין ונתון בשמאל שנאמר וקשרתם לאות על ידך אמר רבי חנניה בר אבהו לא כתיב יחא מצודך אלא יפול שמאל שאינה פשוטה במצות אינה כופלת לא אלף מזיקין אבל ימין שהיא פשוטה במצות מפלת רבוא מזיקין לכך כתיב כי מלאכיו יצוה לך ויולך חרנה זו אהת מארבע קפיצות שקפצה הארץ אחת בימי אברה ויחלק עליהם לילה ואחת לאליעזר שנא' ואבא היום אל העין ואחת בימי דוד בהצותו את ארם נהרי ואת ארם צובה ואחת ויצא יעקב מבאר שבע וכן דוד אומ' הרעשת ארץ פצמתה רפא שכריה כי בטוה מלמד שהקפין הקדוש ברוך הוא את הארץ ליואב ואבישי ולצבא חמל' חמה ויורד יעקב אם יהיה אלהים אמ' רבי ברכיה בכל מה שיתבע יעקב מן הקדוש ברוך הוא השיבו אמר אם יהיה אלהים עמדי וחינו והגדל אנכי עמך אמר ושכרני השיבו

ושכרתיך אמר ושכרני בשלום השיבו והשיכוניך אמר ונתן לי לחם ולא השיבו על הפרוסה אמר הקדוש ברוך הוא אם אני מבטיהו על הלחם מהו מבקש ממני עוד לפיכך לא הכטיהו על הלחם ורכנן אמרי אף על הפרוסה השיבו שנאמר כי לא אעזבך ואין כי לא אעזב לא לחם כמה דאת אמרת לא ראיתי צדיק נעזב ודרעו מבקש לחם וירא ה' כי שנואה לאה

ולמדנו

רבינו מהו שיברך אדם על ריח בשמים של עבודה זרה כך שגו רבותינו אין בברכין לא עלהבשמים ולא על הריח של עבודה זרה אבל עבר בשוק על הנויות של בשמי חייב לברך אבל על ריח של עבודה זרה אסור אמר הקדוש ברוך הוא לישראל אל תטעו אהר עבודה זרה וזרה שאין בה ממש עינים לחם ולא יראו וכו' כמוהם היו עושיהם אבל הקדוש ברוך הוא אדם מלאש בתוך לבו כתפילה מיד הוא שומע מחנה והנה היא מדברת וגו' תדע לך שהרי רחל ולאה לאה היתו דאומיה להינשא לעשו ורחל ליעק והיתה לאה יושבת בפגשת דרכים ושואלת עטו מה מעשיו והיו אומ' לה איש רע שופך דמים מקפח עוברים ושבים אדמוני כולו כאדרת שער רשע כל תועבות יי עשה כיון שהיתה שומעת כך היתה אומרת אני ורחל אחותי מבטן אחד יצאנו תנשא ליעקב הצדיק ואני לעשו הרשע והיתה בוכה וכתענה עד שנעשו עיניה רכות לפיכך כתב וירא ה' כי שנואה לאה שנואין מעשה עשו בפניה אבל רחל שהיתה שומעת שהיא תנשא ליעקב היה לברה שמה ומתגאד כיון שנשאו שתיהן ליעקב אמר הקדוש ברוך הוא אותה סבוכה וכתענה ושנואה מעשה עשו וכתפללת לפני שלא תתרחק מן אותו צדיק הריני נתון לה בניס תהלה לכך נאמר וירא ה' כי שנואה לאה וירא ה' כי שנואה לאה זשה כי הוא ידע מתי שוא וירא און ולא יתבונן מדבר בישמעאל בשעה שאמרה שרה לאברהם גרש האמרה הזאת כל אותו הענין מה כתיב שם ושכס אברהם בבקר ויקח לחם וגו' כיון שכלו המים מן הזמית היה ישמעאל מת בצמא מיד ותשלך את הילד תחת אחד השיחים רבי מאיר אומ' זה דרוסת הגדל במדבר רבי יוסי בר הלפתא אמר מקום שהסיח עמה אחד מן המלאכים רבי ברכיה אמר שהשירה דברים קשיין כלפי למעלה אמרתי לפניו כביכול את דומה לבני אדם שהן אומרים ליתן דבר והזוירים בהן לא כך אמרת לי הרבה ארבה את זרעך חרי הוא מת בצמא מיד דמו הקדוש ברוך הוא למלאך להראות לה את הבאר אמר אותו מלאך רבנו של עולם לרשע הזה שעתיד לקפח את העובדי ואת השבים אתה מעלה לו את הבאר אמר לו הקדוש ברוך הוא מהו עכשיו לא צדיק הוא איני דן את האדם אלא על שעה שעומד בה כדין לפני לפיכך כתיב כי שמע אלהים אל קול הנער כאשר הוא שם הוי כי הוא ידע מתי שוא וירא און ולא יתבונן ובר אחר כי הוא ידע מתי שוא מדבר בלאה וכשיבקש הקדוש ברוך הוא ליתן לה בניס אמרו מלאכי השרת לו את נתן בני טעל ידי כרה יפלו ארבעה ועשרים אלף אמר להן עכשיו זג העדקת איני מקפחה מן הבנים הוי כי הוא ידע מתי שוא וירא ה' כי שנואה לאה ויחזר אלהים את רחל

ולמדנו

רבינו הרואה אדם נאה כיצד הוא מברך כך שגו רבותינו הרואה בריות טובות ואילנות טובות אומ' ברוך שכה לו בעולמו אין לך נאה מן רחל ובשביל ביה בקש יעקב לישא אותה וזויה משלה סבלנות ליתנם לרחל ולכן נתן לה לאה והיתה שותקת אמר רבי שמעון בן זמריאל כל ימי גדולתי בין חכמים ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקת רחל

עליו שטן ולא הניחו לעוד עד שיבא יעקב וישל את הכרכות ועל עשו נאמר הפקד עליו רשע ושטן יעמוד על ימינו הורה עשו רץ לעד צבי וקושרו ומכיוו ורץ ותופש אח וקושרו ומכיוו והשטן מתירן ומכיריחן והיה עשו בא ולא היה מוצא אחד מהן וכך היה מתעסק שנים ג' פעמים וכך הוא אובל לא יחרך רמיה צדו והיה מגלגל בשעות עד שבא יעקב ונטל את הכרכו וכן הוא אובל אך יצא יצא יעקב מאת פני יצא אביו ועשו אחיו בא מצידו כיון שנכנס הרשע התחיל קורא לאביו בודקן יקום אבי ויאכל מצידו בנו והכתוב אומר עליו בבא רשע כא גם בוז יקום אבי היה גוזר עליו אבל יעקב לא אמר כן אלא בא לשון בקשה קום בא שבה ואכלה שלשתן לשון בקשה לשון שפלות וענותנות ואותו רשע יקום ויאכל אב' לו הקדוש ברוך הוא ליעקב אתה אמרת קום נא הרי בן ברך משה אמר לי קימה ה' ויפוצו אתה אמרת שבה בן בנך יאמר שוכה ה' רכבות אבל עשו שאם יקום אבי כן כלשון זה אני מעורר עליו מדת הרין יקום אהים יפוצו אויביו יקום אבי באותה שעה הכיר את קולו והתחיל חרר אל' מי אתה לפי שבשעה שנכנס יעקב נכנסה עמו ריח גן עדן ריח ניהוח ונתישבה דעתו של אותו צדיק ואמר ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' התחיל לברכו אבל כשנכנס עשו נפתח לו גיהנם לפיכך ויחרר יצא חרדת גדולה והיה תמיה יצחק בלבו ואומר אבי רואה לגיהנם ועשו מסיק אותה הוא הצד ציד למה שני פעמים אלא אמר יצחק לעשו אתה הלכת לעוד ואתה בוצעת אמר לו עשו מה לך אתה תמירה אמר לו ואוכל מכל מכל מה שברא הקדוש ברוך הוא מששת ימי בראשית היה באותן תכשילין בטרם תבא ואברכהו בקש לישול את הכרכות ולומר גם ארור יהיה אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה עושה לעצמך אתה מקלל שאתה אמרת לו אורריך ארור ומכרכיך ברוך חזר וקיים את הכרכה ואמר גם ברוך יהיה ויחרר יצחק חרדה זה שאמר הכתוב עין רואה ואוזן שומעת עושה גם שניהם ה' וכי לא עשה הקדוש ב' אלא עין ואוזן בלבו והלא כל האברי הוא גלגל כאדם לא מהו עין ראה וגו' את מוצא שלשה דברים ברא הקדוש ברוך הוא ברשותו של אדם ושלשה אינן ברשותו הללו שהן ברשותו הידים והפה והרגלים כיצד הידים רצו לעשות בהם מלאכת שמים סוכה לולב שופר וציצית לכתוב תפילין ומזוזות עושה לגנוב לשפוך דם נקי לקפח את העוברים והשבים לעבור בהן עבירות הרבה עושה הפה בקש לעסוק בתורה לספר לשון טוב להלל לשבח להתפלל לומר שירות אומ' בקש לספר לשון הרע להרף לגדף להשבע על שקר אומר הרגלים בקש ללך לדבר מצוה לבקור חולים לבחם אכלים לקבור את המתים לגמולות חסדים הולך ללך לדבר עבירה לנאף ולרצח ולגנוב הולך הללו שאינן ברשותו העינים והאזנים והחוטם כיצד היה עובר בשוק ראה עבירה או דבר שהוא כואם בעיניו או אדם שאין לו בו חפץ או שלטון לא הירר רצונו לראותו מה יעשרה רואה הוא שלא בטובתו האזנים שומעות חירופין וגדופין או דבר שאין לו בו חפץ מה יעשה שמע שלא בטובתו החוטם עבר הריח תכשילין שבאין או ריח עבודה זרה או מבואות מטונפות לא היה רצונו להריח מה יעשה הריח שלא בטובתו וכשהקדוש ברוך הוא חפץ אף אל' שהן ברשותו אינן ברשותו בנין ממש ויונה וירמיה משה בנין דאמר רבי שמואל בר נחמן שבעה ימים היה הקב"ה מפתח למשה בסנה ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוא משיבו לא איש דברי אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז תמול כתמול שלשום משלשום גם מאז הרי שבעה ימים והוא אובל לו שלח

נא ביד תשלח אמר לו הקדוש ברוך הוא מה את סכור שדגליך ברשותך עמד והלך שלא בטובתו יונה אמר לו קום לך אל בניו העיר הגדול כל אותו הענין ויקם יונה לברוח תרשישת מלפני ה' וירד יפו לסוף הראהו כים כל אותן הצרות ובלעו הדג ויקרא אל ה' ממעי הדגה ואחר כך הלך שלא בטובתו ירמיה אמר לו בטרם אצרך בכטן ידעתך ואומ' אהה אלהים הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי אמ' לו א' תאמר נער אנכי כי על כל אשר אשלחך תלך ולא כל אשר אצרך תדבר בעל כרחך תלך בעל כרחך תדבר וכשהקדוש ברוך הוא חפץ אף הידים אינן ברשותו של אדם אימתי כשבא עידו הנביא אצל ירבעם דכת' והנה איש אהים בא מיהודה בדבר ה' לאב' וירבעם עומד על המזבח להקטיר ויקרא על המזבח בדבר ה' ויאמר מזבח מזבח כה אמר ה' הנה בן גולד לבית דוד יאשיהו שמו וזכח עליך את כהני הכמות המקטרים עליך ועצמות אדם ישרפו עליך ולמרה מזבח מזבח שני פעמים מזבח שבכית אל ומזבח שבוך שבהן שני עגלי ועצמו אדם עצמות ירבעם אין כתי' כאן אלא אדם מכאן שהלך כבוד למלכות מיד אמר ירבעם שוטה הוא זה אמר לו זה האות הנה המזבח נקרע ונשפך הדשן אשר עליו והמזבח נקרע וישפך הדשן על המזבח כמופת אשר נתן ויהי כשמע המלך את דבר איש האלהים אשר קרא על המזבח בדבר ה' וישלח ירבעם את ידו מעל המזבח לאמ' תפשוהו ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא יכול להשיבה אל פיו עומד ומקטיר לעבודה זרה ולא יבשה ידו כיון שפשט אותה כנגד הנביא יבשה מכאן את לבו שהם הקדוש ברוך הוא על כבוד אותו צדיק יותר מכבודו אמר לו מה את סכור שידך ברשותך מיד ויען המלך ויאמר אל איש האלהים חל נא את פני ה' אלהיך והתפלל בעדי ותשב ידי אלי ויחל איש האלהים את פני ה' ותשב יד המלך איו ותהי ככראשונה ואף הרגלי אינן ברשותו פסוק מלא מה מצעדי נבר ואדם מה יבין דרכו ואדם הולך ואינו יודע להיכן הולך אם לטוב אם לרע אם למות אם לחי' וכן אמר אלישע לאנשי ארם לא זה הדרך ולא זה העיר ואף הפה אינו ברשותו מבלעם ומיצחק בלעם ולא אבה ה' אלהיך לשמוע בלעם ויהפוך ב' אהיך וגו' יצחק בשעה שנכנס עשו התחיל מזדעזע ולומר גם ארור אמר לו הקדוש ברוך הוא מה את מבקש את סכור שפיך ברשותך חזר ואמ' גם ברוך יהיה לכה נאמר עין רואה ואוזן שומעת ויחרר יצחק ודררה ז' את חרדת אדם יתן מוקש וכוונתה יסוגב חרדה שהחריד יעקב ליצח ראוי היה שיקללנו ומי גרם לו שיכרכו בושח בה' אשריו אמר רבי לוי בשם רבי חמא בר חנניא שתי חרדות חרד יצחק אחת על גבי המזבח ואחת כשנכנס עשו אין אתה יודע אין זו מהן גדולה אלא ממה שאת קורא כאן גדולה עד מאד אתה יודע שזו גדולה אמר לחן הקדוש ברוך הוא לישראל בעולם הזה על ידי יצר הרע אין אתם הולכין בדרכי אבל לעתיד לבא ונתתם לכם לב הרש ורוח חדש אתם בקרבכם והסירותי את לב האכזב מכשרכם ונתתי לכם לב בשר אמן וכן יהי רצון

פרשה ויצא יעקב

ילמדנו

רכינו החורג את הנפש בשגגה לחיכן היה גולת כך שנו רבותינו החורג נפש בשגגה גדולה לערי מקלט לשלש ערים שבעבר הירדן ושלוש שבארץ כנען ויעקב

לברך את אדונינו ויעזי בהם כששמעה התקין הודו והלכה
 בו שגא' ותקם אביגיל ותקח מאתים לחם ושני נבלים יין וחמש
 צאן עשויות וחמש סאים קלי ומארז צמוקים ומאתים דבלים
 ותתם וכו' ותאמר לנעיריה עברו לפני הנני אחריכם בארז
 ולאישרה נבל לא הגידה כל אותה הענין והי בעשרת הימים
 ויגף ה' את נבל וימת מיד וישלח דוד וידבר באביגיל לקריתה
 לו לאשה כיון שבאה פירש דוד ממנה שלשה חדשי שלא תהא
 מעוברת מן נבל לאחר שלשה חדשי בא עליה ונתעברה הימנו
 והיו ליצני הדור מליצין ואומרי מן נבל היא מעוברת מה עשה
 הקדוש ברוך הוא צוה המלאך הממונה על צורת הוולד ואומ'
 לו לך ועז אותו בדמות אביו כדי שיעירו הכל שדוד הוא אביו
 מנין שכן כת' והי אמנון ככורו לאחינועם היזרעאלי ומשנהו
 כלאב לאביגיל אשת נבל הכרמלי מה תלמוד לומר כלאב
 שהיה כלו אב כל הרואהו אומר דוד אביו של זה וכן אברהם
 היה דומה ליצחק ולפי' היו מכירין הכריות בין האב לבין עד
 שבקש אברהם ואמ' רכוני הפרש בין האב לבין והפריש ביניהם
 הזקנה לכך נאמ' אברהם הוליד את יצחק ויהי כי זקן יצחק
ילמדנו רבינו סומא מהו שיעבור לפני התיבה להוציא
 את העובר כך שנו רבותי סומא פורש על שמע
 ומתרגם אבל אינו עובר לפני התיבה ואינו קורא בתורה ואינו
 נושא את כפיו רבי יהודה או כל מי שלא ראה באורות מימיו
 לא יפרסם על שמע מפני שכראה כמעיד עדות שקר שהוא או'
 ברוך יוצר המאורות והוא לא ראה מאורות מימיו אתה מוציא
 כל מי שניתיים בעיניו כאלו הוא בן כיצד אמר רבי שמעון
 בן יוחאי אין הקדוש ברוך הוא בחד שמו על הצדיקים בחייהן
 אלא לאחר מיתתן שנא' לקדושים אשר בארץ המה וגו' אימתי
 הן קדושים כשהן בתוניתן בארץ שכל הימים שהן חיות אין הנה
 ביוחד שמו עליהן כל כך למה שאין הקדוש ברוך הוא מאמין
 בהן שלא ישעו אותן יצר הרע וכיון שמתים הקדוש ברוך הוא
 ביוחד שמו עליהן והרי מצינו שיוחד הקדוש ברוך הוא שמו על
 יצחק הצדיק בחייו שכן הוא אומ' למשה אלהי אביך אלהי אברהם
 ואלהי יצחק רבי ברכיה ורבנן רבנן אמרי רואה את עפרו כאלו
 הוא אכור על גבי המזבח ור' ברכיה אמר הואיל ונתתם בעיני
 כאלו מת שהיה גבו לתוך הבית לכך כתיב ויהי כי זקן יצחק
 ויהי כי זקן יצחק זשה אבן חן השודר למה הוא דומה לאבן ככל
 מקום שנופלת שוברת מדבר ביצחק ויהאב יצחק את עשו כי
 ציד בפיו מהו כי ציד בפיו היה עד את יצחק הצדיק בפיו את
 מוצא כל עבירות שהקדוש ברוך הוא שונא כולן היו בעשו שש
 הנה שנא ה' ושבע תועבת נפשו עינים רמות לשון שקר ידים
 שופכות דם נקי לב חודש מחשבות און רגלים ממהרות לרוץ
 לרעה היה בא עשו מן החוץ ואו לאביו אבי המלח מהו שתהא
 חייב במעט ויהי תמיה יצחק ואומ' ראה בני זה כמה מדקדק
 במצות ואו לו אביו בני היכן היית היום והוא או לו ככל תלמוד
 לא כך היא הלכה מן כך וכך לא כך איסורו לא כך התירו
 ומתוך דברים אלו היר' עדו בפיו והוא אוהבו ורוח הקודש
 צוחת כי יחנן קולו אל תאמן בו כי שבע תועבות בלבו ולמה
 כהו עיניו מפני שנסתכל בדמות עשו הרשע ועוד על שהיר'
 מביא ציד ומאכילו וכת' כי השחד יעור פקחים ותכחין עיניו
 מה כתיב למעלה ותהיין מורת רוח ליצחק ואח' ותכחין עיניו
 מפני הכעס שהיה מכעיסו לפי שהשכינה היתה שרויה בביתו
 של יצחק ועמד עשו ונטל מבנות כנען והיו נשיו מעשנות
 ומקטרות לעבודה זרה שלהן ונסתלקה הימנו שכינה מיצחק
 והיה רואה יצחק ומיצר אמר הקדוש ברוך הוא הריני מכהה

את עיניו שלא יראה ויוסף יצחק לפיכך ותכחין עיניו אם כן
 למה לא כהו עיני רבקה אמר רבי אבהו משל למה הדבר דומה
 למי שהיה טעון כלי עצים וכלי חרס הקיש כלי עצים לכלי
 עצים לא נשבר הקיש כלי עצים לכלי חרס נשבר כלי חרס אף
 רבקה לפי שהקישו לה נשי עשו שנבראו מן העצם כמותה לא
 הזיקה אבל יצחק שהיה מן העפר שנאמר ויצר ה' אלהים את
 האדם עפר הזקין מהרה וכהו עיניו ותכחין עיניו למדו כהו
 עיניו לפי שהיה צפוי לפני הקדוש ברוך הוא שיעקב מכרד
 לעשו אמר הקדוש ברוך הוא יכהו עיניו ויבא יעקב וישול את
 הברכות ולא יתא יודע יצחק למי הוא מכרד דודו צווח רבות
 עשית אתה ה' נפלאותיך ובהשבו ליכור אין ערוך כל נפלאותיך
 ומחשבותיך בשבילנו ויקרא את עשו בנו הגדול ולמה קרא לו
 בנו הגדול לא שמחציפין לרשעי בשעתן לפי שראה שהעולם
 הזה בידו קרא לו בנו הגדול אמר הקדוש ברוך הוא לישראל
 בעולם הזה לפי שהשערה ביד עשו אתם מחציפין לו וכיכול
 אף מלכותי אינה מבוסמת אבל לעתיד לבוא אני פורע ממנו
 ומלכותי מבוסמת ועלו בושעיים כהו ציון לשפוט את הרעשו
 אותה שעה והיתה לה המלוכה ויהי כי זקן יצחק זשה תחת
 אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשרים ככל הארץ אמר רבי לעזר
 בנו של רבי יוסי הגלילי עתיד כל אחד ואחד מישראל שיהו
 לו בנים כיוצא מצרים שנאמר תחת אבותיך יהיו בניך
 מדבר ביוצאי מצרים ובאברהם אבינו נתכרד וה' ברך את
 אברהם בכל יצחק נתכרד דכתיב ויברכהו ה' אברהם הוליד
 רשע וצדיק יצחק וישמעאל יצחק הוליד רשע וצדיק יעקב
 ועשו אברהם אשתו עקרה ויצחק אשתו עקרה ולמה נתעקרו
 האימהות אמר רבי לוי בשם רבי שילר דכפר תמיהא ורבי
 חלבו בשם ר' יוחנן שהיה הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתם
 אמר הקדוש ברוך הוא עשירות הן נאות הן אם אני נותן להם
 בנים אינן מתפללות לפני את מוצא כל מה שהגיע לאברהם
 הגיע ליצחק אברהם כתיב בו זקנה ואברהם זקן וכיצחק ויהי
 כי זקן יצחק ויחדר יצחק חרדה

ילמדנו רבינו מי שטעם טעם שמן כיצד צריך לכרך
 כך שנו רבותינו הטועם טעם שמן מכרך בורא
 פרי העץ רבי יוסי בר זבדי ובתניתא אמרה חוץ מן היין שעל
 היין אומ' בורא פרי הנפץ ומה ראה היין שתהא ברכתו משונה
 מכל המשקים שהיר' מתנסך על גבי המזבח ולא עוד אלא
 שהוא גרם ליעקב ליטול את הברכות בשעה ששלח יצחק את
 עשו לצוד ציד שיאכילו נאמר הדבר לרבקה ברוח הקדש
 ורבקה אמרה אל יעקב כנה לאמר הנד' שמעת וגו' לך נא אל
 הצאן וגומ' רבי ברכיה בשם רבי חלבו אמר טובים לך טובים
 לבניך שהן מכפרין עליהן ביום הכפורים הכנים לאביו יין
 ובשר האכילו והשקהו התחיל מברכו ויתן לך האלהים מטל
 יעבודך עמים וגו' והי אף יצוא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו
 ועשו אחיו בא מצידו התחיל אומר יקום אבי ומאכל אמר לו מי
 אתה אמר אנכי עשו בכורך באותה שעה ויחדר יצחק חרדה
 מה כתיב למעלה מן הענין והי אף יצוא יצא יעקב מאת פני
 יצחק זה יצא וזה נכנס היאך הדבר לא מי שנתון באורה אינו
 רואה למי שנתון בחשיכה אבל מי שהוא נתון בחשכה רואה
 למי שנתון באורה עשו נכנס מן השוק ולא ראה ליעקב שהיה
 לפניו מן הבית אבל יעקב ראה אותו בכפנים ונטמן אחורי
 הדלת כיון שנכנס עשו יצא יעקב שנאמר והי אף יצוא יצא
 יעק' ועשו אחיו בא מצידו כך שיער את השעות שלא יבא עשו
 וישול את הברכות אלא כיון שיצא עשו לצוד שלח הקדוש ב'ה
 עליו

בר נחמן אמר לפי שהיום משתנה שלשה פעמים בכל יום לפיכך צריך אדם להתפלל שלשה פעמים בכל יום בשחרית השמש במזרח וכשהיום באמצע הדיקיע ובמנחה במערב ובי ירושע בן לוי אמר אברהם התקין תפילת הבקר שנאמר ושכם אברהם בבקר יצחק התקין תפילת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב יעקב התקין תפילת הערב שנאמר ויפגע במקל וילך שם כי בא השמש ר' עקיבא כשהיה מתפלל עם הצבור הורה מתפלל כדרכו וכשהיה מתפלל בינו לבין עצמו אדם מניחו בזוית זו ומצאנו בזוית אחרת כפני כריעות והשתחוואות ומר ראו להתקין שלש תפלות כדי שיהיה אדם שבע מתפללתי ולא בתפילה כלבד לא אף בתורה יהא מוסף והולך ולא בתורה כלבד אלא אף בכנים אם נשא אשה ומתה ישא אחרת ויעמיד ממנה בניס תדע לך שהרי אברהם שבתה אשתו לא ישב לא לקח אשה שנאמר ויוסף אברהם ויקח אשה ויוסף אברהם זה שאמר הכתוב והיה ראשיתך מצער ואחריתך מדבר במשה אמר רבי שמואל בר נחמן שפעה ימים עשרה הקדוש ברוך הוא מפתח למשה בסנה והוא בורח שנאמר שלח נא ביד תשלח וכתוב לא איש דברים וגו' ואומר ויסתר משה פניו ואחריתך ישגה מאד ותמונת ה' יביט אמר ר' שמעון בן יוחאי שהיה רואה את הדמות מיד דבר אחד והיה ראשיתך מצער זה אברהם שעשה מאה שנה ולא הוליד בן ואף על פי כן פייסו הקדוש ברוך הוא רבי יהודה בר סימון ורבי חנין בשם רבי יוחנן אמרו העלהו למעלה מכיפת הדיקיע שנאמר ויצא אותו החוצה ויאמר הכס נא הטמים אין אומרים הכס אלא מלמעלה למטה אמר לו הקדוש ברוך הוא מי שתחת המול מתירא הימנאות שאת עליו הרם ראש עליו אף על פי כן למאה שנה הוליד הויה ראשיתך מצער זה אברה ואחריתך ישגה מאד שנשא אשה והוליד עוד כמה בניס באחרונה שנא ויוסף אברהם ויוסף אברהם זשה ואני תמיד איחל הווספתי על כל תולהך אמר רבי יודן כתיב לא ירבה לו סוסים ושלמה כשמלך אפילו אחד לא היה לו אלא על הפרדה רכב והוסיף עוד אמר רבי חנניא כתיב ביום השמיני מול בשר ערלתו כשמו לבנו אפילו אדם ממשכן עצמו משמח אותו היום הו אומ' הווספתי על כל תולהך ורבנן אמרי מדבר באברהם אמ' לפני הקדוש ברוך הוא כך אמרת לי כי יצחק יקרא לך זרע הרי הוספת לי מברכתך ואני מוליד כמה בניס ויוסף אברהם ויקח אשה ויוסף אברהם מה כתי' למעלה מן הענין ויביאה יצח' האהלה מכאן אתה לבד שאם מתה אשתו של אדם ויש לו בניס שלא ישא אשה עד שישא את בניו ואחר כך ישא אשה לעצמו שכך עשה אברהם אחר מיתת שרה השיג את יצחק ואחר כך נשא אשה לעצמו מנין מן מה שכתוב ויביאה יצחק ואחר כך ויוסף אברהם

שלום ואי זה זה כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך והטאתם ואנו מוצאי שלא צוה כלום מכל דברי' אה לפי שהיה יודע הסידותו של יוסף ולא היה חושדו ומחזיק אותו בשופכי דמים בא וראה כה השלום שבשעה שנתטלטהר שרה מיד פרעה ליד אבימלך ונתעברה ביצחק היו אומ' העולם אומרים הלכן מאה שנה יולד אלא היא מעוכרת מאבימלך או מפרעה והיתה קטטה בלבו של אברהם על הדברים מה עשה הקדוש ברוך הוא אמ' למלאך הממונה על צורת הוולד עשה כל קטירין שלו בדמות אביו כדי שיעידו הכל שהוא בנו של אברהם מכאן ממה שקראו בענין אה תולדות יצחק בן אברה' ממשמע שהוא אומ' יצחק בן אברהם איני יודע שאברהם הוליד את יצחק ומה תלמוד לומר אברה' הוליד את יצחק שכל הרואה אברהם היה אומר כודאי שאברהם הוליד את יצחק ממר שהיה קלסתר פניהם דומין זה לזה לכך נאמר אברהם הוליד את יצחק אלה תולדות יצחק ואברהם הוליד את יצחק ושה עשרת זקנים בני בניס ותפארת בניס אבותם הצדיקי' מתעטרין בכניהם ובניהם מתעטרין באבותם כיצד אברה' נתעטר בזכות יעק' כשהשליך אותו במדבר לתוך הככשן יד הקד' ברוך הוא להצילו אמרו מלאכי השרת רבונו של עו' לזה את מציל כמה רשעים עתידין לעמוד ממנו אמר להן הקדוש ברוך הוא בשביל יעקב בן בנו שעתיד לעמוד ממנו אני מצילו מנין אמר ר' ברכיה שכך כתיב לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדרה את אברהם פדאו מן הככשן הרי נתעטרו אבות בשביל בניס ומנין שנתעטרו בניס בשביל אבות בשעה שיצא יעקב מאצל לכן דרף לכן אחריו בגלה עלין הקדוש ברוך הוא בדרך ואמר לו השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עוד דע כיון שכאו להתוכח זה עם זה מה יעקב אומר ללכן לולי אלהי אבי אלהי אברהם ופחד יצחק הויה לי הויה זכות אברהם הצילחו ליעקב אבל יצחק נתעטר באברהם ואברהם נתעטר ביצחק אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק זשה כל כלי יוצר עליך לא יצח' וכל לטון תקום אתך למשפט תרשיעי את מוצא ישר אומ' לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולמים ראה היאך האומ' משעבדין כנו אין להן מלאכ' אחרת לא יושבין ומתעצין עלינו שיבתם וקימתם הבישה אני מגניבתם אמ' להן הקד' ברוך הוא מה הן מועלין גורדין עליכם גזירות ואני מבטלן ושוכרן אני מגניבתם כמה דאת אמר וברוך אל עליון אשר מנין צריך וגו' ויצו פרעה לכל עמו ואמר כל הבן היולד היאורה וגו' ורוח הקדש צוחת מי זה אב' ותהי ה' לא צוה פרעה צוה ה' לא צוה אלא וכאשר יענו אותו כן ירכה' המן ביקש להשמיד את כל היהודים וה' לא בקש ונחפוך הו' אשר ישלשו היהודים כלק ובלעם בקשו לקלל את ישראל וה' לא ביקש ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם לפיכך כתב מי זה אמר ותהי ה' לא צוה הויה כל כלי יוצר עליך לא יצח' אנדרייבוס אמר לר' גדולה הכבשה העומדת בין שבעים זאבים אמר לו גדול הוא הרועה שמצילה ושוכרן לפניו הויה כל כלי יוצר עליך אברהם הוליד את יצחק אמר ר' יצחק איך לך דוד שאין בו ליצנין בשעה שגזז בכל את צאנו שלח דוד נערוו אצלו לומר תברך נא את אשר תמצא ידך לעבדיך ולבנך לדוד השיבם נבל מי דוד ומי בן נשי והוים רבו עבדים המתפרצים איש מפני אדניו ולקחת את לחמי ואת מימי ואת טבחתי אשר טבחתי לגוהי ונתתי לאנשים אשר לא ידעתי אי מזה המה' מיד חזרו אצל דוד וסיפרו לו דברי נבל עמד דוד וזיין עצמו וכל גבוריו לילך לשם ולאביגיל אשת נבל הגיד נער אחד מהנערים לאב' הנה שלח דוד מלאכ' מהמדבר

פרשה ואלה תולדות

ילמדנו

רבינו על מה היו השלמים באים כך שנה רבי חייא רבה בשם רבי יהודה כל המביא שלמי' מביא שלו' לעולם אמר רבי אלעזר בשעה שהויו זבחים בעולם היה שלום משהרב בית הזבחי' אין לך יום שאין בו קלה וזפורענות אמר ר' שמעון בן יוחאי לעולם השלמי' לשום שלום הן באין אמ' רבן שמעון בן גמלי' גדול הוא השלום שדברה התורה דברי' בדי' בשביל

לזקן שיהא הזקן מתכבד אמר לו הקדוש ברוך הוא חייד ממך
 היא מתחלת לין באותה הלילה ועמד כיון שעמד ראה שהלכין
 שער ראשו חקנו אמר לפניו רבוני עשיתני רוגמא אבל לו עטרת
 תפארת שיבדה והדר זקנים שיבדה וכך נאמר ואברהם זקן
 ואברהם זקן אך יהושע בר נחמיה מפני ארבעה דברים הזקנה
 קופצת על אדם מפני היראה ומפני כעס בניו ומפני אשר
 רעה ומפני המלחמות מפני היראה מרוד דכתיב ולא יכול
 דוד לבא לדרוש לאהים כי נבעת מפני מלאך ה' מה כתיב אחריו
 והמלך דוד זקן כעס בניו דכתיב ועלי זקן מאד ושמע את
 כל אשר יעשו בניו לכל ישר מפני המלחמו מיהושע של אהר
 שעשה מלחמה עם שלשים ואחד מלכ' מה כתיב בו ויהושע זקן
 בא בימים ומפני אשר רעה דכתיב ויהי לעת זקנת שלמה
 נשיו הטו את לבבו אחרי אלהים אחרים אבל אברהם אשתו
 מכבדתו וקוראתו אדני שנאמר ואדני זקן לפיכך וה' ברוך את
 אברהם בכל ואברהם זקן זשה כרכי נפשי את ה' מה ראה דוד
 לברך בנפש הנפש רואה ואינה נראית דומה להקדוש ברוך
 הוא רואה ואינו נראה תקלם נפש שרואה ואינה נראית להבה
 שרואה ואינו נראה והנפש משמרת את הגוף והקדוש ברוך
 הוא משמר את העולם כולו תקלם נפש המשמרת את הגוף
 להקדוש ברוך הוא שהוא משמר את עולמו מה הוא ה' אלהי
 גדלת מאד דרש רבי אלעזר גדול היית עד שלא נראת
 עולמך ומאימתי נתגדלת מי שבראת עולמך ה' אלהי גדלת
 מאד מלך בשר ודם צר איקונין שלו על השלאל השבלא גדולה
 מצורתו והקדוש ברוך הוא הוא גדול איקונין שלו גדולה מכל
 העולם כלו כשמים כתיב הנה השמי ושמי השמי לא יכלולך
 בארץ כתיב מלא כל הארץ כבודו השמים זרת שלו שנאמר
 שמים כזרת תכן והארץ שליט זרתו שנאמר וכל בשליט עפר
 הארץ וכל הימים ונהרות מרד בשעלו שנאמר מי מרד בשעלו
 מים ואומר כי ביה ה' צור עולמים מה תלמוד לומר צור עולמי
 ללמוד שאין כל העולמים השוכין לפניו ככלום שהי בחצי
 השם נבראו והיו הולכין ומתמתחין עד סוף כל עולמים אלא
 שאמר להם די שנאמר אני אל שדי מהו שדי שאמר לעולם
 די לכך נאמר ה' אלהי גדלת מאד מלך בשר ודם בונד בית
 ואחר כך בונה עלייה והקדוש ברוך הוא משמתח את הכסא
 ואחר כך בונה עלייה ומשכנה עלייה העמיד אותן על מה על
 האויר ואח' התקין מרכבותיו עננים ואח' כך התקין האוכטוס
 בא דוד ופירש המקרה במי עלייתו השם עבים רכובי המהלך
 על כנפי רוח לא בנחשת לא בכרזל לא בקודות ובגזטראות
 של מים אחר כך בנה את העליות לא באבן לא בגזית אלא
 דבשין של מים על עלייתו שנאמר המקרה במים עלייתו
 מלך בשר ודם עושה סרגלא שלו הזקנה בכרזל בכסף וכזה
 לישא כל משואו והקדוש ברוך הוא סרגלא שלו עבים שנאמר
 השם עבים רכובו בשר ודם היה לפניו דרך של שקיעה מוהלך
 על האבנים שהן קשין והקדו ברוך הוא מניח את הענן שהוא
 בראה ומוהלך על רוח שאינו נראה שב' המהלך על כנפי רוח
 בשר ודם מכביב לו סרדוטיין גבורין ומלבישן כלי זין ושירין
 והקדוש ברוך הוא סרדוטיין איבן נראין שנאמר עושה מלאכיו
 רוחות והרוח מוציא כרק שנאמר משרתיו אש לוחט משכר
 רקיע ברא כלאכיו וברא אשו של גיהנם כיום השמי שאין כתיב
 בו וירא אלהים כי טוב אבל הללו שני אלפים שנה קדם שכך
 כתיב כי ערוך מאתמול תפתה כגון בשר ודם שקנדה עבדים
 ואמר לשמשו עשו אפפתון שאם ימרדו העבדים ישמעו מפי
 ספקולא כך הקדוש ברוך הוא יתברך שמו ברא גיהנם שאם

יחטאו בריותיו ירדו לתוכה ומנין שימים השני נבראת גיהנם
 דכתיב כי ערוך מאתמול תפתה מן היום שיכול לומר אדם
 אתמול כיום השני שיום אחד כשבת לפניו ואח' כך ברא יבשה
 בשלישי שנאמר יסד ארץ על מכוניה כל תמוט לעולם ועד
 ועשה אחד ערום ואח' לבוש בשר ודם יש לו שני עבדי הפשיט
 כסות אחד הליבו להבירו כך אמר הקדוש ברוך הוא יקנו
 המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה וכסה את
 התהום שנה' תהום כלבוש כסיתו מן גערתי ינוסון כגון בשר
 ודם ראה גתו מלאה ענבי יש לו כרם לכבוד אמרו לו להיכן
 תתן שאר הענבים והגת קטנה מה עשרה רפש את הענבים
 שבגת ואחר כך הביא שאר הענבים והחזיקה אותן ואת כל
 הענבים שלו וכך היה העולם כלו מים במים והארץ שקועה
 במים אמ' הבה תראה הקבשה אמרו המים הרי כל העולם אנו
 מליאין והוא צר לנו להיכן נלך מה עשה בעט באוקינוס והרג
 שר שלו שנאמר ככוחו רגע הים ובתוכו מחץ רחב ואין מחץ
 אלא הריגה שנאמר ה'למה סיסרא ומחקה ראשו מחצה וחלפה
 רקתו כשהרג אותו המים בזכין עד היום הזה שנה' הבאת אל
 נככיים ולמה הרגו הבית המהיק מאה בני אדם היום מוזיק
 ארץ מתים וכך נקרא אוקינוס ים הבת ועתיד הקדוש ברוך
 הוא לרפאותו שנאמר וכאו דומה אל הימה המוצאים ונרפאו
 המים שאר המים כשראו שבעט הקדוש ב' באוקינוס לקול
 צעקת מימיו ברחו חביריהן שנה' מגערתי ינוסון מקול רעמד
 יחפזון ובורהין ואיבן יודיען לאי זה מקום יעלו הרי ירדו בקעו'
 אל מקום זה יסרת להם כגון עבד כו' אמר לו רבו המתן לי
 בשוק ולא הודיעו באי זה מקום התחיל העבד אומ' שבא אצל
 בסולקי או אצל בית המדרש או בעד תיאטרון אמר לי עלת
 מוצאו סטרו בסטור אכור לו על' שער פלטיין של הפרוס
 של התיך אף המים כששמעו יקו המ' מתחת השמי אל מקום
 אח' לא הודיען אם לצפון אם לדרו היו חוזרין והולכין שנאמר
 יעלו הרים ירדו בקעות עד שסטרן הקדוש ב' מסטור אמר
 לזון למקומו של ליתן אמרתי לכם לילך שנאמר שם אניות
 יהלכין ליתן זה יצרת לשחק בו גבול שמת כל יעבורון כגון
 בשר ודם שהכנים בהמתו לזיר ונעל הסוד בפניה שלא יצאו
 וירעו את התכואה כך נעל הקדוש ב' מי הים בחול והשביען
 שלא יצאו מן החול שנאמר גבול שמת כל יעבורון המשרח
 מעינים בנהלים בין הרים יהלכון כגון בשר ודם שיש לו שני
 עקלין של זתים כבש את הקורה זה על זה והשמן ירד מלמטן
 כך ההר מכאן וההר מכאן כובשין עליהן מקטעין ויוצאין מבין
 ההרים מצמיח הציר לכהמה של שר דברים אין אדם דוצר
 שיצא לו עשב בקמה ונקבה בבניו והומן בניו ושלשתן לצור
 העולם נבראו לכך נאמ' ה' אלהי גדלת מאד דבר אחר ה' אלהי
 גדלת מאד גדול אתה כנפלאות שעשית עם האד' שנתתה לו
 זקנה ושיבה שאילולי כן אין אדם יודע את מולכו ואין מאד
 אלא זקנה שנאמר ועלי זקן מאד וגו' הוד זה העז שהלשתיך
 בים עזי וזמרת יה אמר רבי יהודה בר אלעאי זמרני וזמרתיו
 והדר ההדר שנתהדרת בי כסיני בגד כל האומות אמר רבי
 יהוד' בר סימון כיון שאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וגשמע על
 אותה שעה נאמר כשונברין בין החוחים דבר אחר הוד והדר
 לבשת מהודך והדרך הלבשת לראשו של אברהם שנתתה לו
 הדרת זקנה שנאמר ואברהם זקן וה' ברוך את אברהם בכל
 בזכות מה בזכות שהפריש מעשר מכל שנאמר ויתן לו מעשר
 מכל לכך נאמר וה' ברוך את אברהם יוסף אברהם
 ילמדנו רבינו כמה תפלות אדם מתפלל ביום רבי שמואל
 בר נחמן

לאחרונים שהראשונים היו מתנסין עי הקדוש ברוך הוא שנא
 והלאה נסת את אברה וכן את מוצא בדור המדבר למען ענותך
 לבסותך לדעת וגו אבל אחרונים נתנסו עי אמות העולם שב
 ואלה הגנים אשר הניח לה לבסות כס את ישראל וכן את מוצא
 בדניאל וחביריו כשגלו נזר עליהן הבה שיאכלו לחם טמא שב
 ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא כגוים אשר אדחם שם
 עמד נבוכד נצר וגזר עליהן שיהו אוכלין מפת כגו שנאמ ומן
 לחם המלך דבר יום ביומו מפת כג המלך ומיין משתיחם דניאל
 לא קיבל עליו אמר אף על פי שגזר הקדוש בה עלינו שנאכל
 לחם טמא ביקש לבסו אותנו אנו נעשה את שלנו והוא יעשה
 את שלו התחיל לומר לשר הסרסים נס נא את עבדיך ימים
 עשרה ויתנו לנו מן הזרעונים ונאכלה ומים ונשתה וירא
 לפניך מראנו ומראה הילדי האוכלים את פת כג המלך וכאשר
 תראה תעשה עם עבדיך אמר להן ואתם בני המלכים יכולין
 אתם להתנסות ימים בלא לחם ויין אמרו לו הן שאנו מכני
 בניו של אותו שנתנס כ' נסיונות שמא זכותו העמוד לנו לא
 כבר מצא אותנו המלך עשר ידות על כל חרשמים ואשפים
 מיד ויתן האלהים את דניאל לחסד ולרחמי לפני שר הסרסים
 וישמע לחם לדבר הזרע וינסו ימים ומקצת ימים נראה
 מראיהם טוב וכריאי כשר מכל הילדים האוכלים את פת כג
 המלך ויאמר אליו אברהם ויאמר הנבי מוח לשון ענוה לשון
 חסידות שכך ענייתן של חסידים ככל מקום ויאמר קח נא
 אין נא לא לשון בקשה משל למלך בו טעמו עליו מלחמות
 הרבה והיה לו גבור אחר נוצח ככל המלחמות לימים עמדה
 עליו מלחמה חזקה אמר המלך לאותו גבור בבקשה ממך עמוד
 לי במלחמה זו שלא יאמרו שרי החיילים שלי אותן מלחמות
 ראשונות לא היה בהן ממש אף כך אמר הקדוש בה לאברהם
 נסיתך כי נסיונות ועמדת בהן עכשיו עמוד לי בניסיון זה
 כדי שלא יאמרו ראשונים לא היה בהן ממש ויאמ קח נא את
 בכך אמר לו אי זה כן אמר לו את יחידך אמר לו זה יחיד לאמו
 וזה יחיד לאמו אמר לו אשר אהבת אמר לו שניהם אני אוהב
 אל את אשר אהבת הרבה אמר לו וכי יש גבול כמעט אל את
 יצחק וליך לא ארץ המוריה מהו לך לך נסיון אחרון כנסיון
 הראשון נסיון הראשון לך לך מארצך וממולדתך ונסיון
 אחרון בלך לך לא ארץ המוריה מיד וישכם אברה בבקר ויחבש
 את חבורו כמה עבדים וכמה שפחות היו לו לאותו צדיק והוא
 בעצמו ויחבש את חבורו ללמדך דריוותו ביום השלישי וישא
 אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק ולמה ביום הג' ולא
 ביום הראשון ולא ביום השני כדי שלא יהו אומות העולם אומ'
 הממו והלך ושחט את בנו וירא את המקום מרחוק אמר
 ליצחק רואה אתה מה שאני רואה אמר לו אני רואה הר נאה
 משוכח וענן קשור עליו אמר לנעריו רואין אתם כלום אמרו
 לו אין אנו רואין לא מדברות אנו להם שבו לכם פה עם החמור
 הואיל והחמור אינו רואה ואינכם רואין כמותו עם הדומה
 לחמור שבו לכם פה עם החמור שאתם כמותו ואני והנער
 נלכה עד כה מה הוא אומר נראה מה יהיה בסוף כה שאמר לי
 הקדוש בה כה יהיה דרעך ונשתחוה ונשוכה אליכ בשרו פיו
 ויקח בידו את האש ואת המאכלת למה מאכלת שהיא מתירה
 את האוכלין לתוך פיו של אדם וילכו שניהם יחדיו כשהיו
 מהלכין בא ששן ועמד לימינו של יצחק ואמר לו אי עלוב כן
 עלובה כמה תעניו נתענתה אמן עד שלא תבוא לו והזקן הזה
 בשתשה והוא הולך לשוחטך חזר יצחק ואמר לאביו אבא ראה
 בה זה אומר לי אמר לו אל תשגיח עליו שאינו בא אלא ליעף

לנו מיד ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני
 בני ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעולה באותה שעה
 נפל פחד ויראה גדול על יצח שלא ראה מה להתקרב והרגיש
 במה שעתיד להיות ביקש לומר איה השה לעולה אמר לו הואיל
 אמרת הבה כהר כך אמר אם כהר כי הרי נפשי נתונה לי על
 דמי צר לי מאד ואעפ כן וילכו שניהם יחדו כודאי זה לשחוט
 וזה להישחט ויצחק כן לו שנה היה בשעת עקידתו ויבאו
 אל המקום אשר אמר לו האלהים ויעקד את יצחק בנו כשכא
 לשחוט אמר לו אבא אוסרני ידי ורגלי שהנפש הצופה היא
 שלא תראה את המאכלת שחשת נגודועז ויפסל הקרבן
 בבקשה ממך אל תעש בי מוס מיד וישלח אברהם את ידו ויקח
 את המאכלת לשחוט אמר לו אבא לא תודיע את אמי כשהיא
 עומדת על הכור או כשהיא עומדת על הגג שמא תפיל את
 עצמך ותבכות עם כשהיא שוחט ויקרא אליו מלאך ה' מן
 השמי ויאמ אברהם אברה למה ב' פעמים שהיה ממחר והולך
 לשחוט ויאמ אל תשלח ידך להנער אל מי אתה אל מלאך אל
 כשאמ לי קח נא את בנך הבה בעצמו אמ לי ועכשיו אם הוא
 מבקש הוא יאמ לי מיד ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית שלא
 רצה לקבל מן הראשון באותה שעה אמ אברה לפני הבה רכון
 העולמי אדם מנסה להכירו שאינו יודע מה בלבו אתה שאתה
 יודע מה הלבבות והכליות יועצות אתה צריך לעשות כי כן אל
 כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה מיד פתח הקבה את הרקיע
 ואת הערפל ויאמר בי נשבעתי נאם ה' אל אתה נשבעת ואני
 נשבעתי שלא ארד מן המזבח עד שאור כל מה שאני צריך אל
 אנו לא כך אמרת לי ספור הכוכבי אם תוכל לספור אותם כה
 יהיה דרעך אמר לו הן אל מן מי אמר לו מי יצחק אמר לו כשם
 שהיה בלבי מה להשיבך ולומר לך אתמול אמרת לי כי יצחק
 יקרא לך דרע עכשו אתה אומ לי העלהו שם לעול וכשתי את
 יצרי ולא השכתיך כך כשהיו בניו של יצחק חוטאין ונכנסין
 לצרה תהא נזכר להן עקידת יצחק ותחשב לפניך כאלו אפרו
 עכור על גבי המזבח ותסלח להן ותפרס מצרתן אמר לו הקדוש
 ברוך הוא אמרת שלך אומ אני את שלי עתידין בניו של יצח
 לחטא לפני ואני רן אותם ברה לא אם מכקסין שאחפש להן
 זכות ואזכור עקידת יצחק והיו תוקעין לפני בשופר הזה אמר
 לו ומה הוא שופר אמר לו חזור לאחורך מיד וישא אברהם את
 עיניו וירא וזכה איל זה אחר מי דברים שנבראו בין השמשות
 נאחו בסכך בקרניו והיו תוקעין לפני בקרן איל ואושיע ואפרס
 מעונותיהם הווא שדוד משבח מגני וקרן ישעי משגבי ומנסו
 אמן ואברהם זקן

ולמדנו רבינו היה רכוב על חמור והגיע עונת תפלה כיצד
 יעשה כך שבו רבו היה רכוב על החמור ירד ואם
 אינו יכול לירד ואין ידעת מיושבת עליו מפני המעות שהן עג
 חמורו או שהו מתירא מן הגוי ומן הלסטי והא מתפלל כשהוא
 דוכב אר יוח זאת אומרת המתפלל צריך שתהא דעתו מכוונת
 עליו ויתפלל לפני הקבה אבא שאל אומר אם כיון אדם את
 דעתו בתפילה הוא מבושר שתפלתו נשמעת שנתכין לכם
 תקשיב אזנך ואין לך אדם שכוון לבו ודעתו לתפלה כאברה
 אבינו שאמר לפני הקדוש בה היללה לך מעשות כדבר הזה
 כיון שראה הקבה שהיה מבקש זכות שלא להחריב את העולם
 התחיל משבחו ואמ לו יפיפת מבני אדם וגו' אל אי זה הופי
 שלי אני ובני נכנסין לעיר ואין בני אדם מכירין בין האב לבן
 מפני שהיר אדם חי מאה ומאתים שנה ולא היה מוקין אמר
 אברה רכון העולם צריך אתה להפריש בין האב לבן ובין נער

למלאכי השרת לא ללמוד דרך ארץ שלא ישנה אדם ממנה
המדינה שהי משתעל לברום כתוב בו ויהי שם עם ה'
ארבעים יום וארבעי לילה לחם לא אכל ומים לא שתה למלא'
היה שם אכילה ושתייה היה אוכל ושותה והבלאכי שבאו לבקר
את אברה ושבאו לשחת את סדום ולהעיל את לוש כתיב בהן
ועש להם משתה ומצות אפה ויאכלו ויטרם ישכבו ואנשי העיר
גומו ויקראו אל לוש ויאמרו לו איה האנשים מכאן את לבד
שכשעך שנתפרש מן אברהם וכתוב בו ויבחר לו לוש את כל
כזר הירדן זה סדום ראה לוש שהיו אנשי סדום שטופין בזמה
בחר בסדום להיות עושה מעשיהן מנין שכן הוא או להם לאנשי
סדום הנהגה לי שתי כנז וגו' בנהוג שבעולם אדם מוסר עצמו
ליהרג על כנותיו ועל אשתו והורג או נהרג וזה מוסר כנותיו
להתעורר בהם אל הקדוש ב"ה הייך לעצמך את משמרך ולסוף
תיגוקות של בית רבן משחקין וקורין ותהרין שתי כנות לוש
מאביהן ויאמרו נש הלאה עתה גרע לך מהם מה שאנו רוצין
לעשות באותן אנשים נרע לך לשון מטופף ויפצרו באיש מיד
וישלתו האנשים את ידם ואת האנשים אשר פתח הבית וגו'
והפקד את שרה זה שאמר הכתוב לא איש אל ויכזב וכן אדם
ויתנחם אר שמואל בר נחמן סופו של פסוק שוכר את ראשו מי
שהוא אומר לא איש א ויכזב חוזר ואומר ההוא אמר ולא יעשה
ומהו לא איש אל ויכזב כשהוא אומ' לעשות טובה כיצד בשר
ודם אומ' ליתן מתנה לבנו כיון שהכעיסו חזר במתנתו והב"ה
אומר לעשות טובה ואע"פ שהוטאין אינו חוזר בו שנאמר ויתן
להם ארצות גוים ועמל לאומים ירשו למה בעבור ישמרו חקיו
ותורותיו וינצורו ואע"פ שלא שמרו חקיו ולא נצרו תורותיו בתן
להם וכן את מוצא אחר שעשו ישראל את העגל וביקש עליהן
משה מה הקב"ה אומר לו וידבר ה' אל משה לך עלה מזה אתה
והעם אשר העלית ממצרים אל הקב"ה איני כבשר ודם שאומר
ליתן וחוזר בו הוי לא איש אל ויכזב מהו ההוא אמר ולא יעשה
אם אמר בשעת כעסו להביא רעה חוזר בו שכן אמ' למשה הרף
ממני ואשמדם ואמחה נג' ולא עשה לא וינחם ה' על הרעה
וכן ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ולא עשה אלא ויאמר ה'
סלחתי כדברך אמר לו הכ"ה איני כבשר ודם שאומ' לעשות
רעה ומתגאה לעשותה אר הונא הכהן כשם ל אחא בא וראח
בשעה שאמר וירמיה הכיזאו את צאודותיכם בעול מלך בבל
ועבדו אותם ועמו וחיו עמד תנניה בן עזר הנביא השקר והיה
מתנבא שוכות כמה שנאמר וירפאו את שכר בת עמי על נקלה
לאם שלום שלום ואין שלום אומ' להם הנה כלי בית ה' מושבי'
מבבלה עתה מהרה אמ' לו ירמיה אני מתנבא רעות מפי ה"ה
ואתה מתנבא טובות של שקר מעצמך יקם ה' את דברך אשר
נבאת להשיב כלי בית ה' וכאן הקדוש ברוך הוא אומר לירמיה
עשה לך מוסרות ומומות ונתתם על צואריך מה שנבוכד נצר
עתי ליתן בצואריון של בני וחנניה נוטלן מעל צוארו ושוכרן
שנאמר ויקח הנביא את המוטרע מעל צואר ירמיה
הנביא וישברחו אמר לו כך אמר לי הקדוש ברוך הוא ככה
אשבור את עול מלך בבל אפ' לו ירמיה כבר עמדו נביאי אמת
לפני ולפניך והנביא אשר ינבא לשלום כבא דבר הנביא וידע
הנביא אשר שלחו ה' באמת ואני מתנבא רעות אם לא יבואו
דברי אני שקר שהקדוש ברוך הוא אומ' לעשות רעה וחוזר בה
ואתה מתנבא שוכות ואם לא יבואו דבריך אתה שקר שהקדו'
ברוך הוא אומר לעשות טובות אף על פי שסורחנין הן אינו
חוזר בו וכן אתה מוצא שאמר ליהזקאל בשעת כעסו הוי אני
נאם ה' אלהים אם אדרש לכם וחזר בו שנאמר עוד זאת אדרש

לכית ישראל לעשות להם אדבה אותם כצאן אדם הוי לא איש
אל ויכזב לטובה והוא אמר ולא יעשה ברעיה תרע שכשכא'
המלאכים אצל טרה מה כתיב שם שוב אשוב אליך גו' זכתי
בן לוי אמ' סרט לו סריטה על הכותל ואם לו לכשתגיע החמה
לכאן נפקדת כיון שהגיע החמה נפקדה שנאמר והפקד את
שרה רבותינו אמרו שנתיאשה מן הבנים שכן היא תומתה
ואומ' אחרי בלותי היתה לי ערבה אמ' הקדוש ברוך הוא הויני
מודיעה שתכנה תדע לך כשבאו המלאכים אמר לה אברהם
מהרי שלש סאים קמה סלת אמר רבי יהודה בר שלום היאך
שהיא עסוק לשה בעיסה ראתה דרך נשים כיון שהביא לפניה
שיאכלו אין את מוצא שהביא להם פת אלא ויקח המאה והלב
וכן חקרי אמר הקדוש ברוך הוא כבר אמרתי לאברהם כה
יחיה זרעך מה הוא כה יהיה אמ' רבי תנחום כשם רבי אחא אין
העולם חקר שלשים צדיקי שכמותך יהיה בנימטריא שלשים
לכך נאמר וה' פקד את שרה וה' פקד את שרה

ולמדנו רבינו איזו היא האונאה כך שבו רבותינו אסור
לאדם שיונה את חבירו ולא יאמר לו בכמה דפיץ
זה והוא אינו צריך ליקח ואם היה בעל תשובה אל יונה אותו
ויאמר לו זכור מעשיך הראשונים ואם היה בן גרים לא יאמר
לו זכור מעשה אבותיך שהרי חזיר נשוד בין שיניהם אמ' הב"ה
דייק להיות שוה לי כביכול אני בשכראתי את עולמי לא'
בקשתי להונות לבריה ולא פרסמתי לבאי עול מה דיה האילן
שאכל ממנו אדם הראשון בא ורארתי מי שמוכר לחבירו הוא
נענש תחלה ושרה הונת את עצמה ונטלה שכרה אמר לאברה
הנה נא עצרני ה' מלדת אמר לה הקדוש ברוך הוא הונת את
עצמך הייך כלשון שאמרת בני אני פוקדך אתה אמרת עצרני
מה כתיב למעלה כי עצר עצר ה' כעור כל רהם וגו' אמר הקדו'
ברוך הוא אברה' נתפלל לפני על אבימלך הרשע ונתמלאתי
רחמים עליו הריני פוקד לאברהם עמו שנא וירפא אלהים את
אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וילדו מה כתיב אחריו וה' פקד
את שרה וזשה וידעו כל עצי השדה כי אני ה' השפלתני עץ גבוה
זה אשור שנאמר הנה אשור ארז בלבנון יפה ענף וחורש מעל
נגב קומה הגבהתי עץ שפל אלו ישראל וגם אני כתיבתי אתכם
גבוים ושפלי לכל העם הונכשתו עץ לח זו אשתו של אבימלך
הפרחתי עץ יבש זו שרה אני ה' דברתי ועשיתי ותהר ותלד
שרה לאברהם אמר רבי לוי כשתקופת ניסן נכנסת מיבשת
העשבים ומפרחת האילנות כך יבשו העשבים כי עצר עצר ה'
והפריחו האילנות וה' פקד את שרה ויהי אחר הדברים האלה
זשה כאשר דבר מלך שלטון זמי יאמר לו מה תעשה שומ' מצות
מהו כך מה שהקדוש ברוך הוא הפץ לעשות שלטון הוא ואין
מי שימחה בידו אלא מי יאמר לו מה תעשה שומר מצות אלן
הצדיקים שמשמרין מצותיו והקדוש ברוך הוא מקיים גזירתן
וכן הוא אומ' ותגוד אומר ויקם לך וגו' תדע לך שכשעמד אותם
מעשה ביקש הקדו' ב"ה לכלותן עמד משה כביכול תפש כאדם
בתבירו שכן הוא אומר ועתה הניחה לי ויש לך ללמד מפסוק
אחר הרף ממני ואשמדם הוי מי יאמר לו מה תעשה ידבר ארר
והאלהים נסה וזשה ה' צדיק יבחן אמר ר' יונתן הפשתן הזה כל
שאתה כותש עליו משתכחת אימתי כשהיא יפה אבל כשהיא
רעה אתה כותש עליה והיא מקרסת כך אין הכ"ה מבכה אלא
לצדיקים אר יהוד' כר שלום היוצר הזה אינו מקיש על הק קן
רעוע שלא ישבר וכמה מקיש על הכריא כך אין הקב"ה מנסה
לרשעים אלא לצדיקים שנ' ה' צדיק יבחן לכן נאמ' והוא ה' נסה
את אברה' והאלהים נסה את אברה' בא וראה מה בין ראשונים
לאחרונים

וזתנו לנביאים שנאמר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים /
 חטאו ישראל כי עכן עמד וקדוש ברוך הוא וגילה ליהושע /
 חטא ישראל חטאו בני עלי גילה הקדוש ברוך הוא לשמואל שב /
 וקראתה אל שמואל חטאו הסדומיים גילה לאברהם אמר /
 המכסה אני והאמר זה שאמר הכתוב יהי למלא בטנו ישלח /
 בס חרון אפו וימטר עלימו בלחובו פורענות שבאת על /
 הסדומיים היתה לכלאת כריסן לפי שמלאו כריסן מן העבירות /
 ומן החמס ומן הגזל לפיכך אף הפורענות שבאת עליהן מלא /
 כריסן ושלח בס חרון אפו אמר רבי באייר מי לחשך שבסדום /
 הכתוב מדבר ומטר עלימו בלחובו וה' המטיר על סדום ועל /
 עמורה מהו בלחובו על המלחמות שהיו נלחמים עם הקדוש /
 ברוך הוא שב ואנשי סדום רעים וחטאי לוי מאד רעים זה לזה /
 וחטאי בגלוי ערו לוי בחיורפין וגיורפין וכעז מאד בשפיכו /
 דמים אר יהודה בר שלום בשם רבי יהודה בר סימון בשעת /
 שבא אמרפל וחביריו להלחם עם הסדומיים על ידי ששכו את /
 לוט שמע אברהם ויצא עליהם למלחמה והרג את המלכים /
 ברחו שנאמר ויחלק עליהם לילה וכתוב ועמק השדים בארות /
 בארות חמר וינסו מלך סדום התחיל אברהם מהרהר לומר /
 המלכים באין להלחם על הסדומיים והמלכים נפלין ואלו /
 ברחו והנשארים הרדו נסו אלו לא היו כשרין לא היו בודחין /
 אל הקדו בזה לו יברח מנשק ברזל תולפוהו קשת נחושה שלף /
 ויצא מגוה וברק ממורתו יהלך עליו אמים כל השך טמון /
 לצפוניו וגו' כל החשך הזה היכן הוא טמון לצפונה של סדום /
 שהיה בימנה של ירושלים שבאחת הקטנה מכך היושבת /
 מימינך סדום וכנותיה מהו ירע שריד באהלר שאפילו שריד /
 שנשתייר משם רעת הרעיה ירע שריד באהלר ואי זה זה לוט /
 ותבט אשתו מאחוריו ותהי נציב מלח ויבאו שני המלאכים /
 סדומה מה כתיב למעלה מן הענין ויגש אברהם ויאמר האף /
 תספה אר פינחס הכהן בר חמא אין הקדו ברוך הוא הפץ לחייב /
 בריה שנאמר כלא אחפץ כמות רשע וכן הוא אומ' כו לא אל /
 חפץ רשע אתה דאובל חי אני נאם ה' אלהים אם אחפץ כמות /
 רשע וכמה חפץ להצדיק ברייתו שנאמר החפץ למען צדקה /
 תדע לך שכומן שהבריות חוטאין ומכעיסין לפניו והוא כועס /
 עליהן מה הקדוש ברוך הוא עושה חוד ומבקש להן סניגור /
 שילמד עליהן זכות ונותן שביל לפני הסניגור וכן את מוציא /
 בימי יומיה שאמר שוטפו בחרצות ירושלים וראו נא ודעו /
 ובקשו ברחובות אם תמצאו איש אם יש עושה משפט מבקש /
 אמונה ואסלח לו וכן בחטאו הסדומי גילה לאברהם לומר /
 עליהן זכות שנאמר וה' אמר המכסה אני ביד התחיל אברהם /
 לומר עליהן סניגוריא שנאמר ויגש אברהם ויאמ' האף תספה /
 צדיק עם רשע ואין ויגש אלא תפלה שנא ויהי בעלות המנחה /
 ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם האף תספה צדיק /
 עם רשע מהו אמר לו דבר קשה בשם ודם האף ספרה אותו /
 שמה אף אתה כן תספר צדיק עם רשע כשם שאתה דן את /
 הרשע כך אתה דן את הצדיק תם ורשע אתה מכלל הלילה /
 לך מעשות הלילה כתיב כמה דאת אמ' אשה זונה וחללה חול /
 הוא לך כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה אתמהה אין דרך /
 זו שלך מעשות הדבר אין אומ' כן לא בכבר לא זה ולא כמותו /
 השופט כל הארץ לא יעשה משפט אולי יש חמשים ויאמר ה' /
 אם אמצא כסדרם פחת והלך מחמשים ועד עשרה עשרה שיש /
 בה כהן לכלות את הפורענות כיון שלא מצא וילך ה' כאשר /
 בלד וגו' מה כתיב אחריו ויבאו שני המלאכים סדומה ראה /
 עינותו של הקדו ברוך הוא אמ' רבי ברכיה בנוחג שבעולם

שני בני אדם עומדין ומסיחין בקשו להתפרש הקטן נוטל /
 רשות מן הגדול והקב"ה כשדבר עם אברהם וביקש להתפרש /
 ממנו כביכול הוא נוטל רשות מן אברהם שנאמר וילך ה' איתתי /
 כאשר כלה לדבר ואחר כך ואברה' שב למקומו ויבאו שני /
 המלאכים סדומה בערב והשלישי היכן הלך לא כך כתי' וישא /
 עיניו וירא והנה שלשה אנשים אלא ללמדך ששלשתן בשלש /
 שלוהות נשתלחו האחד בא לבשר את שרה ואמר לה שוב /
 אשוב אליך כעת היה והנר בן לשרה אשתך עשה שליחותו /
 ונסתלק השני להפוך את סדום שב ויאמר אליו הנה נשאתי /
 פניך גם לדבר הזה וגו' נשאנו פניך הופכנו אינו אומ' כן ואחד /
 להציל את לוט מתוך ההפכה כל אחד ואחד עשה שליחותו /
 ונסתלק ויבאו שני המלאכים

ולמדנו רבינו כמה מיתות נמסרו לכו' דין כך שנו רבות' /
 ארבע מיתות נמסרו לבית דין שקילה שריפה הרג /
 חנק ואי זו החמורה דבן אמרי שקילה חמורה שכן ניתנה /
 למגדף ולעוברי עז רשמעון בן יחזאי או שריפה חמורה שכן /
 ניתנה לבת כהן שזנתה ראה מה קשה הזנות שהיא כשריפה /
 אמר ר' יהוש' בר לוי בשם בר קפרא על הכל הקדוש ב' מותר /
 חוץ מן הזנות אמר ר' יהושע בר נחמיה אף סדום לפי שנפרצו /
 בזנות המטיר עליהן אש וגפרי' מן השמים ושרפן שנאמר וה' /
 המטיר על סדום כיון שנתחייבו אמר הקדוש ב' למלאכים /
 צאו ושחתו עמור ועשו שליחות בוראן שנאמר ויבאו שני /
 המלאכי סדומה זה שאמר הכת' ישלח בס חרון אפו עברה וגו' /
 מהו חרון אפו אר שמעון בן יחזאי אף יש בו חמס מכוח שב אף /
 כי ארבעת שפטי הרעים הרב ורעב וחירד רעה ודבר וחייב /
 החמישית זו עצירת גשמי מנין אר שמעון בן יחזאי שכך כתי' /
 וחרה אף השם בכס ועצר עברה שנתמלא עברה כאשר /
 עוברת וזעם שארין כמה דאת אמר מה אעוים לא זעם האפי' /
 בחמתו של הקדוש ברוך הוא יש רחמים לפניו שנוכח לו לוש /
 והעילו בזכות אברהם שנא' ויהי בשחת אלהים את ערי הכנה /
 ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט' החס תנינן מצילין /
 תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין ולמדוך /
 אשראהן העדיקי ואשרי דכיקיהם וכן הוא אומ' ויזכר אלהי את /
 נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה כלן בזכות /
 נח ויהי להן לרשעי ויהי להן לדבוקיהן ויבא את כל החוקים אשר /
 על פני הארמה וגו' וכן אמר ר' אבהו האדם אשר בראתו וגו' /
 משלחת מלאכי רעים שבאו בשליחות לשחת את סדום ויבאו /
 שני המלאכים סדומה וזש' והמורה מרן עצבו את דוח קדש /
 והפך להם לאויב הוא כלחם כס' אר' גרמיה בר אעזא חמש' /
 ושתים שנה עשה הבה בעיד באנשי סדום ומזעזע עליהן את /
 ההרים כדי לעשות תשובה אר שמעון בן יחזאי במקרא מפורש /
 הוא המעתיק הרים ולא ידעו אשר הפכס באפן כיון שלא עשו /
 תשובה הפכס כמה פורע מהם מן השמים אמר רבי שמעון בן /
 לקיש המוליר הור' ביקש מהם אדם להוציא ממנו חבין /
 מוציא צונין מוציא וכשבקש הקדו ברוך הוא הוציא מן לישראל /
 מן השמים הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וכשיבקש ות /
 המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים /
 ויבאו שני המלאכי סדומה ויאמ' הנח נא אדני סורגא לבית /
 עכרס' מתלא אמר קרב לגבי דהינא אידען ולפי שנתחבר /
 לוט לאברהם לבוין חכמת אורחון מכאן אמרו חכמים /
 שמסרבין לקשון ואין מסרבין לגדול שבאברהם כמב' ואקחה /
 פת לחם וסעדו לבכם ויאמרו כן תעשה אבל בלוט ויפגע /
 במאד ויסורו אליו ומצות אפרה ויאכלו והלא אין אפילת

קנטרין בר משקלי עפרון דאינון קנטרין דכתיב בכסף מלא
יתנה לי בתוככם לאהזת קבר וי אמר המכסה
ולמדנו רבינו המתרגם בתורה מהו שיהא בסתכל בספר
תורה ומתרגם כך שנו רבותינו המתרגם אמר
לו להסתכל בספר תורה ולתרגם כדי שלא יאמרו תרגום כתל
בתורה והקורא אכור ליתן עיניו הוץ לתורה שלא יתנה
התורה אלא בכתב שנאמר וכתבתי על הלוחות את הדברים
ואסור למתרגם ברבים ליתן עיניו בתורה אמר רבי יהודה
בן פזי מקרא מלא כתב לך את הדברים האלה הרי התורה
שניתנה בכתב כי על פי הדברים האלה הרי תרגום שניתן על
פה אמר רבי יהודה בר סימון כרתי אתך ברית ואת ישראל על
ידי מה על ידי כתב לך ועל ידי על פי אם קיימת מה שבכתב
בכתב ומה שבעל פה על פה כרתי אתך ברית ואם שנית מה
שבכתב על פה ומה שבעל פה ככתב לא כרתי אתך ברית אמר
רבי יהודה בר שלום ביקש משה שתהא המשנה אף היא בכתב
וצפה הקדוש ברוך הוא שהאומות עתידין לתרגם את התורה
ולהיות קוראין אותה יונתין והן אומ' אנוהן של ישראל אמר לו
הקדוש ברוך הוא למשה אכתב לך רובי תורתך ואם כן כמו זר
בזשבו וכל כך למה מפני שהמשנה היא מסטירין של הקדוש
ב"ה ואין הקדוש ברוך הוא מוסר מסטירין שלו אלא לעדיקים
שנאמר סוד ה' ליראיו וכן את מוצא אפילו בטעה שהכעיסו
הסודמי לפני ה' וביקש הקדו' ברוך הוא להופכן לא נמלך
אלא באברהם שנא' וה' אמר המכסה אני באברהם אשר אני
עושהו וכת' ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם שאין לך
אד' שהוא חביב לפני המלך ואינו חביב לפני בני פלטרין שלו
וכשהוא חביב לפני בני פלטרין שלו הוא חביב לפני המלך
והעדיקים הן חביבין לפני ה' והן חביבין על המלאכים ועל
הכריות מבין שכן אתה מוצא שהיה המלאך בא אצל דניאל
היה קורא אותו איש חמודות שלשה פעמים הבין בדבריו אשר
אנכי דובר לך ועמוד על עבודך כי עתה שלחתי אליך ובדברו
עמי את הדבר הזה הייתי מרעיד וכתוב ויאמר אל תירא איש
חמוד' שלום לך חזק וחזק וכתוב ואני באתי להגיד כי חמוד'
אתה ובין דבר ובניה לו במראה ולמה איש חמוד' אשרי אותו
הוא יש שכך שמע שיבשרו המלאך ואמר לו איש חמוד' שאתה
בחמד לפני הקדוש ברוך הוא ונשתבח בעליונים ואתה חמוד
על דורך ואף בעל'אל נשתבח לפני הקדו' ברוך הוא ונשתבח
בעליונים ובתחתונ' שנ' דאה קראתי בשם בעל'אל וכתוב ראו
קרא ה' בשם בעל'אל דאה בעליונים ראו בתחתונים הוי ומצא
חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם דבר אחר ומצא חן זה אברהם
שהיה חביב על הכריות שנאמ' שמענו אדני ומנין שהיה חביב
על הקדוש ברוך הוא ועל המלאך שנאמ' וה' אמר המכסה אני
מאברהם א' לוי למה גילה הקדוש ברוך הוא לאברהם מפני
שהיה אברהם מהרהר על דור המבול לומר איפשר שלא היה
בחם עשרים צדיקים או עשרה שיתלה להן הקדוש ב"ה בזכותן
לפיכך אמר ה' גולה אני לוי שלא ידא אומ' שמה אף בסודם
היו צדיקים תדע לך שכן לא הספיק לומר לך זה אמ' המכסה
אני מאברהם כיון שאמר לו כלא אותן ענין מרה השיבו ויגש
אברהם ויאמר האף תספד צדיק עם רשע א' לוי הוא הדבר
שאמ' אברהם הוא הדבר שאמ' איוב אלא איוב אכלה פגה אבל
אברהם אכלה בשל'ה איוב אמר אהר' הוא על כן אמרתי תם
ורשע הוא מכל'ה ואברהם שאמר האף תספד צדיק עם רשע
חזר ואמר חלילה לך מעשות כדבר הזה דבר אחר למה גילה
הק'ה לאברהם אמר רבי יהודה בר לוי משל למלך שהיה לו

פרדס עמד נתנו לאוהבו כמתנה לאהר ימים הוצרך המלך
לקרן מתוכו חמש קורות אמר המלך אף על פי שהוא משלי
ונתתי אותו כמתנה לאוהבי אינו דין שניקצץ ממנו כלום עד
שנימלך באוהבי אף כך הקדוש ברוך הוא כיון שעלה אברהם
לארץ ישראל אל שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם
צפונה ונגבה וקדמה ויבית כי את כל האר' אשר אתה רואה לך
אתגנה לפיכך כשביקש להחריב חמשת הכרכים האלו אמר
איני מחריבן הוץ מדעתו של אברהם ואם תאמ' שלא היו מארץ
כנען ראה מה כתוב ויהי גבול חכנעני מצידון באכה גררה עד
עזה באכה סדומה ועמורה אדמה ועכוים עד לשע לפי כשא
להחריבן נמלך באברהם וה' אמר המכסה
ולמדנו רבינו מי שנולדו לו שני בנים אחד בערב שבת
ואחד בשבת ושכח ומלא את של ערב שבת בשבת
או את של שבת בערב שבת מה הוא שיהא חייב כך שנו רבות'
מי שנולדו לו שני בנים אחד בערב שבת ואחד בשבת ושכח
ומלא את של ערב שבת בשבת או את של שבת בערב שבת חייב
למה שהליל את השבת וכתוב ובוים השמיני ימול נמצא זה
עובר על התורה שחליל את השבת גדולה מילה שדוהה את
השבת גדולה מילה שאין התינוק נכנס לבגון הדורות אל'א
למי שהוא מל שנאמר ורע יעבדנו יסופר לה' לדור אר' יצוק
נאמר כאן עבודה ונאמר בקרבנות עבודה מה עבודה האמורה
בקרבנות דמים אף עבודה האמורה במילה דמים למה זרע
יעבדנו כיון שאדם מטיף טיפה אחת של דם הוא חביב לפני
הקדוש ברוך הוא כקרבנות לפיכך נגלה הקדו' ברוך הוא על
אברהם כשמל' כשם שנגלה בקרבנות שנזשור ואיל לז'מים
לזכות כי היום ה' נראה אליכם אמר לו כשהיית ערל וזאת
לדבר עמי היית נופל שנאמ' ויפ' אברהם על פניו וידבר אתו
אלהים וכשמל' היה הקדוש ברוך הוא נגלה עליו והקדו' ברוך
הוא עומד ואברהם יושב שנאמר וירא אליו באלוני מברא
והוא יושב ובשביל אותו זכות כשא הקדוש ברוך הוא להפוך
חמשת כרכי סדום גילה לאברהם שנאמר וה' אמר המכסה נגו'
דבר אחר וה' אמר המכסה זה שאמ' הכתוב אז יגלה און אנשים
ובמוסרם יתתום מדבר באבימלך ובפרעה שגילו והק'ה את
אזנם שנ' ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה וכן ויבא אלה'
אל פרעה מהו וכמוסרם יתתום כשם שלקה אבימלך בעצירה
שנ' כי עצר עצר ה' בער כל רחם כך לקח פרעה נאמר כאן על
דבר שרי ונאמ' בפרעה על דבר שרי מה דבר האמור באבימלך
עצירה אף דבר האמור בפרעה עצירה הוי ובמוסרם יתתום
דבר אחר אז יגלה און אנשים זה יעקב אבינו שגילה לו הק'ה
את הקץ וכשביקש לגלות לבניו ואמ' להם האספנו ואגידה לכם
את אשר יקרא אתכם בארצות הימ' חתם כפניו שלא יגלה הוי
ובמוסרם יתתום דבר אחר אז יגלה זה שמואל שנ' וה' גילה את
און שמואל יום אחד לפני בא שמואל לאמר כעת מרד אשלת
אליך איש מארץ בנימין ומשחת לגניד על עמי ישראל וכשהלך
שמואל למשוח לדוד כיון שראה אליאב אמר אך בגד'ה משיחו
ויאמר ה' אל שמואל אל תביש אל מראהו כיון שבא דוד אל קום
משהוהו אל ה' משיחו עומד ואתה יושב קום משהוהו אז
יגלה און אנשים זה אברהם שאמ' וה' אמ' המכסה אני מאברהם
ובמוסרם יתתום אל'הסודומיים כיון שלא מצא בהן צדיק חתם
גזר דינם דבר אחר וה' אמר המכסה זה שאמר הכתוב כי לא
יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו לעבדיו הנביאי מתחלה
והיה הקדוש ברוך הוא מגלה סודו ליראיו שנאמר סוד השם
ליראיו חזר ונתנו לשרים שנאמר בסוד ישרים ועוד דבר חזר

עשה אזכרות שאמר דוד בכהו ליי בני אליהם ולמה מתפללין
עשרים וארבעה בתענית כנגד כ"ד רבנות שאמ' שלמה בשעה
שהכני את הארון לבית קדש הקדשי בתעניתו ולמה מתפללי
ב"ה בברכות אמר רבא בר אימי כנגד תשע אזכרות שאמר
חנה בתפל' מן ותתפלל חנה ואילך אתה מוצא יח מתפללי
בכל יום ואינן כלן לשבחן של הקב"ה אלא ג' ראשונות ושלוש
אחרונות וזב ברכו כולן לצורכו של אדם ולפי אין מתפללי
בשבת יח שאם יהיה לו חוליה בתוך ביתו נזכר כרופא חולי
עמו ישראל והוא מיצר והשבת נתנה לקדושה לעונג ולמנוחה
ולא לצער לכך מתפלל שלש ברכות ראשונה ושלוש אחרונות
וחמנוחה באמצע וילפיך אמר דוד שבע ביום הללתיך אלו ז'
ברכות שמתפללין בשבת ואי יום יום המיוחד שאין כיוצא
בו זכור את יום השבת לקדשו ולקדשו בכל דבר אפי' ממצוא
הפצץ ודבר דבר אמר להן ה"ה לישראל הווי והירין בתפלה
שאין מרה אחרת יפה הימנה שהיא גדולה מכל הקרבנות שנ'
למה לי רוב זבחיכם וגו' כי תכאו לדאות פני לא תוסיפו הביא
מנחת שוא קטרת וגומ' חדשים ומועדיכם שנאה נפשי וגו'
ובפריש' כפי' כס' כי תרבו תפלה מכלל שהיא גדול' מכולן
ואפילו אין אדם כדאי לעינות בתפלותו ולעשות חסד עמו כיון
שמתפלל ומרבה בתחנונים אני עושה חסד עמו שכך כתי' בו
כל ארח' ה' חסד ואמת הקדמתי חסד לאמת וצדק למשפט שב'
צדק ומשפט מכון כסאך וגו' אר' שכלאי תדע שכל דרכי חסד
שהיה בתחילת התורה קישט את הכלה ויבן ה' אלהים את הצלע
וגומ' שכן בכרכי הים קורין למקשט' בונה ובסופר' קבר את
המת ויקבר אותו בנאי ובאמצעיתיה בקר את החוליה כיון
שמל' אברהם בא הוא ופמליא שלו ובקרו ממה שקראו בענין
וירא אליו ה' רבי ברכיה בשם רבי לוי פתח ותתן לי מגן ישעך
וימינך תסעדני וענותך תרבני כיון שבגלה עליו היה הקב"ה
עומד והוא יושב שכ' והוא יושב אמר לו ה"ה אל תתמה שאף
לבניך אני עושה כן יהיו יושבין כבית הכנסת על התורה ואני
נצב עליהם שכ' אלהים נצב בעדת אל' כבנוהג שבקול' כשתלמיד
הגולה והרב הולך לבקרו התלמיד מהלכין תהלה ואו' שליחו
הרב לביתו של חולה לומר שהרב מבקש לבקרו ה"ה אינו כן
כשמל' אברהם והיה מצטער מן המיל' אמר למלאכים לילך
לבקרו עד שהמלאכים הולכין קדמן ה"ה שנאמ' וירא אליו ה'
ואזכ' וישא עיניו יש ענו גדול' מזה אמרו רבותי בשם ר' אעזר
בן פרדת כשבע מקומות השוה הקב"ה עצמו עם הנמוכין כי ה'
אלהים הוא אלהי האלהים ואדני האדנים האל הגדול הגבור
והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד מה כתי' אחריו עושה
משפט יתום ואלמנה ואוהב גר וגומ' ואו' כי רם ה' ושלל יראה
וגבוה ואומ' כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו ברומ
וקדוש אשכנ' את דכא ושלל רוח וגו' ואומ' כה אמר ה' השמים
כסאי וזכתי ואומ' אל זה אביש אל עני ובכה רוח החרד על דברי
ואומ' ה' מולך לעולם ועד אבדו גוים מאדצו מה כתיב אחריו
תאות ענוים שמעת ה' ואו' שירו לה' זמרו לשמו סולו לרוכב
בערבות ביה שמו ועלו לפניו מה כתיב אחריו אבי יתומים
ודיין אלמנות עושה שמים וארץ את הים ואת כל אשר בס'
השומר אמת לעולם עושה משפט לעשוקים וגו' יתום ואלמנה
יעודד כיון שמל' אברהם נגלה חקב"ה לבקרו שנ' וירא אליו ה'
דבי יצחק נפחא פתח מוזכר אדמה וגומ' בכל מקום אשר אזכיר
את שמי אבוא אלך ובכרתיך אמר הקב"ה ומה מי שהיה זוכר
עול' או שלמים אני נגלה לברכו אברהם שזבח את עצמו
לפני על אחת כמה וכמה לכן נאמ' וירא אליו ה' אמר ר' אחא

בא וראה שנתן הקב"ה כת באברהם שבוים שמל' את עצמו מל'
ישמעאל ואת כל אנשי ביתו והיה הדם מגטף וכמה היו ילידי
ביתו שמנה עשר ושלוש מאות מקנת כסף על אחת כמה וכמה
שנאמר ויקח אברהם את יצחק בנו וכת' בעצם היום הזה נבול
וגו' וכל אנשי ביתו וגו' עד שהעמיד אברהם מן הערלות נבעה
ונחר של רם יצא מכיתו ואמר להן הקדוש ברוך הוא למלאכי
השרת כואו נבקר את החולה אמרו לו רבנו של עול' מה אדם
ותדעו וכן אנוש ותחשבו אתה הולך במקו' השנופת במקו'
של דם ושל שקץ וסריות אמר להם חייכם ערב עלי אותו דם
של ערלות מבור ולכונה וכן שלמה אומ' עד שיפוח היום ונסו
הצללים אלך לי אל הר המור זה אברהם שנקרא מור שנאמר
מור ואהלות קציעות כל בגדותי והוא יושב פתח האהל כחם
היום הרתיח הקדוש ברוך הוא אותו היום שלא יהו עובדים
ושבים באים וילך אברהם להניסם לכלכלם דבר אחר עד
שיפוח היום זה יום הדין שנאמר כי הנה היום בא בווער כתנור
והיו כל זרים עושה רשעה לקש ולהט אותם היום הבא אמ' ה'
צבאות אשר לא יעזב להם שרש וענף ונסו הצללים שאין בו
צל לרשעים שנאמר אין חשך ואין צלמות להסתר שם פעלי
אין אלך לי אל הר המור זה בית המקדש שהיו מקריבין בו
מור אל נבעת הלבונה זו ירושלם שהיו מקריבין כמנחותיהם
לבונה וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא
וירץ לקראתם התחיל דם המילה מנטף אמר לו הקדוש ב"ה
בשכר הייך שבזכותך אני אחוס על בניך בשני דמים ואפרע
משונאיהם שנאמר ואעבור עליך ואראך מתכוססת בדמיך
בדמיך שנים ואו' לך בדמיך חיי זה דם פסח ואומר לך בדמיך
חיי זה דם המילה וירא וירץ לקראתם אמר לו הקדוש ברוך
הוא שלש ריעות שרצת אני ארוץ לפני בניך שלש ריעות
בשעת מתן תורה ואלו הן שלש ריעות של אברהם וירא וירץ
לקראתם ואל הבקר רץ אברהם ויזוהר לעשות אותו מה פרע
לבניו בסני' ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר
פארן אתה אברת להן יוקח אני נתן להן מצו' פסח ויקחו להן
איש שהיה אתה אמרת נא אני נתן להן כפסח אל תאכלו ממנו
נא אתה אמרת מעט אני אגרש שונאיהן מעט מעט אגרשנו
אתה אמרת מים אני נתן להם באר מים במדבר עלי באר
אתה אמר ורחצו רגליכם אני ארחצם מכל טומאה אם רחץ ה'
את צואת כנות ציון אתה אמרת והשענו תחת העץ אני אתן
להם מצות סכה דכתיב צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן
ועלי דרום וגו' אתה אמרת ואקח פת לחם אני במש' לחם לחם
אתה לקחת המאה וחלב אני אתן להם חמאת בקר וחלב צאן
מכאן שנו חכמים שהצדיקים אומ' מעט ועושים הרבה שאמר
להן אברה' ואקחה פת לחם וסעדו לבכם וכארונה עשה להן
ג' שוורים ותשע סאין שנא' ויבחר אברהם והאהלה מהרי שלש
סאים כמשמען קמח הרי שש סלת הרי תשע ומנין ג' שוורים
דכתיב ויקח בן אחד בקר שנים רך שלשה ויש אומרי רך וטוב
ארבעה אף הקדוש ברוך הוא אמר לישראל מעט ועשה הרבה
שנאמר ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגומ' וגם את הגוי אשר
יעבודו דן אנכי לא אמר לו אלא כדלת ונון לסוף נפרע מהן
בשבעים ושתיים אותיות שכ' או הנסה אלה' לבא לקחת לו גוי
מקרב גוי וגומ' ומנין שהרשעים אומ' הרבה ואפילו מעט אינן
עושים שכן מצינו בעפרון שאמר לאברהם השדרו נתתי לך
והמערה אשר בו לך נתתיה ולסוף אמ' ארץ ארבע מאות שקל
כסף ביני ובינך מה היא מת דלא הויא שויה דאף חבניא כל
שקלים האמורין בתורה סלעים ושכבניא לישרין ושככותובים

לתוך ביתך כך אברהם כשאמר לו ואתננה בריתי ביני ובינך
 נתייש ונפל על פניו בנפילתו נמצא מהול אמר לו הנה בריתי
 אתך אמרת הצרופה שצירף את זרעו בברית מילה לפיכך
 מנן הוא לישראל שהן חוסין בו והיו אברהם בן תשעים שנה
 ותשע שנים זה שאמר הכתוב ויפית מבני אדם הוצק חן
 בשפתותיך על כן ברכך אלהים לעולם חגור הרבך על ירך
 גבור הודך והדרך כנגד מי אמרו בני קרח המזמור הורה לא
 אמרוהו אלא כנגד אברהם ויפית מבניו של אדם הראשון
 ומי היו בניו של אדם הראשון שת קין מהלל אל ירד חנוך
 מתושלח לך נח ובניו ומנין שנקראו בני נח בני האדם שנ'
 מבני אדם הוצק חן בשפתותיך כשאמרת למלך סרוס אם
 מחוש וגו' על כן ברכך ה' אלהי לעולם הנה לי כל אשר עשית
 וכל מרת שגשבתחת שירותי על קדושת שמי לתוך הכבשן
 ונתנסית ככמה נסיונות רדפת אור המלכ' ונשתכחת בעולם
 מכאן ואילך אם אתה מבקש להודיע גבורתך בעולם הגור
 חרבך על ירך גבור תן את המילה בין יריכיך הווא הודך
 והדרך ואתנה בריתי ביני ובינך והלא היה יודע מהיכן ימול
 רמו לו הקדוש ברוך הוא רמו אמר לו ואברה איתך כמאד
 מאד ממקום שאתה פרה ורבה אתה צריך לימול בר קפרא
 אמר אברהם דרש מקל וחומ' אמר האילנות מהיכן חייבין
 בעדלת ממקום שעושין פירות אף אני ממקום שאני עושה
 פירות אני צריך לימול ואתננה בריתי ביני ובינך זה שאמר
 הכתוב סוד ה' ליריאיו ובריתו להודיעם אי זה הוא סוד שגילה
 ליריאיו זו המילה שלא גילה הקדוש ברוך הוא מסתורין של
 מילה אלא לאברהם סוד ה' ליריאיו זה אברהם שנאמר כי ירא
 אלהים אתה מהו סוד ששים ו' ששה ד' ארבעה הרי שבעים
 אמר לו הקדוש ברוך הוא אני מעמיד ממך שבעים שנאמר
 בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה ואני מעמיד מהם שבעים
 זקנים אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו' ואני מעמיד
 ממך משה שיהגדה התורה בשבעים לשון לכך כתב סוד ה'
 ליראיו ובריתו להודיעם אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם
 כשבראתי עולמי הייתי מגלגל בעשרי דור בשבלך עד שתבוא
 ותטול את המילה עכשיו אם אין את נוטל את המילה אני אל
 שדי אני אומר לעולם די עד כאן ואני מחזירו לתווה וכווהו
 יפול אברהם על פניו עד שלא מל כל שעה שהשכינה מדרכת
 עמו היה נופל משמל היה מסיח עמו ודיה עומד שנ' ואברהם
 עוודו עומד לפני ה' ולא עוד אלא היה נגלה עליו והוא יושב
 שנאמר וירא אליו ה' באלוני מברא וגו' חכיבה המילה שנשבע
 הקדוש ברוך הוא לאברהם שכל מי שהוא מהול אינו יורד
 לגיהנם שנאמר ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר ומי
 ירד לשם ראה מה כתיב אחריו את וקני ואת הקבוי וגו' למה
 שכלן ערלים וכן יחזקאל רואה את הערלים יורדין בה שנאמר
 בן אדם נהה על המון מצרים והורידהו אותה ובנות גוים
 אדירי אר ארץ תחתית א' יורדי בור ממי נעמת דדה והושכבה
 את ערלי שם אשור וכל קהלה סביבותיו קברותיה כלם ערלים
 מחוללי חרב אשר נתנו חיתתם וגו' שם משך תוכל וכל המונה
 סביבותיו קברותיו כלם ערלי שמה נסכי צפון וגו' וכן ישעיה
 אומ' לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חוק למי שאין
 בה חוק ברית מילה ומנין שהיא חוק שנאמר ויעמידה לעקב
 לחוק לישראל ברית עולם אבל המינים והמשומדין ופושעי
 ישראל שכפרו בהקדוש ברוך הוא והלכו בחקת הגוים והן
 מולין הקדוש ברוך הוא מושך להן עדרה ונפלין לגיהנם
 שנאמר שלח ידיו בשלומי חלל בריתו / שאל אגריפס המלך

את רבי אליעזר וכי מאמר שהקדו ברוך הוא חיבב את המילה
 למה לא נתנה בעשרת הדברות אמר לו קודם עשרת הדברות
 הוזיח עליה שנאמר ועתה אם שמעו תשמעו בקולי ושמרתם
 את בריתי וגו' וכן הוא אומ' אם לא בריתי יומם ולילה זו ברית
 מילה מה כתיב למעלה מן הענין הלא ראיתי מה העם הזה
 דברו לאמר שתי המשפחות אשר בחר ה' בהם וימאסם ואת
 עמי ינאצו מהיות עוד גוי לפניהם מהו כך ראה היאך היו
 מכעיסין אנשי ירושלים לפני הקדוש ברוך הוא שאף הכהנים
 המקריבין את הקרבנות היו ערלים שנאמר בהביאכם בני
 נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי להולל את ביתי
 בהקריבכם את לחמי הלב ודם ויפר את בריתי אל כל
 תועבותיכם וכתיב כה אמר ה' אלהים כל בן נכר ערל לב וערל
 בשר לא יבא אל מקדשי לכל בן נכר אשר בתוך בני ישראל
 ואף מלכיבית דוד בטלו את המילה שהיו יחזיקים משך לו
 ערלה שנאמר ויתר דברי יחזיקים וכל תועבותיו אשר עשה
 והכמצא עליו מה נמצא עליו שמשך לו ערלה ויש אומ' שכתב
 כתובת קעקע בכשרו הרי למדנו שהכהנים והמלכים ביטלו
 את המילה אמר דקבה אני אמרתי לאהרן ולדוד שזרעם
 קיים לפני לעולם שנאמר הלא לכה לדיעת כי ה' אלהי ישראל
 נתן הממלכה לדוד על ישראל לעולם לו ולבניו ברית מלח
 וכן לאהרן נשבעתי ברית מלח ה' לפני וכן מבטלין ברית
 מילה אמר לו הקדוש ברוך הוא לנביא לך ואמור להן כה אמר
 ה' אם תפרו את בריתי היום ואת בריתי הלילה לבלתי היות
 יומם ולילה בעתם גם אם בריתי תופר את דוד עבדי מהיות לו
 בן מולך על כסאי ואת הלוים הכהנים משרתי כיון ששמעו
 ישראל כך אמרו הרי שתי המשפחות אשר בחר ה' בהם וימאסם
 אמר לו הקדוש ברוך הוא לנביא הלא ראית מה העם הזה דברו
 לאמר שתי המשפחות וגו' אימתי מאסתי בשערה שבטלו
 פסוק שלאחריו כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה וגו' למה
 שאין ערל עומד לפני לעתיד לבא שנאמר עורי עורי לבשי
 עוז ציון לבשי בגדי תפארתך ירושלים עיר הקדש כי לא יוסף
 לעבר בך עוד ערל וטמא אמן וכן יחי רצון אמן

פרשה וירא אליו

ולמדנו

רמינו כמ' ברכות מתפלל אדם בכל
 יום כך שגו רבותי בכל יום מתפלל
 אדם שמונה עשרה ולמה שמונה
 עשרה אמר רבי שמואל בר נחמן כנגד שמננה עשרה פעמים
 שהאבות כתובין בתורה הראשון שבהם ואלהים פקד יפקד
 אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת לארץ אשר נשבע לאבך
 ליצחק וליעקב והאחרון ויאמר ה' אלי זאת הארץ אשר נשבע
 לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב ואם יאמ' לך אדם הרי הן י' ש'
 שכך כת' אלהי אברהם אביך ואלו יצחק הארץ אשר אתה שוכב
 עליה וגו' אמור לו אינו זה מן המניין שאין יעקב עמחן נר' יחנן
 אמר כנגד י' צוויים שבמשכן שהן בסוף ספר אלה שמות
 כאשר צוה ה' את משה שמנה עשרה פעמי' ור' סימון אומ' כנגד
 י' חוליות שבשדרה שהמתפלל צריך שיכדע עד שיפקקו כל
 חליות שבשדרה שנאמר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך ור'
 שמעון אמר כנגד י' מזמרות מראש ספר תלים עד יענך ה'
 ביר צרה לומ' אם תענה כתפילתך לכך יענך ה' כיום צרה לכך
 באמ' בסוף י' מזמרות יענך ר' יעודה בן לוי אמ' כנגד שמנה
 עשרה

לעולם ועד ברוך נותן לחם ומוזן לכל בשר והיה מלמד
 ברכות נצדקות הוא שאמר הכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן
 אמר רבי אלכסנדר אילמלא נתכנסו כל הבריות לעשות יתוש
 אחד אין יכולין לעשות ומהו הנפש אשר עשו שהיה מלמד
 יראת שמים ומורה להן את התורה אמר לו הקדוש ברוך הוא
 אתה ידעת את הצדקה והודעתני בעולם שכר אתה נוטל
 שכרך הרכה מאד מה כתיב למעלה בן העגין וישמע אברהם
 כי נשבה אחיו וכי אחיו היה אלא ראה ענותנותו של אברהם
 אחר אותה מריבה שכתוב יהי ריב בין דועי מקנה אברם ובין
 דועה מקנה לט ואף על פי כן היה קורא אותו אחיו דכתיב
 כי אנשים אחים אנחנו וירק את חניכיו שנשל כסף וחב ונפה
 אותן אמר להם חזו וידעו שלמה חכמה אנו יוצאין אל תתנו
 עיניכם בכסף וכזהב הרי כל זאת שלכם ואין וירק אלא כמה
 דאת אמר ואברותיה בירק חרוץ דכר אחר וירק מלמד
 שהריקן ברביו אמר להן מי האיש וירא מן העונות ורך הלבב
 מן מעשים רעים שעשה ישב לביתו ולא ימס וגו' כיון שאמר
 להן כך הריקן אחד אחד ראשון ראשון ולא נשתירו עמו לא
 אליעזר מכאן אתה למד א' אחר ל' שלשים י' עשרה ע' שבעים
 ז' שבעה ר' מאתים הרי שמנה עשר ושלוש מאות מה כתוב
 אחריו וירדף ולא כתיב וירדפו עד דן כיון שהגיע אותו צדיק
 לרן תשש כמו דאה שעתו בני בניו לעבוד עבודה וזה ברן
 שני וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדת שנו רבותינו
 שני דברים מנין לפניהם ולאחריהם עבודה זרה והנטע ערב
 שביעית חייב ומצאוי שביעית חייב כך עבודה זרה מכה לפניה
 ואחריה היאך עד עכשו לא עמד ירבעם שעשה את העגל
 והעמידו בן ויכס וירדפם עד חובת חורנו על כל המקומות
 ולא מצינו שם מקום ששמו חובה ללמדך שדן נקרא חובה
 בראש על עבול זרה שעתידה לעמוד שם וישב את כל הרכוש
 גם את לוש אחיו ורכשו השיב וגם את דגניים וגם זגס
 לרבות כל כלי תשמישו אפילו שוה פרושה ויצא מלך סדום
 לקראתו עמק המלך מן אותה שעה נקרא עמק המלך ואי זה
 מלך זה אברהם שנצח את כל המלכים וחילותיה עליו נאמר
 באם ה' לא בני שב לימינו עד אשית לאויביך הרום לרגליך
 כיון שיצא מלך סדום אמר לו תן לי הנפש שאתה הצלתני מן
 הריגת אותן מלכים שאלו הרגו אותי הם נוטלין נפשי ואת
 ממוני טול לך את ממוני שהצלתני באותה שעה נשבע
 אברהם ואמר לו הרימותי ידי אל ה' ואין הדמה אלא לשון
 שבועה שנאמר וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בני
 העולם אם בחוט ועד שרוך בעל למה שהבטיחני הקדוש ברוך
 הוא שהוא יעשרני שכך אמר לו ואברכה ואגדלה שמך והיה
 ברכה אם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את
 אברם ואתמהו אל ה' אתה אמרת אם מוחש אני משהר את
 בניך במזבח שתהא מוקפת בחוש של סיקרא כמו ששינו
 המזכה היתה מוקפת בחוש של סיקרא ועו' בשכר שאמרת אם
 בחוש אני אתן לבניך מצות חושן של ציצית פתיל תכלת
 אמרת עד שרוך בעל אני נותן לבניך מצות יכמה ורלצה בעל
 זככות שאמר בעל אני נותן לבניך מצות אכילת פסח וככה
 תאכלו אותו מתניכם חגורים בעליכם וגו' ועוד אני אפרע
 מעשו על אדום אשר לך נעלי ועוד אני משכה כניך בולשון
 מה יפר פעמך בנעלים אתה מאסת שכר בשר ודם שכרך
 הרבה מאד מכאן ולהבא כמהו לאמ' ל' תירא זה שאמ' הכת'
 אז דברת בחזון לחסידך ותאמ' שויתי עזר על גבור הרימותי
 גבור מעם אז דברת בחזון לחסידך זה אברהם שויתי עזר

שעזרו על המלכים הרימותי בחור זה אברהם אתה הוא ה'
 האלהים אשר בחרת וגו' הרי אומ' אל תירא אברם זה שאמר
 הכתוב אשרי אדם מפחד תמיד ומקשר לבו יפול ברגלו וכן
 כתיב חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובושח אל תהי קורא
 אלא חכם וסר מרע ירא זה אברהם שנאמר לו אל תירא ממי
 היה מתירא משם בן נח שהרג את בנו ועולם שלישי בניו היו
 לו וכת בני טם עולם ואשור והרגו והיה מתירא לומר שהרגתי
 לבנו של צדיק עכשו מקללני ואני מת אמר לו ה' ה' אל תירא
 לא דיך שלא יקללך אלא יצא לקראתך כדורון ומברכך שב'
 ומלכי צדק מלך שלם ויברכהו ויאמ' וגו' וברוך אל עליך אשר
 מגן צריך בהו מגן מנגנא עשה ה' בהו ומסרו בידך והיה אברהם
 נוטל עפר וזרק עליהן ונקשו היצין וקשתות ורמוחם שב' יתן
 בעפר הרבו כקש נדף קשתו ירדפם יעבור שלום אמ' להם ה' ה'
 לישראל בעולם הזה אתם מתיראין מן העונות אבל לעולם
 הבא שאין יצר הרע אתם מתפחדין על הטוב הצפון לכם שב'
 ואחר ישבו בני ישראל וקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם
 ופחדו אל ה' ואל טובו ומהו טובו זה בית המקדש הזה הטוב
 הזה והלכנו הברכה מציון יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים
 הטל מבורך מציון כטל חרמון וגו' עזר מציון שב' ישלח עזרך
 מקדש ומציון יסעודך ישועה מציון שנאמ' מי יתן מציון ישועת
 ישראל אמר ה' לעולם הבא אני מברך אתכם מציון שנאמ'
 יברכך ה' מציון עושה שמי וארץ ואני אברך את עין שב' יברכך
 ה' נוה צדק הר הקודש אמן ויהי אברם בן תשעים וגו'
ולמדנו רבינו מהו שיהא מותר לאדם לרפאות מכתו
 בשבת / כך שנו רבותינו כל ספק בפשות דוחה
 את השבת ומילה ורפואתה דוחה את השבת / אמר רבי יוסי
 דאה כמה חביבה מצות מילה שהיא דוחה את השבת דכתיב
 וכל השמיני ימול אפילו בשבת ומילה סכנת נפש היא לפיכך
 דוחה לרפואתה בשבת וכשאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם
 התהלך לפני והיה תמים התחיל תבור אמר עד עכשו איני
 תמים אם אני מל' אהיה חסר / חמש ערלות הן ארבע באדם
 ואחד באילן ערלת האוזן כתיב בה הנה ערלה אוזנס / ערלת
 הלב ומלתם את ערלת לבבכם / ערלת לשון כתיב ערל שפתי /
 ערלת בשר ומלתם את בשר ערלתכם אם אמול אוז מאלו
 במצא חסר מאיברי אמר לו הקדוש ברוך הוא מה את סבור
 שאתה תמים שלם אתה חסר הכמה אברים אמר לו הקב"ה עד
 שלא תימול יהיה שמך אברם א' אוז ב' שנים ר' מאתים מ'
 ארבעים הרי מאתים וארבעים ושלשה / ומנין אברים שבאדם
 מאתים וארבעים ושבעה מול והיו תמים כשמו אל הקב"ה לא
 יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברהם הוסיף לו ה' חמשה
 לפיכך והיה תמים התהלך לפני והיה תמים זה שאמר הכתוב
 האל תמים דרכו מהו תמים שחיבב את המילה / אמר רבי
 ישמעאל גדולה מצות מילה ששלש עשרה בריות נכרתו
 עליה מן הפסוקין המפורשין והיה יושב אברהם ותמיד היאך
 ימול כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא ואתנה בריתי ביני ובינך
 מר כתוב אחריו ויפ' אברהם על פניו כיון שנפל על פניו
 רמו הקדוש ברוך הוא לאותו מקום ועקצו עקרב ונמצא
 מהול מנין מן מר שכתוב ודבר אתו אלהים לאמר אני
 הנח בריתי אתך הרי אתה מהול וכתיב בעצם היום הזה
 נימול מל לא נאמר אלא נימול משל למר הדבר דומה
 לאוהב של מלך שהיה רוצה לשדך בתו של מלך והיה
 מתבייש ולא היה יודע כיצד אם לספר בלשוננו אם על ידי אחר
 הכין המלך מה כלבו אמר לו וידעתני מה אתה רוצה הרי בתי

ממזרח צדק יקראוהו לרגלו יתן לפניו גוים וכלים ירד יתן
כעפר חרבו כקש נדף קשתו / אף כך עתיד הקדוש ברוך הוא
לעשות לפניו שנאמר ויצא יי וכלחם בגוים חם כים הלחמו
כיום קרב / אחר הדברים האלה היה דבר יי אל אברהם במחזה
לאמר אל תירא אברהם /

ולמרבך רבינו העולה על מה היתר באה כך שנה רבי
ישמעאל העולה באה על מצות עשה ועל מצות
לא תעשה ורבי שמעון בן יוחאי אומר על הרהור הלב שנאמר
ויהי כי הקיפו ימי המשתה וישלח איוב ויקדשם והשכים בכקר
והעלה עולות מספר כלם כי אבר איוב אולי חשאו בני וברכ
אלהים כלבכם ככה יעשה איוב כל הימים / אתה מוצא אברהם
היה מהרהר אחר בורת הרין ומה היה אומ' אר לוי אמר כבודו
אני שקבלתי שכרי בעולם הזה עזרתי הקדו ברוך הוא באותם
המלכים והצילני מן הכבשן כבר קבלתי שכרי ושוב אין לי שכר
בעולם אמר הקדוש ברוך הוא כיון שהרהרת אחר מעשי עולת
אתה צריך לפיכך ויאמר קח נא את בנד את יחידך אשר אהבת
את יצחק לך לא ארץ המוריה והעלהו שם לעולה על אחד
ההרים אשר אומר אליך / אמר רבי יצחק היה בלבו הנהגה לענות
מרה אמר שמעאל הללו שדרגתי היזבהם צדיקים אמר הקדוש
ברוך הוא הללו שהרגת קוצים בערת לפני ואין לך עון בדבר
זה לא שכר אתה נוטל עליהם שררך הרכה מאד מכאן ולהבא
אחר הדברים האלה היה דבר יי זה שאמר הכתוב יצפון לישוים
תושביה מגן להלכותם / מהו יצפון לישוים תושידי עד שלא
נברא העולם יצפן הקדוש ברוך הוא התורה עד שבא אברהם
וקיים שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרותי
מצותי חקותי ותורתי / אמר רבי לוי בשם רבי שמואל ברבי
נחמן תשע מאות ושמנים דור כפל הקדוש ברוך הוא בשביל
ליתן המילה לאברהם שנא זכר לעולם כריתו דבר צוה לאלף
דור / והרי לא נתנה אלא לעשרים דור מאד ועוד נח עשרת
מנח עד אברהם עשרה הרי עשרים ונתנה לאברהם / ורבי יוחנן
בשם רבי יוסי הגלילי מאר ושבעים וארבע דור קבל הקדוש
ברוך הוא בשביל ליתן תורתו לדור המדבר על שווי ישרים
שנאמר יצפון לישוים תושיה רבי שמואל ברבי נחמני אמ' אף
ערכי תבטילין שכר אברהם שנאמר עקב אשר שמע אברהם
בקולי אמר לו אתה עסקת בתורת היי אני מגן לך כשם
שהמגן אוהו החיב אפילו זורקי בו היצם ואבני המגן כקבלם
כך אני מגן לך ולא לך בלבד אלא אף לבניך אם יהיו עובדיך
בתורת כשם שעסקת כך אני עשיר להם כמגן שנאמר כל
אמרת יי צרופה מגן הוא לכל החוסים בו לך באמ' מגן להולכי
תום / אחר הדברי האלה / זה שאמר הכתוב רשע עושה פעולות
שקר וזרע צדקה שכר אמת / רשע עושה פעולות שקר וזה
נמרוד הרשע שהיה עושה צלמים ומטעה חכמות שנמשל
עבודה זרה לשקר שנאמר נכעה כל אדם מדעת הוכיש כל
צורף מפסל כי שקר נכסו ולא רוחכם / וזרע צדקה שכר
אמת זר אברהם שזרע צדקה והיה מאכל עובדים ושבים
שנאמר וישע אשל בכאר שבע ויקרא שם בשם יי אל עולם
לאחר שהיה מאכילן ומשקן היו מברכין אותו אמר להם לי
אתם מברכין ברכו לבעל הבית שנותן לכל הבריות אוכל
ומשקת ונותן בהם רוח והיו אומרים להם היכן הוא אמר
להם שליש כשמים וכארץ וממית ומחיה מכה ורופא צר את
העובד ומרציאו לאמר העולם מגדל צמחים ואלכות מוריד
שאויל ועל כיון שהיו שומעין כך היו אומרים כיצד נברך אותו
ומחזיקין לו טובה הרי אומר להם אמרו ברוך יי המבורך
לעולם

בעולם אלא עכר זה ותקנה את הנכסים ואת העבד עשרה כך
מסרו כידו בית דין הנכסים והעבד נכסי העבד והנכסים
של רבו / ושלמה אמר כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת
זה האב והחושא נתן ענין לאסוף ולכנס זה העבד לתת לטוב
לפני האלהים וזה הכן לפי שהקדוש ברוך הוא משמר ממונן
של רשעים לצדיקים כך אמר הקדוש ברוך הוא הרי נכנס
תחרות בין המלכים כדי שיבא אברהם וישל ממונן מנין ממה
שקראו בענין והיו בימי אמרפל / עשו מלחמה את כרע שהיה
רע לשמים ולבריות / ברשע שנתעלה כרשע שנאב שהיה שונא
לאב שבשמים / שמאבר שאמר אעלה על במתי עב' כל אלה
חכרו אל עמק השדים שהיתה מניקה אותן כשם ששד' מניקין
את התינוק הוא ים המלח שבעולם נעשה אותו עמק מ' מלוח
וכן הוא אומר ארץ פרי למלחה מרעת יושבי בה / וישבו ויבואו
אל עין משפט יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שכתוב בו
מגיד מראשית אחרית משפט / ויכו את כל שדי העמלקי לכמה
דורות נולד עמלק / והיו בימי אמרפל זה שאמר הכתוב כך
צרינו נגנח בשמך נבוס קמינו / אמר רבי יצחק ב' שנים כ'
עשרים אלו עשרים ושתים אותיות שבהם נתנה התורה / אמר
אברהם רכוננו של עולם אלו ששיתפת עמי ועזרתני מה אדם
אחד כנגד תשעה מלכים וחילותיהם אלא אתה נותן ליעף כח
אלה ברכב ואלה בסוסים ואני בשמך תרום קרני מנין שכן כת'
וילק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכס וירדפם עד הוכרה אשר
משכא לדמשק / רבותינו אמרו הלילה נחלק מאליו / ל בנימין
אמר הקדוש ברוך הוא שהיה יודע עתו ורגעיו נכנס בו כחוש
השערה הוא חלקו אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם אתה
עשית הרג כשונאי מחצי לילה עד הבקר וכמדה זו אני פורע
להם / ורא הוא דכתי ויהי בחצי הלילה וי' הכה כל בכור בארץ
מצרי' מככור פרעה היושב על כסאו עד בכור השבי אשר בבית
הכור וכל בכור בהמה / לכך נאמר והיו בימי אמרפל / אמ' רבי
יושע סימן נתן לו הקדוש ברוך הוא לאברהם שכל מרה
שארע לו אירע לפניו כיצד בחר באברהם מכל בית אביו
שנאמר אתה הוא יי האלהים אשר בחרת באברהם והוצאתו מאור
כשדים ושמתו שמו אברהם / ובחר בכניו משבעים אומות
שנאמר כי עם קדוש אתה לוי אלהיך כך בחר ה' אלהיך להיות
לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני הארבע / לאברהם
נאמר לך לך / ולבניו נאמר אעלה אתכם מעוני מצרים / אל
ארץ הכנעני והחתי והאמורי ודפרזו והריו והיבוס / ארץ וכת
חלב ודבש לאברהם נאמר ואכרך ואגדלה שכך והיה ברכה
ואברכה מברכך / ולבניו נאמר יברכך יי / לאברהם נאמר
ואעשך לגוי גדול / ולבניו ומי גוי גדול / אברהם כתיב בו אחר
היות אברהם / וישראל מי כעמך כישראל וגו' / לאברהם
נאמר והיו רעב בארץ וירד אברהם מצרימה לגור שם כי כבד
הרעב בארץ / ולבניו כיון ששבו ממצרים והרעב היה בארץ /
אברהם על ידי הרעב ירד למצרים / ואף בניו על ידי הרעב
ירדו למצרי' שנאמר וירדו אחי יוסף עשרה לשבור בר ממצרים /
אברהם כשירד נזדווגו לו המצרים ויראו המצרים את האשה
כי יפה היא מאד / אף לבניו הבה נתחכמה לו פן ירכה והיה
כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאיו וכלחם כנו
ועלה מן הארץ / אברהם נזדווגו לו ארבעה מלכים אף לישראל
עתידין כל המלכים להתרגש עליהם שנאמר למה רגשו גוים
ולאמים יגו ריק / יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על יי
ועל משיו מה אברהם יצא הקדוש ברוך הוא וכלחם בשונאיו
שנאמר יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו / וכתוב מי העיר

בבני בניך שבט שמכרך ישראל זהו שבט לוי אמר לפניו רבונו
של עולם וכן מכרך לאותו שבט אמר לוי משה מכרך לישראל
אני מכרך לאותו שבט שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל
ואני אברכם / אמר לוי הקדוש ברוך הוא בעולם הזה שבט לוי
מכרך לישראל ולעתיד לבא אני בכבודי מכרך אותם שנאמר
יברכך יי' גוה צדק הר הקדש / ויהי בימי אמרפל
זלמרנו רבינו גר שנתגזיר ערב הפסח כיצד אוכל פסחו
כך שנו רבותינו בית שמאי אומר טובל ואוכל
פסחו לערב אמר לירא רבי שמעון בן לקיש חביב הגר לפני
הקדוש ברוך הוא מן אותן אוכלים שעמדו על הר סיני למרה
שכל אותן אוכלים אילולי שראו הקולות והלפידים וברקים
וההרים רועשים וקול שופרות לא קבלו התורה וזה לא ראוי
אחד מכולם וכן גושלים עצמו להקדוש ברוך הוא וקיבל עליו
מלכות שמים יש חביב מזה מעשר באנקלוס הגר ששאל
לזקן מה חביב הגר לפני הקדוש ברוך הוא שחיבתו כתב ואוהב
גר לתת לו לחם ושמלה ורבותי אמרו חביב הגר שכתוב על יד
הנביא למה תזיהר כגר בארץ אמר הקדוש ברוך הוא אני מחבב את
הגרים והרשעים הללו באים להזדון לאברהם אבי הגרים או
לחם שטופס ליפול לפניו והוא הוא דכתיב ויהי בימי אמרפל
ומי היה זה נמרוד ולמה נקרא שמו שאול והפיל אברהם לתוך
כבשן האש / ויהי בימי אמרפל / כך פתח רבי תנחומא בר אבא
חרב פתחו רשעים ודרכו קשתם להפיל עני ואביון לטבחו ישרי
דרך חרסם תבא בלבם וקשתותם תשכרנה הרב פתחו רשעים
זה קין שפתח בהריגת הבל אחיו קודם שנהרג אדם בעולם
חרסם תבא בלבם זה למך שהרגו / חרב פתחו זה חנוך בן נחש
כיצד כיון שמת אביו וישלח דוד לנחמו ביד עבדו ויקח חנוך
את עבדו דוד ויגלה ראשו ואת חצי זקנם ויכרות מדיניהם כחצי
עד שתותיהם וישלחם מיד / שלה חנוך לארם נהרים וישכור
מהם עשרים ושנים רכב חוץ מן שתי רכבות אוכלוסין שהיו לו
וכאו וחנו כולם במקום אחד אמר לוי הקדוש ברוך הוא רשע
בחרב פתחת חרבך תבא בלבך עמד ונא ואבישי והרגו כלם
ויגשו יובב ואבישי למלחמה ויכוסו מפניו / חרב פתחו רשעים
אילו ארבעה מלכים אמרפל וחבירו שעדיין לא היתה מלחמה
בעולם כאו ופתחו בחרב עשו מלחמה אמר הקדוש ברוך הוא
אתם פותחים בחרב להפיל עני ואביון חרסם תבא בלבם עמד
אברהם והרגם ויחלק עליהם לילה / מה כתיב למעלה ויאמר
יי' אל אברהם יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שבקש לגנות
אותו צדיק להודיע מעשיו הטובים בעולם / מיד בא הרעב
בעולם שמצא הרעב בארץ ישראל אמר לשרה אשתו הרי רעב
בארץ אמרו רבותינו לא היה רעב בעולם כמותו בעולם אמר
לה מצרים זו ושיבתה יפירה נלך לשם מפני שיש ברה סיפוק
הרבה ובשר באותה שעה הלכו שניהם כיון שהגיעו לפיילי
של מצרים ועמדו על היאור ראוי אברהם אבינו כבוארה של
שרה באותו נהר כחמרה זורחת מכאן שנו חכמים שכל הנשים
בפני שרה כקוף בפני אדם אמר לה הנה נא ידעתי כי אשרה
יפת מראה את מוכאן אתה למר שלא היה יודע אותך קודם
לכאן כדרך הנשים / אמר לה מצרים שטופין בזנות הן דכתיב
אשר בשר חמורו בשרם לא נותן אני אותך בתיב ונועל בפניך
שמתורא אני על עצמי / והיה כי ראו אותך המצרים כיון שעשו
כך באו לעבור נתקבצו המוכסים אמרו לו מה אתה טוען לתוך
התיבתאמר להן שעורים אמרו לו אינן אלא חטים אמר להן
שלו מכם של חטים אמרו לו הן פלפלין אמר להן שלו מכם
של פלפלין אמרו לו אינן אלא זהובים כיון שדחקו עליו פתחו

את התיבה וראו אותה כחמרה זורחת אמרו לו איך דרך זו
להשתמש בה הדינו ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה אל
פרעה כיון שראו אברהם כך החליל בוכה ומתפלל לפני
הקדוש ברוך הוא ואומר רבונו של עולם זו היא בטחוני שבטחתי
בך ועכשיו עשה למען רחמיך וחסידיך ואל תבישני מסכרי
ואף שרה צוחת ואומרת רבוני אני לא הייתי יודעת כלום אלא
כיון שאמר לי שאמרת לו לך לך האמנתי לדברך ועכשיו
נשארתי יחידה מאבי ומאמי ומכעלי יבוא רשע זהו יתעולל בי
עשה למען שמך הגדול ולמען בטחוננו בדברך / אמר לה
הקדוש ברוך הוא חייך אין דבר רע נוגע בך לא יאונה לצדיק
כל און ורשעים מלארע ופרעה וביתו אני אעשה בהן דונמא
דכתיב וינגע יי' את פרעה נגעים גדולים ואת ביתו מה הוא על
דבר שרה כאותה שעה ירד מלאך מן השמים והשריבט בידו בא
פרעה לשלוף מנעלה היה מכהו כירו בא ליגע בבגדיה היה
מכהו והיה נמלך המלאך בשרה על כל מכה ומכה מניין שכך
כתיב על דבר שרי על דבור שרי שלא נאמר על עכס ולא על
אדות ולא בעבור ולא בגלל אלא על דבר שרי ואם אומרת
שרי שילקה היה מכהו ואם אומרת שיבתך לי קימעה היה עושי
ואף אפרכין והשרים וכל בני ביתו לקו עמו שנאמר וינגע יי'
את פרעה נגעים גדולים מכל נגעים שכאו ושעתידין לבוא על
בני אדם ואת ביתו לרבות עבדים וכתלים ועמודים וכלים וכל
דבר לקיים מה שנאמר לא יאונה לצדיק כל און ורשעים מלאו
רע / ועל אברהם נאמר צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון יסגא
כך פתח רבי תנחומא בר אבא למרה נמשלו הצדיקים בתמרה
ובארז לומר לך את מוצא כל האילנות אין אדם יכול לראות
אילן זה מרחוק למה לפי שהן קצורין אבל התמר והארז על
ידי שהן גבוהין יתר מכל האילנות ובראין מרחוק הכל עומדין
תחתיהן ונושאיין עיניהן לקומתן לפיכך נמשלו הצדיקים
לתמר ולארז שהקדוש ברוך הוא מגביהן בעולם / ועוד למה
נמשלו לתמר ולארז אתה מוצא שאר אילנות כל זמן שמזקינין
בקצצין ונושעין מגצר שלהן ומיד הן גדילין והארז מי שנקצצין
מי יוכל לעלות במקומו לא אם כן ביגיעה גדולה לשנים הרבה
כך אם אבד צדיק מן העולם מי יוכל לעמוד במקומו מיד לא
אם כן לשנים הרבה לפיכך צדיק כתמר יפרח /

זלמרנו

ויהי בימי אמרפל / רבינו רמב"ם כל נכסיו
לעבדו כמתנ' מה הוא שיצא
לחירות כך שנו רבותינו
הכותב כל נכסיו לעבדו יצא לחירות ואם שייר קרקע כל שהוא
לא יצא לחירות רבי שמעון אומר לעולם הוא בר חורין עד
שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחת מרבוא שבהן
מועשה באחד שהלך למדינת חיים והיה לו בן אחד יושב ועוסק
בתורה בארץ ישראל / כיון שהגיע זמן מיתתו כתב כל נכסיו
במתנה לעבדו וכת' לבנו שיהא בורר לי הפץ אחד מכל נכסיו
שנתן במתנה לעבדו כיון שמת כינס העבד את כל הממון ונטל
אותו עם כת' המתנה וברא לארץ ישראל ואמר לו בת אבך וכת'
לי דיאתיקי מכל נכסיו בלבד שתברור לך הפץ אחד מן הכל
מה עשה הבן הלך אצל רבו וסיפר לו את המעשה אמר לו רבו
אבך חכם גדול היה ובקי בדינין אמר אם אני נכסו ביד עבדי
הרי הוא גובב אותך ומפסידן אלא אני כותבן לו במתנה כדי
שיזהר בהן ויהיה בני בורר לעצמו הפץ אחד מן הכל ועכשיו
לכשתלך עמו לבית דין ויציא אותך דיאתיקי אמור לפני בית
דין רבותינו כך צוה אבי שאני בורר לעצמי הפץ אחד איני הפץ
בעולם

אחת משם / אמר להם אתם אומרים פן נפרץ תהיו נפרצים על כל הארץ / מגורת רשע היא תבואינו / וירד יי לראות וכי הוא צריך לדרת ולראות והלא הכל צפוי וגלוי לפנינו שנאמר ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרי לא ללמד לבריות שלא לגמור הדין ושלא לומר דבר מה שלא רואין ויאמר יי הן עם אחד ושפה אחת לכולם זה החלם לעשות ועתה לא יבצר מהן מהו ועתה אף על פי שמרדו ובעטו ועשו מגדל פשט להם הקבה ימינו לעשות תשובה כמה שנאמר ועתה ישראל מה יי אלהיך שואל מכך כי אם ליראה וגומ' והן אומר לא יבצר מהן אפילו אותן אנשים נבצרים מן העולם ועושין תשובה כדאמ' ככוצר על סלילות / הכר נרדה ונבלה שם שפתם כלכל שפתם ולא יבין אחד מהן לשון של חבירו שהלשון הראשון היו מדברים כלשון הקדש ובגברא העולם / אמר הקבה בעולם הזה על ידי יצר הרע נחלקו ברייתו ונחלקו לשבעים לשון אבל לעולם הבא משוין כולם כתף אחד ועובדין אותו שנאמר אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם יי ולעבדו שכם אחד ויבטל שעבוד האומות מישראל והיו עובדים אותו בשמחה שנאמר עבדו את השם בשמחה / אבל אומות העולם יהיו עובדין אותו ברעדה כגון אדם שכנו משרת לפניו משרת בשמחה אומ' אם אקלקל מעט לפני אבי אינו כועס עלי שהוא אוהב אותי לכך עובר בשמחה אבל העבד הנכרי משרת ביראה אומ' אם אקלקל לפניו כועס עלי לכך עובדו ביראה כן אומ' העולם מה כתיב עליהם למה רגשו גוים ולאומים יהגוריק כל המזמור מרבר על אומות העולם מה כתיב בסוף המזמור עבדו את יי ביראה וגילו ברעדה / נשקו בר אמר להם דוד הזהרו בעצמיכם ולא תסלפו הדרך פן יאנף ותאבדו דרך / כלומר בדבר מועט הוא כועס עליכם אבל על ישראל מה כתיב עבדו את יי בשמחה כו' ולפניו ברננה ואותו המזמור על ישראל נאמ' שהרי יסוד דוד על התורה כדכתיב מזמור לתודה /

נקרא אחות קטנה שעדיין לא היו לו בנ' מה נעשה לאחיותיו ביום שיובר ברה ביום שיאמר לחשלינו לכבשן האש אם חום היא נכנה עליה שירת כסף אם נתן נפשו כחומה זו שהוא עומדת בפני מלחמות הרבר ויכסור עצמו על קדושת השם נכנה עליה שירת כסף אלו ישראל שקראם כנפי יונה נחפרו בכסף ואם דלת היא אם דל הוא מלכסור נפשו על קדושת השם נצור עלי לוח ארזמה צורה שכלוח ארז נוחה להתשטשש כך אברהם אינו משגיח עליו / אמר אברהם אני חומה לבסור נפשי על קדושת שמך ולא אני בלבד אלא ושדי כמגדלות בני בניו חנניה מיטאל ועזריה ודודו של רבי חנניה בן תרדיון וחבריו שיתנו נפשם על קדושת שמך לפיכך אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום שיצא שלום מן הכבשן אתה מוצא תרח אכני עושה צלמים היה ועוכר אותן אבר לו הקבה לך לך מארצך וגו' / ויאמר יי לא אכרם לך לך זה שאמר הכתוב שמעי בת וראי וחטי אזנך זה אברהם ושכחי עמך ובית אביך שמעי בת וראי וחטי אזנך זה אברהם ושכחי עמך ובית אביך זו עז ואומר לעץ אבי אתה וגו' / ויתאו המלך יופיך זה מלך מלכי המלכ' והוא הפץ ליפותך בעולם הזה ולעולם הבא כי הוא ארונך והשתחוה לו / אבר ר' אבין מסל לצלוחית של פליטון הנפעה בבית הקברות ולא היה אדם יודע ריחה מה עשר נטלוח וטלוח למקום למקום והודיעה ריחה בעולם כך היה אברהם בתוך עובדי עז אמר לו הקבה לך לך מארצך ואני אודיע שיבעך בעולם לך לך עולה בגמטריא מאה רבזו לו כשתהיה בן מאה תוליד בן כשר / ואברהם בן ק' שנה וגו' / ור' לוי אומר ניסיון הראשון כניסיון האהרון ניסיון הראשון בלך לך מארצך ניסיון האהרון בלך לך אל ארץ המורה / אמר רבי חגיגה בא וראה חיתתך של אברהם לפני כורא שכן שלש שנה הכיר כורא עקב אשר שמע אברהם וגו' ע' שבעים ק' מאה כ' שנים ור' מאה ושבעים ושנים / וכל ימינו של אברהם מאה ושבעים וחמש הא למדת שכן שלש שנים הכיר כורא / אל הארץ אשר ארצך / לא אמר לו למקום פלוגי זו ניסיון בתוך ניסיון יש אדם שהולך ואינו יודע לאיזה מקום הוא הולך ברה עשה נטל את כליו ואת אשתו וילך אברהם כאשר דבר אלי / ואעשך אין כתיב ואשימך אלא ואעשך אמר לו אותך אני כורא בריה חדשה כענין שנאמר ועש אלהים את המאורות וגו' / אמר רבי פנחס הכהן בר חמא אימתי עשה הקבה אברהם לגוי גדול משקבלו ישראל את התורה משה אמר זמי גוי גדול וגו' ואברכך אני בכבודי מברכך ואגדלה שמך ששמך מתגדל בעולם והיה ברכה מהו שברכתך קודמת לברכתו בתהולת אומרי אלהי אברהם ואחר כך מזוה המתים והיה ברכה אמר לו הקבה משערה שכראתי עולמי הייתי זקוק לברך בריותי ברכתי לאדם וחזה דכתיב ויברך אותם אלהים לנח / ולכניו דכתיב ויברך אלהים את נח ואת בניו מכאן ואילך אתה היה עשוי על הכרכות כיון שעבד יצחק ביקש אברהם לברכו צפה שעשו ויעקב יוצאין ממנו ולא ברכו / משל למלך שהיה לו נרוס נתנו לארץ לעבדו ולשומריו היה בתוך הפרוס אילן של היים ואלן של סם המות דבקים זה בזה אמר דאריס להשקות אילן של היים ולהניח את זה אי אפשר שמים שזה שותת זה מינק אלא יניח אותם עד שיבא בעל הפרוס ומה שיראה יעשה כך אברהם אמר שלא לברך את יצחק שעשו יצ' ממנו ויניחחו לבעל הכרכה שיעשה מה שיחפרץ כיון שנסתלקו אברהם ויצחק ברכ הקמה ליעק' לעצמו שנאמר וירא אלהים אל יעקב עוד כבואו מפרץ ארם ויברך אותו / ואברהם מברכך א עתיד אני להעמיד

מכני

פרשת לך לך

ויאמר יי אל אברהם לך לך

ולמדנו

רכינו אדם מישראל מהו שיקבל עליו מלכות שמים כשהוא מהלך רב אידי ורב הונא בשם רבי יחזקיה ורבי יוסי בשם רבי שמואל אמרו אסור לקבל עליו מלכות שמים כשהוא מהלך אלא יעמוד במקום אחד ויכוין לבו לשמים באימה וביראה ברתת ובזיע ביהוד השם ויקרא שמע ישראל יי אלהינו יי אחד כל אחד בכונת הלב ואח' ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד / וכשמתחיל ואהבת רצה מהלך רצה עומד רצה יושב שכך כתיב בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך אתה מוצא כל המודקק על המצות שכרו מרובה שכן מצו באברהם שדקדק על המצות לפי נקרא אוהבו של הקבה זרע אברהם אוהבי אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן אפי' עירובי תבשילין שמר בביתו של אברהם אבינו שנאמר וישמור משמרתו מצותי חוקותי ותורותי / וכי תורות הרבה הן והרי כבר נאמר תורה אחת יהיה לכם / וכת' תורה אחת ומשפט אחד אלא ותורותי אילו דקדוקי מצות שדקדק אברהם אמר לו הקבה אתה מדקדק מצותי ואתה יושב עם עובדי עז צא מביניהן לך לך מארצך וגו' / רבי ברכיה פתח אחות לנו קטנה ושדים אין לה וגו' מדבר באברהם כשהשליכו לתוך הכבשן קטנה שעדיין לא עשרה לו הקבה נסים ולמה

בבנו שנאמר ויגדל הילד ויגמל ר' אושעיא ור' אבין חד אמר
 שנגמל מיצר טוב וחד אמר שנגמל מיצר הרע בפונדוק שב
 וישע אשל רב. חמיה אומר אילו שאל חן האותיות שאדם מיד
 ככנס אצלו ואמר לו מה אתה מבקש שאל ואני נותן לך רבי
 יהודה אומר אשל זה פונדוק כלישכא שנאמר ולבני הפלגשים
 אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וגו' משה התחיל בכהונה
 וברוכין ובקרבנות ובתורה בכהונה ששימש בכהונה גדולה
 בשבעת ימי המלוואים וברוכין שנא' ונשיא נשיאי הלוי אלעזר
 וגו' בקרבנות שנאמר ויקטר אהרן הראש בתורתו שנאמר
 ואתנה לך את לוחות האבן והתורה בלעם התחיל בקוביא
 בכלויות ובקסמים ובגנות הוי נח אחד מארבעה שהתחילו
 בארבעה דברים אלו וישע כרם מוזכר חיו נטיעות מחרצנים
 שהכניסו בתיבה ויקח שם ויפת ויקחו לא נאמר אלא ויקח
 שם נתחזק תחילה במצורה וילכו אחורנית שהיו מחליזין
 לאחוריהן ויכסו את ערות אביהם שזינאו מהלכין לאחוריהם
 מה פרע להם הקבה לשם פרע לו שכרו מצוה תפילין שהיה
 מכסה בה ליפת נתן לו קבורה בארץ ישראל ויאמר ארור
 כנען וגו' חס ראה וכנען נתקלל ר' יהודה אומר אין הקלה
 שוכנת במקום הברכה שהרי בירך הקבה נח ובניו שנא' ויברך
 נח ובניו וכנען נתעבר בתיבה ר' נחמיה אומ' כנען ראה והגיד
 להם אביו וחזרה קלה לעיקרה לפיכך ויאמר ארור כנען
 ורכותיו אמרין כשהיה נח בתיבה אמר בלבו הלוואי שהיו
 לבני אלו עבדים שהיו בניו יושבין ועבדים משמשין לפניהם
 אלא כשאצא מכאן מה שאני מוליד אעשה אותן עבדים להם
 מיד אמר להם אתה לא הנחת להוליד בן רביעי שהיא עבד
 לכך בן רביעי שאתה מוליד יהיה עבד ויאמר ארור כנען על
 ויעתן דבאן דאמר חס עמד וסרס את אביו אמר ריש לקיש אף
 משל שם היו עבדים שנאמר כי ימכר לך אחיך העברי או
 העבריה ועבדך שש שנים אילו בניו של שם יצאין להיות
 שנאמר לעולם בהם תעבדו הוי עבד עבדים יהיה שאינו נוטל
 חירות ויצא לעולם ומי גרם לו כל הארירה על שכורה את
 אביו כך עתיד הקבה לפרוע מכניו של חס ולכזותם על ידי
 מלך אשור שנאמר כן ינהג מלך אשור את שבי מצרים ואת
 גלות כוש ערום ויחף וגומ' אבל יפת שכבד אביו מה פרע לו
 כשיכא גוג ומגוג על ישראל ומפילן שנאמר והיה ביום ההוא
 אתן לגוג מקום שם קבר ולשם מרה פרע לו כשנכנסו בני
 אחרן להקריב ונצא אש מלפניו ולא היו בגדיהם שרופים
 אלא שרופי הנשמה ולא הגוף שנאמר אותם ולא הגוף אותם
 ולא בגדיהם על שהיו מבני בניו של שם הרי הצדיקים כרשעים
 שעלה סנהדרין מירושלם וחילותיו נשרפו גופן ולא בגדיהם
 למה על שהיו מבני בניו של שם שנאמר בני שם עילם ואשור
 וארפכשד וגו' וכתוב יפת אלהים ליפת ואף על פי כן וישכון
 באחלי שם ויהי כל הארץ שפה אחת

ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחרים ויהי כל הארץ שפה
 אחת זרק שאמר הכתוב אל תהרגם פן ישכחונו עמי הניעמו
 בחילך והודיעמו הפסוק דוד אמרו כנגד אחיתופל ולדואג
 אמר דוד לפני הקבה רכנו של עולם אל תהרגם כשאר בני
 אדם פן ישכחו נסים שעשית עמי אלא הניעמו בחילך שיהו
 מטולטלי בעולם והודיעם מגדלתן חטאת פיו שהיו חוטאים
 בפיהם ומדברים בשפתותיהם דואג אמר ראיתי את כן ויש בא
 נוכח אל אחימלך אחיתופל אמר בא אל פלגשי אביך אשר
 הגיש דבר אחר אמר דוד כנגד דוד הפלגה אל תהרגם פן
 ישכחו בהריגה שהרגת דוד המכיל אלא הניעמו טלטל אותם
 בעולם כמה שנאמר ויפץ יי אותם משם וזוירדמו על שאמרו
 הברכה נבכה לבו עיר ויהי כל הארץ שפה אחת מרה כתיב
 לבעלה מן הענקי אלה משפחות בני נח ומאלה נפרדו הגוים
 וגו' אחר כך ויהי כל הארץ שפה אחת אמ' שלמה אם תכתוש
 את האויל במכתש בתוך הריפר בעלי לא תסור מעליו אולתו
 נחמן בנו של רבי שמואל בר נחמני למה הדר דומה לצנענת
 מליאה חנבים נפל הראשון ועלה הב' ונפל שלישי ולא למד מן
 השני והשני לא למד מן הראשון כך דורו של אנוש קראו שמו
 של הקבה לעו שנא' אז הוחל לקרוא בשם וגו' והקבה קרא ים
 אוקיינוס ושם שלישי של עולם שב הקורא למי הים וישפכם
 על פני הארץ יי שמו ואומר אבנים שזקו מים תשטוף ספיחה
 עפר הארץ ותקוט אנוש האכדת דור המבול אמרו לאל סור
 ממנו ואלא למדו מדור אנוש עד שמחה זכרם דור הפלגה לא
 למדו מדורות הראשונות הוי אם תכתוש האויל במכתש
 מהו בתוך הריפות אלו דור הפלגה שהיו מחרפין בפניהם אהר
 יחידו של עולם שפה אחת ששפו פורענות לעולם אמרו לא
 כל הימנו שיבור לו העליונים ויתן לבו התחתונים נעלה
 לרקיע ונכר אותם בקרדומות כחלקו לשלש כתות אדת
 אומרת נעלה ונשב שם ואחת אומרת נעשה עכו מלחמה
 ואחת אומרת נעבד שם עבודה זרה זו שאמר נעלה ונשב שם
 משם הפיצים יי וזו שאמר נעשה עמו מלחמה נעשו קופין רוחין
 ושדין הו שאמר נעבד שם עבודה זרה בלע יי פלג לשונם
 ויפץ יי אותם משם רבי אייבו בשם רבי יוסי הגלילי אומר
 בשלשה מקומות חלקו באי עולם על הקבה אחת כימי ירושע
 ואחת בימי גוג ומגוג שנאמר יתיצבו מלכי ארץ ורוחנים נוסדו
 יחד וגו' זכאן ויאמרו איש ארעהו כוש לפוט ופוט לכנען הבח
 נלכנה לבנים אמר הקבה בהבה אבלכל אתכם שנאמר הבר
 נדה ונכלה שם שפתם אמר רבי חייא בר אבא מגדל שליש
 נשרף שלישי נבלע שלישי קיים שעולה לראשו רואה רקלים
 אשר בירוחו כחגבי אתה מוצא דור המבול נתפרשו מעשיהם
 דור המבול בא איוב ופירשו גבולות ושיגו עדר גזלו וירעו שהיו
 ככנסין זה בגבולן של זה עדר גזלו וירעו שהיו גזולין זה צאנו
 של זה חמור יתומים ינהגו שהיו רואין חמור של יתום באים
 ונוטלין אותו עמם כיון שרואים שאר בני אדם כך מפשיטין
 בגדיהם והולכין ערומים שנאמר ערום הליכובלא לבוש ואין
 כסות בקרה על שאמרו לאל סור ממנו מרה שדי כי נעבדנו
 למה היו דומין דור המבול ודור הפלגה לשני בני מלך האחד
 אומר למלך איני יכול לעמוד בך ולא בתחרותך והשני אופ'
 לו כל המך אלא אומר הברך נבנה לבנו עיר ירד הוא למטה
 ואנו נעלה לשמים ואם לאו נעשה מלחמה ואעפי כן הביחם
 שב ועתה לא יבצר מהם יי משמים ישחק יי לעג לבו שאילו
 לא בנו היה אומר אילו בנינו היינו עולין לשמים היינו נלחמ'
 כנגדו הצליח להם ועשו הכיט בהם והפיצם שנאמר ויפץ יי

ולמדינו

רבינו בית שנותנים בו עירוב מהו שהוא
 צריך לעירוב כך שנו דבותינו רבי יעקב בר
 אחא שאל את רבי אבהו בית שנותנין בו עירוב מהו שהוא
 צריך עירוב אמר לו בית שמאי אומרים צריך ובית הילל
 אומרין אין צריך והלכה כבית הילל אמר רבי יהושע בן לוי
 לא התקינו עירובי הצרות אלא מפני דרכי שלום כיעד אשר
 משלחת בנה לחכירתה והוא גוחנת עלין ונושקתו ואמו אומר
 הרי אוהבת אותו והיה כלבה עליה ועושה שלום על ידי עירוב
 אמר הקבה אני עושה שלום בעולמי ושעיים אל יעמדו לתת
 מחלוקת בעולם ומנין שחלקי על הקבה ממה שקראו בענין

אדם מתוך הבית / דבר אחר בידה בול ירח שכחרו ארבעים
יום של מכול ומנין שאם לנח לא יהי עוד מל למכול ובא ישעיה
ופירש שנשבע דכתיב אשר נשבעתי וקיים דברי לעולם שלש
שבועות שנשבע בפירוש לישראל על אהת כמה וכמה אלו הן
כך נשבעתי מקצוף עליך ומגועור בך כי ההרים ימוש וגו' זה
ראשונה והשניה נשבע יי אלהים בקדשו והשלישית נשבע ה'
אלהים בימינו וכדוע עזו / בימינו זו תורה שנאמ' מימינו אש
דת למו / וכדוע עזו אלו תפילין שנאמ' ה' עז לעמו יתן / אם
אתן את דגנך עוד / לאויביך ומרה נשבע שהיא ככבודו בונה
אותה שנאמר בונה ירושלים יי נדחי ישראל יכנס / אמר רבי
ישמעאל בר בחמי משורת אנדה היא שאין ירושלים נבנית עד
שיתכנסו הגליות אם יאמר לך אדם שכבר נתקצו הגליות
ולא נבנית ירושלים אל תאמן שכך כתיב בונה ירושלים ה' נדחי
ישראל יכנס אמרו ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם לא כבר
נבנית ירושלים וחרבה אמר להם על ידי עונות חרבה וגליותם
מתוכה אבל לעתיד לבא אני בונה אותה ואני הורס אותה
לעולם שב כי בנה ה' ציון נראה בכבודו / והיו בני נח היוצאי /

ילמדנו
רבינו מי הוא המצווה על פריה ורביה
האיש או האשה / כך שנו רבותינו האיש
מצווה ולא האשה / רבי יוחנן אמר על שניהם נאמר ויברך
אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו ומלאו הארץ וכשורה
וכבשה כתיב האיש כובש את הארץ ואין האשה כובשת
והאיש מצווה על פריה ורביה יותר מן האשה תדע שהרי
דחק אברהם להשיא אשה ליעקב בנו ויאמר אברהם אל עבדו
עקן ביתו וגומ' וכתיב ואשביעך ביי אלהי השמים וגומ' וכתיב
כי אם אל ארצי וגו' הרי אברהם דחק על פריה ורביה וכן יצחק
אמר ליעקב קום לך פדנה ארם וגומ' לישא אשה ההוננת ולא
כדור המבול שהיו שטופין בזנות ונזקקין לשאיבן מיבן ראה
בזה כתיב בהן ויראו בני האלהים וגומ' ולכך אברו מן העולם
ויאף הכהמה קלקלה לשאין מיבן הסוס על החמור והחמור על
השור והנחש על הצפור שנאמר כי השחית כל בשר כל אדם
לא נאמר אלא כל בשר לפיכך יומח כל היקום אשר על פני
הארמה מאדם ועד בהמה וגו' ולא נכנסו לתיבה אלא אותן
שלא קילקלו לשאיבן מיבן שאין התיבה קולט אלא כשרים
ומאליהן באו שנאמר שנים שנים באו אל נח ראה מרה כתיב
ביציאתן מן התיבה כל החיה וכל הרמש למשפחותיהם
יצאו וכי יש משפחה בבהמה אלא ממשפחה שלא נדבקה למין
אחר לכך יחסן הכתוב הם ובני נח והיו בני נח היוצאים מן
התיבה והיו בני נח שעשרה להם הקבה הוי"ו בעולם אבל
באומות העולם כתיב בלהות בלהות אתנך ואינך ותבוקשי
ולא תמצאי וגו' בלהות אתנך ואינך ותבוקשי לעולם הבא
ולא תמצאי לעתיד לבא אבל ישראל היו ועתידין להיות דכתי'
זכור ערתך קנית קדם קדם עד שלא נברא העולם והן עכשיו
שנאמר אתם נצבים היום ואומר ואתם הדבקים בה אלהיכם
חיים כולכם היום ועתידיים להיות לעתיד לבא שנאמר והיו לי
נאם ה' ליום אשר אני עושה סגולה וחמלתי עליך כאשר יחמול
איש על בנו העובר אותו / היוצאים מן התיבה שם הם ויפת וכי
שם היה גדול והוא כתיב אחי יפת הגדול ולמה הקדים שם לפי
שהיה כשר לשרת לבוראו וחס הוא אבי כנען זה אחד משלשה
ששמשו בתיבה להם הם וכלב ועורב ושלשתן לקו הם לקה
כעורו כלב נקשר עורב מזריע מן הפה שלשה אלה בני נח /
ויחל נח איש האדמה מין שנזקק לאדמה נעשה חולין אמר ר'
עוד הבר שלום בתחילה איש צדיק תמים ועכשיו איש האדמה

שלשה נזקקו לאדמה ונעשו חולין אלו הן קין נח ועוזיהו קין
דכתיב וקין היה עובד אדמה מה כתיב בו נענוד תהיה בארץ
נח דכתיב ויחל נח איש האדמה וישע כרם ונתנה וישת מן
היין אמרו חכמים בו ביום עשה בו ביום בצר בו ביום דרך בו
ביום שתה בו בול נתגלה אמרו רבותינו כשבא נח לישע הכרם
בא שטן ועמד לפניו אמר לו מה אתה נוטע אמר לו כרם אמר
לו מה טיבו אמר לו פירותיו מתוקין בין לחים בין יבשים ועושיין
מהן יין המשבח לבבות דכתיב ויין ישמח לבב אנוש אמר ליה
שטן בא ונשתתף שמינו בכרם זה אמר לו לחיים בזה עשה שטן
הביא כבש והרגו הביא ארי והרגו הביא חזיר והרגו תחת הכרם
והטיפו דמן באותו הכרם והשקו מדמיהן רמז לו קודם
שישתה אדם מן היין הרי תם ככבש שתה כהונן הרי הוא גבור
כארי ואמר אין כמותו בעולם שתה יותר מרמי נעשה כחזיר
מתלכלך במי רגלי וכדבר אחר נשתכר עובד ומרקד ומשחק
ומוציא לפני הכל נבלות הפה ואינו יודע בזה לעשות וכל זה
אירע לנח הצדיק בהנח הצדיק כך שאר בני אדם על אחת
כמה וכמה ועוד שקיל' זרעו ואמר ארור כנען וגומ' וחס על
שראה ערות אביו נעשו עיניו אדומו ועל שהגיד בפה שפתותיו
עקשות ועל שהזד פניו נתהדך שער ראשו וזקנו ועל שלא
כסה הלך ערו וגמסכה לו ערלתו לפי שכל מדותיו של הקדוש
ברוך הוא מדה כנגד מדה ואע"פ כן חזר הקדוש ברו' הוא וריחם
עליו שרחמיו על כל מעשיו אמר הקדוש ברוך הוא הואיל
ונמסר עצמו לעבדות בעין שראתה ובפה שהגיד בדין הוא שיצא
להורות בשן ובעין דכתיב כי יכיר איש עבדו להפשי ישלחנו
תחת שנו וכת' אם שן עבדו או שן אמתו יפיל להפשי ישלחנו
והלא דברים קל וחומר ומה עבדו קנין כספו על שסמא עינו
והפיל שינו יצא להורות דע ברוכי' שדן מטע' ה' להתפאר
כשהן מתין אינן דין שיצאו להורות מן העונות דכתיב במתים
חפשי שיצאו להורות במאמים וארבעים ושמונה אברים אמר
וקדוש ברוך הוא בעולם הזה על ידי יצר הרע רבו עונות אבל
לעתיד לבא והסירותי לב האבן מבשרכם וכתיב ולא יהיה עוד
לבני ישראל לכבשח כזכירה עון בפגותם אחר הם וכתיב בימים
ההם ובעת ההיא יבוקש עון ישראל ואינינו וגומ' בעזייה כתיב
כי אוהב אדמה היה שהיה מלך והפקיד עצמו לאדמה ולא
נזקק לתורה יום אחד נזקק לבית הועד אמר לו במה אתם
עוסקים אמרו לו בזהו הקרב יומת / אמר להם עוזיהו הקבה
מלך ואני מלך נאה למלך לטבול לפני מלך להקטיר מיד ויבא
אל המזבח להקטיר ויבא אחרינו עזריה הכהן ועמו שמנים אלף
מבני החיל וכלם מפרחי כהונה אמר לו לא לך עזריהו להקטיר
כי אם לבני אהרן המקודשים צא מן המקדש כי מעלת ובזאת
יצא עליך קצף מלפני יי מיד ויקצוף עזריהו וכידו מקמרת
להקטיר ובזעפו עם הכהני והצרעת זרח במצחו באותה שעה
גבקע והיכל הילך והילך שנים עשר מיל וגם הוא לצאת היה
גבהל כי נגעו יי מי גרם זו שביטל מן התורה והפקיד עצמו
לאדמה / וישע כרם זה אחד מארבעה שהתחילו ארבעה דברי'
נח התחיל בנטיעה דכתיב וישע כרם / ובאריה ארור כנען /
ובעבודת עבד עבדים יהודי לאחיו / ובשכרות וישת מן היין
וישכר / ואברהם התחיל בוקנה וביסורין ובפגודוק / התחיל
בזקנה שהיו האב והבן נכנסין לעיר ולא היו מכירין הוקן
לכבודו והיה אברהם מצטער אמר ליה וקבה היין אני מתחיל
בך / שנאמר ואברהם וקן / וביסורים אבר אברהם רבונו של
עולם אמר ליה נתת שלורה לדור המבול ולא היו מכעיסין
ואוברים סוד ממנו אמר לו ממך אני מתחיל לפיכך נתיטר
בבני

נח לצאת מן התיבה אלא אמר ברשות הקבה נכנסתי שאמר לי בוא אתה וכל ביתך לא התבה ועכשיו איני יוצא לא ברשותו בגלה עליו וקבה שב וידבר אלהים אל נח לאמר צא מן התבה אתה ואשתך צא מן התבה זה הוא שאמרו הכתוב הוציאה ממסגר בפשי להחיל את שמך כי יכתירו צדיקי כי תגבול עלי הוציאה ממסגר בפשי שהיה נח סגור בתבה אמר רבי לוי כל אותן לב חדש לא טעם טעם שינה לא נח ולא בני שהיו זקוקין לזון את התבה ואת החיה ואת העופות לעקבה אומר אפילו שבישתין לפילין וזכוכית לנעמיות חכמים בידן לזון אותן יש בהמה שאוכלת לשתי שעות כלילה ויש אוכלת לשלשה תדע לך שלא טעמו טעם שינה דאמר רבי יוחנן בשם ר' לעזר בר רבי יוסי הגלילי פעם אחד שהיה נח לזון את הארץ הכישו הארץ ויצא צולע שנאמר וישאר אך נח אך שלא היה שלם ולא היה כשר להקריב קרבן והקריב שם בנו תחתיו ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם רב הונא בשם רבי יוסי אמר יצא גונח וכוונה דם מן הצננה לפיכך הוא אומ' הוציאה ממסגר בפשי כי יכתירו צדיקים כי נושלה הקבה כתר שנאמר ומה נח שהיה צדיק ולא צדיק שלם כך עשרה לו הקבה נסים שנאמר ימלט אי נקי אם היה צדיק גמור על אחת כמה וכמה יצא מן התיבה זה שאמר הכתוב אני פילי מלך שמור על דברת שבועת אלהים אמ' הקבה לישר'א משיבוע אני עליכם שאם תנזור עליכם מלכו הרשעה גזירות קשות אל תמרדו עליה ככל דבר שהיה גודר עליכם לא פי מלך שמור אבל אם תנזור עליך לבטל התורה ואת המצוות אל תשמע לה אלא אמרו לה אני פי מלך שמור ככל מה שאת צריכה אבל על דברת שבועת אלהים וכן עשו חנניה מישאל ועזריה בשעה שעשו הצלם שהעמיד נבוכד נצר אמרו לו מה אתה סבור שתשליך אותנו לתוך כבשן האש ואין הקברה מצילנו בין מציל ובין אין מציל אין אנו משתחיים לצלם דכתיב הן איתי אלהנא די אנחנא פלחין יכול לשיזכותנא מן אתון נורא יקידתא ומן ידא ומלכא ישויב והן לא ידעו ליהוה לך מלכא די לאלהך לית אנן פלחין ולצלם דהכא די הקמת לא נסגוד אמ' להם נבוכד נצל הצדא שדרך מישך ועבד ננו מהו הצדא אמר להם אמת אתם אומרים כך ענו שדרך מישך ועבד ננו ואמרין לנבוכד נצר ולא אמרו לו מלכא אלא אמרו לו אתה הוא נבוכד נצר לא חשתיך אנחנא על דנא פתגם להתכותך אם למסים אם לארנוניות אני פי מלך שמור ואתה מלך עלינו אבל לכפור בהקבה אתה נבוכד נצר לא חשתיך אנחנא וגו' שכן אנו מצויין על דברת שבועת אלהים אל תכהל מצביו תלך ואל תעמוד בדבר דע כיון ששמע מהן כך בארין נבוכ' נצר התמלי חמה וצלם אנפוחו אשתני על שדרך מישך ועבד ננו ענה ואמר למזא לאתונא חד שבעה ער די חזי למזיה כיון שהסיקו את הכבשן בארין גובריא אלך כפיתו בסרבליהון פטשיהון סרבלתהון ולבושהון ורמזו לגו אתון נורא יקידתא מכאן אתה למד שאפילו בשעת סכנה אל ישנה אדם את עצמו מן כבודו שהיה יצאו אלו לישרף וקישטו עצמן וגבריא אילך תלתיהון שדרך מישך ועבד ננו נפלו לגו אתון נורא יקידתא מכפתין כיון שירדו לתוך הכבשן תלו עיניהם ואמרו רבנו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא בטחנו במעשינו אלא בשמך הגדול שלא יחל לעיני הגוים לא לבנוי לא לנו כי לשמך תן כבוד וגו' למה יאמרו הגוים איך נא אלהיהם וגו' כל אותו ענין והרי כנס הרשע הזה את כל הלשונות שנאמ' בארין מתכנסין אחשדרפניא סגניא ופחותא אדרגזיא גבריא דתבר' תפתיא וכל שלטוני מדינתא למית' לחככת צלמא די הקס נבוכד נצר

מלכא / ששה נסים נעשו באותו היום ולא הן צף הכבשן ונפרץ הכבשן ונמק יסודו ונהפך הצלם על פניו ונשרפו ארבע מלכיו וחיה יחזקאל את המתים וכולן מן המשנה אלא הללו ארבע מלכיות מפורש מן הפסוק דכתיב וגובריא אלך די הסיקו לשרדך מישך ועבד ננו קטיל המון שביבא דנורא ומנין שנשרפו ארבע מלכיות דכתיב ומתכנסין אחשדרפניא סגניא ופחותא והרברי מלכא וחיכן אדרגזיא גובריא וחבריו אלא קטילו המון שביבא דנורא באותה שעה בקשו מלכאי השרת לירד להציל חנניה מישאל ועזריה מן הכבשן אמ' להן הקדוש ברוך הוא הואיל ולשמי ירדו אני יורד ומצילן ומתירן שנאמר עושה בשפט לעשוקים י' מתיר אסורים מ' שהתירן והצין להן את הכבשן והעלה אותן והשוה אותן לארץ שהיה עמוק כיון שראה המלאך אמר להן צאו לכם מכאן שהרי כבר התיר אתכם הקדוש ברוך הוא ועשה לכם נסים והשוה לארץ אמרו לו אין אנו יוצאין אלא ברשות המלך שלה ואמר ברחו להן מן הכבשן אני פי מלך שמור ברשותו הושלכנו ברשותו נצא כשבא נבוכד נצר וראה אותן התהיל תמיה ענה ואמר שדרך מישך ועבד ננו עבדוהי די אלהא עלאה פוקו ואתו בארין נפקו שדרך מישך ועבד ננו נורא פוקו וסקו לא נאמר אלא פוקו ואתו מכאן שנעשרה הכבשן שורף לארץ בארין נפקין ברשותו השליכו אותם וברשותו יצאו ממי לבדו מנח שנכנס ברשותו של הקדוש ברוך הוא שנאמר לו בוא אתה וכל ביתך ולסוף נאמר לו צא מן התיבה בפשע שפתיים מוקש דע ויצא מצרה צדיק בפשע מוקש דע אלו דור המבול שאמרו מה שדי כי נעברנו ומה נועיל כי נפגע בו ולא עוד אלא אמרו לאל סוד ממנו שי גר ותושב אומר לבעל הבית פנה את כליך ויצא מצרה צדיק זה נח שאמ' לו צא מן התיבה ויצא מן התיבה אמר דוד הוציאה ממסגר בפשי שנאמר על זאת יתפלל כל הסידי ארץ לעת מצוא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו אמר לו הקדוש ברוך הוא נח גזרה היא מלפני שלא תצא מן המסגר הזה עד שתשלימו שנים עשר חדש וכן ישעיה אמר כה אמר ה' בעת רצון עניתך ובין ישועה עזרתך ואיצרך ואתנך לברית עם לאור גוים לאמ' לאסורים צאו לאשר בהשך הגלו לאמר לאסורים צאו שהיו אסורים מתשמיש המטה למה שבשערה שהעולם נתון בצרה ובחורבן אסור לאדם להיוקק לפרייה ורביה שלא יהא הקדוש ברוך הוא עוסק בחורבן העולם והוא בונה וכך עשה יוסף עד שלא באו שני בצרו לא נזקק לאשתו שנאמר וליוסף יולד שני בנים אימתי כשרם תבוא שנת הרעב וכן איוב אומר כחסר וככפן גלמוד כשהסר והכפן בא העולם גלמוד גלה ממטה וכך עשה נח שנכנס בתיבה כתיב בו ויבא נח ובניו ואחר כך ואשתו ונשי בניו וכשיצא אמ' לו צא מן התב אתה ואשתך ובניך מכאן את למד שנאכרו נח ובניו מתשמיש המטה היא הוא דכתיב לאמר לאסורים צאו לאמר לאסורים מתשמיש המטה צאו מן התיבה לאשר בהשך הגלו אל הכהמה וחיה והעוף מיד אמר להן ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו כה אמר לו נח רבון העולמים שמא אתה חוזר ומביא מבוך אמר לו לאו נשבע אני שאיני מביא מבוך עוד לעולם שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' ואומר כי מן נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח וגו' אתה מוצא מן אותה שעה עד שכנה שלמה בית המקדש ארבעים יום היו עושין גשמים כל שנה ושנה לשום מי המבול שהיו ארבעים יום וכשכנה שלמה בית המקדש בקש רחמים עליהם ופסקו מן העולם שנאמר בשנת אחת עשרה בידח כול מהו ורח כול ריח שכוללין לב

ואשכחנהו איניש אחרינא ואמר אקניטנו עד דיתבעיהו ויזדהר
במניה זמנא אחרינא ולא ליפשע מאי כיון דלהכאתו קא
מכוין ושדי או דלמא כיון דעד דמהדר ליה אית ליה צערא מאי
תש דתניא לא תגוב עמ למקט תלמוד לומר לא תגוב עמ
לשלם תשלומי כפל מט קרא יתירא הוא דכתיב לא תגזול וכן
הלכה אלה תולדות נח את האלהים התהלך נח שלשה
פעמים בפסוק למה זה אחד משלשה שראו שלש עולמות נח
ודביאל ואיוב בה ראה עולם בישובו וראהו בחרכבו וחזר וראהו
בישובו דביאל ראה בנין בית ראשון וראהו חרב וחזר וראהו
בבני בכנין בית שני איוב ראה בנין ביתו וחורבנו וחזר וראהו
בישובו איש צדיק על שון בריותיו של הקדוש ברוך הוא נקרא
צדיק שני בני אדם נקראו צדיקים על שזנו את הבריות נח
ויוסף שכך כתיב בו על מדרם בכסף צדיק וכתוב בו ויכלכל
יוסף אר אחוה בר זעירא אף בני נח שנכנסו בתיבה והבהמה
וחיה ועופות כלן צדיקים היו לפי שדור המבול השחית כל
בשר את דרכו על הארץ כתיב בהן שהריבעו בהמה על הירד
וחיה על בהמה והכל על אדם ואדם על הכל לפיכך כתבבהן
וחגגי משחיתם את הארץ ובנין שממעשרה בראשית בצטו
הבהמות והחיות והעופות ורמש שלא לילך על שאינו מינו
דכתיב ויעש אלהים את חית הארץ למיננה וגומ' אמר להן
הקדוש ברוך הוא כל מין ומין ידבק במינו בשאין מינו אסור
תמוס הירד זה אחד משבעה מהולים שנגולדו בעולם אדם
הראשון נברא מהול ושת בנוולד מהול דכתיב ויולד בדמותו
בצלמו נח נולד מהול דכתיב תמים היה בדורותיו יעקב נולד
מהול דכתיב ויעקב איש תם ויוסף נולד מהול דכתיב אלה
תולדות יעקב יוסף שהיה יוסף דומה לאביו משה נולד
מהול שנאמר ותרא אותו כי טוב הוא ואיוב נולד מהול דכתיב
איש תם וישר בדורותיו ולא כדורות אחרים רבי יהודה ורבי
נחמיה הר אמר תמים היה בדור המבול ובדור הפלגה שאלו
היה בדורו של אברהם אבינו לא מצא ידיו ורגליו משל להבית
של אפרסמון שהיתה מונחת במקום המטונף במקומה ריחה
בדוף שלא במקומה אין ריחה בדרך וחד אמר תמי היה בדורותיו
כל שכן בדורות אחרים משל לצלחית של פליטון שהיתה
מונחת בבקום הטנופת ריחה נחף כל שכן אם היתה מונחת
במקום הבושם את האלהים התהלך נח שהיה הקדוש ברוך
הוא סומכו שלא ישתקע במעשרה דור המבול משל למלך
שהיה לו בן והיה הולך בשליחות אביו והיה לפניו דרך משוקע
בטיט והיה המלך סומכו שלא ישקע בטיט אבל אברהם כתיב
בו התהלך לפני ובאבות כתיב האלהים אשר התהלכו אבותי
לפניו שהיו מרווחין לשכינה והיו מקדימין וחולכין לפניו
לעשות רצונו עשה לך תבת עצי גופר אמר רבי הונא בשם ר'
יוסי מאה ועשרים שנה היה מתרה הקדוש ברוך הוא בדור
המבול שמה יעשו תשובה כיון שלא עשו אמר לנח עשה לך
תיבת עצי גופר עבוד נח ונטע ארזים והיו אומרים לו ארזין אלו
למה אמר להן הקדוש ברוך הוא מבקש להביא מבול לעולם
ואמר לי לעשות תיבה כדי שאמלט בה אני ובני והיו משחקין
במנו ומלעיגין בדבריו והיה משקה אותן ארזין והן גדילין והיו
אומרים לו מה אתה עושה ומשיב להן כענין הזה והיו מלעיגין
עליו לסוף ימים קצצן והירה כנסתן והיו אומרים לו מה את
עושה ואומר להן כך והיה מתרה בהן כיון שלא עשו תשובה
מיד הביא עליהן מבול וימח את כל היקום ויזכור אלהים את
נח וילמדנו רבינו הוואה קשת בענן מה צדיק לברך כך שנו
דכותינו והוואה קשת בענן מברך באי זכר הברית נאמן

בבריתו וקיים במאמרו יודי מן המשנה מן התורה מנין דכתיב
את קשתי נתתי בענן ויודי לאות ברית ואין מעשיו כמעשרה
בשר ודם כל זמן שאוהבו חי אהבתו קיימת עמו מת בטלרה
אהבה הקדוש ברוך הוא אינו כן מת אברהם היתה אהבתו
קיימת ליצחק בנו שנאמר ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים
וגו' בנחה שבועלם המלך מכבוד אוהבו בכסף הזהב ובגדים
ומעשרו נכנס לספינה עומר עליו סער מת נפשו וממונו לפי
שאינו יכול המלך לשמרן מן הים ומן הלסטין והקדוש ברוך
הוא נתן לאוהבו מתנה ומשמרו שנאמר יברכך ה' וישמרך
ברך לאברהם ושמרו שנאמר וי' ברך את אברהם בכל וכן
ליצחק וליעקב אדם נכנס בספינה עמד עליו סער אם יש עמו
בהמה וכלים מורקן לים ומקיימן את האדם שאין מרחמין
על הבהמה וכלים כשם שמרחמין על האדם אבל הקדוש ברוך
הוא כשם שרחמיו על האדם כך רחמיו על הבהמה ורחמיו על
כל מעשיו וכן הוא אומר ויזכור אלהים את נח וגו' זה הוא שאמר
הכתוב וידע צדיק נפש בהמתו וידע צדיקו של עולם אפילו
נפש בהמתו אפילו בשעת כעסו שאין מדותיו כמדת בשר ודם
מדת בשר ודם כשמרדה מדינה למלך משלח לגונותיו עליה
ובסייף הטובים עם הרעים שאינו יודע מי מרד ומי הוא כשר
והקדוש ברוך הוא אינו כן אלא אפילו כל הרוג מעקויו יש בו
צדיק אחד מצילו הוי אומר וידע צדיק נפש בהמתו וכן הוא
אומר טוב ה' למעוז ביום צרה ויודע חוסי בו ורחמי רשעי אכזרי
אלו דור המבול שהיו אכזרים אמרו רבותינו בשעה שהעלה
הקדוש ברוך הוא עליהן ית התחומר והיו רואין את המעינות
עולות עליהן מה היו עושין היו להן בנים הרבה כמה שנאמר
ידעם נכון לפנים עבם שהיתה האשה מתעברת ויולדת כמה
דאת אמר והיה נכון לבקר וצאצאיהם לעיניהם שהיו רואין
לעצמן בנים ובני בנים הירד בהם בני אדם שהיו נוטלין את
בניהם ונותנין אותם על התחום וכוכשין עליהן ואינן מרחמין
לכך נאמר ורחמי רשעים אכזרי וכנפן שהיו עושין כן שכן איוב
אומר ישכחהו רחם מתקו רמה עוד לא יזכר ותשכר כעץ
עולה עוד לא יזכר הרחם שלו שהיו בניו מה עשה להם הקדוש
ברוך הוא הוריד עליהם מבול מלמעלה ושברן שנאמר ותשכר
כעץ עולה אמר רבי ברכיה קשים היו מאד ובעלי קומה שכך
כתיב בהן הבה הגבורים ואילו לי שפרע בהן באש מלמעלה אין
בריה יכולה להן שכן איוב אומר אם לא נכחד קימנו ויתרם
אכלה אש כיון שראה הקדוש ברוך הוא שלא נשטפו קומתן
בתחומות שלמשן הוריד עליהן אש מן השמים שנאמר ויתרם
אכלה אש ולא עוד אלא שהפך עליהן העוף והבהמה והחיה
והן גועו אתם שנאמר ויגוע כל בשר הרומש וגומ' כמה כעוף
ובבהמה ובחיה כיון שהיו רואין עצמן שהן אובדין היו מבקשין
להפוך את דתיב מה עשה הקדוש ברוך הוא הקיף את התיבה
אריות שנאמר ויסגר ה' בעדו ואין ויסגר אלא אריות כמה דאת
אמר שלח מלאכיה וסגר פוס אריותא וידבר אלהים אל נח
לאמר צא מן התיבה וילמדנו רבינו מהו ליתן רוק תפל על
גבי העין בשבת אמר ר' חייא בר אבא בשם רבי לוי אסור ליתן
רוק תפל על גבי העין בשבת מפני שהוא כמרפא בשבת כרא
וראה שאין מכה בעולם שאין לה רפואה ומה הוא רפואתו של
יצר הרע תשובה דאר יהודה בר שלום בשם ר' אלעזר ג' דברים
מבטלין גזרה קשה אלו הן תשובה ותפלה וצדקה אמר ר' הונא
בשם ר' יוסי אף שנוי השם ומעשים טובים לפיכך הקבה מקוה
לדור המבול שמה יעשו תשובה כיון שלא עשו תשובה וימח
את כל היקום וגו' ושייר לנח בתיבה כיון שנתן המים היה צדיק
נח לצאת

מוטב ואם לאו שם תואר קבורתכם ואם תאמר על תורה שבכתב כפה עליהם את ההר שאין בה צער והיא מעט לא אמר להן על וזורה שבעל פה שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשואל קבאתה לפי שאין לומר אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך ומניין את לומר שאין אהבה זו אלא לטון תלמוד ראה מה כתיב אהרין וחיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום / אי זה זה זה תלמוד שהוא על הלב ושנתם לכנין וזכרתם בו זו תלמוד שצריך שינון ללמוד שפרשה ראשונה שבקריית שמעאין בה פירוש מתן שכרה בעולם הזה כמו שכתוב בפרשה שנייה והיה אם שמוע תשמעו ונתתי מטר ארצכם זכר מתן שכר עוסקי מצות שאין עוסקין בתלמוד ופרשה ראשונה כתיב בה בכל לבבכם ובכל נפשכם ולא כתב בכל מאודך ללמוד שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבעל פה לפי שיש בה צער וכבוד שיגור ומבבל עצמו עליה לפיכך מתן שכרה לעולם הבא שנאמר העם ההולכים בהשך ראו אור גדול אותו אור שנברא ביום ראשון שגבו הקדוש ברוך הוא לעמלו תורה שבעל פה ביום ובלילה שבזכותן העולם עומד שנאמר כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי / אי זה הוא בריתי יומם ולילה זו תלמוד וכן הוא אומר כה אמר ה' אם תפרו את בריתי היום ואת בריתי הלילה גם בריתי תפר את דוד עבדי וגו' ואומר כי אם בתורת החפצו ובתורתו יהנה יומם ולילה / ואף הקיפו ברוך הוא כרת ברית עם ישראל שלא תשכח תורה שבעל פה מפיהם ומפי זרעם עד סוף כל הדורות שנאמר ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי כפיך לא ימוש וגו' ולא כתיב ממך אלא כפיך ומפי זרעך ומפי זרעך / ולפיכך קבעה הקדוש ברוך הוא שתי ישיבות לישראל שהוגין בתורה יומם ולילה ומתקבצין שני פעמי בשנה באדר ובאלול מכל מקומות ונרשאו ונותנין במלחמתה של תורה עד שמעמידין דבר על כורו והלכה לאמתה ומביאין ראיה מן המקרא ומן המשנה ומן התלמוד כדי שלא ישלחו ישראל בדברי תורה שנא' שלום רב לאוהבי תורתך ואין לבומכשול ה' יברך את עמו בשלום / ואותן שתי ישיבו לא ראו שכי ולא שלל ולא שלט בהן לא יון ולא אדום והוציאן הקדוש ברוך הוא שתי עשרה שנה קודם חרבן ירושלים בתורתן ובתלמודן שכך כתיב ותגלה את כל ירושלים ואת כל גבורי החיל עשרת אלפים עם כל החרש והמסגר לא נשאר זולת וזל עס הארץ וכי מה נבורה יש בבני אדם ההולכים בגולה אלא אלו גבורי תורה שכך נאמר בהן וכל גבורים עושי מלחמה עושי מלחמתה של תורה שכך כתיב על כן יאמר בספר מלחמות ה' ומתוכן החרש והמסגר חרש שבשעה שאחד מהן מדבר בעשו הכל כהרשין מסגר כיון שאף מהן סוגר דברי טובארא וטהרה או איסור והתר אין בעולם שיכול לפתוח לטהר ולהתיר לקיים מה שכ' ונתתי את מפתח בית דוד על שכמו ופתח ואין סוגר וסגר ואין פותח ואת אילי הארץ לקח אלו חורי יהודה ובביתן שעליהן נאמר כה אמר ה' כתיב וישבתי על שוכות האלה כן אכיר את גלות יהודה אשר שלחתי בן המקום הזה ארץ כשדים לשובה וכתיב וישקד ה' על הרעה ויביא עליו כי צדיק ה' אלהינו משום דצדיק ה' אלהינו וישקד ויבא את הרעה אלא צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהקדי' והגלה את גלות יכניה לגלות צדקה כדי שלא תשתכח מהן תורה שבעל פה וישבו בתורתן בבבל מן אותה שעה עד

היום ולא שלט בהן לא אדום ולא יון ולא גזרו עליהם שמו ואף לימות המשיח אין חבלו של משיח רואין שנאמר חיי ציון המלשי מאדום ומיון ומגורותיהן וכתיב חולי וגו' בת ציון כיולדה כי עתה תצאי מקריה ושכנת בשדרה ושכנתי כתיב בשדה שאף על פי שאדם גולה בשדרה שכנתי לא זה ממך ובאת עד בכל ושם תנעלי ושם יגאלך ה' מכף כל אויביך ללמוד שמעם מתחלת הגאולה ומשם עולין לירושלם שנא' ועלו מושיעים בהר ציון אותה שעה והיתה לה המלוכה וכן יהי רצון

שאלתא

דאסיר להון למיגזל ולמיחמף מידיהו מן הברירה דאין חמור מן כל איסורין שבתורה אלא עונש הגזל דאמר ל' אלעזר כל עבירות שבתורה עברו דור המבול עליהן ולא נתחתם עליהם גזר דין למהות את זכרם במי המבול עד שפשוטו ידיהם בגזל שנאמר כי מלאה הארץ חמס וכתיב החמס קם למטה רשע וגו' אמר אלעזר מלמד שזקף החמס ועמד במקל לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבנו של עולם אני לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא נח בהם / אמר רבי אבהו שלשה אין הפרגוד נבעל בפניהם אונאה וגזל ועבודה זרה אונאה דכתיב בה הנה ה' נצב על הומת אנך / גזל דכתיב חמס ושוד ישמע בה על פני וגו' עבודה זרה זרה העם המכעיסים אותו על פני תמיד / ואמר רבי יוחנן כל הגזל שוח פרוטה מחכירו כאלו נוטל נשמתו הימנו שנאמר כן ארחות כל בעע בעע ומאן דגזל ועבר תשובה ומהדר גזילה לברירה מיכפר ליה ואי מאית נגזל מהדר לירושין ומיכפר ליה וכי מהדר לנגזל מיבעי ליה לאחולי על גביה כי היכי דלא לימנע מלמעבד תשובה דתנו רבנן הגזלין ומלו' רבית שהחזירו אין מקבלין מהן וכל המקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו הני מילי שאין גולה חוזרת בעיניה אבל חוזרת בעיניה מקבלין דאמר רבי יוחנן כימי רבי גשנית משנה זו / מעשה כאדם אחד שבקש לעשות תשובה אמרה לו אשתו ריקה אם אתה עושרת תשובה אפילו אבנט שאתה חוגר אינו שלך באות שעה נמנע מלעשות תשובה באותה שעה אמרו הגזלים ומלוה ברבית שהחזירו אין מקבלין מהן והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו / שא' תלמידיו את רבי יוחנן בן זכאי מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מן הגזלן שהגנב משלם תשלומי כפל ד' וה' והגזלן כתיב ביו והיה כי יחטא ואטם והשיב את הגזילה ונזמ' אמר להן זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו כביכול עשה עין מלמטה כאלו אינו רואה ואזן כאלו אין שומעת שנאמר חיי המעמיקי מ' לסתיר עצה והיה בכחשך מעשיהם וגו' ואו' אין י' רואה אותנו עובד ה' את הארץ / אמר ל' מאיר משל למה הדבר דומה לשנים שהיו בעיר ועשו משתה אחד זימן כל בני העיר ולא זימן בני המלך ואחד לא זימן לא בני העיר ולא בני המלך על מי המלך כועס לא על מי שזימן בני העיר ולא בניו / אמ' רבי סאידי בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה שור שבטלו מלאכתו ה' שח שלא בטל ד' ורבן יוחנן בן זכאי אמ' בא וראה שהם הקבה על כבוד הבריו' אפי' על גנב שור שהלך בדגליו ה' ושה שהרכיבו על כתיפו ד' וזיכא דגזל ואמ' אישקול השתא דצריך לי והדר אשלם רשע מקרי דכתיב רשע ישיב חבולה ושלם אעפ' שמישיב רשע הוא ברם צריך הני מילי היכא דקא גזיל אדעתא למישקליה לנפשיה היכא דקא בעי למיתן מתנה להווי' נגזל ולא בעו לקבלי' ואמר אגנוב מיניה כי היכי דאחזי ליה ואישלם ליה תשלומי כפל אי גמי שבק מאני או זוזי בדוכתא ופשע

קדוש ברוך הוא לאדם הראשון דכתיב ואר יעלה מן הארץ והשקה ואחר כך ויצר ה' אלהים את האדם עפר ודלקת הנר היא כיבת נרו של אדם דכתיב נר אלהים נשמת אדם לפיכך תשמור הדלקת הנר

אלה תולדות

נח כאן פתח רבי תנחומא בר אבא פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם אמר רבי יהודה הלל בשעה שהאדם מסתלק מן העולם בלא כנים הוא מיער וכוכה אמר לו הקדוש ברוך הוא למה אתה בוכה מפני שלא העמדת פרי בעולם הזה יש לך פרי יפה מן הבנים ואמר לפניו רבוננו של עולם אי זה פרי שהעמדת אמר לו הקב"ה התורה שכתוב בה פרי צדיק עץ חיים בנים אינו אומר לא פרי צדיק וכן תולדותיו של אדם לאו מעשיו הטובים וכן הוא אומר אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים אמר רבי אבהו מצינו שהקב"ה עושה לאחרינים בזכות הראשונים ומבין שאין לראשונים בזכות האחרונים שנאמר ונח מצא חן בעיני ה' ובאי זה זמנת בזכות תולדותיו שנאמר אלה תולדות נח נח ולוקח נפשות חכם זה הון ומפרנס העני כך דרש רבי תנחומא אמרו רבותינו לא מת נח עד שראוי ביישובו ועד שראה שבעי אומות יוצאים מהלציו ומשם לא נזכר לא צדק ולוקח נפשות חכם זה נח שזן ומפרנס את הכהמה ומה היה מאכילין אמר ר' עקיבא דבילה היו כלן אוכלין כמה שנאמר והיה לך ולחם לאכלה ורבותי אמרו לא אלא כל אחד ואחד מכל מין ומין האכיל מה שלמדו הגמל תכן והחמור שעורים וכן כלם מה שלמדו היו אוכלין ולוקח נפשות חכם יש בהמה שהיא אוכלת בשעור אחת ביום ויש כשתים ויש בשלש ויש בשליש הלילה ויש כאמעו ויש בקרות הגבר אמרו רבותינו שנים עשר חדש שהיה נח בתיבה לא ראה שיבה לא ביום ולא בלילה שהיה עוסק וזן חכירות שעמו הרי ולוקח נפשו חכם

אלה

תולדות נח נח יתברך שמר של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שבחר בישראל משבעים אומות כמו שכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו ונתן להם תורה בכתב בדמות צפונות וסתומות ופרשום בתורה שבעל פה ונלה אותה לישראל ולא עוד לא שתורה בכתב כללית ותורה שבעל פה פרטית ותורה שבכתב מעט ועל פה ארוכה מארץ מדה ורחבה מנינים ומאי לא תמצא בארץ החיים וכי בארץ המתים תמצא אלא שלא תמצא תורה שבעל פה אצל מי שייקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה אלא במי שממית עצמו עליה שנא זאת התורה אדם כי ימות באוהל וכך דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צעיר תחיה ובתורה אתה עמל לפי שלא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא על התורה שבעל פה שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתית אתך ברית ואמרו חכמים לא כתב הקדוש ברוך הוא למען הדברים האלה ולא בעבור הדברים האלה ולא בגלל הדבר אלא על התורה שבעל פה שהיא קשה ללמוד ויש בה צער שהיא משולה בחשך שנא העם הזהזלכים בחשך ראו אור גדול או בעלי התלמוד שראו אור גדול שהקדוש ברוך הוא מאיר עיניהם באיסור והתר כשמה ובטהור ולעתיד לבוא ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקדוש ברוך הוא את החר כניגית שנאמר ויתיעבו בתחתית החר ואב רב ריבוי ברומא מנהרדעא אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל אם מקבלין אתם את התורה

מושב

ניסן אין אחו רואה טוב אין אתה בא לידי נסיון ומה שזרעת אין אתה קוצר בכיך אין אתה קובר ותו רבי יונתן בן ערמאי ורבי יהודה בן גרים הוו תנו פרשת נדרים קמי רבי שמעון בן יוחאי אפשרו מינייה באורתא בצפרא אתו וקא מפטרי מינייה אמר להו מי לא אפשריתו מקמי מאתמל אמרו לו למדתנו רבינו תלמיד הנפטר מרכו ולן רבו באותה העיר צדיקין להפטר ממנו דכתיב ביום השביעי שלח את העם ויברכו את המלך וגו' אמר ליה ר' שמעון בן יוחאי לבריה הללו בני אדם של צורה זיל לגביהו כי היכי דלברכוך אזל אשכחניהו דקשו מן קריא אהרדי פלם מעגל רגליך וכל דריכך יכוננו וכתיב ארז חיים פן תפלים נעו מעגלותיה לא תדע לא קשיא כאן במצוה שאיפשר לעשותה על ידי אחרים כאן במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי עצמו הדור יתבי וקא מיבעיא להו יקרה היא מפנינים וכתוב וכל הפציע לא ישונו בה הלא הפצי שמים ישונו בה וכל הפצים הפצי שמים לא קשיא כאן במצוה שאיפשר לעשותה על ידי אחרים אמרו ליה מאי בעית הכא אמר להו אמר לי אבי זיל לגביהו כי היכי דלברכוך אמר ליה יהא רעוא דתורע ולא תחזור תעיל ולא תפיק תפיק ולא תעיל ליחרוב ביתך וליתיב אושפיזן לבלבל פתורך ולא תהוי שתא חרות כי אתא לגבי אבהו אמר ליה לא מבקיא דברוכי לא מברכינן לא צעורי קא מצערי לן אמר לי מאי אמר לך אמר לי הכי והכי אמר לי הני ברכתא מעליאתא ניכחו תורע ולא תחזור תוליד בנים ולא ימותון תעיל ולא תפיק תעיל כלאתא ולא ימותון בנה תפיק ולא תעיל תפיק בנאתא ולא ימותון גבריהו ליחרוב ביתך כיתא דהוא עלמא וליתיב אושפיזן כיתא דהאי עלמא דכתיב קרבם בתימו לעולם משכנתם לדור ודור אל תקרא קרבם אלא קברים לבלבל פתורך בבני ובנאתא ולא תהוי שתא חדות לא תמות אתך ותינסב אתתא אחריתי ר' שמעון בן חלפתא איפשר מיניה דר' אמר ליה לר' זיל לגביה דלברכוך אמר ליה יהא רעוא דלא תכוס כי אתי לגבי אבהו אמר ליה בעל מלתא הוא דאמר לך ברכך ברכתא דברכינהו קודשא ברוך הוא לישראל ושנה ברה ואכלתם אכול ושכועו וכתיב וידעתם כי בקרב ישראל אני וגו' אמן וכן יהי רצון ונאמר אמן

חילת פרשת בראשית

פרשה אלה תולדות נח ילמדנו

רבינו על כמה עבירות נשים מתות בשעת לדתן כך שנו על ג' עבירות כו' ושלשתן מן התורה נדה דכתיב ואשה כי יזוב חלה ראשית עריסותיכם הדלקת הנר דכתיב וקראת לשבת עונג וזהו הדלקת הנר ואם תאמר לישב בחושך אין זה עונג שאין יורדי גהינם נרובין אלא בחושך שנאמר ארץ עיפתה כמו אופל ומהראו הנשים להצטוות על שלש מצות האלו אמר הקדוש ברוך הוא אדם הראשון תהלת בריותיו היה ונצטווה על עץ הדעת וכתו' בזהו ותרוא האשה ותתן גם לאישה עמה ויאכל וגרמה לו ביתה ושפך את דמו וכתיב בתורה שופך דם האדם כאדם דמו ישפך תשפוך דמה ותשמר נדתה כדי שיתכפר לה על דם האדם ששפכה מצות חלה מבין היא שמה חלתו של עולם דאמר ר' יוסי בן קצרתא כשם שהאשה משקשקת עיסתה במים ואור כך היא מגבהת חלתה כך עשרה

שומר את כל חבריו ואתה מבקש מידי משל למה הדבר דומה
לגונב שנבג כלים כלילה ולא נתפש לבקר תפשו השוער אל
למה גנבת את הכלי אמר לו אני גנב אני לא הנחתי אומנותי
אתה אומנותך בשוער לשם למה הנחת אומנותך ועכשיו אתה
אומר לי כך ואף קין קצב אמר אם הרגתי אותו אתה בראת כי
יצר הרע אתה שומר את הכל למה הנחת אותו להורגו אתה
דואג שהרגתו שנקראת אבכי שאילו קבלת קרבני כמותו לא
הייתי מתקנא בו מיד השיבו מה עשית קול דמי אחיך מכאן
אתה למד שעשה בו פצוועות פצוועות וחבורות חבורו צועקי
אלי משל לשנים שעשו מריבה הרג אחד מהן את חברו היה
ביניהם שלישי ולא הפריש ביניהם על מי הכל משיחין לא על
השלישי לכך כתוב צועקים עלי צועקים עלי קין רבובו של
עולם לא יועתי ולא ראיתי הרוג מימי וכי הייתי יודע שאני
מכהו באבן והוא מת השיבו מיד ארור אתה מן האדמה כי
תעבוד את האדמה אמר לפניו רבובו של עולם יש לפניך
דילטורין שמלשינין את האדם לפניך אבי ואמי הרי הן בארץ
ואינן יודעין שאני הרגתי ואתה בשמים מבין אתה יודע אל
שוטה כל העול אני סוכל אני עשיתי ואני אשא אל כל העול
כחלו אתה סוכל ועוני אין אתה סוכל גדול עוני מנשוא אל
הואיל והודייתו ועשית תשובה צא וגלה מן המקל הזה שכ ויצא
מלפני השם וישב כשיצא כל מקום שהיה הולך היתה הארץ
מזדעזעת מתחתיו והיו חילון וכהמות מזדעזעו ואמרו מהו זה
אומרו זו לזו קין הרג את הכל אחיו וגזר הבה עליו נע ונד והן
אומרו בלך אצלו ובאכילנו והיו מקכנסין ובאין אצלו באותה
שעה הלגו עיניו רמעות ואמר אמה אלך מרוחק ואנך מפניך
אברח אם אספק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך אשא כנפי
שחר אשכנ באהרית ים גם שם ידך תנחמי ותאחזני ימינך הן
גרשת אותי ויאמרו לו הלא קין כל הורג קין יש אומ' שבת נעל בפניו
כמה שכ' ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כשם שלמד שבת
זכות על אדם הראשו' כך למד על קין וישא' קין קבע במצחו
שבשעה שהרג קין את הכל היה מושלך ולא היה יודע קין מה
לעשות זימן לו הבה שני עופות שחורים הרג א' מהן את חברו
חפר בידו וקברו זמחן למד קין והפר קין וקבר הכל לפיכך זכו
העופות לכסות את דמיו ויאמרו לו הלא קין כל הורג קין אל ארבע
משפחות לו הן חנוך עירד ומחיל ומתושלח וכיעד נהרג קין
בעשה מלאך המות שלשים ומאת שנה והוא נע ונד בקללה
למך בן בנו הירד שביעי לדורות וסומא היה יוצא לצוד והיה
אוחז בנו בידו כשהיה רואה אותו תינוק קין מרחוק הרוג וקרן
במצחו אמר לו כמין היה אני רואה מתח את הקשת כנגד
הרג את קין ראה אותו תינוק קין מרחוק הרוג וקרן במצחו אל
למך אבי הרי דמות אדם הרוג וקרן במצחו אמר למך וי' לי
זקני הווא טפח שתי ידין בהרשת ונגע בראש התינוק והרגו
בשוגג שנאמ' ויאמר למך לבשו עדה וצלה שמען קולי וגו' כך
בשאריו שלשתן במקום אחד קין הרוג ואותו תינוק הרוג ולמך
סומא באג נשיו אהריו מצאו זקנים הרוג ותוכל קין בנו הרוג
באותה שעה פתחה הארץ פיה ובלערה ארבע משפחות חנוך
ועירד ומחיל ומתושלח ונעשה למך מלאך המות לקיים מה
שנ' כי שבעתי יקם קין ולמך שבעים ושבעה כיון שבאו לבית
אמר להן לבשו עול למשה אמרו לו הרגת קין זקינינו ותוכל
קין לא בעלה אמר להן כבר נטל חלקו קין שבעה דורות אבל
אני שבעים ושבעה אמרו לו לא נשמע לך מה אנו מולדין
למארה אמ' להן בלך לבית דין הלכו להם אצל אדם הראשון
אמר לו עדה וצלה אדוננו למה זה בעלינו הרג את זקננו אמ'

להן אי זקננו לפי תומו הרגו אמר להן אדם נשי למך האזינה
אמרתי למך אומ' וכי איש הרגתי לפצעו בתמי אל לכו השמעו
לבעליכן אמ' לו אסיה אסיה ית הגדתך אתה הפרשתה ממניתך
מאה ושלשים שנה ואתה מלמד אותנו מה כתיב אהרין וחי
אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו וחי למך
שנים ושמו' שנה וק' שנה ויולד בן מהו ויולד בן שממנו נבנת
העולם ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו מנין היה יודע
לומ' זה ינחמנו מבעשנו ומעצבון ידינו מן האדמ' אשר אררה
י' וכי נביא היה אר' שמעון בן יהוצבק למודי היו שבשע' שאמ'
לו הקבה לאדם ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה כל
ימי חיך אמר רבובו של עולם עד מתי אל עד יולד אדם מהול
כיון שנולד נח מהול מיד ידע למך ואמ' ודאי זה ינחמנו ומהו
מבעשנו ומעצבון ידינו קודם שנולד נח זורעין חטין וקוצרין
קוצין ודררין כיון שנולד נח חזר עולם לישבו זורעין חטין
וקוצרין חטין שעורים וקוצרין שעורים ולא עוד אלא עד שלא
נולד נח עושים מלאכה בידיהם לכך כתיב מעצבון יריבו נולד
נח התקין להם מחרשות ומגלות וקרדומות וכל כלי מלאכה
וירא י' כי רבה רעת האדם שבו רבותי בעון זמה אנדרלומוסיא
באה לעולם וספה הטובים והרעים ורבי עזריה אומר עם הכל
הכה מוותר חוץ מן הזמה ראה עד שלא שטפו עליה מה כתיב
ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה ויקחו להם
נשים מכל אשר בחרו מה כתיב אהרין וינחם ה' כי עשרה את
האדם בארץ ויאמ' ה' אמה את האד' אשר בראתי וכן בסדומי'
טרם ישכבו כל אותנו עיני ויאמרו האנשי אל לוש כי משחיתני
אנחנו כי גדלה צעקתם את פני ה' וישלחני ה' לשחתה למה ה'
שני פעמים אמ' הבה אני הוא שפרעתי בזמרי ומשמטון ואני
עתידי לתת שכר טוב למי שהוא גודר עצמו מן העבירה כשם
שנתתי ליוסף ליעל ולפלט' ד' שמעון אומר יוסף משלו נתן
לו הפה שלא נשק לזמה נאמר לו ועל פיך ישק כל עמי צואר
שלא הרכין וישם רביד הזהב ה'יד שלא נגעה ויסר פרעה את
טבעתו הגוף שלא נדבק וילבש אותו בגדי שש רגל שלא
עלה עליה וירכב אותו במרכבת המשן המחשכה שלא חשב
גקרא נבון וחכם לב שלא הרדר ויקראו לפניו אברך וצפנת
פענח אבל הסדומי' המטיר עליהן אש וגופרית וה המטיר על
כדום ויהפך את כל הערים ה' וצמח האדמה נאמ' כאן אמחה
את האדם הנפילים היו בארץ בימים ההם המרה הגבורים
אשר מעולם מלמד שהיו רואין חמה ולבנה ועושין כשפים
עליהם הוא שאמר המה היו כמורדי אור המה הגבורים שהיו
קשין ומורדין ומכשפין ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך
לא הפצנו מרה שדי כי נעבדנו ומרה יועיל כי נפגע בו
אמר רבי יצחק למה היו מורדין שהיו זורעין שנה אחת ועושין
מוזן לארבעים שנה אמר להם הבה וכך אתם עושים עוד כל
ימי הארץ זרע וקציר ור' שמואל בר אבא אמר למה היו מורדין
שהיו רואין לעצמן בנים ובני בנים המשה וששה דורות ולא
היו מתין אמ' הקדוש ברוך הוא וכך אתם מורדין מכאן ואילך
עוד כל ימי האר' זרע' שתהיו מולדין וקוברין קר והוים שתהיו
מתסרין בשחף ובקדחת וקין והרף שתהיו מתקייצין ופניכם
מתחרפין והיסורין אינן פוסקין תהיו מצטערין בגופיכם ואין
אתם שובתים יומם וליילה ותהיו נדונין באש ובשג'
מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שאמר לו
בחלו בארץ הוא מת וניסן אינו רואה ומת שזרע
אינו קוצר והיה מיצר על החלום הרבה וספר חלומו לפני רבי
עקיבא אלו באדר אתה מת באיזורה של תורה אתה מת

בראשית

אותן אתרו ממתקן לצורכך יצר הרע המסור בידך על אהת
כמה וכמ' וכן אתה מוצא בחידם מלך יצר שבראתי אותו תמי
זישר שב' תמים אתה בודרכיך מיום הכראך לסוף נמצא עולתה
בו ונשרד' דור הפלגה כתיב בהן ויהי כל הארץ שפה אחת
בקשו לעלות לרקיע שנאמר הכה נבנה לנו עיר מה כתיב שם
ירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם הדין
ערקא מן הדין משכא' משל למלך שעשה צלם זהב כדמותו
העמידו כפתח פלטרין שלו שכן עליו עוף וניוולו אף הקב"ה
עשה את האדם ישר עמד יצר הרע ומנוולו וכן הוא אומר אני
אמרתי אלהים אתם ובני עלין כולכם אכן כאדם תמותון בן
אדם אמור לנגיד יצר כה אמר ה' אלהים אל אני מושב אלהים
ישבתי זה הוא שאמ' הכתוב אל תכהל את פיק ולכך אל ימהר
להוציא דבר לפני האלהים וכן הוא אומר אוהב פשע אוהב
מצח וגו' לא היה צריך לומר ולא המשפיל פתחו מכקש שבר
שכל המשפיל פתחו כני אדם נכשלין בו ונשברין לא מגביה
פתחו מכקש שבר מהו המגביה פתחי פיו ומוציא דברים שלא
כוונן הקב"ה משברו שנאמר אל תכהל ברוחך בא וראה חלש
שבחלשין מלמעלה נוצח גבור מלמטה שכן כתיב ותשלך
אשה אחת פלח רכב על ראש אבימלך ותרץ את גלגלתו לא
כל שכן כי האלהים בשמים אנדריגוס מלך אדם כיון שכבש
את העולם הלך לו לרומי אמר לבני פלטרין שלי מכקש אני
מכם שתעשו אותי אלוד שהרי כבשתי את העולם אמרו לו
עדין לא שלטת בעירי ובארצי הלך והספיקו כיור והחריב
בית המקדש והגלה את ירושלם וחזר לרומי אמר להן כבר
החרבתי ושרפתי היכלו והגליתני עמו עשו אותי אלוה אמר ר'
ברכיה שלשה פלוסופוקין היו שם הראשון אמר לו אין אדם
מורד בתוך פלטרין שלו אלא חוצצה להן צא מפלטרין שלו
ותעשה אלוה השמים והארץ הוא בראן צא לך מהן ותעשה
אלוד והשני אמר אין אתה יכול שכבר אמר לנביאי כדנא
תאמרן לחום אלהא דשמיא וארקא וגו' והשלישי אל בכקשה
ממך עמוד לך בשעה זו אמר להו מהו אמר ספינה אחת יש לי
חוץ משלשה מילין והיא מטורפת בים וכל אנסאי שלי בתוכה
אמ' אוריגנוס משלח אני לגיונותי וספינותי דויציאוהו מושם
אמרו לו למה אתה מטריה לגיונות וספינות לשם רוח קימקא
שגר לשם ואתה מצילה אל ומכין יש רוח לשגר אמרו לו רוח
אין אתה יכול לשגר היאך תעשה אלוד' וכתיב בו כה אמר
האל ה' בורא השמול ונוטיהם רוקע הארץ וצאצאיה נותן נשמה
לעם עליה ורוח להולכי בה נכנס לבית כשהו זעוף אל אשתו
והללו השעו אותך שתוכל לעשות אלוה אתה מלך גדול וגבור
והכל בידך אני אומרת לך דבר אחד תן לו פקדונו ותעש' אלוה
אל מהו פקדונו אל הנפש אל אם תצא נפשי מה אעשה אמ' לו
הנפש שכך אין אתה שולט בה וכתיב אין אדם שליט כרוח
והיאך תעשה אלוה ואתה אדם ולא אל' אמר הקב"ה אני מוחיה
המתים וליהו מחיה המת אני מוריד הגשם וליהו הוריד גשמי
אני עוצר גשמים ואליהו כן שנאמ' אם יהיה השנים האלה של
דמטר כי אם לפי דברי אני הורדתי אש גפרית ואליהו הוריד כן
שב' אם איש אלהים אני תרד אש מן השמי' ואתה אומ' אל אני
מושב אלהים ישבתי ואת שחייתה הרבה הוא יחייה עד תחיית
המתים/ כתיב ביה כורסיה שבימי דנור וכתיב בו הנה רכב אש
וסוסי אש/ כתיב ה' בסופה וסערה דרכו וכליהו כתיב ויעל ליהו
בסערה השמים ולסוף וישאל בפשו למות ואתה אומ' אל אני
יונה ירד לים דכתיב ותשליכני מצולה בלב ימים וחזר ואמר
קח נא את נפשי ממני כי טוב מותי מחיי ואתה או' מושב אלהים

ישבתי בלב ימים בא וראו כל מי שבקש לעשות עצמו אלוה
בונה לו פרקליטין בתוך הים פרעה בנה לו פלטרין בתוך הים
וסתם מי גילום שלא ירד לים והיו הים מתנבין והולין
הפלטרין ונמצאו גבוהין למעלה שנאמ' הנני אליך פרעה מלך
מצרים התנין הגדול וגו' אל הקב"ה רשע נתגאית במים במים
אתה מת דכתי' ונער פרעה וחילו וגו' סנחריב עשה לו פלטרין
לפני הלכנון במכנגנין למעלה בין שני הרים גבוהים והיו
מעיינות יוצאות מן ההרים ותולין פלטרין שלו למעלה שנאמ'
הנה אשור ארז בלבנון וגומ' מים גדלוהו תהום רוממתהו וכן
הוא אומר אני קרתי ושתיתי מים ומה היה סופו כה אמ' ה' אלהי
נעם רדתו שאולה' הירם בנה לו פלטרין במכנגנין בין אדריס
לאוקינוס שב' ונשא עליך קינה ואמר לך איך אבדת נושבת
מימים התחיל לומר אל אני מושב אלהים ישבתי בלב ימים כה
אמר ה' אלהים בתתי אותך עיר בהרבת כערים אשר לא נושבו
בהעלות עליך את תהום וכסוך המים הרבים כדו שתלך אצל
חביריך שנאמר והודדתיך אל' יודי בור אל עם עולם ארץ
תחתית זו גהינם וכן הוא אומ' כרום ממשח' הסוכך אבל ישראל
כי תעבור במים אתך אני וגו' ויאמר ה' אלהים הן האדם
זלמדנו רבינו המספר לשון הרע מה עונשו כך שנו
רבתינו גדול האומר לשון הרע מן העושה
מעשה שלא נחתם גזר דין על אבותינו כבודר אלא על
לשון הרע שנאמר וינסו אותי זה עשר פעמים אמר רבי מנא
דשאב גשם רבי חנינא אין אדם אומר לשון הרע עד שכופר
בעיקר שנאמר אשר אמרו ללשוננו נבביר שפתינו אתנו מד
אדון לנו רבנן אמרי קשה לשון הרע שהביא מיתרו על אדם
הראשון שעמד נחש ואמ' לאדם וחוה כי ידע אלהי שמן האילן
הזה אכל כשברא את עולמו וכל אומן שונא חבירו והייתם
כאלהים שמעו לו וגרמו מיתה להם ולתולדותיהם עד סוף כל
הדורות מנין מן מה שקראו בענין הן האדם ואין הן לא מיתה
שב' הן קרבו ימיד למות' והיו מקץ ימים ויבא קין יש והיו מקץ
שנה ויש שנתים ויש ימים ויש ארבעים שנה אמרו החכמים בני
ארבעים שנה היו קין והבל' ויבא קין מפרי האדמה מהו מן
מותר מאכלו ורבנן אמ' ודע פשתן והכל הביא גם הוא לפיכך
באסר צמר ופשתים' לא תלבש שעטני' ויאמ' קין אל הכל אחיו
מה אמר לו נחלוך העולם ואני הבכור אטול פי שנים אמר לו
הכל איפטר אמר לו קין אם כן אני נוטל יתר על חלקי מקום
זה שנתקבל בו קרבנך אמר לו והכל לא תטול ועל דבר זה
נפלה קטטה ביניהם שנאמר והיו כחיותם בשדה ולהן כתיב
ציון שדה תחרט ויש אומ' אמר להבל נחלוך העולם אמר לו
הן נוטל הכל צאנו וקין אדמה לעבוד והתנו ביניה שלא יהא זה
על זה כלום כשנטל הכל את צאנו התחיל לרעות את הצאן
וקין רודף אחריבוהר לבקעה ומקערה להר עד שנתאהו זה
בזה ונצח הכל לקין ונפל תרתיו כשראה קין כך התהיל צווח
הבל אחי אל תעשה בי רעה דהם עליו והגיוהו ועמד והרגו שב'
ויקם קין מכלל שנפל כיון שהרגו אמר אברות מפני אבי ואמי
שאינ מכקשין אותה לא כמבני שאין אהר בעולם אלא אני והוא
ביד נגלה עליו הבה אל מפני אבותיך אתה יכול לברוח מפני
אין אתה יכול שב' אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו אמ'
לו אי הבל אחיך אל' ווי לו שריחם עליך ולא הרגך כשנפלת
תחתיו ואת עמדת והרגתו והיאך הרגו עשה לו פצועות
פצועות חבורות חבורות כאכן בידי וברגליו שלא היה יודע
מהיכן נשמה יוצאת עד שהגיע לצוארו כיון שאמר לו הקב"ה
אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השומר אחי אנכי אתה הוא
שומר

אותם ויקרא שמו אדם כן בשלמים וכן לענין דאמרו / אמר
 רבי חנינא בן גמליאל בנחוג שבקולם חישין מלמטן ומים
 מלמטין והקבה אינו עושה כן אלא היטין מלמט / לן שנא הנני
 ממטיר לכם לחם מן השמים ומים מלמטן שנא עלי באר ענן
 לה / אר ברכיה בנחוג שבקולם ספוג כיוור עצר ירדו המים פתח
 עמדו המים והקבה אינו כן עצר עמדו המים שנא הן יעצור
 במים ויבש פתח ירדו המים שב יפתח יי לך ארצו הטוב וגו'
 אר יצהק כשר ודם בונה פלטיין בונה התחתון ואחר כך בונה
 העליון והקבה בתחילה כרא עליונים ואחר כך כרא תחתונים /
 שב בראשית כרא אלהים את השמים ואת הארץ / בראשית כרא
 אלהים / זה שאמר הכתוב ברכות לראש צדיק ופי רשעים יכסה
 חמס / למה פתח בכריתו של עולם כבית ולא באלף והלא אלף
 האש לכל האותיות / לא לפי שאף לשון ארור תבית לשון ברוך /
 אמר הקדוש ברוך הוא אברא העולם בלשון ברוך ומה כשברא
 בלשון ברוך בני אדם מכעיסין ליוצרם בלשון ארור על אהת
 כמה וכמה / ועוד למה נבראת כבית ללמד לבריות שהן שני
 עולמות העולם הזה והעולם הבא מי שעסק בעולם הזה טובה
 יאכל כזה וכבא והצדיקים כופר / ואוברי כלה ענין וילך כן ירד
 שאול לא יעלה אמר הקדוש ברוך הוא ופי רשעים יכסה חמס /
 שאל אדרייגוס על מה העולם עומד אמר לו על הרוח רצונך
 לידע הבא גמל ונתן משאו עליו אמר לו עמוד ועמד שב ישב
 נתן עליו יותר ממשאו ונתן חבל על ציאריו אמר לו משוך משך
 זה מכאן וזה מכאן חקרו את הגמל אמר לו אמור לגמל שיעמוד
 אמר לו אדרייגוס / אתה הנקתו והיאך יעמוד אמר לו ומה אם
 הרגתי אותו חסר אחד מאבריו אמר לו הוצאת רוחו אמר לו ומה
 אם הגמל לא היה סוכלו וסוכל את משאו לא הרוח שבו מלך
 המלכים אין רוחו סוכל את העולם כלו שתק אדרייגוס / ראה
 שבחו של הקבה מן הארץ לשמי אדם בנה טרקלין כחצי ארכו
 וכחצי רחבו רומן גובהן של שמי כחצי ארכו וכחצי רחבו גובה
 של רקיע שנ' הלא אלה נבה שמים וראה ראש ככבים כי רבו /
 החמה הזו שעה אחת נכנסת לשוב ואין ברירה בעולם שאינו
 רואה אותה על ראשו ואינה נראית בשמים אלא מלא הזרת
 שהשמי נבוחים וכשהחמה עולה היא רחבה וכן כשהיא שוקעת
 אכל כשהיא ממצעת ככפת הרקיע אתה רואה אותה מלא
 הזרת מפני גובהו של שמים ולא תאמ' על החמה שהיא עוורת
 על הישוב / כוכב אחר אין מוצאין שהוא נותן כל הברית תחתיו
 עבר הכוכב בא חבירו ונותן הכל תחתיו וכשם שאתה רואה
 אותו למעלה מראש ואינו נראה אלא כגר שנאמ' הלא אלה
 גבה שמים ועביו של רקיע כמן הארץ עד לשמים / מן כוכבים
 שירדו על סיסרא אתה יודע עביו של רקיע שהיה נשמט מן
 הרקיע וירד ועשה מלחמה בארץ ללמדך עביו של רקיע כמן
 הארץ לשמי / ואם בריותיו כך הוא הקבה על אחת כמה וכמה
 וכן הוא אומר גדול ה' ומחולל מאד גדול מכריותיו / מלך בשר
 ודם יושב על כסא גבוה ואין רגליו מגיעו' לכסא שתחת רגליו
 והקדוש ברוך הוא השמים כסאו והארץ הרום רגליו מלך בשר
 ודם יושב על ספסל אחרים יושבין מימינו ומשמאלו והקדוש
 ברוך הוא כמלך יושב על קתידרא וממלא אותה והעולם כמים
 תחת רגליו שנ' הלא את השמי ואת הארץ אני מלא / מלך בשר
 ודם יושבין מימינו ומשמאלו שכבודם כיוצא בו והקדוש ברוך
 הוא יושב על כסאו והכל עומדין לפניו שנא ראתי את ה' יושב
 על כסאו וכל צבא השמים וגו' וכן הוא אומר רבוא רבון קדמוני
 יקומון וכן שרפים עומדים וכן קרבת על הד מן קמאי / מלך
 בשר ודם גבוה ויש במשרתיו כיוצא בו חכם ויש במשרתיו

הכמים כיוצא בו כוא וראר מלאך שלח ידו מן הרקיע ואחז
 ליתוקאל בעיצת ראשו שנא' ושלח תכנית יד ויקחי בעיצת
 ראשי משמע אחר הכתוב שאין מן הרקיע לארץ / אלא מלא
 פיסת ידו של מלאך שנאמר בארץ מן קדמוני שלח פיסא
 ידוא וכתבא דנא רשים להודיעך שאין קיעבה לשמשי ואם
 לשמשי כן הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה לכך נאמר
 גדול יי ומחולל באד ול גדולתו אין חקר / ואובר אף ידו יסדת
 ארץ וימיני טפורה שמים / מן ישיבתו של הקדוש ברוך הוא
 אתה יודע מה הוא השמים האלו פרשים על הים ועל הישוב
 ועל המדבר ואינן ממלאות את הכסא מן שעלו אתה יודע
 מי מדד בשעלו מים ומן אצבעו אתה מכין וכל בשליש עפר
 הארץ אוי לכשר ודם החוטא לפני מי הוא חוטא ואשרי
 מי שזוכר לו לפני מי עתיד ליתן דין וחשבון ואשרי למי
 שעתיד ליתן שכרו שנאמר הנה אלהים בחק יבוא וכסופה
 מרכבותיו וגו' /

אלה

תולדות השמים והארץ בהבראם ר' ברכיה ז"ל הלבנו
 בשם ר' שמואל בר נחמן כל תולדות שבתורה חסורין
 הוץ מזה והארץ אלהתולדות פרץ ששניהם מלאין רבי יהודה
 הלוי בר שלום ואו' זוששה כנגד ששה דברים שחיסר הקדוש
 ברוך הוא מאדם הראשון לאחר שחטא אלו הן זיו פגיו
 וקומתו וחייו ופירות הארץ וניטרד מן ערן והמרה ולבנה /
 זיו פגיו מנין דכתיב משנה פניו ותשלחו / קומתו מנין
 דכתיב אחר וקדם צרתני וגו' / חייו מנין דאילו זכה היה חי
 וקיים לעולם / פירות הארץ דכתיב ארורה האדמה בעבודך /
 וניטרד מן ערן שנאמר ויגרש את האדם / המרה ולבנה
 מנין דכתיב חשך השמש בצאתו ולעתיד הקדוש ברוך הוא
 מחזירם / זיו פגיו מנין דכתיב כל רואיהם יכידון / קומתו מנין
 דכתיב ואורך אתכם קוממיות שיהא כל אהר ואהר מישראל
 גבוה מאה אמה / רבי שמעון בן יוסי אומר מאתיים אמה כל
 קומרה מאה קוממיות מאתיים / חייו מנין דכתיב כימי העץ
 ימי עמי / ופירות הארץ מנין דכתיב ועל הנהל יעלה על
 שפתו מזר ומזה כל עץ מאכל לא יכול עלהו ולא יתום פדיו
 לחרשיו יבכר מהו שכל הדש חדש יבכר בכורים חדשים לא
 בככוריה חדש זה הדש אחר לא מחדש / גן ערן מנין ישובו ישבי
 בצל ידיו דגן ויפרחו כנפץ / המה ולבנה מנין דכתיב והיה
 אור הלבנה כאור החמה וכתוב ואוהבו כצאת השמש כגבורתו
 וזאת רגמין ורחמנו צדיקיא יהו עתידין לאזהרה כזהוד
 יקריה על חד תלת מאה וארבעין ותלתא כמיפק שימשא
 כגבורתיה ואימתו כיום חבשה את שבר עמו ומחץ מכתו
 ירפא מוחץ מכתו של עולם ירפא /

ויאמר

ה' אלהים הן האדם וזה הוא שאמר הכתוב
 לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את
 האדם ישר לא בראו הקדוש ברוך הוא בצלמו אלא כדי לחיות
 צדיק וישר כמוהו ואם תאמר למה ברא יצר הרע שכתוב בו כי
 יצר לב האדם רע מנעוריו אתה אומר שהוא רע מי יכול
 לעשותו טוב אבר הקדוש ברוך הוא אתה עשית אותו רע
 למה תיבוק בן חמש בן שש ושבע ושמונה אינו חוטא אלא
 מכן עשר ואילך והוא מגדל יצר הרע אם תאמר אין אדם
 יכול לשמר את עצמו אבר הקדוש ברוך הוא אתה עשית
 אותו רע למרה תיבוק היית ולא חטאת נתגדלת וחטאת
 וכמה דברים קשים בעולם מיצר הרע ומרים מבנו ואתם
 ממתקין אותו אין לך מר מן התמרים ואתה שוקד לשלקן
 ולהמתיקן במי וכן חרדל ועלף ודברי הרבה ומחברי שבראתי
 תנהומא

בראשית

ואומר עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאשר וכך משה אמר כי אם שמור תשמרון אם שמרת בני תוררה תשמרון וכן הוא אומר מכבדי אכבד וכו' ויקלו זרה המכבד בני תורה את יי אלהיך תירא את לרבות בני תוררה לפי שאין מדה אהרת כיצא ברה שנאמר יקרה היא מפנינים יקרה מכהן גדול המשמש לפני הפנים והתורה צוהת אשרי אדם שומע לי וכל השומע אל תורה אינו ניזק שנאמר ושומע לי ישכון בטח ושאנן וגו' ואומר בהתהלךך תנחה אותך וגו' שאילתא דמחייבין בית ישראל למינח כיוכא דשבתא דכד ברייה הקכה לעלמיה ברייה בשיתא יומין ונח כיוכא דשבתא וברכיה וקדשיה כמאן דבנא ביתא ועביד לעבדותיה דעביד יומא שבא כדאמרי אינשי הילול בתי דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי ואומר דחמנא נחו כיוכא דשבתא כי היכי דנחי ביה אנא דכתיב ונח ביום השביעי על כן בריך יי וגו' ואסור בתענית ומחייבין לענוגי ביה במאכל ובמשתה וליקרויה בכסות נקייח שנאמר אם תשיב משבת דגלך וגו' ואמרו וקראת לשבת עונג שלא תהא אכילתך בשבת ככחול אלא ענוהו שבשכרו כתיב אז תתענג על יי ולקדוש יי מכובד שלא תתנהג בו מנהג קלות ראש אלא קרשה וכבדהו בכל דבר בכגדים נאים ובכסות נקיידי שלא תעשהו כחול כדא דרבי יוחנן קרי למניא מכבדותין ואמר רבי יוחנן מי שיש לו להחליף יחליף ואם לאו ישלשל בגדיו מעשות דרכיך שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול ודבר דבר כיהאי דאמיה דרבי שמעון בן יוחאי כד היא משתעיא מילי סגי כשבת אמר לה לאו יומא שבתא היא והיא שתקה אמר יוחנן מרוחק התיירו שאילת שלום בשבת ברם צריך למילף מאן דבעי למיזל לדבר מצוה או לתפלה או לבי מדרשא מי שרילפסוע פסיעה נכה מצוה עדיף או דילמא כבוד שבת עדיף תא שמע רבי תנחום לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה ואפי' בשבת ואמר רבי זירא מרישכי חזינא לרבנן דקא רהטי בשבת לפרקא אמיא קא מחללי שבתא כיון דשמעית להא דאמר רבי יהושע אמר רבי תנחום אנא נמי דהישנא ומסיקנא בשמעתיא אנרא דפרקא רהכא אי נמי אמרי' ממזוא הפצן הפצין אסורין הפצי שמים אסורין אולא תא שמע דאמר רבי אליעזר פוסקין צדקה לעניים בשבת ואמר רבי יוחנן מפקחין פקוח נפש בשבת ואמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות בשבת לפקוח על עסקי הרבים ותנא דבי מנשה משרדין על התינוקות לארס ועל התינוק ללומדו ספר וללומדו אומנות בשבת ואמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יוחנן הולכין לאסטריאות ולקרסאות לפקח על עסקי רבים בשבת ודבר דבר דבור אסור הרהור מותר וכן אמרי אסור לענוגי עינוי הרשות אבל חזא חלמא ובעי למיתב בתענית משום בטולי חילמא שפיר דמי דאמר רבא בר מהסא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רבי יוסף וכו' ביום ואמר רב חסדא ואפילו בשבת אי נמי ברם צריך למילף האי דיתבי בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי כיון דקא עייל לשבת כשהוא מעונדה אסור או דילמא כיון דאשלומי תענית שבת הוא דקא עביד וכשבת גופא לא מעי שפיר דמי תא שמע דאמ' רבא כי הוינן בי רב נחמן איבעיא לן הני בני ביד דיתבי בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי מי אסיר ליכנס בשבת כשהוא מעונדה או לא לא הורא ביה כי אתאן כבי רב יהודה בעינן מיניה

ולא הוה בידיה אמר רבא חזי אנן תשעה באב שחל להיות בערב שבת מכיאיין לרביצה מגולגלת בלא מלח ואוכלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאיה דברי רבי יהודה שאמר בשם רבי עקיבא אמר רבי יהודה מעטרה היה והיינו יושבין לפני רבי עקיבא כתשעה באב שחל להיות ערב שבת והיינו לרביצה מגולגלת וגמעה בלא מלח ולא מפני שתאב לה לא להראות בה הלכה לתלמידיו ול יוסי אומר מתענה ומשלים ואמ' עולא הלכה מתענה ומשלים ותשובת שאלה זו ממתיבתא שאלו הוא דתנן מגילה נקראת בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר ואמר רבי אימי בומין שזשנים כתקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתמא בקיאיין קורין אותה בלא זמנה והלכה כתנא קמא או הלכה כרבי יהודה השיבו בין לרבי יהודה בין לתנא קמא מגילה אינה נקראת לא בזמנה והכי קאמר תנא קמא כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין אותה בחמשה עשר כפרים ועירות גדולות קורין בארבעה עשר לא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה והא דתנן מגילה נקראת בשנים עשר בשלשה עשר וכו' ליושב בתענית שכבר פורט בסוף משנה אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה ובאי יום הכניסה יום הקהלה דאמר שלשה עשר יום הקהלה היא דכתיב נקהלו היהודים בשלשה עשר וגו' נקהלו וגו' תענית בשלשה עשר באדר אבל ארבע עשר יום טוב הוא ודכתיב ונח בחמשה עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה ובששון הבירה לא נהו אלא בחמשה עשר לפיכך שושן וכל המוקפין קורין בחמשה עשר ועושין יום טוב זה ששינו מגילה נקראת וכו' ליושב בתענית שאסור לישב בתענית בשבת ובערב שבת נמי אסור מפני שזרחה שבת אלא מקדימין ומתענין בחמשי שהוא אחד עשר באדר ואם חל ארבעה עשר בשבת אסור להתענות בערב שבת מפני שזרחה שבת עיקר תענית סליחות ורחמים הוא ואתי לאימנועי מטורח שבת וכבוד שבת עדיף מאלף תעני' דכבוד שבת דאורייתא ותענית דרבנן ואתי כבוד שבת דאורייתא ודחי תענית דרבנן אלא מתענין בחמשי בשבת שהוא שנים עשר ואם חל ארבע עשר ערב שבת מתענין בחמשי שהוא שלשה עשר וכן פיר' במשנה כיצד הל להיות בשני כפרים ועירות גדולות קורין בו ביום ובוקפין חומה למחר וכל להיות בשבת או באחד בשבת כפרים מקדימים ולא מאחרים ליום הכניסה חל בחמשי שהוא יום נס גס מקדימים ולא מאחרים אבל תשעה באב שחל להיות בשבת מאחרין לאור שבת מפני שהוא פורענות לכך מאחרין ולא מקדימין ומנהגי שמעתתא ילפינן דלא יתבינן בערב שבת בעינוי הרשו' לא עבור ולא יהיד כלל

ילמדינו

בראשית ברא אלהים רבינו הבונה בית חדש כיצד צריך לברך כך שבו רבותינו ז"ל הבונה בית חדש מברך שהחינו כדי שיעשר נחת רוח ליוצרו וכן אתה מוצא שלא נתנו המועדות לישראל אלא להנאת עצמן אמר הק"ה ההנחתם עצמיכם תהיו שובין לשנה הבאה שנאמר ושמרתם והוקרה הואת למועדות מימים ימימה תהיו שובין מימים ימימה היו אומר שכשם שאדם מברך להקדיש כך הוא מברכו א"ר חנינא יש לנו ללמוד ממקום אחר אלה תעשו ליה במועדיך לה עשית לא נאמ' לא תעשו לשנה הבאה לפי הבונה בית חדש והקונה כלים חדשים צריך לברך כשברא הק"ה את עולמן מה כתי' שם ויברך אלה את יום השביעי וכן כשברא את החיות ואת העופות ויברך אותם אלהים וכן באדם ויברך אותם

פסוקים ופסוקים ופסוקים
והוא יתקן ויגמול ויגמול
והוא יתקן ויגמול ויגמול

פסוקים

פסוקים ופסוקים ופסוקים
והוא יתקן ויגמול ויגמול
והוא יתקן ויגמול ויגמול

פסוקים

כי אמרתי תנחמני ערשי ישא בשיוחי משכבי א ב ז

אור צדיקים

תנחומא

הנקרא ילמדנו והוא מדרש על
חמשה חומשי תורה

כדפס בבית דמיאל בומבורג בשנת
ה'תש"ת אלפים ושלס
תלמוד וזמנה
ליפריה

ויניציאה

נה
ר

In hoc volumine continentur

1. Tantrum, alias JeLammudin, est commentarius in
5 libris Moysi. Venit apud Davidum Bombardum
A. M. 305. Chr. 1545.
2. Midrasa Tibillim, Commentarius allegoricus in
Psalms. Venit apud Bombardum. A. 306. Chr. 1546.
3. Midrasa Misale, Commentarius Allegoricus in
Proverbia. ibid.
4. Midrasa Samuil, Commentarius Allegoricus in
Samuel. ibid.

N° 204. 8.

N° 299. 9.

